

**WORLD CHILDREN CONFERENCE-II
MAY 21-23, 2021**

**NICOSIA / TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS
ÖZAY GÜNSEL CHILDREN UNIVERSITY**

**Proceedings Book
Volume-II**

IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ISBN: 978-605-70554-8-4

www.worldchildrenconference.org

NEAR EAST UNIVERSITY

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University
May 21-23, 2021

PROCEEDINGS BOOK

VOLUME-II

EDITORS

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ
Prof. Dr. Zehra ALTINAY GAZİ

by
IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE®

All rights of this book belong IKSAD Publishing House
Authors are responsible both ethically and juridically
IKSAD Publications – 2021©
Issued: 30.05.2021

ISBN: 978-605-70554-8-4

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

DATE and PLACE

May 21-23, 2021 / Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus

ORGANIZATION

ÖZAY GÜNSEL CHILDREN UNIVERSITY
IKSAD GLOBAL

ORGANIZING COMMITTEE

Anna GUNSEL

HONORARY PRESIDENT OF CONFERENCE

Chairman of Trustees Committee of Özey Günsel Children University

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Rector of Özey Günsel Children University

Prof. Dr. Zehra Altınay Gazi

HEAD OF SCIENTIFIC COMMITTEE

Near East University, Atatürk Education Faculty

COORDINATORS

Atabek MOVLYANOV

IKSAD GLOBAL, General Coordinator

Çağla AKARSEL

Özey Günsel Children University, General Coordinator

NUMBER of ACCEPTED PAPERS-192

NUMBER of REJECTED PAPERS-43

PARTICIPANTS COUNTRY

Turkish Republic of Northern Cyprus, Turkey, India, Azerbaijan, Pakistan, South Africa, Jordan, Nigeria, Bulgaria, Brazil, Iran, Ukraine, Algeria, Estonia, Netherlands, Kazakhstan, Serbia

ORGANIZING COMMITTEE

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

Rector of Özyay Günsel Children University

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

Prof. Dr. Ahmed Tilili

Beijing Normal University

Prof. Dr. Dilber ULAŞ

Ankara University

Prof. Dr. Fahriye Altınay AKSAL

Near East University

Prof. Mohamed JEMNI

The Arab League Educational, Cultural and Scientific Organization - ALECSO

Prof. Dr. Mustafa TALAS

Niğde Ömer Halisdemir University

Prof. Dr. Özlem KILIÇ

Tickle College of Engineering, University of Tennessee-USA

Assoc. Prof. Dr. T. İnanç İLİSULU

Hacı Bayram Veli University

Dr. Almaz AHMETOV

Azerbaijan Medical University

Dr. Ainur Kenebayeva

Kazakh National Women's Teacher Training University

Dr. Gainiya Tazhina

University of International Business

Dr. Meryem Cumhuri

Near East University, Faculty of Science

Dr. Prachi V. Motiyani

Gujarat University School of Law

Dr. Yücel YAZGIN

Near East University

Dr. Havva MEHTIEVA

Moscow Health Institute

Dr. Charu DUREJA

Rayat College of Law, Panjab University

Ms. Tamanna Saxena

Assistant Professor, Amity University, Noida

Duygu Kaptanoğlu COŞKUN

Özyay Günsel Children University

Elvan CAFEROV

Azerbaijan State Pedagogical University

SCIENTIFIC COMMITTEE

HEAD OF SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Zehra ALTINAY GAZI
Near East University, Atatürk Education Faculty

SCIENTIFIC COMMITTEE MEMBERS

- Prof. Dr. Fahriye ALTINAY**, Near East University Atatürk Education Faculty
Prof. Dr. Aliye ÖZENOĞLU- Üsküdar University
Prof. Dr. Akbar VALADBİGİ-Elmi Korbordi University
Prof. Dr. Mustafa TALAS, Niğde Ömer Halisdemir University
Prof. Dr. Necati DEMİR, Gazi University
Prof. Dr. Nergüz BULUT SERİN-European University of Lefke
Prof. Dr. Özlem KILIÇ- Tickle College of Engineering, University of Tennessee-USA
Prof. Dr. Ramazan GAFARLI, Azerbaijan National Academy of Science
Prof. Dr. Robert Repnik- Director of the Slovenian Research Agency, Slovenia
Prof. Dr. Roopali Sharma, Amity University of India
Assoc. Prof. Dr. Çimen Kırmızı ÖZBURAK - Near East University
Assoc. Prof. Aybuke CEYHUN SEZGİN- Ankara Hacı Bayram Veli University
Assoc. Prof. Dr. Çiğdem HÜRSEN- Near East University
Assoc. Prof. Dr. Ceyhun DALKAN- Near East University
Assoc. Prof. Dr. Nilgün ULUTAŞDEMİR-Gümüşhane University
Assoc. Prof. Dr. Sehrana KASIMI-Azerbaijan National Academy of Science
Assoc. Prof. Dr. İlke BEYİTLER- Near East University
Dr. Charu DUREJA, Rayat College of Law, Panjab University
Dr. Damezhan SADYKOVA- Kazak State Pedagogy University
Dr. Derviş TOKLU AMCA - Near East University
Dr. Ebru Kösemihal - Near East University
Dr. Filiz Yarıcı - Near East University
Dr. Yüksel DEMİREL-Başkent University
Dr. Prachi V. Motiyani, Gujarat University School of Law
Dr. Aygun Akif kızı MEHERREMOVA - Baku State University
Dr. Oğuz GÖKSU-Gaziantep University
Dr. Vasfiye BAYRAM DEĞER-Mardin Artuklu University
Dr. WU Yicheng-Minzu University
Ms. Tamanna Saxena, Assistant Professor, Amity University, Noida.
Dr. Sadiye KAYAARSLAN - Kırıkkale University
Aryan Dhawan, Rayat College Of Law
Ms. Spriha Mukherjee, Amity University

ÖZAY GÜNSEL
Children University

NEAR EAST UNIVERSITY

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

CONFERENCE PROGRAM

May 21-23, 2021

Zoom Meetings ID: **572 394 7582**
Zoom Meetings Password: **020202**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The presentation will have **20 minutes** (including questions and answers).
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on at least %70 of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

**Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. Hall-1, Mustafa TEMEL**

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Sunumlar için **20 dakika** (soru ve cevaplar dahil) süre ayrılmıştır.
- Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden **10 dk öncesinde** oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Zoom'a giriş yaparken önce lütfen adınızı, soyadınızı ve SALON numaranızı yazınız

Örnek: Salon-1, Mustafa TEMEL

-Opening Ceremony-

Date: 21.05.2021

Time: 09:00-10:00

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

Rector of

Özay Günsel Children University

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Anna GÜNSEL

Chairman of Trustees Committee of

Özay Günsel Children University

HONORARY PRESIDENT OF CONFERENCE

Can SAKKAOĞLU

Özay Günsel Children University Classical Music Competition Winner

Begüm TEKAKPINAR

Near East University, Faculty of Atatürk Education, Department of Music

MUSIC PERFORMANCE

Sema HOSTA

Chief of Communication

UNICEF in Turkey

INVITED SPEAKER

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	1

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Zehra Altınay GAZİ

Prof. Dr. Hakan AYDIN Assist. Prof. Dr. Mustafa TEMEL	Erciyes University	Okul Yönetimleri İçin Çocuk İstismarı Süreç Yönetimi Rehberi
Prof. Dr. Hakan AYDIN Assist. Prof. Dr. Mustafa TEMEL	Erciyes University	ÇOCUK İSTİSMARINA MULTİDİSİPLİNER YAKLAŞIM
Sergen IRMAK Ufuk KAYA Buğçe ÖZER	Cyprus Science University Near East University	ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEYİNİN VE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ
Assoc. Prof. Dr. Birsal AYBEK Duygu GÖKTAŞ	Cukurova University	İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİLİM İNSANINA DAİR DEĞİŞEN ALGILARININ İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Yonca ALTINDAL Serenay SEZER	Balıkesir University	GECEKONDU MAHALLESİNDE YETİŞEN ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EĞİTİMİNE KARŞI FARKINDALIKLARI: BALIKESİR DİNKÇİLER ÖRNEĞİ
Assoc. Prof. Dr. Nilgün ONGAN	Istanbul University	ÇOCUĞUN CİNSEL İSTİSMARI: ZORLA EVLENDİRME
Prof. Dr. Hakan AYDIN Assoc. Prof. Dr. Fikret YAZICI	Erciyes University	ÇOCUK İSTİSMARINI TESPİT VE ÖNLEMeye YÖNELİK ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNİ GÜÇLENDİRME ARACI OLARAK VAKA ANALİZİ VE ÖYKÜLEME TEKNİĞİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	2

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

Res. Asst. Dr. Ayla KAYA Prof. Dr. Ayşegül İŞLER DALGIÇ	Akdeniz University	ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE SAĞLIĞI YÜKSELTME VE SÜRDÜRMEDE AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIK REHBERİ GELİŞTİRİLMESİ
Res. Assist. Duygu ARICI DOĞAN Res. Assist. Saniye Selin DÖĞER	Biruni University	ANNELERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUMLARI İLE AİLE-ÇOCUK İNTERNET BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
Res. Assist. Münevver ÖZEN Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN	İstanbul Medipol University	SUÇA SÜRÜKLENMİŞ İLE SUÇA SÜRÜKLENMEMİŞ ERGENLERİN BENLİK ALGI DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
Res. Assist. Yeliz Kübra MUCUK Prof. Dr. İ. Haluk YAVUZER	İstanbul Medipol University	60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI, ÇOCUKLARIN AHLAKİ VE SOSYAL KURAL ALGILARI İLE OYUN DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
Res. Assist. Ayşıl Seda AKAR Prof. Dr. İ. Haluk YAVUZER	İstanbul Medipol University	0-2 YAŞ ARALIĞINDAKİ BEBEKLERİN UYKU DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ
Res. Asst. Emin DEMİR Lect. Bayram DELEŞ Prof. Dr. Neriman ARAL	Tarsus University Ardahan University Ankara University	BABALARIN BEBEK BAKIMINA İLİŞKİN ÖZGÜVEN DUYGULARININ İNCELENMESİ
Validə Şıxəliyeva	Azerbaijan State Pedagogical University	RESEARCH OF FAMILY VALUES FACTOR IN CHILDREN'S DEVELOPMENT AND SOCIALIZATION

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	3

HEAD OF SESSION: Prof.Dr. Hüseyin BİÇEN

Melanie Moen	University of Pretoria, South Africa	FOUNDATION PHASE TEACHERS' PERSPECTIVES ON THE FACTORS CONTRIBUTING TO CHILDHOOD ADVERSITY
Prof. Dr. Feryal Cubukcu	Dokuz Eylul University	A JOURNEY THROUGH THE LAND OF PRINCESSES IN CHINESE AND EUROPEAN FAIRY TALES
Sefunye Olanrewaju Assist. Prof. Dr. Fatma KÖPRÜLÜ	Near East University	ONLINE EDUCATION AND E-LEARNING, ITS POTENTIAL AND BENEFITS IN THE EARLY CHILDHOOD EDUCATION
Prof. Dr. Naif. Haddad	American University of Madaba, Jordan	EARLY CHILDHOOD ROAD SAFETY EDUTAINMENT AND SERIOUS GAMES: TOWARDS ASSESSMENT, METHODOLOGICAL APPROACH, CONCEPTS AND GUIDELINES
Kshitij Tewari Abdul Razak Mohamed	School of Planning and Architecture, India	PERCEPTION OF PARENTS OF LUCKNOW CITY ABOUT THE CHALLENGES POSED BY ONLINE MODE OF EDUCATION FOR SECONDARY AND SENIOR SECONDARY STUDENTS
Assist. Prof. Dr. Sajna A.	University of Kerala	CHANGING NOTIONS OF CHILDHOOD IN KERALA, INDIA- A HISTORICAL READING
Dr. Ophelia KANEVA	Varna Free University & Plovdiv University,	LOGICAL NETWORK: A MODEL FOR CHILDREN'S PARTICIPATION IN DECISION-MAKING PROCESSES AS ANSWER TO THE CHALLENGES OF XXI CENTURY EDUCATIONAL MANAGEMENT
Assist. Prof. Dr. C. PARAMASIVAN	Periyar E.V.R. College	EDUCATIONAL VIOLATION AGAINST DALIT CHILDREN AND ITS IMPACT ON SCHOOL DROPOUT IN TAMIL NADU

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	4

HEAD OF SESSION: Prof.Dr. Ali Eftal ÖZKUL

Dr. Fatoş YALÇINKAYA	Independent Researcher	NİNNİLERİN İŞLEVİ
Lect. Dr. Muhammet ATASEVER	Kilis 7 Aralık University	KÖROĞLU'NUN KAZAK ANLATIMLARINDA ÇOCUK
Lect. İffet AKSOY	Canakkale Onsekiz Mart University	ÇOCUK EDEBİYATINDA WEB 2.0 DİJİTAL HİKÂYE ARAÇLARI
Prof. Dr. Esra Karabacak	Near East University	ANA DİLİ EDİNİMİ SÜRECİNDE METİNDİLİMSEL YÖNTEMLERLE ÇOCUK VE MASAL DEĞERLENDİRİLMESİ
Prof. Dr. Şevket Öznur	Near East University	SÖZLÜ GELENEKTEN BİR ÖRNEKLEME: KIBRIS TÜRK MASALLARININ ESTETİK YAPISI İÇİNDE ÇOCUK
Ayətəxan Ziyad (İsgəndərov)	Azerbaijan State Pedagogical University	ZAHİD XƏLİLİN LİRİK ŞEİRLƏRİNDƏ UŞAQ OBRAZLARI
Lect. İffet Aksoy Assoc. Prof. Dr. Aşkın Kiraz	Canakkale Onsekiz Mart University Near East University	İLKÖĞRETİM FEN BİLİMLERİ ÖĞRETİMİNDE BEŞ KAZANIM, BEŞ WEB 2.0 ARACI

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	1

HEAD OF SESSION: Assoc.Dr. Emrah SOYKAN

Prof. Dr. Figen GÜRSOY Assist. Prof. Dr. Fatih AYDOĞDU	Ankara University Erzincan Binali Yıldırım University	PROBLEMS RELATED TO THE EDUCATION OF AUTISMIC CHILDREN: OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS
Şener GÜLKAYA Yrd. Doç. Dr. Yasemin SORAKİN	Near East University	COVID – 19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN VE AİLELERİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR
İDİL ÖZER MERYEM KARAAZİZ	Near East University	ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN BAKIM YÜKLERİ, ÖLÜM KAYGILARI, BİLGECE FARKINDALIKLARI, ÖZ DUYARLILIKLARININ; DEPRESYONU YORDAYICILIĞI
Assist. Prof. Dr. Aslı AKDENİZ KUDUBEŞ Prof. Dr. Murat BEKTAS	Bilecik Şeyh Edebalı University Dokuz Eylül University	SOSYAL DESTEK ALGISI VE AİLE MERKEZLİ BAKIMIN KANSERLİ ÇOCUKLARIN AİLELERİNİN YAŞAM KALİTESİNİ YORDAMA GÜCÜ
Lect. Rukiye USLU	Near East University	DEHBLİ ÇOCUĞUN EBEVEYNİ OLMAK
Gizem Deniz Bulucu Büyüksoy Aslıhan Çatıker Kamuran Özdil	Kirşehir Ahi Evran University Ordu University Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	COVID-19 PANDEMİSİNDE DEZAVANTAJLI ÇOCUKLARDA GIDA GÜVENCESİZLİĞİ
Assoc. Prof. Dr. Çağıl Hale ÖZEL	Anadolu University	ÇOCUK DOSTU OTELLERDE SUNULAN ÇOCUK BAKICILIĞI HİZMETLERİNE YÖNELİK KEŞİFSEL BİR ARAŞTIRMA

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	2

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Fahriye Altınay AKSAL

Arthur FIEL Patrícia Cardoso D'ABREU Ramon ZAGOTO	<i>Federal Fluminense University</i>	COMMUNICATION AND CHILDHOOD - EXPERIMENTAL ANIMATION ON CHILDREN'S EXPERIENCES DURING THE YEAR 0 OF THE NEW CORONAVIRUS PANDEMIC IN BRAZIL
Natasha Anand	<i>Indira Gandhi National Open University</i>	JOHN REED AND THE POLITICS OF MALE ADOLESCENCE IN <i>JANE EYRE</i>
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	<i>University of Zululand</i>	IS THERE ART IN THE CONTEXT OF CHILDREN MUSIC - MAKING? YES, DEFINITELY: A STUDY OF BAPEDI CHILDREN'S MUSICAL ARTS
Assist. Prof. Dr. Debosmita Paul Lahiri	<i>University of Delhi</i>	THE PATRIARCHAL GAZE AND THE IDEAL WOMEN: DEPICTION OF WOMEN IN THE BENGALI CHILDREN'S TALES
Dr. Elif GÜVENDİ YALÇIN	<i>Gümüşhane University</i>	A TALE OR A FACT?: FAIRIES, GIANTS AND SCIENCE IN OSCAR WILDE's <i>The Happy Prince and Other Tales</i> (1888)
Dr. Mohsen Haji Zainalabedini Masoumeh Sa'adat Dr. Maryam Abolghasemi	<i>Shahid Beheshti University MSc of children and adolescent literature</i>	A COMPARATIVE STUDY OF THE COMPONENTS OF READING CULTURE PROMOTION IN FAVORITE TURTLE BIRD TEENAGE BOOKS
Somayeh Sadat Hashemi Narges Babaei	<i>National Library and Archives of Iran</i>	VIRTUAL TRAVEL EXPERIENCE: WHAT DO IRANIAN CHILDREN LEARN BY READING JOURNEYS?
Assist. Prof. Dr. Sapna Desai	<i>Vanita Vishram Women's College of Commerce</i>	GRIM ISSUES IN CHILDREN'S LITERATURE: A STUDY OF THE IMPACT OF TERRORISM ON THE YOUNG PSYCHE

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	3

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Nykytyuk S.

Petar Stamov Sylvia Stamova Dora Vasileva	MHAT "St. Anna" Medical university "Prof. Paraskev Stoyanov" Bulgaria	GASTROINTESTINAL FORM OF COVID-19 MIMICRING LIKE INTUSSUSCEPTION SYMPTOMS
Petar Stamov Hristo Shivachev Rumen Hristov	MHAT "St. Anna" UMHATEM "N.I. Pirogov"	THE USE OF T-TUBE ENTEROSTOMY IN ISOLATED TRAUMATIC PERFORATION OF THE JEJUNUM
Assoc. Prof. Dr. Nykytyuk S. Sergiy Klymnyuk Volodymyr Panichev	Ternopil National Medical University by I. Horbachevsky	DIAGNOSTICS OF INFECTIOUS PATHOLOGY LYME BORRELIOSES IN CHILDREN OF TERNOPIL REGION (Western Ukraine)
Asst. Prof. Ayhan ŞAHİN Onur BARAN Prof. Dr. Cavidan ARAR	Namık Kemal University	ULTRASOUND-GUIDED THORACIC ERECTOR SPINAE PLANE BLOCK FOR POSTOPERATIVE ANALGESIA IN HYDATID CYST RUPTURE: A PEDIATRIC CASE REPORT
Assist. Prof. Dr. Mustafa Ciftci Assoc. Prof. Dr. Firat Erdogan Prof. Dr. Cagatay Nuhoglu Prof. Dr. Omer Ceran	Istanbul Medipol University University of Health Sciences, Haydarpaşa Numune Education and Research Hospital	LUMBAR PUNCTURE FINDINGS IN INFANTS UNDER 12 MONTHS OF AGE WITH SIMPLE FEBRILE SEIZURE
Bouafia Waffa Ghecham Abdelmoudjib	University of Batna	STADY OF THE EFFECT OF MICRONUTRIENTS AND THE EVALUATION OF SOME BIOLOGICAL VARIATIONS IN A GROUP OF AUTISTIC CHILDREN
Dr. Deniz GÜVEN	University of Health Science	CHILD-BLAINS-LIKE ERYTHEMA RELATED TO CORONAVIRUS: A CASE REPORT
Prof. Guilherme Alves Grubertt Helio Serassuelo Junior	Federal Institute of Mato Grosso do Sul State University of Londrina Brazil	HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE OF STUDENT-ATHLETES FROM SOUTHERN BRAZIL: A CROSS-SECTIONAL STUDY

DATE	TIME	SESSION	HALL
21.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	4

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Mert BAŞTAŞ

Seda YENİADIM Assoc. Prof. Mustafa YEŞİLYURT	Yildiz Technical University	İLKOKULDA ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM TUTUMLARI
Özge Burcu EFE Assist. Prof. Dr. Cevdet ŞANLI Assoc. Prof. Mustafa YEŞİLYURT	Yildiz Technical University	SALGIN SÜRECİNDE İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİMDE YAŞADIKLARI SORUNLAR
Assist. Prof. Dr. Şebnem Güldal Kan Assoc. Prof. Dr. Şeniz Şensoy Assoc. Prof. Dr. Behçet Öznacar Çilem Çaltıkuşu	Near East University	PANDEMİ DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİMİN İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARININ BAŞARI DÜZEYLERİNİN EBEVEYN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
Perihan ERYLMAZ Assoc. Prof. Dr. Mustafa YEŞİLYURT	Yildiz Technical University	İTERAKTİF EĞİTİMİN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ
Assist. Prof. Dr. Selma Korkmaz	Near East University	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNDEN HAREKETLE İLKÖĞRETİMDEKİ UZAKTAN EĞİTİM DERSLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Assist. Prof. Dr. Nurullah YAZICI Ali SOYDAN	Karamanoglu Mehmetbey University TOKİ Secondary School, Ministry of National Education	İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YÜZ YÜZE EĞİTİMDE ÖZLEM DUYDUKLARI AKTİVİTELERİN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Fethi TURAN	Cyprus International University	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİN EĞİTİMİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	1

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Dudu Özkum YAVUZ

Aarshi Saini Asst. Prof. Tamanna Saxena	Amity University	COVID 19 AND MENTAL HEALTH— A CASE STUDY APPROACH
Ceren Karaatmaca Fahriye Altınay Zehra Altınay Dilek Şirvanlı Özen	University of Kyrenia Near East University Atlas University	THE TRANSMISSION OF ATTACHMENT STYLES AMONG THREE GENERATIONS
Ashwanthicka M M Asst. Prof. Tamanna Saxena	Amity University	THE EFFECTS OF ABILITY GROUPING: A REVIEW OF LITERATURE
Saleha Bibi	Army Special Education Academy, Pakistan	MENTAL HEALTH OF AUTISTIC CHILDREN DURING COVID-19
Saleha Bibi	Army Special Education Academy, Pakistan	PSYCHOLOGICAL DISTRESS IN PARENTS OF SPECIAL NEED CHILDREN
Dr. Padmashree T. Prof. Soumya N. G.	RV College of Engineering RNS Institute of Technology	IMPACT OF TECHNOLOGY ON CHILD PSYCHOLOGY AND BEHAVIOR

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	2

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Derviş Amca

Ecem ÖZLER Fatma Aleyna HALAÇ Assoc. Prof. Dr. Vuslat OĞUZ ATICI	Mersin University	60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİNE İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI
Prof. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN Yrd. Doç. Dr. Derviş AMCA TOKLU	Sinop University Near East University	COVID 19 SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÖĞRETMENLERİYLE İLİŞKİLERİNİN OKULA UYUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Behiye Ceylan ÖZDEMİR ÜRÜN Büşra Simge TIRYAKI Assoc. Prof. Dr. Vuslat OĞUZ ATICI	Mersin University	OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÇİZGİ FİMLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Çimen Özburaç Beren Aygünç	Near East University	OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DIŞ MEKAN OYUN ALANLARI VE ÇEVRE EĞİTİMİNE ETKİSİ
Assist. Prof. Dr. Sevil BESİM AYHAN Lect. Yücehan YÜCESOY Burak DEMİR Assist. Prof. Dr. Şebnem Güldal KAN Assoc. Prof. Dr. Behçet ÖZNACAR	Near East University	4 - 6 YAŞ OKUL ÖNCESİ KİTAPLARININ İÇERİKLERİNİ GÖRSEL TASARIM ÖĞELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRMESİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	3

HEAD OF SESSION: Assoc.Prof.Dr. Sevilay ULAŞ

Berna YILMAZ	<i>Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi</i>	ÇOCUK VE EKRAN İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Dr. Özgür YILMAZKOL	<i>Independent Researcher</i>	MACİD MACİDİ SİNEMASI'NDA ÇOCUK: TOPLUMSAL KONUMU, ROLÜ VE DEĞERİ
Mualla Nur DOLAR Assist. Prof. Dr. Nihan KORAN	<i>Doğu Akdeniz University, TRNC</i>	YAZILI BASINDA ÇOCUK: K.K.T.C GAZETELERİNDE YER ALAN ÇOCUK İLE İLGİLİ HABERLERİN ÇOCUKLUK İMAJI VE ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
Assist. Prof. Dr. Selin Bitirim Okmeydan	<i>Ege University</i>	YOUTUBE ÇAĞINDA ÇOCUK OLMAK: ÇOCUK YOUTUBER'LARIN ÜRETTİKLERİ İÇERİKLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA
Dr. Özgür YILMAZKOL Dr. Mustafa AYDEMİR	<i>Independent Researcher Ege University</i>	YENİ MEDYANIN MAHREMİYET SORUNSAĞI BAĞLAMINDA ÇOCUK GÖZETİMİ VE GÜVENLİ İNTERNET POLİTİKALARI: YOUTUBE KIDS ÖRNEĞİ
Assist. Prof. Dr. Sinan AŞÇI	<i>Bahcesehir University</i>	REDEFINING DIGITAL PARENTING THROUGH "BOTTOM-UP TECHNOLOGY TRANSMISSION"

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	4

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Erdi ŞAFAK

Assoc. Prof. Dr. Sabahattin Nal Feyza Coşkun Çuvaloğlu	<i>Istanbul University</i>	ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKUNDA VE YARGI KARARLARINDA EVLİLİK BİRLİĞİ HARİCİ ORTAK VELÂYET KURUMU
Assist. Prof. Dr. Samire HASANOVA	<i>Near East University</i>	İSLAM HUKUKUNA GÖRE ÇOCUK HAKLARI
Assist. Prof. Dr. Onur KAPLAN	<i>Yasar University</i>	SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN KORUNMASINDA İDARENİN SORUMLULUĞU
Assoc. Prof. Dr. Hüseyin TURAN	<i>Constitutional Court /Ankara</i>	AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ VE TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI KAPSAMINDA ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUKLAMA TEDBİRİ
Assist. Prof. Dr. Kumru Kılıçoğlu Yılmaz	<i>Atılım University</i>	KÜÇÜKLERİN EVLAT EDİNİLMESİNİN MİRAS HUKUKU VE BİYOLOJİK ANA BABANIN RIZASI AÇISINDAN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Selma Hülya İMAMOĞLU	<i>Ankara University</i>	ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINDA ÇOCUĞUN İRADESİNİN ÖNEMİ
Dr. Menil ÇELEBİ Lect. Rukiye USLU	<i>Near East University</i>	ÇOCUKLARDA BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ALTERNATİFLERİNİN ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA TARTIŞILMASI

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	5

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Esra Karabacak

Dr. Seda GEDİK	<i>Independent Researcher</i>	ANAOKULU VE İLKOKUL ÇOCUKLARINDA TEKERLEMELERİN BİLİŞSEL VE DİLSEL GELİŞİME ETKİLERİ
Assoc. Prof. Dr. Birsal AYBEK Res. Assist. Bilge DESTEĞÜLOĞLU	<i>Cukurova University</i>	KURGUSAL NİTELİKLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNAN KARAKTERLERİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Assoc. Prof. Dr. Mustafa Yeniasır Safa Alpay Gümüş	<i>Near East University</i>	EBEVEYNLERİN ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLERİ ALGILAMA DURUMLARI
Ayşe BEŞİNCİ	<i>Yildiz Technical University</i>	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İLKOKULDA OKUTULAN ÇOCUK KİTAPLARININ SEÇİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
Fatma KAYA	<i>Yildiz Technical University</i>	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DRAMA YÖNTEMİNİ KULLANMAYA YÖNELİK ÖZ YETERLİLİKLERİ
Assoc. Prof. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK Gamze AVCI	<i>Near East University</i>	VIEWS OF TALENTED CHILDREN AND PARENTS ABOUT THE DIFFICULTIES EXPERIENCED
Assist. Prof. Dr. Başak BAĞLAMA Gamze AVCI	<i>Near East University</i>	TÜRKİYE'DE ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLERİN OKUMA BECERİLERİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	1

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Zeynep ONUR

Aizhan Moldamurat	<i>Izmir Katip Celebi University</i>	THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD, NORM DIFFUSION AND IMPLEMENTATION DEFICIT: THE CASE OF KAZAKHSTAN
Stephen Ogheneruro Okpadah	<i>University of Ilorin, Nigeria</i>	THEORIZING THE CHILD WAR FILM GENRE FOR A GLOBAL JUSTICE IN THE POSTCOLONIAL SPACE
Giliana Zeferino Leal Mendes Thelma Pontes Borges Miguel Pacífico Filho Wallace Rodrigues	<i>Universidade Federal do Tocantins, Brazil</i>	INSTITUTIONALIZED MIGRATION AND CHILDHOOD IN THE BRAZILIAN AMAZON: THE CASA ABRIGO IN THE CITY OF ARAGUAÍNA/TOCANTINS/BRAZIL
Bhumika Sharma Madhav Sharma Poonam Pant Gulshan Kumar	<i>Himachal Pradesh University Amity University India</i>	PRO-CHILD PROVISIONS UNDER LABOUR LAWS IN INDIA
Alaka F. A. Oyediran W.O. Yekinni O.T.	<i>Federal College of Education Federal university of Abeokuta University of Ibadan</i>	ANALYSIS OF CHILD LABOUR FORMS AND RELEVANT COMMUNITY CHARACTERISTICS IN RURAL COMMUNITIES OF SOUTH-WEST NIGERIA
Narmadha Muthu Assoc. Prof. Dr. Neelam Pandey	<i>Annamalai University</i>	SOCIO-CULTURAL AND PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT OF MIGRANT WORKER'S CHILDREN
Morsaleh Ranjbar Moghaddam Prof. Dr. Zeynep Onur Robin Bukenya	<i>University of Tartu Near East University University of Wageningen</i>	ASSUMING THE CITY AS A PLAYGROUND

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	2

HEAD OF SESSION: Prof. Kosherbayeva Aigerim

Любов Альтгайм	<i>Ternopol National Pedagogical University named after Vladimir Gnatyuk</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ
Assist. Prof. Vira Kutyreva	<i>Karazin Kharkiv National University</i>	THE PRACTICE OF MOTHERHOOD THROUGH THE PRISM OF THE DISCOURSE OF RESPONSIBLE PARENTING
доц. Рысбаева Жанна Ибраевна доц. Каркимбаева Гульшахар Абдикапбаровна Мамедова Индира Магарамовна	<i>КазНУ им Аль-Фараби КазНМУ им. С.Д. Асфендиярова</i>	ОСОБЕННОСТИ КЛИНИЧЕСКОГО ТЕЧЕНИЯ ХРОНИЧЕСКОГО КАТАРАЛЬНОГО ГИНГИВИТА
Assoc. Prof. Dr. Aisulu Shayakhmetova Nurgul Nurmuhambetova Saule Damekova	<i>Sh. Uvalikhanov Kokshetau University</i>	PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF THE CHILDREN'S UNIVERSITY
А.Б Достемесова Д.А. Садыкова Г.К.Сауранбаева	<i>Қазақ Ұлттық Қыздар Педагогикалық Университеті</i>	ДОМИНАНТ ТҮРЛЕРДІҢ АНАТОМИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ
Nurgul Nurmuhambetova Assoc. Prof. Dr. Aisulu Shayakhmetova Saule Damekova	<i>Sh. Uvalikhanov Kokshetau University</i>	KU SH UALIKHANOV CHILDREN'S UNIVERSITY PERFORMANCE INDICATORS INCREASING CHILDREN'S INTEREST IN STEM
доц. Віктор Сіткар	<i>Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка</i>	СУЧАСНА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА УКРАЇНЬСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДІТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	3

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Şevket ÖZNUR

Dr. Aynur Novruzova	Ganja State University	CHARLES DICKENS'İN "OLIVER TWIST"İN MACERALARI" ROMANINDA ÇOCUK VE SUÇ
Burak Gökbulut Anıl Bilgiç	Near East University	İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN YEŞİL ADANIN ÇOCUKLARI ROMANI
Res. Assist. Dr. Muhammed TUNAGÜR Mehmet KARDOĞAN	Ağrı İbrahim Çeçen University Baskent University	HEINZ JANISCH'İN "KÖPRÜYÜ GEÇERKEN DEV İLE AYININ ÖYKÜSÜ" ADLI ESERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
Lect. Dr. Sedat GENCER	Bitlis Eren University	BİR ÇOCUKLUK ANLATISI OLARAK: SUYU ARAYAN ADAM
Assoc. Prof. Dr. Ahmet İhsan KAYA Dr. Mehmet Emin KALGI	Gaziantep University MEB	ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE ÇOCUK VE TANRI TASAVURU
Assoc. Prof. Dr. Nazilə Abdullazadə	Azerbaijan State Pedagogical University	NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞINDA UŞAQ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİNİN TƏDRİSİ TARİXİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	4

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Emil MAMMADOV

Assist. Prof. Dr. Alev SÜZEN Prof. Dr. Süleyman Cüneyt KARAKUŞ	Muğla Sıtkı Koçman University	POSTOPERATİF ANAL STRİKTÜR VE KONJENİTAL ANAL DARLIĞI OLAN ÇOCUKLARDA Y-V ANOPLASTİNİN KABIZLIĞI VE DIŞKI KAÇIRMASIN AZALTMADAKİ ETKİSİ
Ülkü ARIĞ Deniz GENÇ Tunç AKKOÇ	Marmara University Muğla Sıtkı Koçman University	DENTAL FOLİKÜL KAYNAKLI MEZENKİMAL KÖK HÜCRELERİN ÖN ve SİMULTANE PROİNFLAMATUAR SİTOKİN UYARIMLI ORTAMDA EV TOZU AKARINA DUYARLI ASTIMLI HASTALARIN T LENFOSİT FENOTİPİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI
Assist. Prof. Dr. Ebru KÖSEMİHAL Assist. Prof. Dr. Ateş Mehmet Akşit Assist. Prof. Dr. Uğur Belet	Near East University	İŞİTME KAYIPLI ÇOCUKLARDA ERKEN TANININ GELİŞİM ALANLARINA ETKİSİ
Asst. Prof. Dr. Didem Sakaryalı Uyar Assoc. Prof. Dr. Betül Memiş Özgül	Başkent University	DAİMİ İKİNCİ PREMOLAR DIŞIN EKSİKLİĞİNE KARAR VERMEDE KRİTİK YAŞIN BELİRLENMESİ: RETROSPEKTİF ÇALIŞMA
Assist. Prof. Dr. Çiğdem ÇEKMECE Lect. Begüm ÇAPA TAYYARE Çağla KARACAN Assist. Prof. Dr. Ilgın SADE	Kocaeli University	ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK BEYİN YARALANMALARINDA REHABİLİTASYONUN ÖNEMİ: OLGU SUNUMU
Melis Bağkur Assist. Prof. Dr. Gonca İnanç Prof. Dr. Adile Öniz	Near East University	HAFİF DÜZEY ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERDE UYKU KALİTESİNİN İNCELENMESİ: ÖN VERİLER IŞIĞINDA

DATE	TIME	SESSION	HALL
22.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	5

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Çiğdem HÜRSEN

Assoc. Prof. Dr. Çağla Yiğitbaş Assoc. Prof. Dr. Aliye Bulut Şüheda Yalçın Alimoğlu Res. Assist. Suat Tuncay	Giresun University Gaziantep Islamic Science and Technology University Bingöl University	İLKOKUL ÇOCUKLARINDA ALEKSİTİMİ VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DURUMU
Assist. Prof. Dr. Gizem Öneri Uzun Assist. Prof. Dr. Ayhan Çakıcı Eş	Near East University Girne University	PANDEMİ SÜRECİNDE ANNE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ KAVRAMLARI ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI
Assist. Prof. Dr. Sait YILDIRIM	Iğdır University	ÇOCUKLARDA ŞİDDETİN SIRADANLAŞMASI “SIFIR BİR” DİZİSİ ÖRNEĞİ
Assist. Prof. Dr. Burçin Aysu Res. Asst. Sena ÖZ Prof. Dr. Figen Gürsoy Prof. Dr. Neriman Aral	University of Yıldırım Beyazıt Ankara University	10-11 YAŞ ÇOCUKLARININ EMPATİ BECERİLERİNİ FARKLI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ
Prof. Dr. Pınar BAYHAN Res. Asst. Sena ÖZ	Hacettepe University Ankara University	PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYNLERİN DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA
Assist. Prof. Dr. Sinem TAPKI	Bursa Technical University	ÇOCUK-OYUN-SOKAK İLİŞKİLERİ: ÇOCUK DOSTU SOKAK TASARIMI
Aycem Birand Assoc. Prof. Dr. Askin Kiraz	Near East University	PANDEMİ DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN ÇEVRE FARKINDALIĞI: AİLE KATILIMLI ÇEVRE ETKİNLİKLERİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	1

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Fahriye Altınay AKSAL

Jasna Brkic Violeta Djordjevic	Belgrade City Library	CHILDREN EDUCATION THE ROLE OF CHILDREN'S LIBRARY IN THE PRESCHOOL PERIOD
Tosin Ogunleye Assist. Prof. Dr. Fatma KÖPRÜLÜ	Near East University	THE IMPACT OF COVID-19 ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' LEARNING SKILLS
Assoc. Prof. Tuğba DÜZENLİ Assist. Prof. Emine Tarakçı EREN Assoc. Prof. Merve ALPAK	Karadeniz Technical University Afyon Kocatepe University	OPEN SPACE AND SOCIALIZATION REQUIREMENTS OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN DURING THE PANDEMIC
Assoc. Prof. Tuğba DÜZENLİ Assist. Prof. Emine Tarakçı EREN Leyla DENİZ	Karadeniz Technical University Afyon Kocatepe University	ENVIRONMENTAL ELEMENTS IN CHILDREN'S DRAWINGS
Dr. Jijo James Indiparambil	Sanjo College of Management and Advanced Studies (SCMAS)	SCHOOL SURVEILLANCE AND MORAL EDUCATION: AN ETHICAL IMPRINTS
Jinan KB	Existential Knowledge Foundation, India	REIMAGINING CHILDHOOD EDUCATION AS IF CHILDREN ARE CREATORS OF KNOWLEDGE

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	2

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Aylin İSLAM

Nursen KULAKAC Assoc. Prof. Dr. Nilgun ULUTASDEMİR	Gümüşhane University	PEDİATRİK TEMEL KARDİYAK YAŞAM DESTEĞİ: AMERİKA KALP DERNEĞİ KARDİYOPULMONER RESÜSİTASYON KLAVUZU 2020 GÜNCELLEMELERİ
Res. Asst. Sevda UZUN Assoc. Prof. Dr. Nilgun ULUTASDEMİR	Gümüşhane University	ÇOCUK RUH SAĞLIĞI VE MOTİVASYONEL GÖRÜŞME YÖNTEMİ
Assoc. Prof. Dr. Çağla YİĞİTBAŞ Assoc. Prof. Dr. Aliye BULUT	Giresun University Gaziantep İslami Bilim ve Teknoloji University	DÖRT FARKLI MESLEK AÇISINDAN ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK DAVRANIŞLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
Lect. Dr. İlknur BEKTAŞ Assist. Prof. Dr. Aslı AKDENİZ KUDUBEŞ	Dokuz Eylül University Bilecik Şeyh Edebali University	ADÖLESANLARIN SAĞLIKLI YAŞAM TARZI İNANÇLARI, AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI KONTROL ODAĞI VE AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ
Zila Özlem Kırbaş	Ordu University	ÇOCUK VE ETİK
Res. Assist. Bahar ÇOLAK Lect. Berrin GÖGER Assoc. Prof. Dr. İlknur KAHRİMAN	Karadeniz Technical University Gumushane University	6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN PRİMİPAR ANNELERİN EMZİRME MOTİVASYONLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
Lect. Berrin GÖGER Res. Assist. Bahar ÇOLAK Assoc. Prof. Dr. İlknur KAHRİMAN	Gumushane University Karadeniz Technical University	6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN ANNELERİN ANNE-BEBEK BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	3

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. İnanç İLİSULU

Assist. Prof. Dr. Serpil AKDAĞLI	Kütahya Dumlupınar University	NEŞET GÜNAL'IN RESİMLERİNDE ÇOCUK FIGÜRÜ
Assoc. Prof. Gonca YAYAN Filiz TÜMEN GÖMEÇ	Gazi University	ÇOCUK ve SANAT COVID-19'UN ÇOCUK RESİMLERİNE YANSIMALARI
Assoc. Prof. Dr. Alper SAĞLIK Onur KIZILARSLAN Assist. Prof. Dr. Elif SAĞLIK	Canakkale Onsekiz Mart University	ÖZEL İHTİYAÇLI ÇOCUKLAR İÇİN ENGELSİZ PARKLARDAKİ PEYZAJ DÜZENLEMELERİNİN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Münire Meral Yağcı Turan	Dicle University	ÇOCUĞUN KENDİNİ İFADESİNDE ÇİZGİLERİN VE RENKLERİN ÖNEMİ
Fatih M. DURMUŞ	Graphic Designer, Illustrator, Folklore Researcher	ÇOCUK KİTABI RESİMLENDİRİLMESİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN KULLANILMASININ ÖNEMİ
Assoc. Prof. Dr. Nazan DÜZ Kardelen ÖZDEMİR	Usak University	RESİM SANATINDA ÇOCUK FIGÜRLERİNİN VE PORTELELERİNİN BİÇİM AÇISINDAN ANALİZİ
Assist. Prof. Dr. Derya BULUÇ Prof. Dr. Şebnem Ruhsar TEMİR GÖKÇELİ	Mimar Sinan Fine Arts University Usak University	COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARA UYGUN MASKE SEÇİMİNDE STANDARTLARA UYGUNLUK VE TASARIM ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ
Prof. Dr. Şebnem R. Temir Gökçeli Assist. Prof. Dr. Beyhan Pamuk Assist. Prof. Dr. Şengül Erol	Usak University	ÇOCUK EVLERİ İÇİN BİR ÇALIŞMA: "SEN TASARLA BİZ DİKERİZ"

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	4

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Adile Oniz ÖZGÖREN

Prof. Dr. Dilber Ulaş	Ankara University	ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK
Assoc. Prof. Dr. Şafak Öztürk Aynal Abdullah Yılmaz Cem Tıgırak Alpay Aşkın	Manisa Celal Bayar University Salihli Probation Directorate	KÖY OKULLARI YENİLENİYOR: BİR SOSYAL SORUMLULUK ÖRNEĞİ
Assoc. Prof. Dr. N. Damla YILMAZ USTA	Süleyman Demirel University	TARİHÖNCESİ ANADOLU TOPLUMLARINDA BEBEK VE ÇOCUK ÖLÜMLÜLÜĞÜ: KÖYLERDEN İLK KENT YERLEŞİMLERİNE
Assoc. Prof. Dr. Şafak Öztürk Aynal Banu Kurt	Manisa Celal Bayar University Ege University	GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OYUNCAKLAR VE OYUNCAK BEBEKLER: WALDORF BEBEĞİ
Dr. Yahya AKYOL Prof. Dr. Baykal BİÇER	Ministry of National Education Çiğli Şehit Şenali Ocak Secondary School Kutahya Dumlupınar University	II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ EĞİTİMCİLERİNİN DEĞER EĞİTİMİNDE ÇEVRENİN ETKİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
Lect. Rukiye USLU Dr. Menil ÇELEBİ	Near East University	ÇOCUK AÇISINDAN SOSYAL POLİTİKA
Eda DURMAZ	Hatay Mustafa Kemal University	GÖÇ VE ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE
Dr. Özlem AKALPLER	Near East University	GÖÇ SÜRECİNDE ÇOCUK OLMAK VE ETKİLERİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	10 ⁰⁰ – 13 ⁰⁰	1	5

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Pembe Hare YİĞİTOĞLU

Dr. Berkay KESKİN Asist. Prof. Dr. Ayten DOĞAN KESKİN	Ankara University University of Health Sciences, Gülhane Faculty of Health Sciences	GELENEKSEL VE SOSYAL MEDYANIN ÇOCUKLARIN GIDA TÜKETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Melis Bağkur Tuba Yerlikaya Prof. Dr. Adile Öniz	Near East University	YOGA EĞİTİMİNİN SOSYOEKONOMİK OLARAK DEZAVANTAJLI ÇOCUKLARDA FİZİKSEL UYGUNLUK VE YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ
Res. Assist. Dr. Sercin KOSOVA	Dokuz Eylul University	ÇOCUK KORUMA: SPORDAKİ GELİŞMELER
Res. Assist. Dr. Merve KOCA KOSOVA	Dokuz Eylul University	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARDA FİZİKSEL AKTİVİTENİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Hüseyin GÜNERALP Prof. Dr. Cevdet TINAZCI	Near East University	12-15 YAŞ GENÇLERE UYGULANAN 12 HAFTALIK ATRENMANIN, SOSYAL BECERİ VE SPORA YÖNELİM DÜZEYLERİNE ETKİSİ
Polat Koç Gonca İnanc Murat Özgören	Near East University	ÇOCUKLARDA BASKIN OLMAYAN EL BECERİLERİ SEVİYE TESPİTİ
Kamala ABBASOVA Sajda MAMMADOVA	Azerbaijan University	ZORAKILIQ HALLARINA MƏRUZ QALMIŞ UŞAQLAR

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	1

HEAD OF SESSION: Assist. Prof. Dr. Mukaddes Sakallı DEMİROK

Dr. Syed Maqsood Zia Shah Dr. Faiz Muhammad Shaikh Dr. Anwar Ali Shah G.Syed Mumtaz Ali Junejo	Shah Abdul Latif University SZABAC University of Sindh Jamshoro	IMPACT OF COVID-19 ON CHILDREN'S PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT IN PAKISTAN
Aashi Aggarwal Assist. Prof. Tamanna Saxena	Amity University	DETERMINANTS OF CRYING: A REVIEW OF CRYING RESEARCH
Saleha Bibi Aneela Maqsood	Army Special Education Academy, Pakistan Fatima Jinnah Women University	EDUCATIONAL PSYCHOLOGISTS IN PAKISTAN: BREAKING DOWN BARRIERS TO LEARNING
Saleha Bibi Aneela Maqsood	Army Special Education Academy, Pakistan Fatima Jinnah Women University	MINDFULNESS-BASED POSITIVE BEHAVIOR SUPPORT FOR REDUCING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG PARENTS OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A Mini REVIEW
Saleha Bibi Bisma Makhdoom	Army Special Education Academy, Pakistan	IMPACT OF COVID-19 STRESS AMONG CAREGIVERS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS: A QUALITATIVE STUDY
Kaavya Nayyar Asst. Prof. Tamanna Saxena	Amity University	IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON BODY IMAGE AND SELF ESTEEM
Dr. Anwar Ali Shah G. Syed Dr. Maqsood Zia Shah Dr. Faiz Muhammad Shaikh	University of Sindh Jamshoro Shah Abdul Latif University SZABAC, Pakistan	IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON CHILDREN'S HEALTH IN SINDH- PAKISTAN
Suleman G.Abro Dr. Ghulam Ali Jariko Dr. Muhammad Ismail Kumbhar Dr. Faiz Muhammad Shaikh	SWAFCO Sindh University of Sindh Jamshoro Sindh Agriculture University SZABAC Pakistan	IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC CHILDREN MENTAL STRESS IN SINDH

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	2

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Murat TEZER

Dilara Almila Kaynak Assist. Prof. Dr. Munise Duran	Inonu University	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLELERİN SPORA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Gamze Sarmaşık ABUR	Muğla Sıtkı Koçman University	OKUL ÖNCESİNDE MATEMATİK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE OKUL ÖNCESİ MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI
Elif Esra ÖZENÇ Assoc. Prof. Dr. Eda YAZGIN	Doğu Akdeniz University, TRNC	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMINDA REGGIO EMİLİA TEMELLİ PEDAGOJİK DOKÜMANTASYON UYGULAMALARI GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME
Assist. Prof. Dr. Dervişe AMCA TOKLU Hulin SİDDİK	Near East University	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ANNE- ÇOCUK ve BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Dervişe AMCA TOKLU Tuğyan KAVAZ	Near East University	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YAPILANDIRILMAMIŞ MATERYALİN ÖNEMİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ
Assist. Prof. Dr. Meryem GÜLYAZ CUMHUR	Near East University	“ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE STEM (FeTeMM) ÇALIŞMALARINA BAŞLANMALI MIDIR?” SORUSUNA YANIT OLARAK İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI
Assist. Prof. Dr. Semira KARUKO	Near East University	ERKEN YAŞTA ÇOCUKLARA VERİLEN ARAPÇA EĞİTİMİ – KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	3

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Aşkın KİRAZ

Rehana Kanwal	<i>National College of Business Administration and Economics, Lahore</i>	DECENT SOCIAL DEALINGS WITH CHILDREN IN THE PERSPECTIVE OF PRACTICAL MORALS OF THE PROPHET MUHAMMAD (S.A.W)
Khalida Madoui	<i>Higher College for Teachers (Ecole Normale Supérieure) Assia Djebar Algeria</i>	THE CHILD'S RIGHTS IN MUHAMMADAN NARRATIVES
Rehana Kanwal M. Farooq Shakir	<i>National College of Business Administration and Economics, Lahore</i>	CHILD LABOUR IN THE LIGHT OF QUR'AN AND SUNNAH
Favour C. Uroko	<i>University of Nigeria</i>	DEUTERONOMY 14:28-29: A THEOLOGICAL-ETHICAL INTERROGATION OF MIGRATION OF CHILDREN IN EASTERN NIGERIA
Jobin Sebastian Dr. P. Sakthivel	<i>Annamalai University</i>	A DISCOURSE ON CYBER HYGIENE FOR CHILDREN IN Kerala

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	4

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

Assoc. Prof. Dr. Ayşe Derya ESKİMEN	Kütahya Dumlupınar University	ÇOCUKLARDA DOĞA, HAYVAN SEVGİSİ VE ÇEVRE DUYARLILIĞI OLUŞTURMA YÖNLERİYLE CEREN KERİMOĞLU'NUN ÇOCUK KİTAPLARINA BAKIŞ
Irada Rahmanova	Baku State University	THE ROLE OF CHILDREN'S LITERATURE IN THE BRINGING UP OF A NEW GENERATION
Lect. İffet AKSOY Beyza Zeliş Bozkurt	Canakkale Onsekiz Mart University	ÇOCUK HİKÂYELERİNDE TEMATİK BİR YAKLAŞIM: MİNE PİKNİKTE
Assist. Prof. Dr. Alev USTUNDAG	Health Sciences University Gülhane Faculty of Health Sciences	ÇOCUKLARDAN EV YAPIMI ÖYKÜLER KİTABININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ
Res. Asst. Dr. Merve Esra ÖZGÜRBÜZ	Karadeniz Technical University	GEÇMİŞLE ELEŞTİREL BİR DİYALOG KURMAK: RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA CİNSİYET KURGUSUNUN YAPIBOZUMU
Assoc. Prof. Dr. Ayşe Derya ESKİMEN	Kutahya Dumlupınar University	KİRO DONEV'İN KARMAKARIŞIK MASAL ADLI ÇOCUK KİTABININ İNCELENMESİ

DATE	TIME	SESSION	HALL
23.05.2021	14 ⁰⁰ – 17 ⁰⁰	2	5

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Dilber ULAŞ

Duygu Kaptanoğlu Coşkun Çağla Akarsel	Özay Günsel Children's University Near East University	21. YÜZYIL BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE AKRAN EĞİTİMİ MODELİNİN YERİ VE ÖNEMİ
Aysun Gencebay Çağla Akarsel	Özay Günsel Children's University Near East University	ÇOCUKLARDA KİTAP OKUMANIN BİLİŞSEL GELİŞİM VE KOMPOZİSYON YAZMA BECERİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Fatma Çakır AKSUNGUR	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	ÇOCUK EDEBİYATI DERS KAPSAMINDA ÇOCUK GELİŞİMİ ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN EĞİTİM MATERYALLERİNİN İNCELENMESİ: HİKAYE KÜPÜ TEKNİĞİ
Nurten KODAZ ÖCAL Assoc. Prof. Dr. Birsal AYBEK	Ministry of Education Cukurova University	ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE (P4C) KAVRAMINA YÖNELİK ALGILARININ METAFORLAR YOLUYLA BELİRLENMESİ
Assoc. Prof. Dr. İpek Danju Assoc. Prof. Dr. Aşkın Kiraz	Near East University	KKTC ve TC MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İLKÖĞRETİM FEN BİLİMLERİ PROGRAMLARINDAKİ FEN ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI
Adem Hamamcı Assist. Prof. Dr. Cevdet Şanlı	Yildiz Technical University	BEN ZATEN BİLİYORUM!: ERKEN OKURYAZARLIĞLA İLGİLİ ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ
Hülya Akçay Assoc. Prof. Mustafa YEŞİLYURT	Yildiz Technical University	İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE TERS YÜZ SINIF UYGULAMASI

PHOTO GALLERY

Доброе утро

Добрый ранокгарного дня

Dobro jutro

Goedemorgen

Bom Dia

Tenha um bom dia

Kayırlı tan

Sabahınız xeyir

gözəl gün arzu edirəm

शुभ प्रभात

आपका दिन शुभ हो

صبح الخیر

ਸੁਭ ਸਵੇਰ

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ May 21, 2021 Nicosia-TRNC

CHILDHOOD IS LIKE A RAINBOW.

The adult lives are shaped by the things we experience and learn during our childhood.

Every baby is born innocent, so how do they become individuals who are violent?

Every child is curious, how do children who ask thousands of questions in their early years turn into individuals who never ask questions and who are never intrigued?

Prof. Dr. Filiz MERİÇLİ

Find a participant

- IKSADA Alina (Co-host, me)
- IKSAD Nurlan (Host)
- Çağla Akarsel (Co-host)
- Dayigü KAPTANOĞLU ... (Co-host)
- Sema Hosta
- Hall-4, Selma Korkmaz
- N.Damla Yılmaz Usta
- Nur Kodaz
- Tuğyan Kavaç
- Adile Oniz Osgoren
- Aisulu Shayakhmetova
- Assoc. Prof. Dr. Sevilay Ulay
- Aylin İslam
- DOÇ. DR. BURAK GÖKBULUT
- Dr. PARMAKASIVAN C
- Duile Özdem Yavuz
- Eda Yazgin
- Gözem Telemmez
- H2-Münever Özcan
- H3- Observer
- Hall 1- Gizem Deniz BÜYÜK

Observer H2: Al...

Murgul Nurmukh... Viktor Sitkar 2... Lugov Altheim... Bepa Kyrtspena

Mustafa Latif Emek

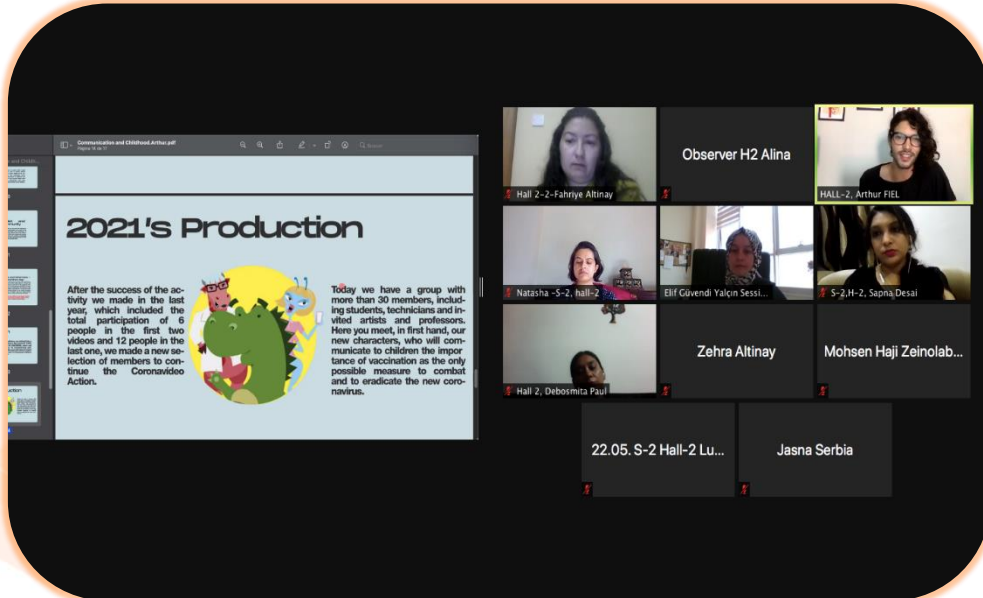
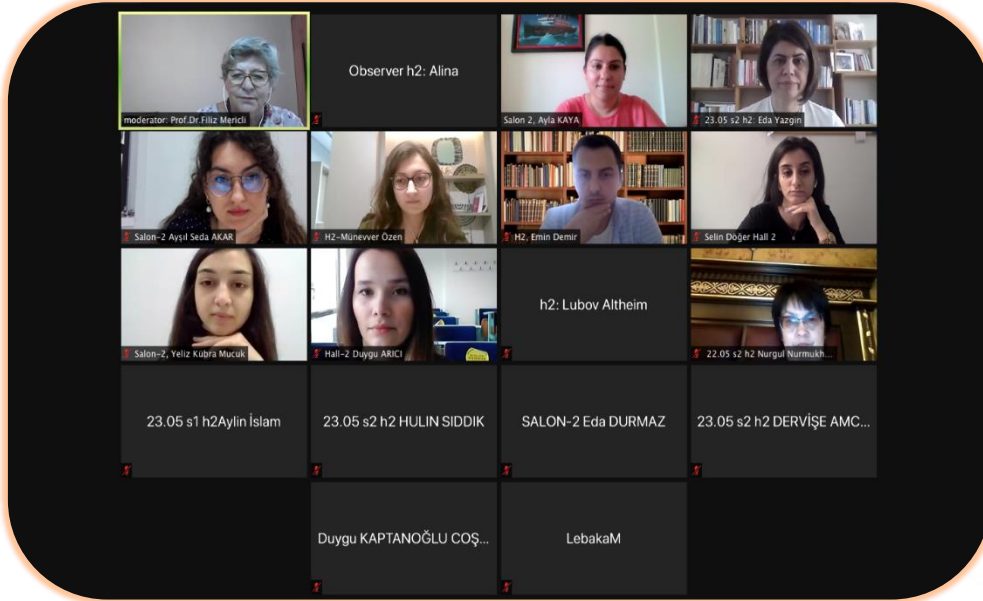
116

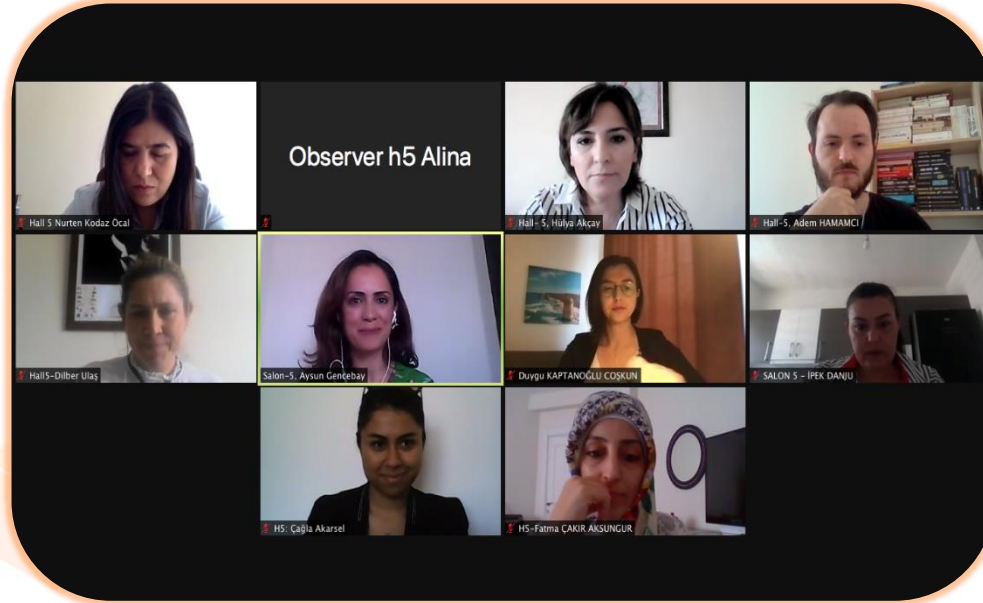
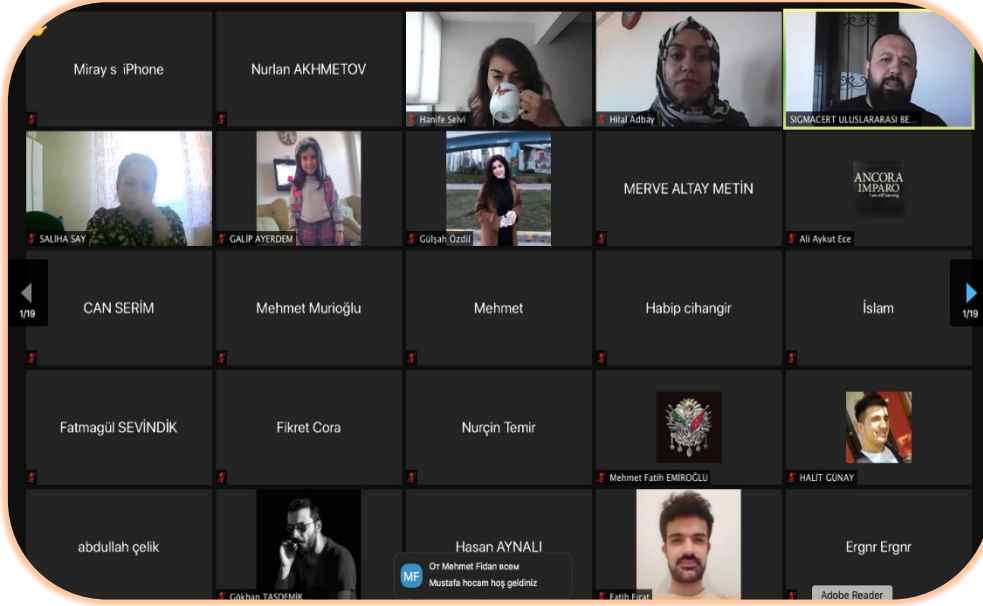
Stop Video Participants Chat Share Screen Record Breakout Rooms Reactions Leave

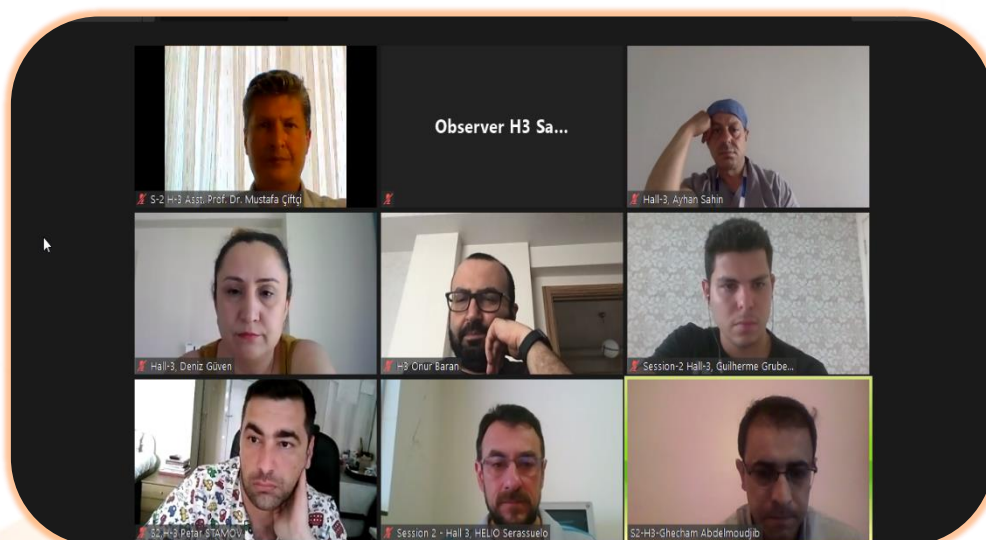
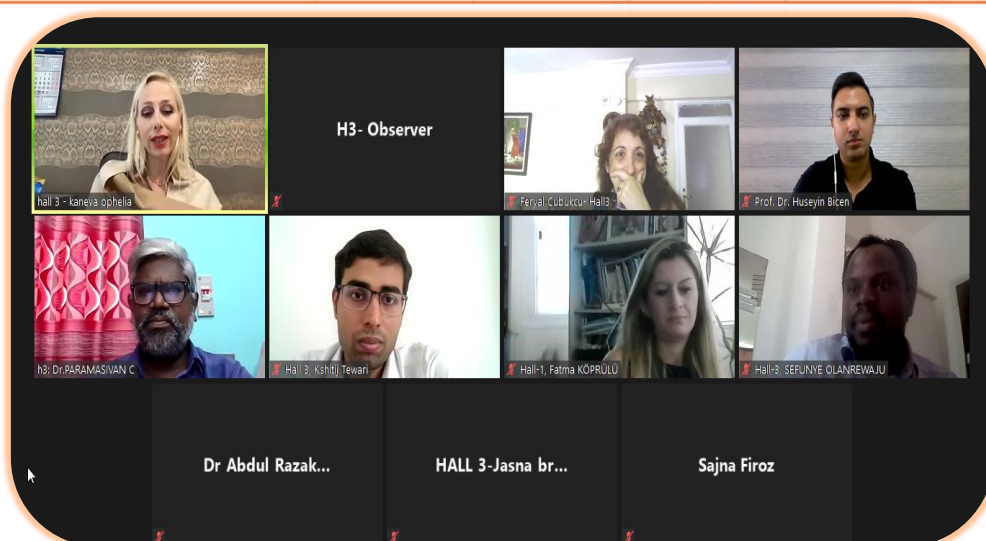

H3 Prof. Dr. Zehra Alt...

Recording...

NEAR EAST UNIVERSITY

ÖZAY GÜNEL Children University

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

May 21-23, 2021

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus

Özay Günel Children University

INSTITUTO FEDERAL Mato Grosso do Sul

Universidade Estadual de Londrina

Health-related quality of life of student-athletes from southern Brazil: a cross-sectional study

Sc.M. Guilherme Alves Grubert¹ and Ph.D. Helio Serassuelo Junior²

¹Federal Institute of Mato Grosso do Sul, Department of Physical Education and Sport, Aquidauana, Brazil.

²State University of Londrina, Department of Sport Sciences, Londrina, Brazil.

Grupo de Estudos em Qualidade Física, Psicológica e Saúde

GEAPS

CONTENT

CONFERENCE ID	I
ORGANIZING COMMITTEE	II
SCIENTIFIC ADVISORY COMMITTEE	III
PROGRAM	IV
PHOTO GALLERY	V

VOLUME-1

Abstract Paper	Hakan AYDIN Mustafa TEMEL	OKUL YÖNETİMLERİ İÇİN ÇOCUK İSTİSMARI SÜREÇ YÖNETİMİ REHBERİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Hakan AYDIN Mustafa TEMEL	ÇOCUK İSTİSMARINA MULTİDİSİPLİNER YAKLAŞIM	VOLUME 1
Abstract Paper	Sergen IRMAK Ufuk KAYA Buğçe ÖZER	ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEYİNİN VE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Birsel AYBEK Duygu GÖKTAŞ	İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİLİM İNSANINA DAİR DEĞİŞEN ALGILARININ İNCELENMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Yonca ALTINDAL Serenay SEZER	GECEKONDU MAHALLESİNDE YETİŞEN ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EĞİTİMİNE KARŞI FARKINDALIKLARI: BALIKESİR DİNKÇİLER ÖRNEĞİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Nilgün ONGAN	ÇOCUĞUN CİNSEL İSTİSMARI: ZORLA EVLENDİRME	VOLUME 1
Abstract Paper	Hakan AYDIN Fikret YAZICI	ÇOCUK İSTİSMARINI TESPİT VE ÖNLEMENE YÖNELİK ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNİ GÜÇLENDİRME ARACI OLARAK VAKA ANALİZİ VE ÖYKÜLEME TEKNİĞİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Ayla KAYA Ayşegül İŞLER DALGIÇ	ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE SAĞLIĞI YÜKSELTME VE SÜRDÜRMEDE AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIK REHBERİ GELİŞTİRİLMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Duygu ARICI DOĞAN Saniye Selin DÖĞER	ANNELEİN DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUMLARI İLE AİLE-ÇOCUK İNTERNET BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Münevver ÖZEN Arzu YÜKSELEN	SUÇA SÜRÜKLENMİŞ İLE SUÇA SÜRÜKLENMEMİŞ ERGENLERİN BENLİK ALGI DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Yeliz Kübra MUCUK İ. Haluk YAVUZER	60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI, ÇOCUKLARIN AHLAKİ VE SOSYAL KURAL ALGILARI İLE OYUN DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Ayşıl Seda AKAR İ. Haluk YAVUZER	0-2 YAŞ ARALIĞINDAKİ BEBEKLERİN UYKU DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ	VOLUME 1

Abstract Paper	Emin DEMİR Bayram DELEŞ Neriman ARAL	BABALARIN BEBEK BAKIMINA İLİŞKİN ÖZGÜVEN DUYGULARININ İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Validə Şıxəliyeva	RESEARCH OF FAMILY VALUES FACTOR IN CHILDREN'S DEVELOPMENT AND SOCIALIZATION	VOLUME 1
Abstract Paper	Melanie Moen	FOUNDATION PHASE TEACHERS' PERSPECTIVES ON THE FACTORS CONTRIBUTING TO CHILDHOOD ADVERSITY	VOLUME 1
Full Text Paper	Feryal Cubukcu	A JOURNEY THROUGH THE LAND OF PRINCESSES IN CHINESE AND EUROPEAN FAIRY TALES	VOLUME 1
Full Text Paper	Sefunye Olanrewaju Fatma KÖPRÜLÜ	ONLINE EDUCATION AND E-LEARNING, ITS POTENTIAL AND BENEFITS IN THE EARLY CHILDHOOD EDUCATION	VOLUME 1
Full Text Paper	Naif. Haddad	EARLY CHILDHOOD ROAD SAFETY EDUTAINMENT AND SERIOUS GAMES: TOWARDS ASSESSMENT, METHODOLOGICAL APPROACH, CONCEPTS AND GUIDELINES	VOLUME 1
Full Text Paper	Kshitij Tewari Abdul Razak Mohamed	PERCEPTION OF PARENTS OF LUCKNOW CITY ABOUT THE CHALLENGES POSED BY ONLINE MODE OF EDUCATION FOR SECONDARY AND SENIOR SECONDARY STUDENTS	VOLUME 1
Abstract Paper	Sajna A.	CHANGING NOTIONS OF CHILDHOOD IN KERALA, INDIA- A HISTORICAL READING	VOLUME 1
Full Text Paper	Ophelia KANEVA	LOGICAL NETWORK: A MODEL FOR CHILDREN'S PARTICIPATION IN DECISION-MAKING PROCESSES AS ANSWER TO THE CHALLENGES OF XXI CENTURY EDUCATIONAL MANAGEMENT	VOLUME 1
Abstract Paper	C. PARAMASIVAN	EDUCATIONAL VIOLATION AGAINST DALIT CHILDREN AND ITS IMPACT ON SCHOOL DROPOUT IN TAMIL NADU	VOLUME 1
Full Text Paper	Fatoş YALÇINKAYA	NİNNİLERİN İŞLEVİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Muhammet ATASEVER	KÖROĞLU'NUN KAZAK ANLATIMLARINDA ÇOCUK	VOLUME 1
Abstract Paper	İffet AKSOY	ÇOCUK EDEBİYATINDA WEB 2.0 DİJİTAL HİKÂYE ARAÇLARI	VOLUME 1
Abstract Paper	Esra Karabacak	ANA DİLİ EDİNİMİ SÜRECİNDE METİNDİLBİLİMSEL YÖNTEMLERLE ÇOCUK VE MASAL DEĞERLENDİRİLMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Şevket Öznur	SÖZLÜ GELENEKTEN BİR ÖRNEKLEME: KIBRIS TÜRK MASALLARININ ESTETİK YAPISI İÇİNDE ÇOCUK	VOLUME 1
Full Text Paper	Ayətəxan Ziyad (İsgəndərov)	ZAHİD XƏLİLİN LİRİK ŞEİRLƏRİNDƏ UŞAQ OBRAZLARI	VOLUME 1
Abstract Paper	İffet Aksoy Aşkın Kiraz	İLKÖĞRETİM FEN BİLİMLERİ ÖĞRETİMİNDE BEŞ KAZANIM, BEŞ WEB 2.0 ARACI	VOLUME 1

Full Text Paper	Figen GÜRSOY Fatih AYDOĞDU	PROBLEMS RELATED TO THE EDUCATION OF AUTISMIC CHILDREN: OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS	VOLUME 1
Abstract Paper	Şener GÜLKAYA Yasemin SORAKİN	COVID – 19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN VE AİLELERİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR	VOLUME 1
Abstract Paper	İDİL ÖZER MERYEM KARAAZİZ	ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN BAKIM YÜKLERİ, ÖLÜM KAYGILARI, BİLGECE FARKINDALIKLARI, ÖZ DUYARLILIKLARININ; DEPRESYONU YORDAYICILIĞI	VOLUME 1
Abstract Paper	Aslı AKDENİZ KUDUBEŞ Murat BEKTAS	SOSYAL DESTEK ALGISI VE AİLE MERKEZLİ BAKIMIN KANSERLİ ÇOCUKLARIN AİLELERİNİN YAŞAM KALİTESİNİ YORDAMA GÜCÜ	VOLUME 1
Abstract Paper	Rukiye USLU	DEHBLİ ÇOCUĞUN EBEVEYNİ OLMAK	VOLUME 1
Full Text Paper	Gizem Deniz Bulucu Büyüksoy Aslıhan Çatiker Kamuran Özdil	COVID-19 PANDEMİSİNDE DEZAVANTAJLI ÇOCUKLARDA GIDA GÜVENCESİZLİĞİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Çağıl Hale ÖZEL	ÇOCUK DOSTU OTELLERDE SUNULAN ÇOCUK BAKICILIĞI HİZMETLERİNE YÖNELİK KEŞİFSEL BİR ARAŞTIRMA	VOLUME 1
Full Text Paper	Arthur FIEL Patricia Cardoso D'ABREU Ramon ZAGOTO	COMMUNICATION AND CHILDHOOD - EXPERIMENTAL ANIMATION ON CHILDREN'S EXPERIENCES DURING THE YEAR 0 OF THE NEW CORONAVIRUS PANDEMIC IN BRAZIL	VOLUME 1
Full Text Paper	Natasha Anand	JOHN REED AND THE POLITICS OF MALE ADOLESCENCE IN <i>JANE EYRE</i>	VOLUME 1
Full Text Paper	Morakeng Edward Kenneth Lebaka	IS THERE ART IN THE CONTEXT OF CHILDREN MUSIC - MAKING? YES, DEFINITELY: A STUDY OF BAPEDI CHILDREN'S MUSICAL ARTS	VOLUME 1
Abstract Paper	Debosmita Paul Lahiri	THE PATRIARCHAL GAZE AND THE IDEAL WOMEN: DEPICTION OF WOMEN IN THE BENGALI CHILDREN'S TALES	VOLUME 1
Abstract Paper	Elif GÜVENDİ YALÇIN	A TALE OR A FACT?: FAIRIES, GIANTS AND SCIENCE IN OSCAR WILDE's <i>The Happy Prince and Other Tales (1888)</i>	VOLUME 1
Full Text Paper	Mohsen Haji Zainalabedini Masoumeh Sa'adat Maryam Abolghasemi	A COMPARATIVE STUDY OF THE COMPONENTS OF READING CULTURE PROMOTION IN FAVORITE TURTLE BIRD TEENAGE BOOKS	VOLUME 1
Abstract Paper	Somayeh Sadat Hashemi Narges Babaei	VIRTUAL TRAVEL EXPERIENCE: WHAT DO IRANIAN CHILDREN LEARN BY READING JOURNEYS?	VOLUME 1
Full Text Paper	Sapna Desai	GRIM ISSUES IN CHILDREN'S LITERATURE: A STUDY OF THE IMPACT OF TERRORISM ON THE YOUNG PSYCHE	VOLUME 1
Full Text Paper	Petar Stamov Sylvia Stamova Dora Vasileva	GASTROINTESTINAL FORM OF COVID-19 MIMICRING LIKE INTUSSUSCEPTION SYMPTOMS	VOLUME 1

Full Text Paper	Petar Stamov Hristo Shivachev Rumen Hristov	THE USE OF T-TUBE ENTEROSTOMY IN ISOLATED TRAUMATIC PERFORATION OF THE JEJUNUM	VOLUME 1
Abstract Paper	Nykytyuk S. Sergiy Klymnyuk Volodymyr Panichev	DIAGNOSTICS OF INFECTIOUS PATHOLOGY LYME BORRELIOSIS IN CHILDREN OF TERNOPIL REGION (Western Ukraine)	VOLUME 1
Abstract Paper	Ayhan ŞAHİN Onur BARAN Cavidan ARAR	ULTRASOUND-GUIDED THORACIC ERECTOR SPINAE PLANE BLOCK FOR POSTOPERATIVE ANALGESIA IN HYDATID CYST RUPTURE: A PEDIATRIC CASE REPORT	VOLUME 1
Full Text Paper	Mustafa Ciftci Firat Erdogan Cagatay Nuhoglu Omer Ceran	LUMBAR PUNCTURE FINDINGS IN INFANTS UNDER 12 MONTHS OF AGE WITH SIMPLE FEBRILE SEIZURE	VOLUME 1
Abstract Paper	Bouafia Waffa Ghecham Abdelmoudjib	STADY OF THE EFFECT OF MICRONUTRIENTS AND THE EVALUATION OF SOME BIOLOGICAL VARIATIONS IN A GROUP OF AUTISTIC CHILDREN	VOLUME 1
Full Text Paper	Deniz GÜVEN	CHILD-BLAINS-LIKE ERYTHEMA RELATED TO CORONAVIRUS: A CASE REPORT	VOLUME 1
Abstract Paper	Guilherme Alves Grubertt Helio Serassuelo Junior	HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE OF STUDENT-ATHLETES FROM SOUTHERN BRAZIL: A CROSS-SECTIONAL STUDY	VOLUME 1
Full Text Paper	Seda YENİADIM Mustafa YEŞİLYURT	İLKOKULDA ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM TUTUMLARI	VOLUME 1
Full Text Paper	Özge Burcu EFE Cevdet ŞANLI Mustafa YEŞİLYURT	SALGIN SÜRECİNDE İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİMDE YAŞADIKLARI SORUNLAR	VOLUME 1
Abstract Paper	Şebnem Güldal Kan Şeniz Şensoy Behçet Öznacar Çilem Çaltıkuşu	PANDEMİ DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİMİN İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARININ BAŞARI DÜZEYLERİNİN EBEVEYN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Perihan ERYLMAZ Mustafa YEŞİLYURT	İTERAKTİF EĞİTİMİN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Selma Korkmaz	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNDEN HAREKETLE İLKÖĞRETİMDEKİ UZAKTAN EĞİTİM DERSLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Nurullah YAZICI Ali SOYDAN	İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YÜZ YÜZE EĞİTİMDE ÖZLEM DUYDUKLARI AKTİVİTELERİN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Fethi TURAN	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİN EĞİTİMİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Aarshi Saini Tamanna Saxena	COVID 19 AND MENTAL HEALTH— A CASE STUDY APPROACH	VOLUME 1
Abstract Paper	Ceren Karaatmaca Fahriye Altınay Zehra Altınay Dilek Şirvanlı Özen	THE TRANSMISSION OF ATTACHMENT STYLES AMONG THREE GENERATIONS	VOLUME 1
Full Text Paper	Ashwanthicka M M Tamanna Saxena	THE EFFECTS OF ABILITY GROUPING: A REVIEW OF LITERATURE	VOLUME 1

Abstract Paper	Saleha Bibi	MENTAL HEALTH OF AUTISTIC CHILDREN DURING COVID-19	VOLUME 1
Abstract Paper	Saleha Bibi	PSYCHOLOGICAL DISTRESS IN PARENTS OF SPECIAL NEED CHILDREN	VOLUME 1
Full Text Paper	Padmashree T. Soumya N. G.	IMPACT OF TECHNOLOGY ON CHILD PSYCHOLOGY AND BEHAVIOR	VOLUME 1
Full Text Paper	Ecem ÖZLER Fatma Aleyna HALAÇ Vuslat OĞUZ ATICI	60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİNE İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI	VOLUME 1
Abstract Paper	Hülya GÜLAY OGELMAN Derveşe AMCA TOKLU	COVID 19 SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÖĞRETMENLERİYLE İLİŞKİLERİNİN OKULA UYUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Behiye Ceylan ÖZDEMİR ÜRÜN Büşra Simge TIRYAKI Vuslat OĞUZ ATICI	OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÇİZGİ FİMLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Çimen Özburak Beren Aygenç	OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DIŞ MEKAN OYUN ALANLARI VE ÇEVRE EĞİTİMİNE ETKİSİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Seçil BESİM AYHAN Yücehan YÜCESOY Burak DEMİR Şebnem Güldal KAN Behçet ÖZNACAR	4 - 6 YAŞ OKUL ÖNCESİ KİTAPLARININ İÇERİKLERİNİ GÖRSEL TASARIM ÖĞELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Berna YILMAZ	ÇOCUK VE EKRAN İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Özgür YILMAZKOL	MACİD MACİDİ SİNEMASI'NDA ÇOCUK: TOPLUMSAL KONUMU, ROLÜ VE DEĞERİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Mualla Nur DOLAR Nihan KORAN	YAZILI BASINDA ÇOCUK: K.K.T.C GAZETELERİNDE YER ALAN ÇOCUK İLE İLGİLİ HABERLERİN ÇOCUKLUK İMAJI VE ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Selin Bitirim Okmeydan	YOUTUBE ÇAĞINDA ÇOCUK OLMAK: ÇOCUK YOUTUBER'LARIN ÜRETTİKLERİ İÇERİKLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	VOLUME 1
Full Text Paper	Özgür YILMAZKOL Mustafa AYDEMİR	YENİ MEDYANIN MAHREMİYET SORUNSAĞI BAĞLAMINDA ÇOCUK GÖZETİMİ VE GÜVENLİ İNTERNET POLİTİKALARI: YOUTUBE KIDS ÖRNEĞİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Sinan AŞÇI	REDEFINING DIGITAL PARENTING THROUGH "BOTTOM-UP TECHNOLOGY TRANSMISSION"	VOLUME 1
Full Text Paper	Sabahattin Nal Feyza Coşkun Çuvaloğlu	ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKUNDA VE YARGI KARARLARINDA EVLİLİK BİRLİĞİ HARİCİ ORTAK VELÂYET KURUMU	VOLUME 1
Abstract Paper	Samire HASANOVA	İSLAM HUKUKUNA GÖRE ÇOCUK HAKLARI	VOLUME 1
Abstract Paper	Onur KAPLAN	SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN KORUNMASINDA İDARENİN SORUMLULUĞU	VOLUME 1

Full Text Paper	Hüseyin TURAN	AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ VE TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI KAPSAMINDA ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUKLAMA TEDBİRİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Kumru Kılıçoğlu Yılmaz	KÜÇÜKLERİN EVLAT EDİNİLMESİNİN MİRAS HUKUKU VE BİYOLOJİK ANA BABANIN RIZASI AÇISINDAN İNCELENMESİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Selma Hülya İMAMOĞLU	ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINDA ÇOCUĞUN İRADESİNİN ÖNEMİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Menil ÇELEBİ Rukiye USLU	ÇOCUKLARDA BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ALTERNATİFLERİNİN ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA TARTIŞILMASI	VOLUME 1
Full Text Paper	Seda GEDİK	ANAOKULU VE İLKOKUL ÇOCUKLARINDA TEKERLEMELERİN BİLİŞSEL VE DİLSEL GELİŞİME ETKİLERİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Birsel AYBEK Bilge DESTEĞÜLOĞLU	KURGUSAL NİTELİKLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNAN KARAKTERLERİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	VOLUME 1
Abstract Paper	Mustafa Yeniasır Safa Alpay Gümüş	EBEVEYNLERİN ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLERİ ALGILAMA DURUMLARI	VOLUME 1
Full Text Paper	Ayşe BEŞİNCİ	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İLKOKULDA OKUTULAN ÇOCUK KİTAPLARININ SEÇİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	VOLUME 1
Full Text Paper	Fatma KAYA	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DRAMA YÖNTEMİNİ KULLANMAYA YÖNELİK ÖZ YETERLİLİKLERİ	VOLUME 1
Abstract Paper	Mukaddes SAKALLI DEMİROK Gamze AVCI	VIEWS OF TALENTED CHILDREN AND PARENTS ABOUT THE DIFFICULTIES EXPERIENCED	VOLUME 1
Abstract Paper	Başak BAĞLAMA Gamze AVCI	TÜRKİYE'DE ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLERİN OKUMA BECERİLERİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	VOLUME 1
VOLUME-2			
Abstract Paper	Aizhan Moldamurat	THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD, NORM DIFFUSION AND IMPLEMENTATION DEFICIT: THE CASE OF KAZAKHSTAN	451
Abstract Paper	Stephen Ogheneruro Okpadah	THEORIZING THE CHILD WAR FILM GENRE FOR A GLOBAL JUSTICE IN THE POSTCOLONIAL SPACE	452
Full Text Paper	Giliana Zeferino Leal Mendes Thelma Pontes Borges Miguel Pacífico Filho Wallace Rodrigues	INSTITUTIONALIZED MIGRATION AND CHILDHOOD IN THE BRAZILIAN AMAZON: THE CASA ABRIGO IN THE CITY OF ARAGUAÍNA/TOCANTINS/BRAZIL	453
Abstract Paper	Bhumika Sharma Madhav Sharma Poonam Pant Gulshan Kumar	PRO-CHILD PROVISIONS UNDER LABOUR LAWS IN INDIA	470

Abstract Paper	Alaka F. A. Oyediran W.O. Yekinni O.T.	ANALYSIS OF CHILD LABOUR FORMS AND RELEVANT COMMUNITY CHARACTERISTICS IN RURAL COMMUNITIES OF SOUTH-WEST NIGERIA	471
Abstract Paper	Narmadha Muthu Neelam Pandey	SOCIO-CULTURAL AND PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT OF MIGRANT WORKER'S CHILDREN	472
Abstract Paper	Morsaleh Ranjbar Moghaddam Zeynep Onur Robin Bukenya	ASSUMING THE CITY AS A PLAYGROUND	473
Abstract Paper	Любов Альтгайм	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ	474
Abstract Paper	Vira Kutyreva	THE PRACTICE OF MOTHERHOOD THROUGH THE PRISM OF THE DISCOURSE OF RESPONSIBLE PARENTING	476
Full Text Paper	Рысбаева Жанна Ибраевна Каркимбаева Гульшахар Абдикапбаровна Мамедова Индира Магарамовна	ОСОБЕННОСТИ КЛИНИЧЕСКОГО ТЕЧЕНИЯ ХРОНИЧЕСКОГО КАТАРАЛЬНОГО ГИНГИВИТА	477
Full Text Paper	Aisulu Shayakhmetova Nurgul Nurmuhambetova Saule Damekova	PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF THE CHILDREN'S UNIVERSITY	482
Full Text Paper	А.Б Достемесова Д.А. Садыкова Г.К.Сауранбаева	ДОМИНАНТ ТҮРЛЕРДІҢ АНАТОМИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	488
Full Text Paper	Nurgul Nurmuhambetova Aisulu Shayakhmetova Saule Damekova	KU SH UALIKHANOV CHILDREN'S UNIVERSITY PERFORMANCE INDICATORS INCREASING CHILDREN'S INTEREST IN STEM	495
Abstract Paper	Віктор Сіткап	СУЧАСНА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА УКРАЇНСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДІТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ	505
Full Text Paper	Aynur Novruzova	CHARLES DICKENS'IN "OLIVER TWIST"İN MACERALARI" ROMANINDA ÇOCUK VE SUÇ	506
Full Text Paper	Burak Gökbulut Anıl Bilgiç	İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN YEŞİL ADANIN ÇOCUKLARI ROMANI	511
Full Text Paper	Muhammed TUNAGÜR Mehmet KARDOĞAN	HEINZ JANISCH'İN "KÖPRÜYÜ GEÇERKEN DEV İLE AYININ ÖYKÜSÜ" ADLI ESERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	513
Abstract Paper	Sedat GENCER	BİR ÇOCUKLUK ANLATISI OLARAK: SUYU ARAYAN ADAM	521
Abstract Paper	Ahmet İhsan KAYA Mehmet Emin KALGI	ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE ÇOCUK VE TANRI TASAVURU	523
Full Text Paper	Nazilə Abdullazadə	NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞINDA UŞAQ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİNİN TƏDRİSİ TARİXİ	524
Abstract Paper	Alev SÜZEN Süleyman Cüneyt KARAKUŞ	POSTOPERATİF ANAL STRİKTÜR VE KONJENİTAL ANAL DARLIĞI OLAN ÇOCUKLARDA Y-V ANOPLASTİNİN KABIZLIĞI VE DIŞKI KAÇIRMASIN AZALTMADAKİ ETKİSİ	530

Abstract Paper	Ülkü ARIĞ Deniz GENÇ Tunç AKKOÇ	DENTAL FOLİKÜL KAYNAKLI MEZENKİMAL KÖK HÜCRELERİN ÖN ve SİMULTANE PROİNFLAMATUAR SİTOKİN UYARIMLI ORTAMDA EV TOZU AKARINA DUYARLI ASTIMLI HASTALARIN T LENFOSİT FENOTİPİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI	532
Abstract Paper	Ebru KÖSEMİHAL Ateş Mehmet Akşit Uğur Belet	İŞİTME KAYIPLI ÇOCUKLARDA ERKEN TANININ GELİŞİM ALANLARINA ETKİSİ	534
Abstract Paper	Didem Sakaryalı Uyar Betül Memiş Özgül	DAİMİ İKİNCİ PREMOLAR DİŞİN EKSİKLİĞİNE KARAR VERMEDE KRİTİK YAŞIN BELİRLENMESİ: RETROSPEKTİF ÇALIŞMA	536
Abstract Paper	Çiğdem ÇEKMECE Begüm ÇAPA TAYYARE Çağla KARACAN İlgin SADE	ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK BEYİN YARALANMALARINDA REHABİLİTASYONUN ÖNEMİ: OLGU SUNUMU	538
Abstract Paper	Melis Bağkur Gonca İnanç Adile Öniz	HAFİF DÜZEY ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERDE UYKU KALİTESİNİN İNCELENMESİ: ÖN VERİLER IŞIĞINDA	540
Full Text Paper	Çağla Yiğitbaş Aliye Bulut Şüheda Yalçın Alimoğlu Suat Tuncay	ALEXITHYMIA AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN	541
Full Text Paper	Gizem Öneri Uzun Ayhan Çakıcı Eş	PANDEMİ SÜRECİNDE ANNE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ KAVRAMLARI ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI	546
Full Text Paper	Sait YILDIRIM	ÇOCUKLARDA ŞİDDETİN SIRADANLAŞMASI "SIFIR BİR" DİZİSİ ÖRNEĞİ	554
Full Text Paper	Burçin Aysu Sena ÖZ Figen Gürsoy Neriman Aral	10-11 YAŞ ÇOCUKLARININ EMPATİ BECERİLERİNİ FARKLI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	559
Abstract Paper	Pınar BAYHAN Sena ÖZ	PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYNLERİN DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA	567
Abstract Paper	Sinem TAPKI	ÇOCUK-OYUN-SOKAK İLİŞKİLERİ: ÇOCUK DOSTU SOKAK TASARIMI	569
Abstract Paper	Aycem Birand Askin Kiraz	PANDEMİ DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN ÇEVRE FARKINDALIĞI: AİLE KATILIMLI ÇEVRE ETKİNLİKLERİ	570
Abstract Paper	Jasna Brkic Violeta Djordjevic	CHILDREN EDUCATION THE ROLE OF CHILDREN'S LIBRARY IN THE PRESCHOOL PERIOD	571
Full Text Paper	Tosin Ogunleye Fatma KÖPRÜLÜ	THE IMPACT OF COVID-19 ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' LEARNING SKILLS	575
Full Text Paper	Tuğba DÜZENLİ Emine Tarakçı EREN Merve ALPAK	OPEN SPACE AND SOCIALIZATION REQUIREMENTS OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN DURING THE PANDEMIC	584
Full Text Paper	Tuğba DÜZENLİ Emine Tarakçı EREN Leyla DENİZ	ENVIRONMENTAL ELEMENTS IN CHILDREN'S DRAWINGS	590

Full Text Paper	Jijo James Indiparambil	SCHOOL SURVEILLANCE AND MORAL EDUCATION: AN ETHICAL IMPRINTS	597
Abstract Paper	Jinan KB	REIMAGINING CHILDHOOD EDUCATION AS IF CHILDREN ARE CREATORS OF KNOWLEDGE	604
Full Text Paper	Nursen KULAKAC Nilgun ULUTASDEMİR	PEDİATRİK TEMEL KARDİYAK YAŞAM DESTEĞİ: AMERİKA KALP DERNEĞİ KARDİYOPULMONER RESÜSİTASYON KLAVUZU 2020 GÜNCELLEMELERİ	605
Full Text Paper	Sevda UZUN Nilgun ULUTASDEMİR	ÇOCUK RUH SAĞLIĞI VE MOTİVASYONEL GÖRÜŞME YÖNTEMİ	612
Full Text Paper	Çağla YİĞİTBAŞ Aliye BULUT	DÖRT FARKLI MESLEK AÇISINDAN ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE DUYARLILIK DAVRANIŞLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	617
Full Text Paper	İlknur BEKTAŞ Aslı AKDENİZ KUDUBEŞ	ADÖLESANLARIN SAĞLIKLI YAŞAM TARZI İNANÇLARI, AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI KONTROL ODAĞI VE AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ	621
Abstract Paper	Zila Özlem Kırbaş	ÇOCUK VE ETİK	627
Full Text Paper	Bahar ÇOLAK Berrin GÖGER İlknur KAHRİMAN	6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN PRİMİPAR ANNELERİN EMZİRME MOTİVASYONLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	628
Full Text Paper	Berrin GÖGER Bahar ÇOLAK İlknur KAHRİMAN	6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN ANNELERİN ANNE-BEBEK BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	639
Full Text Paper	Serpil AKDAĞLI	NEŞET GÜNAL'IN RESİMLERİNDE ÇOCUK FİGÜRÜ	647
Full Text Paper	Gonca YAYAN Filiz TÜMEN GÖMEÇ	ÇOCUK ve SANAT COVID-19'UN ÇOCUK RESİMLERİNE YANSIMALARI	656
Full Text Paper	Alper SAĞLIK Onur KIZILARSLAN Elif SAĞLIK	ÖZEL İHTİYAÇLI ÇOCUKLAR İÇİN ENGELSİZ PARKLARDAKİ PEYZAJ DÜZENLEMELERİNİN İNCELENMESİ	670
Full Text Paper	Münire Meral Yağcı Turan	ÇOCUĞUN KENDİNİ İFADESİNDE ÇİZGİLERİN VE RENKLERİN ÖNEMİ	680
Full Text Paper	Fatih M. DURMUŞ	ÇOCUK KİTABI RESİMLENDİRİLMESİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN KULLANILMASININ ÖNEMİ	687
Full Text Paper	Nazan DÜZ Kardelen ÖZDEMİR	RESİM SANATINDA ÇOCUK FİGÜRLERİNİN VE PORTELERİNİN BİÇİM AÇISINDAN ANALİZİ	701
Full Text Paper	Derya BULUÇ Şebnem Ruhsar TEMİR GÖKÇELİ	COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARA UYGUN MASKE SEÇİMİNDE STANDARTLARA UYGUNLUK VE TASARIM ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	712
Full Text Paper	Şebnem R. Temir Gökçeli Beyhan Pamuk Şengül Erol	ÇOCUK EVLERİ İÇİN BİR ÇALIŞMA: "SEN TASARLA BİZ DİKERİZ"	720
Abstract Paper	Dilber Ulaş	ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK	737

Full Text Paper	Şafak Öztürk Aynal Abdullah Yılmaz Cem Tıgırak Alpay Aşkın	KÖY OKULLARI YENİLENİYOR: BİR SOSYAL SORUMLULUK ÖRNEĞİ	739
Full Text Paper	N. Damla YILMAZ USTA	TARİHÖNCESİ ANADOLU TOPLUMLARINDA BEBEK VE ÇOCUK ÖLÜMLÜLÜĞÜ: KÖYLERDEN İLK KENT YERLEŞİMLERİNE	758
Abstract Paper	Şafak Öztürk Aynal Banu Kurt	GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OYUNCAKLAR VE OYUNCAK BEBEKLER: WALDORF BEBEĞİ	765
Full Text Paper	Yahya AKYOL Baykal BİÇER	II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ EĞİTİMCİLERİNİN DEĞER EĞİTİMİNDE ÇEVRENİN ETKİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	766
Abstract Paper	Rukiye USLU Menil ÇELEBİ	ÇOCUK AÇISINDAN SOSYAL POLİTİKA	772
Full Text Paper	Eda DURMAZ	GÖÇ VE ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE	773
Abstract Paper	Özlem AKALPLER	GÖÇ SÜRECİNDE ÇOCUK OLMAK VE ETKİLERİ	784
Abstract Paper	Berkay KESKİN Ayten DOĞAN KESKİN	GELENEKSEL VE SOSYAL MEDYANIN ÇOCUKLARIN GIDA TÜKETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	785
Abstract Paper	Melis Bağkur Tuba Yerlikaya Adile Öniz	YOGA EĞİTİMİNİN SOSYOEKONOMİK OLARAK DEZAVANTAJLI ÇOCUKLARDA FİZİKSEL UYGUNLUK VE YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ	787
Abstract Paper	Sercin KOSOVA	ÇOCUK KORUMA: SPORDAKİ GELİŞMELER	789
Abstract Paper	Merve KOCA KOSOVA	COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARDA FİZİKSEL AKTİVİTENİN DEĞERLENDİRİLMESİ	791
Full Text Paper	Hüseyin GÜNERALP Cevdet TINAZCI	12-15 YAŞ GENÇLERE UYGULANAN 12 HAFTALIK ATRENNMANIN, SOSYAL BECERİ VE SPORA YÖNELİM DÜZEYLERİNE ETKİSİ	793
Abstract Paper	Polat Koç Gonca İnanc Murat Özgören	ÇOCUKLARDA BASKIN OLMAYAN EL BECERİLERİ SEVİYE TESPİTİ	799
Full Text Paper	Kamala ABBASOVA Sajda MAMMADOVA	ZORAKILIQ HALLARINA MƏRUZ QALMIŞ UŞAQLAR	801
Abstract Paper	Syed Maqsood Zia Shah Faiz Muhammad Shaikh Anwar Ali Shah G.Syed Mumtaz Ali Junejo	IMPACT OF COVID-19 ON CHILDREN'S PHYCOLOGICAL DEVELOPMENT IN PAKISTAN	807
Full Text Paper	Aashi Aggarwal Tamanna Saxena	DETERMINANTS OF CRYING: A REVIEW OF CRYING RESEARCH	808
Abstract Paper	Saleha Bibi Aneela Maqsood	EDUCATIONAL PSYCHOLOGISTS IN PAKSITAN: BREAKING DOWN BARRIERS TO LEARNING	814
Abstract Paper	Saleha Bibi Aneela Maqsood	MINDFULNESS-BASED POSITIVE BEHAVIOR SUPPORT FOR REDUCING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG PARENTS OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A Mini REVIEW	815

Abstract Paper	Saleha Bibi Bisma Makhdoom	IMPACT OF COVID-19 STRESS AMONG CAREGIVERS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS: A QUALITATIVE STUDY	816
Full Text Paper	Kaavya Nayyar Tamanna Saxena	IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON BODY IMAGE AND SELF ESTEEM	817
Abstract Paper	Anwar Ali Shah G. Syed Maqsood Zia Shah Faiz Muhammad Shaikh	IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON CHILDREN'S HEALTH IN SINDH- PAKISTAN	823
Abstract Paper	Suleman G.Abro Ghulam Ali Jariko Muhammad Ismail Kumbhar Faiz Muhammad Shaikh	IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC CHILDREN MENTAL STRESS IN SINDH	824
Full Text Paper	Dilara Almıla Kaynak Dr. Munise Duran	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLELERİN SPORA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	825
Abstract Paper	Gamze Sarmaşık ABUR	OKUL ÖNCESİNDE MATEMATİK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE OKUL ÖNCESİ MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI	836
Abstract Paper	Elif Esra ÖZENÇ Eda YAZGIN	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMINDA REGGIO EMİLİA TEMELLİ PEDAGOJİK DOKÜMANTASYON UYGULAMALARI GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME	838
Abstract Paper	Dervişe AMCA TOKLU Hulin SİDDİK	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ANNE-ÇOCUK ve BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ	840
Abstract Paper	Dervişe AMCA TOKLU Tuğyan KAVAZ	ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YAPILANDIRILMAMIŞ MATERYALİN ÖNEMİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ	841
Full Text Paper	Meryem GÜLYAZ CUMHUR	"ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE STEM (FeTeMM) ÇALIŞMALARINA BAŞLANMALI MIDIR?" SORUSUNA YANIT OLARAK İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI	842
Abstract Paper	Semira KARUKO	ERKEN YAŞTA ÇOCUKLARA VERİLEN ARAPÇA EĞİTİMİ – KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	847
Abstract Paper	Rehana Kanwal	DECENT SOCIAL DEALINGS WITH CHILDREN IN THE PERSPECTIVE OF PRACTICAL MORALS OF THE PROPHET MUHAMMAD (S.A.W)	848
Abstract Paper	Khalida Madoui	THE CHILD'S RIGHTS IN MUHAMMADAN NARRATIVES	849
Abstract Paper	Rehana Kanwal M. Farooq Shakir	CHILD LABOUR IN THE LIGHT OF QUR'AN AND SUNNAH	850
Abstract Paper	Favour C. Uroko	DEUTERONOMY 14:28-29: A THEOLOGICAL-ETHICAL INTERROGATION OF MIGRATION OF CHILDREN IN EASTERN NIGERIA	851
Abstract Paper	Jobin Sebastian P. Sakthivel	A DISCOURSE ON CYBER HYGIENE FOR CHILDREN IN Kerala	852

Abstract Paper	Ayşe Derya ESKİMEN	ÇOCUKLARDA DOĞA, HAYVAN SEVGİSİ VE ÇEVRE DUYARLILIĞI OLUŞTURMA YÖNLERİYLE CEREN KERİMOĞLU'NUN ÇOCUK KİTAPLARINA BAKIŞ	853
Full Text Paper	Irada Rahmanova	THE ROLE OF CHILDREN'S LITERATURE IN THE BRINGING UP OF A NEW GENERATION	870
Abstract Paper	İffet AKSOY Beyza Zeliş Bozkurt	ÇOCUK HİKÂYELEERİNDE TEMATİK BİR YAKLAŞIM: MİNE PİKNİKTE	875
Full Text Paper	Alev USTUNDAG	ÇOCUKLARDAN EV YAPIMI ÖYKÜLER KİTABININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ	876
Full Text Paper	Merve Esra ÖZGÜRBÜZ	GEÇMİŞLE ELEŞTİREL BİR DİYALOG KURMAK: RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA CİNSİYET KURGUSUNUN YAPIBOZUMU	886
Full Text Paper	Ayşe Derya ESKİMEN	KİRO DONEV'İN KARMAKARIŞIK MASAL ADLI ÇOCUK KİTABININ İNCELENMESİ	896
Full Text Paper	Duygu Kaptanoğlu Coşkun Çağla Akarsel	21. YÜZYIL BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE AKRAN EĞİTİMİ MODELİNİN YERİ VE ÖNEMİ	905
Abstract Paper	Aysun Gencebay Çağla Akarsel	ÇOCUKLARDA KİTAP OKUMANIN BİLİŞSEL GELİŞİM VE KOMPOZİSYON YAZMA BECERİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	911
Abstract Paper	Fatma Çakır AKSUNGUR	ÇOCUK EDEBİYATI DERS KAPSAMINDA ÇOCUK GELİŞİMİ ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN EĞİTİM MATERYALLERİNİN İNCELENMESİ: HİKAYE KÜPÜ TEKNİĞİ	912
Abstract Paper	Nurten KODAZ ÖCAL Birsel AYBEK	ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE (P4C) KAVRAMINA YÖNELİK ALGILARININ METAFORLAR YOLUYLA BELİRLENMESİ	914
Abstract Paper	İpek Danju Aşkın Kiraz	KKTC ve TC MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İLKÖĞRETİM FEN BİLİMLERİ PROGRAMLARINDAKİ FEN ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	915
Full Text Paper	Adem Hamamcı Cevdet Şanlı	BEN ZATEN BİLİYORUM!: ERKEN OKURYAZARLIKLA İLGİLİ ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	916
Full Text Paper	Hülya Akçay Mustafa YEŞİLYURT	İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE TERS YÜZ SINIF UYGULAMASI	930

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD, NORM DIFFUSION AND IMPLEMENTATION DEFICIT: THE CASE OF KAZAKHSTAN

Aizhan Moldamurat

Izmir Katip Celebi University, Faculty of International Relations, Izmir, Turkey

ABSTRACT

This paper analyzes the influence of global (UN, UNESCO and other agencies) and regional (such as the EU) organizations on the transformation of world states legislation in children's rights issues. The 1989 United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) is a fundamental international human rights document that defines children as a natural person of the same value as adults. Until now the UNCRC has been ratified by 193 countries of the world. However, there are still huge deficiencies in the implementation of children's rights norms among both developed and developing world countries. The Republic of Kazakhstan is selected as the case study country for investigating the implementation deficit of UNCRC norms.

The theoretical part of this paper contains an overview of norms diffusion theory's main assumptions on norm diffusion mechanisms. Then, the paper provides the application of the theory to children rights in Kazakhstan with a special focus on the UNCRC norms implementation deficit. In addition to an analysis of international legal documents, decisions and other rules adopted both internationally and in Kazakhstan for the protection of children's rights, the findings of a sociological survey conducted with Kazakhstani parents on the newly drafted law "on prevention of domestic violence against children" will be discussed. Finally, the conclusion provides the possible reasons on state reluctance to implement international norms in children rights from the perspective of norm diffusion theory.

Keywords: UNCRC, children rights, norm diffusion theory, international law, Kazakhstan.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THEORIZING THE CHILD WAR FILM GENRE FOR A GLOBAL JUSTICE IN THE POSTCOLONIAL SPACE

Stephen Ogheneruro Okpadah

Ph.D Candidate, Department of the Performing Arts, University of Ilorin, Ilorin, Nigeria

ABSTRACT

Post Second World War Africa channeled her political strength at nationalism-liberation from colonial dominance. Africa's participation in the second global war exposed to the colonized, the colonialist's weakness in governance and warfare. The attainment of independence from the 1950s opened new vistas for New Wars characterized with civil, ethnic and political strife. Most of the above postcolonial wars were fought by the colonized. These include the Rwandan genocide, the Sierra Leone crisis, the Sudan and Nigerian civil wars and the long term Liberian war. A major feature of the New War paradigm, is its creation of spaces for mass destruction and the inclusion of the child in the war process. In Sierra Leone and Liberia, the role of the child soldier was prevalent. Also, there have been cases of children in suicide bombing in Nigeria's Boko Haram sect. The child soldier has been a subject of discourse in the postcolonial cinema. Jean-Stephenie Sauvaire's *Johnny Mad Dog*, Angelina Jolie's *They First Killed My Father*, and Antoine Fuqua's *Tears of the Sun* are paradigms of films that capture the condition of the child soldier. While scholarly works especially on the effects of wars on child soldiers abound, the child war film has not been fully theorized against the background of a film genre. To this end, using Edward Zwick's *Blood Diamonds*, and Cary Fukunaga's *Beasts of No Nation*, I appropriate a child war film theory that is suitable for the interrogation of the place of child soldiers in crisis and the need to disengage the child soldier practice for a global justice. While I engage the holistic postcolonial space in study, particular reference will be made to the African continent.

Key Words: Child, War Film, Genre, Global Justice, Postcolonial Space

INSTITUTIONALIZED MIGRATION AND CHILDHOOD IN THE BRAZILIAN AMAZON: THE CASA ABRIGO IN THE CITY OF ARAGUAÍNA/TOCANTINS/BRAZIL

Giliana Zeferino Leal Mendes^{*1}, Thelma Pontes Borges^{2}, Miguel Pacífico Filho^{***3},
Walace Rodrigues^{****4}**

¹Universidade Federal do Tocantins, Master's program in Demandas Populares e Dinâmicas Regionais. Coordinator at Casa Abrigo de Araguaína. Araguaína, Brazil.

^{2 3 4}Universidade Federal do Tocantins, Master's program in Demandas Populares e Dinâmicas Regionais. Araguaína, Brazil.

ABSTRACT

Due to Brazilian social precariousness, the federal government has need along the time to constitute childhood and teenagerhood protection public policies which includes from monitoring to the removal from family life and to the insertion in temporary or permanent shelter institutions. Therefore, to comprehend the factors related to this dynamic in the city of Araguaína/Tocantins, located in the Brazilian Amazon, this work verified the incidence of sheltered children and teenagers originated from family migrations. To meet the goal, it was analyzed the entrance register files in the Casa Abrigo of the city from 2008 to 2019 adding up to 824 institutionalized people, among which it was selected those whose families had been through migratory processes. The results indicates that, among the 824.252 (30.58%) are a result of migrations, being 80.5% of this total originated from cities located in the Legal Amazon. It is concluded that one third of the public tended by the shelter house is constituted of families which migrated due to extreme social vulnerability of less developed regions such as cities in the states of Pará, Maranhão and Piauí to the city of Araguaína due to its high economic growth. The attractiveness of Araguaína being a city in development contrasts with the (im)possibilities of these families to be incorporated to their dynamics to overcome their social vulnerabilities. Thus, the Casa Abrigo works as a palliative protection to children and teenagers victims of the perpetuation of theirs social origins precariousness.

Keywords: Childhood. Brazilian Amazon. Casa Abrigo. Araguaína. Migration.

Introduction

The number of people living on the line of extreme poverty in Brazil, according to research presented by Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística¹ (IBGE), presented the highest rates in the year of 2018, having reached 13.5 million people. The analyses developed by IBGE was based on criteria from the World Bank, being considered an extremely poor person one that lives with less than R\$145,00 per month, what is equivalent to US\$ 1.9 a day – method known as Purchasing Power Parity (PPP). The data published by IBGE are present on the series Síntese de Indicadores Sociais (SIS) and show that this population has fragile surviving conditions (IBGE, 2019). Considering that the Brazilian population in the year of 2018 according to IBGE was of 208.494.900 inhabitants, it is verified that in that year 6.47% of Brazilian lived in poverty and/or misery. Such data reaffirm the discussions on poverty, the regional inequalities concerning poverty, social exclusion and vulnerability of Brazilian families in Rocha (2003,2019), Pochmann and Amorim (2003, 2014), Sutter et al (2015) and Tronco e Ramos (2017).

The disparity in social conditions is intensified when indices that demonstrate the inequalities between Brazilian regions are observed. The South and Southeast regions present the best rates, while the North and Northeast regions have more than 40% of the population living on less than R \$ 420.00 per month. Another data provided by IBGE states that almost half of the population in Brazil lives below the poverty line and 47% of this total is found in a single region, the Northeast, with a monthly income of less than R \$ 145.00. As an example, for this context, one of the states in the Northeast region, Maranhão, presents a percentage of

¹ Brazilian Geography and Statistics Institute

53% of its population living below the poverty line in the year of 2018. It is worth to reaffirm that, in the households considered poor in Brazil, the number of children and teenagers up to 14 years of age were around 43.3%. The published data mentioned that “all of the states in the North and Northeast regions presented poverty indicators above the national average, which is 25.3% of Brazilians” (IBGE, 2019).

The data above materialize significantly in the configuration of the variables on which the scenario made available for Brazilian childhood is constituted. Rosemberg (s / d, 2003), when developing a path on the state of the art concerning interpretations of the living conditions of young children in the early 21st century, mentions that the Brazilian bibliography is relatively poor, considering that the academic production is characterized by a dispersion in journals dedicated to education, sociology, social work, history and public health (Rosemberg, s / d, p. 2). The two subsequent decades showed a significant change in this situation, with works such as that of Crestani and Rocha (2018) discussing the risk and vulnerability categories inherent to poor childhood confined in childcare institutions. The authors mention that in the year of 2018, according to data provided by the Cadastro Nacional de Crianças e Adolescentes Acolhidos² (CNCA), an online system linked to the Conselho Nacional de Justiça³, 46,788 children / teenagers were in sheltering institutions in Brazil (Crestani and Rocha, 2018, p. 5).

Under the theoretical-methodological perspective proposed by Bourguignon and Chakravarty (Leite et al, 2016), it can be affirmed that the need to understand poverty goes beyond the centrality of income, considering other aspects such as economic growth, territorial and regional cuts added to the gender and race variables. We highlight the work of Leite et. al. (2016) and Assis et. al (2017), who discuss extreme poverty in the states of Bahia and Ceará, located in the Northeast region of Brazil. The last two works mentioned are representative of the recent literature that discusses the intersection of poverty and childhood in opposition to the one-dimensional perspective based on insufficient income, disseminated since the 1970s (Leite et. Al., 2016, p. 181).

The contextualization presented allows us to expose our research problem: considering the city of Araguaína / Tocantins, located in the Brazilian Amazon, what is the incidence of sheltered children and teenagers originated from family migrations? To accomplish our argumentation, we structured the text in 5 parts. The first of these is this introduction, which now ends. The second discusses the recent population growth in Araguaína, considering it part of the urban dynamics of the Brazilian Amazon. In the third, it addresses the migration processes and Brazilian public policies for children. The fourth part deals with the analyzed documentation at the Casa de Acolhimento Ana Caroline Tenório from the perspective of administrative records and, at the end, the fifth part presents our considerations.

Brazilian Amazon: Araguaína/Tocantins as pole of attraction

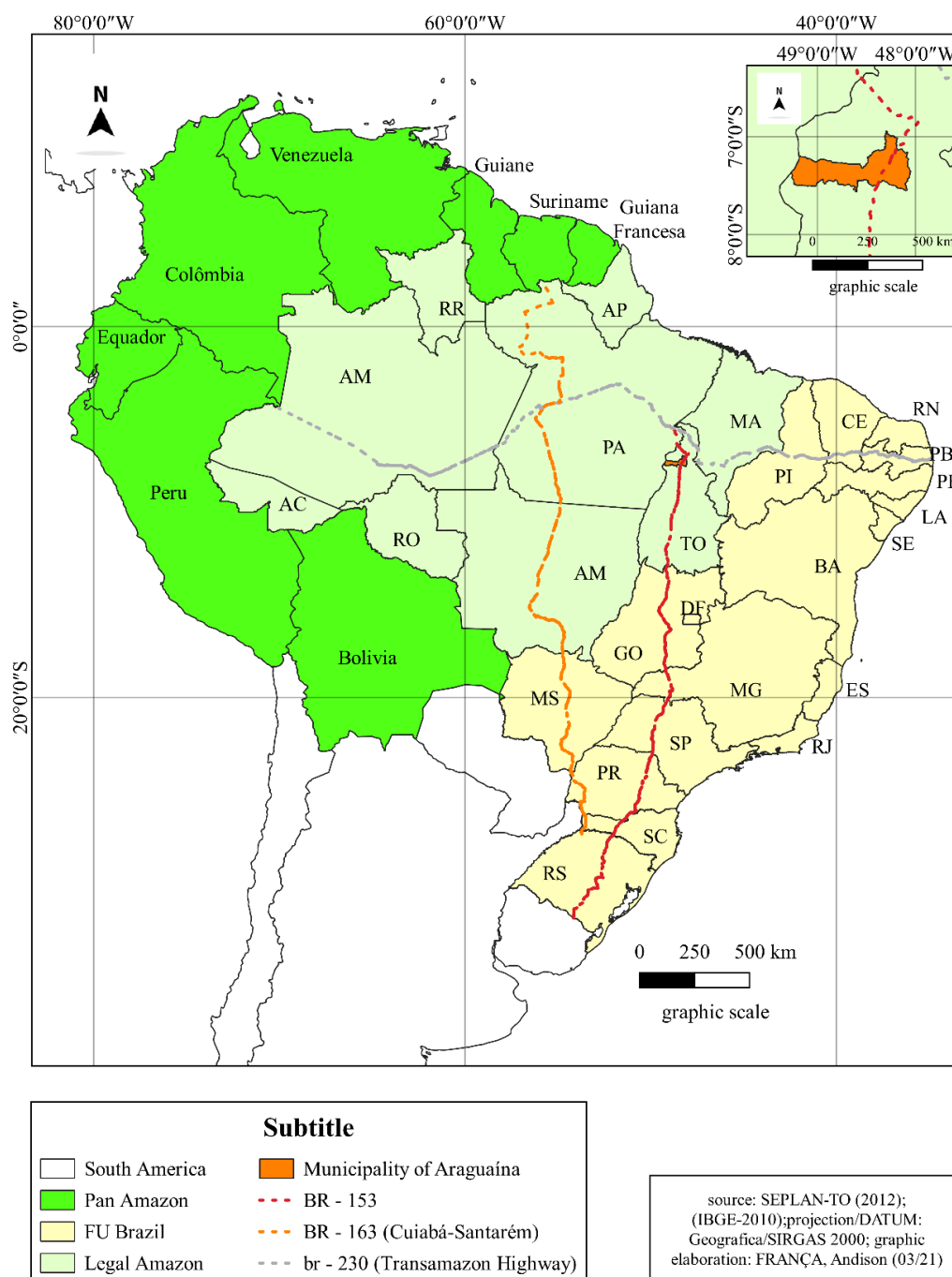
Several areas of knowledge are dedicated to producing extensive literature on the Amazon, which is nowadays affirmed as one of the themes of great international interest, textualizing itself from equally diverse scopes. Biodiversity, borders, geopolitics and major state projects for regional development consist of themes for Rezende (2006), Penna Filho (2013), Reis and Ribeiro (2014), Aragón (2018), Borges and Gonçalves (2018), Hauradou and Amaral (2019) and Pinheiro (2019). As a context for our work, it is necessary to briefly discuss the International Amazon or Pan-Amazon and the Brazilian Amazon, the space in which our work is inserted.

The Pan-Amazon is part of the territories belonging to Brazil, Bolivia, Peru, Ecuador, Colombia, Venezuela, Guyana, French Guiana and Suriname: “three are the most common criteria for delimiting the Amazon region: the hydrographic criterion, the ecological criterion and the political-administrative criterion”⁴(Aragón, 2018, p. 17). It is worth mentioning that Brazil possesses the majority of such territorial extension, approximately 67.8% of the total (Penna Filho, 2013, p. 94). The Brazilian Amazon, referred to as the Legal Amazon, makes up 59% of the national territory, it has approximately 25,000 km of waterways, being composed by nine states: Acre, Amapá, Amazonas, Maranhão, Mato Grosso, Pará, Rondônia, Roraima and Tocantins. Based on this scenario, it is in this last state that our work is developed. View on Map 1

² National Register of Sheltered Children and Teenagers

³ National Council of Justice

⁴ Translated from Portuguese

Map 1: Araguaína in the Brazilian Amazon and the International Amazon

The spatial cutout defined for this work is the city of Araguaína, in the state of Tocantins, located in the Brazilian Amazon, where the Casa de Acolhimento Ana Caroline Tenório is located. The convergence of factors linked to state attempts to integrate the Amazon with other Brazilian regions is presented as a characteristic of enhancing the attractiveness of interregional and intraregional migratory movements.

“Regarding National Integration policies [...] the idea of 'making the most of human resources' is linked to the use of what was understood as 'surplus labor'. In the National Integration Program, this meant the transfer of rural workers from other regions of the country to occupy the 'empty spaces' of the Amazon”⁵ (Soares, 2015, p. 60)

⁵ Translated from Portuguese

It is observed that the National Integration Program proposes a strategy to mobilize, through migratory processes, contingents of workers without insertion in their respective regions of origin. The construction of highways such as the Transamazônica, Cuiabá-Santarém and Belém-Brasília brought significant impacts to the region. We are particularly interested, due to its intrinsic relationship with the city of Araguaína, in the Belém-Brasília Highway, considering the transformations it brought to the state of Tocantins.

“The movement of human and economic occupation in Tocantins is conditioned to the orientation of BR-153 after its construction. A new urbanization process led to the emergence of several cities on the sides of the Belém-Brasília highway, some of which are now the main ones in the new state, such as: Gurupi, Paraíso, Guaraí, Colinas and Araguaína”⁶ (Santos, 2017, p. 103).

The central character of BR-153 is currently affirmed for structuring the economic dynamic and contemporary demography of the state of Tocantins. Sodré and Ramires (2017) mention the change in the context resulting from the construction of that highway, highlighting that the urban centers prior to its construction were located on the banks of the Araguaia and Tocantins rivers. Further on, according to the authors, the construction of Belém-Brasília, crossing the old north of Goiás, provided the emergence and strengthening of several urban centers on its banks, with mention of two of the medium-sized cities that fit in this context: Gurupi and Araguaína. Regarding the latter, they reaffirm that its economic centrality is the result of “advance of the process of national integration via transport infrastructure and economic processes linked to the primary sector and the agribusiness”⁷ (Gomes Júnior e Nascimento, 2014, p. 3).

Regarding the accelerated demographic growth, Vasconcelos Filho (2013) and Antero (2016), when discussing public policies for housing and urbanization processes, reaffirm the character of attractiveness of Araguaína, discussing the results of the demographic censuses carried out by IBGE since the 1960s and the aspects correlated to the so-called denial of the city from the observation of subnormal clusters. Such discussions can be ratified considering the period between the year 2010 and the figures presented by the IBGE for the population of Araguaína in comparison with the population estimated for the year 2020 by the same institute and for the same city. We observe the following numbers:

Table 1 - demographic growth for Araguaína in a comparative perspective with the state of Tocantins and Brazil

	Brazil	Tocantins	Araguaína
2010 Census (IBGE)	190.755.799	1.383.445	150.484
2020 Estimated population (IBGE)	211.755.692	1.590.248	183.381
Growth %	11%	14,94%	21,86%

Source: IBGE Cidades - created by the authors

Bertha Becker (2009), when discussing urbanization processes in the Amazon Region, where Araguaína is located, explains that throughout the urbanization process of the Amazon the economic and urban inequalities have always been present in the territorial spaces of the states, due to advances in urban networks and as well to the attractions of the integrating projects that took place in this region. The high population growth of Araguaína (21.86%), in comparison with Brazil (11%), is one of the factors that help us to understand why the city is attractive to populations of less wealthy cities and / or regions.

Migration processes and public policies for Brazilian children

Theoretical propositions about studies on population mobility or migration were originated in the second half of the 19th century, being influenced by interpretative perspectives formulated in different fields of

⁶ Translated from Portuguese

⁷ Translated from Portuguese

knowledge, such as Geography, Statistics, Anthropology and Psychology. We consider the perspective proposed by Ghizzo and Rocha (2008), when affirming that

“Mobility and migration can be used as synonyms. After all, migration can be defined as Physical Mobility of the population, movement of people, which reflects changes in the relations between people and, consequently, in the relations of production.” ⁸(Ghizzo and Rocha, 2008, p. 106)

Thus, we understand that, in the field of population studies, migration and population mobility have proposals and research supported by the same sets of theoretical perspectives observable in the state-of-the-art reviews carried out in Brettel and Hollifield (2000), Peixoto (2004), Ghizzo and Rocha (2008), Santos et. al (2010) and Baeninger (2011). Among such reviews, there is a consensus regarding Ravenstein's propositions (1885, 1889) as an initial reference for studies on migration, according to what Peixoto (2004) tells us:

“The only author considered 'classic' on this theme is Ravenstein. This English author, geographer and cartographer from the turn of the 19th to the 20th century, is almost invariably the most senior author of the bibliographic references of migratory theory, mentioned in works from different social sciences. Ravenstein published, at the end of the 19th century, two texts on ‘migration laws’, about internal and international flows.” ⁹(Peixoto, 2004, p. 4)

In this sense, as a result of Ravenstein's propositions (1885, 1889), Lee's interpretations (1966) are added, which compose the model whose variables are centered around repulsion, or push, and attraction, or pull. Roughly speaking, such a model turns to negative factors in the migrant's place of origin that may comprise a set of variables involving land disputes, lack of perspective of social insertion via the world of work and environmental interference resulting from catastrophes or major government projects. The destination place may present supposedly better social conditions due to the job offer and a scenario that is read by the migrant as of lacking social tensions. At the end of the 20th century, Beaujeu-Garnier (1980) stated that the initial motivation for migration was constituted primarily from the economic deprivation of individuals, as well as from the expectation of economic-social insertion in the place of destination.

Regarding the perspective pointed out above, which can be understood as economic-normative, is added recent theories with parameters established around psychosocial factors and conditions that are presented to the migrant for adaptation to the socio-cultural traits inherent to the place of arrival. Such adaptive / integrative dynamics would prevent the institution of the outsider, an unsuitable person with low adherence to the new social fabric to which he moved (Seyferth, 2011).

Considering the discussions so far, we join the perspective observed in Baeninger (2011), when analyzing internal migrations in Brazil at the beginning of the 21st century, which highlights the movement of the migration-industrialization axis, considering as a new reference the mirroring in urbanization processes in the interior of Brazil. Therefore, new integrating areas of the movements of population displacement:

it can be observed in national migrations, from 2000 onwards, a strip extending from Mato Grosso passing through Goiás, Tocantins, Maranhão and Piauí until Pará the largest area of migratory retention.” (Baeneinger, 2011, p. 38)

Such population displacement generated by various occupation policies in the region produced transference of qualified population groups to occupy positions through civil service examination (Pacífico Filho, Borges and Cançado, 2017), as well as by groups that fled from extreme social precariousness seeking better qualities of life. In this sense, it is expected that cities like Araguaína, which presents a high demographic

⁸ Translated from Portuguese

⁹ Translated from Portuguese

growth, witness in its institutions that cushion social problems a high demand for assistance from other locations. Therefore, the institutions responsible for the protection of children and teenagers are led to act in an even more effective way.

The history of public policies for children and teenagers goes back to the country's own history. Chronologically, we can start with the period between 1500 and 1800 as deprived of any type of care policy. The only action aimed at this public was known as the 'roda de expostos', a wooden artifact fixed on a wall, which could be from a church, a hospital or a convent, where it was possible to deposit the baby from the outside and turn the wheel into the place, delivering the child without the donor being identified (Minayo, 2001; Santos, 2016). In 1828, we made progress through the creation of the 'Lei dos Municípios'¹⁰, which provided assistance to the so-called *enjeitados* through Casas de Misericórdia and authorized the installation of 'roda de expostos' (Marcílio, 1999). In 1989, with the Proclamation of the Republic, several houses of this type were opened, but still without the responsibility of the State, since it was up to the religious institutions to provide all assistance (Santos, 2016).

According to Faleiros (2008), significant developments occurred in the year of 1902, when it is constituted the Assistance and Protection for Abandoned Minors and Delinquents, separating delinquent for rehabilitation in correctional institutions from orphans who were collected from public roads. In 1923, juvenile courts were created and in 1924 the Council for the Protection and Assistance of Minors (Marcílio, 1999). From then on, until 1964, several actions took place in the country in order to minimize the problems caused by minors on public roads, causing what was considered repressive forms of containment of the children of the poor and underprivileged, what culminated in the opening of the Fundação Nacional do Bem-estar do Menor¹¹(FUNABEM) (Santos, 2016). However, it is only after pressure from international organizations that the Senate, in 1976, will establish a Parliamentary Commission with the objective of getting to know this public and proposing policies to reduce "child poverty". Even so, for a long time, poor childhood will be seen as pathological and harmful to society (Almeida, 1987).

Brazil begins to feel significant advances after the 1988 Constitution, seen as a citizens constitution, which will guarantee rights for the entire population. As a result, in 1990, we have approved in Brazil the Estatuto da Criança e do Adolescente (ECA)¹², which seeks to ensure the rights of children and teenagers on all fronts that guarantee the global development of the human being, with a division of responsibilities between State, family and society. The ECA in effect until today traces the parameters that will give rise to Institutional Sheltering policies (Santos, 2016), the theme that we will observe next.

Casa Ana Caroline Tenório: administrative records and sheltered migrant children

According to the ECA (Brazil, 1990), those with up to 12 years of age are considered children and teenagers are those with up to 18 years of age. This is the public covered by the current legislation and subject to judicial and administrative measures of State interference when due to mistreatment, neglect, physical and psychological violence, abandonment, among others (Conanda, 2009). Although it is considered that social vulnerability and poverty are not the driving reasons for removing the child from family life, what is provided for by law, much of what is verified in practice is a criminalization of poverty and family conditions due to the low structure in their homes.

The Institutional care should work provisionally and in the shortest time, always preserving the child's best interest, family and community ties and, preferably, allowing family reorganization so that it can be reintegrated. There are several types of sheltering, such as Casa de Passagem¹³, Casa-lar¹⁴, Família-acolhedora¹⁵, Família-substituta¹⁶. However, in Araguaína, there is only Casa Abrigo, characterized as an

¹⁰ Law of the cities

¹¹ National Foundation for the Welfare of Minors

¹² Statute for Children and Teenagers

¹³ Emergency houses which are intended to work with fast sheltering that happens in any day or time. The stay must be short, maximum 30 days allowed (Translated from Conanda, 2009).

¹⁴ They are houses for voluntary residents that agree, from a public support, to shelter children temporarily. Allowing for 10 kids at maximum per house (Translated from Conanda, 2009).

¹⁵ They are families selected by a team of officials from the city: those that will receive a child will take care of he/she until his/her fate is decided. The benefit is that it presents an individual care from the family and the constitution of affective bonds (Translated from Conanda, 2009).

¹⁶ It is the substitution of the family of origin by custody, guardianship or adoption (Translated from Conanda, 2009).

institution maintained by the city government that receives children and teenagers temporarily or permanently removed from their families of origin. It should work for temporary shelters, however, today there are teenagers at the Casa who have lived in the institution for more than 5 years (Conanda, 2009).

Casa Abrigo de Araguaína dates back to 2008, being created by a non-governmental organization as a result of a popular struggle. However, in 2016, due to great financial difficulties, the institution is municipalized. Today, it has two separate units, maintained by the government: one for girls, babies and children up to 6 years of age and the other for boys from 6 years of age. They have specialized teams of social worker, psychologists, caregivers, general services, cooks, security, among others. The House is open 24 hours a day, every weekday.

Administrative records and their results

Administrative records, from an introductory perspective, can be defined as individual records, whose objective is administrative action (Senra, 1996). The pertinent literature concerning the theme discusses the need for methodological rigor to define what can in fact be understood as such, presenting them as individual information, as well as their link to the possibility of promoting actions by the public management, according to Ferreira (2008), Browne, (2014) and Leite (2017). The handling of such records and their incorporation into academic studies are problematized in the literature, notably in two complementary directions, due to their critical evaluation proposals about the epistemological possibilities of their uses. The first direction concerns the need to monitor and permanently evaluate policies of a social scope, for which large population censuses would be ineffective in providing data between the decades (Barros and Cavenaghi, 2016). In this sense, the following reflection is observed in Jannuzzi (2001, p. 51):

“The ten-year periodicity of the Demographic Censuses, the restricted geographic coverage of monthly surveys of employment leaves great gaps in the availability of updated indicators for Brazilian micro-regions and cities in the inter-census period [...] in the last decades, some public agencies have been making available data from their record for purposes other than administrative control. As a result, it has been possible to build new indicators for monitoring programs and formulating social policies, especially at the municipal level.”¹⁷

Therefore, administrative records would be a significant source for complementing and structuring of parameters for the construction of public policies with a social background. The second direction, according to Ferreira (2008), mentions that attention should be paid to the fact that institutions produce administrative records that are largely unused. Still according to the author, one of the consequences is to verify if such records would be useful for the observation of aspects for which they originally were not necessarily generated.

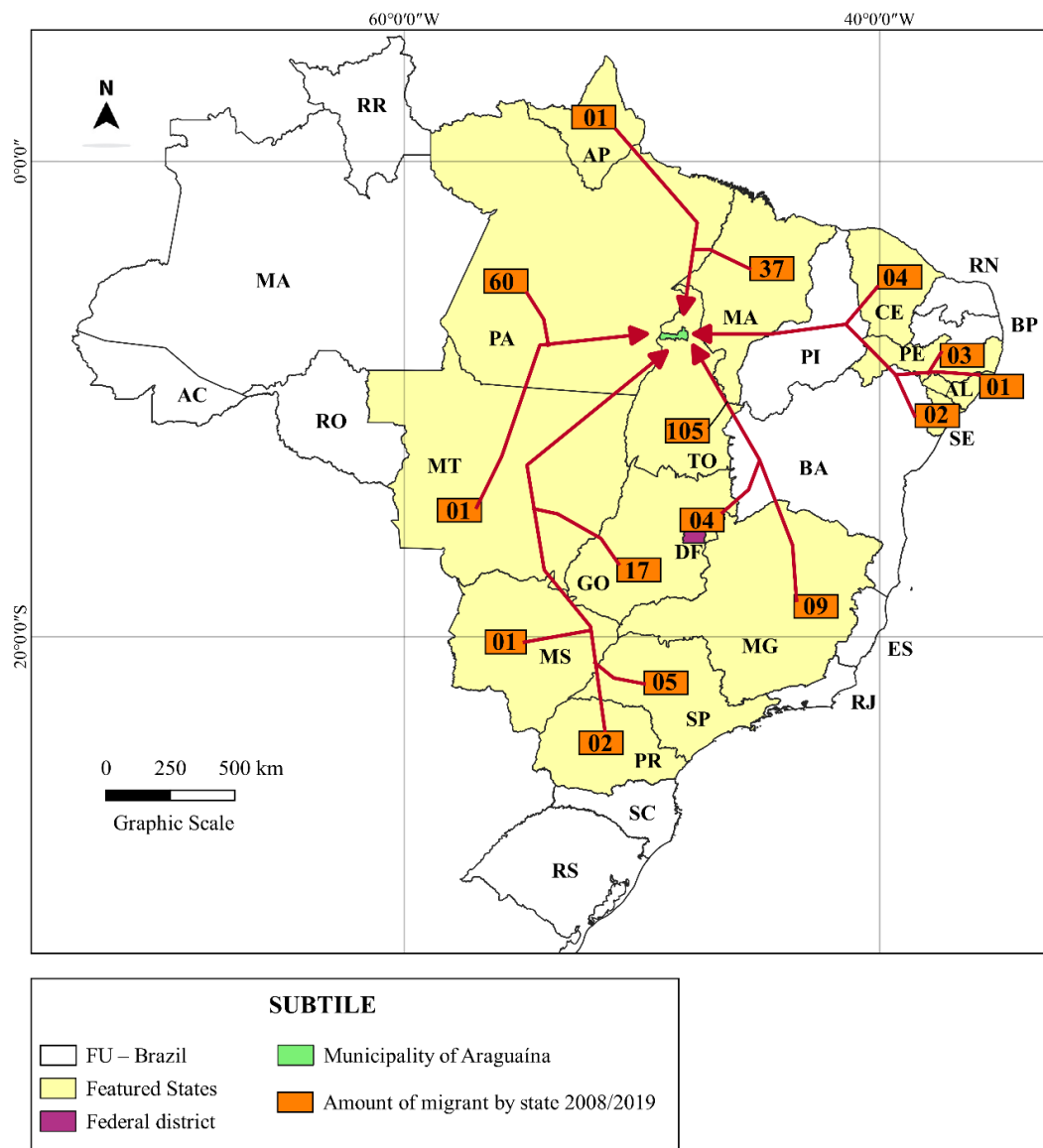
The results of the research were textualized in 05 maps¹⁸, its data summarize the records analyzed between the years 2008 and 2019. In this sense, 824 “records of control of entry and departure of sheltered people” were verified, official records of Casa Abrigo. These records contain basic data such as name, place of birth, filiation, reason for sheltering, age, sex, color, among others. In the specific case of this work, we will attend to the inbound and outbound migration data and the location. The 824 sheltered people resulted in 3.924 sheltering registrations between 2008 and 2019, since the same child may have passed through the Casa at different times, with each moment being counted in a new entry and exit record. In the case of our research, we consider the number of sheltered and not sheltered. In this sense, of the 824 children who passed through Casa Abrigo, 252 were migrants, that is, 30.58% of the total of people assisted are equivalent to migrants, demonstrating the importance of the data.

¹⁷ Translated from Portuguese

¹⁸ The present maps are originated from partial results of the master’s Course Dissertation: MENDES, Giliana Zeferino Leal. Políticas Públicas e a Vulnerabilidade Social de Crianças e Adolescentes Acolhidos em Araguaína – TO. Dissertação (Mestrado Acadêmico). Programa de Pós-Graduação em Demandas Populares e Dinâmicas Regionais. Universidade Federal do Tocantins, Araguaína, 2020. The maps were used here establishing new relations of analysis.

The first two maps show the general movements of inbound, representing the migratory flows to Araguaína from children with their respective families, and outbound, which reveal both family reinsertion and possible adoptions by families from other regions of Brazil.

Map 1 – Inbound migration / Total number of sheltered people from other UFs assisted at CAACTL - 2008 to 2019

Source: SEPLAN-TO (2012);(IBGE-2010);projection/DATUM: Geografica/SIRGAS 2000; Graphic Elaboration: FRANÇA, Anderson (06/19)

Source: Adapted from Seplan / TO (2012), IBGE (2010, 2020).

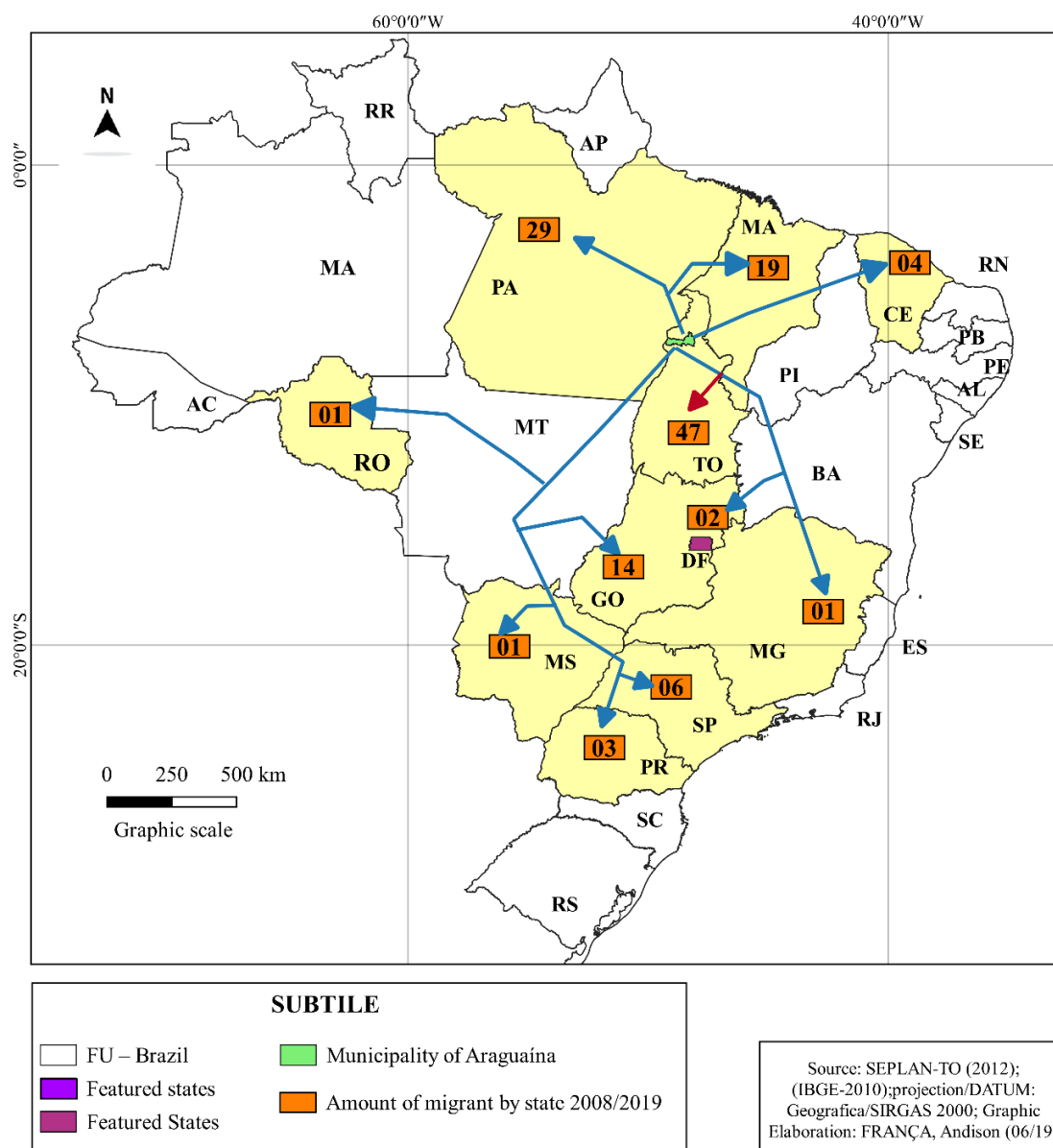
The data show that three mobility groups stand out. The first concerns the group that moves from the state of Tocantins itself, making a total of 105 records. If we consider that the city of Araguaína is the second in Tocantins, in a total of 139 cities in the state, it is concluded that such movements originate mostly from locations with lesser possibilities for social prosperity. The second group concerns those movements whose origin is in the state of Pará, with 60 records, while the third group concerns records whose origin refers to the state of Maranhão, with 37 cases. In this scenario, both states, Pará and Maranhão, present weaker social indicators than Tocantins. In an analysis by regions, it is highlighted that 65.87% of the migrations came from the North itself, being 41.6% from Tocantins and 23.8% from Pará. The Northeast region makes up a total of 18.65% of the migrations, being 14.68% from the state of Maranhão. The Midwest region represents

9.12% and the Southeast 5.55% of the total migrations. The total number of migrations from the Legal Amazon is 80.5%, confirming the precariousness of the region. Such results corroborate the perspective that the most precarious regions participate more in the data found in Casa Abrigo.

In this sense, Oliveira (2007, p. 632) mentions that “extreme poverty is a condition that submits countless families to a framework of social vulnerabilities, preventing parents from exercising their structuring functions, not due to internal commitment, but rather due to an extremely unfavorable external situation”¹⁹. Considering the 26 states that make up Brazil, plus the Federal District, which hosts the capital Brasília, most states have migratory flows directed to Araguaína, with incidence from Pará, Maranhão and Tocantins itself, making the Legal Amazon itself the largest supplier of migrant children to Casa Abrigo.

In Map 2, the data referring to the departure of sheltered people are illustrated, who are reintegrated to families / people in other cities and regions of Brazil:

Map 2 - Outbound migration / Sheltered people natural from other UFs assisted at CAACTL - 2008 to 2019

Source: Adapted from Seplan / TO (2012), IBGE (2010, 2020).

¹⁹ Translated from Portuguese

The data reveal that both the arrival and departure of sheltered people at Casa Ana Caroline are predominant in the migratory aspects from the states of Pará and Maranhão, that is, of people who move around between the municipalities of the North and Northeast regions of Brazil. It should also be noted that Araguaína receives more than it manages to reintegrate to the other states. As an example, it can be perceived that it received 60 children / teenagers from Pará and 37 from Maranhão, but only 29 and 19, respectively, were reintegrated into these states of origin. In regional terms, Casa Abrigo reintegrated 127 children, which is equivalent to only 50.39% of the number of migrants that it received. Of these, 74.8% went to the North, 18.11% to the Northeast, 13.38% to the Midwest and 5.55% to the Southeast. When we look at the Legal Amazon, family reintegration is of the order of 78.4%. In all cases, with exception of the North, the inbound migration is always greater than the outbound, as shown in Table 2.

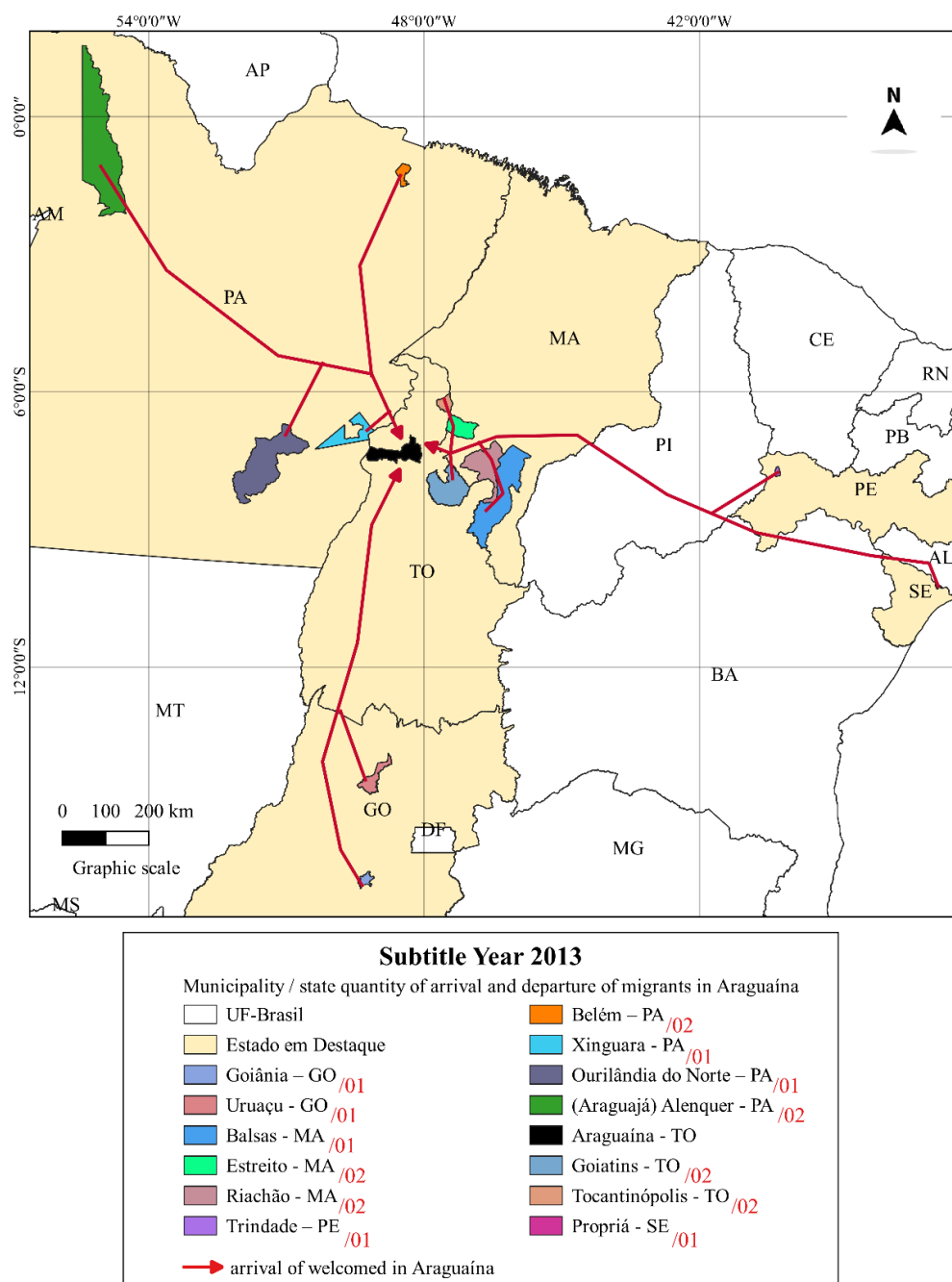
Table 2: Percentage of Inbound and Outbound Migration

Location	Inbound Migration	Outbound Migration
Legal Amazon	80.5%	78.4%
North	65.87%	74.8%
Tocantins	41.6%	37%
Pará	23.8%	22.8%
Maranhão	14.68%	14.9%

Source: Organized by the authors

It can be seen, in Table 2, that the inbound and outbound numbers are close, but still with a slight tendency for staying in Araguaína.

The next maps, 3 to 5, are representative of the period between the years 2008 and 2019, more specifically related to the years 2013, 2018 and 2019. The criterion for choosing these years is merely illustrative in order to demonstrate that, as an example of Maps 1 and 2, the migratory flows to Araguaína come from the most diverse regions and cities in Brazil.

Map 3 - Migratory flow of institutional care for children and teenagers assisted by CAACTL in 2013

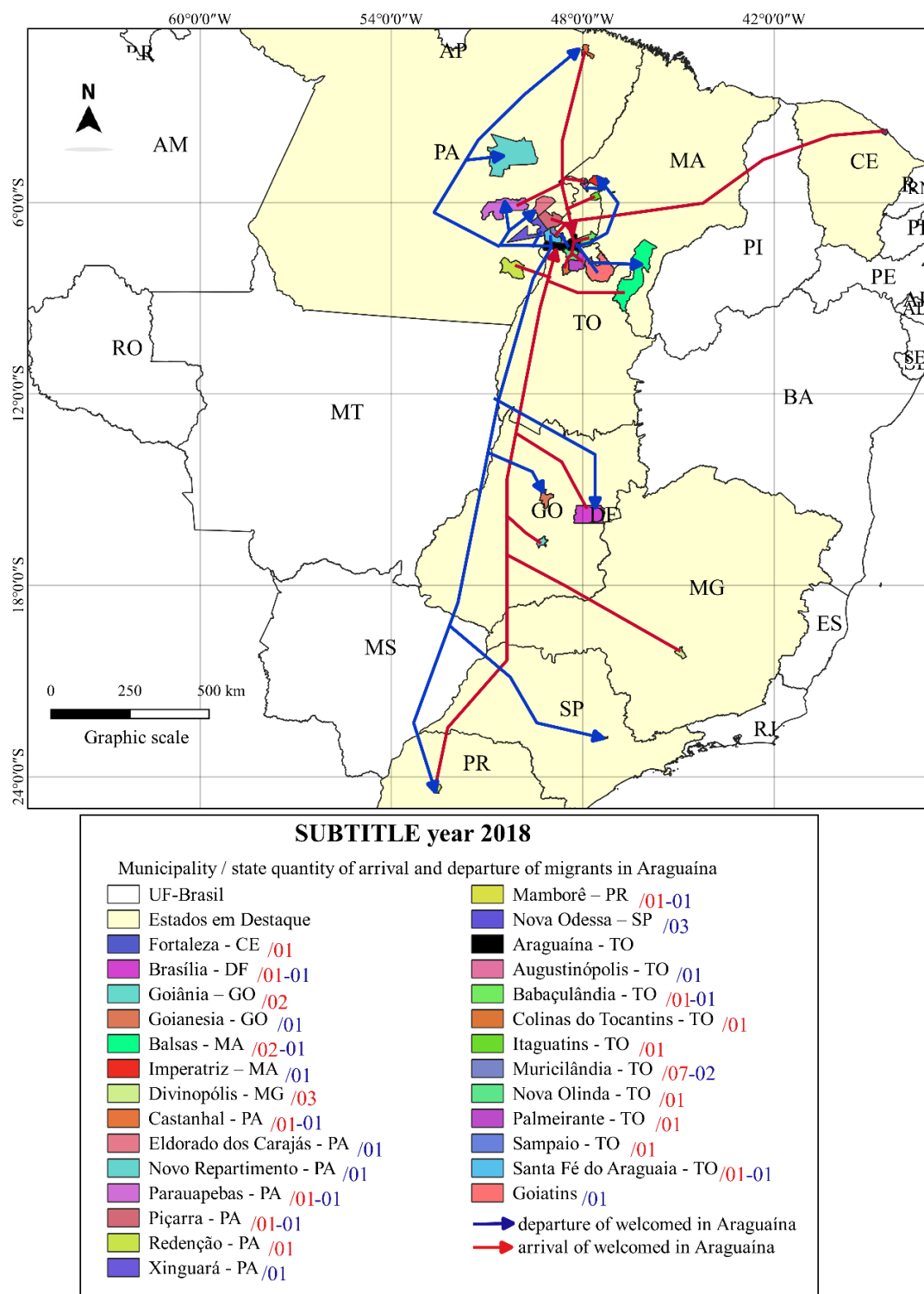
Source: SEPLAN-TO (2012);(IBGE-2010);projection/DATUM: Geografica/SIRGAS 2000; graphic elaboration: FRANÇA, Andison (08/19)

Source: Adapted from Seplan / TO (2012), IBGE (2010, 2020).

The 2013 data show a higher frequency of sheltering coming from the cities of Estreito and Riachão, located in the state of Maranhão, Belém and Alenquer, in the state of Pará, and Goiatins and Tocantinópolis, in the state of Tocantins, all with two sheltered people each. This year, there was no departure from sheltered people from Araguaína to other cities of the Federation.

On Map 04, data for 2018 are presented, which reveal that the municipalities with the highest incidence in the arrival of sheltered people were Muricilândia / TO, with 7, Divinópolis / MG, with 3, Balsas / MA and Goiânia / GO, with 2 each. As for the departure of sheltered people, the destinations were the cities of Nova Odessa / SP, with three, and Muricilândia / TO, with two.

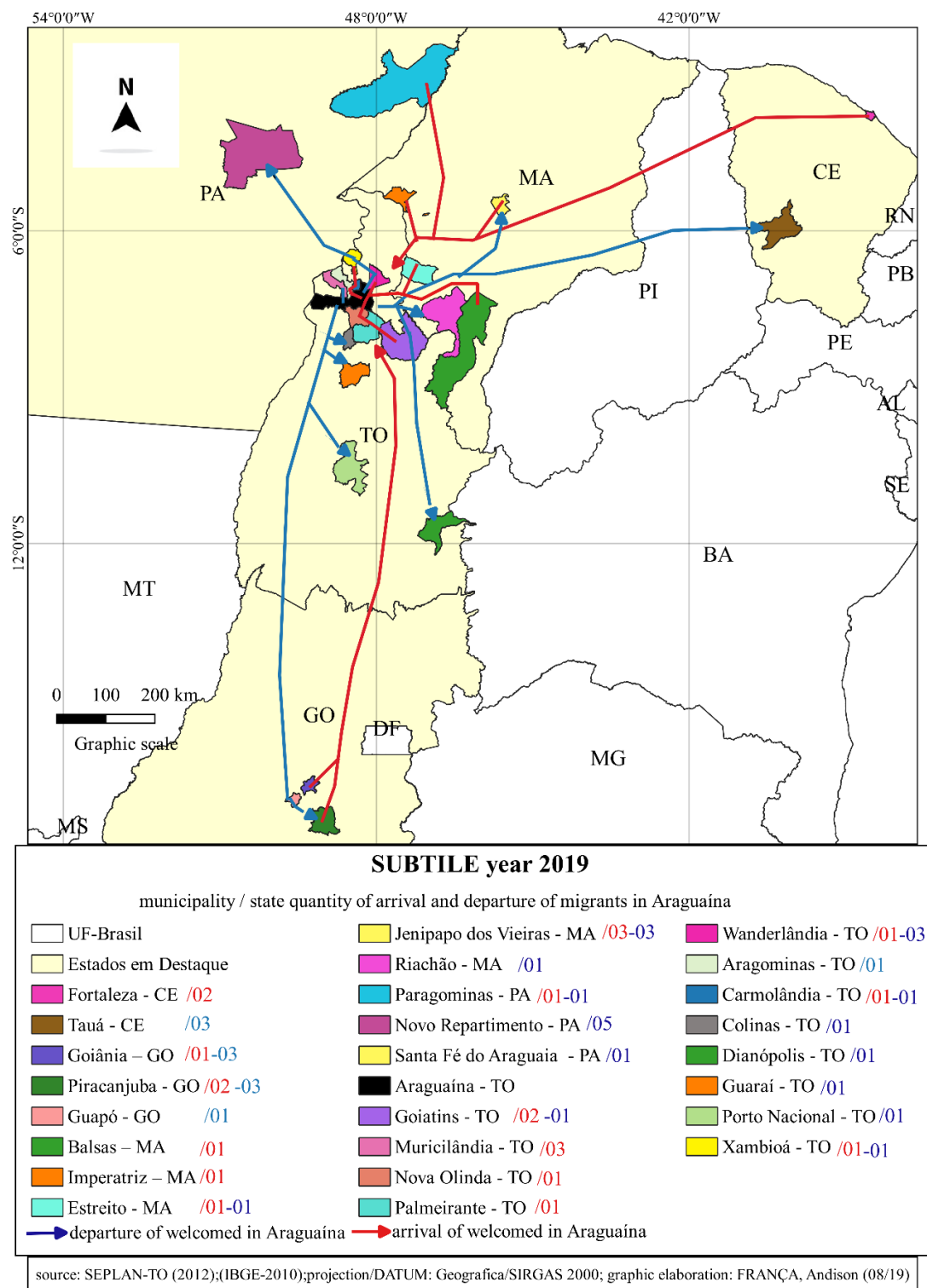
Map 4 - Migratory flow of institutional care for children and teenagers assisted by CAACTL in 2018

Source: SEPLAN-TO (2012);(IBGE-2010);projection/DATUM: Geografica/SIRGAS 2000; graphic elaboration: FRANÇA, Andison (08/19)

Source: Adapted from Seplan / TO (2012), IBGE (2010, 2020).

Map 5 reaffirms vulnerabilities in the arrival and departure flows of sheltered people:

Map 5 - Migratory flow of institutional care for children and teenagers assisted by CAACTL in 2019

Source: Adapted from Seplan / TO (2012), IBGE (2010, 2020).

The movements evidence the arrival of sheltered people from Muricilândia / TO and Jenipapo dos Vieiras / MA, Goiatins / TO, Piracanjuba / GO and Fortaleza / CE, with 2, while the other cities presented only one sheltered person each. As for outbound migration, due to family reintegration or adoption, the highest incidence was Novo Repartimento / PA, with 5 people, followed by Piracanjuba / GO, Goiânia / GO, Tauá / CE, Jenipapo dos Vieiras / MA and Wanderlândia / TO, with 3 each, and the other cities received only one person.

Conclusion

Despite Estatuto da Criança e do Adolescente²⁰ (BRAZIL, 1990) dating back more than 30 years, the city of Araguaína will have its first sheltering institution in 2008, which will be municipalized only in 2016, demonstrating a gap between the recommended and the practiced by the Legislation. The fact becomes even more relevant when focus our study in the context of the Legal Amazon, known for its inequalities and for offering childhood the worst social situations in Brazil. According to the Relatório da Infância na Amazônia²¹, made by UNICEF (2019), children residing in the Legal Amazon are more likely to die before reaching 1 year of age, with infant mortality above the national average, and greater chances of not completing the primary education. In addition, data such as child labor, access to basic sanitation, malnutrition, among others, place the Legal Amazon as being the most severe.

Although Araguaína is located in that region, the city is configured with population growth rates and HDI above the average of the others, which makes it a pole of attraction for other cities. In this sense, it helps to explain the fact that almost a third of the children assisted by Casa Abrigo are migrants and the large portion comes from other cities in the Legal Amazon (80.5%) with more social weaknesses. Outbound migration is slightly smaller(78.4%) than inbound. Regarding the states of origin of the children who arrive most at the Casa, Pará, in the North region, and Maranhão, in the Northeast region, stand out, both belonging to the Legal Amazon.

We can infer that the families of the sheltered children leave precarious situations and locations in order to try a better life, in hope that Araguaína will provide them with some opportunity for life and social inclusion. However, life on the margins of society probably will continue to replicate regardless of the location. Thus, low education, low access to services, low urban mobility, lack of horizons, among many other factors, should make it difficult to overcome social vulnerability, which produces new fractures in their social ties, evidenced in family separation with the institutional care of children.

This research also demonstrates the relevance of new studies and deepenings in the cases of sheltered children originated from other locations, in order to answer the most diverse questions and to better configure the evidenced social problem. In this sense, it is necessary to understand why their families migrate, whether they go through multiple migrations, what their profile is, what their social configuration is, what specific elements have led the children to institutional care, among so many other factors that help to design the services and the calibrate public policies for children, considering intersectorality and the need for joint social actions. Another aspect to be considered is the highlight of the shelter institutions, such as Casa Abrigo de Araguaína, when located in cities of regional influence, amplifying the gaze to factors that are not very evident and that should be considered when planning local policies.

References:

1. Almeida, A. M. (1987). *Pensando a família no Brasil: Da colônia à Modernidade*. Rio de Janeiro: Espaço e Tempo.
2. Antero, Roberto. (2016). Urbanização pela migração em Araguaína (TO). *Caminhos da Geografia*, Uberlândia, v. 17, n. 59, set., p. 228-243.
3. Aragón, Luis Eduardo. (2018). A dimensão internacional da Amazônia: um aporte para sua interpretação. *Revista NERA*, Presidente Prudente, SP, n. 42, pp. 14-33.
4. Assis, Dércio N. Chaves *et. al.* (2017). Extrema pobreza infantil, crescimento e distribuição de renda. *Revista Planejamento e Políticas Públicas*, n. 48, jan./jun.
5. Baeninger, Rosana. (2011). Migração, Migrações. *Ideias – Campinas* (SP), n. 2, nova série - 1º semestre, pp. 31- 41.
6. Barros, Luiz Felipe Walter & cavenaghi, Suzana Marta. (2016). Potencialidades e desafios no uso de registros administrativos nas estimativas populacionais municipais: uma análise exploratória para o Brasil no período 1990 – 2010. *Anais do VII Congresso da Associação Latino-Americana de população e XX Encontro Nacional de Estudos Populacionais*, pp 1 a 24, Foz do Iguaçu.

²⁰ Statute of Children and Teenagers

²¹ Childhood Report in the Amazon

7. Bartholo, Letícia *et. al.* (2018). Integração de registros administrativos para políticas de proteção social: contribuições a partir da realidade brasileira. *IPEA - Texto para discussão 2376*, Rio de Janeiro, março.
8. Beaujeu-garnier, J. (1980). *Geografia de População*. Tradução: Leônidas Gontigo de Carvalho. 2ª ed, São Paulo: Editora Nacional.
9. Becker, Bertha K. (2009) *Amazônia: Geopolítica na virada do III milênio*. Rio de Janeiro, Garamond.
10. Borges, Monike Valent S. & gonçalves, Daniela Oliveira. (2018). Pan-Amazônia, 40 anos do Tratado de Cooperação, passando pelas palavras de Armando Mendes: será que nada mudou? *Anais do V Congresso Internacional de Direito Ambiental e Desenvolvimento Sustentável: Pan-Amazônia – integrar e proteger e I Congresso da Rede Pan Amazônia*. Belo Horizonte, Editora Dom Helder.
11. Bourguignon, F.; chakravart, S. (2003). The measurement of multidimensional poverty. *The Journal of Economic Inequality*, v. 1, p. 25-49.
12. Brasil. (1990) *Estatuto da Criança e do Adolescente – ECA*: Lei nº 8.069, de 13 de julho de 1990. Brasília – DF.
13. Brasil. (2009). *Orientações Técnicas: Serviços de Acolhimento para Crianças e Adolescentes*. Ministério do Desenvolvimento Social e Combate à Fome. CONANDA, Brasília.
14. Brettel, C. B.; hollifield, J. F. (2000). Introduction. *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. BRETTEL, C. B.; HOLLIFIELD, J. F. (editores). New York, Routledge, p.1-26, 239p.
15. Browne, E. (2014). *Social protection management information systems (MIS)*. Birmingham: University of Birmingham. (GSDRC Helpdesk Research Report, n. 1180).
16. Crestani, Vanessa e rocha, Kátia Bones. (2018). Risco, vulnerabilidade e o confinamento da infância pobre no Brasil. *Revista Psicologia & Sociedade*, Belo Horizonte, v. 30, p. 1-11.
17. Ferreira, Frederico Poley Martins *et. al.* (2008). Registros Administrativos como Fonte de Dados Estatísticos. *Informática Pública*, Belo Horizonte, v. 93, n. 81, p.81-93, jan.
18. Ghizzo, Márcio Roberto & rocha, Márcio Mendes. (2008). Contextualização dos estudos de mobilidade da população nas Ciências Humanas. *Revista Espaço Plural*, nº 18, pp – 101 -110.
19. Gomes Júnior, Evaldo Gomes & nascimento, Humberto Miranda. (2014). A centralidade do município de Araguaína-TO na Amazônia Oriental. Seminário internacional RII, 13.; TALLER DE EDITORES RIER, 6. Salvador. Anais [...]. Salvador, 01 a 04 de setembro. p. 1 a 15.
20. Hauradou, Gladson Rosas & amaral, Maria Virgínia Borges. (2019). Mineração na Amazônia brasileira: aspectos da presença e avanço do capital na região. *Revista de Políticas Públicas*, São Luís - MA, UFMA, v. 23, n. 1.
21. IBGE. Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística. (2020). *Estimativas da população residente nos municípios brasileiros*.
22. Jannuzzi, Paulo de Martino. (2001). Indicadores Sociais no Brasil. Conceitos, Fontes de Dados e Aplicações. Campinas: Editora Alínea.
23. Lee, E. S. (1966/1980). Uma teoria sobre a migração. MOURA, H. A. (org.) *Migração interna, textos selecionados*. Fortaleza, BNB/ENTENE, p. 89-114.
24. Leite, Áydano Ribeiro *et. al.* (2016). A pobreza multidimensional no Estado da Bahia diminuiu? Evidências a partir da abordagem de Bourguignon e Chakravarty. *Revista de Economia Contemporânea*, Rio de Janeiro, v. 20, n. 1, p. 177-200, jan-abr.
25. Leite, P. P. G. *et al.* (2017). **Social registries for social assistance and beyond**: a guidance note e assessment tool. Washington: The World Bank. (Discussion Paper, n.1704).
26. Marcílio, Maria Luiza. (1999). *História social da criança abandonada*. São Paulo: Hucitec.
27. Minayo, M. C. S. (Org). (2001). *Pesquisa Social: teoria, método e criatividade*. Petrópolis: Vozes.
28. Oliveira, Ana Paula Granzotto de. (2007). *Políticas Públicas para Adolescentes em Vulnerabilidade Social: Abrigo e Provisoriade*. Núcleo CONVIVA, PPG-UFRG, Teresópolis, Porto Alegre – RS, Psicologia Ciência e Profissão.

29. Pacífico filho, Miguel; Borges, Thelma Pontes; Cançado, Ailton Cardoso. (2017). Migrações internas no Brasil: os professores da Universidade Federal do Tocantins. XVII ENANPUR, São Paulo. Disponível: ST 1.7-07.pdf (anpur.org.br).
30. Peixoto, João. (2004). *As teorias explicativas das migrações: teorias micro e macrosociológicas*. SOCIUS – Centro de Investigação em Sociologia Económica e das Organizações. Instituto Superior de Economia e Gestão Universidade Técnica de Lisboa.
31. Penna filho, Pio. (2013). Reflexões sobre o Brasil e os desafios da Pan-Amazônicos. In : Revista Brasileira de Política Internacional, 56, (2), pp. 94 – 111. Instituto de Relações Internacionais, UnB, Brasília, DF.
32. Pinheiro, Paula Fernanda V. (2019). *Fragmentação Florestal em áreas protegidas na Amazônia maranhense e conservação da biodiversidade*. Tese, Instituto de Ciências Biológicas, UFPA, Belém.
33. Pochmann, Marcio e Amorim, Ricardo (orgs.). (2003). *Atlas da Exclusão Social no Brasil*. São Paulo: Cortez Editora.
34. Pochmann, Marcio e Amorim, Ricardo (orgs.). (2014). *Atlas da Exclusão Social no Brasil – Dez anos depois*. São Paulo: Cortez Editora.
35. Ravenstein, Ernest G. (1885). "The laws of migration", *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 48, Part II, pp. 167-227.
36. Ravenstein, Ernest G. (1889), "The laws of migration", *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 52, Part II, pp. 241-301.
37. Reis, Cícero Thiago M. D. & ribeiro, Odenei de Souza. (2014). Amazônia: responsabilidade sobre o mundo. *RELEM – Revista Eletrônica Mutações*. Manaus, AM.
38. Rezende, Tadeu Valdir Freitas. (2006). *A conquista e ocupação da Amazônia Brasileira no período colonial: a definição das fronteiras*. Tese. São Paulo, SP. Universidade de São Paulo (USP) – Departamento de História Econômica.
39. Rocha, Sônia. (2003). *Pobreza no Brasil: afinal, de que se trata?* Rio de Janeiro: Editora FGV.
40. Rocha, Sônia. (2019). O aumento da pobreza em 2015 e a crescente desigualdade etária e regional entre os pobres no Brasil. *Nova Economia*, [S. l.], v. 29, n. 1, p. 249-275. Disponível em: <https://revistas.face.ufmg.br/index.php/novaeconomia/article/view/3992> Acesso em: 23 fev. 2021.
41. Rosemberg, Fúlvia. (s/d). *Criança pequena e desigualdade social no Brasil*. Disponível em: CEERT (diversidadeducainfantil.org.br) .
42. Rosemberg, Fúlvia. (2003). *Quelques points d'un plan de recherche sur la sociologie de l'enfance*. Journées francophones de sociologie de l'enfance, Lisbonne, Octobre.
43. Santos, Ana Maria dos. (2016). Acolhimento institucional de crianças e adolescentes: mudanças na História brasileira. III Simpósio Mineiro de Assistentes Sociais: Expressões Socioculturais da Crise do Capital e as Implicações para garantia dos Direitos Sociais e para o Serviço Social, BH 7 até 9 de junho.
44. Santos, Mauro Augusto dos. (2010). *Migração: uma revisão sobre algumas das principais teorias*. Belo Horizonte: UFMG/Cedeplar, 2010, Texto para discussão; 398.
45. Santos, Roberto Souza. (2017). A construção da Rodovia BR – 153 na fronteira e urbanização da cidade de Araguaína, Tocantins. Belém, PA. *Novos Cadernos NAEA*, v. 20 n. 3, p. 97-114, set-dez.
46. Senra, Nelson de Castro. (1996). A questão dos registros administrativos vis-à-vis a geração de estatísticas. *Revista Brasileira de Estudos Populacionais*, Campinas/SP, nº13, vol. 2, p. 199 -205.
47. Seyferth, G. (2011). A dimensão cultural da imigração. *Revista Brasileira de Ciências Sociais*. Vol. 26, n. 77. p. 47-62.
48. Soares, Felipe Menezes. (2015). *O governo Médici e o Programa de Integração Nacional (Norte e Nordeste): discursos e políticas governamentais (1969-1974)*. Universidade Federal de Pernambuco, CFCH, Programa de Pós-Graduação em História.

48. Sodré, Reges & Ramires, Júlio Cesar de Lima. (2017). Contribuições ao estudo das cidades médias: Araguaína, Gurupi e Palmas no Tocantins. *Novos Cadernos NAEA*, v. 20 n. 1, p. 169-188, jan-abr.
49. Sutter, Christina *et. al* (orgs.). (2015). *Família e Vulnerabilidade social* – pesquisas e intervenções. Curitiba, Appris.
50. Tronco, Giordano Benites e Ramos, Marília Patta. (2017). Linhas de pobreza no Plano Brasil sem Miséria: análise crítica e proposta de alternativas para medição da pobreza conforme metodologia de Sonia Rocha. *RAP – Revista de Administração Pública*. FGV – EBAPE. Rio de Janeiro 51(2):294-311, mar. - abr.
51. UNICEF. *Relatório da Infância na Amazônia Brasileira*. (2019). Disponível: Dia da Amazônia – Conheça a situação da infância na Amazônia Legal (unicef.org)
52. Vasconcelos filho, João Manoel. (2013). *O direito à moradia e o discurso de implantação de políticas públicas habitacionais na perspectiva de construção de cidades saudáveis e democráticas: reflexões sobre Araguaína*. Tese (doutorado em Geografia), Universidade Federal de Uberlândia.

PRO-CHILD PROVISIONS UNDER LABOUR LAWS IN INDIA

Bhumika Sharma¹, Madhav Sharma², Poonam Pant³ and Gulshan Kumar⁴

¹Ph.D. Research Scholar, Himachal Pradesh University, Shimla, India

²L.L.M. Research Scholar, Amity University, Noida, India

³Ph.D. Research Scholar, Himachal Pradesh University, Shimla, India

⁴Ph.D. Research Scholar, Himachal Pradesh University, Shimla, India

ABSTRACT

Children constitutes an important component of the population of the world. Along with, their lives as students, many of them are also engaged in work. To protect their rights as workers, government around the world have made laws. In India, a number of legislative provisions exist for their protection. On the lines of the mandates of the Constitution, there exists legislation to prohibit child labour and regulate the employment of the adolescent labour. In addition to the Child and Adolescent Labour (Prohibition and Regulation) Act, 2015, provisions are present under other labour laws such as the Factories Act, Mines Act, Plantation Labour Act etc.

Objectives of the Study

The present paper shall with reference to India –

- (a) highlight constitutional philosophy as to rights of children;
- (b) discuss the provisions prohibiting child labour;
- (c) provisions regulating the employment of adolescents;
- (d) lastly trace the evolution of these laws in the country.

Research Methodology

The study is doctrinal in nature. The researchers have consulted relevant books, laws, national and international reports.

Conclusions

Only existence of the comprehensive provisions is not enough, strict implementation is required simultaneously. There must be limited hours of working of children, prohibition of labour by children in dangerous occupations etc. These basic principles have been embodied under the Indian legal framework.

Key Words: Child, Constitution, labour, hours, India.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

ANALYSIS OF CHILD LABOUR FORMS AND RELEVANT COMMUNITY CHARACTERISTICS IN RURAL COMMUNITIES OF SOUTH-WEST NIGERIA.

Alaka, F. A.¹, Oyediran, W.O². and Yekinni, O. T.³

¹Department of Agricultural Education, Federal College of Education (Special), Oyo

²Department of Agricultural Extension and Rural Development, Federal university of Abeokuta

³Department of Agricultural Extension and Rural Development, University of Ibadan,

ABSTRACT

Child labour is a pervasive problem whose specified identification in context is difficult in Nigeria. It hinders the overall development of all the affected children in several forms. The study was carried out in south-west geo political zone of the country. It investigated the different ways in which the negative phenomenon manifest at different rural households in the south-west Nigeria. Multi-stage sampling technique was used to select 210 household heads purposively and also 210 children, one each per household, were selected randomly. Qualitative data, (Community characteristics applying G.P.S to take coordinates of relevant features were employed), so also descriptive and inferential statistics were used to analyze the data. The findings showed that there was a significant relationships between the forms of child labour related activities and children's involvement with respect to shopping ($\chi^2=43.922$, $p=0.00$), fire wood fetching ($\chi^2 = 11.554$, $p=0.001$), cloth washing ($\chi^2=13.678$, $p=0.000$), water fetching ($\chi^2=12.727$, $p=0.000$), caring for sick household members ($\chi^2=12.603$, $p=0.000$), family farm work ($\chi^2=35.761$, $p=0.000$), shop attendance ($\chi^2=24.413$, $p=0.000$); and hawking ($\chi^2=16.184$, $p=0.000$). These may be due to long distance walking to accomplish those tasks and other inherent risks. In conclusion, children's involvement in different activities has been showed to be influenced mainly by the need to contribute to household income. The study therefore, recommends economic and financial empowerment, as well as attitudinal change on the part of household heads.

Keyword: Child labour forms, Community characteristics, and rural communities.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

SOCIO-CULTURAL AND PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT OF MIGRANT WORKER'S CHILDREN

Narmadha Muthu*, Neelam Pandey**

**PhD Research Scholar, Annamalai University*

***Dr, Associate Professor, Department of Political Science & Public Administration, Annamalai University*

ABSTRACT

Healthy surroundings for the children today will ensure a healthy society in the future because children are the radical modifiers of any societal aspects from the grass-roots level. Such sensitive key players are extensively vulnerable. Even a minor impairment in their growing phase will affect their psychological characteristics in a more significant manner. The globalisation of the world carries equal merit and demerit within it. Globalisation played a feasible role in finding jobs out of state and country to the people who delve for the excellent standard of life. This increased the percentage of migrant workers in India. There are about six corers of migrant workers within India, and 29% of the Indian workforce constitute migrant workers outside India, according to the economic survey 2016-2017. Few children have seen their father or mother, a very few in their childhood phase. On concerning the betterment of their family, the migrant workers undergo this tough situation.

On the other hand, the children were left under the guidance of their relatives. Although their guardians gave the children good care and nourishment, they lack the vital warmth and affection of parents, which plays a crucial role in indulging and shaping their morality. The study attempts to analyse the socio-cultural development of migrant worker's children of Tamilnadu. And it also attempts to study the psychological effect of children who are not under the pampering of their parents. With the help of the adopted survey method, the study found a significant impact on the psychological factor of the children who were growing away from their parents.

Keywords: Children, Migrant parents, Psychological impact, Narcissistic personality.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

ASSUMING THE CITY AS A PLAYGROUND

Morsaleh Ranjbar Moghaddam^{1*}, Prof. Dr. Zeynep Onur², Robin Bukenya³

^{1}University of Tartu, Department of Semiotics, Tartu, Estonia*

²Near East University, Department of Architecture, Ankara, Turkey

³University of Wageningen, Independent researcher, The Netherlands

ABSTRACT

Adulthood is a coat that is shaped by the permutation of childhood through playful experiencing of time-space porosity. This article explores the 'City as A Playground', the dynamic value of urban structures and objects beyond adult usage. How children can redefine the design and function of the urban materiality by interaction offering novel insights for urban policy and its social fabric. It is based on findings of a research thesis about how urban spaces offer unfettered spontaneous play practices to children beyond the boundaries of the traditional 'playground'. Participatory research was conducted based on a series of observations, questionnaires and play activities with children in Ankara-Turkey and Tehran-Iran. Children's interactions with their physical environment were analysed and used to develop concepts for urban policy and design for the Kızılay city centre of Ankara. Incorporating children's agency through play practices entails a paradigm shift, assuming their active role in shaping urban places as a unique joyous space of development and creativity. It shifts away from the segregation of children in city's playgrounds as bordered spaces. Findings include reclaiming the design of elements in urban settings at the micro level of public spaces such as bus stations, pedestrian bridges, sidewalks and shop windows. In conclusion, a call for inclusivity is made as the right and need for children to have spontaneous play experiences in the city as their domain of urban agency.

Keywords: spontaneous play activity, urban architecture and design, urban planning, public space, agency, children

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ

Любов Альтгайм

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2,
м. Тернопіль, 46027, Україна, ORCID No: 0000-0002-0643-7874*

АНОТАЦІЯ

Важливим для вдосконалення ефективності надання освіти дітям в умовах високої конкуренції є використання навчальних екскурсій в освітньому процесі. Організація навчальних екскурсій для дітей різного віку може проводитися навчальними закладами спільно із будинками дитячої творчості, туристичними центрами, спелеологічними клубами, туристичними гуртками і іншим позашкільними установами.

Екскурсії мають важливе значення у комплексному підході до національного виховання дітей, ефективність якого досягається на основі єдності релігійного, трудового й морального виховання. Подаючи розповідь і показ із врахуванням емоційного сприйняття дітей, формуються їх національні погляди і переконання, відбувається моральне становлення особистості, закріплюються і розширюються знання, отримані у школі, розвивається загальний кругозір, виховується бережливе ставлення до природи.

Для дітей можна організовувати навчальні і позашкільні екскурсії. Тематика навчальних екскурсій залежить від навчальної програми кожної навчальної дисципліни: фізики, хімії, природознавства, ботаніки, літератури, географії, історії і інших, яким навчаються діти. Проводити такі екскурсії можуть фахівці екскурсійної справи і вчителі, які навчають дітей, відповідно до вимог і завдань шкільної програми. Позашкільні екскурсії проводяться екскурсоводами екскурсійних установ. Будуються вони вже не за вимогами навчальних дисциплін і програми, а за тематичним напрямками: історичні, архітектурні, мистецтвознавчі, виробничі та інші, і оглядові екскурсії містом чи краєм. Також екскурсійні установи можуть організовувати для дітей екскурсії у музеї, зоопарки, ботанічні сади, планетарії, заповідники із використання різного виду транспорту. Виробничі екскурсії ознайомлюють дітей із технологією виробництва, дають розуміння виробничих процесів, викликають зацікавленість до різних професій.

Розробка екскурсій для дітей - творча робота над розвитком і вдосконаленням методики для різних вікових груп. До екскурсовода, що проводить екскурсії зі школярами, ставляться великі вимоги. Крім виконання своїх безпосередніх професійних обов'язків екскурсовода, він повинен бути вихователем, педагогом, йому необхідно добре знати шкільні навчальні програми, а також потрібно знати психологію дітей, щоб розуміти дитячу аудиторію, бути чуйним і уважним до їхньої реакції, уміти швидко й легко встановлювати контакт із аудиторією, підтримувати увагу дітей протягом всієї екскурсії й враховувати їхні думки й почуття.

Ключові слова: навчальні екскурсії для дітей, тематика навчальних екскурсій, вимоги до екскурсовода

FEATURES OF ORGANIZATION OF EDUCATIONAL EXCURSIONS FOR CHILDREN

ABSTRACT

The use of educational excursions in the educational process is important for improving the efficiency of providing education to children in conditions of high competition. The organization of educational excursions for children of different ages can be carried out by educational institutions together with children's art houses, tourist centers, speleological clubs, tourist circles and other out-of-school establishments. Excursions are important in a comprehensive approach to the national upbringing of

children, the effectiveness of which is achieved through the unity of religious, labor and moral education. By presenting a story and show taking into account the emotional perception of children, their national views and beliefs are formed, the moral formation of personality takes place, knowledge gained at school is consolidated and expanded, a general outlook develops, a careful attitude to nature is nurtured. Educational and extracurricular excursions can be arranged for children. The subject of educational excursions depends on the curriculum of each discipline: physics, chemistry, science, botany, literature, geography, history and others that children study. Such excursions can be conducted by excursion specialists and teachers who teach children, in accordance with the requirements and objectives of the school program. Extracurricular excursions are conducted by guides of excursion institutions. They are no longer built according to the requirements of academic disciplines and programs, but according to thematic areas: historical, architectural, art history, production and others, and sightseeing tours of the city or region. Excursion institutions can also organize for children excursions to museums, zoos, botanical gardens, planetariums, reserves for the use of various modes of transport. Production tours acquaint children with the technology of production, give an understanding of production processes, arouse interest in various professions. Development of excursions for children - creative work on the development and improvement of methods for different age groups. There are great requirements for a guide who conducts excursions with schoolchildren. In addition to performing his direct professional duties as a guide, he must be an educator, teacher, he must know well the school curriculum, and must know the psychology of children to understand the children's audience, be sensitive and attentive to their reaction, be able to quickly and easily install contact with the audience, keep the children's attention throughout the excursions and take into account their thoughts and feelings.

Key words: educational excursions for children, subjects of educational excursions, requirements for a guide who conducts excursions

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THE PRACTICE OF MOTHERHOOD THROUGH THE PRISM OF THE DISCOURSE OF RESPONSIBLE PARENTING

Vira Kutyreva

Candidate of Sociological Sciences, Assistant professor, NV. N. Karazin Kharkiv National University, Faculty of Sociology, Department of Sociology, Kharkiv, Ukraine

Annotation

The relevance of the study is due to the processes taking place today in the field of motherhood, because the process of forming normative ideas about motherhood is influenced by various expert communities, requiring redefinition of motherhood practices in the categories of acceptable / possible / acceptable. The aim of the work is to investigate motherhood as a space constructed by different discourses of family and parental practices.

One of the main contradictions recorded in the study of motherhood in modern Ukraine is the contradiction between, on the one hand, the requirements of the labor market, individualization processes that lead to active involvement of mothers in employment, and, on the other hand, the spread of "intensive" and "responsible" child-centric motherhood. These practices are becoming more intense in terms of time, attention and effort. The culture of "new parenting" implies the idea of the child's well-being, which implies not only physical and material well-being, but also a new kind of parent-child relationship based on empathy, trust and partnership. Given that in Ukrainian society the gender division of labor remains very stable and it is women who are mostly responsible for the private sphere, these socio-cultural changes affect, first of all, the practices of motherhood. Modern motherhood appears as an exceptional type of "emotional work", which requires not only love for the child, but also specific knowledge, skills and competencies. The paradox of the situation is that it is expert knowledge, helping mothers to make competent choices, to some extent exacerbates the problem of hyperresponsibility of modern mothers, outlining the normative contours of motherhood.

Author's research on the analysis of daily maternal practices, the methods of which were in-depth interviews and timing of "One day in the life of a mother" (ten interviews with women mothers differing in the number of children / marital status / employment status) and filling diary "One day in the life of the mother"), allowed to record the contradictions between, on the one hand, the attempt of mothers to spend as much time as possible with their children, and, on the other hand, the anxiety of mothers about lack of time to care for the children. These contradictions can serve as a basis for implicit discrimination against mothers in various spheres of life, as well as for manifestations of the effect of self-discrimination.

Key words: maternal practices, discourse of motherhood, parenting

ОСОБЕННОСТИ ТЕЧЕНИЯ ХРОНИЧЕСКОГО КАТАРАЛЬНОГО ГИНГИВИТА У ДЕТЕЙ

Рысбаева Жанна Ибраевна*, Каркимбаева Гульшахар Абдикапбаровна,
Мамедова Индира Магарамовна****

**к.м.н., доцент кафедры клинических дисциплин, КазНУ им Аль-Фараби*

***к.м.н., доцент кафедры интернатуры, КазНМУ им. С.Д. Асфендиярова*

****Врач интерн, КазНМУ им. С.Д. Асфендиярова*

В данной статье рассматриваются особенности течения заболеваний пародонта в экологически неблагоприятном регионе Приаралья, при котором преобладающим заболеванием пародонта был хронический катаральный гингивит (76,2 %) причем в 80,1 % случаев вследствие негигиенического содержания полости рта. В результате микробиологических исследований у 128 (91,4 %) детей были выделены микроорганизмы, среди них у 114 (81,4%) выделена смешанная микробиота, у 14 (10 %) – монокультура, у 12 (8,6 %) микроорганизмы не выделены. Среди детей, у которых была выделена смешанная флора у 46 (32,9 %) были выделены два микроорганизма, у 68 (59,6 %) три микроорганизма и более.

Ключевые слова: гингивит, пародонт, экология

Актуальность. Ряд научных исследований было посвящено определению влияния неблагоприятных факторов окружающей среды на организм ребенка в регионе Приаралья. Эти исследования проводились в независимых друг от друга 4 крупнейших научных центрах Швеции, Люксембурга, Германии и Японии [1,3, 7].

Анализ результатов исследований по изучению химических токсических веществ в биологических субстратах организма детей, постоянно проживающих в регионе Приаралья, установил повышенные концентрации: в плазме крови свинца, мышьяка, альфа-, бета-, гамма- изомеров гексахлорциклогексана и дихлордифенил-трихлорэтан (ДДТ), в эритроцитах крови- свинца в 2,5 раза, кадмия- в 2 раза, в лейкоцитах крови –свинца в 2,7 раза, кадмия- в 2 раза, в волосах- меди, марганца, стронция, свинца. В то же время было установлено, что концентрации жизненно важных элементов в организме детей Приаралья была снижена: в плазме крови- железа, меди, цинка, элиминация меди, цинка с мочой значительно повышена, в волосах снижено содержание кобальта, цинка, алюминия, магния, железа. Полученные данные концентрации химических элементов в биологических субстратах детского организма свидетельствуют о хронической ксеногенной интоксикации, что несомненно отражается на состоянии детей Приаралья[1,2, 3,4,5].

Степень выраженности негативного влияния зависит как от общего состояния организма, так и от возрастных особенностей строения тканей пародонта. По литературным данным особенностью развития заболеваний пародонта у детей связаны с тем, что, патологический процесс развивается в растущих, постоянно перестраивающихся тканях, входящих в состав пародонта, в тканях морфологически и функционально незрелых, способных неадекватно реагировать даже на незначительные повреждающие факторы[8,9].

Патологические изменения тканей пародонта могут быть наиболее ранними признаками, как его самостоятельного заболевания или как проявлениями общего заболевания организма [7,8,9].

Также известно, что по данным ВОЗ, ведущая роль в развитии заболеваний пародонта принадлежит микрофлоре зубной бляшки, зубного налета[8]. С конца 80-х годов прошлого столетия на первое место вышла гипотеза о существовании специфической микрофлоры зубной бляшки.

Целью работы явилось изучение особенностей клинического течения хронического катарального гингивита в регионе Приаралья.

Материалы и методы. Нами был определен стоматологический статус с заболеваниями тканей пародонта у детей от 7 лет до 16 лет, в который входит выявление распространенности, структуры и клинических форм заболеваний пародонта в Кызылординской области. С этой целью нами обследованы 500 детей в г. Аральске, г. Кызылорде и пос. Шиели. Из них 256 мальчиков, 242 девочек, т.е. по половому признаку обследовались почти равное количество.

Для сравнительной оценки стоматологического и пародонтального статусов были обследованы 428 детей г. Алматы и Алматинской области, из них 204 мальчиков и 224 девочек соответственно.

Для определения пародонтального статуса были использованы следующие показатели: определение показателей индекса гигиены (ОHI-S) по Greene-Vermillion, индекса кровоточивости десневой борозды (SBI), папиллярно-маргинально-альвеолярный индекс (РМА).

Для микробиологических исследований у 116 (23,2%) детей был взят биоматериал из десневых сосочков и зубодесневых карманов. Посевы проводились качественным методом на плотных питательных средах в чашках Петри. В качестве плотных питательных сред применялись специальные среды – 5% кровяной агар, сывороточный агар и дифференциально-диагностические среды - желточно-солевой агар (ЖСА), Сабуроагар и анаэробный агар по Вилкинсу-Чалгрону. Посевы инкубировались при t^0 30-37°C в течение 18-48 часов. Чашки с посевами для анаэробов инкубировались в контейнерах GenBox, соблюдая анаэробные условия в течение 24-72 часов при t^0 37°C. После инкубации было проведено изучение культуральных, морфологических и биохимических свойств выделенных культур. Биохимические свойства культуры были идентифицированы до вида на бактериологическом автоматизированном анализаторе "VITEK-2 Compact".

Результаты. Заболевания пародонта определялась у 66,5 % (в контроле- 21,4 %) детей согласно классификации краевого пародонта у детей по Т.Ф. Виноградовой (1983). Из них в 76,2 % случаях - хронический катаральный гингивит, доля хронического локализованного пародонтита составила 13,6 %, хронического генерализованного пародонтита – 9,1 % случая, хронического гипертрофического пародонтита- в 1,1 % .

Причиной хронического катарального гингивита в 80,1 % случаев было негигиеническое содержание полости рта. Следует отметить, что в сравниваемой группе (Алматы и Алматинская область) хронический катаральный гингивит диагностировался в 93,6 % случаев и явилось основным заболеванием пародонта, по сравнению с основной – в 76,2 % . Во всех случаях отмечалось неудовлетворительный индекс гигиены полости рта ($2,1 \pm 0,18$), положительная проба Шиллера-Писарева, индекс РМА составил $27,6 \pm 0,92\%$, что указывает на легкую степень воспаления в тканях десны.

При хроническом катаральном гингивите основной жалобой явилось наличие кровоточивости десен во время чистки зубов и приеме пищи, иногда зуд. При осмотре пациентов, как правило, определялась застойная гиперемия с цианотичным оттенком, краевая десна была валикообразно утолщена за счет отека сосочков и десневого края, которое приводило к увеличению размеров и изменению формы десневых сосочков округленной формы. Имелось большое количество мягкого зубного налета, особенно в области шеек зубов. Десневой край был гиперемирован, отечен, десна легко кровоточит при зондировании. При хроническом катаральном гингивите в 52,% случаях определялся ложный пародонтальный карман, вследствие отека зубодесневых сосочков. Легкое дотрагивание до тканей пародонта вызывало кровотечение.

Таким образом, ранним симптомом гингивита явилось кровотечение из десневого желобка, которое появлялась раньше других видимых изменений на десне. Степень кровоточивости десны и легкость, с которой она провоцируется, зависят от тяжести и длительности воспалительного процесса, интенсивности действия провоцирующих факторов. Цианотичный оттенок свидетельствует о застойных явлениях в венозном русле и характерен для длительного воспалительного процесса. Изменение цвета десны при хроническом катаральном гингивите ограничивался межзубным сосочком . При отеке поверхность десны становится гладкой, блестящей, натянутой.

Усугубляла воспалительный процесс в пародонте гипосаливация (вязкая слюна), ленивое жевание или жевание на одной стороне, которое встречалось у 28,5 % детей. Общеизвестно, что слюна – это биологическая жидкая среда, выполняющая различные функции, включающую очищающую функцию и обладающую протективными свойствами. Установлено, что рН слюны у практически

здоровых людей составляет 6,75- 7,15 , а у детей с заболеванием пародонта изменятся в сторону окисления (6,55-6,85). Уменьшение количества слюны (гипосаливация) и ухудшение ее функции может быть обусловлена нарушением носового дыхания, действием некоторых лекарственных препаратов. Наши наблюдения показывают, что гипосаливация сопровождалась декомпенсированной формой кариеса и другими формами заболеваний пародонта.

Визуально-инструментальный осмотр и применение специальных красителей позволили выявить большое количество неминерализованного зубного налета и наддесневой зубной камень. Ситуацию осложняли ретенционные факторы, как патология прикуса, нависающие края старых пломб, несостоятельные ортопедические конструкции.

При изучении заболеваний пародонта было замечено, что на фоне катарального воспаления зубодесневых сосочков отмечалось наличие синеватосерого цвета каймы по десневому краю, которая характерна для висмутовой интоксикации. Предположительно это кайма является следствием кумуляции висмута в слизистой оболочке десны. Как известно, в результате взаимодействия висмута с тканевыми белками образуется труднорастворимое соединение – альбуминат висмута. Соединяясь с сероводородом, присутствующим в ротовой полости при периодонтите, он образует сернистый висмут, который откладывается в виде синевато-черной каймы на десне вокруг шеек зубов (рисунок 1). Эта кайма явилась характерной чертой для 90% детей Аральского региона. Многими авторами установлено, что соли тяжелых металлов в нашу среду попадают с помощью бытовых отходов, дыма и пыли и образуют прочные комплексы. Благодаря их быстрой растворимости, хорошо переносятся с водой [2,3]. При отравлении солями висмута поражаются почки, центральная нервная система, печень, кожа и, в первую очередь, слизистая оболочка полости рта. Поэтому мы выражаем обеспокоенность по поводу здоровья детей изучаемого региона и надеемся на дальнейшее углубленное изучение данной проблемы.

Рисунок 1 – Дети 12 лет, синевато-черная кайма на десне

У большинства детей региона Шиели Кылыординской области при объективном осмотре полости рта отмечалось бледная или бледно- розового цвета десневые сосочки на фоне сухости слизистой оболочки полости рта соответственно рисунку 2.

Рисунок 2 – Дети 11 лет, бледная кайма десневых сосочков

Мы считаем, что данные проявления являются начальными проявлениями, которые характерны для детей с железодефицитной анемией. Детей беспокоила быстрая утомляемость, слабость. Кожные покровы бледные. Как известно, что железодефицитная анемия связана с физиологической ролью железа в организме и его участия в процессах тканевого дыхания. По данным литературы, многие исследования указывают на то, что у больных с железодефицитной анемией возникает депрессия функционально метаболической активности нейтрофильных лейкоцитов, которая проявляется структурно-цитохимическими изменениями в их цитоплазматической зернистости. Эти изменения связаны с выраженным уменьшением активности железосодержащих компонентов антибактериальных систем – миелопероксидазы и НАДФН-оксидазы. По-видимому, уменьшение активности НАДФН-оксидазы в нейтрофильных лейкоцитах больных с железодефицитной анемией также можно объяснить развитием сидеропенического синдрома [44,60]. Дети данного региона испытывали непреодолимое желание употреблять в пищу мел и глину. Кожные покровы были сухими, у некоторых отмечалось шелушение, ломкость ногтей. У многих детей школьного возраста диагностировался ангулярный стоматит (заеда), на фоне эксфолиативного хейлита. Мы связываем данные проявления у детей с добычей урановых руд в данном регионе и считаем необходимы исследования, связанные с железодефицитной анемией.

Также при исследовании было выявлено, что признаки хронического катарального гингивита было связано с нарушением механизмов естественного очищения. В частности, ленивое жевание или жевание на одной стороне, которое встречалось у 28,5 % детей, аномалий слизистой оболочки полости рта (короткая уздечка языка, низкое прикрепление уздечки верхней губы, мелкое преддверие)- в 91% случаях, кариес и его осложнения - в 90,3 %, нарушение функции глотания, дыхания (ротовое), нарушение окклюзии при неправильно наложенной пломбе- в 87,8%, вредные привычки - в 16 %, наличие зубочелюстных аномалий- в 60,9 % случаях и имелись ортодонтические конструкции – 13,1%, которое тоже является фактором плохой гигиены, и у всех детей наблюдалась недостаточная нагрузка на жевательные мышцы т.е. слишком частое употребление мягкой пищи. Таким образом, клиническая картина воспаления пародонта зависит от повреждающего фактора, интенсивности и длительности его воздействия, которое способствует развитию различных форм заболеваний пародонта.

Все вышеизложенное в совокупности способствует развитию дисбаланса микроорганизмов в пользу патогенной микрофлоры, вызывающее заболевания пародонта.

В результате исследования было выделено 95(81,8%) штаммов бактерий. Из них 76(80,0%) грамположительных бактерий, 9(9,5%) грамотрицательных бактерий и 10(10,5%) штамма грибов. В том числе анаэробных бактерий выделено 41(43,2%), аэробных и факультативно анаэробных бактерий 54(56,8%). У большинства детей выявлено несколько видов микроорганизмов. Спектр выделенных микроорганизмов представлен в таблице 8.

Таблица 8 – Спектр выделенных микроорганизмов

Микроорганизмы	%
1	2
Грамположительные бактерии	80,0
Грамотрицательные бактерии	9,5
Дрожжевые грибы	10,5
в. т. ч. анаэробные бактерии	43,2
в. т. ч. аэробные и факультативно анаэробные бактерии	56,8

Доля изолятов анаэробных бактерии среди всех выделенных микроорганизмов составила – 41 (43,2% при n=95), из них больше половины - 31 изолятов были представлены *Pavimonasmicra*, *Prevotelladisiens* -3 штамма, *Peptoniphilusaccharolyticus* -2, *Peptoniphilusindolicus*-1, *Veillonellaspp.* -2, *Clostridium*spp. – 2.

Из грамположительных бактерии было выделено – 35 (37,6%) штаммов, из них *Staphylococcus*spp. - 5, *Streptococcus*thoraltensis - 1, *Granulicatellaadiacens* -1, *Gemellasanguinis* -1, *Actinomyces*spp. - 25, *Corynebacteriumdiphtheria* -1, *Lactobacillus*hiliardii -1.

Из грамотрицательных бактерий было выделено – 9 (9,6%), из них 3 штамма- *Klebsiellapneumoniae*, 2- *Escherichiacoli*, 1- *Enterobactercloacae*, 1- *Acetivobaculum* *schaalii* и изолятов грамотрицательных неферментирующих бактерии (НГОВ) *Myroidesspp.* -1, *Acinetobacterbaumannii* -1.

Всего из дрожжевых грибов выделено – 10(10,5%), из них *Candidaalbicans* - 9, *Candidadubliniensis* -1.

Количественный метод обеспечивал выделение чистых культур микроорганизмов и возможность судить более точно об этиологической значимости выделенных микроорганизмов

Микробная обсемененность полости рта была довольно высокой и колебалась для анаэробных и отдельных видов микроорганизмов от 10^4 до 10^8 КОЕ/мл, который составил в среднем для анаэробных бактерии $1,0 \times 10^7$ КОЕ/мл, для отдельных видов грамположительных бактерии КОЕ/мл и грибов рода *Candida* $1,0 \times 10^6$ КОЕ/мл, грамотрицательных палочек $1,8 \times 10^6 \pm 1,2 \times 10^6$ КОЕ/мл

Таким образом, на фоне незрелых тканей пародонта у растущего организма ребенка, мы наблюдаем неадекватную реакцию на тератогенное воздействие окружающей среды. Хронический катаральный гингивит у детей Аральского региона выявило наличие синеватосерого цвета каймы по десневому краю, а у детей другого региона при объективном осмотре полости рта на фоне хронического катарального гингивита отмечалось бледная или бледно- розового цвета десневые сосочки, которые характерны для детей с железодефицитной анемии. И хроническое воспаление пародонта усугубляло наличие большого количества пародонтопатогенных микроорганизмов.

Литература.

1. Абжанова А., Арынова Ж. Следы тяжелых металлов в наиболее употребляемых продуктах приаральского региона // Научное сообщество студентов XXI столетия. Естественные науки: Сб. статей по материалам XV междунар. студ. науч.-практ. конф., Новосибирск, 2014, № 1(15). – с.45-50.
2. Гордеев Г. Трагедия Аральского моря // Тайны XX века, 2008. — № 24. — С. 5.
3. Мамадалиев Ш. П. Агропромышленный комплекс Приаралья в условиях экологического неблагополучия: состояние и перспективы // Вестник ККО АН РУз. — Нукус, 2007. — № 1. — С. 49.
4. Сведения о содержании тяжелых металлов и некоторых химических веществ и продуктов питания и воде за 2009, 2010, 2011 гг. Кызылорда. Обл.СЭС. — 10 с.
- 5.Хасенова К.Х., Байжанова Н.С., Рослякова Е.М., Игибаева А.С., Бисерова А.Г. Экологический мониторинг Аральского региона, влияние неблагоприятных факторов окружающей среды на организм// Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 5 (часть 2) – С. 18-20.
6. Самуратова Р.Б. Клинические и внутриклеточные маркеры наследственной и приобретенной патологии у детей в экологический неблагоприятных регионах. Автореф. дис. ...канд. мед.наук. Алматы, 1996. 22 с.
7. Безрукова И.В., Грудянов А.И. Классификация агрессивных форм воспалительных заболеваний пародонта // Стоматология. - 2002. - № 5. - С. 45-8. Armitage G. C., Robertson P. B. The biology, prevention, diagnosis and treatment of periodontal diseases: scientific advances in the United States // J. Am. Dent. Assoc. – 2009. – № 140 (1). – С. 36–43.
9. Bacterial invasion of periodontal tissues in advanced periodontitis in humans/ A. Manor, M. Lebendiger, A. Shifter, et al. //J. Periodontol. -1984. V.55, N 5. - P.567-573.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF THE CHILDREN'S UNIVERSITY

Shayakhmetova Aisulu Alkeshovna*, Nurmuhambetova Nurgul Nurkenivna,
Damekova Saule Kairollovna*****

**Associate Professor, Candidate of Philology, Head of the Department of Social and Pedagogy Sh. Uvalikhanov
Kokshetau University. 020000, Kazakhstan, Akmola region, Kokshetau, Abaya str. 76.*

***candidate of chemistry sciences, Head of the Department of chemistry and biotechnology of Sh. Uvalikhanov
Kokshetau University, Kazakhstan, 020000, Akmola region, Kokshetau, 76 Abay street*

****candidate of pedagogical sciences, Head of the Department physics and mathematics of Sh. Uvalikhanov
Kokshetau University, Kazakhstan, 020000, Akmola region, Kokshetau, 76 Abay street*

ANNOTATION

The article examines the psychological and pedagogical features of the activities of students, teachers in interaction with students from schools in the city within the framework of the project "Children's University", implemented at the University of Kokshetau Sh. Ualikhanov.

The purpose of the Children's University was to organize methodological and methodological support for students of the city's schools based on the developed motivating activities for the research and cognitive interest of primary school students.

Methods: a study of the personality characteristics of a younger student, a method of observation, a study of educational motivation of schoolchildren.

Results: psychological and pedagogical conditions for successful interaction of students, teachers and students in the framework of the revitalization of the "Children's University".

The factors of interaction between children of primary school age and students were identified within the framework of the activities of the "Children's University".

Conclusions: the study revealed the psychological and pedagogical features of the activities of the Children's University.

Key words: Children's University, empathy, communication, education, study programme.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются психолого-педагогические особенности деятельности студентов, преподавателей во взаимодействии с учащимися школ города в рамках проекта «Детский университет», внедренного в Кокшетауском университете Ш. Уалиханова.

Целью деятельности Детского университета стала организация методологической и методической поддержки учащимся школ города на основе разработанных мотивирующих мероприятий к исследовательскому и познавательному интересу учащихся младшего школьного возраста.

Методы: исследование личностных особенностей младшего школьника, метод наблюдения, исследование учебной мотивации школьников.

Результаты: психолого-педагогические условия успешного взаимодействия студентов, преподавателей и учащихся в рамках активизации деятельности «Детского университета».

Были выявлены факторы взаимодействия детей младшего школьного возраста и студентов в рамках деятельности «Детского университета».

Выводы: в исследовании выявлены психолого-педагогические особенности Детского университета у взаимодействующих сторон.

Ключевые слова: Детский университет, эмпатия, общение, система образования, учебная программа.

Введение

Мировой опыт демонстрирует возможности восстановления национальных систем образования, обозначенные следующими мероприятиями: - мониторинг усвоения учебной программы и пробелов в обучении; - ускоренные учебные программы (accelerated learning programmers) [1]; - летние школы [2]; - привлечение студентов педагогических вузов и колледжей [3]. Привлечение студентов для восстановления системы национального образования стало началом для создания «Детского университета» на базе Кокшетауского университета им.Ш.Уалиханова.

Детский университет имеет давнюю историю, основной целью которого является «...в простой и понятной форме познакомить детей с разными научными областями... увлечь детей наукой, а также пробудить более глубокое понимание процесса передачи знаний...» [4].

Возникновение Детских университетов как форма дополнительного образования ведет к началу 20 века, как самостоятельный формат образования детей школьного возраста относится к XXI столетию, когда в 2002 году «...ежедневная газета Schwäbische Tagblatt из Тюбингена и тюбингенский Университет Эберхарда и Карла организовали в своем городе первый детский университет», о котором узнали по публикации в еженедельнике «Die Zeit» [4]. Основной задачей Детских университетов Германии заключалась в том, чтобы увлечь детей наукой и пробудить интерес в вузах более глубокого понимания процесса передачи знаний [4].

Сейчас известно, что более 70 стран создали профессиональную платформу взаимодействия вуза и школы, называемая «Детский университет». Естественно каждый университет подходит к работе в Детском университете со своим содержанием, наша команда начала данную работу в соответствии с интересами школьников, которые посещали университет в свободное от занятий время. «Детский университет» в нашем университете начал свою работу с 2016 года и для этой работы были задействованы студенты разных специальностей: психологи, педагоги-психологи, социальные педагоги и т.д., а с 2018 года школьники 8-12 лет стали все чаще проявлять интерес к естественным дисциплинам: физика, математика, информатика, химия, биология, география.

Известно, что ГИК (Глобальный индекс конкурентоспособности) в образовании определяется фактором «Навыки» и среди 9 показателей (3 статистических и 6 опросных), позиции «Ожидаемая продолжительность образования» и «Критическое мышление в преподавании» составляют основную базу в нашем исследовании, поскольку показатели 2019 года в рейтинге стран демонстрируют недостаточную конкурентоспособность Казахстана на международном уровне [5]. Немаловажным на наш взгляд является и то, что в Казахстане на одного учителя, как свидетельствует статистика, приходится в 2019-2020 учебном году – 16 учащихся, а в некоторых регионах выше среднереспубликанского значения, когда в странах ОЭСР этот показатель равен 1:13 [6].

Вместе с тем, все та же статистика показывает, что Казахстан в 2019 году улучшил позиции на 2 пункта и находится на 38-ом месте, а по направлениям «Привлекательность» – 39-е место и «Подготовка специалистов» – 38-е место [5].

Одной из задач реализации ГПРОН на 2016-2020 годы было обновление содержания среднего образования, в рамках которой необходимо было развивать у школьников когнитивной гибкости, креативности, умений решать проблемы, эффективно работать в команде. Обновление содержания образования произошло, так в 2016-2017 учебном году – 1-е классы; 2017-2018 гг. – 2, 5, 7-е классы; 2018- 2019 гг. – 3, 6, 8-е классы; 2019-2020 гг. – 4, 9, 10-е классы. Что касается развития критического мышления, то наступила пора пересмотреть программы повышения профессиональных компетенций учителей в части soft (лидерство, креативность, эмоциональный интеллект, аналитическое (критическое) мышление, принятие решения, коммуникативные навыки) и hard (профессиональные знания и навыки) skills [5].

Таким образом, создание профессиональной платформы взаимодействия преподавателей, студентов и школьников в формате Детский университет будет способствовать развитию soft и hard skills,

позволяющих глубокому погружению детей младшего школьного возраста в интересные научные и познавательные сферы образования.

Основная часть.

Деятельность в Детском университете осуществлялась на основании принципов взаимодействия участников образовательного процесса: субъектности, системного подхода, распространенности и психического развития учащегося, деятельности, привлечения ближайшего окружения, законности, добровольности, уважительного отношения к участникам взаимодействия [7].

Принципы взаимодействия участников образовательного процесса не ограничивался участием школьников, студентов, преподавателей университета, классных руководителей или учителей-предметников, в эту работу были включены родители учащихся, которые с удовольствием наблюдали за успехами своих детей.

Варианты психолого-педагогического взаимодействия участников образовательного процесса в рамках Детского университета были выявлены следующие: учащийся - учащиеся (сходство интересов и мотивов); родители - учащиеся (поддержка и понимание важности выбора ребенка); педагог/учитель-учащийся (индивидуальный и личностный подход); педагог/учитель – родители (сотрудничество) и самый важный, на наш взгляд вариант взаимодействия: учащийся/учащиеся – студент.

На организационном этапе взаимодействия вуз-школа координаторами деятельности «Детского университета» были отработаны следующие требования: во-первых, добровольность, т.е. участие в работе Детского университета школьников и студентов является их собственным решением; во-вторых, безоценочная деятельность, т.е. никто не ставит отметок за успешную или неуспешную работу, как со стороны учащихся, так и со стороны студентов; в-третьих, постоянная интерактивная деятельность, когда учащиеся и студенты получают обратную связь от педагога/учителя; в-четвертых, создание эмоционально-комфортной среды для повышения интересов учащихся и студентов. С точки зрения научно-методического подхода, следует отметить, что с возрастанием познавательных интересов учащихся, с которым встречаются студенты в лабораториях, возрастает научный интерес у студентов, которые разрабатывают занятия и задания для школьников под руководством преподавателей университета.

Сама процедура проведения занятий поражает своей эмоциональностью, так, студенты встречают учащихся в фойе университета и сопровождают каждый своего школьника (сколько школьников, столько студентов) в лаборатории или аудитории, на этажах школьников и их родителей встречают студенты музыкой, своими какими-то небольшими подарками и призами, которые вручают учащимся с теплыми словами напутствия. Наблюдая за студентами, видим, как мгновенно они взрослеют, начинают ощущать ответственность за проведение и общение с учащимися начальных классов, становятся для школьников наставниками, старшими товарищами.

С целью отбора участников – студентов нами был проведен опрос «оценка профессиональной направленности личности учителя» по следующим характеристикам: общительность, организованность, направленность на предмет, интеллигентность, мотивация одобрения. По каждой шкале студент получить не менее 3 баллов (владеет в минимальной мере) и если показатель выше 7 баллов, то это означает, что показатель ярко выражен (см. диаграмму 1). Опрос проведен среди студентов 3 и 4 курсов в количестве 40 человек разных специальностей.

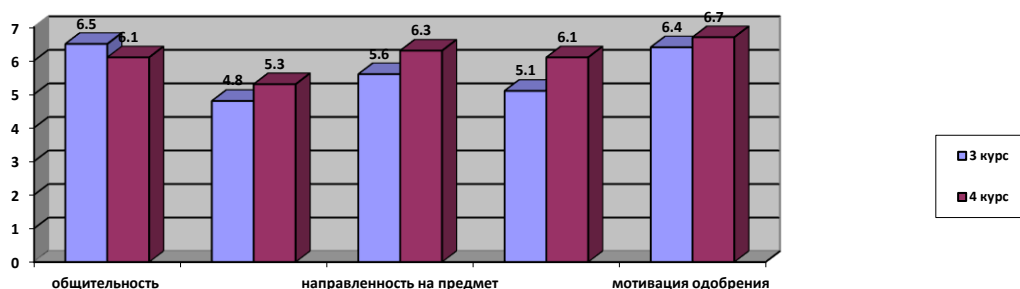

Диаграмма 1 - Оценка профессиональной направленности личности студента

После проведения ряда встреч студентов с учащимися школ города мы провели повторный опрос «Оценка профессиональной направленности личности учителя», результаты стали более ощутимые, результаты стали на 2 или 3 позиции выше и были обозначены структуры личности: организатор, предметник, коммуникатор, интеллигент, мотивация одобрения выступает как связующее звено между типами личности (см. Диаграмма 2)

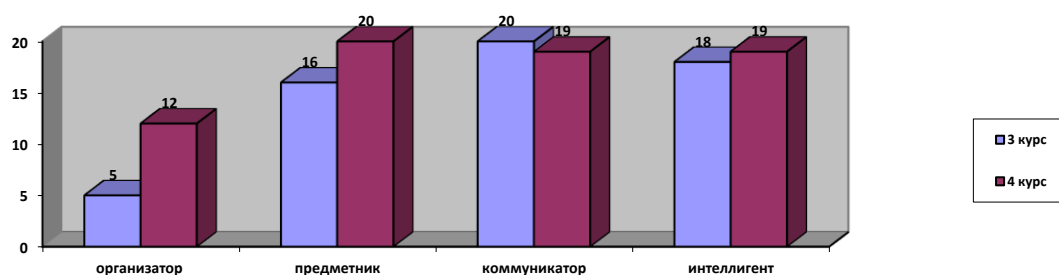

Диаграмма 2 – структура личности студентов

Вместе с тем, как показывают результаты исследования среди студентов встречались типы личности, так называемые промежуточные (предметник-организатор, предметник-коммуникатор, предметник-просветитель, предметник-интеллигент и т.д.), которые характеризовались преобладанием одного типа над другим и в зависимости от доминанты в типологии личности менялись способы, механизмы и каналы передачи знаний, умений и навыков.

Участие в Детском университете благотворно влияет на раннюю профессиональную направленность будущих педагогов, на осмысление требований профессии педагога и формирование предметно-ориентированной деятельности, основанной на научных исследованиях.

Следующий опрос был направлен на выявление эмпатийных тенденций у студентов, включенных в работу Детского университета, для этого использовался тест казанского психолога И.М. Юсупова на умение оставить себя на место другого человека и способности к произвольной эмоциональной отзывчивости. Вспоминается пример студента, который поднимался с мальчиком 2 класса по лестнице и заметив, что ребенок устал, студент просто взял его на руки и понес. Эта ситуация произошла при первой встрече школьника со студентом, они незнакомы, но вместе с тем проявление заботы о младшем для студента явилось нормой поведения и потому выявление эмпатии у студентов, участвующих в работе Детского университета стало для нас педагогов университета необходимой практикой при создании комфортной образовательной среды.

40 студентов при первичном опросе показали следующие результаты (см. Диаграмма 3)

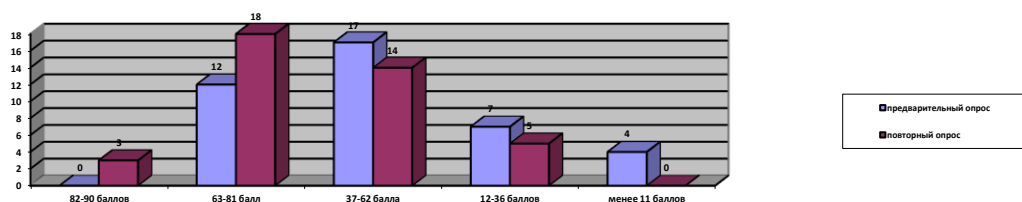

Диаграмма 3 – уровень эмпатийности у студентов

82-90 – очень высокий уровень эмпатийности;

63-81 – высокая эмпатийность;

37-62 – нормальный уровень эмпатийности;

12-36 – низкий уровень эмпатийности;

11 и ниже – очень низкий уровень эмпатийности.

Эмпатия как важное профессиональное качество будущего педагога выполняет особую роль во взаимодействии с учащимися. Так, эмпатийное слушание играет важную роль во взаимодействии студентов с обучаемыми, рекомендациями здесь могут выступить обычные правила, которые необходимо придерживаться в сопровождении образовательной деятельности в Детском университете, это 1 – проявление полной заинтересованности к собеседнику; 2 – подчеркивание расположения к собеседнику улыбкой; 3 – нельзя отвлекаться, когда слушаешь собеседника; 4 – давать возможность собеседнику высказаться; 5 – нельзя притворяться внимательным; 6 – необходимо понимать истинный смысл собеседника.

С точки зрения психологии при взаимодействии с учащимися у студентов, участвующих в работе Детского университета необходимо тренировать такое качество как установка, несмотря на то, что это консервативная составляющая человеческого сознания, представляющая собой совокупность личного опыта, системы взглядов и навыков поведения в той или иной ситуации. Различают отрицательные и положительные установки и при положительной, человек сознательно вырабатывает соответствующие правила поведения и общения, благотворно влияющие на взаимодействие, при отрицательной установке поведение и общение человека реагирует на обстоятельства, которые становятся барьерами, такие как барьер темперамента, барьер характера, барьер отрицательных эмоций, барьер плохого настроения, барьер презрения, барьер отвращения и брезгливости, барьер гнева, барьер страха, барьер страдания [8]. Чтобы определить положительные или отрицательные установки преобладают в личности студентов, мы проводим небольшие диагностические тесты, например, чтобы определить тип акцентуации характера, мы применяем опросник Шмишека, который состоит из 97 вопросов, некоторые из них взаимоисключаемы, и если например, по шкале «ложь» набирается более 5 баллов, значит не совсем были искренни перед самим собой и дальнейшее определение акцентов характера не будет рассматриваться.

Выводы. Таким образом, психологические и педагогические особенности деятельности Детского университета рассматриваются в контексте положительного влияния на взаимодействие студентов и учащихся, которая обеспечивается тщательной подготовкой участников дополнительного образования.

Литература

1. World Bank Blogs (2016), The impact of Ebola on education in Sierra Leone.
2. World Bank Group (2020), Response to COVID -19 in Europe and Central Asia.
3. Education Week (2020), Former Governor Recruits Stuck-at-Home College Students to Combat K-12's COVID Slide'.

4. <https://ru.wikipedia.org/wiki/82>
5. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования РК/ИАЦ 2020
6. OECD (2019), Education at a Glance 2019: OECD indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
7. Профессионально-педагогические понятия: Слов. / Сост. Г. М. Романцев, В. А. Федоров, И. В. Осипова, О. В. Тарасюк; Под ред. Г. М. Романцева. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2005 – 456 с.
8. Юсупов И.М. Психология взаимопонимания. – Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. – 192 с.

ДОМИНАНТ ТҮРЛЕРДІҢ АНАТОМИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

А.Б Достемесова, Д.А. Садыкова, Г.К.Сауранбаева

Қазақ Ұлттық Қыздар Педагогикалық Университеті, Қазақстан, Алматы қаласы

АНДАТПА

Мақалада Іле Алатауы ортаңғы белдеуіндегі өсімдіктер қауымдастықтарындағы *Potentilla asiatica* Juz., *Potentilla canescens* Bess., *Galium aparine* L., *Artemisia dracunculus* L., *Galatella fastigiiformis* Novopokr. сияқты доминант түрлердің жапырақтарының анатомиялық құрылысы ерекшеліктері және биометриялық көрсеткіштері зерттелді.

Кілттік сөздер: биометриялық көрсеткіш, эпидермис, склеренхима, мезофилл, өткізгіш шок.

ANATOMICAL FEATURES OF DOMINANT SPECIES

ABSTRACT

The article studied the characteristics of the anatomical structure and biometrics leaves of some dominant plant communities of middle Trans-Ili Alatau, species such as *Potentilla asiatica* Juz., *Potentilla canescens* Bess., *Galium aparine* L., *Artemisia dracunculus* L., *Galatella fastigiiformis* Novopokr. The features of the anatomical structure and the biometrics of leaves of plants *Potentilla asiatica* Juz., *Potentilla canescens* Bess., *Galium aparine* L., *Artemisia dracunculus* L., *Galatella fastigiiformis* Novopokr. depending on the location of their growth

Keywords: biometrics, epidermis, sclerenchyma, mesophyll, conductive beam

Әсем табиғаты, алуан түрлі флорасы бар Іле Алатауының қоршаған ортаны қорғауда алатын орны ерекше [1].

Ондағы көптеген түрлер өздерінің пайдалы қасиеттерімен белгілі, атап айтсақ, азықтық, дәрілік, техникалық және т.б. Іле Алатауының қалаға жақын орналасуы және таудағы елді-мекендердің жоғары тығыздылығы мұнда өсімдіктер қауымдастығына антропогендік жүктемені ұлғайтады. Бұл табиғи өсімдіктері бар бүлінген аймақтардың пайда болуына байланысты өсімдіктерді, топырақ қорғау, су өндіру қасиеттерінің күрт төмендеуі, барлық өсімдіктер қауымдастықтары өнімділігінің төмендеуі және құрылымының өзгеруі, түрлік құрамның кедейленуі сияқты шарасыздыққа алып келеді [2].

Осыған байланысты Алматы облысы, Қарасай ауданы, Іле Алатауының оңтүстік-батыс экспозициясында, «Терісбұтақ» шатқалында экспедиция жұмыстары жүргізілді.

Геоботаникалық, фитоморфологиялық және фитоэкологиялық зерттеулерде өсімдіктер қауымдастығына кіретін өсімдіктердің жер үсті және жер асты мүшелерін зерттеу маңызды екені айқындалады. Мұндай жұмыстардың нәтижелері өсімдіктер қауымдастығының, түрлердің кешенді сипаттамасын түзгенде және өсімдіктердің тіршілік формаларын анықтағанда пайдаланылып, әрине біздің, өсімдіктер биологиясын оқып-үйрену туралы білімімізді одан әрі кеңейтуге мүмкіндік береді [3].

Жұмыс мақсаты: Іле Алатауы ортаңғы белдеуі өсімдіктер қауымдастығындағы кейбір доминант өсімдіктердің биоморфологиялық ерекшеліктерін зерттеу.

Жабысқақ қызылбояу (*Galium aparine* L.) – Рияндар (Rubiaceae Juss.) тұқымдасына жататын бір жылдық шөптесін өсімдік. Сабақтары жабысқақ. Жапырақтары тар ланцет тәрізді, сүйір, жабысқақ. Гүлдері ұсақ, ақ. Гүл тәжі төртке бөлінген.

Азия қазтабаны (*Potentilla asiatica* Juz.) – Раушангүлділер (*Rosaceae* Juss.) тұқымдасына жататын биіктігі 15-50см көп жылдық өсімдік. Тамырсабағы мықты, қысқарған сабақ. Сабағы тік, сирек жартылай жымқырылған - түкті. Жертаған және төменгі сабақ жапырақтары ұзынша келген қысқа шыбықты, 5-7 саусақ салалы, сабақты жапырақтары қысқа шыбықты, 3-5 саусақ салалы. Жертаған және төменгі сабақты жапырақтары құбалау, жоғарысындағы сабақ жапырақтары жасыл. Жапырақтары тісті, 6-10 ірі мұқалған тістері бар, жасыл. Гүлінің диаметрі 16-20 мм., қалқанша - шашақты гүлшоғырында орналасқан. Гүл тостағаншасы сирек-түкті, сыртқы гүл тостағанша жапырақтары ланцет тәрізді. Гүл күлтелері сары, күлтесінің жоғарғы жағы кең ойылған. Гүл тұғыр түкті. Мамыр-шілдеде гүлдейді. Таулы шөпті және далалы шалғындықтарда және өзен алқаптарында өседі.

Қазақстанда таралуы. Тарбағатайда, Жоңғар Алатауында, Іле Алатауында, Күнгей және Теріскей Алатауында, Кетмен жотасында, Батыс Тянь-Шанда кездеседі.

Ақша қазтабан (*Potentilla canescens* Bess.) – Раушангүлділер (*Rosaceae* Juss.) тұқымдасына жататын көп жылдық шөптесін өсімдік. Сабағының биіктігі 15-45 (55) см, тік немесе жапырақтардың қысқа шыбығы сияқты негіз бойымен жоғары көтеруші. Жертаған және сабақ жапырақтары саусақ салалы, 5 (7) жапырақшадан болады, жоғары жағы жасыл, әдетте сиректеу жымқырылған - түкті. Жапырақтар ұзындығы 1-5 см., ені 0,6-2 см, сопақша пішінді. Гүлінің диаметрі 9-13мм., гүлшоғыры қалқанша - шашақты. Гүл тостағаншасы түкті. Жаңғақшалары әлсіз немесе қатты мыжылған. Хромосома саны $2n=42$. Мекендейтін жері: құрғақ сай-салалы жайылымдар, далалы еңісті жерлер, егістік алқаптар, кен орындары, жол бойында.

Шыралжын жусан (*Artemisia dracunculus* L.) - Күрделігүлділер (*Compositae* (Vaill) Adans.) тұқымдасына жататын тамырсабағы ағаштанған көп жылдық шөптесін өсімдік. Сабақтары көп таралмаған, биіктігі 40-150см, тік, жалаңаш, сарғыш-құба. Сабақ жапырақтары бүтін, ұзынша немесе сызықты-ланцетті, сүйір, төменгі жапырақтар ұшы керттік. Гүлдері сарғылт. Гүлшоғыры шашақты, қалың. Жемісі – ұзынша келген айдаршасыз тұқымша. Тамыз-қыркүйекте гүлдейді. Қазанда жемісі піседі.

Қалқан далазығыры (*Galatella fastigiiformis* Novopokr.) – Күрделігүлділер (*Compositae* (Vaill) Adans.) тұқымдасына жататын көп жылдық өсімдік, биіктігі 25-120 см. Сабақтары дара, тік, жоғары жағында әр түрлі бұтақталған, доға тәрізді және жоғарыға қарай қиғаш бағытталған. Жапырақтары сызықты-ланцетті немесе сызықты, ұзындығы 8см дейін, ені 0,6мм. Бос немесе жұмсақ гүл табақшаларының бұтақшалары доға тәрізді төменге иілген. VII-IX айларда гүлдейді. Жайылмалық тұзды шалғындарда, бұталарда, жазықтардағы ылғалды құмдақты орындарында және Қазақстанның орталық, оңтүстік, оңтүстік-шығыстарында тау белдеулерінде кездеседі [4].

Зерттеу материалдары және әдістері

Біз зерттеу жұмысын жүргізген аймақ теңіз деңгейінен 1553м биіктікте орналасқан, беткей тіктігі 45⁰, проекциялық жабыны 80-85% құрады.

Экспедиция барысында онда кездесетін қауымдастықтарды анықтап, түрлермен танысып, доминант өсімдіктерді анықтап, олардың сол алқаптарда кездесу санын есептедік және сол доминанттар арасынан зерттелетін түрлерді жинап алып, гербарий құрастырдық.

Экспедиция барысында жиналған өсімдіктер түрлері «Иллюстрированный определитель растений Казахстана» бойынша анықталды [5]. Өсімдіктердің басқа тілдегі атаулары «Қазақстан өсімдіктері Ғылыми және халық атаулары» кітабы бойынша жазылды [6]. Зерттелетін түрлердің морфологиялық сипаттамалары «Флора Казахстана» кітабының тиісті томдарынан қаралды [4]. Жиналған материалдарды фиксациялау жалпы пайдаланылатын әдістер бойынша жүргізілді [7, 8].

Жапырақтар кесінділері тоңазытқыш микротомда даярланды. Жапырақ табақшаларының көлденең кесінділерінен жасалған препараттарды MC-300 video TEC программалық беттік суретке түсіретін микроскопта суретке түсіру, Photoshop программасы бойынша өңдеу және Excell программаларын қолдану арқылы нәтижелер өңделді.

Зерттеу нәтижелері және талқылаулар

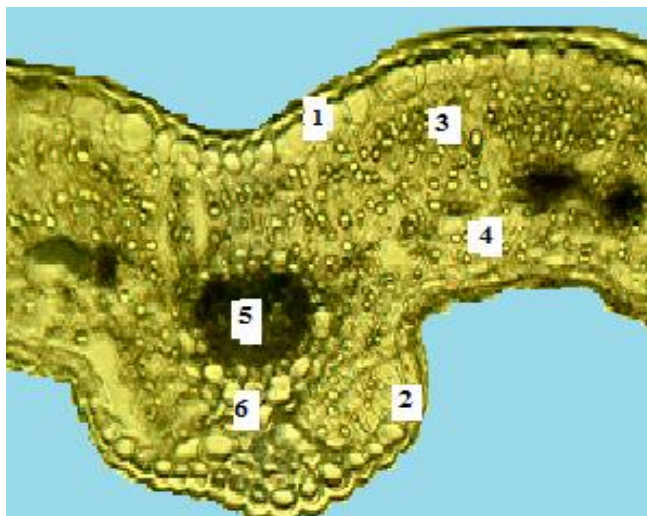
Іле Алатауының оңтүстік-батыс экспозициясында негізінен әр түрлі шөпті-бетегелі-астықты-жусанды қауымдастық үстемдік ететіні анықталды. Қауымдастықтың негізгі компоненттері келесідей түрлер болды. Олар: *Artemisia dracunculus* L., *Potentilla asiatica* L., *Potentilla canescens*, *Galium aparine* L., *Galium verum* L., *Galatella fastigiiformis*, *Poa pratensis* L., *Origanum vulgare*, *Bromus japonicus* Thuns, *Hypericum perforatum* L., *Melica transilvanica* Schur, *Artemisia santolinifolia* Turcz., *Phlomis sevezovii* Rgl., *Nepeta pannonica* L., *Festuca sulcata* және т.б.

Жоғарыда аталған түрлер арасынан кейбір доминант түрлер біздің зерттеу объектілеріміз болды. Олар: *Potentilla asiatica* L., *Potentilla canescens*, *Galium aparine* L., *Artemisia dracunculus* L., *Galatella fastigiiformis*.

Galium aparine өсімдік жапырағы анатомиялық көлденең кесіндісінің қалыңдығы $98,01 \pm 0,33$ мкм. Жоғарғы эпидермис клеткаларының қалыңдығы $5,52 \pm 0,55$ мкм, төменгі эпидермис клеткаларының қалыңдығы $3,82 \pm 0,26$ мкм. Түкшелері байқалмады. Үстіңгі және астыңғы эпидермис клеткалары аралығында орналасқан борпылдақ және бағаналы мезофилл қабаттары байқалады. Бағаналы және борпылдақ мезофилл клеткалары пішіні дөңгелек болып келген. Борпылдақ мезофилл клеткалары ретсіз орналасқан. Бағаналы мезофилл клеткалары жапырақ бетіне перпендикуляр тізілген. Бағаналы мезофилл қабатының қалыңдығы $27,5 \pm 0,64$ мкм, ал борпылдақ мезофилл қабатының қалыңдығы $21,5 \pm 0,73$ мкм.

Жапырақтың ортасында ірі өткізгіш шоқ орналасқан, оны склеренхима клеткалары қоршай орналасқан. Жапырақ табақшасына бірқатар қатарласып мезофилл бүйірлерінде де аздаған ұсақ өткізгіш шоқтар орналасқан (1-сурет). Өткізгіш шоқтың диаметрі $52,8 \pm 0,61$ мкм².

Galium aparine өсімдігі жапырағында басқа өсімдіктермен салыстырғанда ерекшелігі бағаналы және борпылдақ мезофиллдерінің көлемі дөңгелек пішінді.

1 - жоғарғы эпидерма, 2 – төменгі эпидерма, 3 – бағаналы мезофилл, 4 - борпылдақ мезофилл, 5 – өткізгіш шоқ, 6 – склеренхималық клеткалар

1-сурет - *Galium aparine* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісі

Potentilla asiatica жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінің жоғары және астыңғы бөліктерінде де эпидермис клеткаларын көреміз. Жоғарғы эпидермис клеткаларының қалыңдығы $3,47 \pm 0,32$ мкм, төменгі эпидермис клеткаларының қалыңдығы $3,41 \pm 0,29$ мкм. Астыңғы және үстіңгі эпидерма аралығында эпидерма клеткаларына жанаса мезофилл қабаты орналасқан. Бағаналы мезофилл қабатының қалыңдығы $25,09 \pm 0,58$ мкм, ал борпылдақ мезофилл қабатының қалыңдығы $19,5 \pm 0,67$ мкм. Бағаналы мезофилл клеткалары 2-3 қабаттан тұрып, жапырақтың бетіне перпендикуляр тізілген. Жапырақ табақшасының ортасында диаметрі $72,4 \pm 0,45$ мкм², ірі, жабық коллатеральді өткізгіш шоқ орналасқан және оны склеренхималық клеткалар қоршайды. Мезофилл қабаттарымен бүйірлесе аздаған ұсақ өткізгіш шоқтар да байқалды (2-сурет). Ал өсімдік жапырағы

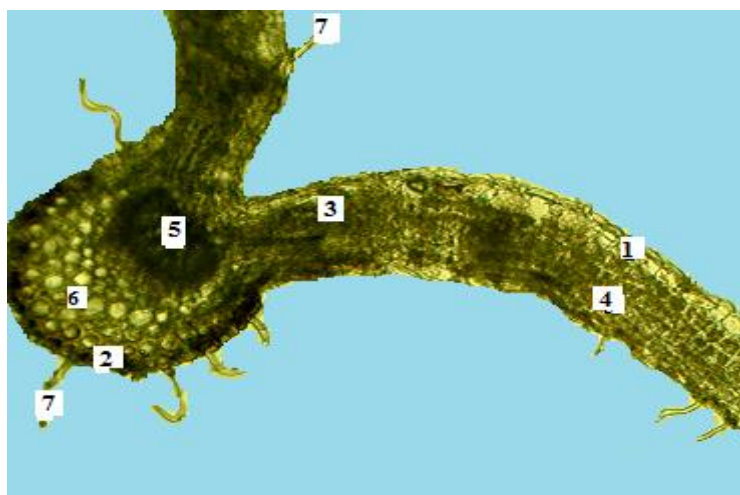
анатомиялық көлденең кесіндісінің қалыңдығы $64,8 \pm 0,77$ мкм. *Potentilla asiatica* жапырағындағы көлемі орташа өткізгіш шоқ жапырақтың төменгі негізіне жақын орналасқан және ұсақ өткізгіш шоқтары басқа өсімдіктердегідей мезофилл бүйірлерінде ғана орналасып қоймай, мезофилл клеткаларының араларында да кездеседі.

1 - жоғарғы эпидерма, 2 – төменгі эпидерма, 3 – бағаналы мезофилл, 4 - борпылдақ мезофилл, 5 – өткізгіш шоқ, 6 – склеренхималық клеткалар

2-сурет- *Potentilla asiatica* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісі

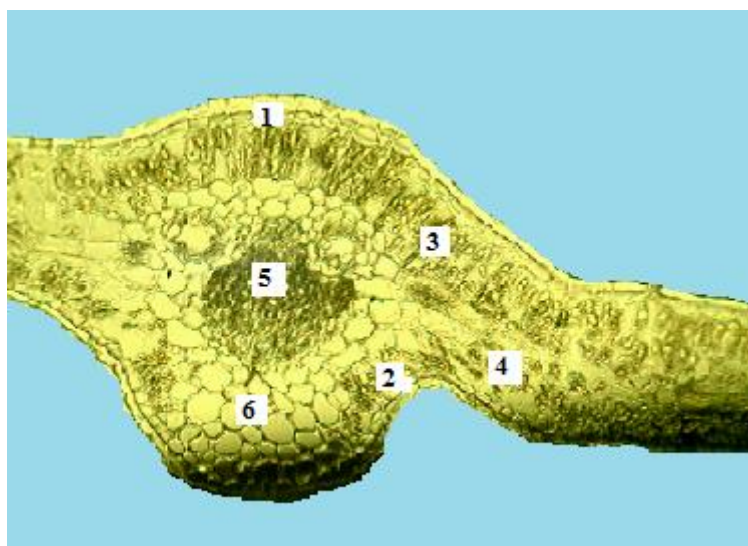
Potentilla canescens жапырағы табақшасының қалыңдығы $55,8 \pm 0,39$ мкм. Өсімдік жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінде жоғарғы және төменгі екі жағын қарағанда да эпидерма клеткаларын көреміз. Астыңғы және үстіңгі эпидерма арлығында мезофилл қабатын көреміз. Бағаналы мезофилл клеткалары 2 қабаттан тұрып, жапырақтың бетіне перпендикуляр тізілген. Бағаналы және борпылдақ мезофилл клеткаларының аралықтарында клетка аралық қуыстар байқалады. Жапырақ тақтасының ортасында ірі өткізгіш шоқ байқалады. Оның диаметрі $54,3 \pm 0,50$ мкм². Өткізгіш шоқтың төменгі жағында 3-4 қабат болып орналасқан склеренхималық клеткаларды көреміз. Жоғарғы эпидермис клеткаларының қалыңдығы $3,09 \pm 0,24$ мкм, төменгі эпидермис клеткаларының қалыңдығы $3,47 \pm 0,39$ мкм. Бағаналы мезофилл қабатының қалыңдығы $18,5 \pm 0,66$ мкм, ал борпылдақ мезофилл қабатының қалыңдығы $13,7 \pm 0,63$ мкм. *Potentilla canescens* өсімдігі басқа зерттеуге алынған өсімдіктермен салыстырғанда жапырағы түкті, төменгі бетінде жоғарғы бетіне қарағанда түктер көп (3-сурет).

1 - жоғарғы эпидерма, 2 – төменгі эпидерма, 3 – бағаналы мезофилл, 4 - борпылдақ мезофилл, 5 – өткізгіш шоқ, 6 – склеренхималық клеткалар, 7 –трихома

3-сурет - *Potentilla canescens* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісі

Artemisia dracunculus жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінде жоғарғы және төменгі екі жағын қарағанда да эпидерма клеткаларын көреміз. Жоғарғы эпидермис клеткаларының қалыңдығы $6,63 \pm 0,44$ мкм, төменгі эпидермис клеткаларының қалыңдығы $5,38 \pm 0,50$ мкм. Астыңғы және үстіңгі эпидерма аралығында мезофилл қабатын көреміз. Бағаналы мезофилл қабатының қалыңдығы $46,5 \pm 0,73$ мкм, ал борпылдақ мезофилл қабатының қалыңдығы $36,09 \pm 0,9$ мкм. Жапырақ табақшасы түрінің мезофилде орналасуы – бифациальді, яғни жапырақ тақтасының жоғарғы жағына бағаналы мезофиллдің ұштасқандығымен бейнеленеді. Жапырақ тақтасының ортасында ірі өткізгіш шоқ байқалады. Өткізгіш шоқтың диаметрі $83,92 \pm 0,4$ мкм². Оны қоршай склеренхималық клеткалар орналасқан. Өсімдік жапырағы анатомиялық көлденең кесіндісінің қалыңдығы $104,6 \pm 0,56$ мкм. *Artemisia dracunculus* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінде жапырақ ортасында өткізгіш шоқтың жанында екі схизогенді қуыстарды көрдік (4-сурет).

1 - жоғарғы эпидермис, 2 - төменгі эпидермис, 3 - бағаналы мезофилл, 4 - борпылдақ мезофилл, 5 – өткізгіш шоқ, 6 - склеренхималық клеткалар

4-сурет - *Artemisia dracunculus* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісі

Galatella fastigiiformis жапырағы анатомиялық көлденең кесіндісінің қалыңдығы $106,6 \pm 0,26$ мкм. Өсімдік жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінде жоғарғы және төменгі екі жағын

қарағанда да эпидерма клеткаларын көреміз. Жоғарғы эпидермис клеткаларының қалыңдығы $4,39 \pm 0,32$ мкм, төменгі эпидермис клеткаларының қалыңдығы $4,92 \pm 0,48$ мкм. Мезофилл қабаты екі бөліктен тұрады: бағаналы және борпылдақ. Бағаналы мезофилл қабатының қалыңдығы $37,4 \pm 0,64$ мкм, ал борпылдақ мезофилл қабатының қалыңдығы $26,2 \pm 0,75$ мкм. Бағаналы мезофилл клеткалары 2-3 қабаттан тұрып, жапырақтың бетіне перпендикуляр тізілген. Бағаналы және борпылдақ мезофилл клеткаларының аралықтарында клетка аралық қуыстар байқалады. Жапырақ табақшасы түрінің мезофиллде орналасуы – бифациальді, яғни жапырақ тақтасының жоғарғы жағына бағаналы мезофиллдің ұштасқандығымен бейнеленеді. Жапырақ тақтасының ортасында ірі өткізгіш шоқ байқалады. Оны қоршай склеренхималық клеткалар орналасқан. Ірі өткізгіш шоқтың диаметрі $65,5 \pm 0,27$ мкм². Жапырақ табақшасына бірқатар қатарласып мезофилл бүйірлерінде де аздаған ұсақ өткізгіш шоқтар орналасқан. Бұл өсімдік жапырағы бір тегіс емес, кедір-бұдыр (5-сурет).

1 - жоғарғы эпидермис, 2 - төменгі эпидермис, 3 - бағаналы мезофилл, 4 - борпылдақ мезофилл, 5 – өткізгіш шоқ, 6 - склеренхималық клеткалар

5-сурет - *Galatella fastigiiformis* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісі

1-кесте - Іле Алатауынан жиналған өсімдіктер жапырақтарының анатомиялық құрылыстарының биометриялық көрсеткіштері (x10)

Өсімдік атауы	Эпидермис қалыңдығы, мкм		Мезофилл қалыңдығы, мкм		Өткізгіш шоқ диаметрі, мкм ²	Жапырақ кесіндісінің қалыңдығы, мкм
	жоғарғы	төменгі	бағаналы	борпылдақ		
<i>Artemisia dracunculus</i>	$6,63 \pm 0,44$	$5,38 \pm 0,50$	$46,5 \pm 0,73$	$36,09 \pm 0,91$	$83,92 \pm 0,4$	$104,6 \pm 0,56$
<i>Galatella fastigiiformis</i>	$4,39 \pm 0,32$	$4,92 \pm 0,48$	$37,4 \pm 0,64$	$26,2 \pm 0,75$	$65,5 \pm 0,27$	$106,6 \pm 0,26$
<i>Potentilla canescens</i>	$3,09 \pm 0,24$	$3,47 \pm 0,39$	$18,5 \pm 0,66$	$13,7 \pm 0,63$	$54,3 \pm 0,50$	$55,8 \pm 0,39$
<i>Potentilla asiatica</i>	$3,47 \pm 0,32$	$3,41 \pm 0,29$	$25,09 \pm 0,58$	$19,5 \pm 0,67$	$72,4 \pm 0,45$	$64,8 \pm 0,77$
<i>Galium aparine</i>	$5,52 \pm 0,55$	$3,82 \pm 0,26$	$27,5 \pm 0,64$	$21,5 \pm 0,73$	$52,8 \pm 0,61$	$98,01 \pm 0,33$

Қорытынды:

Potentilla asiatica L., *Potentilla canescens*, *Galium aparine* L., *Artemisia dracunculus* L., *Galatella fastigiiformis* өсімдіктері жапырақтарының өскен ортасына байланысты анатомиялық құрылысы ерекшеліктері және биометриялық көрсеткіштері анықталды: *Galium aparine* өсімдігі жапырағында басқа өсімдіктермен салыстырғанда ерекшелігі бағаналы және борпылдақ мезофиллдерінің көлемі дөңгелек пішінді. *Potentilla asiatica* жапырағындағы көлемі орташа өткізгіш шоқ жапырақтың

төменгі негізіне жақын орналасқан және ұсақ өткізгіш шоқтары басқа өсімдіктердегідей мезофилл бүйірлерінде ғана орналасып қоймай, мезофилл клеткаларының араларында да кездеседі. *Potentilla canescens* өсімдігі басқа зерттеуге алынған өсімдіктермен салыстырғанда жапырағы түкті, төменгі бетінде жоғарғы бетіне қарағанда түктер көп. *Artemisia dracunculus* жапырағының анатомиялық көлденең кесіндісінде жапырақ ортасында өткізгіш шоқтың жанында екі схизогенді қуыс көрдік. *Potentilla canescens* жапырағындағы склеренхима клеткаларының көлемі *Potentilla asiatica* L., жапырағындағы склеренхима клеткаларына қарағанда ірі.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Экология және табиғат қорғау/ А.Қ. Құсайынов. – Алматы: «Мектеп» баспасы ЖАҚ, 2002. -456 б.
2. Жандаев М.Ж Природа Заилийского Алатау. - Алма-Ата: Казахстан, 1978. - 158 с.
3. И. Н. Бейдеман., Изучение фенологии растений // В кн.: Полевая геоботаника. под. ред. Лавренко Е. М., Корчагин А. А. Изд. АН СССР. М. –Л. 1960. т. 2. С. 333-348
4. Флора Казахстана., I-IX. Изд-во академии наук казахской ССР, Алма-Ата, 1961.
5. Иллюстрированный определитель растений Казахстана. –Алма-Ата.: Наука,1969.—Т.1, –Алма-Ата.: Наука,1972.—Т.2.
6. С.А. Арыстанғалиев, Е.Р. Рамазанов, ҚАЗАҚСТАН ӨСІМДІКТЕРІ Ғылыми және халық атаулары, Қазақ ССР-інің «Ғылым» баспасы, Алматы, 1977.
7. Прозина М. Н. Ботаническая микротехника. М.: Изд-во «Высшая школа».1960.
8. Барыкина А. А. и др. Микротехника. - Изд-во МГУ, 2004. - 312 с.

ПОКАЗАТЕЛИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТСКОГО УНИВЕРСИТЕТА КУ Ш УАЛИХАНОВА ПОВЫШАЮЩИЕ ИНТЕРЕС ДЕТЕЙ К STEM

Nurmuhanbetova Nurgul Nurkenivna*, Shayakhmetova Aisulu Alkeshovna,
Damekova Saule Kairollovna****

*Sh. Uvalikhanov Kokshetau University Kazakhstan, 020000, Kokshetau, 76 Abay street

**Associate Professor, Candidate of Philology, Head of the Department of Social and Pedagogy Sh. Uvalikhanov Kokshetau University. 020000, Kazakhstan, Akmola region, Kokshetau, Abaya str. 76

***Sh. Uvalikhanov Kokshetau University, candidate of pedagogical sciences, Head of the Department physics and mathematics, Kazakhstan, 020000, Kokshetau, 76 Abay street

АННОТАЦИЯ

В статье описываются проекты STEM образования, представленные на учебной платформе Детского университета, созданного на базе Кокшетауского университета Ш. Уалиханова, в условиях традиционной и дистанционной формы обучения. Их главная цель - создать условия для развития интереса к науке путем ее популяризации.

Анализ активной работы всех вовлеченных в процесс дополнительного образования в рамках Детского университета демонстрирует повышенный интерес детей к науке, особенно отмечается возможность проведения лабораторных занятий совместно со студентами университета. Профессиональная установка команды Детского университета на вовлечение студентов к обучению детей отмечается педагогами, родителями и самими учащимися, особенно в эмоционально-ценностном (зрелищность) содержании обучения.

В нашем исследовании мы всесторонне изучаем деятельность Детского университета с целью выявления показателей успешности и интереса учащихся младшего школьного возраста к STEM – образованию. В исследовании участвовали дети от 8 до 12 лет в количестве 250 учащихся школ города Кокшетау (Казахстан).

Методы: был использован смешанный метод, анкета и полуструктурированные интервью, проведенное на высказываниях детей.

Вопросы шкалы Лайкерта позволили провести анализ с использованием описательной статистики. Открытые вопросы и данные из интервью были классифицированы с помощью контент-анализа и аналитически интерпретированы через теорию развития познавательного интереса детей.

Результаты: дети положительно отнеслись к своему визиту, был виден нескрываемый познавательный интерес к новым знаниям и формату Детского университета. Нами были выявлены два новых фактора, влияющих на интерес детей к STEM - образованию на внешкольных мероприятиях: роль будущих учителей-студентов и коммуникация.

Проведена проверка трех важных показателей, предложенных в библиографии: тема, среда обучения, роль семьи в условиях очных встреч и дистанционного обучения в Детском университете.

Выводы: в исследовании выделены конкретные показатели по оцениванию учащимися посещения Детского университета, представляющие интерес для всех задействованных сторон STEM образования при неформальном обучении.

Ключевые слова: Детский университет, виртуальная 3D лаборатория Labster, STEM, студенты - будущие учителя.

ABSTRACT

This article describes STEM education projects presented on the learning platform Children's University, which is based in Ualikhanov Kokshetau State University, under traditional and distance learning conditions. Their main goal is to create conditions for the development of interest in science through its popularization.

Analysis of the active work of all those involved in the process of additional education within the Children's University, demonstrates an increased interest of children in science, especially the possibility of conducting laboratory classes together with the university students. The professional attitude of the Children's University, team to involve students in teaching children is noted by teachers, parents, and students themselves, especially in the emotional-value (spectacle) content of teaching.

In our study, we comprehensively study the activities of the Children's University, to identify indicators of success and interest of elementary school students in STEM-education. The study involved children from 8 to 12 years old in the number of 250 students of Kokshetau city (Kazakhstan) schools.

Methods: a mixed-method, questionnaire and semi-structured interviews conducted on the children's statements were used.

Likert scale questions allowed for analysis using descriptive statistics. Open-ended questions and data from the interviews were classified using content analysis and analytically interpreted through the theory of children's cognitive interest development.

Results: children reacted positively to their visit, an undisguised cognitive interest in new knowledge and the format of the Children's University, was visible. We identified two new factors influencing children's interest in STEM education at extracurricular activities: the role of future student teachers and communication. Three important indicators suggested in the bibliography were tested: topic, learning environment, and the role of family in face-to-face and distance learning settings at the Children's University,

Conclusions: The study highlighted specific indicators of student assessment of attendance at Children's University, that are of interest to all involved parties in STEM education in informal learning.

Keywords: Children's University, 'Labster' virtual 3D laboratory, STEM, students - future teachers.

Введение

Целью созданию Детского университета при высшем учебном заведении является выявление и изучение показателей внешкольной деятельности по STEM-образованию, а также демонстрация успешной деятельности студентов вуза и учащихся школ посредством использования занимательных форм обучения, которые разработаны будущими педагогами и преподавателями университета. Обсуждение результатов обучения проводятся под руководством преподавателей на основе использования теории развития познавательных интересов младших школьников [1].

Основой проведения STEM-образования в Детском университете явилось создание неформальной учебной среды (Susanne Walan, Niklas Gericke), стимулирующей интерес к науке [2]. Существует множество способов стимулирования интереса к точным наукам, в нашем исследовании мы предлагаем несколько: во-первых, добровольность участия в этих видах деятельности (Потвин и Хасни) [3]; во-вторых, безоценочная деятельность; в-третьих, интерактивность проводимых занятий (Шаби, Ассараф) [4]; в-четвертых, положительная результативность на основе достигнутой идентификации со STEM –технологиями (Потвин и Хасни).

Формат Детского университета в педагогической среде не является новым, так в Европе [5] ДУ позиционирует социальную интеграцию высшего образования через регулярный обмен и привлечение «новичков» к деятельности Детских университетов. Деятельность педагогов и студентов, задействованных в Детском университете нашего вуза ориентирована на создание новых обучающих платформ, расширения образовательного пространства и осуществление совместных педагогических и дидактических исследований. Формат Детского университета захватывает не только креативностью использования подходов обучения, но и активной вовлеченностью студенческой молодежи в образование учащихся, когда стираются грани общения и возникает интерес к серьезным учебным предметам, как со стороны учащихся, так и со стороны студентов.

Такие встречи стали возможными благодаря Детскому университету, ставшим главным в стратегии взаимного сотрудничества учителей, родителей, студентов и педагогов Акмолинской области [6].

По мысли Кришнамурти и соавторов [7] исследования интереса к STEM в неформальных контекстах, значительно отстают от исследований в школьной среде.

Основная часть.

Среди различных психологических феноменов, принимаемых за побуждение к деятельности (в том числе и исследовательской), большое внимание уделяется интересу. Многообразие взглядов на интерес можно отметить в трудах многих известных психологов: А.Н.Леонтьева, С.Л.Рубинштейна, С.Л.Выготского, и др. [8]. Интерес как направленность внимания, как мотив деятельности, как источник развития личности и т.д. рассматривается на последовательной реализации стадий познавательного интереса [1], который начинается от инициирования в определенных ситуациях (вызванный ситуационный интерес) и завершается становлением хорошо развитого индивидуального интереса. В нашем исследовании первый этап, инициирование интереса, был в центре внимания. Познавательный интерес, возникающий в процессе обучения, активизирует умственную деятельность не только в данный момент, но направляет ее к последующему решению различных интеллектуальных задач.

В этой связи, при формировании познавательного интереса в системе неформального образования необходимо учитывать психологические факторы его формирования. По мнению Л.С. Выготского, познавательный интерес с психологической точки зрения представляет собой «естественный двигатель детского поведения», и является «верным выражением инстинктивного стремления; указанием на то, что деятельность ребенка совпадает с его органическими потребностями» [9].

Принято считать, что не все учебные предметы вызывают интерес, и когда содержание исследований затрагивает повседневную жизнь человека возникает интерес у учащихся [2]. Так и в нашем исследовании мы проводили 4 занятия, а затем предлагали учащимся выбрать наиболее интересующие их темы. Следует отметить, что у учащихся наблюдалась популярность химии, биологии, программирования.

Наше исследование также было направлено на изучение роли семьи в выборе интересующих предметных областей науки, часто родители влияют на будущую карьеру детей, поскольку считают, что научная карьера - лучший выбор для их детей [2].

Второй объективной стороной деятельности Детского университета является участие студентов, которые как лакмусовая бумага пропускают все настроения детей, интерес и мотивацию учащихся к STEM образованию через себя. В такой неформальной образовательной среде студентами и преподавателями стала вырабатываться новая стратегия включения детей, студентов, родителей, учителей и преподавателей во внешкольную деятельность, которая требует дальнейшего изучения.

Система дополнительного образования, которая была концептуально внедрена в Казахстане с 2019 года [10] рассматривается как важнейшая составляющая образовательного пространства, и это не просто элемент существующей системы общего образования, а самостоятельный источник образования, способствующий достижению ключевых компетентностей в различных сферах жизненного самоопределения ребенка. В Республике Казахстан система дополнительного образования учащихся требует наличие квалифицированных педагогических кадров, имеющих базовую подготовку в области дополнительного образования и способных внедрять интересные и современные программы образования.

Детский университет в КУ Ш Уалиханова вносит существенный вклад в систему дополнительного образования в Казахстане. Целью детского университета является стимулирование научного интереса детей в возрасте 8 лет - 12 к STEM. С 2016 года Детский университет осуществляет работу по расширению кругозора учащихся, углублению научных знаний по ряду естественных наук, а также формированию активной жизненной позиции детей.

Учащимся школ города предлагаются восемь занятий, которые проводятся каждый месяц в течение учебного года в университете. Студенты 3 курса педагогических специальностей факультета естественных наук под руководством ученых-методистов проводят практические занятия и лабораторные эксперименты по физике, химии, биологии, математике, информатике, географии и

рассказывают об их прикладных особенностях применения в жизни человека.

По времени занятия длятся около 2 часов, как правило это утренние часы, например с 10.00 до 12.00 с 10 минутными психологическими тренингами или музыкально разминочными мероприятиями через каждые 20 минут. В условиях пандемии в 2020 году занятия Детского университета проводилась в дистанционном формате.

Обучение по программе Детского университета, разработаны и успешно реализуются педагогическим коллективом кафедр факультета Естественных наук и направлены на углубление знаний по биологии, химии, физике, математике, информатике, географии. Летний лагерь ДУ позволил объединить ребят, проявляющих интерес к исследовательской работе, с целью организации их взаимодействия со сверстниками, с преподавателями вузов в условиях совместной творческой, исследовательской деятельности.

Главная стратегия деятельности Детского университета заключается в том, чтобы дети встречались с исследователями, посещали лаборатории университета и смогли самостоятельно проводить несложные эксперименты. На сегодняшний день около 250 детей посетили Детский университет, не считая тех учащихся, которые записывались на наши занятия повторно. Все участники Детского университета получают сертификаты за успехи в исследовательской деятельности, подарки которые готовят студентами и вручаются в торжественной обстановке с участием родителей и представителей школ.

Основной целью Детского университета является выявить и исследовать показатели возникновения интереса к науке, точным технологиям STEM у детей младшего школьного возраста в неформальном обучении.

Детям были предложены вопросы: 1 (Q1): повышает ли интерес детей к STEM, посещение Детского университета?; 2 (Q2): Какие показатели деятельности Детского университета сами дети считают интересными?

Использование смешанного метода, включающего как анкетирование, так и полуструктурированные интервью разработаны были специально для Детского университета с целью определения роста интереса к STEM, их общий интерес к науке. Были использованы закрытые элементы шкалы Лайкерта в вопроснике для проверки того, сообщают ли ученики об увеличении интереса из-за участия во внешкольной деятельности Детский университет (Q1). Причиной выбора «Шкала оценки» стало определение возможности получить нейтральный ответ, или какое-то различие между отрицательными и положительными реакциями (Коэн, Манион и Моррисон 2007). Оценки были: 1 = совсем не интересно, 2 = не очень интересно, 3 = нет мнения, 4 = интересно и 5 = очень интересно. Открытые пункты вопросника были использованы для информирования о втором вопросе исследования (Q2). Однако этих вопросов было немного, и, исходя из более раннего опыта, мы знаем, что маленькие дети не стесняются выражать свои мысли в письменном виде. Поэтому были проведены дополнительные интервью с некоторыми из детей, чтобы собрать больше мнений детей, чтобы ответить на второй вопрос исследования.

Результаты исследования.

Во втором полугодии 2016-2017 учебного года в Детском университете всем детям, посетившим занятия второго семестра, была предложена анкета. Ответили 100 процентов детей (всего 40 ответов). Анкета была представлена на бумажном носителе после занятий, взрослые, которые сопровождали детей, были проинформированы об анкете и мы попросили помочь детям, если есть какие-то вопросы, которые они не понимали. Большинство детей, отвечавших на анкету – это были учащиеся из одного класса (см. Таблицу 1).

Таблица 1. Обзор респондентов, методы сбора данных и количество посещений Детского университета респондентами по годам.

№	Респонденты	Учебный год	Методы сбора данных	Количество занятий Детского университета
1	40 детей школ г. Кокшетау Акмолинской области	2016-2017	Анкета	8
2	150 детей школ г. Кокшетау Акмолинской области	2017-2018	Анкета	8
3	40 детей школ г. Кокшетау Акмолинской области	2018-2019	опрос	8
4	20 детей школ г. Кокшетау Акмолинской области	2019-2020	опрос	8

Анкета включала как вопросы в стиле Лайкерта, так и открытые вопросы с возможностью комментирования. Летний каникулярный период 2019 и 2020 годах на занятиях Детского университета были проведены полуструктурированные интервью с 60 детьми. Дети вызвались участвовать в беседах, и было получено согласие родителей. Интервью проводились в фокус-группах из четырех-шести учеников, чтобы стимулировать дискуссии и позволить детям быть более разговорчивыми. Эти интервью проводились после занятий Детского университета, когда был закрыт сезон, и проводились параллельно всеми исследователями (авторами статьи). Каждое из интервью было записано аудио и длилось около 8-10 минут.

Вопросы стиля Лайкерта в вопроснике были проанализированы на основе описательной статистики, чтобы выделить характеристики изменения интереса (Q1). Открытые пункты анкеты были проанализированы с использованием контент-анализа, как описано Коэном, Манионом и Моррисоном (2007). Аудио записи из интервью были расшифрованы дословно и также были проанализированы с использованием контент-анализа, стенограммы (из открытых пунктов вопросника и стенограммы интервью) были прочитаны неоднократно.

Второй вопрос исследования заключался в использовании подходящих слов с положительным значением возрастающего интереса к STEM: «нравится», «лучший», «интересный», «крутой», слова, связанные с объектом, который вызвал интерес, например, «понравились физические приборы», «Labster это круто», «мне нравится общение со студентами в университете», «интересно учиться».

Эти ключевые слова и предложения были сгруппированы в категории, позволившие идентифицировать под руководством исследователей, а затем под редакцией второго исследователя. Некоторые ответы детей можно интерпретировать как включенные в две категории; в тех случаях они были помещены в обоих.

Дети, которые участвовали в исследовании, были закодированы как I = интервью, Q = анкетирование, В или G для мальчика или девочки, цифра номер респондента, например, IG4 означает интервью с девушкой, которая была идентифицирована четвертой среди всех опрошенных.

На вопрос «Как влияет на интерес детей к STEM посещение Детского университета?» получены следующие ответы (см. Диаграмму 1)

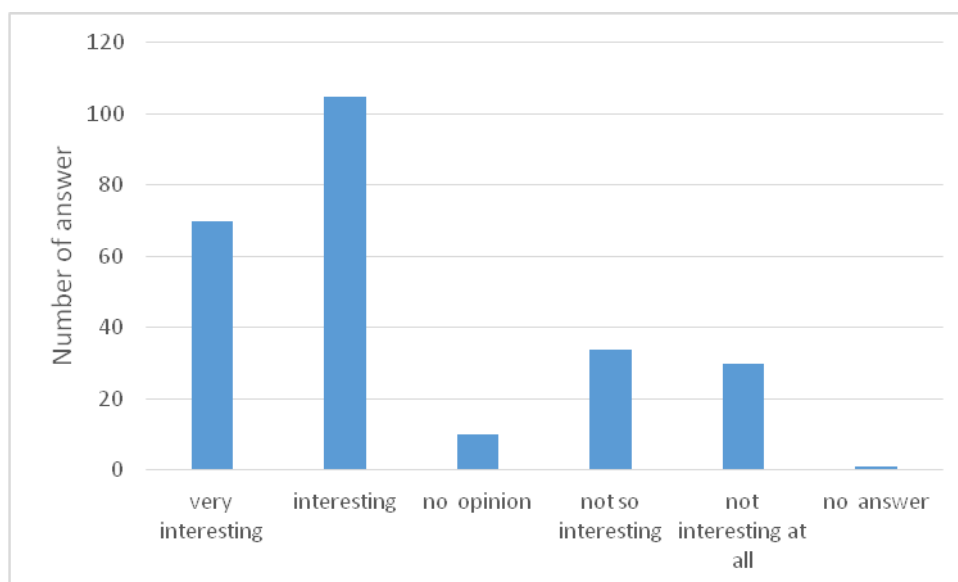

Диаграмма 1 Интерес детей к науке до посещения Детского университета

Около 42 процентов (105 детей) **оценили науку как интересную**, а 28 процента (70 детей) оценили науку как очень интересную перед посещением Детского университета. В этом вопросе ответы могут быть ранжированы от совсем не интересного до очень интересного; следовательно, ответы могут рассматриваться как ранжированные на точки шкалы Лайкерта, с как самый положительный ответ. Среднее значение составило 3,6 из 5,0 для общего числа ответов.

Большинство детей оценили свой **опыт от посещения** Детского университета очень интересный (130 детей, 52%) или интересный (80 детей, 32%) (см. Диаграмму 2). Используя то же самое в балльной шкале Лайкерта, как и в предыдущем вопросе, среднее значение составило 4,0 из 5,0 для общего числа ответов.

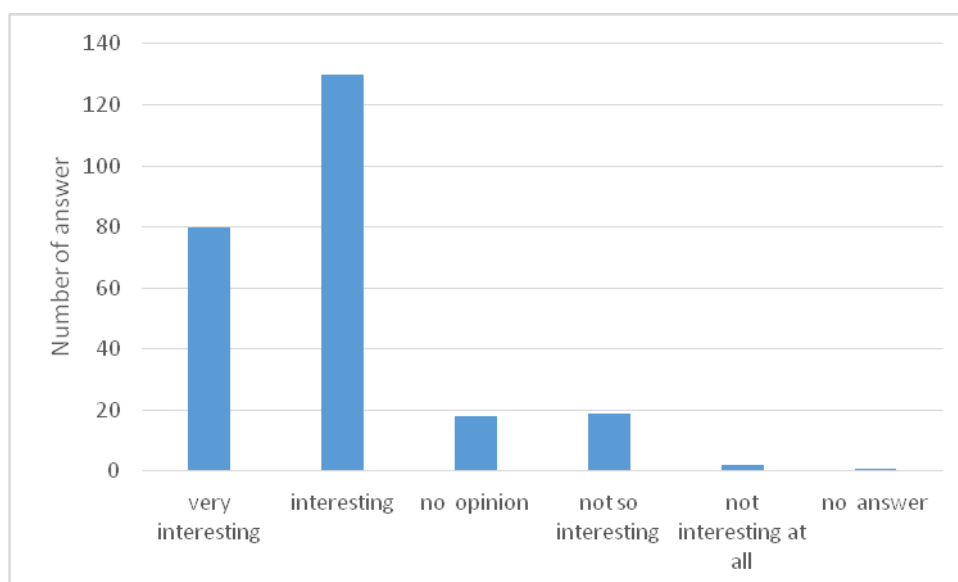

Диаграмма 2 Интерес детей во время посещения Детского университета

Относительно вопроса, **изменился ли интерес после посещения** Детского университета дети нашли науку, такой же интересной, как и до посещения (120 ребенок, 48 %), или даже более интересной

(110 детей, 44 %) (см. Диаграмму 3). Это можно рассматривать как трехбалльную шкалу Лайкерта, дающую среднее значение 2,4 из 3,0.

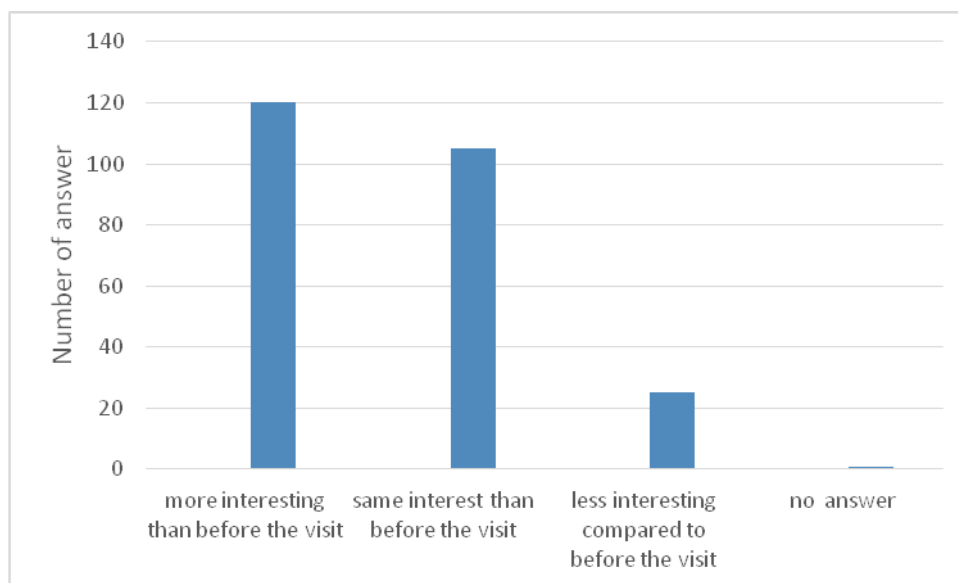

Диаграмма 3 интерес детей после посещения Детского университета

Во время интервью все 40 детей ответили, что они наслаждались визитом и хотели вернуться в Детский университет. Положительный опыт посещений сделал многих детей любопытными, и они хотели узнать больше о других проблемах, связанных со STEM.

Основной интерес в этом исследовании был в определении, какие показатели в Детском университете сами дети идентифицируют как интересные: оценивая тему, оценивая зрелищность, оценивая обучение, оценивая среду обучения, оценивая студента будущего учителя, оценивая коммуникацию с участниками Детского университета.

Мы сравнивали, как дети оценили темы Детского университета, большинство детей из интервью посетили все занятия. На вопрос, что высоко оценили по результатам визитов ответы часто относились к химии и программированию роботов. Некоторые примеры:

Интервьюер: Какая тема была лучшей в посещении Детского университета?

IB16: химия была лучшей.

Еще один пример, связанный с химией, был представлен мальчиком:

IB7: Я думаю, что было интересно, когда они сделали Фараоновых змей. Это сделало меня любопытным. Я хочу знать, как они это сделали.

В постановке темы мы стремились к тому, чтобы деятельность детей в Детском университете была продолжением и углублением учебной программы школы.

Оценка зрелищности вращается вокруг тех ключевых фраз, выражающих удивление, то есть такие слова, как «прохладный», «лайк», «весело» это было связано с явлениями или представлениями (то есть не теоретическим содержанием или понятиями, как в предыдущей категории) на занятиях, которые были намеренно или непреднамеренно включены, чтобы получить реакцию удивления. Дети, которые посетили химию и биологию упоминали выполнение экспериментов с использованием микроскопа и химической посуды как то, что они ценили больше всего от посещения.

Мне понравилось, когда изучали строение клетки в виртуальной лаборатории QG250.

Мне понравилось, когда препарировали рыбу и изучали ее строение. IB17.

Мне понравилось исследование под микроскопом и зарисовка нитей пенициллина IB28.

Мне понравился эксперименты по физике, которые проводили студенты университета: оптические эффекты, измерение температуры электронным термометром и как данные сразу отображаются на экране компьютера QG212.

Мне понравился замечательные эксперименты по математике, которые проводили студенты университета: уникальные фигуры и телепортация через лист бумаги QG200.

Участники летнего лагеря Детского университета получили возможность работать в виртуальных лабораториях Labster. Он-лайн-лаборатория Labster позволяет заниматься наукой, открывает доступ к сложным экспериментам и научным открытиям из любого уголка мира. При этом ученики в Labster занимаются не бессистемно, а по заранее подготовленным урокам. Это значит, что в лаборатории они не просто экспериментируют и развлекаются, а действительно учатся работать с лабораторным оборудованием и узнают реальные физические, химические, биологические законы. Дети находили работу в Labster впечатляющими и самыми интересными, часто называя их действительно классными.

Это был действительно крутой тур в строение клетки, увидели атомы и молекулы в движении QB35.

Это было интересно и весело. 3D анимация Labster позволила нам телепортироваться из лаборатории на море, в лес и обратно в лабораторию. Это было захватывающе и действительно круто QG209.

Когда детей спросили, почему им понравилось посещение Детского университета многие ответы касались обучения. В некоторых случаях дети заявляли, что они многому научились, они приводили примеры того, что они действительно узнали. В дистанционной работе очень помогли краткие 10 минутные обучающие видео, размещенные на YouTube канале ФИЗМАТ КГУ [12], которые дети использовали во время выполнения виртуальных лабораторных работ.

Мне понравилось, я уже кое-что знал, но узнал намного больше. Например, о длине волны по физике и что такое спектр волн QB15.

Все было хорошо, потому что можно было понимать взрослые вопросы, которые я не изучал в школе. Например, что такое митоз и мейоз QG5.

Учиться в виртуальной среде очень интересно, узнал по какому закону свет преломляется QB73.

В некоторых ответах детей было отмечено, что работа с микроскопами, физическими приборами стимулировали их интерес. Это прибор лаборатории ядерно-магнитного резонанса, которые они видели в университете и виртуальная научно-исследовательская среда Labster [13].

Мне понравилось в университете; было приятно просто сидеть в новой научной химической, физической лаборатории IG20.

Там было круто, потому что я никогда не был в университете. Я не ожидал, что он будет таким большим IB1.

Я думаю, что было интересно посетить ДУ, потому что там видим вещи вживую. Я смотрю много фильмов об экспериментах на YouTube, но это еще интереснее, потому что студенты показывают живой эксперимент, и мы видим это своими глазами IG40.

Мне понравился биологический музей и экскурсия в нем IB37

Мы только представили показатели, которые дети идентифицировали как интересные, когда они посещали Детей университет, так как это был один из вопросов исследования.

В процессе занятий происходит усвоение основных знаний о предмете деятельности и развитие техник работы с реальными объектами и приборами учебных лабораторий кафедр физики, химии, биологии. Занятия не только охватывали науку, но и включали аспекты из всего спектра STEM.

Любое занятие интересно тем, что наблюдается обязательная обратная связь, такой как нам видится, это активное участие студентов, будущих педагогов, которые придумывали различные рефлексивные и релакционные приемы для учащихся, с тем чтобы дети не уставали.

Студенты 3 курса факультета естественных наук в Детском университете проводили: массовые праздники с элементами интеллектуальной деятельности, интеллектуальные игры и проекты,

практические занятия с элементами исследовательской деятельности, экскурсию в лабораторию ЯМР, индивидуальную работу с детьми по выполнению исследовательских работ разного уровня.

Остановимся подробно на каждом компоненте и соответствующем ему

уровне образовательной работы с примерами из практики работы Детского университета.

В качестве яркого примера можно привести празднование Нового года для детей, празднование Наурыз на занятиях по биологии (фото и видео на сайте университета). Во время праздника был организован специальный информационный столик, на котором дети получили информацию о работе Детского университета, раздавались красочные рекламы, воздушные шары, велась запись в учебные группы. На этом занятии использовались элементы традиционной казахской праздничной культуры, нередко к участию в них привлекались студенческие коллективы с концертными программами. Многие ребята становятся увлеченными участниками Детского университета именно после посещения такого праздничного мероприятия.

Мне понравилось работать с LEGO роботами, которые помогал собирать и программировать студент Алибек QB44.

Мне нравится посещать Детский университет. Я хочу учиться в университете Ш.Уалиханова, потому что здесь умные и энергичные студенты IG13.

Мне понравилось, как студенты химики объяснили выпадение осадка и почему выделялся газ из пробирки IG15.

Мне понравилось, как Байжан объясняет физику я понял, что такое сопротивление, когда он лично мне написал ответ в мессенджер IG30.

Кроме студентов и преподавателей в работе Детского университета принимали участие и взрослые, учителя и родители. Работа осуществляется в тесном контакте с родителями, которые выступили консультантами при выполнении первых виртуальных лабораторных работ и сильно поддерживали детей. Дети, отвечая на вопросы анкеты, отмечали высокую активность и эмоциональность взрослых.

Выводы.

Вся экспериментальная работа, проведенная нами в рамках деятельности Детского университета, приводят к следующим результатам:

- 1) создана внешкольная среда обучения;
- 2) программа направлена на познавательный интерес учащихся;
- 3) деятельность Детского университета ориентирована на стратегию триггерства в образовании;
- 4) выявлены два новых фактора, влияющих на интерес детей к STEM - образованию на внешкольных мероприятиях: **роль будущих учителей-студентов и коммуникация.**
- 5) представлены широкие возможности STEM образования для учащихся школ города;
- 6) тренинг в виртуальной 3D лаборатории.

Список литературы:

1. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательного интереса учащихся. – М.: Просвещение. – 2005. – 280 с.
2. Susanne Walan, Niklas Gericke (2019): Factors from informal learning contributing to the children's interest in STEM – experiences from the out-of-school activity called Children's University, Research in Science & Technological Education, DOI:10.1080/02635143.2019.1667321
3. Potvin, P., and A. Hasni. 2014. "Interest, Motivation, and Attitude Towards Science and Technology at K-12 Levels: A Systematic Review of 12 Years of Educational Research." Studies in Science Education 50 (1): 85–129. doi:10.1080/03057267.2014.881626.

4. Shaby, N., O. B. Z. Assaraf, and T. J. Tal. 2017. "The Particular Aspects of Science Museum Exhibits that Encourage Students' Engagement." *Journal of Science Education and Technology* 26: 253–268. doi:10.1007/s10956-016-9676-7.
5. European Children's Universities Network <https://eucu.net/>
6. Сайт Детского университета КУ Ш Уалиханова https://www.kgu.kz/detski_universitet
7. Krishnamurthi, A., B. Bevan, J. Rinehart, and V. R. Coulon. 2013. "What Afterschool STEM Does Best: How Stakeholders Describe Youth Learning Outcomes." *Afterschool Matters* 18: 42–49.
8. Общая педагогика: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по педагогическим специальностям / Под ред. А.М. Столяренко. — М.: Юнити–Дано, 2012. — 479 с.
9. Выготский Л.С. Психология развития человека. — М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. — 1136 с.
10. Концептуальные подходы к развитию дополнительного образования детей в Республике Казахстан. <https://www.ziyatker.org/legislation>
11. Tal, T. 2012. "Out-of-school: Learning Experiences, Teaching and Students' Learning." In *Second International Handbook of Science Education*, edited by B. Fraser, K. Tobin, and C. J. McRobbie, 1109–1122. Netherlands: Springer.
12. YouTube канал кафедры физики и математики КУ Ш Уалиханова <https://www.youtube.com/channel/UCBc-ICBg0cUGLBXzqAgUQGA>
13. Официальный сайт компании Labster <https://www.labster.com/>

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА УКРАЇНЬСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Віктор Сіткар

*канд. психол. н., доцент, Тернопільський національний педагогічний університет, імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

Сьогодні в науковому просторі, відбувається переоцінка значення, природи, місця дитинства в соціумі. Дитинство – це особливий світ, своєрідна субкультура, або ж культура в культурі. В цій сфері, ще багато загадок і вона недостатньо досліджена психологією.

У дитячій субкультурі, як невід’ємній частині загальнокультурного середовища, формується певний життєвий досвід дитини. Прилучаючись до неї, дитина приймає і формує вікові норми поведінки в групі однолітків, засвоює ефективні способи виходу з важкої ситуації, досліджує межі дозволеного, розважається, вирішує свої життєві проблеми, набуває навичок впливу на інших, пізнає світ, себе, оточуючих та задовольняються важливі соціальні потреби, зокрема, потреби усамітнення, встановлення стосунків з людьми за межами сімейного кола, потреба в самостійності та участі в соціальних процесах та віртуальному спілкуванні.

Аналіз літератури та соціальної ситуації дав змогу означити такі **проблеми** сучасної української дитячої субкультури, **що вимагають вирішення**:

1. **Адекватність сприйняття суспільством субкультури дітей відповідно до швидкості та темпу структурно-динамічних змін у світі.** Сьогодні глобальні процеси (маркетизація, маргіналізація, медикалізація, мілітаризація та мобілізація) впливають на простір життя сучасних дітей і перетворюють саму природу дитинства, формують нову реальність, субкультуру та світогляд дітей (світоспоглядання, світовідчуття, світосприймання, світорозуміння та світобачення).
2. **Зміна способів і засобів спілкування віртуально впливає на становлення особистості дітей та формування їх субкультури.** Сучасні інформаційні технології зумовили та змінили способи і засоби спілкування, чим породили Інтернетну субкультуру дітей і не тільки.
3. **Інтеракціонізм (взаємообмін) культури дорослих та субкультури дітей.** Формування субкультури дітей відбувається в процесі обміну символами та знаками з культурою дорослих, які намагаються передати дитині свої стандарти поведінки, норми мови, правила спілкування тощо (ігроманія, віртуалізація, куріння, ненормативна лексика тощо). Відмова від запозичення дітьми стандартизованої культури дорослих зумовлює самотність та динамічність розвитку їх субкультури (смайтфонізація).
4. **Складність орієнтування в субкультурі.** Дитяча субкультура є складною, відкритою, суперечливою системою, в якій дитині і дорослій людині буває важко зорієнтуватися. До того ж, і ЗМІ, не завжди правильно враховують особливості психології сучасних дітей та орієнтуються в дитячій субкультурі.
5. **Зміни соціальних практик в культурі та освіті детермінують пришвидшення темпу щодо формування готовності вчителів та вихователів до роботи із сучасними дітьми, яких називають «цифрове покоління», «цифрова нація» (digital nation), «мережове покоління» (net generation) тощо.** Таким дітям потрібні сучасні педагоги, які орієнтовані на нову соціальну ситуацію розвитку дитини, нові форми взаємовідносин, зміни прийнятих в культурі соціальних практик, цінностей, стандартів, символів, правил тощо.
6. **Сьогодні старі соціально-політичні, культурні та економічні структури зникають, а нові знаходяться в процесі становлення, що породжує вікові суперечності періоду, який переживає сучасне покоління.** Це потребує «нових» знань щодо особливостей психосоціального розвитку дітей та їх субкультури.

Ключові слова: діти, субкультура, суспільство.

CHARLES DICKENS'İN “OLIVER TWIST”İN MACERALARI” ROMANINDA ÇOCUK VE SUÇ

Aynur Novruzova

*Dr., GDU, Filoloji Fakültesi Azerbaycan ve Dünya Edebiyatı Bölümü öğretim, üyesi; Gence Devlet Üniversitesi,
Haydar Aliyev 187, Gence – Azerbaycan, ORCID: 0000 – 0002 – 3850 – 199X*

ÖZET

Eşsiz sosyal romanların yazarı ve 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının önde gelen temsilcisi Charles Dickens'ın yaratıcılığında sefalet içinde yaşayan, yetiştirme yurdunda büyüyen küçük çocukların ve ilk gençlik çağındakilerin sıkıntılı hayatlarının tasviri özel bir yer tutmaktadır. 19. yüzyılın başlarında İngiltere'de ortaya çıkan sosyo-politik süreçler, Ç. Dickens'ın de edebî ve estetik bakışlarına güçlü bir şekilde tesir etmişti. Bu bakımdan onun kaleme aldığı eserlerde, toplumun iç mekanizmasında hüküm süren adaletsizliğe, acımasızlığa, anti-hümanist yönleri karşı açık veya dolaylı itirazını görmek mümkündür. Bu anlamda onun âbidevî ve başarılı eseri hiç şüphesiz “Oliver Twist’in Maceraları” romanıdır.

Dickens, romanlarının çoğunda olduğu gibi, “Oliver Twist’in Maceraları”nda da hayatın dip noktasını ortaya koyar, toplumda ancak kendilerini düşünenlerin hainliğini, ikiyüzlülüğünü, acımasızlığını ve vicdansızlığını ifşa eder, çaresizlik yüzünden yetimhanelerde kalan ve suça sürüklenenlerin kötü durumunu anlatır. “Oliver Twist’in Maceraları” eseri bu yönden oldukça ibretli, aynı zamanda okuyucuya ahlâk ve mâneviyat dersi verebilecek ilginç sahnelerle doludur.

Yazarlık hayatı boyunca demokratik, eşit haklara sahip sosyal çevrenin var olacağı adil bir toplum hayali kuran Dickens, bu eserde kahramanının şahsında emek evlerinde ve Londra'nın yoksul mahallelerinde hayatın girdabında yaşayan çocukların ve ilk gençlik çağındakilerin trajedisini en küçük ayrıntısına dek gerçekçi bir yaklaşımla anlatır. Bu çocuklar çoğu zaman suçluların eline düşmekte ve onların kurbanı olmaktadır. Eserde çaresizlik yüzünden ahlâkı bozulan ve suç yoluna sürüklenen gençlerin kaderi, sosyal eşitsizliğin hüküm sürdüğü bir toplumun onların başına getirdiği felaketler ustaca anlatılır. Romanda, toplumdaki çirkinlikler, insan ilişkilerindeki çelişkili noktalar eleştirilir, bunların ailede, çocukların ahlâk ve karakterinde oluşturduğu olumsuzluklar tüm çıplaklığıyla okuyucuya sunulur.

Dickens çoğunlukla okuyucuların dikkatini ideal bir sosyal çevreye, mutlu ve adil bir ortama çekmeye çalışır ve çoğu zaman bu mutluluğu aile bütünlüğünde, belirli bir grup insan arasındaki ilişki bağlamında ele alır, genelleştirir. Mutlu bir ailenin de, mutlu bir sosyal çevrenin de oluşması için Dickens kişisel örneği, ayrı ayrı insanların iyilikseverlikten, merhamet duygusundan doğan güzel insanî hâl ve davranışlarını temel şart olarak görür. “Oliver Twist’in Maceraları” eserinin ana gayesi de tam olarak bu ilkeye dayanmaktadır.

Sanatsal tesir gücünü ve idrakî önemini günümüze dek kaybetmeyen romanda temas edilen sorunlar ne yazık ki bu gün de dünyada milyonlarca çocuk ve gencin hayatında trajedilere yol açmakta, açlık, yoksulluk ve sefalet içinde yok olmalarına neden olmaktadır. Tam da bu bakımdan makalede devlete bağlı kuruluşlarda ve ıslah evlerinde kalan çocukların hayatları konusunu Dickens'ın “Oliver Twist’in Maceraları” eserinde ortaya attığı fikirler bağlamında incelemek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: çocuk, nesir, suç, roman, toplum, sosyal, Dickens

CHILDHOOD AND CRIME IN CHARLES DICKENS' THE ADVENTURES OF OLIVER TWIST

ABSTRACT

Charles Dickens, the author of unique social novels and a prominent figure in nineteenth-century English literature, has a special place in the work of depicting the miserable lives of young children and adolescents growing up in orphanages. The socio-political processes that took place in England in the early nineteenth

century had a strong influence on the literary and aesthetic views of Charles Dickens. In this sense, without a doubt, his most monumental and successful work is the novel *The Adventures of Oliver Twist*.

In many of Dickens's novels, including *The Adventures of Oliver Twist*, he reveals the depths of life, exposes the treachery, hypocrisy, cruelty, and dishonesty of those who think only of themselves in society, and describes the plight of those who fall into orphanages and crime. *The Adventures of Oliver Twist* is full of instructive scenes, as well as interesting scenes that can teach the reader a lesson in morality and spirituality.

Charles Dickens, who throughout his career thought of a just society in which there was a democratic, equal society, described the tragedy of children and adolescents living in the whirlpool of labor and poverty in London's poor neighborhoods in the most realistic way. become victims. The novel skillfully depicts the fate of teenagers who are spoiled out of necessity and dragged into the path of crime, the tragedies that befell them in a society of social inequality.

Dickens usually seeks to draw readers' attention to an ideal social environment, a happy and just environment, and often generalizes this happiness within the family, in the context of the relationships of certain groups of people. He considers the beautiful human behavior and actions of people, born of kindness and compassion, to be the main condition. The main theme of *The Adventures of Oliver Twist* is based on this principle.

Unfortunately, the problems mentioned in the novel, which have not lost their artistic impact and cognitive significance, still cause tragedies in the lives of millions of children, adolescents and young people in the world, leading to their destruction in hunger, poverty and misery. The theme of his life is to be seen in the context of the ideas raised by Charles Dickens in *The Adventures of Oliver Twist*.

Key words: child, prose, crime, novel, society, social, Dickens

Giriş

XIX əsr İngiltərə tənqidi realizminin bütöv bir inkişaf dövrü bənzərsiz sosial romanlar müəllifi Çarlz Dikkensin adı ilə bağlıdır. Çarlz Dikkensin yaradıcılıq dövrü şərti olaraq Viktoriya dövrü adlandırılır. Tarixi mənbələrdə bu dövr sülh, möhkəm təşkilati dayaqalar üzərində qurulan bir mərhələ kimi xarakterizə olunsada, əslində bu dövrün tarixi gerçəkliklərinin bədii təəcəssümü Çarlz Dikkensin romanlarında real əksini tapmışdır.

Bütövlükdə cəmiyyətin bütün təbəqələrinə ünvanlanmış sosial mesaj xarakterli əsərlərində ədib İngiltərəni ictimai bəlalardan, faciələrdən qorumağı yazıçı məramına çevirmişdi. Məhz bu baxımdan Ç. Dikkensin bədii-estetik düşüncəsində sosial mühitin və insan probleminin təzahürlərinin müxtəlif tərəflərinin təsviri və tənqidi öz xalqının mədəni tərəqqisinə xidmətin uğurlu təzahürü kimi qiymətləndirilir. Ç.Dikkens orijinal yazı tərzilə öz dövrünün müxtəlif problemlərinin gələcəkdə necə həll edilməsi məsələlərinə toxunaraq sosial mühit və insan problemi haqqında düşüncələrini ürək ağrısı ilə qələmə almışdır.

Dikkensin yaradıcı istedadı və bədii üslubunun ən xarakterik cizgiləri təkcə bu məsələlərlə məhdudlaşmır. Ədib demək olar ki, böyük sənətkar qələmi ilə ərsəyə gətirdiyi əsərlərində müəllif “mən” ini gözəltməmiş, cəmiyyətdaxili dinamikanın tərəfdarı kimi çıxış edərək, tipik xarakterlərin təsviri yolu ilə mövcud vəziyyətdən imtina ideyasını ön plana çəkmiş, xalqını mərhəmətə səsləmişdir.

Əsərlərində XIX əsr ingilis həyatının realist mənzərəsini yaradan Dikkens yaratdığı obrazların taleyinin timsalında cəmiyyətdəki ətaləti mənəvi ölülükdən doğan faciə kimi təqdim edir. O, demək olar ki, bütün romanlarında öz xalqının taleyi üçün son dərəcə insani həyəcan və tərəddüdlər keçirən yazıçı-vətəndaş kimi var-dövlətə sahib olmaq ehtirasını, əxlaqsızlığı, prinsipsizliyi, uşaq və yeniyetmələrlə hakim dairələr arasında kolliziyanı ifşa etməyə can atmışdır.

XIX əsrin əvvəllərində İngiltərədə baş verən sosial-siyasi proseslər Ç. Dikkensin də ədəbi-estetik baxışlarına güclü təsir göstərmişdi. Bu baxımdan onun qələmə aldığı bütün əsərlərdə cəmiyyətin daxili mexanizmində hökm sürən amansızlığa, antihumanist cəhətlərə açıq və ya dolaylı şəkildə müəllif etirazı hiss olunur. Çarlz Dikkensin yaradıcılığında səfil, yurdsuzlar evində böyüyən kiçik yaşlı uşaqların və yeniyetmələrin məşəqqətli həyatının təsviri xüsusi yer tutur. Bu mənada şübhəsiz ki, onun ən monumental və uğurlu işi “*Oliver Tvistin macəraları*” romanıdır. “*Oliver Tvistin macəraları*” romanı ədibin yaradıcılığında dönüş nöqtəsi olan əsərlərdən sayılır.

“Oliver Tvistin macəraları”nda uşaq və cinayət

Haqsızlıqlara, ədalətsizliklərə, xaosla, mənəvi boşluğa qarşı çıxan yazıçı “Oliver Tvistin macəraları” romanında uşaq və cinayət mövzusunı geniş həcmdə təqdim edir. Bu yəqin ki, Dikens əsərlərinin əsas tipik cəhətidir. Eyni zamanda yazıçıya öz ideyalarını təsvir etməsi üçün lazım idi. Ədib kiçik qəhrəmanlarının vasitəsilə dünyanın eybəcərliklərini, nöqsanlarını ifşa etməyə çalışır. Burada sözsüz ki, roman şərtiliyi var və bu şərtilik əsərdə mələk görkəmli bir uşağın günahsızlığını və günahkarların eybəcər görkəmini göstərməklə müəyyənləşir. Beləliklə də, oxucu tamahkarlığın hökm sürdüyü və şəxsiyyətin öz taleyi üzərində tamamilə gücsüz olduğu bu dünyanın həqiqi xarakterini də anlaya bilir.

C. Dikens 1850-ci illərdə yazdığı məqalələrinin birində Londonda səfalət içərisində yaşayan 30.000 cinayətkar uşağın olduğunu qeyd edir. “Oliver Tvistin macəraları” romanının müqəddiməsində yazığının uşaq və cinayət mövzusunə müraciətinin təfərrüatlarında da bu reallıqlar öz təsdiqini tapır.

“Oğrular haqqında onlarca kitab oxumuşdum və göürdüm ki, bunlar qəşəng, güləriüz uşaqlardır, əla geyinirlər, cibləri həmişə pulla doludur, yaxşı at seçməkdə ustadırlar, özlərinə çox güvənirlər, mahnı oxumaqda, içki içməkdə, kart oynamaqda və ya zər atmaqda mahirdirlər. Amma heç yerdə görməmişəm ki, bir adam həmin oğruların həyatının iç üzünü, acınacaqlı həqiqətini açıb göstərsin. Mənə elə gəlirdi ki, bu canilər dəstəsinin əsl üzvlərini təsvir etmək, onları bütün eybəcərliyi, iyrənciliyi ilə birlikdə qələmə alıb göstərmək, onların miskin və səfil həyatını əks etdirmək, yəni onları əslində olduqları kimi göstərmək, əslində isə onlar həmişə oğurluq edir, həyatın ən çirkəbli yolları ilə gedir, daim vahimə içində yaşayırlar, haraya baxırlarsa, hər yerdə onları gözləyən böyük, qara və dəhşətli dar ağacını görürlər, - mənə elə gəlirdi ki, bütün bunları təsvir edib göstərmək cəmiyyətə xidmət etmək üçün lazım olan ən zəruri bir işi görməyə təşəbbüs etmək deməkdir. Mən də bu işi öz qüvvəm və bacarığım dairəsində yerinə yetirdim” (Dikens Ç. 1958: 7-8).

Ədibin 1837-39-cu illərdə qələmə aldığı “Oliver Tvistin macəraları” romanı kiçikyaşlı uşaqların faciəsini inandırıcı lövhələrlə təsvir edən mükəmməl sənət nümunəsi kimi bu gün də öz bədii təsir gücünü, idraki əhəmiyyətini qoruyub saxlamaqdadır. Ədib bu əsərində şəxsi talelərin sosial mühitlə əlaqəsini açıb göstərmiş, bunun üçün də bütün bədii üslublardan məharətlə istifadə etmişdir.

Romanda oxucunun qarşılaşdığı ilk məkan yoxsulların məskəni olan yerlər, uçuq daxmalar, çirkli dükənlər, traktirlər, yurdsuzlar, iş evləri və həbsxanadır. Eyniyyət və fərqlilik, kütlə və şəxs, xəyal və həqiqət, mənə və boşluq, qətiyyət və tərəddüd kimi zidd anlayışların insan həyatında əhəmiyyətli roluna diqqət yetirən Dikensin bu romanında acılıqla səfanın, dilənçiliklə cah-calalın kontrastını ədəbiyyatın materialına çevirə bilmək bacarığına heyran olmamaq mümkün deyil.

“Dikens yurdsuzları müdafiə edərkən, ancaq təəssüfünü bildirməklə kifayətlənmiş. Dikensin böyük xidməti ordadır ki, o, yoxsul insanın timsalında yalnız mərhəmətə ehtiyacı olan bir adamı təsvir etmir, o, həmin adamlarda yüksək əxlaqi keyfiyyətlər görür və beləliklə də, sadə adamları varlı və kübarlardan üstün tutur” (Yelizarova M.Y., 1964: 486).

Ağasız-köləsiz cəmiyyət, nemət bolluğu, sağlamlıq kimi saymaqda bitməyən ideyaların arzusunda olan Dikens “Oliver Tvistin macəraları” romanında sadəcə cəmiyyətin eybəcərliklərini tənqid etməklə kifayətlənməmiş, eyni zamanda mühitin fərdin psixikasına konkret münasibətini analiz etmişdir. Əsərdə o dövrdə Avropa ədəbiyyatına xas olan anlatma tərzini və ifadə şəkilləri də üstünlük təşkil edir. Romanda daxili dialoq və monoloqların bolluğu, mənəvi təbəddülət və psixoloji təfərrüatlar, hadisə və mükəllimələrə uyğun zaman və məkan seçimi diqqətdən yayınmır.

Dikens romanlarının əksəriyyətində, o cümlədən “Oliver Tvistin macəraları”nda həyatın dibini göstərir, cəmiyyətdə yalnız özü haqqında düşüncələrin satqınlığını, riyakarlığını, qəddarlığını, vicdansızlığını ifşa edir, ehtiyac üzündən yetimxanalara düşən, cinayətə sürüklənələrin ağır vəziyyətini təsvir edir. “Oliver Tvistin macəraları” əsəri bu cəhətdən çox ibrətli, eyni zamanda oxucuya əxlaq və mənəviyyat dərsi verə biləcək maraqlı səhnələrlə doludur.

İngilis ədəbiyyatında ilk uşaq qəhrəmanı olan Oliverin həyatı yurdsuzlar, daha sonra isə iş evlərində yetərincə faciəvi notlarla başlayır. İş evləri cəmiyyətdə əldən-ayaqdan düşmüş qoca fəhlələrin, kimsəsiz uşaqların “rahat” yaşaya biləcəyi “xeyirxah” müəssisə kimi təqdim olunan məkandır. Əsər demək olar ki, bu məkana yönəlmiş eyhamlarla doludur. Bundan sonra oxucu Oliverin timsalında atılmış uşaqların həyatının acı xronologiyasını izləyir. Bütün yaradıcılığı boyu demokratik, bərabər hüquqlu ictimai mühitin mövcud olduğu ədalətli cəmiyyət haqqında düşüncə Ç. Dikens bu əsərində qəhrəmanın timsalında iş evləri və

Londonun yoxsul məhəllələrində ağır həyatın girdabında yaşayan uşaq və yeniyetmələrin faciəsini ən xırda detallarınadək realistcəsinə təsvir edib. Bu uşaqlar çox zaman canilərin əlinə düşür və onların qurbanına çevrilirlər. Əsərdə ehtiyac üzündən pozulan, cinayət yoluna sürüklənən yeniyetmələrin taleyi, sosial bərabərsizliyin hökm sürdüyü cəmiyyətin onların başına gətirdiyi müsibətlər sənətkarlıqla verilib. Romanda ictimai eybəcərliklər, insani münasibətlərdə ziddiyyətli məqamlar tənqid olunur, onların ailədə, uşaqların əxlaqında, xarakterində formalaşdırdığı mənfiliklər bütün çılpalığı ilə oxucuya təqdim olunur.

Romanda insanla onu əhatə edən mühitin qarşılıqlı əlaqəsini şərh edən tədqiqatçı K. Sərkən yazır:

“Aslında Oliver'in sahip olduğu bu yoksulluk içinde yaşam ona hukuki, ekonomik ve sosyal sistem tarafından sunulmuştur. Sanayi devriminin etkilerini romanında işleyen yazar bir açıdan Oliver Twist'te eserin ana karakterinin yaşadığı güçlükleri yaşam koşullarına bağlamıştır. Yazar bürokratlar ve Hristiyan dini kürüm, kuruluşları ve önderlerinin de yetim çocuğa davranışlarını ele alarak sisteme eleştirel bir bakış getirmiştir” (2007:33).

Romanda süjet xətti davam etdikcə Oliveri yeni gərgin situasiyalarda, ətraf mühitlə konfliktin yeni təzahür formalarında görürük. Yurdsuzlar evində ən böyük “günahını” (əlavə yemək istəməsi- A.N.) işlədiyinə görə başqa bir yerə göndərilir. Tabutçu şagirdi olur, ancaq burada da ona qarşı qeyri-insani rəftara dayana bilməyib Londona qaçır. Cüvəllağı ləqəbi ilə tanınan gənc Cek Daukinsin vasitəsilə oğru şəbəkəsinin əlinə keçir. Öz ruhunu qorumaq cəhdi ilə keçmək istədiyi bu yolda Oliver böyük çətinliklərlə qarşı-qarşıya qalır.

Oliver Twist əsərdə ən zəif inkişaf edən obrazdır. Onu əhatə edən personajlar mənəvi aləmlərinə, düşüncələrinə, zahirii cizgilərinə və xarakterlərinə görə daha rəngarəng və təsiredicidirlər. “İnsanı dünyada deyil, dünyanı insanda göstərmək prinsipinə” üstünlük verən müəllifin əsl məqsədi əsərində sadəcə bir uşağın taleyini təsvir etmək, oxucunu Oliver Twistlə “yükləmək” deyil, daha çox ətrafda baş verənlərlə “yükləməkdir”.

Dövrə, cəmiyyətə, onun yazılmış və yazılmamış qanunlarına obrazlardan çıxış edərək etiraz etmək Dikkins yaradıcılığını səciyyələndirən əsas məziyyətlərdəndir. Ambisioz, məkrli, qəddar, özünəməxsus olan xüsusi manipulyasiya mexanizmlərilə uşaqları idarə etməyə çalışan mister Bambl və missis Men, uşaqları cibgirliyə məcbur edən hiyləgər, acgöz Fecin, qəddar və tamahkar Bill Sayks, bacarıqlı oğru Tobi, Çarli Beyts, özündən razı və təkəbbürlü Mister Fenq – bu obrazların heç biri xarakteri, həyat məramı, ona çatmaq üçün seçdiyi vasitələr, davranış tərzii etibarilə qəhrəmana xas xüsusiyyətləri özündə təcəssüm etdirmir. Onlar xarakterlərinə, həyat təzlərinə görə özlərini günahlandırmağa meylli deyil, əksinə bunun səbəbini yaşadıkları mühitdə, maddi ehtiyacda görürlər. Onlar heç bir şəkildə sevimli qəhrəmana çevrilmirlər. Bu obrazlar müəllifi düşündürən problemləri əyaniləşdirməklə yanaşı, eyni zamanda, bədii mətləbin də oxucuya çatdırılmasında da xüsusi rol oynayır. Müəllif hər bir obrazı abstrakt qanunlarla yox, özünün aydın təsvir edilmiş xarakteri ilə çıxış etməyə məcbur edir. Əslində Dikkinsin təsvir etdiyi bu oğru dünyasının qanun-qaydaları əsərdə XIX əsr İngiltərəsinin özəlliyi kimi təqdim olunur. V.Şklovskinin təbirincə desək “*Oliver Twistin macəraları*” romanında “*xarakterlərin üzərində iş süjet üzərində işdir*” (1953:18).

Dikkins dərk edirdi ki, həyatın neqativ cəhətlərini göstərməyin özü cəmiyyətin saflaşması işinə çox ciddi köməkdir. Ona görə də yazıçı bütün əsər boyu mütləqiyyət və zorakılığın cürbəcür təzadlarına etiraz edərək öz dövrünün adətlərini, qanunlarını bütün özbaşınalıqları və şərtliliklərilə dünyanı dəyişdirəcək və islah edəcək olan daha böyük gələcək naminə inkar etmişdir.

Əsərin ən koloritli obrazlarından olan Fecinə yazıçının bəzən fərqli münasibəti də oxusunun nəzərindən qaçmır. Əslində əsər boyu Fecin cəmiyyətin yaratdığı eybəcərliyin özü kimi təqdim olunur. Dikkins də bütün dahi yazarlar kimi qəhrəmanın hər an dəyişə biləcəyinə inanırdı. İnsan qəlbini xilas etməyin metodunu yaratmaq istəyirdi. Qoca yəhudinin amansızlığı, qəddarlığı, soyuqqanlılığı və bütün fırdaqların başında olmasını, sonda həbsxana səhnəsində onun yalançı etirafları bir daha sübut edir ki, onun dəyişiləcəyinə güman yoxdur. Buna görə də yazıçı onun ömrünün təfəsilatı ilə nəql etdiyi son gününü təsirli ölüm səhnəsi ilə tamamlayır. Oliver himayədarından qoca Fecinlə onu görüşdürməsinə rica edir. Çünki Fecin bu dünyada ona qarşı mərhəmətli davranan iki şəxsdən biridir. Bu görüş bir daha təsdiq edir ki, Fecin ölümü əslində tamamilə qanunauyğundur. Çünki heç bir cinayət cəzasız qalmamalıdır. Dikkinsə görə hüquqi cəzadan daha ağır olan bir cəza var ki, o da mənəvi işgəncələr, insanın özü-özünü ittiham etməsi və cəzalandırmasıdır. Onun fikrincə, ictimai, mənəvi problemlərin həlli insanın mənən kamilləşməsindən, öz ehtirasları üzərində qələbəsiindən keçir.

Rus tənqidçisi V. Q. Belinski Dikkinsin bu cür yanaşma tərzini belə şərh edir:

“Dikens həqiqi bir sənətkar kimi ictimai eybəcərliklərin qurbanı olan caniləri və qəddarları çox düzgün təsvir edir. Ancaq əsl bir ingilis kimi bunları təklidə də etiraf etmək istəmir” (1948:645).

Dikens adətən, oxucuların diqqətini ideal ictimai mühitə, xoşbəxt və ədalətli şəraitə cəlb etməyə çalışır və çox zaman bu xoşbəxtliyi ailə çərçivəsində, müəyyən qrup adamların münasibətləri şəraitində göstərir, ümumiləşdirir. Xoşbəxt ailənin də, xoşbəxt ictimai mühitin də yaranması üçün Dikens şəxsi nümunəni, ayrı-ayrı adamların xeyirxahlıqdan, mərhəmət hissindən doğan gözəl insani rəftar və hərəkətlərini əsas şərt hesab edir. Bu əsərin özünəməxsus cəhətlərindən biri də burada təsadüflərin baş verməsindədir. Bəlkə də bunu yazıçının xoşməramı ilə əlaqələndirmək olar. Mister Braunlounun təmsalında təqdim olunan bu xoşbəxt sonluq heç də asanlıqla başa gəlmir. Qəhrəmanın gərgin vəziyyətlərə düşməsi, daxili sarsıntılardan, ziddiyyətlərdən, mühitin mənəvi təzyiqlərindən keçərək fərdi “mən” ini təsdiq etməklə, özünəməxsus sadəlik və saflığını qoruyub saxlamaqla baş verir. “Oliver Tvistin macəraları” əsərinin əsas qayəsi də məhz bu prinsipə əsaslanır.

Sonuç

Cəmi 58 illik ömür yaşayan Carlz Dikensin ədəbi fəaliyyəti dünya realist ədəbiyyatının inkişafında yeni mərhələ olmuşdur. Ədib “Nikolas Nikklbinin həyatı və macəraları”, “David Kopperfild”, “Dombi və oğlu”, “Soyuq ev”, “Ağır zamanlar”, “Kiçik Dorrit” və b. əsərlərində olduğu kimi “Oliver Tvistin macəraları” romanında da əxlaq və tərbiyə məsələlərində öz sənətkar mövqeyində dayanır. Əsərin əsas mahiyyəti öz dövrünün eybəcərliklərini bütün çıpaqlığı ilə üzə çıxarmasıdır. Romanı yazandan, onun bədii təsir gücünü artıran da ictimai eybəcərliyi ifşa qüdrətidir.

“Oliver Tvistin macəraları” bu mənada sadəcə uşaq və yeniyetmələrin faciəsini təsvir etməklə qalmır, eyni zamanda cinayətlərin səbəbini cəmiyyətin haqsızlığında, qeyri-bərabərsizliyində olduğunu sübut edir. Romanda yazıçının yaşadığı dövr və mühitin geniş panoramlı mənzərəsilə yanaşı müəllifin özü də görünür. İnsanı eybəcərləşdirən, mənəvi cəhətdən şikəst edən bütün ictimai qaydalara qarşı öz etirazını bildirən Dikensin obrazı oxucunun nəzərindən qaçmır.

“Oliver Tvistin macəraları” romanı aristokratik, zadəgan londonlularla və acından ölən, oğurluq dünyasına qərq olan, çirkab içində yaşayan insanların ziddiyyətini və onları bağlayan bağları göstərən mükəmməl bir əsərdir.

Bədii sözün inandırıcılığı həm də yazıçının özünün inanması ilə bağlıdır. Özün inanmırsansa başqasını inandırmağa cəhd etməyə də haqqın yoxdur. Charlz Dikens yaratdığı obrazlarının taleyinə hönkür-hönkür ağlayıb. Bu möcüzə yalnız sənətkarın obrazlarla yaşaması, təsvir etdiyi hadisələrə özünün inanma nöqtəsində baş verə bilər.

Kaynakça:

Белинский Виссарион Григорьевич (1848). Собрание сочинений в трех томах. Москва.

Dikens Charlz (1958). Oliver Tvistin macəraları. Bakı.

Serkan Kemal (2007). The Ideology of Lexical Choices in the Turkish Translations of Oliver Twist. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi, Mütercim, Tercümanlık Anabilim Dalı.

Шкловский Виктор Борисович (1953). О прозе русских классиков. Москва.

Yelizarova M.Y., Qijdey C.P., Kolesnikov B.İ. və Mixalskaya N.P. (1964) XIX əsr Xarici ədəbiyyat tarixi. Bakı.

İÇERİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN YEŞİL ADANIN ÇOCUKLARI ROMANI

^{*1}Burak Gökbulut, ²Anıl Bilgiç

^{*1}Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölüm Başkanı
Yardımcısı. Orcid.org/0000-0003-3968-9207

²Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü Öğrencisi. Lefkoşa, 99138, KKTC.
Orcid.org/0000-0002-5808-4900

ÖZET

Çocuk edebiyatı genel anlamda iki on dört yaş çocukların duygu ve düşüncelerine yönelik yazılı tüm eserleri içerisinde barındıran bir edebiyat alanıdır. Sözlü ya da yazılı edebî ürünlerin çocukların ilgisini çekmesi, eserlerde işlenen konu, karakterler, kurgu ve anlatım biçimi gibi temel öğelerin onların ilgisini çekebilecek biçimde işlenmesine bağlıdır. Birtakım kurallara uygun olarak üretilen ürünler, çocukların yararlı bilgi ve beceriler kazanmalarını sağlar. Bu ürünler içerisinde şiirler, romanlar, öyküler, masallar gibi anlatılar yer almaktadır. Romanlar öykülerle birlikte çocuk edebiyatının temel edebî türlerinden biridir. Çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilecek romanların biçim ve içerik yönünden belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerini, yetişkinler için üretilen edebî eserlerden ayıran ve çocuk edebiyatına özgünlük kazandıran bazı özellikler bulunur. Bu özellikler bir yandan çocuk edebiyatının ana gövdesini oluştururken, diğer yandan bir yapının çocuk edebiyatı eseri olup olmadığını değerlendirme noktasında temel bir başvuru kaynağı olarak da görülebilir. Bunlar yanında çocuğa görelilik de bu eserleri değerlendirmede önemli kriterlerden biridir. Çocuğa görelilik, üretilen eserin çocuğun büyüme ve gelişme çağına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun olmasıdır. Bu çalışmada da çocuk edebiyatının ürünlerinden sayılabilecek Havva Tekin'in "Yeşil Adanın Çocukları" adlı romanı içerik özellikleri bakımından incelenmeye çalışılacaktır. Bu romanda bir yandan 1974 yılında Kıbrıs'ta yaşananlara ışık tutulurken diğer yandan da bir Türk (Cengiz) ve Rum (Yorgo) çocuğun savaş yıllarındaki arkadaşlıklarını anlatılmıştır. Doküman analizi tekniğinin kullanılacağı bildiride Yeşil Adanın Çocukları romanı; konu, kahramanlar, mekân, zaman, ileti vb. gibi unsurlar bağlamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Yeşil Adanın Çocukları, Havva Tekin, çocuk romanı, içerik özellikleri.

THE NOVEL OF "CHILDREN OF THE GREEN ISLAND" IN TERMS OF CONTENT FEATURES

ABSTRACT

Children's literature is a literary field in general among all the written works about the feelings and thoughts of children aged two to fourteen. The interest of children in oral or written literary products depends on the processing of basic elements such as the subject, characters, fiction, and expression style in the works to attract their attention. Products produced by certain rules enable children to acquire useful knowledge and skills. These products include narratives such as poems, novels, stories, and tales. Novels, along with stories, are one of the main literary genres of children's literature. Novels to be evaluated within the scope of children's literature must have certain qualities in terms of form and content. Some features distinguish children's literature from literary works produced for adults and give originality to children's literature. These features, on the one hand, constitute the main body of children's literature, on the other hand, they can be seen as a basic reference source for evaluating whether a work is a work of children's literature. In addition to these, child relativity is one of the important criteria in evaluating these works. Relativity to the child means that the work produced is suitable for the child's growth and development age, psychology, word and concept knowledge, and perception level. In this study, Havva Tekin's novel "Children of the Green Island", which can be considered as one of the products of children's literature, will be examined in terms of content features. In this novel, while shedding light on the events in Cyprus in 1974, on the other hand, the friendship

of a Turkish (Cengiz) and a Greek (Yorgo) boy during the war years is explained. In the paper in which the document analysis technique will be used, “Children of the Green Island” novel; subject, heroes, place, time, message, etc. It will be examined in the context of such elements.

Keywords: Children's literature, Children of the Green Island, Havva Tekin, children's novel, content features.

HEINZ JANISCH'İN “KÖPRÜYÜ GEÇERKEN DEV İLE AYININ ÖYKÜSÜ” ADLI ESERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muhammed TUNAGÜR*, Mehmet KARDOĞAN**

**Arş. Gör. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Eğitim Fakültesi, Ağrı - Türkiye*

***Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi, Ankara - Türkiye*

ÖZET

Çocuklar yaşamlarının ilk dönemlerinde kitaplarla karşılaşmaktadır. Kitaplarla geçirilen vakit, çocukların kitaplara olan bakış açılarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle kitapların biçimsel ve içerik olarak birtakım ölçütlere sahip olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda kitapların boyutu, görseller, dil anlatım, konu, kahramanlar gibi içerik ve biçime dayalı birçok unsuru etkili olmaktadır. Bu doğrultuda araştırmada Heinz Janisch'in "Köprüyü Geçerken Dev İle Ayının Öyküsü" adlı eserinin çocuğa görelilik ilkeleri bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma betimsel nitelikte bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemi esas alınarak yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Heinz Janisch'in "Köprüyü Geçerken Dev İle Ayının Öyküsü" adlı eseri oluşturmaktadır. Bu bağlamda eser, biçimsel özellikler (Kâğıt, Kapak, Ciltleme, Harf ve Karakter Büyüklüğü, Boyut, Sayfa Düzeni ve Resim) ve içerik özellikleri (Konu, Karakter, Dil ve Anlatım ile İletim) açısından incelenmiştir. Araştırmada kitabın okulöncesi dönemdeki çocukların kullanabileceği boyutlarda ve taşıyabileceği ağırlıkta olduğu, kitap kapağının çocukların ilgisini çekebilecek biçimde tasarlandığı, kitabın ikinci hamura ve kuşe kâğıda basılmasının dayanaklılığını arttırdığı, görsellerin sayfa düzenine göre konumlandırıldığı, kullanılan puntonun okul öncesi yaş grubuna uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca resimlerin metinle ilişkili olarak aktarılacak istenen duygu ve düşünceleri sezdirme ve anlamlandırma işlevine sahip bir nitelik taşıdığı, yapılan çevirinin dil anlatım açısından nitelikli olduğu, eğitsel değerle bakımından yeterli olduğu ve kitapta işlenen konunun çocukların ilgisini çekebilecek, düşündürecek ve heyecanlandırabilecek boyutta bir eser olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Heinz Janisch, Köprüyü Geçerken Dev İle Ayının Öyküsü, Çocuk Edebiyatı, Çocuğa Görelilik

INVESTIGATION OF HEINZ JANISCH'S WORK, "THE STORY OF THE GIANT AND THE MONTH WHILE CROSSING THE BRIDGE" IN TERMS OF THE PRINCIPLE OF RELATIVITY TO CHILDREN

ABSTRACT

Children encounter books in their early life. The time spent with books directly affects children's perspective on books. For this reason, books should have certain criteria in terms of form and content. In this context, many elements based on content and form such as the size of the books, visuals, language expression, subject, heroes are effective. In this direction, it was aimed to examine Heinz Janisch's work titled "The Story of the Giant and the Bear Crossing the Bridge" in the context of the principles of relativity to the child. The study is a descriptive research and it was conducted on the basis of document review method. The sample of the study is Heinz Janisch's "The Tale of the Giant and the Bear Crossing the Bridge". In this context, the work has been examined in terms of its formal features (Paper, Cover, Binding, Letter and Character Size, Size, Page Layout and Picture) and content features (Subject, Character, Language and Expression and Message). In the study, it was concluded that the book was of a size and weight that preschool children could use, the book cover was designed to attract the attention of children, printing the book on second paste and glossy paper increased its durability, the visuals were positioned according to the page layout, and the font used was suitable for the preschool age group. In addition, it was concluded that the pictures have the function of perceiving and interpreting the feelings and thoughts that are intended to be conveyed in relation to the text, that the translation is qualified in terms of language expression, is sufficient

in terms of educational value, and that the subject covered in the book is a work of a size that can attract, think and excite children.

Keywords: Heinz Janisch, The Tale of the Giant Crossing the Bridge and the Bear, Children's Literature, Attribution to the Child

Giriş

Çocuklar için oluşturulan eserlerin birtakım ilke ve ölçütlere sahip olması gerekmektedir. Bu ilke ve ölçütler çocuğa görelilik kavramı olarak ifade edilmektedir. Çocuğa görelilik ilkesinin oluşmasında çocuğun deneyimlerini ve ilgilerini dikkate alarak ihmal etmemek, çocukların bilişsel becerilerini önemsemek ve davranışlarını geliştirmek önem taşımaktadır. Çünkü çocuğa görelilik kavramı eğitim-öğretim sürecinin güncellik ve hayata uygulanabilirlik ilkeleri ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle çocuğa görelilik ilkesi ile çocukların ihtiyaçlarının, yeterliklerinin ve hayata bakış açılarının değiştiği ifade edilebilir (Küçük, 2005).

Çocukların okuyabileceği eserler çocuk edebiyatı kapsamında ele alınmaktadır. Bu eserler çocukların sözcük dağarcığını, iletişim becerilerini ve dili kullanma yeterliklerini geliştirmektedir. Ayrıca çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanmasında, toplumu ve insanı tanımada, kitaplara karşı duyarlık geliştirmesinde ve kendi tanımada etkilidir (Dilidüzgün, 2018).

Çocuğa görelilik kavramı en genel ifade ile çocukların dil ve zihin gelişimlerini etkileyerek estetik bir duyarlık ve sanat algısı kazandırabilecek boyutlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda çocuk kitaplarının konu, tema, dil, kapak, cilt, boyut, resim gibi birçok unsurun birbirleri ile bir bütün oluşturacak şekilde sunulması gerekmektedir. Ayrıca eserlerde seçilen kelimelerin, deyimlerin ve atasözleri çocukların dil gelişimleri açısından uygun olması oldukça önemlidir. Çocuğa görelilik ilkesine göre biçimsel özellikler kâğıt, kapak, ciltleme, harf ve karakter büyüklüğü, boyut, sayfa düzeni ve resim gibi unsurlardan oluşurken içerik özellikleri (konu, tema, karakter, dil ve anlatım ile ileti) unsurlarından oluşmaktadır. Tüm bu unsurlar dikkate alınarak çocuklara yönelik eserler oluşturulmalıdır (Şengül, 2018). Çünkü çocuklar için yazılan eserlerde çocuğa görelilik ilkelerinin dikkate alınmaması, o eserin çocuk edebiyatı kapsamında ele alınmasını zorlaştırmaktadır (Küçük, 2005). Nitekim çocuklar kitaplar aracılığı ile eğlenmek, özgür olmak ve öğrenmek istemektedir. Merak etme, keşfetme, yaratıcılık ve hayal gücü gibi unsurları harekete geçiren kitaplar çocukların ilgisini ve dikkatini çekecektir (Çer, 2014). Böylece çocuklar için hazırlanan eserlerin çocukların kitaplara olan bakış açısında, tutumlarında, kitap sevgilerinde ve okuma alışkanlıklarında kitapların biçimsel ve içerik özelliklerinin etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda eserlerin çocuğa görelilik kapsamında hazırlanmaları ve çocuk edebiyatı ilkeleri göz önünde bulundurularak oluşturulmaları önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Heinz Janisch tarafından kaleme alınan ve okul öncesi çocuklara yönelik olan “Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü” isimli eserin iç ve dış yapı özellikleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması, hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmanın Materyali

Araştırmanın materyalini Yapı Kredi Yayınları tarafından 2014 yılında basılan “Heinz Janisch’in Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü” adlı eseri oluşturmaktadır.

Verilerin analizi

Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde amaç, doküman taramasıyla elde edilen bulguların yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bulgular

Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü adlı eser, dış yapı ve içyapı özelliklere uygunluğu açısından incelenerek değerlendirilmiştir.

Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü Adlı Eserinin Dış Yapı (Biçimsel) Özelliklerine İlişkin Bulgular**Boyut**

Okul öncesi dönemdeki çocukların kullanabileceği boyutlarda (26X22) ve taşıyabileceği ağırlıktadır. Yapıtın boyutu, çocuğun el yapısına uygun ve kolayca oyuncak gibi taşıyabilmelerine olanak sağlar biçimdedir. Yapıt, boyut özelliklerine göre resimlemeye yer verildiği için kitabın boyutu çocukların resimleri görmeleri ve takip etmeleri için uygundur. Yapıtta yer alan resimler, kitabın tam sayfa boyutuna göre tasarlanmıştır.

Kapak

İncelenen kitabın kapağın ön ve arka tarafı birleştirilerek kapak, tam boyutta verilmiştir. Kitabının kapağında ırmağın bir yakasında bağlı olan köprü, bu köprüye bakan bir karga resmi ve ırmağın yakasındaki tepelerin üzerinde uçan balon yer almaktadır. Kitabın arka kapağında ırmağın diğer yakasına bağlı olan köprünün devamı olan tepenin üzerinde yel değirmeni ve ırmağın üstünde küçük boş bir sandal yer almaktadır. Kapağın tasarımı çocuğun ilgisini çekebilecek biçimdedir.

Cilt

İncelenen kitap, çocuğun uzun süre kullanabileceği dikişli ve sırttan tutkallanarak ciltlenmiştir. Bu açıdan kitabın çocuklar için uygun olduğu söylenebilir.

Kâğıt

Kâğıt, kitabın kullanılabilirliğini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Bu sebeplerden dolayı incelenen bu kitap, kolay kırışmayan, yıpranmayan uzun ömürlü ikinci hamura ve kuşe kâğıda basılmıştır. Kâğıdın bir yüzü diğer yüzü göstermeyecek kalınlıkta ve kalitededir.

Sayfa Düzeni

Kitabın sayfalarında yer alan tüm unsurlar sayfa düzenini belirler. İncelen kitabın sayfa düzenindeki estetik ve uyum, izleme-okuma rahatlığı bakımından uygundur. Kitaptaki resimler, yazılar ve etkinlikler sayfa düzeni ölçütlerine göre hazırlanmıştır. Resimlerin metin ile uyumu, sayfa kenar boşlukları görsel zenginlik açısından uygundur.

Punto

Çocuk kitaplarında yazının puntosu çocuk gelişimi açısından önemlidir. Yaşa bağlı olarak harf büyüklüğü de düşmelidir. Kitapta okuma isteği oluşturmak için puntunun çocuğun yaşına uygun olmalıdır. İncelenen kitap, okulöncesi öğrencilerine yönelik olması nedeniyle yazı puntosu 16 punto ile hazırlanmıştır. Yaşa bağlı olarak gereksinimleri karşılayacak niteliktedir. Kitaptaki düz yazı metinleri (Times New Roman), yazı tipiyle yazılmıştır.

Resimler

Resimler çocuğa metinle ilişkili olarak anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri sezdirme ve anlamlandırma işlevine sahiptir. Çocuğun soyut anlama becerisine uygun olarak anlatılmak istenen konu resimler aracılığıyla sezdirilir.

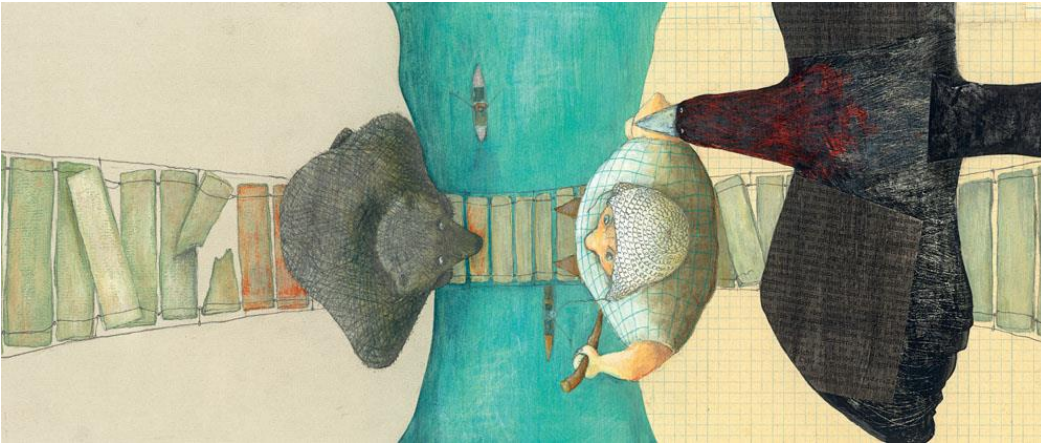
İncelenen bu kitapta resimleri hazırlayan kişi Helga Bansch'tir. Bansch'in pastel boya ile tasarlanan resimler ilk sayfadan başlayarak son sayfaya kadar olaylar zincirine bağlı olarak verilmiştir. Kitabın iç kapağından itibaren bazı resimler şunlardır:

Bu resimde, birçok tepenin üzerine kurulmuş köprü köprü'nün aşağısında ırmağın geçtiği boğaz, ırmağın suları ovayı kapladığı yer, çocuğunun elinden tutan anne yer almaktadır. Resimde anlatıcı, ırmağın bildiği öyküyü anlatmaya başlamadan önce ırmak kenarında olan çevreyi çocuğu anlatmaktadır. Bu resim çocuğun olayı tahmin etme ve olayı zihninde canlandırması açısından uygun bir şekilde tasvir edilmiş ve tasarlanmıştır.

Bu resimde, Dev ırmağın bir yakasından köprünün başında Ayı ise diğer yakasında köprünün başındadır. Irmağın iki yakasında değirmen, uçan balon, köpeği ile Dev ve Ayının karşılaşacağını seyreden bir kişi yer alır. Resim, olayın başlangıcını çocuğa görsel olarak vermeye çalışmıştır.

Bu resim, Dev ile Ayının ince ve dar bir köprünün ortasında karşılaşmasına kuşbakışı açıyla vermektedir. Resimde, yaşanacak olayın ürkütücülüğü yansıtılmaya çalışılmıştır.

Köprü, Dev ile Ayının aynı anda geçemeyeceği küçüklüktedir. Bu sebepten dolayı Dev'in inatçılığı ile Ayının öfkesi yüz ifadelerinden verilmeye çalışılmıştır.

Resimde köprünün altındaki ırmağın içindeki aç balıkların figürleri yer almaktadır. Bu resimde Dev ya da Ayının köprüden düşmesi halinde aç balıklara yem olabileceği anlatılmaktadır.

Bu resimlerde, köprüden geçmek için çeşitli düşünceler içine giren Dev'in Ayıyı üstünde taşımak istemesi, Dev'in inadı ile Ayının öfkesini indirmektedir.

Resimde, birbirine sarılarak köprüden geçen Dev ile Ayının samimiyetinin artması, çocuğun zihninde mutlu sonu oluşturduğuna dair düşünceler yer edinebilir.

Son resimde ise köprüden samimi ve dostça ayrılan Dev ile Ayının vedalaşmasına yer verilmektedir.

Okuma Yaşı

Okuma yaşı yayınevi tarafından 4+ olarak belirlenen bu kitapta, okuma yaşının görsel tasarım ve metin kurgusu olarak 4+ çocuklara hitap etmesi metnin özelliklerine bağlı olarak uygundur. Kitapta yer alan görseller ve kurgu 4+ yaş grubunun anlamlandırma yapabileceği düzeydedir.

Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü Adlı Eserinin İç Yapı (İçerik) Özelliklerine İlişkin Bulgular

Karakterler

İncelenen eserde, Dev ile Ayı adında iki karakter vardır. Bu iki karakter, aynı zamanda olayın başkahramanlarıdır. Eserdeki karakterler devingen özellik gösterir. Olayın başında öfkeli olan ayı sakin ve anlayışlı bir hale döner, inatçı olan Dev ise inadı bir kenara bırakıp samimi ve dostane bir tavır içine girer.

Konu ve Tema

Heinz Janisch tarafından kaleme alınan “Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü” adlı kitapta tema olarak iletişim ve uzlaşma gösterilebilir. İncelenen eserin konusu ise ırmağın iki yakasına kurulmuş dar bir köprüden karşılıklı geçmeye çalışan Dev ile Ayının hikâyesidir. Bu bağlamda konu, okuyucunun ilgisini çeker nitelikte ve okuyucu heyecanlanmakta, düşündürmektedir.

Kitapta konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğelerden “abartılmış merak”, “rastlantısallık” ve “duygusalılık” gibi konuyu zayıflatan öğeler bulunmamaktadır. Metindeki merak unsuru yerinde verilmiştir. Olay örgüsünde merak unsuru, uygun olarak işlenmiştir.

Kurgu

İncelenen yaptın olay örgüsü giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Olayın girişinde öfkeli Ayı ile inatçı Dev’in köprü’nün iki yakasından karşılıklı birbirine bakması ile başlar. Gelişme bölümünde olayın düğümlendiği yer, Dev ile Ayının ince ve dar köprüde karşı karşıya gelmesidir. Ayı, öfkeli ve inatçı heybetine güvenen bir ruh haliyle Dev’i korkutmak ister fakat inatçı Dev, Ayıdan korkmayarak köprüden geçmenin yollarını arar. Olayın sonuç bölümünde, Dev ile Ayının köprüden geçme mücadelesi Dev’in birbirine sarılarak geçme fikri ile çözüme kavuşturulur ve hikâye mutlu sonla biter. Eserde olay, çocuğun zihninde canlanması için görsel tasarımlar ile zenginleştirilmiştir.

Çatışma

İncelenen eserde, yer alan ve olaya merak unsuru katan çatışmalar şunlardır: *Kişi kişi çatışması*: Dev ile Ayının köprüden geçerken bir mücadele içine girmesi. *Duygu çatışması*: öfke ile inat çatışması Ayının öfkesiyle Dev’in inadı çatışır.

Dil ve Anlatım

İncelenen yapıt, çeviri yapıtıdır. Yapıtın çevirisi, Türkçenin anlatım gücüne uygun, anlatımı kısa, akıcı, duru ve içten cümlelerle yapılandırılmıştır. Yapıtta, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur. Yapıtta, üçüncü ağızdan yapılan bir anlatım vardır. Yapıtta görseller, anlatıma katkıda bulunması açısından oldukça başarılıdır ve resimler açıları, ayrıntılarıyla bir ifade aracı olarak kullanılmıştır.

Eğitsel İlkeler

Heinz Janisch tarafından kaleme alınan “Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü” adlı kitabın eğitsel ilkeler açısından değerlendirildiğinde çocukların ahlaki ve değer yargılarını geliştirebilecek iletilere yer verildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç

Heinz Janisch tarafından “Köprüyü Geçerken Dev ile Ayının Öyküsü” isimli kitabın iç ve dış yapı özelliklerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada eserin içerik özelliklerinin çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken ilkeleri taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaptaki resimlerin çocuğun beğeni, yaşı, ilgi gereksinimi ve algılama düzeyine uygun olduğu, çocuğa uzlaşma ve anlaşma kültürü aşılayarak çocukların yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kitabın okul öncesi dönemdeki çocukların kullanabileceği boyutlarda ve taşıyabileceği ağırlıkta olduğu, kitap kapağının çocukların ilgisini çekebilecek biçimde tasarlandığı, kitabın ikinci hamura ve kuşe kâğıda basılmasının dayanaklılığını arttırdığı, görsellerin sayfa düzenine göre konumlandırıldığı, kullanılan puntunun okul öncesi yaş grubuna uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kitabın çocuğa anlamlandıramayacağı sorumluluklar yüklediği, çocuğun sağlıklı değerler sistemini oluşturmaya engel oluşturabilecek bir durum yaratmadığı, kurgulanan olay dizisinde denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım sergilenmediği ve çocuğun düşünmesini, düş kurmasını, eğlenmesini ve yaratıcılığını baskılayan bir yaklaşımın söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

1. Çer, E. (2014). *Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını (3. Baskı)*, İzmir: Tudem Yayıncılık.
3. Janisch, H. (2014) *Köprüyü Geçerken Dev ile Aynın Öyküsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
4. Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ
5. Şengül, M.B.(2018). Çocuk edebiyatı bağlamında Gülten Dayıoğlu’nun Fadış romanı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(1), 72-84. doi:10.32600/huefd.438503

BİR ÇOCUKLUK ANLATISI OLARAK: *Suyu Arayan Adam*

Sedat GENCER

Öğr. Gör. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

ÖZET

Bu bildiri bir otobiyografi olan *Suyu Arayan Adam* ekseninde Şevket Süreyya'nın çocukluktan ergenliğe geçiş yıllarına odaklanarak imparatorlukta çocuk olmanın koşullarını araştıracaktır. 1897 yılında doğan Şevket Süreyya, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşlar, toprak kayıpları ve göçlerle şekillenen son döneminde sokaklarda çetecilik oynayarak büyümüştür. Hem bir sınır ve ordugâh şehri hem de bir dönem başkent olan Edirne'de çocukluğunu geçirmiş olması onun görkemli Osmanlı geçmişi ve tasavvuf kültürü ile de tanışmasına da yol açmıştır. Annesinin erken yaşta okuma yazma öğrettiği Şevket Süreyya, mahalle mektebinden sonra ağabeyleri gibi Askeri Rüştiyenin yolunu tutmuştur. Bu süreçte ise 1908 yılında Meşrutiyet ikinci defa ilan edilmiş; II. Abdülhamid'in otoriter yönetiminin yerini İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin "hürriyet söylemi" almış, siyaset kitleselleşmeye başlamıştır. Fakat bu durum uzun sürmemiş, Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile bu özgürlük ortamı baskıcı İttihat -Terakki iktidarı ve buna eşlik eden şedit bir milliyetçilik nedeniyle ortadan kalkmıştır. Neticede bu durum Şevket Süreyya'yı, I. Dünya Savaşı'na katılmak için can atan bir nefere dönüştürmüştür. Dolayısıyla Şevket Süreyya; şiddet, militarizm ve milliyetçiliğin yükseldiği bir konjonktürde benliğini idrak etmiştir. Bildiri savaş, kamusalılık, kitle siyaseti ve tahayyül gücü sınırsız emperyal bir milliyetçilik ekseninde onun çocukluğunu analiz edecektir. *Suyu Arayan Adam* Şevket Süreyya'nın siyasi ve düşünsel gelişimini kavrayabilmek adına önemli bir kaynaktır. 1959 yılında yayınlanan otobiyografi 1960'lı yılların ortasından itibaren kamuoyunda bilinir hale gelmiş, 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın 100 temel eser listesine alınmış ve günümüzde elliye yakın baskı yaparak çok okunan kitaplar arasına girmiştir. Otobiyografi sadece Şevket Süreyya'nın hayatı ekseninde söyledikleri ile değil, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet dönemine uzanan radikal değişim sürecine dair gözlem ve tespitleri bağlamında da dikkat çekicidir. Şevket Süreyya kendi hayat hikayesini siyasi, toplumsal, konjonktürel arka planı da ihmal etmeden edebi ve oldukça akıcı bir üslupla anlatmıştır. Dolayısıyla otobiyografi, Şevket Süreyya özelinde hikayesini kurgulasa da ayrıca bir modernleşme yorumu ortaya koymaktadır. Pek çok araştırmacı için bu anlamda *Suyu Arayan Adam* Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile yeni bir devletin kuruluşunu deneyimlemiş bir neslin tipik özellikleri ve hassasiyetlerinin anlamlandırılabilirliği bir referans metin olma özelliğine de sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Savaş, Milliyetçilik, İmparatorluk

The Man Seeking Water AS A CHILDHOOD NARRATIVE

ABSTRACT

This article will examine the conditions of being a child in the Empire by focusing on Şevket Süreyya's transition years from childhood to adolescence in the axis of *The Man Seeking Water*, which is an autobiography. Şevket Süreyya, who was born in 1897, grew up by playing gangsters in the streets in Ottoman Empire's last period, which was shaped by wars, losses of lands, and migrations. The fact that he had spent his childhood years in Edirne, which was both a border city, an encampment city, and the capital city for a period, also led him to meet the magnificent Ottoman past and Sufi culture together. After his mother taught how to read and write to Şevket Süreyya at an early age, he took the road to the Military Junior High School after completing the neighborhood school like his brothers. In this process, the Constitutional Monarchy was declared for the second time in 1908, the authoritarian rule of Abdulhamid II was replaced by the "freedom discourse" of *İttihat ve Terakki Cemiyeti* (Committee of Union and Progress), and politics became massive-oriented. However, this did not last long, and this freedom disappeared with the Tripoli and Balkan Wars, the oppressive *İttihat ve Terakki Cemiyeti Government*, and with a violent

nationalism that accompanied. As a result, this transformed Şevket Süreyya into a soldier who died to participate to the First World War. For this reason, Şevket Süreyya realized his “self” in a conjuncture where violence, militarism, and nationalism were on the rise. This article will analyze his childhood on the axis of war, publicity, mass politics, and imperial nationalism that had no imagination power. *The Man Seeking Water* is an important source for understanding the political and intellectual development of Şevket Süreyya. The autobiography, which was published in 1959, became known for the public as of mid-1960s, was included in the 100 Basic Works List of the Ministry of National Education in 2004, and has now become one of the bestseller books. The autobiography attracts attention not only with what Şevket Süreyya said in the axis of his life, but also in the context of his observations and remarks on the radical change process after the Ottoman Empire to the Republican period. Şevket Süreyya told his life story in a literary and quite fluent manner without omitting the political, social, and conjunctural background of those times. For this reason, although the autobiography fictionalizes specifically the story of Şevket Süreyya, it also uncovers an interpretation of modernization. For many researchers, in this sense, *The Man Seeking Water* has the characteristics of being a reference in which the typical characteristics and sensitivities of a generation that faced the collapse of the Ottoman Empire and the foundation of a new state can also be interpreted.

Key Words: Child, War, Nationalism, Empire

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE ÇOCUK VE TANRI TASAVURU THE CONCEPT OF GOD AND CHILD IN THE STORIES OF ÖMER SEYFETTİN

Ahmet İhsan KAYA*, Mehmet Emin KALGI**

**Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
ORCID ID: 0000-0001-5031-8226*

***Dr., Din Psikolojisi, Şanlıurfa/Türkiye, ORCID ID: 0000-0001- 6999-5059*

ÖZET

Birey ve toplum yaşamının şekillenmesinde etkili olan din/inanç aynı zamanda insanları birçok (bilişsel, duyuşsal, davranışsal vb.) yönden etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Sosyolojik ve psikolojik birçok işlevi olan din, bireyin gelişim evrelerine göre farklılıklar gösterir. Gelişim evrelerinden duyuşsal yapı içinde yerini alan dini gelişim süreci, kendine has özelliklere sahiptir. Bebeklik döneminde her yönüyle ebeveyne bağlı olan birey, ilk çocukluk döneminde daha çok taklide dayalı davranışlarıyla antropomorfik tanrı tasavvuru sergiler. Realist çağ olarak ifade edilen son gelişim evresinde, tanrı tasavvuru yerini giderek sembolik ve somut anlayışa bırakır. Dinî duygu, dinî bilinç ve kavramlar anlam kazanmaya ve hayata geçmeye başlar. İnsan yaşamının bir parçası olan din, eğitim, sanat ve özellikle edebiyatın vaz geçilmez konularından biri olarak yerini almıştır. Bireyin eğitimine ve psikolojik olarak rahatlamasına yardımcı olan din ile çocuklar arasında güçlü bir bağın olduğu söylenebilir. Bu bağın güçlendirilmesinde edebiyata özellikle de çocuk edebiyatına büyük görevler düşmektedir. Okur kitleyi yakından tanımak zorunda olan çocuk edebiyatı yazarı, çocuk gerçekliği bağlamında inanç gibi hassas konulara karşı daha dikkatli olmalıdır. Bu çalışmada, Türk çocuk edebiyatının öncülerinden biri olan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde inanç/tanrı tasavvurunun çocuk eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada veriler dokümantasyon tekniği ile elde edilmiştir. Verilerin analizi için içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Çocuk Edebiyatı, Din, Tanrı Tasavvuru.

ABSTRACT

Religion and belief are one of the most important factors affecting people in many aspects (cognitive, affective, behavioral, etc.), as well as having a strong influence on the shaping of individual and social life. Religion, which has many sociological and psychological functions, varies regarding to the developmental stages of the individual. The religious development process, taking its place in the affective structure, which is one of the developmental stages, has its own characteristics. The individuals, who is very dependent to their parents in all aspects during infancy, displays an anthropomorphic god imagination with his behaviors based on imitation in early childhood. In the last phase of the developmental stage, also known as the realist period, the concept of god gradually yields to a symbolic and concrete understanding. Furthermore, religious sentiment, religious consciousness and concepts begin to gain meaning and to be implemented. Religion, which is a part of human life, has taken its place as one of the indispensable elements of education, art and particularly literature. It can be argued that there is a strong bond between children and religion, which helps the individual in education and psychological relaxation. Therefore, literature, principally children's literature, has a crucial role in strengthening this bond. The child literary writer, who has to be closely acquainted with the readers, should be more careful about sensitive issues such as belief in the context of child reality. In this study, it is aimed to examine the conception of belief /god in the stories of Ömer Seyfettin, one of the pioneers of Turkish children's literature, in terms of child education. In this study, in which qualitative research method was used, the data were obtained by the documentation technique. Content analysis technique was applied for the analysis of the data.

Keywords: Children's Literature, Religion, The concept of God.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

HISTORY OF CHILDREN'S LITERATURE IN NAZAMI GANJAVI'S CREATIVITY TEACHING

Nazile Abdullazade

*associate professor, Azerbaijan State Pedagogical University, Head of Technology Teaching Literature Department,
ORCID/0000-0002-1829-7178*

ABSTRACT

Nizami's work was used as a teaching material in the Middle Ages. In the madrassas, artistic fragments from the poet's poems "Treasure of Secrets", "Alexander's Letter" were selected as recitation material, N.Tusi's "Basic-ul-iqtibas" and "Meyar-ush-sheir", Sharafaddin Rami Tabrizi's "Anis-ul-ushshag" and "Hadayig -ul-haqayiq" works.

In the 19th century, the establishment of "methodical" schools, educational institutions under the name of emergency schools, the emergence of textbooks, the choice of text for textbooks revealed the need to appeal to Nizami's work. However, the fact that the poet's artistic heritage was in Persian did not allow the inclusion of poetic examples in textbooks. Only in the twentieth century, after the poet's works were translated into the native language, they became widely used as teaching material.

The order to celebrate the 800th anniversary of the great poet in 1941 formed a new view of Nizami's legacy. The monographs dedicated to the life and work of the poet, the translation and publication of his works in different languages were a manifestation of the high value given to Nizami's legacy in the post-Soviet period. Along with secondary schools, Nizami's life, creativity, ideological and artistic features of his works were on the agenda at the philological faculty of universities. M.Rzaguluzade. H.Arasli, G.Musayev, F.Gasimzade, J.Jafarov and others excerpts from Nizami's poems were included in the textbooks "Literary reading", "Literature", "Literary monograph" for different classes.

In modern literature textbooks, Nizami's legacy is taught not as a separate subject, but in a coherent way, on the basis of interdisciplinary connections, historical sources and scientific research.

Keywords: Nizami's creativity, children's literature, teaching, textbook, program.

ИСТОРИЯ ОБУЧЕНИЯ ОБРАЗЦОВ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ТВОРЧЕСТВЕ НИЗАМИ ГАНДЖАВИ

Произведения азербайджанского поэта XII века Низами использовались как учебный материал в средние века. В медресе в качестве материала для декламации были выбраны художественные отрывки из поэмы поэта «Сокровищница тайн», «Искендернаме». Они вызвали интерес, как произведения Насиреддина Туси «Асас-уль-иктибас, Шарафаддина Рами Тебризи «Онис-уль-ушак» и «Хадайиг-уль-хакайик». Создание школ «усули-джадид» и других учебных заведений в XIX веке, появление учебников, выбор текстов для выразительного чтения выявили необходимость обращения к творчеству Низами. Однако тот факт, что художественное наследие поэта было на персидском языке, не позволял включать поэтические примеры в учебники. Только в XX веке, после того как произведения поэта были переведены на родной язык, они стали широко использоваться в качестве учебных материалов.

Приказ о праздновании 800-летия великого поэта в 1941 году сформировал новый взгляд на наследие Низами. Монографии, посвященные жизни и творчеству поэта, перевод его произведений на разные языки и его проза свидетельствовали о том, насколько высоко ценилось наследие Низами в постсоветский период. Помимо общеобразовательных школ, на филологическом факультете вузов обсуждались жизнь Низами, творчество, идеи и художественные особенности его произведений. Г.Араслы, М.Рзагулузаде, Г.Мусаев, Ф.Гасимзаде, Дж.Джафаров и другие включали отрывки из стихотворений Низами Гянджави в учебники «Литературное чтение», «Литературная хрестоматия»,

«Литература» для разных классов. Поэтические рассказы и лирические отрывки из стихотворений поэта служили воспитанию школьников на основе национальных и духовных ценностей.

Новый подход к преподаванию наследия поэта сформировался в учебниках нового поколения V-XI классов, появившихся после 90-х годов XX века. В этих учебниках наследие Низами преподается не как отдельный предмет, а последовательно, на основе междисциплинарных связей, исторических источников и научных исследований.

В современных учебниках литературы наследие Низами преподается не как отдельный предмет, а на основе междисциплинарных связей, исторических источников и научных исследований.

Ключевые слова: творчество Низами, детская литература, обучение, учебник, программа.

NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞINDA UŞAQ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİNİN TƏDRİSİ TARİXİ

XII əsr Azərbaycan şairi Nizaminin yaradıcılığı hələ orta əsrlərdə tədris materialı kimi istifadə olunmuşdur. Mədrəsələrdə şairin “Sirlər xəzinəsi”, “İsgəndərnamə” poemalarından bədii parçalar qiraət materialı kimi seçilmiş, N.Tusinin “Əsas-ül-iqtibas” və “Meyar-üş-şair”, Şərafəddin Rami Təbrizinin “Ənis-ül-üşşaq” və “Hədayiq-ül-həqayiq” əsərləri kimi maraq doğurmuşdur.

XIX əsrdə “üsuli-cədid” məktəbləri, qəza məktəbləri adı ilə tədris müəssisələrinin yaranması, dərslərlərin meydana gəlməsi, oxu kitabları üçün mətn seçimi Nizami yaradıcılığına müraciətin zəruriliyini ortaya çıxardı. Lakin şairin bədii irsinin fars dilində olması poetik nümunələrin dərslərə daxil edilməsinə imkan vermirdi. Yalnız XX əsrdə şairin əsərləri ana dilinə tərcümə edildikdən sonra geniş şəkildə tədris materialına çevrildi.

1941-ci ildə böyük şairin 800 illik yubileyinin qeyd olunması ilə bağlı sərəncam Nizami irsinə yeni baxış formalaşdırdı. Şairin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş monoqrafiyalar, əsərlərinin müxtəlif dillərə tərcüməsi və nəşri postsovet dönməsində Nizami irsinə verilən yüksək qiymətin təzahürü idi. Orta ümumtəhsil məktəblərinin tədris proqramlarına və dərslərə Nizaminin əsərlərindən nümunələr daxil edildi. XX əsrin 40-cı illərindən sonra M.Rzaquluzadə, H.Araslı, Q.Musayev, F.Qasımzadə, C.Cəfərov və b. müxtəlif siniflər üçün yazdıqları “Ədəbi qiraət”, “Ədəbiyyat”, “Ədəbiyyat muntəxəbatı” dərslərinə Nizami poemalarından parçalar daxil etdilər. Şairin poemalarından mənzum hekayələr, lirik parçalar şagirdlərin milli-mənəvi dəyərlər əsasında tərbiyələnməsinə xidmət edirdi.

XX əsrin 90-cı illərindən sonra yaranan yeni nəsil V-XI sinif dərslərində şairin irsinin tədrisinə yeni baxış formalaşdı. Bu dərslərdə Nizami irsi əlahiddə bir mövzu olaraq deyil, əlaqəli şəkildə, fənlərarası əlaqə, tarixi mənbələr və elmi araşdırmalar zəminində tədris edilir.

Açar sözlər: Nizami yaradıcılığı, uşaq ədəbiyyatı, tədris, dərslər, proqram.

GİRİŞ. XII əsr Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi dövrünün və özündən sonra şairlər nəslinin formalaşmasında bir ədəbi məktəb rolunu oynamışdır. Bunun başlıca səbəbi şairin yaradıcılığının tədris materialı kimi əxlaqi-didaktik əhəmiyyətə malik olmasıdır. “Nizami “Xəmsə”si mənəvi-əxlaqi saflıq çeşməsinə bənzəyir ki, bu çeşmənin hər damlası insanın mənəvi aləminin bəllərləşməsinə təsir göstərir. Humanist şairin əsərlərini oxuyan hər kəs özünü tərbiyə işində ardıcıl, tələbkər və prinsipial bir müəllim qarşısında hiss edir (23, s.6). Görkəmli şərqşünas alim Y.E.Bertels Nizamini “öz təlimini cansıxıcı nəsihətlər, quru və mücərrəd məsləhətlər şəklinə salmayıb, onlara təsirli, həyatı forma vermiş, onları canlı, dolğun obrazlarda” (8, s.177) verdiyinə görə müəllim adlandırır. Nizamişünas alim R.Azadə isə şairin yaradıcılıq xüsusiyyətlərini ümumiləşdirərək yazır: “Nizami şeiri insanlığa ülvə məhəbbət, zəhmətə hörmət, haqsızlara barışmaz kin və nifrət, ədalət, xeyrxahlıq, sədaqət hiss və duyğuları aşılayır, nəsilləri yüksək ideallar uğrunda mübarizəyə, qəhrəmanlığa sövq edir (4, s.3). Bu kimi fikirlər şairin bədii irsinin öyrədilməsinin aktualıq kəsb etdiyini bir daha təsdiq edir.

NİZAMİ YARADICILIĞI VƏ TƏDRİS. Nizami yaradıcılığının tədrisində mühüm mərhələni məktəb tədrisi təşkil edir. Təbii ki, şairin lirik yaradıcılığını, “Xəmsə”sini bütövlükdə məktəb mərhələsində

öyrənmək qeyri-mümkündür. Lakin poemalarındakı mənzum hekayətlər böyük sənətkara öz dövrünün siyasi, mədəni-əxlaqi problemlərini əks etdirmək, öz humanist düşüncələrini zamanın hökmdarlarına və geniş oxucu kütləsinə çatdırmaqla yanaşı, uşaqların əxlaqi-mədəni dəyərlər əsasında formalaşmasında əvəzsiz mənbədir. Bu mənada ədəbiyyat və ibtidai siniflərdə oxu dərslərinin rolu danılmazdır. Poemalarındakı “Nuşirəvanla və bayquşların söhbəti”, “Süleyman və qoca əkinçi”, “Sultan Səncər və qarı”, “Kərpickəsən qocanın ilə cavanın hekayəti”, “Ovçu ilə tülkünün hekayəti”, “Fəridunla ceyranın hekayəti”, “İki rəqib alimin hekayəti”, “Zalım padşahla düz danışan qocanın hekayəti”, “Yaralı uşağın hekayəti”, “Bülbül ilə qızılquşun hekayəti”, “Xeyir ilə Şər hekayəti”, “Fitnə” mənzum hekayələrinin tədris materialı kimi tədris plan və proqramlarında yer alması təsadüfi deyil.

1937-ci ildən ədəbiyyat tədrisinin inkişafında mühüm mərhələ başlanır. İlk dəfə olaraq 1938-ci ildə Nizami Gəncəvi mövzusu proqrama daxil edilir, məktəblərin ədəbiyyat dərslərinə salınır. Bu proqramda VIII sinifə Nizaminin “Xosrov və Şirin” və “İsgəndərnamə” poemalarından “Fərhadın ölümü” və “Bərdənin tərif” hissələri daxil edilir və onların tədrisinə 10 saat vaxt ayrılır (bax: 23, s.15).

Şairin anadan olmasının 800 illik yubileyi münasibətilə əsərlərinin ana dilinə tərcümə edilməsi şairin yaradıcılığının öyrənilməsinə də geniş imkan yaradır. Əsərlərinin tərcüməsi onların uşaq ədəbiyyatına da gəlməsinə imkan yaradır. Xüsusilə poemalardakı mənzum hekayələr, təmsillər, öyüd-nəsihətlər uşaq psixologiyasına, onların zövq və tələblərinə yaxın olduğundan ədəbiyyat dərsləkləri ilə yanaşı, “Xəmsə”dən götürülən ayrı-ayrı hissələr şair və yazıçılar tərəfindən uşaq təfəkkürünə uyğunlaşdırılaraq ibtidai sinif dərsləklərinə də daxil edilir, nəşr olunur.

1940-cı il ədəbiyyat proqramında Nizaminin həyatı və yaradıcılığına 8 saat ayrılır, yenə də “Bərdənin tərif” (“İsgəndərnamə” poemasından) və “Bəhrəmin Fitnə ilə ova çıxması” (“Yeddi gözəl” poemasından) hissələri tədris materialı olaraq verilir. Bu proqramda şairin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı suallar qoyulub, bütün poemaları haqqında məlumat verilsə də, yaradıcılığının əsas ideya məzmunundan yan keçilir, bədii əsərləri üçün səciyyəvi olan məsələlər kölgədə qalırdı.

Yeddiillik və orta məktəbin VI sinfi üçün “Ədəbi qiraət” (24) dərslində şairin “Sirlər xəzinəsi” poemasından iki hekayə (“Kərpickəsən kişinin dastanı”, “Zalım padşahla zahidin dastanı”) şagird oxusu üçün təqdim edilir.

50-ci illər orta məktəbin VIII-IX sinifləri üçün 1954-cü il ədəbiyyat proqramında Nizaminin “Sultan Səncər və qarı” hekayəsi sinifdən xaric oxu materialı kimi tövsiyə edilir. XX əsrin 60-cı illərində çap olunmuş proqramlarda (1960, 1963, 1964, 1965, 1966-67) müxtəlif siniflərdə Nizami poemalarından nümunələr tədris materialı kimi verilir. 1966-cı il 9-cu sinif “Ədəbiyyat” (H.Araslı) dərslində Nizami yaradıcılığı, şairin dünya ədəbiyyatında mövqeyi əsərlərinin bədii ideyası və sənətkarlığı ilə əlaqələndirilir. 1967-ci il 5-ci sinif üçün Ədəbiyyat dərslik-müntəxabatında (Q.Musayev) “Azərbaycan yazıçıları” bölməsində Nizaminin “Sultan Səncər və qarı” hekayəsi verilir. 8-ci sinif Ədəbiyyat (1967) dərslində şairin həyatı və yaradıcılığı haqqında məlumat verildikdən sonra “Xosrov və Şirin” poemasından 9 parça və “İsgəndərnamə”dən “Şimalda xoşbəxtlər ölkəsi” hissəsi verilir (19). Bu illərdə “Xosrov və Şirin” və “İsgəndərnamə” poemaları proqramda sabitləşmiş, diqqət bu iki əsərə yönəldilmişdi. Bu isə şairin yaradıcılığında ümumbəşəri dəyərlər, xalq və hökmdar, əmək və əməkçi insan, elm və idrak məsələlərinin mənimsənilməsinə imkan yaradırdı.

70-80-ci illər ədəbiyyat proqramlarında IV sinifdən başlayaraq VIII sinfə qədər şairin bədii irsi tədris olunur; “Leyli və Məcnun”, “Yeddi gözəl”, “Sirlər xəzinəsi”, “İsgəndərnamə” poemalarından mənzum hekayələr dərsləklərə daxil edilir.

NİZAMİ YARADICILIĞINDA UŞAQ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİNİN TƏDRİSİ. “Sirlər xəzinəsi” poemasında “Sultan Səncər və qarı” mənzum hekayəsində şair cəmiyyətdə haqqın, ədalətin gözlənilməsinə zəruri sayır, zülmü, insan haqlarının tapdanmasını pisləyir. Əsərdə şah məmurlarının sadə insanlara qarşı etdiyi cinayətlər, hökmdarın ölkədə baş verən qanunsuzluqlara laqeyd münasibəti təsvir edilir. Şair hökmdarla sadə bir insanın – qoca qarının qarşılaşdırılmasından bədii üsul kimi istifadə edir. Nahaq yerə incidilmiş, təhqir edilmiş qarı Sultan Səncəri ittiham edir:

Zülm edib bir qarıya çox uddurmuşdular qan,

O da Sultan Səncərin tutaraq yaxasından

*Dedi ki, səndə insaf az görmüşəm qulaq as,
Səndən gördüyüm zülm əsla hesaba sığmaz.
Bir kefli darğa gəlib evimdə məni söydü,
Salıb təpik altına doyunca döydü, döydü.*

Qarının dediklərindən məlum olur ki, darğa bu günahsız qadının saçlarından tutub evdən çölə sürmüş, camaat arasında söyüb təhqir etmişdir. Darğa ondan bir küçədə cinayət törətmiş qatilin yerini soruşmuş, evini axtarmışdır. Buna səbəb isə darğanın sərxoşluğu olmuşdur. Qarının yanıqlı-yanıqlı dediyi sözlər Sultan Səncərə qarşı bir ittiham kimi səslənir.

Nizami əsərdə cəmiyyətdəki haqsızlıqlara etiraz səsinə ucaldır. O, haqlı olaraq belə bir nəticəyə gəlir ki, darğanın sərxoş olub qoca qarını döyməsi, təhqir etməsi təsadüfi deyildir. Belə hərəkət yalnız ədalətsizliyin hökmran olduğu cəmiyyətdə mümkündür. Darğanın cinayətində hökmdar günahkardır. Çünki bu cinayətə onun özünün etdiyi zülm, ədalətsizliklər münbit zəmin yaratmışdır. Hökmdarın qəddarlığı saray adamları üçün nümunəyə çevrilib. Onlar kimsəsiz qarıları, məzlum insanları incidir, zülm edirlər.

“Yeddi gözəl” poemasına daxil olan “Fitnə” mənzum hekayəsi də gənc nəslin təlim-tərbiyəsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Bu mənzum hekayədə Fitnənin simasında şair çətin vəziyyətdən çıxış yolu tapmağı bacaran, hökmdara özünün haqlı olduğunu sübut edən ağıllı qız obrazı yaratmışdır.

“Yeddi gözəl” poemasında “Xeyir və Şər” mənzum hekayəsi mövzu, ideya baxımından “Avesta” ilə səsləşir. Nizaminin əsərində də xeyirlə şərin mübarizəsindən bəhs olunur. Əsərdə Şər qəddar, amansız bin insan kimi təsvir edilmişdir. Onun Xeyir üzərində qələbəsi müvəqqətidir. Sənətkar həyatda nəticə etibarilə Xeyirin qələbəsinə inamını ifadə edir. Xeyiri Şərin bədxah əməllərindən sadə insanlar xilas edir, o, təbiətdən- ağacın yarpağından, sudan şəfa tapır. Şər isə öz nəfsinin qurbanı olur. O, əməlindən heç kəsin xəbər tutmayacağına əmin olsa da, cəzasına çatır. Əsər şairin belə bir qənaəti ilə bitir:

*Hər kimin ki baxtı, xoş taleyi var –
Tikan ona xurma, daş da zər olar.*

YENİ NƏSİL DƏRSLİKLƏRDƏ NİZAMİ YARADICILIĞI. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikasında təhsil islahatlarının əsası qoyulur; təhsil sahəsində “İslahat Proqramı” qəbul olunur; normativ hüquqi baza yaradılır, öyrədici innovasiya tədbirləri həyata keçirilir. 2005-ci ildə nəticəyönümlü kurikulumlar yaradılır, Milli Kurikulum çərçivə sənədi təsdiq edilir. 2007-ci ildə ibtidai siniflər, 2011-ci ildə V-XI siniflər üçün təsdiq olunan fənn kurikulumları yeni proqramların və dərslik komplektinin yaranması zərurətini ortaya qoyur.

İbtidai siniflər üçün 2002-ci il “Ana sözü” dərsliklərində Nizaminin mənzum hekayələrinə yer verilir. “Ovçu ilə tülkünün hekayəti” (I sinif), “Çoban və üzük” (III sinif) hekayətləri kiçikyaşlı uşaqların anlama səviyyəsinə uyğun olaraq sadələşdirilmiş şəkildə nəslə, “Söz” şeiri (IV sinif) təlim materialı kimi verilir (15). Pilot məktəblərinin V-VI sinif Ədəbiyyat dərsliklərinə Nizaminin “Sirlər xəzinəsi” poemasi “Kərpickəsən kişinin dastanı” hekayəsi (18) və “Oğlum Məhəmmədə nəsihət” şeiri daxil edilir (16). V sinif dərsliyinin üz qabığında şairin rəsmi də verilir. Ümumiyyətlə, “Sirlər xəzinəsi” poemasi xeyli mənzum hekayə uşaq ədəbiyyatı nümunəsi kimi orta məktəb dərsliklərinə salınmışdır.

“Kərpickəsən kişinin dastanı” mənzum hekayəsində Şam şəhərində yaşayan qoca bir kişi təsvir edilir. O, hamıdan uzaq gəzir, insanlara qaynayıb qarışmır, heç kəsdən minnət götürmür, kərpic kəsib satmaqla ruzi qazanır. Öz işi ilə məşğul olan qocanın yanına bir gün cavan oğlan gəlir. O, üzünü qocaya tutub deyir: “Gecə-gündüz əziyyət çəkib torpaqla əlləşmə. Kimə əl açsan, səndən bir qarın çörək əsirgəməz. Bu kərpicin qəlibini oda atıb yandır. Başqa bir sənət tapıb daş-kəsək əzməkdən əl çək. Qocasan, özünü qocalara bərabər tut. Qoy belə çətin işləri cavanlar görsün”.

Müdrək qoca ona ağıl öyrədən, acı sözlərlə tənbeh edən cahil cavanın sözlərini səbirlə dinləyib deyir:

Onunçün öyrətdim ki, əlimi bu sənətə.

*Bir gün sənə əl açıb düşməyim xəcalətə.
Deyiləm heç bir kəsə xəznədən ötrü möhtac,
Əlimin zəhmətiylə toxdur gözüm, deyil ac.
Məni bu ruzi üçün günahkar sayma bəsdir,
Düşünsən bilərsən ki, dediklərin əbəsdir.*

Göründüyü kimi, sənətkar burada təzadlı bir vəziyyət yaradır. Adətən, dünyagörmüş qocalar cavanlara nəsihət verir, onları səhv addımdan çəkindirir. Bu əsərdə isə əksinədir, cavan oğlan qocaya ağıl vermək, yol göstərmək fikrinə düşür. Lakin Nizami hekayədə cavan oğlanı tam mənfi planda təsvir etmir, onun gələcəyinə ümidlə baxır. Kərpickəsən kişinin sözlərini dinləyən gənc onun dediklərinin həqiqət olduğunu anlayır. Öz hərəkətindən utanan cavan oğlan səhvini başa düşüb sarsılır, göz yaşları içində qocanı tərk edir:

*Cavan oğlan sarsıldı qocanın bu sözündən,
Orda durmadı getdi, yaş axıdıb gözündən.
Dünya görmüş adamdı söylədiyim bu qoca,
Öz işiylə hamının gözündə oldu uca.*

2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün ədəbiyyat fənni üzrə Təhsil Proqramı (Kurikulumu) (V-XI siniflər üzrə) və fənn standartlarına əsasən ədəbiyyat dərslərinə daxil edilən təlim materiallarında da dəyişiklik edilir. Xalqın söz xəzinəsindən və yazılı ədəbiyyatdan əbədiyaşar mövzular dərsləklərdə əksini tapır. Nizami yaradıcılığının öyrədilməsinə müxtəlif siniflərdə saat ayrılır. V sinifdə “İsgəndərnamə” poemasi “İsgəndərin taxta çıxması” hissəsi (30), VI sinifdə “Sirlər xəzinəsi” poemasi “Yaralı uşağın dastanı” tədris materialı, “Ovçu ilə itin və tülkünün hekayəsi” isə sinifdən xaric oxu üçün tövsiyə edilir (29). VII sinif “Həmişəyaşar hikmətlər. Həyat lövhələri” bölməsində şairin “Yeddi gözəl” poemasi “Xeyir və Şər” hekayəsi (1) verilir. VIII sinifdə şairin həyatı, yaradıcılığı və “Sultan Səncər və qarı” hekayəsinin tədrisinə 3 saat (10), X sinifdə şairin həyatı və yaradıcılığı, poemalarının tədrisinə 8 saat vaxt ayrılır (11). Gördüyümüz kimi, zəngin mədəniyyət xəzinəsi olan şairin yaradıcılığı, “Xəmsə”yə daxil olan üç poeması müəyyən parçalar vasitəsilə V-X siniflərdə (IX sinif istisna olmaqla) bu gün də ədəbiyyat dərsləklərində əksini tapır və öyrədilir. Yeni nəsil dərsləklərdə ötən illərin tədris proqramlarında yer almış “Xosrov və Şirin” poemasi isə təlim materialı kimi uzaqlaşdırılmış olur.

NƏTİCƏ. Nizaminin uşaq ədəbiyyatı nümunələri təkcə orta məktəb dərsləklərində deyil, ali məktəblərin ibtidai sinif müəllimliyi, məktəbəqədər təhsil və korreksiyaedici təlim ixtisaslarında da 80-ci illərdən tədris edilməyə başlanır. Q.Namazov, R.Yusifov, Z.Xəlilov, B.Həsəni, V.Əhməd uşaq ədəbiyyatı dərsləklərində şairin yaradıcılığı ilə bağlı məlumatları ayrıca tədris materialı kimi verir, dostluq və yoldaşlıq, əmək və zəhmət, elm, sənət və sənətkar haqqında fikirlərinin əsərlərində ifadəsinə xüsusi yer ayırır, “İsgəndərnamə” və “Sirlər xəzinəsi” poemasi “İsgəndərin taxta çıxması” hissəsi (30), VI sinifdə “Sirlər xəzinəsi” poemasi “Yaralı uşağın dastanı” tədris materialı, “Ovçu ilə itin və tülkünün hekayəsi” isə sinifdən xaric oxu üçün tövsiyə edilir (29). VII sinif “Həmişəyaşar hikmətlər. Həyat lövhələri” bölməsində şairin “Yeddi gözəl” poemasi “Xeyir və Şər” hekayəsi (1) verilir. VIII sinifdə şairin həyatı, yaradıcılığı və “Sultan Səncər və qarı” hekayəsinin tədrisinə 3 saat (10), X sinifdə şairin həyatı və yaradıcılığı, poemalarının tədrisinə 8 saat vaxt ayrılır (11). Gördüyümüz kimi, zəngin mədəniyyət xəzinəsi olan şairin yaradıcılığı, “Xəmsə”yə daxil olan üç poeması müəyyən parçalar vasitəsilə V-X siniflərdə (IX sinif istisna olmaqla) bu gün də ədəbiyyat dərsləklərində əksini tapır və öyrədilir. Yeni nəsil dərsləklərdə ötən illərin tədris proqramlarında yer almış “Xosrov və Şirin” poemasi isə təlim materialı kimi uzaqlaşdırılmış olur.

QAYNAQLAR

1. Abdulla B., Vəliyeva M., Quliyev A. (2011). Ədəbiyyat. 7-ci sinif. Bakı: “Çaşıoğlu”, 239 s.
2. Abdullazadə N. (2021). Bertels və onun “Nizami” monoqrafiyası. /The X International Scientific Symposium dedicated to the 880th anniversary of Nizami Ganjavi “Science and Education: yesterday, today, tomorrow” 23 January 2021, Stockholm, Sweden, s. 46-51.
3. Araslı H. (1956). Ədəbiyyat. VIII sinif üçün dərslik. Bakı: “Azər nəşr”, 238 s.
4. Azadə R. (1979). Nizami Gəncəvi (həyatı və sənəti). Bakı: “Elm”, 79 s.

5. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. (1960). 3 cildə, I c. Bakı: "Elm", 632 s.
6. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi (2007). 6 cildə, II c. Bakı: "Elm", 632 s.
7. Azərbaycan mətnşünaslığı məsələləri (1979). Bakı, 197 s.
8. Bertels Y.E. (1940). Nizami yaradıcılığı haqqında bəzi qeydlər. "Nizami" (I kitab). Bakı, 296 s.
9. Cəfərov N. (2004). Klassiklərdən müasirlərə. Bakı: "Çaşıoğlu", 272 s.
10. Cəfərov N., Arasli H., Hüseynoğlu S. (2012). Ədəbiyyat. 8-ci sinif. Bakı: "Xəzər", 219 s.
11. Cəfərov N., Kərimli T., Əsgərli Z., Bakıxanova A. (2012). Ədəbiyyat. X sinif üçün dərslik. Bakı: "Çaşıoğlu", 176 s.
12. Əlibəyzadə E. (2010). Azərbaycanşünaslığa giriş. Bakı: "Ozan", 856 s.
13. Hacıyev A. (2003). Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi metodikası. Bakı: "Təhsil", 320s.
14. Həbibbəyli İ., İbrahimov S. (2018). Orta əsrlər vahid Şərq ədəbi prosesi. 2 cildə, I c. Bakı: "Ləman Nəşriyyat Poliqrafiya MMC", 474 s.
15. Həsənlı B., Quliyev Ə. (2002). Ana sözü. I-IV siniflər üçün dərs vəsaiti. Bakı: "Çaşıoğlu", 160 s.
16. Həsənlı B., Quliyev Ə., Hüseynoğlu S. (2003). Ədəbiyyat. Pilot məktəblərinin VI sinfi üçün dərslik. Bakı: "Çaşıoğlu", 152 s.
17. Həsənlı B. (2013). Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı: "Müəllim", 511 s.
18. Hüseynoğlu S., Quliyev Ə., Həsənlı B. Ədəbiyyat. Pilot məktəblərinin V sinfi üçün dərslik. Bakı: "Çaşıoğlu", 2003, 152 s.
19. Qarabağlı Ə., Aslanov M. (1967). Ədəbiyyat. 8-ci sinif üçün dərslik. Bakı: "Maarif", 240 s.
20. Qarabağlı Ə. (1960). Sovet Azərbaycanı məktəblərində 40 ildə ədəbiyyat tədrisinin inkişafı tarixindən. // "Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi", II buraxılış, s.4.
21. Məmmədov M., Babayev Y., Cavadov T. (1992). Pedaqoji mühit və uşaq ədəbiyyatı. Bakı: "Maarif", 288 s.
22. Namazov Q. (1983). Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı: "Maarif", 276 s.
23. Nizami Gəncəvinin həyat və yaradıcılığının ümumtəhsil məktəblərində tədrisi məsələləri (1987). Bakı: "Maarif", 166 s.
24. Orta məktəbin ədəbiyyat proqramı və dərslikləri arasındakı bəzi uyğunsuzluqlara aid izahat (1955). Bakı: Birləşmiş nəşriyyat mətbəəsi, 9 s.
25. Rzaquluzadə M. (1956). Ədəbi qiraət. Yeddiillik və orta məktəbin VI sinfi üçün. Bakı: "Azərnəşr", 238 s.
26. Rüstəmov A. (1993). Nizami Gəncəvi yaradıcılığının öyrənilməsi və şagirdlərin mənəvi tərbiyəsi. Bakı: "Maarif", 156 s.
27. Səfərli Ə., Yusifli X. (2008). Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı, 696 s.
28. Səkkizillik və orta məktəb proqramları (1980). Ədəbiyyat (IV-X siniflər üçün). Bakı, 56 s.
29. Süleymanova A., Bağirova T. (2017). Ədəbiyyat. VI sinif - dərslik. Bakı: "Təhsil", 214 s.
30. Süleymanova A., Bağirova T. və b. (2016). Ədəbiyyat. V sinif. Bakı: "Təhsil", 208 s.
31. Talıbov Y.R., Sadıqov F.B., Quliyev S.M. (1999). Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı: "Ünsiyyət", 516 s.
32. Yusifoğlu R. (2002). Uşaq ədəbiyyatı. Bakı: "Təhsil", 265 s

POSTOPERATİF ANAL STRİKTÜR VE KONJENİTAL ANAL DARLIĞI OLAN ÇOCUKLARDA Y-V ANOPLASTİNİN KABIZLIĞI VE DIŞKI KAÇIRMASINI AZALTMADAKİ ETKİSİ

*Alev SÜZEN, **Süleyman Cüneyt KARAKUŞ

**Doktor Öğterim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Cerrahisi Ana Bilim Dalı, Muğla-Türkiye, ORCID No: 0000-0002-0595-3308*

***Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Cerrahisi Ana Bilim Dalı, Muğla-Türkiye ORCID No: 0000-0003-4283-6263*

ÖZET

Anorektal malformasyonu olan çocuklara uygulanan pull-through işlemi sırasında yapılan çepeçevre anastomoz perine derisinde darlık oluşumuna yatkınlık yaratır. Bu nadir fakat ciddi komplikasyonu önlemek için postoperatif anal dilatasyon programı uygulanır. Bununla birlikte, inatçı bir darlık geliştiğinde, cerrahi genellikle iyi bir seçenektir. Tanımlanan birkaç teknik olmakla birlikte, uygulama konusunda evrensel bir fikir birliği yoktur. Burada, çocuklardaki cilt seviyesi anal striktürleri ve doğuştan anal darlıklarda uygulanabilecek basit bir prosedür olan Y-V anoplastiyi tanımladık. 2013-2019 yılları arasında Y-V anoplasti uygulanan 6 hastayı retrospektif olarak inceledik. Hasta litotomi pozisyonunda iken, Y'nin dikey kolunu oluşturan ilk kesi saat 12 pozisyonunda darlık alanını içerecek şekilde yapılır. Bu kesi perianal deride iki yönde 5 ila 8 cm uzatılarak tam kalınlıkta V şeklinde bir flep oluşturulur. V ilerletme flebinin apeksi, tek tek emilebilir sütürler ile yeni bir mukokütanöz bağlantı oluşturacak şekilde Y insizyonunun dikey koluna dikilir. Postoperatif 2. haftada düzenli anal dilatasyon başlanır. Çalışma süresi boyunca 6 hastaya (2 erkek, 4 kadın) Y-V anoplasti uygulandı. Y-V anoplasti sırasında ortalama yaş 6 yıl (aralık 1.5-8 yıl) idi. 4 hasta rektovestibular fistül ve bir hasta rektoprostatik fistül nedeni ile daha önce opere edilmişti. Kabızlık şiddeti belirgin olarak düzelen anterior ektopik anüsü olan bir hastaya ilk ameliyat olarak Y-V anoplasti uyguladık. Preoperatif olarak dışkı kaçırmaları olan 5 hastadan 4 tanesi tamamen iyileşirken, 1 tanesinde az miktarda düzelme görüldü. Y-Vanoplasti, cilt seviyesi anal darlığı ve doğuştan anal stenozu olan çocuklarda uygulanabilen basit bir cerrahi işlemdir. Dışkı kontinansını ve kabızlığı iyileştirmede de katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Anal Striktür, Y-V anoplasti, Çocuk

THE EFFECT OF Y-V ANOPLASTY IN CHILDREN WITH POSTOPERATIVE ANAL STRICTURES AND CONGENITAL ANAL STENOSIS TO REDUCE CONSTIPATION AND FECAL INCONTINENCE

ABSTRACT

Pull-through procedure performed in children with congenital anorectal malformation involves making a circumferential anastomosis to the skin of the perineum which prone to stricture formation. A regimen of postoperative anal dilatations is performed to prevent this rare but serious complication. Nevertheless, when an intractable stricture develops, surgery is usually a good option. Several techniques have been described, but there is no universal consensus. We here described a simple procedure for skin level anal strictures and congenital anal stenosis in children. We retrospectively reviewed 6 patients who underwent Y-V anoplasty from 2013 to 2019. With the patient in the lithotomy position, the first incision that forms the vertical limb of the Y is made at the 12 o'clock position to include the area of the stenosis. This incision is extended on the perianal skin for 5 to 8 cm in two directions for creating a full-thickness V-shaped flap. V advancement flap is sutured into the vertical limb of the Y incision to create a new mucocutaneous junction with interrupted long-term absorbable sutures. Regular anal dilatation begins at 2 weeks postoperatively. 6 patients (2 males, 4 females) underwent Y-V anoplasty over the study period. The median age at the time of Y-V anoplasty was 6 years (range, 1.5-8 years). Four patients had previously been operated for rectovestibular fistula and one patient for rectoprostic fistula. We performed Y-V anoplasty as a primary operation in a patient with

anterior ectopic anus whose severity of constipation significantly improved. While 4 of 5 patients who had fecal incontinence preoperatively became fully continent, 1 had slightly improved. The Y-Vanoplasty is a simple surgical procedure that can be performed in children with skin-level anal strictures and congenital anal stenosis. It may also contribute to improve fecal continence and constipation.

Key words: Anal stricture, Y-V anoplasty, Children

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF PRE- and SIMULTANEOUS PROINFLAMMATORY CYTOKINE STIMULATED DENTAL FOLLICLE MESENCHYMAL STEM CELLS ON T LYMPHOCYTE PHENOTYPE OF HOUSE DUST MITE SENSITIVE ASTHMATIC PATIENTS

Ülkü ARIĞ*, Deniz GENÇ**, Tunç AKKOÇ***

*Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD, Alerji ve İmmünoloji BD.

**Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD.

***Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD, Alerji ve İmmünoloji BD.
(Corresponding Author)

ABSTRACT

This study aims to investigate the immunomodulatory effects of pre- and simultaneous stimulation of human dental follicle mesenchymal stem cells (hDF-MSCs) with proinflammatory cytokine on asthmatic patients lymphocytes in vitro. This study was funded by the Marmara University Scientific Research Projects (**SAG-C-YLP-130515-0161**). Dental follicles obtained from healthy individuals age between 19-22. Peripheral blood mononuclear cells (PBMC) isolated from house dust mite sensitive asthmatic patients (age between 8-15) and were cultured with and without hDF-MSCs and were stimulated with anti-CD3/anti-CD28. Pre and post stimulation was done with 0,5µg/mL of recombinant IFN-γ, 24 hours before or simultaneously with PBMC cultures. Lymphocyte proliferation, Annexin V / PI apoptosis and CD4+CD25+FoxP3+ regulatory T cell ratio were analyzed after 72 hours of culture period. Results showed that simultaneous stimulation of IFN-γ and CDmix stimulated hDF-MSCs significantly suppressed lymphocyte proliferation, and enhanced CD4+CD25+FoxP3+ T regulatory lymphocyte frequency compared to PBMC cultures without MSCs. Pre-stimulation of hDF-MSCs significantly suppressed CD4+ T cell proliferation compared to simultaneous stimulation of hDF-MSCs cultured with PBMC (p<0.01 and p<0.05, respectively). Simultaneous stimulation of hDF-MSCs with IFN-γ significantly suppressed lymphocyte apoptosis compared to pre-stimulated hDF-MSCs cultured with PBMC and PBMC cultures alone (p<0.05). Cytokine analysis showed that hDF-MSCs suppressed the IL-4 cytokine secretion and enhanced IL-10 secretion. In addition, pre-stimulation of hDF-MSCs with IFN-γ enhanced the secretion of IL-10 significantly when compared with un-stimulated cultures of hDF-MSCs with PBMC or simultaneous stimulated cultures (p<0.01, and p<0.05, respectively). hDF-MSCs can be used to modulate the immune activation of CD4+T cells in allergic asthma.

Keywords: Allergic Asthma, House Dust Mites, Dental Follicle, Immunomodulation.

DENTAL FOLİKÜL KAYNAKLI MEZENKİMAL KÖK HÜCRELERİN ÖN ve SİMULTANE PROİNFLAMMATUAR SİTOKİN UYARIMLI ORTAMDA EV TOZU AKARINA DUYARLI ASTİMLİ HASTALARIN T LENFOSİT FENOTİPİ ÜZERİNE ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

ÖZET

Bu çalışma, önce ve birlikte kültür esnasında proinflatuar sitokin uyarımlı insan diş folikülü mezenkimal kök hücrelerinin (hDF-MKH'ler) astımlı hastaların lenfositleri üzerindeki immünomodülatör etkilerini in vitro araştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (**SAG-C-YLP-130515-0161**) tarafından finanse edildi. 19-22 yaş arası sağlıklı bireylerden elde edilen diş folikül dokuları ev tozu akarına duyarlı astımlı hastalardan (8-15 yaş arası) izole edilen periferik kan mononükleer hücreleri (PBMC) ile birlikte veya tek başına PBMC kültürlendi ve spesifik T lenfosit uyarımı anti-CD3/anti-CD28 ile yapıldı. Ön ve eş zamanlı uyarım, 0,5 ug / mL rekombinant IFN-γ ile, PBMC kültürlerinden 24 saat önce veya eşzamanlı olarak yapıldı. Lenfosit proliferasyonu, Anneksin V/PI ile lenfosit apoptozu ve CD4+CD25+FoxP3+ regülatör T hücre oranı 72 saatlik kültür süresinden sonra analiz edildi. Sonuçlar, IFN-γ ile eş zamanlı uyarılan hDF-MSC'lerin lenfosit proliferasyonunu önemli ölçüde

baskıladığını ve MKH içermeyen PBMC kültürlerine kıyasla CD4+CD25+FoxP3+ T regülatör lenfosit oranını anlamlı arttırdığını gösterdi ($p<0.05$). hDF-MKH'lerin önceden uyarılması, PBMC ile kültürlenmiş hDF-MSC'lerin eşzamanlı uyarılmasına kıyasla CD4 + T hücre proliferasyonunu önemli ölçüde baskıladı (sırasıyla $p<0.01$ ve $p<0.05$). hDF-MKH'lerin IFN- γ ile eşzamanlı olarak uyarılması, tek başına PBMC ve PBMC kültürleri ile kültürlenmiş önceden uyarılmış hDF-MSC'lere kıyasla lenfosit apoptozunu önemli ölçüde baskıladı ($p<0.05$). Sitokin analizi, hDF-MSC'lerin IL-4 sitokin sekresyonunu baskıladığını ve IL-10 sekresyonunu arttırdığını gösterdi. Ek olarak, hDF-MSC'lerin IFN- γ ile önceden uyarılması, PBMC'lerde hDF-MKH'lerin uyarılmamış kültürleri veya eşzamanlı uyarılan kültürlerle karşılaştırıldığında IL-10 salgılanmasını önemli ölçüde artırdı (sırasıyla $p<0.01$ ve $p<0.05$,). hDF-MSC'ler, alerjik astımda CD4 + T hücrelerinin immün aktivasyonunu modüle etmek için kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Alerjik Astım, Ev Tozu Akarları, Dental Folikül, İmmünomodülasyon.

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUKLARDA ERKEN TANININ GELİŞİM ALANLARINA ETKİSİ

***¹Ebru KÖSEMİHAL, ²Ateş Mehmet Akşit, ³Uğur Belet**

¹ Yrd.Doç.Dr., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Odyoloji Bölümü, ORCID No: 0000-0003-1083-1695,
Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye

² Yrd.Doç.Dr., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Odyoloji Bölümü, ORCID No: 0000-0001-9241-999X
Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye

³ Yrd.Doç.Dr., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Odyoloji Bölümü, ORCID No: 0000-0001-7482-2216
Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye

ÖZET

İşitme kaybı dünyada ve Türkiye’de 2. Sırada görülen kronik durumdur. Yenidoğan işitme taramalarında %0,3 sıklıkta gözlenmektedir. Ulusal yenidoğan işitme tarama programları sayesinde işitme kayıplı çocuklar erken dönemde tanı ve müdahale ile normal işiten yaşlıtlarının işitme konuşma gelişimine eşdeğer bir biçimde dil gelişimine sahip olabilmektedir. Beyindeki işitme merkezi için, hassas bir dönem mevcuttur. 3,5 yaşa kadar beyin ses ile buluşması gerekmektedir. İşitme kaybı tanısı için odyolojide tek birden fazla test bir arada kullanılarak değerlendirme yapılmaktadır. Çocuğun yaşına göre objektif ve/veya davranışsal testler tercih edilmektedir. Objektif testlerin gelişmesi sayesinde tarama ABR ve tarama OAE testleri ile çok kısa sürede işitmenin taranması mümkün hale gelmiştir. İşitme testleri ile periferik işitmeyi değerlendirmenin yanı sıra objektif ve sübjektif testlerle santral işitsel değerlendirmeler de yapılabilmektedir. Bu çalışmada iki vaka sunumu mevcuttur. Birinci vakada, erken tanı alan, 3 aylıkken işitme cihazı kullanmaya başlayıp 15 aylık iken koklear implant ameliyatı olan hastanın gelişim süreçleri bildirilmiştir. Diğer vakada ise 4 yaşına kadar işitme kaybı tanısı alamaması sebebiyle dil gelişimi gerçekleşmemiş olan çocuk hasta ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci vakanın 4 yaşına kadar işitme kaybı tanısı almamasının yanı sıra, farklı özellikler gösterdiği ifade edilerek otizm tanısı ile özel eğitime yönlendirildiği belirtilmiştir. Erken ve geç tanı almış çocuklarda dil gelişimi başta olmak üzere etkilenen gelişim alanları örneklerle açıklanmış, odyolojik değerlendirme ve takibin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: odyolojik testler, erken tanı, işitme kaybı, koklear implant

EFFECT OF EARLY DIAGNOSIS ON DEVELOPMENT AREAS IN CHILDREN WITH HEARING LOSS

ABSTRACT

Hearing loss is second chronic health condition in the world and in Turkey. It is observed with a frequency of 0.3% in neonatal hearing screenings. Thanks to the national newborn hearing screening programs, children with hearing loss can have language development equivalent to the hearing speech development of their normal hearing peers with early diagnosis and intervention. There is a sensitive period for the auditory cortex in the brain. Up to the age of 3.5, the brain must meet with sound. For the diagnosis of hearing loss, evaluation is made by using more than one test together in audiology. Objective and / or behavioral tests are preferred according to the age of the child. Thanks to the development of objective tests, it has become possible to scan hearing in a very short time with the screening ABR and screening OAE tests. In addition to evaluating peripheral hearing with hearing tests, central auditory evaluations can also be made with objective and subjective tests. There are two case reports in this study. In the first case, the developmental processes of the patient who was diagnosed early, started using hearing aids at 3 months and underwent cochlear implant surgery at 15 months were reported. In the other case, information was given about the pediatric patient whose language development did not occur due to not being diagnosed with hearing loss until the age of 4. It was stated that the second case was not diagnosed with hearing loss until the age of 4, and was directed to special education with a diagnosis of autism, stating that it had different characteristics. The affected

developmental areas, especially language development, in children with early and late diagnoses were explained with examples, and the importance of audiological evaluation and follow-up was emphasized.

Keywords: audiological tests, early diagnosis, hearing loss, cochlear implant

DAİMI İKİNCİ PREMOLAR DİŞİN EKSİKLİĞİNE KARAR VERMEDE KRİTİK YAŞIN BELİRLENMESİ: RETROSPEKTİF ÇALIŞMA

Didem Sakaryalı Uyar^{1*}, Betül Memiş Özgül²

¹Dr. Öğr. Üyesi Dr., Başkent Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.
ORCHID ID: 0000-0001-7850-2375

²Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.
ORCHID ID: 0000-0002-3291-6174

ÖZET

Diş gelişimi hamilelik döneminde başlayan ve kronolojik yaş tayininde kullanılabilen ölçütlerdendir. Genetiğin yanı sıra, annenin veya yeni doğanın sistemik hastalıkları, ilaç kullanımı ve birçok çevresel faktörün de etkisiyle kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılaşmaktadır. Tüm bu farklılaşmanın etkisiyle yeni nesil çocuklarda eskiye göre daha fazla diş eksikliği (hipodonti) görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, daimi ikinci premolar dişin gelişim düzeylerinin belirlenmesine bağlı olarak hipodonti teşhisinin konulabilmesi için kritik yaşın belirlenmesidir. Bu çalışma Başkent Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı kliniğine 2019 yılında başvurmuş, 2-12 yaş aralığındaki, 416 çocuk hastanın panoramik radyografları değerlendirilerek yürütülmüştür. Çalışmaya dahil edilen hastaların kayıtları değerlendirilerek sistemik hastalığı olanlar, prematüre doğanlar veya büyüme gelişim geriliği olanlar çalışma dışı bırakılmıştır. Ayrıca, değerlendirilen panoramik radyograflardan film kalitesi kötü olanlar da çalışmaya dahil edilmemiştir. Bütün bu eleme kriterleri sonucunda 382 çocuğa ait panoramik radyograflar, daimi ikinci premolar dişin gelişimi amacıyla modifiye Demirjian diş gelişim sınıflandırılması kullanılarak incelenmiştir. Çalışmaya dahil edilen panoramik radyograflar üzerinde standardize değerlendirme yapılabilmesi için tek araştırmacı tarafından ve sadece mandibular sağ daimi ikinci premolar dişler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar yüzde değerleri olarak verilmiş ve $p<0.05$ için istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen 382 çocuk hastanın yaş ortalaması 8.1 yıl civarında iken; daimi ikinci premolar diş gelişiminin ilk evresinin gözlemlendiği %1.83 oranındaki hastaların yaş ortalaması 3.42 yıl şeklinde bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç yaşa bağlı diş gelişim düzeyleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuçlara göre, daimi ikinci premolar dişlerde hipodonti varlığının kabul edildiği 9 yaşın, yeni nesiller için daha düşük olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının daha kapsamlı çalışmalarla desteklenmesi ve elde edilen sonuçlara göre, çocuk diş hekimlerinin aileleri, hipodonti tedavisinde koruyucu tedavilerin uygulanması gereken kritik yaş konusunda bilgilendirmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Daimi ikinci premolar, Diş gelişimi, Demirjian sınıflandırması, Hipodonti

DETERMINING THE CRITICAL AGE IN DECIDING THE AGENESIS OF SECOND PREMOLAR: A RETROSPECTIVE STUDY

ABSTRACT

Tooth development differs from person to person and society to society due to the systemic diseases of the mother or newborn, use of drugs and many environmental factors nearby the genetics. Therefore, tooth agenesis (hypodontia) is seen at a higher rate in new generation children due to these factors. The aim of this study is to determine the critical age for the diagnosis of hypodontia, depending on the determination of the second premolar tooth development level. This study was carried out by evaluating the panoramic radiographs of 416 children, aged 2-12 years, who applied to Başkent University, Faculty of Dentistry, Department of Pediatric Dentistry clinic in 2019. In the scope of this study, patients with systemic diseases, premature births or growth retardation were excluded and also, panoramic radiographs with poor quality were not evaluated. After exclusion, panoramic radiographs of 382 children were analyzed by using modified Demirjian classification for determining the development level of included teeth. Only mandibular

right second premolar teeth were examined by a single investigator in order to make a standardized evaluation. The obtained results were expressed as percentage values and statistical significance was accepted as $p < 0.05$. While the mean age of 382 children was 8.1 years; the mean age of 1.83% of the patients, in whom the first stage of second premolar tooth development was diagnosed, was found to be 3.42 years. This result was statistically significant ($p < 0.05$). It might be concluded that the critical age for determining second premolar agenesis is lower for the new generations than the accepted critical age of previous generations which was 9 years. The results of this study should be supported by more comprehensive studies and pediatric dentists should inform families about the critical age that preventive treatments should be applied in the treatment of hypodontia.

Key words: Demirjian classification, Second premolar, Tooth agenesis, Tooth development

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK BEYİN YARALANMALARINDA REHABİLİTASYONUN ÖNEMİ: OLGU SUNUMU

^{1*}Çiğdem ÇEKMECE, ²Begüm ÇAPA TAYYARE, ³Çağla KARACAN, ⁴İlgin SADE

^{1*}Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü.
Orcid No: 000000032865480X

²Öğretim Görevlisi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü.
Orcid No: 0000000338138331

³Spor Eğitmeni, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi FTR AD. Orcid No: 0000000256076675

⁴Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi FTR AD. Orcid No: 0000000290048248

ÖZET

Giriş ve Amaç: Travmatik Beyin Yaralanması (TBY) travmaya bağlı olarak gelişen tüm beyin yaralanmaları olarak ifade edilmektedir. Çocuklarda mortalite ve morbidite sebepleri arasında üçüncü sırada yer alan TBY (yılıda 200/100000) lösemiye bağlı ölümlerden 5 kat, beyin tümörlerine bağlı ölümlerden ise 18 kat daha fazla mortaliteye sebep olmaktadır. Bu olgu sunumu TBY'li bir hastanın rehabilitasyon programı ile nasıl fonksiyonel gelişim gösterdiğini açıklamaktadır

Gereç ve Yöntem: Kliniğimize müracaat eden hasta; 3 yaşında, araç dışı trafik kazası sonrası kafa travması geçirerek hareket ve koordinasyon güçlüğü yaşamaya sebebiyle tedavi talebi olan bir kız çocuğudur. Hastanın tedavi öncesi ilk değerlendirmesinde; iki elle tutularak yardımla yürüyebildiği, günlük yaşam aktivitelerinde sağ elini kullanamadığı ve iletişim becerilerinin zayıf olduğu tespit edildi. Hastanın rehabilitasyon programı: konvansiyonel fizik tedavi ; alt ve üst ekstremitelerde germe, kuvvetlendirme egzersizleri, duyu çalışmaları, iş ve uğraşı tedavisi, aquaterapi, özel eğitim uygulamaları ve fonksiyonel egzersiz çalışmaları şeklinde düzenlendi. Tedavi 4 hafta süreyle hergün olacak şekilde programlandı.

Bulgular: Hastanın yürüyüşü, Gözlemsel Yürüme Analizi ile değerlendirildi. Üst ekstremitelerde fonksiyonel kullanımı ise Assisting Hand Assessment (AHA) testleri ile incelendi. Tedavi öncesi; Gözlemsel Yürüme Analizi Skoru: 3, AHA Skoru: 20 iken, tedavi sonrası değerlendirmesi yapılan hastanın; Gözlemsel Yürüme Analizi Skoru: 7, AHA Skoru: 25 olarak kaydedildi.

Sonuç: Rehabilitasyon uygulamaları, TBY'nin yarattığı fonksiyonel kısıtlılıkların en aza indirilmesinde önemli bir role sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Travmatik Beyin Yaralanması, Rehabilitasyon, Egzersiz

THE IMPORTANCE OF REHABILITATION IN CHILDHOOD TRAUMATIC BRAIN INJURIES: CASE REPORT

SUMMARY

Aim: Traumatic Brain Injury (TBI) is expressed as all brain injuries due to trauma. TBI (200/100000 per year), which ranks third among the causes of mortality and morbidity in children, causes 5 times more mortality than deaths due to leukemia and 18 times more than deaths due to brain tumors. This case report explains how a patient with TBI shows functional development with the rehabilitation program.

Materials and Methods: The patient applying to our clinic; She is a 3-year-old girl who had a head injury after a traffic accident outside a vehicle and demanded treatment due to difficulty in movement and coordination. In the first evaluation of the patient before the treatment; It was determined that she could walk with both hands, could not use her right hand in daily life activities, and her communication skills were weak. The patient's rehabilitation program: conventional physical therapy; lower and upper extremity

stretching, strengthening exercises, sensory exercises, occupational therapy, aquatherapy, special education practices and functional exercise exercises. The treatment is scheduled every day for 4 weeks.

Results: The patient's gait was evaluated by the Observational Gait Analysis. The functional use of the upper extremities was examined with the Assisting Hand Assessment (AHA) tests. Before treatment; Observational Gait Analysis Score: 3, AHA Score: 20. The patient who was evaluated after the treatment; It was recorded as Observational Gait Analysis Score: 7, AHA Score: 25.

Conclusion: Rehabilitation practices have an important role in minimizing the functional limitations created by TBI.

Key Words: Traumatic Brain Injury, Rehabilitation, Exercise

HAFİF DÜZEY ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERDE UYKU KALİTESİNİN İNCELENMESİ: ÖN VERİLER IŞIĞINDA

¹Melis Bağkur, ²Gonca İnanç, ³Adile Öniz

¹Uzm. Fzt., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-8022-464X

²Yrd. Doç. Dr. YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-2317-7653

³Prof., MD, PhD, YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-6619-4106

ÖZET

Yeterli uyku sağlığın önemli bir bileşenidir. Normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında zihinsel yetersizliği olan çocuklarda uyku sorunları daha sık gözlenmektedir. Bu çalışmada hafif düzey zihinsel engelli çocuklarda uyku alışkanlıklarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya Lefkoşa’da bulunan bir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine devam eden, 7-10 yaş arası hafif düzey zihinsel engeli olan 11 çocuk (6 erkek) ve sağlıklı 11 çocuk (5 erkek) dahil edilmiştir. Uykuyu değerlendirmek için Çocuklar için Uyku Bozuklukları Ölçeği ve Çocuk Uyku Alışkanlıkları Anketi kullanılmıştır. İki grup arası karşılaştırmalarda SPSS 22 programı kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre uygulanan testlerin alt bileşenleri olan aşırı uyku eğilimi bozukluğu, yatma zamanı direnci, uyku süresi, gün içi uykululuk değerlerinin ve uyku alışkanlıkları toplam değerinin zihinsel engelli çocuklarda sağlıklı çocuklardan anlamlı derece fazla olduğu bulunmuştur (sırasıyla $p=0,044$; $p=0,038$; $p=0,032$; $p=0,021$ ve $p\leq 0,000$).

Çalışmada, zihinsel engelli çocukların, sağlıklı çocuklara göre daha çok uyku bozukluğu yaşadığı görülmüştür ve detaylı çalışmalarla bunun nedenleri ve önlenme/müdahale süreçleri incelenmelidir. Bu bilgiler ışığında özellikle zihinsel yetersizliği olup uyku problemi yaşayan çocuğa sahip ailelere ve bu alanda çalışan eğitimcilere rehberlik etmesine ve ileriye yönelik davranışsal müdahale programlarının oluşturulması önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uyku kalitesi, uyku bozukluğu, gelişimsel gerilik

INVESTIGATION OF SLEEP QUALITY IN STUDENTS WITH MILD MENTAL RETARDATION

ABSTRACT

Adequate sleep is an important component of health. Sleep problems are more common in children with mental disabilities compared to children with normal development. The aim of this study is to examine the sleeping habits of children with mild mental retardation. 11 children (6 males) with mild mental disabilities between the ages of 7-10, who attend a Special Education and Rehabilitation Center in Nicosia and 11 healthy children (5 males) were included in the study. Sleep Disturbance Scale for Children and Children’s Sleep Habits Questionnaire were used to assess sleep. SPSS 22 program was used for comparisons between the two groups. According to the analysis results, it was found that the subcomponents of the tests, such as excessive sleep tendency disorder, bedtime resistance, sleep duration, daytime sleepiness, and total sleep habits values were significantly higher in mentally disabled children than healthy children (respectively $p = 0.044$; $p = 0.038$; $p = 0.032$; $p = 0.021$ and $p\leq 0.000$).

In the light of this information, we think that it will help families with mentally disabled children having sleep problems. Consequently, guide educators working in this field, to create future behavioral intervention programs.

Keywords: Sleep quality, sleep disorder, developmental retardation

ALEXITHYMIA AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Çağla Yiğitbaş¹, Aliye Bulut², Şüheda Yalçın Alimoğlu³, Suat Tuncay³

¹Assoc. Prof. Dr. Giresun University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Giresun, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-3789-1156

²Assoc. Prof. Dr. Gaziantep Islamic Science and Technology University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Gaziantep, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-4326-0000

³Nursing Student, Bingöl University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Bingöl, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-1418-5398

⁴Research Assistant, Bingöl University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Bingöl, Turkey, ORCID ID: 0000-0001-5493-6507

ABSTRACT

Today, for many reasons (more life with technological devices, the work of the parents, and its consequences, etc.), it is observed that the social communication of children is limited. It is important whether this condition will differ in the child's emotional state and psychological resilience. This study is based on fourth-grade students it aims to identify alexithymia and psychological resilience of students studying at the grade level, to determine whether socio-demographic characteristics make a difference in both respects, and to determine whether there is a relationship between alexithymia and psychological resilience. This study is a general study of cross-sectional scanning in survey design. The population of the study primary school 4th grad estudents, who lives in Bingöl province all of the students in the classformed, and proportionality was preferred in the sample calculation. A three-part scale was applied to th estudents who had parental permission and volunteered to participate.

According to study findings, participants ' alexithymia level was close to half of the scale score and their psychological resilience was low. According to the results of the study, there was no relationship between alexithymia and psychological resilience, and the number of siblings was positively associated with both scale scores. Alexithymia score is high in those with chronic disease and those who experiences adevents. Gender, income level perception, family type, mother's education, father's education and work status make a difference in psychological resilience. Also, some socio-demographic characteristics were found to make a difference in terms of children's alexithymia and psychological resilience levels. Children's moods and psychological resilience in terms of some socio-demographic characteristics constitutes the difference.

Keywords: Child, alexithymia, psychological resilience, affecting factors.

Introduction

The word comes from a Greek word that means “difficulty in identifying and communicating one’s feelings” (Dereboy, 1990). Alexithymic individuals experience difficulties in identifying and describing emotions and interpersonal relationships. Although they seem to be able to identify and describe emotions, they actually cannot (Sifneos, 1988).

The prevalence of alexithymia should not be underestimated at all: it is reported to be similarly prevalent in adolescents as in adults (approximately 10%) (Karukivi et al., 2014). A study in Turkey reported that this rate is 19.12% among Turkish adolescents (Uzal et al., 2018). To build a healthy society, both the mental and emotional skills of children need to be developed. In the literature, it has been reported that traumas in childhood affect physical, biological, emotional, social, and psychological developmental processes as well as neuropsychological performance in adulthood (Senkal, &Palabıyıkoglu, 2015; Cheung Chug, & Sheng Chen, 2020).

This study aims to reveal whether there is a relationship between alexithymia and psychological resilience levels in primary school students and to determine whether any socio-demographic characteristics make a difference in terms of both alexithymia and psychological resilience levels.

Methods

This study employs a cross-sectional survey design.

Procedures and participants: The province, which was included in the research in line with the purposive sampling method, is located in Turkey's Eastern Anatolia region. The individuals under the age of 20 constitute around 9.1% of the total population of the province. Also, the percentage of those with no income is 34.5%, the unemployment rate is 19.9%, and the rate of illiterate people is 6.7%. The province's fertility rate is above Turkey's total fertility rate. The mean years of schooling in the province are below the mean years of schooling across Turkey. When evaluated in terms of mental health, it is stated that more than half of the people living in the province have quite pessimistic feelings about the future. Women are more pessimistic than men, middle-aged individuals than young and old individuals, those with higher education levels than the uneducated, and those with middle-income than those with other income levels (Bingol Province Social Analysis Study, 2016).

Collection of Data: The study enrolled fourth-grade students of all primary schools in the province center. Data were collected between September 23, 2019, and February 29, 2020. In the 2018-2019 academic year, the number of primary school students in this province was 18.406. The study aimed to reach all fourth-grade students in the province and to include 100 students from each school in the sample. Data were obtained from a total of 2002 students who were permitted by their parents to participate in the study. In this study, the KMO coefficients of the Alexithymia Questionnaire for Children and the Child and Youth Resilience Measure were calculated as .767 (good) and .907 (excellent), respectively. Considering the Barlett's test p-value of both scales, the correlation between variables is statistically significant at $p < 0.05$ level.

Data Collection Tools

- *Personal Information Form:* This form, developed by the researchers, contains questions regarding the socio-demographic characteristics and diagnosis of the participants.
- *Alexithymia Questionnaire for Children (AQC):* The questionnaire was developed by Rieffe et al. to measure the alexithymia levels of children (Rieffe, Oosterveld, & Terwogt, 2006). The validity and reliability study of the Turkish version was performed by Kocak et al (Kocak, Karaboga, & Baloglu, 2015). The questionnaire consists of 20 items and three subscales: (1) Difficulty Identifying Feelings (DIF); (2) Difficulty Describing Feelings (DDF); (3) Externally-Oriented Thinking (EOT). Cronbach's alpha internal consistency coefficient of the total scale was reported as .78. The items are 3-point Likert type items (0 = wrong, 1 = sometimes true, 2 = often true). Items 1, 3, 6, 7, 9, 13, and 14 are related to DIF, items 2, 4, 11, 12, and 17 are related to Difficulty Describing Feelings, and items 5, 8, 10, 15, 16, 18, 19, and 20 are related to EOT. Items 4, 5, 10, 18, and 19 are reversely scored (2 = wrong, 1 = sometimes true, 0 = often true.) High scores indicate high alexithymia levels.
- *Child and Youth Resilience Measure (CYRM-12):* The original 28-item scale, developed in light of data collected from eleven countries, consists of three subscales and eight subdimensions. It was developed from a socio-ecological perspective, using quantitative and qualitative methods (Liebenberg, Ungar, & LeBlanc, 2012). The 12-item short version of the measure was developed by Liebenberg, Ungar, and LeBlanc (2013). The internal consistency coefficient of the measure was reported as .84. The measure contains 5-point Likert type items (5=describes me a lot, 1=does not describe me at all). Higher scores indicate higher resilience levels (Gokmen, 2015).

Cronbach's Alpha coefficient was used to test the reliability of the data in the research. When the criteria in evaluating Cronbach's Alpha coefficient are considered, $0.00 \leq \alpha < 0.40$ indicates the scale is not reliable, $0.40 \leq \alpha < 0.60$ shows the scale has low reliability, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ demonstrates the scale is quite reliable, and $0.80 \leq \alpha < 1.00$ means the scale is highly reliable (Kalayci, 2005). In this research, Cronbach's Alpha coefficients were calculated as .51 (low reliability) and .79 (highly reliable) for AQC and CYRM-12, respectively.

Data Collection: To conduct the research, written permission was obtained from the X University Ethics Committee (23/10/2019-E.21435) and the Provincial Directorate of National Education. In addition, written consent forms were obtained from the children's parents.

Statistical analysis: The data were evaluated with the SPSS-22 software, and controlling for errors, tabulation, and statistical analyses were also performed. Number and percentage values and rank averages were used for statistical analyses. Missing data and outliers were removed before normality analyses. Then, to test the compatibility with the normal distribution, histograms were drawn, skewness and kurtosis values were examined, and Kolmogorov-Smirnov analyses were performed. Since the data were not normally distributed, logarithmic transformations were used. However, it was still observed that the scores from the total scales and the subscales did not show a normal distribution. For this reason, non-parametric tests [Mann Whitney U (MWU) and Kruskal Wallis (KW)] were used. For the relationship between variables and scores, Spearman's correlation analysis was performed. $p < 0.05$ was accepted as statistically significant.

Results

The average age of the participants is 9.78 ± 0.54 (Median:10.00, Min:8, Max:12). The average number of siblings is 3.25 ± 1.52 (Median: 3.00, Min: 1, Max: 11). All of the participants are primary school fourth-grade students. 88.7% of mothers are housewives, 15.9% of fathers are workers. 4.0% of the participants reported using addictive, harmful substances, and most of them stated that this substance was tobacco. 41.6% stated that they experienced a stressful event.

Table 1. Descriptive characteristics of children (N = 2002)

Variable	Characteristics	Number	%
Age Range	9 and under	515	25.7
	10 and above	1487	74.3
Gender	Female	992	49.6
	Male	1010	50.4
Income level perception (n = 1968)	Sufficient	1663	84.5
	Insufficient	305	15.5
Mother's educational level (n = 1946)	Not literate	262	13.5
	Literate, however, did not finish education	372	19.1
	Primary education graduate (8 years)	716	36.8
	Secondary education graduate (12 years)	366	18.8
Working status of the mother (n = 1969)	University and higher education	230	11.8
	Employed	237	12.0
	Unemployed	1732	88.0
Father's educational level (n = 1929)	Not literate	106	5.5
	Literate, however, did not finish education	232	12.0
	Primary education graduate (8 years)	582	30.2
	Secondary education graduate (12 years)	452	23.4
Working status of the father (n = 1977)	University and higher education	557	28.9
	Employed	1699	85.9
	Unemployed	303	14.1
Are there any diseases? (n = 1988)	Yes	281	14.1
	No	1707	85.9
Sad event situation (n = 1986)	Yes	816	41.1
	No	1170	58.9

Table 2. Distribution of alexithymia and psychological resilience scores on socio-demographic characteristics (N = 2002)

Variable		AQC Mean Rank*	Test and p	CRYM-12 Mean Rank*	Test and p
Gender	Female	1013.82	Z = -.946	971.94	Z = -2.271
	Male	989.40	p = 0.714	1030.54	p = 0.023
Income level perception	Sufficient	973.81	Z = -1.950	956.81	Z = -5.180
	Insufficient	1042.77	p = 0.051	1139.17	p = 0.001
Family Types	Nuclear family	985.60		977.08 ^a	
	Large family	1017.58	KW = 1.624	1038.46	KW = 8.334
	Broken Family	1060.67	p = 0.356	1173.02 ^a	p = 0.016
Mother's educational level	Not literate	983.50		1056.42 ^{a,b,c}	
	Literate	1020.39		961.65 ^{a,d,f}	
	Educated for 8 years	971.50	KW = 24.322	1029.74 ^e	KW = 32.913
	Educated for 12 years	951.88	p = 0.307	903.60 ^{b,e}	p = 0.001
	University and higher	926.90		834.38 ^{c,d,f}	
Father's educational level	Not literate	883.99		1105.33 ^{a,b}	
	Literate	999.27		1017.83 ^c	
	Educated for 8 years	975.02	KW = 3.817	1000.76 ^d	KW = 28.582
	Educated for 12 years	972.40	p = 0.431	978.82 ^{a,e}	p = 0.001
	University and higher	949.67		867.71 ^{b,c,d,e}	
Working status of the Father	Employed	991.31	Z = -.446	972.51	Z = -3.181
	Unemployed	974.87	p = 0.656	1089.80	p = 0.001
Chronic illness	Yes	1096.73	Z = -3.225	1019.10	Z = -.776
	No	977.67	p = 0.001	990.45	p = 0.437
Experiencing a very sad event	Yes	1063.04	Z = -4.517	976.06	Z = -1.134
	No	945.00	p = 0.001	1005.67	p = 0.257

a, b, c, d, e, f indicate the groups from which the difference originated.

AQC; Alexithymia Questionnaire for Children, CRYM-12; Child and Youth Resilience Measure

Conclusion

The present study was conducted with fourth-grade students with parental permission studying at schools in the a center. For this reason, the findings can be interpreted only in the context of the students in the schools where the study was conducted. Also, our findings are limited to the information obtained from the measurement tools. The use of self-report scales is another limitation of this research.

Limitations

This research was carried out with the 4th-grade students who have parental consent to participate in the study in a city center and within a certain period. For this reason, the findings obtained from the study cover only the students in the schools where this study was conducted. The findings are limited to the information in the measurement tools used. The use of self-report scales as measurement tools is also within the limitations of this research.

References

1. Dereboy, I. F. (1990). Alexithymia: A review. *Turkish Journal of Psychiatry*3, 157-167. Retrieved April 10, 2021, from [https://akademik.adu.edu.tr/ad/med/psikiyatri/webfolders/topics/Alekstimi%20-%20Bir%20gozden%20gecirme%20\(1990\).pdf?id=6JIN6470AUPO3HU51TV1](https://akademik.adu.edu.tr/ad/med/psikiyatri/webfolders/topics/Alekstimi%20-%20Bir%20gozden%20gecirme%20(1990).pdf?id=6JIN6470AUPO3HU51TV1)
2. Sifneos, P. E. (1988) Alexithymia and its relationship to hemispheric specialization, affect, and creativity. Retrieved April 19, 2021, from *Psychiatr Clin North Am*, 11(3), 287-292.[https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(18\)30480-5](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(18)30480-5)

3. Karukivi, M., Pölönen, T., Vahlberg, T., Saikkonen, S., & Saarijärvi, S. (2014). Stability of alexithymia in late adolescence: Results of a 4-year follow-up study. *Psychiatry Res*, 219(2), 386-390 <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2014.05.058>
4. Uzal, G., Yavuz, M., Akdeniz, B. Çallı, S., & Bolat, N. (2018). Investigating the relationships between alexithymia characteristics, meta-cognitive features and mental problems in high school students in İstanbul. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 19, 478 - 484 Retrieved April 12, 2021, from https://www.bibliomed.org/mnsfulltext/91/apd_289804.pdf?1588414453
5. Senkal, I., & Palabıyıkoglu, R. (2015). Childhood traumas and alexithymia. *Journal of Ufuk University Institute of Social Sciences* 4(8), 7-24 Retrieved April 09, 2021, from https://ufuk.edu.tr/uploads/page/enstituler/sosyal-bilimler/ensdergi/say-8/pek_enkal_refia_palabykolu.pdf
6. Cheung Chung, M., & Sheng Chen, Z. Gender differences in child abuse, emotional processing difficulties, alexithymia, psychological symptoms and behavioural problems among chinese adolescents. *Psychiatric Quarterly*, 2020, Retrieved April 19, 2021, from <https://link.springer.com/article/10.1007/s11126-019-09700-w>
7. Liebenberg, L., Ungar, M., & Van de Vijver, F.R.R. (2012). Validation of the child and youth resilience measure-28 (cyrm-28) among canadian youth with complex needs. *Research on Social Work Practice*, 22(2), 219-226 doi: 10.1177/1049731511428619
8. Gokmen, A. (2015). Psychometric properties of child and youth psychological strength scale (cyprs-12): validity and reliability study. *Ege Journal of Education*, (16) 1:1-12 <https://doi.org/10.12984/eed.45159>
9. Kalayci, S. (2005). *SPSS Applied Multivariate Statistical Techniques*, Ankara: Asil Publication Distribution, 405.

PANDEMİ SÜRECİNDE ANNE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ KAVRAMLARI ÜZERİNE DERLEME ÇALIŞMASI

Gizem Öneri Uzun*, Ayhan Çakıcı Eş**

*Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Lefkoşa,
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

**Girne Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Girne, Kuzey Kıbrıs Türk
Cumhuriyeti

ÖZET

Bu çalışmada anne ve çocuk ilişkisinde çok önemli bir unsur olan birçok kavram teorik boyutta incelenmiştir. Özellikle bu kavramların anne ve çocuk ilişkisi üzerinde nasıl etkiler yarattığına bakılmıştır. Bu çalışmada pandemi kavramı incelenmiş ve pandemi öncesindeki anne kavramının özellikleriyle pandemi sonrasındaki anne kavramının özelliklerinin değişimini göstermesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Anne ve çocuk ilişkisinin kavramları olarak; başlıca anne, çocuk, anne tutumu, anne-çocuk ilişkisi, annenin sözel ifadeleri, annenin rolü ve pandemi sürecinde annelik kavramları gibi kavramlar ele alınmıştır. Bu bağlamda anne ve çocuk kavramları ile ilişkili kavramların tanımları, kavramların açıklamaları, kavramların önemi üzerinde durulmuştur. Konu ile ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası alan yazında yer alan çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular incelenmiş ve kavramsal çerçevede sunulmuştur. Anne çocuk ilişkisi, çocuğun gelişiminde yaşamsal önem taşıyan, uzun süreli bir etkileşim biçimi olmaktadır. Anne çocuk arasındaki ilişkide tutarlılık, devamlılık ve bağlılık, çocuğa hayatının ilk ve en önemli duygusunu vermektedir. Annenin, çocuğun kişilik özellikleri, akademik başarısı, davranışları ve empati becerisi üzerindeki etkileri olumlu ve olumsuz şekilde bilinmektedir. Annenin çocukla ilişkisinin en önemli evresi, doğum öncesinde başlayıp, doğumdan sonraki aylarda süregelen ilişkiyi kapsamaktadır. Yaşamın eve sığdırılmaya çalışıldığı pandemi sürecinde, okulların kapalı olması evlere kapanan kişilerin büyük bir kısmını çocuklar ve onların anneleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla pandeminin çocuklar tarafından anlamlandırılmasında anne faktörü diğer kavramlara oranla daha büyük bir öneme sahip olmaktadır. Sonuç olarak pandemi sürecinde anne-çocuk ilişkisindeki tutumlardaki farklılıklara yönelik yapılan çalışmaların daha dikkat çekici bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmanın pandemi sürecinde anne ve çocuk ilişkileri ile ilgili yapılacak olan çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir. Bu çalışma, çok yeni bir durum olan pandemi ile ilgili literatürün oluşmasına katkı sağlaması ve araştırmacılara rehberlik etmesi açısından önemli görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Psikoloji, Anne-Çocuk İlişkisi, Anne Tutumu, Pandemi.

ABSTRACT

In this study, many concepts which are very important features in the mother and child relationship, have been examined in theoretical terms. In particular, it has been examined how these concepts affect the mother and child relationship. In this study, the concept of pandemic was examined and the characteristics of the concept of the mother before the pandemic and the change of the characteristics of the concept of the mother after the pandemic constitute the aim of the study. As the concepts of mother and child relationship; concepts such as mother, child, mother attitude, mother and child relationship, mother's verbal expressions, mother's role and motherhood in pandemic process are discussed. In this context, the definitions of the concepts related to the concepts of mother and child, the explanation of the concepts, and the importance of the concepts are emphasized. The findings obtained as a result of the studies in the national and international literature on the subject were examined and presented in a conceptual framework. The mother and child relationship is a long-term form of interaction that is vital in the development of the child. Consistency, continuity and commitment in the relationship between mother and child gives the child the first and most important feeling of his life. The effects of the mother on the child's personality traits, academic achievement, behaviors and empathy skills are known positively and negatively. The most important phase

of the mother's relationship with the child includes the relationship that begins before birth and continues in the months after birth. During the pandemic process in which life is trying to be confined to the home, most of the people who are closed to homes because of the closed schools are children and their mothers. Therefore, the mother factor has a greater importance than other concepts in the meaning of the pandemic by children. As a result, it is thought that studies on the differences in attitudes in mother and child relationship during the pandemic process are a more remarkable result. It is aimed that this study will shed light on the studies to be carried out on mother and child relations during the pandemic process. This study is considered important in terms of contributing to the formation of the literature on the pandemic, which is a very new situation, and guiding researchers.

Keywords: Psychology, Mother, Child, Relationship, Maternal Attitude, Pandemic.

Giriş

Çocukların başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptıklarını yaparak davranış biçimi oluşturdıkları bilinmektedir. Bu nedenle çocukların olumlu davranışları kazanabilmeleri için sağlıklı davranış biçimlerine ihtiyaçları bulunmaktadır. Yetişkinlerin çocukları olumlu davranışlara yönlendirebilmeleri ve bu konuda iyi örnek olmaları gerekmektedir (Özensel, 2004).

Anne kavramı, üzerinde durulması gereken önemli bir kavram olmaktadır. Anne yüzünü bile görmediği, huyunu suyunu bilmediği çocuğuna o daha doğmadan sevgisini hazır etmektedir (Çıtlak ve Birgit, 2009).

Anne, çocuğun doğduğu andan itibaren dünyayı öğrenmesini ve görmesini sağlayan bir ayna olmaktadır. Çocuk, annenin gözüyle dünyayı öğrenmeye başlamakta, dünyanın olumlu ve olumsuz yönleri ile muhteşemliği, kötülüğü, iyiliği, zorlukları, kolaylıkları annenin bakışından edinilen bilgi ile gelişmekte ve büyümektedir (Özben ve Argun, 2002).

İçinden geçmekte olduğumuz pandemi sürecinde, literatürde ailede ruh sağlığı çalışmaları oldukça kısıtlıdır. İlerleyen süreçte uzunlamasına yapılan araştırma sonuçlarıyla ilgili literatürün kapsamı genişleyecek ve dolayısıyla konuyla ilgili daha net ve detaylı bilgiler elde edilebilecektir.

Çocukların lehine olarak, bilimsel veriler kayba ve travmaya uğrayan pekçok çocuğun oldukça dayanıklı ve kendini yenileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Sürekli yardım ve konuşmaya açık bir ortam sağlamak çocukların sorunlarla olan mücadele gücünü artırıp ileride sorunlarla baş edebilmelerine olanak sağlayacaktır. Böylece geliştirebilecekleri psikiyatrik bozukluklar riski de azalabilecektir. Sadece bu süreç sırasında değil, bu süreç sona erdiğinde de birçok çocuk ve gençte bazı psikiyatrik bozulmaların ortaya çıkması yüksek derecede olasıdır.

Ebeveyn Olmak

Ebeveyn olmak; hamilelik süreciyle başlayan çelişkili duyguları kapsayan karmaşık, toplumsal, kültürel, ekonomik vb. birçok değişkenden etkilenerek başta anne olmak üzere anne ve babanın yaşamlarında temel bazı değişim, dönüşüm ve düzenlemelerin yaşandığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Altaş, 2019).

Pandemi sürecinde salgının etkisinin ve vaka sayılarının azaltılması için sosyal izolasyonun önemli olması, insanların sürekli olarak evlerinde kalmalarına sebep olmakla birlikte pandemi şartları içerisinde ebeveyn olma kavramında değişikliklere neden olmuştur (Kırık ve Özkoçak, 2020).

Her gelişim döneminde olduğu gibi bir felakete verilen tepkiler kişiler arasında farklılıklar göstermektedir. Pandemi sürecinde ebeveynler ve çocuklarında da bir takım davranış değişiklikleri gözlenmiştir. 3-18 yaş aralığını kapsayan yapılan bir çalışmada, çocuklarda görülen korkular, belirsizlikler, fiziksel ve sosyal açıdan yetersizlikler yaşayabildikleri ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada Covid-19 salgını sürecinde çocukların ebeveynlerine bağımlılığının arttığı, dikkat dağınıklığı, iştahsızlık, uyku sorunları ve sinirli olma duygularını sıklıkla deneyimledikleri sonucuna varılmıştır (Jiao ve diğ., 2020).

Bir başka çalışmada, çocukların depresyon düzeylerinin yükseldiği, çocuk istismarının, ebeveynlerin çocuklara yönelik streslerinin ve teknolojik araçları kullanma oranlarının oldukça arttığı görülmüştür (Cluver ve diğ., 2020). Özellikle çocukların ve annelerinin Covid-19 sürecinin sebep olduğu fiziksel, psikolojik, istihdam gibi sorunlardan dolayı aile içi şiddet görmeye karşı daha savunmasız oldukları ifade edilmiştir (Bradbury-Jones ve Isham, 2020).

Yapılan çalışmada Covid-19 salgını sürecinin aile yaşantısı üzerindeki olumlu etkisi olarak ebeveynler arası aile içi etkileşimin artmasıdır. Bu doğrultuda ebeveynler çocukları ile oynadıkları etkinlik türlerinin ve buna bağlı olarak etkileşim sürelerinin arttığını ifade etmişlerdir. Tüm gün evde kalmak ebeveynler tarafından aile bireylerinin birbiriyle geçirdikleri zamanın değerlendirilmesi anlamında fırsat olarak tanımlanmıştır (Başaran ve Aksoy, 2020).

Anne-Çocuk İlişkisi

Anne çocuk etkileşimi, çocuğun gelişiminde yaşamsal önem taşıyan, uzun süreli bir etkileşim biçimidir. Annenin, çocuğun kişilik özellikleri, akademik başarısı, davranışları ve empati becerisi üzerindeki etkileri bilinmektedir. Araştırmacılar, erken çocukluk döneminde olumlu ilişki unsurlarını ortaya çıkartmak amacı ile okul öncesi dönemde annenin çocuklar üzerindeki etkilerini uzun süreli araştırmalarla incelemişlerdir. Yapılan araştırmalar özellikle dezavantajlı çocukların annelerine verilen erken müdahale programlarının çok sayıda olumlu sonuç veren etkili bir strateji olduğunu göstermiştir (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001).

Bunun yanı sıra ebeveynlik etkilerini birlikte inceleyen araştırmalar, annelerin ebeveynlik stillerinin çocuk üzerindeki etkilerinin, babalarınkinden çok daha anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır (Sunar, 2009).

Anneliğe daha fazla odaklanılmasının iki sebebi bulunmaktadır. Bunlardan biri biyolojik gerçeklik, diğeri ise çocuğun annenin kişilik ve yapısının bir parçası olduğu psikolojik düzeydir (Cori, 2019). Anne bakımından yoksun kalmak çocuğun fiziksel, entelektüel ve sosyal gelişiminde gecikmeye neden olmaktadır (Zakirov, 2014)

COVID-19 salgınıyla beraber çocukların eğitim-öğretim faaliyetlerine online platformlar aracılığıyla ulaşması da bu kriz durumunun etki düzeyini arttırmaktadır. Çünkü çocuklar öğrenci rolleriyle yer aldıkları eğitim sisteminde belirli bir oryantasyon sürecine katılmadan uzaktan eğitim faaliyetlerinde yer almak ve bu sürece destekleri olmadan uyum sağlamak zorunda kalmışlardır.

Ruh sağlığı hizmetlerinin de online ortamlarda veriliyor olması ve çocukların dikkat sürelerinin sınırlı olması nedeniyle çocukların COVID-19 sonrası ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanması da güçleştirmiştir.

Loomis'in (2018) de ifade ettiği gibi bu tür kriz durumuyla karşılaşan fakat ruh sağlığı hizmetlerinden faydalanamayan çocukların hem kısa vadede hem de uzun vadede diğer gelişim alanları da olumsuz yönde etkilenmektedir.

Çocukların okuldan ve arkadaşlarından ayrılması, süreci anlamlandırmada zorlanmaları, aile bireylerinin pandemi gerçeğiyle ilgili verdikleri tepkiler ve bu ekseninde değişen yaşamları gibi güçlükler dışında, yaşayabilecekleri muhtemel bir diğer problem de boş zaman etkinliklerine kısıtlamalar getirilmiş olmasıdır. Birçok ülkede sosyal grup ve spor kulüpleri faaliyetlerini durdurmuştur. Çocukların oyun alanlarını kullanmaları yasaklanmıştır (Team ICC-R., 2020).

Çocukların COVID-19 pandemi sürecindeki olası tepkilerinin yoğunluğu, sıklığı veya türleri bireysel farklılıklara göre değişim göstermektedir. Bu nedenle çocukların tepkileri değerlendirilirken veya bu tepkilerle ilgili herhangi bir müdahale yapılırken çocukların gösterdiği tepkiler bireysel, kültürel ve çevresel faktörler bağlamında ele alınmalıdır. Kriz olarak nitelendirilebilecek COVID-19 pandemi süreci gibi zorlu yaşam olayları sonrasında bazı çocuklar uzun süreli tepkiler verirken bazılarıysa kısa süreli tepkiler verir veya tepki göstermezler (Pearlman, Schwalbe ve Cloitre, 2010)

Anne-Çocuk İlişkisinde Anne Yaklaşımları

Anne çocuk arasındaki sevgi ilişkisinde annenin rolü çok büyük olmaktadır. Her annenin çocuğunu çok sevdiği, benimsediği ve ilgi gösterdiği düşünülse de her zaman bu durum bu şekilde gerçekleşmemektedir. Annelerin çok bilinen dört farklı yaklaşımı:

1.Erişilebilir-ulaşılabilir anne yaklaşımı:

Çocuğuyla iletişime açık olan anne yaklaşımı olmaktadır. Çocuğunun bu yöndeki taleplerine duyarlı ve dikkatini çocuğuna yöneltmekte gecikmeyen anne yaklaşımıdır.

2.Kabul eden anne yaklaşımı:

Çocuğunun ihtiyaçlarını yerine getirmeye çalışan ama zaman zaman sinirlenebilen yapıda sıklıkla karşılaşılan anne yaklaşımı olmaktadır.

3.İşbirliğine açık anne yaklaşımı:

Çocuğunun birey olarak kişiliğine saygı gösteren anne tipleri olmaktadır. Anne talep ve duygularını dikkate almaktadır.

4.Duyarlı anne yaklaşımı:

Çocuktan gelen her tür iletişim isteğine olumlu bir karşılık veren anne tipi olmaktadır. Sağlıklı bir iletişim ve paylaşım ortamı hazırlamaktadır. Tutarlı ve dengeli anne yaklaşımıdır (Özensel, 2004).

Anne çocuk etkileşimi, çocuğun gelişiminde yaşamsal önem taşıyan, uzun süreli bir etkileşim biçimi olmaktadır. Anne çocuk arasındaki ilişkide tutarlılık, devamlılık ve bağlılık, çocuğa hayatının ilk ve en önemli duygusunu vermektedir. Annenin, çocuğun kişilik özellikleri, akademik başarısı, davranışları ve empati becerisi üzerindeki etkileri olumlu ve olumsuz şekilde bilinmektedir. Annenin çocukla ilişkisinin en önemli evresi, doğum öncesinde başlayıp, doğumdan sonraki aylarda süregelen ilişkiyi kapsamaktadır (Şen ve Boyraz, 2017).

Çocuk eğitiminde aile içinde anne ön sırayı almaktadır. Çocuk anne ilişkisi duygusal platformda başlamakta ve bunun göstergesi ise sevgi olmaktadır. Anne çocuğuna olan ilgi ve alakasını başta sevgi ile göstermelidir. Çocuk annesi tarafından sevildiğini hissettiği andan itibaren, anne tarafından gelen eğitici her türlü eylemi kabul edecektir (Şen ve Boyraz, 2017).

Bebek ile annesi arasında doğumdan itibaren başlayan ilişki güven duygusunun temelini oluşturmaktadır. Bebeğin ihtiyaçlarına annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi, onun sıkıntılarını giderebilmesi, sözsüz dilini anlayabilmesi anneye bebek arasında kurulan karşılıklı anlayış ve güvenin başlangıcı olmaktadır (Mayseless ve diğ., 2004).

Hamileliğin son 3 ayından itibaren çocuğun duygusal belleği oluşmakta ve anne karnında bebek sevilip sevilmediğini, istenip istenmediğini algılayabilmektedir. Sevilme bebek ve çocuk için temel ihtiyaç olmaktadır. Bebek doğumuyla beraber kendisini annesinin bir parçası olarak görmekte ve tüm dünyası annesi ve kendi varlığı olmaktadır (Özensel, 2004).

Çocuğun kişiliğinin biçimlenmesinde ebeveynlerinin tutumlarının önemi büyük olmaktadır. Kişilik özelliklerini ebeveynlerin çocukla ilişkilerinde gösterdiği davranış örüntüleri belirlemektedir (Özben ve Argun, 2002). Çocuğun, model aldığı kişilerin davranış ve tutum geliştirdiği düşünülürse, ebeveynlerle arasındaki iletişim ve etkileşimin hayati öneme sahip olduğu söylenebilmektedir. Çocuk anne babasının hayata bakışını, davranışlarını, tutumlarını modelleyerek sosyalleşmekte; dolayısıyla bu aile içerisinde bir birey olmayı öğrenmektedir (Özben ve Argun, 2002).

Çocukluğun erken yıllarında kurulan ilişkiler psikolojik gelişim açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmacılar, bu dönemdeki olumlu ilişkisel unsurları ortaya çıkartmak amacı ile anne baba davranışlarını ve bunların çocuk gelişimini nasıl ve ne yönde etkilediğini uzun süredir incelemektedir (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001). Bununla birlikte, ebeveyn davranışlarını, ebeveynin çocuk yetiştirme hedeflerini, sosyo-ekonomik kültürünü dikkate almadan incelemek ‘ebeveyn sosyalleştirmesini’ kapsamlı bir şekilde anlamamıza imkan vermemektedir (Lange, Blonk ve Wiers, 1998).

Bebek konuşmasa bile her şeyin farkında olmakla birlikte bir kayıt cihazı gibi tüm gelişmeleri belleğine kaydetmektedir. Bu dönemde annenin bebeğe göstereceği ilgi, şefkat ve sevgi kişilik gelişimi açısından çok önemli bir olgu olmaktadır. Anneyle bebek arasındaki bu duygusal paylaşım, ilk 4 yıl için özel öneme sahip olmakla birlikte bebeğin kendini güvende hissetme ihtiyacı karşılanmaktadır (Özben ve Argun, 2002),

Sağlıklı anne çocuk ilişkisinin oluşumunda annenin ruh sağlığı büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla mutsuz bir evlilik, annenin eşinden yeterli ilgi görememesi, ailenin ekonomik sıkıntıları, babanın, çocuğun doğumunu isteksiz bir şekilde karşılaması gibi nedenler bu duruma örnek verilebilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2004).

Pandemi tanım olarak, “dünyaya yayılan bir salgın” anlamındadır. Literatürde modern tanımlar arasında “geniş salgın”, “çok geniş bir alanda salgın ve genellikle nüfusun büyük bir bölümünü etkileyen” ve “diğerleri arasında bir bölge, ülke, kıta veya küresel olarak yayılan veya meydana gelen” gibi tanımlar da mevcuttur (Morens, Folkers & Fauci 2009).

Yaşamın eve sığdırılmaya çalışıldığı bu dönemde, okulların kapalı olması evlere kapanan bireylerin büyük bir kısmını oluşturan çocukları ve onların annelerini oluşturmaktadır. Pandemi süreci içerisinde her yaş grubunun süreci anlamlandırma ve baş edebilme biçimleri farklı olmakla birlikte, pandeminin çocuklar tarafından anlamlandırılmasında anne faktörü önemli bir yer tutmaktadır (Vanderweele ve diğ., 2020).

Yakın zamanda yapılan bir çalışmada anne ve çocuklara “evde bir günün nasıl geçtiği” konusunda sorular yöneltilmiş, çocukların ev içerisindeki zamanlarını daha çok “oyun oynayarak ve etkinlik yaparak” geçirdikleri görülmüştür. Kalan diğer zamanlarda çocukların uyudukları, televizyon izledikleri, ödevlerini yaptıkları ve resim çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, Kuru ve Yıldız, 2020).

Yine aynı çalışmada annelerin evdeki zamanı nasıl geçirdikleri ile ilgili olarak ise “çocuklarıyla ilgilenerek günü geçirdikleri ve rutin ev işleri yaptıkları” görülmüştür. Bununla birlikte az bir zaman diliminde film izledikleri ve haber takibi yaptıkları sonuçlar arasında yer almaktadır (Öztürk, Kuru ve Yıldız, 2020).

Anneler açısından bakıldığında annelerin büyük çoğunluğunun öncelikli olarak çocuklarıyla ilgilendikleri ve zaman geçirdikleri sonucuna varılmıştır. Annelerin bireysel olarak evdeki işleri yürüttükleri ve çocuk bakımını üstlendikleri yapılan çalışma sonucunda anlaşılmaktadır. Araştırmalarda salgın durumunda kadınların sağlık konusundaki kaygı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020).

Anne-Çocuk İlişkisinde Annenin Sözel İfadeleri

Anne çocuk etkileşimlerinin değerlendirildiği araştırmalarda sıklıkla serbest oyun ortamındaki anne ifadelerinin ele alınarak incelendiği görülmektedir (Cornish, McMahon ve Ungerer 2008; Davenport, Hegland ve Melby 2008).

Tanımlamalarda ortak olan noktalara göre duygusal hazırbulunuşluk dört boyutta değerlendirilmektedir. Bu boyutlar duyarlılık, yapılandırma, sınır koyabilme ve düşmanca davranmamadır (Cornish, McMahon ve Ungerer 2008).

Yapılan çalışmada annelerin çocukları ile oynarken kullandıkları ifadelerin gruplamalar doğrultusunda incelendiğinde; duyarlılık boyutunda anneler çocuklarının isteklerine uyum sağlamada zorluk yaşamışlar ve çocuğu yanıtlamamışlar sessiz kalmışlardır. Yapılandırma boyutunda anneler yeni aktivite başlatma çabasına girişmemişlerdir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011).

Anneler çocuğun yönlendirmesine uyum sağlamak, onu anlamak, dikkatini verdiğini göstermek, ilişkiyi devam ettirmek amacı ile tanımlayıcı soru sorma, davranış tanımlama ve sözel yansıtma ifadelerini oyun etkileşimlerinde kullanmışlardır. Yansıtıcı açıklamalara daha az anne tarafından yer verilmiştir. Bununla birlikte anneler, oyunda rol alarak oyun konuşması yapmakta sıkıntı yaşamışlardır. Ayrıca anneler, gereksinim olsa da uygun sınır koyamamışlardır. Zorlayıcı olmama boyutunda, annelerin emir cümlelerine ve negatif ifadelerle yer vermedikleri, buna karşın övgü ifadelerini kullandıkları görülmüştür (Akgün ve Yeşilyaprak, 2011).

Pandemi Sürecinde Annelik

Tarihteki önemli salgınların beklenenden çok daha kısa sürede gündemden düşmesinin bir nedeni olarak toplumların hızla yayılan bir salgınla başa çıkma sürecinde, önce büyük bir ilgi, korku ve panik duygusu ile tepki vermeleri ancak sonrasında salgın kontrol altına girmeye başlar başlamaz ilgilerini bir anda kaybetmeye başlamaları olduğu düşünülmektedir (Huremovic, 2019).

Avrupa da dahil olmak üzere dünya üzerinde hızla ilerlemiş olan COVID-19, çok kısa sürede yayılmıştır. Korona ile ilgili ilk vakalar bildirildiğinden beri, DSÖ ve ortakları, Çinli yetkililer, küresel uzmanlarla birlikte virüsün nasıl yayıldığını, hangi popülasyonların daha çok risk altında olduğunu, klinik hastalık spektrumu ve insandan insana bulaşmasını belirlemek ve engellemek için en etkili yolları öğrenmek için çalışmaktadırlar (WHO, 2020).

Araştırmalarda salgın durumunda kadınların sağlık konusundaki anksiyete düzeylerinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ekiz, İlman ve Dönmez, 2020).

Almond'un (2006) yaptığı çalışmada salgından birkaç ay önce ve sonra doğanlar karşılaştırılmış, salgına maruz kalan kadınların çocuklarında daha çok fiziksel engelle rastlandığı ve bu grubun yaşam boyu daha düşük eğitim düzeyine ve gelire sahip oldukları bulunmuştur.

Çocuklar ve ebeveynler bir felakete çeşitli şekillerde tepki verebilirler. Bu reaksiyonlar yaş, gelişim düzeyi, entellektüel kapasite, bireysel ve çevre destek sistemleri, kişilik ve diğer faktörlerden etkilenir. Küçük çocuklarda psikolojik sorunların yaygın belirtileri arasında gerileme, tutunma davranışı, dikkatsizlik, saldırganlık, sinirlilik, sosyal geri çekilme ve ağlama bulunur. Daha uzun süreli etkiler arasında depresyon, anksiyete, uyum bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu ve kişilerarası veya akademik zorluklar sayılabilir (Madrid, Grant, Reilly ve Redlener, 2006; Main, Zhou, Ma, Luecken ve Liu, 2011).

Bu bakımdan çocuklar ve aileler, Covid-19 salgınının şiddetli etkisine kayıtsız değildir. Tıbbi literatür, çocukların 2019- Coronavirüs hastalığına (COVID-19) minimal düzeyde duyarlı olduklarını göstermesine rağmen, çocuklar bu salgın sürecinin psikososyal etkisinden en çok etkilenenleridir (Ghosh, Dubey, Chatterjee ve Dubey, 2020).

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 pandemi süreci herkesi farklı şekilde etkilemektedir. Bununla beraber anne ve çocukların bu süreçte neyi düşündükleri ve ne istediklerine yönelik algıları incelenmeye başlandı. Tüm dünyada bir an önce bitmesi beklenen pandemi sürecinin, özellikle anne ve çocuk ilişkisi kavramını incelerken, anne ve çocuklar tarafından bu beklentinin yüksek olduğu görülmüştür. Pandemi sürecine hazırlıksız yakalanmanın, bireyler tarafından ciddiye alınmamanın ve dikkat edilmemesinin sonuçları olarak kontrolsüz yayılım yerini pandemiye bırakmıştır (VanderWeele ve diğ., 2020).

Anne ve çocuk arasındaki en önemli dil sevgi dilidir. Sevgi ilişkisi var olduğu sürece kurulacak iletişim, kullanılacak sözel ifadeler, bunların çocuk üzerinde yaratacağı olumlu ya da olumsuz psikolojik belirtiler önemli olmaktadır.

Anne-çocuk ilişkisinde annenin iyi bir dinleyici olması çocuğun da ilerideki hayatında başkalarıyla olumlu iletişim kurmasında ona etken olacaktır. Ebeveyn olarak çocuğa konuşurken; çocuğun sözünü kesmemek, sözel ifadelerle dikkat etmek ve gösterilen tutum ve davranışlara özen göstermenin çocuğun kendi davranışları üzerinde model olacağı unutulmamalıdır.

Çocuğu yargılamamak, beklenti içinde olmamak ve koşulsuz kabul çocuğunuzla iletişim kurmada işinizi kolaylaştıracak, çocuğunuzun sizinle rahat iletişim kurmasını sağlayacak önemli noktalardan biridir. Çocuğu konuşurken dinlemek, o sırada ne hissettiğini öğrenmek, duygusunu ifade etmesine izin vermek anne-çocuk ilişkisinde önemli noktalardan biridir.

Kaynakça

- 1.Akgün, e. ve Yeşilyaprak, B. (2011). Anne Çocuk Oyun Etkileşiminde Niteliksel Boyut: Annelerin Sözel İfadelerinin Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 40: 11-20.
- 2.Almond, D. (2006). Is the 1918 Influenza pandemic over? Longterm effects of in utero Influenza exposure in the post-1940 U.S. population. Journal of Political Economics, (114), 672–712. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1086/507154>.
- 3.Altaş, B. (2019). Annelikle birlikte aşkın değişen yönü: "İyi babaysan seni daha çok severim kocacım!". Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 2(2), 174-210.
- 4.Başaran, M. ve Aksoy, A. B. (2020). Anne Babaların Koronavirüs (COVID-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 13 Sayı: 71.
- 5.Bradbury-Jones, C., ve Isham, L. (2020). The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. Journal of Clinical Nursing, 1-3. DOI: 10.1111/jocn.15296.
- 6.Cluver, L. ve diğ. (2020). Parenting in a time of COVID-19. Lancet, 395:e64, doi:10.1016/S0140-6736(20)30736-4.
- 7.Cori, J. L. (2019). Annenin Duygusal Yokluğu. İstanbul: Koridor Yayınları.

- 8.Cornish, A. M.; McMahon, C. ve Ungerer, J. A. (2008). Postnatal Depression and The Quality Of Mother–Infant øinteractions During The Second Year Of Life. *Australian Journal Of Psychology*, 60(3),142–151.
- 9.Çıtlak, Y. B. ve Birgit, A. D. (2009). Türk Annelerin Çocuk Sosyalleştirme Hedeflerinde Eğitime Bağlı Olarak Gözlemlenen Farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 1-15.
- 10.Davenport, B. R.; Hegland S. ve Melby, J.N. (2008). Parent Behaviors in Free-Play and Problem-Solving Interactions in Relation to Problem Behaviors in Preschool Boys. *Early Child Development and Care*, 178(6), 589 – 607.
- 11.Ekiz, T., İlman, E. ve Dönmez, E. (2020). Bireylerin Sağlık Anksiyetesi Düzeyleri ile COVID-19 Salgını Kontrol Algısının Karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6 (1),139-154.
- 12.Ghosh, R., Dubey, M. J., Chatterjee, S., ve Dubey, S (2020). Impact of COVID-19 on children: Special focus on psychosocial aspect. *Minerva Pediatrica*, 72(0), 1-10. DOI: 10.23736/S0026-4946.20.05887-9.
- 13.Huremovic, D. (2019). *Psychiatry of Pandemics A Mental Health Response to Infection Outbreak*. Springer Nature Switzerland AG. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15346-5>.
- 14.Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., ve Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 1-4, doi: 10.1016/j.jpeds.2020.03.013.
- 15.Kagıtcıbası, C., Sunar, D., ve Bekman, S. (2001). Long-Term Effects Of Early Intervention: Turkish Low-Income Mothers And Children. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 22(4), 333-361.
- 16.Kırık, A. M. ve Özkoçak, V. (2020). Yenidünya düzeni bağlamında sosyal medya ve yeni koronavirüs (Covid-19) pandemisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 45(1), 133-154.
- 17.Lange, A., Blonk, R., ve Wiers, R. (1998). Assessment: The Parent-Child Interaction Questionnaire, PACHIQ. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 5.
- 18.Loomis, A. M. (2018). The Role of Preschool as a Point of Intervention and Prevention for Trauma-Exposed Children: Recommendations for Practice, Policy, and Research. *Topics in Early Childhood Special Education*, 38(3), 134-145. doi: 0.1177/0271121418789254.
- 19.Madrid, P. A., Grant, R., Reilly, M. J., ve Redlener, N. B. (2006). Challenges in meeting immediate emotional needs: Short-term impact of a major disaster on children's mental health: Building resiliency in the after math of Hurricane Katrina. *Pediatrics*, 74(4), 323-329.
- 20.Main, A., Zhou, Q., Ma, Y., Luecken, L. J., ve Liu, X. (2011). Relations of SARS-related stresors and coping to Chinese college students' psychological adjustment during the 2003 Beijing SARS epidemic. *Journal of Counseling Psychology*, 58(3), 410-423. <http://dx.doi.org/10.1037/a0023632>.
- 21.Mayseless, O., K., Bartholome, W., Handerson, A ve Trink, E, S. (2004). I Was More Her Mom, Than She Was Mine: Role Reversal, In A Community Sample. *Family Relations*, 53(1).
- 22.Morens, D. M., Folkers, G. K., ve Fauci, A. S. (2009). What is a pandemic? *The Journal of Infectious Diseases*, 200(7), 1018-1021. <https://doi.org/10.1086/644537>.
- 23.Özben, Ş. ve Argun, Y. (2002), “Okul Öncesi Çocukların Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Vol: 14, ss. 18-28.
- 24.Özensel, E. (2004). Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (6), 77-96.
- 25.Öztürk, E. D., Kuru, G. ve Yıldız, C. D. (2020). COVID-19 Pandemi Günlerinde Anneler ne Düşünür, Çocuklar ne ister? Anne ve Çocukların Pandemi Algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. Cilt 7. Sayı 5. S.204-220. ISSN:2148-9963.
- 26.Pearlman, M. Y., Schwalbe, K. D. A., ve Cloitre, M. (2010). *Grief in childhood: Fundamentals of treatment in clinical practice*. American Psychological Association.
- 27.Rohner, R. P., Khaleque. A. ve Cournoyer, D. E. (2004). *Parental Acceptance-Rejection Theory, Cross-Cultural Methods, Evidence And Implications*.

- 28.Sunar, D. (2009). Mothers And Fathers Child-Rearing Practices And Self-Esteem İn Three Generations Of Urban Turkish Families. *Perspectives On Human Development, Family And Culture*, 126-139.
- 29.Şen, Ş. ve Boyraz, E. (2017). Annelik Rolü Ve Çocuk İçin Tüketime Yansımaları: Kadınların Ebeveynlik Tutumları Ve Hedonik Tüketim Eğilimi Üzerine Bir Araştırma. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14 Sayı:2.
- 30.Team ICC-R. Estimating the number of infections and the impact of nonpharmaceutical interventions on COVID-19 in 11 European countries. <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/sph/ide/gida-fellowships/Imperial-College-COVID19-Europe-estimates-and-NPIImpact-30-03-2020.pdf>, 2020.
- 31.Vanderweele, T.J., Chen Y., Long K., Kim E.S., Trudel-Fitzgerald, C. ve Kubzansky, L. D. (2020). Positive Epidemiology? *Epidemiology*, 31(2)189-192.
- 32.WHO, 2020c. Rolling Updates on Coronavirus Disease (COVID-19). URL <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>, (Accessed 3.31.20).
- 33.Zakirov, F. I. (2014). Comparative Analysis Of Psychological Development Of Children Brought Up In Infant Orphanages And In Foster Families. *Aspirantskiy Vestnik Povolzhiya*, (5-6), 39-42.

ÇOCUKLARDA ŞİDDETİN SIRADANLAŞMASI “SIFIR BİR” DİZİSİ ÖRNEĞİ

Sait YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Iğdır, Orcid ID: 0000-0002-6044-2447

ÖZET

Şiddetin normalleşmesi bir süreçtir ve bu sürecin en etkili aracı medya içerikleridir. Günümüzde medya ve internet teknolojileri aracılığı ile üretilen içerikler kitlelere hızlı bir biçimde ulaşabilmektedir. Sürecin dezavantaj açısından mağdur kesimi ise çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar oyunlar, videolar ve filmler aracılığı ile her türlü davranışı kolayca öğrenebilmektedir. Çalışmada kuramsal olarak şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin çocuklukta öğrenme süreci ile olan ilişkisine değinilmektedir. Ayrıca bu ilişkinin medya boyutuna yer verilmektedir. Bu çalışmada çocukların şiddeti öğrenmesi ve benimsemesinde etkili olan bir medya içeriği ele alınmaktadır. İnternet dizisi olarak yayınlanan “Sıfır Bir” isimli yapıt, çocuk ve gençlerin şiddet ve saldırganlık eylemlerinin problem çözme yöntemi olarak kullanılmasını normalleştirmektedir. Filmde intikam, düşmanı öldürmek, hapis hayatı, küfür-argo kullanımı ve hırsızlık bir başarı olarak sunulmaktadır. Arkadaş grupları içerisinde söz sahibi olan bireyin bu sayılan niteliklerde başarılı olması esas alınmaktadır. Şiddet ve saldırganlık eylemleri güzellmeler ile normalleştirilmektedir. Şiddetin sıradanlaşması tam da bu noktada öğrenilmektedir. Filmde hırsızlık bir fakire yardım etmek için gerçekleştirilmektedir. Öldürme eylemi, uyuşturucu kullanan veya satan biri üzerinde gerçekleşmesi ile olumlanmaktadır. Ceza evine giriş ve tahliye edilme süreci kutlamalar ile kutsallaştırılmaktadır. Küfür ve argo kullanımı esprili bir kullanım ile sempatik gösterilmektedir. Bir yaşam alanı olarak sokak kültürünü benimsemeyen çocukların ötekileştirilmesi söz konusu olmaktadır. Ayrıca şiddet eylemleri genellikle erkek ve erkeklik üzerine biçimlenmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı çocuklarda şiddet ve saldırganlık eylemlerinin normalleşmesini “Sıfır Bir” dizisi üzerinden incelemektir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlerler gerçekleştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Saldırganlık, Medya, “Sıfır Bir”.

THE ORDERING OF VIOLENCE IN CHILDREN "ZERO ONE" SERIES EXAMPLE

ABSTRACT

Normalization of violence is a process and the most effective tool of this process is media content. Today, content produced through media and internet technologies can reach the masses quickly. In terms of the disadvantage of the process, the victims are children. Children can easily learn all kinds of behaviors through games, videos and movies. Theoretically, the study deals with the relationship between violence and aggression tendencies and the learning process in childhood. In addition, the media dimension of this relationship is included. In this study, a media content that is effective in children's learning and adoption of violence is considered. The work titled “Zero One”, published as a web series, normalizes the use of acts of violence and aggression by children and young people as a problem-solving method. Revenge, killing the enemy, imprisonment, the use of cursing and theft are presented as success in the film. It is essential that the individual who has a voice in the groups of friends is successful in these qualities. Violence and acts of aggression are normalized with praise. The ordinaryization of violence is learned at this point. In the movie, theft is perpetrated to help a poor person. The act of killing is affirmed by the fact that it occurs on someone who uses or sells drugs. The process of entering the prison and being released is sanctified by celebrations. The use of swearing and slang is shown sympathetically with a humorous use. Children who do not adopt street culture as a living space are marginalized. In addition, acts of violence generally take shape on men and masculinity. In this context, the aim of the study is to examine the normalization of acts of violence and aggression in children through the "Zero One" series. In the study, analyzes are carried out by using the content analysis method.

Key Words: Violence, Aggression, Media, “Zero One”.

Giriş

Medya araçları üzerinden şiddet eylemlerinin yaygınlaşması ve sıradanlaşması, gözlenebilen bir probleme dönüşmektedir. Son dönemde yaygın bir izleyici kitlesine hitap eden internet dizileri, çocuk ve gençlerin ilgi odağı olmaktadır. Bu yapıtların temel özelliği, içerik olarak olay ve olguların şiddet ve saldırganlık üzerinden gelişmesidir. Bahsi geçen dizi ve filmlerin yapım amacının, şiddetin toplumda yaygınlaşması olmasa da izleyici kitlesini canlı tutabilmek için şiddete odaklanmaktadır. Çocuklarla ilgili kısma gelindiğinde, günün önemli bir bölümünü internet ortamında geçiren çocuklar için medya içerikleri, öğretici ve yol gösterici bir niteliğe sahip olmaktadır. Çalışmamızda incelenen “Sıfır Bir” dizisi, şiddet ve saldırganlığın kültür ve yaşam biçimi olarak sunulduğu; izleyici çocuklar tarafından şiddetin benimsendiği bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple çalışmada medya, şiddet ve çocuk üçlüsü üzerinde incelemeye yer verilmektedir. Öncelikle medya ve şiddet ilişkisi üzerinde durularak; yeni medya araçlarının şiddetin popülerleşmesine aracılık etmesi tartışılmaktadır. Devamında ise “Sıfır Bir” dizisi üzerinden çocukların şiddet ve saldırganlık eğilimini benimseme ve sıradanlaştırma süreçlerine değinilmektedir.

1. Medya ve Şiddet

Medya ve iletişim teknolojisi aynı anda birçok kullanıcıya erişim sağlama imkânına sahiptir. Gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet aracılığıyla iletişim teknolojisinin kısa geçmişine bakıldığında, kullanım ağının ve ulaşım imkânlarının yaygınlaştığı görülmektedir. Televizyonlarda gösterilen film ve diziler belirlenen saatlerde ve belirlenen sınırlar içerisinde izleyiciye aktarılmaktadır (Çetin, ty: 143-144). Ancak web teknolojinin gelişimi sayesinde içerikler, kontrolsüz ve bağımsız bir biçimde izleyiciye ulaşmaktadır. Bu kapsamda etik ihlaller, internet ortamında çok daha yaygın bir şekilde gözlenmektedir.

Şiddetin medyada yaygın bir şekilde yer almasının en önemli sebebi, daha az maliyete sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, herhangi bir yetenek veya icra edilen bir sanat için belli bir birikim ve zaman gerekir. İnsanların dikkatini çekmek için üretilen şeylerin sürekliliği de esastır. Bu noktada yetenek olarak ortaya çıkan tutum, davranış ve eğilimlerin hızlı bir biçimde yeniden inşa olması mümkün değildir. Şiddet ise bu noktada, herhangi bir yetenek gerektirmeyen ve kolayca yeniden üretilen bir olgudur. Bu olgu insanların dikkatini çekmekte sürekliliği de kolaylıkla sağlanmaktadır. Türkiye’de en çok izlenen dizi ve filmlerin şiddet odağında gelişen yapıtlar olduğu görülmektedir. Bu noktada yapım şirketlerinin şiddeti topluma yaymak gibi bir amacı yoktur. Ancak ticari kaygı temeli ile her türlü gösterimin sunulması toplum etkilemektedir (Karaboğa 2018: 11). Mevcut dizi ve filmlerde süreklilik olgusuna bakıldığında zaman mafya ve polis dizileri, şiddet ve suçu sürekli ve sıcak bir biçimde her bölümde yeniden ortaya koyan nitelikler dikkat çekmektedir. İzlenme oranları yüksek olan yapıtların toplumsal yaşamda etki oranı da oldukça yüksektir. Özellikle çocuklar ve gençler izledikleri filmlerin etkisinde kalarak belli rolleri ve davranış kalıplarını benimsemeye çalışmaktadır (Uluç, 2012: 10-11).

Medya ve içeriklerinde karşılaşılan durum, ortaya çıkan problemlerin şiddet ve saldırganlık eylemleriyle çözümlenmesinin meşru karşılanmasıdır. Karakterler iyi rolde olsalar bile şiddete eğilimli olmaları, izleyiciler tarafından, gerektiği zaman şiddetin bir araç olarak görülmesine olanak sağlamaktadır (Koç, 2018: 32-33). Ayrıca dizi ve filmlerde dikkat çeken bir husus ise şiddet eylemlerinin erkekler üzerinden işim biçimlenmesidir. Toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında toplumsal yaşamda görülen cinsiyet ayrımı dizi ve filmlerde de gözlenmektedir. Hegemonik erkeklik algısı iletişim teknolojilerinin gelişmesine rağmen değişmemektedir (Özbaş-Anbarlı, 2019: 99-100).

Medya ve şiddet ilişkisi içerisinde çocukların yetişkinlere göre dizi ve filmlerden daha çok etkilendiği dikkat çekmektedir. Temel gelişim dönemlerinde çocuklar, kendilerini göstermek ve popüler olmak için medya aktörlerinin tutum ve davranışlarını benimsemektedir. İnternet teknolojinin gelişmesi ile günün her saati istenilen içeriğe ulaşılmaktadır. Televizyonlarda RTÜK üzerinden kısmi denetleme sağlansa da internet içeriklerinin hemen herkese açık olması tehlikenin boyutunu arttırmaktadır (Türkoğlu, 2014:155-157).

Yapılan çalışmalar, çocukların medyada şiddet odaklı içeriklerle zaman geçirmelerinin, kendilerinin de şiddete eğilimli tutumlar sergilemesine yol açtığını göstermektedir. Erken çocukluk döneminde oyunlar, çizgi filmler ve bilgisayar oyunlarında çocuklar genellikle şiddet konulu içeriklere maruz kalmaktadır (Ergeç, Doğan, 2016: 55). Dizi ve filmler üzerine yapılan çalışmalarda ortaya çıkan genel sonuç, hemen her yapıtta şiddete dair eğilimlerin yer aldığıdır. Bu içeriklerin, çocuk veya yetişkin fark etmeksizin hemen her filmde olduğu görülmektedir (Çağlar, 2019: 138). Bu durumda ebeveynlerin, çocukların izleme alışkanlıklarına erken yaşta müdahalesi çok önemlidir. Aksi takdirde belli bir süre maruz kalınan şiddet

olayları çocukların davranışlarına yansıtmaktadır. Çocuklar, okul öncesi dönemde davranışsal açıdan neredeyse tüm edinimleri öğrendikleri için ilerleyen dönemlerde çocuğun kişiliğini müdahale etmek oldukça zordur.

2. “Sıfır Bir” Dizisi ve Çocuklarda Şiddetin Sıradanlaşması

Medyada yer alan dizi ve filmlerde toplumsal yaşamda karşılaşılan olay ve olguların benzerleri daha yoğun aksiyon örgüleri ile sunulmaktadır. Medya içerikleri yaygın bir izlenim olanağına sahip olması için gerçek yaşamdan farklı olarak dikkat çekici ve abartılı unsurları kullanmaktadır. Bu süreçte dizilerin veya filmleri tür ve gösterim biçimi açısından gerçek yaşamda hedeflediği kitleler vardır. Bu noktada çalışmamızda çocukları ve gençleri bir hedef olarak gören ve onlar üzerinde belirgin etkisi olan bir internet dizisi ele alınmaktadır. İncelenen dizisinde şiddet ve saldırganlık eğilimi genellikle erkek kimliği üzerinden inşa olmaktadır.

“Sıfır Bir” dizisinde başlangıç itibarıyla küçük bir mahallede, mahallenin korunması, mahallede uyuşturucu satışının engellenmesi ve benzeri eylemler, aslında iyi niyetlerle bezenmiş olay örgülerine yer verilmiştir. Ancak ilerleyen bölümlerde şiddet ve gerilimin artması, olayların daha da büyümesi kısaca ölme ve öldürmenin normal karşılanması şaşırtıcı bir hal almaktadır. Bu noktada dikkat çekici unsur, şiddetin sıradan bir biçimde nasıl yansıtıldığı ve gerçek yaşamda çocuklar üzerindeki olası etkileridir (Tansu-Keten, 14 Ocak 2018: 1-2).

Dizi üzerinden gidilecek olduğunda mahallenin çocukları yaptıkları hırsızlıktan elde ettikleri parayı, mahallenin fakir sakinlerine dağıtmaları veya aynı çocukların mert, cesur ve olumlu nitelikleriyle sunulmaları, başlangıç olarak hırsızlığı, olay veya duruma göre normalleştirmeye başlamıştır. Devamında eylemleri gerçekleştirirken uygulanan şiddet, kullanılan argo dil ve diğer iletişim biçimlerine bakıldığı zaman, izleyiciye sempatik bir algı bırakılmasının amaçlandığı fark edilmektedir. Benzer bir durum şiddet ve öldürme eylemi için de geçerlidir. Suç işlemiş veya kötü bir eyleme karışmış olan birinin öldürülmesi bir kahramanlık olayı olarak sunulmaktadır. Bu durumda öldürme eyleminin niteliği, kimin ve ne için öldürdüğüne göre değerlendirilmektedir. İntikam uğruna cinayet işleyen biri, hapishanede kahraman olarak karşılanmaktadır. Aynı zamanda suçlu birey, tahliye olması durumunda, sosyal yaşamında saygın bir kimlik ile karşılanmaktadır.

Gerçek yaşama bakıldığı zaman herhangi bir suç işlemiş biri mahkemeye veya cezaevine götürülürken kameralara yaptığı eylemden pişman olmadığını aktarması ve bu aktardığı ifadelerin sloganlaşmasından anlaşılmaktadır ki dizilerin kitleleri etkilemekten öte yönlendirme gücüne sahiptir. Bahsedilen tutuma dair birçok habere rastlanmaktadır. Dizide mahalle kültürünün aktarılması, izleyici kitlesinin empati yapmasını kolaylaştırmaktadır. Benzer olaylarla karşılaşan insanlar dizide izlenen çözüm yöntemlerini uygulamaya çalışmaktadır (Güven, 2017: 2). Ancak her bölümde her dakikada birçok kişinin öldüğü dizide kurallar ve yasalar hiçe sayılmaktadır. Gerçek yaşam ise izlenen den oldukça farklıdır. Bu noktada kamu otoritesi ve hukuk kurallarının yok sayılması; ortaya çıkan adaletsiz durumlarda hukukun yetersiz kalması, dizinin metin altı mesajını içermektedir. Böyle bir ortamda mahallenin kahramanları kendi adalet mekanizmasını oluşturmaya çalışmaktadır. Yaşanılan ortam, kendi dinamiklerini belirleme noktasında bir otoritenin şiddet üzerinden sağlanmasını normalleştirmektedir (Duman, 2021: 153-155). Gerçek yaşama bakıldığında benzer adı vakaların sıkça yaşandığı, mahkûm olmanın bir kahramanlık kusur olarak gösterilmesi çocukları ve gençleri suça teşvik etmektedir. Sosyal çevrede saygın bir kimliğe sahip olmak için belirli bir kahramanlık hikâyesi, her birey için gerekli güç olarak görülmektedir.

Dizideki görünüm, kullanılan sloganlar, biçim ve tutumlar gerçek yaşamda birçok olayda gözlenmiştir. İntikam almak, kanını yerde bırakmamak, hırsızlıkta en iyi olmak, agresif olmak ve saygınlığını gücüne borçlu olmak dizide oluşturulan mahalle kültürünün temel dinamikleridir (Gedik, 2018: 65). Kahramanların başına birçok olay gelmesi ve bu olayların üstesinden gelebiliyor olmaları, bu kahramanları izleyicilerin gözünde lider ve otorite olarak tanıtmaktadır. Bu sebeple dizi kahramanlarının davranışları örnek alınarak, izlenen güce ortak olmak istenir. İzleyicinin dikkatini çeken diğer bir unsur ise dizilerde yer alan müziklerdir. Son dönemlerde profesyonel biçimde yaygın bir dinleyici ağına sahip olan arabesk rap müziği, bu ve benzeri dizilerde yer almaktadır. Bu tür müzikler, içerisinde duygusallığı barındırdığı gibi şiddeti ve sertliği ve yansıtmaktadır.

Şiddetin gösteriminin yaygınlaşmasının sosyal medya uygulamaları üzerinden güçlendiğini söylemek gerekmektedir. Kendini gösterme arzusu özellikle çocukların ergenlik döneminde güçlenmektedir. Kendini

tanıma, gösterme, kimlik karmaşası, sosyal yaşama olan yoğun iletişim ve ilk bağımlılıklar bu dönemde olduğu için sosyal yaşamda belli otoriteler çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Sigara, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı bu tür dizilerde, normalleşmekten öte özendirilmektedir (Kırık, Çelebioğlu, 2019:553). Çocuklar ise yasak olana duydukları arzu ile bu türden bağımlılıkları diziler sayesinde çok daha kolay biçimde edilmektedir. Sosyal medyanın şiddetin yayılması, normalleşme ve popülerleşme noktasında etkisine de yer vermek gerekir.

Gerçek yaşamda var olan popüler kimlikler, toplumda belli bir yetenek veya özgünlüğe sahip olma durumu ile mümkündür. En azından sosyal medya öncesi dönem için bu ifade kullanılabilir. Ancak sosyal medya ile popülerlik algısı, tüketim olgusu çerçevesinde yeni bir biçim almıştır. Kullanıcılar farkında olmadan dikkat çekici biçimde yaptıkları bir eylem üzerinden popüler olabilmektedir. Bu eylemler genellikle şiddet, saldırganlık, cinsellik, gösteriş ve benzeri unsurları içermektedir. Tüketimin hızı ve sosyal medyadaki moda-akım algısı ile her olay ve eylem bir gösteriş unsuru olarak sunulmaktadır. Bu eylemlerin en çok etkilediği kitle ise çocuklardır. Şiddet ve saldırganlık ile popüler olmak, kadınların dikkatini çekebilmek ve para kazanmak sosyal medya aracılığı ile mümkün olduğu için çocuklarda eğitim, bilim ve idealizm konusunda isteksizlikler oluşmaktadır. Kolay yoldan zengin olma, kural dışı yaşama, sigara ve alkol bağımlılığı, erken yaşta flört ilişkisi, şiddet, intikam, hapis yatma gibi nitelikler çocuklar için bir cazibeye dönüşmektedir. Belirtilen unsurlar ile çocukların yaşamında olumsuz etki oluşturan risk faktörleri, orta uzun vadede hem çocuklar için hem de bu çocukların ebeveyn olması durumunda yetiştirecekleri kuşaklar için tehlikeler barındırmaktadır.

Sonuç

Her şeyden önce şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çocuklar ise öğrenme becerileri noktasında yetişkinlere göre daha savunmasız bir konumdadır. Çocukların tutum ve davranışları öğrenmesi, ebeveynlerle birlikte sosyal çevre ve medya üzerinden gelişmektedir. Modern aile yapısında çocukların ebeveynlerinden daha çok, iletişim araçları üzerinden öğrenme davranışlarını gerçekleştirdiği bilinmektedir. Kontrolsüz ve güvensiz biçimde her türlü içeriğin yer aldığı medya araçlarının şiddet ile birlikte birçok olumsuz davranışın benimsenmesine aracılık ettiği görülmektedir. “Sıfır Bir” dizisinin örnek olarak incelendiği bu çalışmada, şiddet ve saldırganlığın erkek kimliği üzerinden normalleştirme ve popülerleştirme işlevi gördüğü ortaya çıkmaktadır. Dizide kullanılan sloganlar, dil ve üslup, tutum ve davranışlar saldırgan eğilimlerin gerçek yaşamda örneklerinin görülmesi önemli bir sonuçtur. Ayrıca sosyal medya uygulamaları üzerinden popüler kimlikler aracılığıyla şiddetin yaygınlaşması dikkat çekmektedir. Şiddetin problemlerle karşılaşıldığında çözüm önerisi olarak uygulanması ve dizide yer alan kurgular da hukuk kurallarının hiçe sayılması, adalet mekanizmasının yetersiz olmasına bağlanarak bireylerin kendi adalet anlayışlarını uygulamalarına yol açmaktadır. Bu durum ise şiddet ve saldırganlık eylemlerini normalleştirdiği gibi popülerleştirmektedir.

Kaynakça

- Anbarlı Ö. Z. (2019). “Dijital Televizyon Dizilerinde Hegemonik Erkeklik”. *Erciyes İletişim Dergisi Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu Özel Sayısı*, (1), 81-104. DOI: 10.17680/erciyesiletisim.485373.
- Çağlar, B. (2020). “Televizyon Dizileri ve Şiddeti Özendirme İlişkisi: Prime-Time Kuşağındaki Yerli Diziler”. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, TİHEK Akademik Dergisi / Şiddetin Önlenmesi Özel Sayısı*, 131-144.
- Çetin, Z. (2014). “Kitle İletişim Araçları ve Şiddet”. *Marmara İletişim Dergisi*, 10 (10) , 139-158.
- Duman, M. F. (2021). “Sosyal Politikaların Senkronizasyon İhtiyacı Bağlamında Değişen Suç Sosyolojisinin Dip Dalgası Olarak “Sıfır Bir – Bir Zamanlar Adana’da” Dizisi, *Sosyal Politika Çalışmaları*-3. (Ed. Eyüp Sabri Kala). 135-165.
- Ergeç, N, Doğan, M. (2016). “Medyada Şiddet; Televizyon Çizgi Diziler Üzerine Bir İnceleme”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1) , 43-58.
- Gedik, E .(2018). "Homososyal Birliktelik Örneği Olarak Mahalleyi Korumak: Sıfır Bir Dizisinde Erkeklik Halleri". *Fe Dergi* 10, 59-70

- Güven, A. (2017). “Bir İnternet Dizisi Değerlendirmesi: Sıfır Bir’de Şiddet ve Gerçeklik”. *Marmara İletişim Dergisi*, (28), 149-152.
- Karaboğa, M. (2018). “Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları.” *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 2 (2), 1-17.
- Keten, E. T. (14 Ocak 2018). “Sıfır Bir: “Şehrimde Doğduysan Biraz Erken Büyüyeceksin.” Cumhuriyet Pazar.
https://www.academia.edu/37156388/S%C4%B1f%C4%B1r_Bir_%C5%9Eehrimde_do%C4%9Fduysan_biraz_erken_b%C3%BCy%C3%BCyeceksin_
- Kırık, A, Çelebioğlu, S. (2019). “Türkiye’de Yeni Medya ve Tv Etkileşimi Bağlamında Değişen Dizi Anlayışı: Sıfır Bir "Bir Zamanlar Adana'da" Örneği”. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 517-562. Doi: 10.14520/Adyusbd.531603.
- Koç, N. E. (2018). “Şiddet İçerikli Dizilerin Popülerite Sebepleri.” *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(1). 26-36.
- Türkoğlu, S. (2014). “Kadına Yönelik Şiddeti Özendiren Diziler Üzerine Etki Araştırması.” *Atatürk İletişim Dergisi*, (7), 143-160.
- Uluç, G. (2014). “Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar.” *Selçuk İletişim*, 2 (2), 4-11.

ÇOCUKLARIN EMPATİ BECERİLERİNİN FARKLI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Burçin Aysu*, Sena Öz, Figen Gürsoy***, Neriman Aral******

**Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye*

***Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye*

****Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye*

*****Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye*

ÖZET

Empati, iletişim çatışmalarının yaşanmaması ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasında oldukça önemli bir role sahiptir. Çocukların kişilik gelişimlerinde ve gelecek yıllarda yaşamlarını şekillendirmelerinde önemli bir role sahip olan ve çocuğun birincil yakın çevresini oluşturan aileleri, çocukların gelişiminde oldukça önemli görülmektedir. Bu kapsamda çocuğun rol model aldığı ebeveynleri, çocuğun tüm gelişim alanlarında olduğu gibi empati becerilerinin gelişiminde de önemli görülmektedir. Bu kapsamda mevcut araştırmada çocukların empati becerilerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu, Ankara'nın Mamak merkez ilçesinde ilköğretim okullarına devam eden, 10-11 yaş arasında olan ve çalışmaya gönüllü katılan 150 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmada çocukların kendilerine ve ebeveynlerine ilişkin kişisel bilgilerini almak amacıyla Demografik Bilgi Formu ve çocukların empati düzeylerini belirlemek için Çocuk ve Ergenler için Empati Ölçeği Türkiye Formu kullanılmıştır. Çalışmaya katılan çocukların cinsiyetleri, yaşları, kardeş sayıları, doğum sıraları ve ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında çocukların empati düzeylerinin demografik değişkenler ile anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Empatik beceriler birçok faktörde etkilenebilmekte ve ele alınan yaş grubunun soyut empati döneminde olması aynı zamanda empati duygusuna aşına olmaları gibi gelişimsel özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda çocukların empati düzeyleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilmektedir. Daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda empatinin çocuğun kişilik gelişiminde daha etkili olan farklı kavramlar ile karşılaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, okul dönemi, çocuk gelişimi, demografik değişkenler

ANALYSIS OF CHILDREN'S EMPATHY SKILLS ACCORDING TO DIFFERENT DEMOGRAPHIC VARIABLES

ABSTRACT

Empathy has a very important role in avoiding communication conflicts and establishing healthy relations. Families, which have an important role in children's personality development, shaping their lives in the coming years, and constitute the child's primary immediate environment, are considered very important in the development of children. Parents of the child are considered important in the development of empathy skills as in all developmental areas of children. In this context, it is aimed to determine the differences in empathy skills of children according to various demographic variables in the present study. The sample group of the study consists of 150 children attending primary schools in the central district of Mamak in Ankara, between the ages of 10-11 and participating voluntarily in the study. In the study, the Demographic Information Form was used to obtain personal information of the children about themselves and their parents, and the Empathy Scale for Children and Adolescents Turkey Form was used to determine the empathy levels of the children. It is seen that there is no significant difference between the gender, age,

number of siblings, birth order and education level of the children participating in the study. When the findings obtained from the study were examined, it was determined that the empathy levels of the children did not differ significantly with demographic variables. Empathic skills can be affected by many factors, and considering the developmental characteristics of the age group under consideration, such as being in the abstract empathy period and familiarity with the feeling of empathy, it is expected that there is no significant difference between the empathy levels of children and demographic variables. In future studies, it is suggested that empathy should be compared with different concepts that are more effective in the child's personality development.

Keywords: Empathy, school age, child development, demographic variables

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlık olup günlük yaşamında diğer insanlarla, kurum ve kuruluşlarla, gruplarla iletişim kurarak yaşamaktadır. İnsanlar birlikte yaşama, birlikte yaşadığı insanlarla bilgi birikimini, değerlerini, kurallarını paylaşma ve varlıklarını başkalarına bildirme isteği duymaktadır. Bu durum iletişim kurmanın gerekliliğini beraberinde getirmektedir (Bütün Ayhan ve Beyazıt, 2017).

İyi bir iletişimin yolu karşıdakini anlamaktan, beklentilerini karşılayabilmekten ve empati kurabilmekten geçmektedir. Bir şeye kendi perspektifi dışında bir de başka perspektiften bakabilme, etkili iletişimin temel unsurlarındandır (Güven, 2013). Çünkü empatik anlayış iletişimi kolaylaştırmakta ve insanları birbirine yaklaştırmakta önemli bir yere sahiptir (Dökmen, 2011). Empati bir insanın kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması ile yerine koyduğu kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu anladığı ve hissettiğini ise karşı tarafa iletmesidir (Dökmen, 2011). İnsanlar kendileri ile empati kurulduğunda anlaşıldıklarını, kendilerine önem verildiğini hissetmekte, diğer insanlar tarafında anlaşılmak ve önem verilme ise insanları rahatlatmakta, kendilerini iyi hissetmelerini sağlamaktadır. Empati kuran insan da kurduğu empati ile sağlıklı insan ilişkileri kurabilmekte, ilişkilerini yönetebilmekte ve çevreye uyum sağlayabilmektedir (Dökmen, 2011). Kişilerarası ilişkilerde empati kuran kişilerin başkaları ile ilişkisi olumlu olmakta, ilişkileri de artırmaktadır (Acun-Kapıkıran, 2015). Karşıdaki kişi ile empati kurmak kişiler arası ilişkileri artırdığı, iletişimi hızlandırdığı gibi kişilerarası iletişimde hata yapılmasını da engellemektedir (Güven, 2013).

Etkili bir iletişim için empatik becerilerin erken yıllardan itibaren kazanılması ve gelişiminin desteklenmesi gerekmektedir. Çocuklarda empatik becerilerin gelişiminin sadece iletişim becerilerine değil; saldırganlık (Derman ve Başal, 2014), zorbalık (Garandau ve ark., 2021) gibi istenmeyen davranışları azalttığı, problem çözme ile doğru orantılı olduğu için çatışmaları yönetmeye yardımcı olduğu (De Wied ve ark., 2007) bilinmektedir. Çünkü erken yıllarda empati becerisine sahip çocuk bilişsel boyutta karşısındakinin ne düşündüğünü anlamakta, duyuşsal boyutta ise duygusal perspektif almakta yani karşısındakinin hissettiklerini hissetmektedir. Bu noktada da uygun empatik tepki verebilmektedir (Dökmen, 2011). Maximiano-Barreto ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada empati ile ilgili yapılacak çalışmalarda empati düzeylerini değerlendirirken sosyodemografik faktörlerin hesaba katılması gerektiğini vurgulamıştır. Çocukların empati becerilerinin oluşmasında ailenin de etkisinin büyük olduğu düşünülmekte; Espelage ve arkadaşları (2018) da ebeveynlerinden ve ailesinden ilgi, disiplin, samimi sevgi alan çocukların iyi sosyal davranışlara sahip olacaklarını vurgulamıştır. Bu nedenle çocukların empati becerileri ile ilgili çalışırken aile ile ilgili sosyodemografik özelliklerin de üzerinde durulması gerekmektedir. Empati, istendik düzeyde kişilerarası ilişkilerin başlatılmasına ve sürdürülmesine büyük ölçüde katkıda bulunan kişisel bir yeterlilik olup araştırma ve uygulamalarda büyük ilgi görmektedir (Romera ve diğerleri 2019: Akt.: Zych ve ark., 2020). Empatiye vurgu yapılması, arkadaşlık ilişkilerinde toplumsal ilişkilerin iyileştirilmesi ile ilgili stratejilerin geliştirilip pekiştirilebileceği bir bağlam da oluşturmaktadır (De Wied ve ark., 2007). Çocuklarda empati becerilerinin gelişimi için öncelikle empatik beceriler üzerinde etkisi olan değişkenlerin belirlenmesi ve bu değişkenlere ailenin özelliklerinin de dahil edilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca çocukları empatik becerilerinin incelenmesi ileride yapılacak erken müdahale programlarına ve aile eğitimlerine de katkıda bulunacaktır. Bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada çocukların empati becerilerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmış olup aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Okul çağı çocuklarının empati düzeyleri; çocukların cinsiyeti, yaşı, ailedeki çocuk sayısı, anne ve babanın öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Çocukların empati düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılığını incelemeyi amaçlayan çalışma kesitsel tarama modelinde planlanmıştır. Tarama araştırmaları bir grubun görüşlerini, özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırma türüdür. Tarama araştırmalarının türlerinden kesitsel araştırmalar ise betimlenecek değişkenin bir seferlik ölçümünü içermektedir (Büyüköztürk ve ark., 2020).

Katılımcılar

Araştırma Ankara'nın Mamak ilçesindeki ilkokullara devam eden, 10-11 yaşında olan çocuklarla yürütülmüştür. Araştırmaya tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen ilkokullara devam eden, 10-11 yaşında olan ve çalışmaya gönüllü katılan, ailelerinden onam alınan 150 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil olan çocukların %58'i kız, %42'i erkektir. Çocukların %41,30'u 10 yaşında, %58,70'i 11 yaşındadır. Ailedeki çocuk sayısına bakıldığında ise %8,70'i tek çocuk, %40,00'ı iki çocuk, %33,30'u üç çocuk ve %18,0'ı dört çocuk olduğu görülmektedir. Çocukların doğum sırasına bakıldığında ise %50,70'i ilk, %30,00'u orta ve %19,30'u ise son çocuk olduğu görülmektedir. Çocukların annelerinin %7,33'ünün okur yazar olmadığı, %27,33'ünün okuryazar, %36,00'ı ilkokul ve ortaokul, %19,34'ünün lise, %10,00'inin üniversite düzeyinde olduğu; babalarının ise %4,67'sinin okur yazar olmadığı, %21,33'ünün okuryazar, %34,67'sinin ilkokul ve ortaokul, %26,67'sinin lise, %12,66'sının üniversite düzeyinde olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada çocukların kendilerine ve ebeveynlerine ilişkin demografik bilgilerini almak için Demografik Bilgi Formu ve empati düzeylerini belirlemek için ise Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Formu kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Çalışmaya katılan çocukların yaşları, cinsiyetleri, kardeş sayıları, doğum sıraları ve ebeveynlerinin öğrenim durumlarına ilişkin sorular yer almaktadır.

Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği -Türkiye Formu: Bryant (1982) tarafından geliştirilen, Gürtunca (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan, çocukların empati düzeylerini belirlemeyi amaçlayan ölçek 8-14 yaş arası çocukların kendi beyanları ile empati düzeylerini belirlemektedir. Toplamda 21 maddeden oluşan ölçek “evet (1) ve hayır (0)” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekte yer alan tersine olan maddeler tersine çevrilerek puanlanmakta, ölçekten en düşük 0 en yüksek 21 puan alınabilmekte ve puan arttıkça empati düzeyinin arttığı yorumlanmaktadır. Ölçeğin orijinalinin Kuder Richardson-20 değeri .70 ve test-tekrar test korelasyon Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı .76'dır (Gürtunca, 2013).

Veri Toplama Süreci

Araştırma Ankara'nın Mamak Merkez İlçesindeki Millî Eğitim Bakanlığı ilkokullarında gerçekleştirilmiştir. İlk olarak Mamak Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmanın gerçekleştirilebilmesi yönünde izin alınmıştır. Daha sonrasında ise tesadüfi olarak belirlenen ilköğretim okullarının müdürlerinden araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için planlama yapılmıştır. Çalışmanın amacını belirleyen yaş grubunda olan çocuklara çalışmanın amacı açıklanmış ve çalışmaya katılmak için gönüllü olan öğrencilere Demografik Bilgi Formu ve Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Formu araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler toplandıktan sonra tüm veriler uygun istatistiksel paket programa girilmiştir. Çocukların empati düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılıklarının incelenmesi amacıyla ilk olarak verilerin normal dağılım hipotezine uyup uymadığı çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılarak tespit edilmiş ve normallik dağılım varsayımını sağlaması sebebiyle parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. İki kategorili olan değişkenler için “bağımsız örneklem t testi” İki den fazla olan kategorili olan değişkenler için ise “tek yönlü varyans analizi” kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına yönelik olarak toplanan verilere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çocukların Çocuk ve Ergenler İçin Empati Ölçeğine (ÇEEÖ) verdiği yanıtların toplam ortalamasının $11,6 \pm 3,05$ olduğu, ölçekten alınan puanlardan en az puanın 3 ve en yüksek puanın ise 21 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyetlerine Göre ÇEEÖ Puan Ortalamalarına Ait t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Std.Sapma	T	SD	p
Kız	87	11,37	2,95	-,970	148	.334
Erkek	63	11,86	3,18			

$p < 0,05$

Çocukların empati düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre; çocukların “empati” düzeylerinin cinsiyete göre farklılığı istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($t = -.970$; $p = .334$; $p < .05$).

Tablo 2. Çocukların Yaşlarına Göre ÇEEÖ Puan Ortalamalarına Ait t Testi Sonuçları

Yaş	N	Ortalama	Std.Sapma	t	df	p
10	62	11,03	3,39	-1,839	148	.068
11	88	11,95	2,73			

$p < 0,05$

Çocukların ÇEEÖ puanlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucuna göre; çocukların “empati” düzeylerinin yaşa göre farklılığı istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($t = -1,839$; $p = .068$; $p < .05$).

Tablo 3. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre ÇEEÖ Puan Ortalamalarına Ait Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Analizi sonuçları									
Kardeş Sayısı	n	Ort.	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	df	F	p
Tek çocuk	13	12,23	2,166	Gruplar arası	46,136	15,379	3		
İki kardeş	60	11,70	2,993	Gruplar içi	1338,557	9,168	146		
Üç kardeş	50	10,86	2,962	Toplam	1384,693		149	1,677	.174
Dört ve daha fazla kardeş	27	12,30	3,528						
Toplam	150	11,57	3,048						

$p < 0,05$

Çocukların empati düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre; çocukların “empati” düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılığı istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F = 1,677$; $p = .174$, $p < 0,05$).

Tablo 4. Çocukların Sırasına Göre ÇEEÖ Puan Ortalamalarına Ait Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Analizi sonuçları									
Doğum Sırası	n	Ort.	Std.Sapma	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	df	F	p
İlk	76	11,91	2,876	Gruplar arası	20,573	10,286	2		
Orta	45	11,40	3,306	Gruplar içi	1364,121	9,280	147	1,108	.333
Son	29	10,97	3,065	Toplam	1384,693				
Toplam	150	11,57	3,048						

p<0,05

Çocukların empati düzeylerinin doğum sırasına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre; çocukların “empati” düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına göre farklılığı istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir (F= 1,108; p=.333, p<0,05).

Tablo 5. Çocukların Anne ve Baba Öğrenim Durumuna Göre ÇEEÖ Puan Ortalamalarına Ait Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Analizi sonuçları										
	Öğrenim Durumu	n	Ort.	SS	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Kareler Ort.	df	F	p
Anne	Okuryazar değil	11	11,55	4,947	Gruplar arası	5,619	1,405	4		
	Okuryazar	41	11,44	3,264	Gruplar içi	1379,074	9,611	145		
	İlk ve ortaokul	54	11,52	2,833	Toplam	1384,693		149	.148	.964
	Lise	29	11,59	2,413						
	Üniversite	15	12,13	2,924						
	Toplam	150	11,57	3,048						
Baba	Okuryazar değil	7	10,71	5,314	Gruplar arası	13,548	3,387	4		
	Okuryazar	32	11,19	2,867	Gruplar içi	1371,145	9,456	145		
	İlk ve ortaokul	52	11,69	3,190	Toplam	1384,693		148	.358	.938
	Lise	40	11,73	2,764						
	Üniversite	19	11,89	2,685						
	Toplam	150	11,57	3,048						

p<0,05

Çocukların empati düzeylerinin annenin ve babalarının öğrenim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre; çocukların “empati” düzeylerinin annenin (F= .148 p=.964; p<.05) ve babanın (F=.358, p=.938; p<.05) öğrenim durumuna göre farklılığı istatistiksel olarak %95 güven düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir

TARTIŞMA

Çocukların empati becerilerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya dahil edilen çocukların empati düzeylerinin cinsiyete, yaşa, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne baba öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Sampaio (2017) tarafından yapılan araştırma bu sonucu destekler nitelikte olup kızlar ve erkeklerin empati düzeylerinde bir farklılığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmış olmasına rağmen; araştırmaların çoğunda kızların erkeklerden daha yüksek empati düzeyine sahip olduğu bulunmuştur (Derman, 2013; De Wied ve arkadaşları, 2007; Garandeau ve ark., 2021; Mesurado & Cristina, 2017; Akt: Yusuf ve Adiputra, 2020;

Muñoz ve ark., 2011; Sánchez-Pérez ve ark., 2014; Zych ve ark., 2020). Kızların erkeklere göre daha üstün empatik becerilerinin yalnızca öğrenme deneyimleri ile birlikte, erkekler ve kadınlar arasındaki genetik ve nörolojik farklılıkları da yansıttığını ve kızların empati geliştirmesini kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır (Garandeau ve ark., 2021).

Araştırmaya 10-11 yaş gruplarındaki çocuklar dahil edilmiştir. Yaş gruplarının birbirine çok yakın olması sonucun farklılaşmamasında önemli bir etmen olabilir. Bununla birlikte birbirine yakın yaşların empatik düzeyde fark oluşturup oluşturumamasını göstermesi açısından bu araştırma bulgusunun önemli olduğu da düşünülmektedir. Zych ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada ilköğretimde duyuşsal, bilişsel ve toplam empatinin orta öğretime göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocukların gelişim özellikleri doğrultusunda ergenlik dönemine doğru olgunlaşmanın da etkisiyle empati düzeylerinin değişebileceği beklenmektedir (Sánchez-Pérez ve ark., 2014). Empatinin gelişimine bakıldığında ise çocukların bu dönemde soyut empati döneminde oldukları, soyut empati dönemine de onlu yaşların başından itibaren geçtikleri bilinmektedir. Bu durum empati duygusunu tanıdıkları kişilerden tanımadıkları başka kişilere yöneltmesi, tanımadığı bu kişilere de empatik tepkide bulunması ile açıklanmaktadır (Acun-Kapıkıran, 2015). Bu doğrultuda soyut empati döneminde olması beklenen 10-11 yaş grubunun empati becerilerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda kardeş sahibi olmanın daha fazla empatiye ve sosyo-duygusal gelişime olumlu katkıda bulunabileceği belirtilmesine (Maximiano-Barreto ve ark., 2020) rağmen, bu çalışmada empati ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Derman (2013) ile Küçükkaragöz ve Canbulat (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da kardeş sayısının ve çocuğun doğum sırasının çocukların empati becerileri üzerinde bir etkisinin bulunmadığı saptanmıştır. Bu durum son yıllarda ailelerin; öğrenim düzeyinin artması, çevresel faktörler ve bakış açılarının gelişmesi gibi etkenler sayesinde kardeş ilişkilerini daha iyi yönetmesi, tek çocuk veya daha fazla çocuk olmaksızın doğru ve istendik davranışlarda bulunmasındaki artış ile açıklanabilir. Atmaca ve arkadaşları, (2020) çocukların kardeş sayısının ve doğum sırasının çocukların sosyal becerilerinde farklılık oluşturmadığını bulmuştur. Sunar ve Fidancı (2016) tarafından yapılan çalışmada ise çocukların önemli bir kısmının fırsat verildiğinde yaşlarına orantılı olarak artan bir sıklıkta paylaşma, yardım etme ve bağış yapma davranışında bulunduklarını saptamıştır. Bu doğrultuda araştırmanın bu bulguları kardeş sayısına ve çocuğun doğum sırasına rağmen anne babaların, çocuklarına olumlu istendik düzeyde davranışlarda bulunmaları için sundukları fırsatların etkisi ile de açıklanabilir.

Çalışmada çocukların empati düzeylerinin anne baba öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Derman ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada çocukların empati düzeylerinde anne öğrenim durumunun lisans mezunu anneler lehine anlamlı olduğu bulunurken, baba öğrenim durumunun anlamlı fark oluşturmadığı saptanmıştır. Tezel Şahin ve Özyürek (2008) ise anne baba öğrenim durumunun tutumları üzerinde oldukça etkili olduğunu vurgulamıştır. Toplamların geleceğini oluşturan çocukların sağlıklı kişilik yapılarına sahip olması, anne ve babanın çocukla empati kurmalarını gerektirmektedir (Körükçü, 2017). Ancak, günümüzde değişen toplum yapısıyla birlikte anne babalar öğrenim durumlarının etkisi dışında sosyal medya, kitaplar, yakın çevreleri çocuklarına karşı davranışlarını şekillendirmiş olabilir. Bu durum anne babanın çocuğu ile kurduğu iletişimin niteliği ile ilgili olabilir. Diğer bir görüşle bu bulgu anne babanın empati düzeyi ve evlilik uyumu ile ilgili olası ile de açıklanabilir. Kışlak ve Çabukça (2002) empati düzeyinin, evlilik uyumunu yordadığını vurgulamıştır. Bu nedenle empati de dahil olmak üzere anne babanın farklı özelliklerinin çocukların empati becerileri üzerindeki etkisi ile ilgili daha fazla araştırma yapılması önemli görülmektedir. Empatik becerileri pek çok faktör etkileyebilmektedir. Sampaio (2017) empatik becerilerde kültürün etkisini vurgularken, Çankaya ve Ergin (2015) çocukların evde ve açık havada oynadıkları oyunların empati düzeylerini etkilediğini belirtmiş, Rehber ve Atıcı (2009) saldırganlık davranışları ve empatik eğilim düzeyi arasında ilişki bulmuştur. Gelişimin şekillendiği çocukluk döneminde empati konusu üzerinde durulması ve araştırmalarda yer verilmesi ve belirli aralıklarla tekrarlanması; empatinin doğasının, işlevinin, değişiminin, gelişiminin daha iyi anlaşılması için önemli görülmektedir (Ersoy ve Köşger, 2016).

Sonuç ve Öneriler

Çocukların empati becerilerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olan bu araştırma sonucunda çocukların empati düzeyleri üzerinde cinsiyet, yaş, kardeş

sayısı, doğum sırası ve anne baba öğrenim durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şunlar önerilebilir:

- Çocukların empati düzeyleri ile ilgili farklı örneklem grupları ile geniş çaplı çalışmalar planlanabilir.
- Çocukların empati düzeylerini belirlemek için derinlemesine araştırmalar yapılabilir.
- Çocukların empati düzeylerinde etkisi olabilecek farklı değişkenler ele alınabilir.
- Empatinin çocuğun kişilik gelişiminde daha etkili olan farklı kavramlar ile karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

1. Acun-Kapıkıran, N. (2015). Kişilerarası ilişkiler ve iletişimde empati. *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Ed.: Alim Kaya. s. 110-130. Ankara: Pegem Akademi.
2. Atmaca, R., Gültekin Akduman, G., Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6 (2), 157-173,
3. Bütün Ayhan, A., & Beyazıt, U. (2017). İletişimle ilgili Temel Kavramlar. *Çocuk ve İletişim*. Ed.: Neriman Aral. s.1-25. Ankara: Vize Yayıncılık.
4. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (28. Baskı). s.15-16. Ankara: Pegem Akademi.
5. Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child development*, 413-425.
6. Çankaya, G., & Ergin, H. (2015). Çocukların Oyunlara Göre Empati ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 283-297.
7. Derman, T. M. (2013). Çocukların Empati Beceri Düzeylerinin Ailesel Etmenlere Göre Belirlenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1365-1382.
8. Derman, M. T., Başal, H. A. (2014). The impact of empathy education programme which was performed on 10-11 year old children from different socioeconomic levels on the aggression level. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 1049-1053.
9. Derman, M. T., Türen, Ş., & Buntürk, T. (2020). Okul öncesi çocukların empati bölümleri ile annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 336-368.
10. De Wied, M., Branje, S. J., Meeus, W. H. (2007). Empathy and conflict resolution in friendship relations among adolescents. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 33(1), 48-55.
11. Dökmen, Ü. (2011). Empati. İstanbul: Remzi Kitabevi.
12. Ersoy, E, & Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38 (2), 9-17.
13. Espelage, D. L., Hong, J. S., Kim, D. H., & Nan, L. (2018, February). Empathy, attitude towards bullying, theory-of-mind, and non-physical forms of bully perpetration and victimization among US middle school students. In *Child & Youth Care Forum* (Vol. 47, No. 1, pp. 45-60). US: Springer.
14. Garandeau, C. F., Laninga-Wijnen, L., & Salmivalli, C. (2021). Effects of the Kiva anti-bullying program on affective and cognitive empathy in children and adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 1-15.
15. Gürtunca, A. (2013). Çocuklar ve ergenler için empati ölçeği Türkiye geçerlik ve güvenirlik çalışması (Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
16. Güven, B. (2013). İletişim kavramı ve iletişim sürecinin temel öğeleri. *Etkili İletişim*. Ed.: Bülent Güven. s. 5-20. Ankara: Pegem Akademi.

17. Körükçü, Ö. (2017). Çocukla İletişimde Temel Koşullar. Çocuk ve İletişim. Ed.: Neriman Aral. S.183-215. Ankara: Vize Yayıncılık.
18. Küçükkaragöz, H., & Canbulat, Y. (2011). Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 88-100.
19. Maximiano-Barreto, M. A., Fabrício, D. M., Luchesi, B. M., Chagas, M. H. N., et al. (2020). Factors associated with levels of empathy among students and professionals in the health field: a systematic review. *Trends Psychiatry Psychother*, 42(2), 207-215.
20. Muñoz, L. C., Qualter, P., & Padgett, G. (2011). Empathy and bullying: Exploring the influence of callous-unemotional traits. *Child Psychiatry & Human Development*, 42(2), 183-196.
21. Rehber, E., & Atıcı, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 323-342.
22. Sampaio, L. R. (2017). A cross-cultural study: Empathy and Role-taking in Brazilian and American children, *Universitas Psychologica*, 16(1), 1-10.
23. Sánchez-Pérez, N., Fuentes, L. J., Jolliffe, D., & González-Salinas, C. (2014). Assessing children's empathy through a Spanish adaptation of the Basic Empathy Scale: parent's and child's report forms. *Frontiers in Psychology*, 5, 1438.
24. Sunar, D., & Fidancı, P. E. (2016). Farklı türdeki özgecil davranışların erken gelişimi: Paylaşma, yardım etme ve bağış yapma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 26-41.
25. Tezel Şahin, & F., Özyürek, A (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
26. Wu, L., Kim, M., & Markauskaite, L. (2020). Developing young children's empathic perception through digitally mediated interpersonal experience: Principles for a hybrid design of empathy games. *British Journal of Educational Technology*, 51(4), 1168-1187.
27. Yakupogulları, A., & Güder, S. Y. (2020). The Role of Parents' Empathic Tendencies in Children Value Acquisition. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20(86), 223-248.
28. Yusuf, S., & Adiputra, S. (2020). The Effect of Parenting Patterns and Empathy Behavior on Youth Prosocial. *International Journal of Instruction*, 13(3), 223-232.
29. Zych, I., Farrington, D. P., Nasaescu, E., Jolliffe, D., & Twardowska-Staszek, E. (2020). Psychometric properties of the Basic Empathy Scale in Polish children and adolescents. *Current Psychology*, 1-10.

PANDEMİ SÜRECİNDE EBEVEYNLERİN DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

¹Pınar BAYHAN, ²Sena ÖZ

¹Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, ORCID: 0000-0001-9455-6154

²Ankara University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, ORCID:0000-0003-3034-8481

ÖZET

Covid-19 pandemisi nedeniyle yaşanan izolasyon sürecinde ebeveynler çocuklarıyla evde daha önce hiç deneyimlemedikleri bağlamlar içerisinde kalmak durumunda olmuşlardır. Mevcut çalışma ebeveynlerin bu süreçte çocukları ile evde yapmaktan keyif aldıkları, birlikte yeni keşfettikleri ve zorlandıkları durumların belirlenmesi ve ebeveynlerin sahip oldukları destek durumlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsam, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2-18 yaş arası çocuğu olan 30 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlerden kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. İçerik analizi yöntemi kullanılarak elde edilen veriler, Maxqda programında analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere bakıldığında; ebeveynlerin en fazla çocuklarıyla oyun oynamaktan keyif aldıkları, daha sonra çocuklarıyla birlikte ev işleri yaptıkları görülmektedir. Ebeveynlere pandemi sürecinde çocuklarıyla yapmaya başladıkları yeni bir durum sorulduğunda ise en fazla ebeveynlerin çocuklarıyla ev işlerini yapmaya başladıkları görülmektedir. Bunun devamında daha önce oynamadıkları oyun/etkinlikler ve mutfakta birlikte yemek hazırlamak gelmektedir. Ebeveynlere pandemi sürecinde çocuklarıyla en zorlandıkları durumların ne olduğu sorulduğunda ise çocuğa kural ve sınır koymayla ilgili güçlükler, sosyalleşememe ve sıkılması olduğu belirlenmiştir. Çocukların pandemiyle ilgili duygularına bakıldığında ise ebeveynlerin bildirimine göre çocuklarda en fazla üzülmeye ve korkma olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin hayatlarında sahip olduğu sosyal destekler sorulduğunda ise çoğunluğunun çocukları konusunda ve kendileriyle ilgili konularda sosyal desteğinin olduğu ve bu desteklere pandemi sürecinde de ulaşabildikleri belirlenmiştir. Pandemi sürecinde birçok ebeveyn çocuklarıyla ilgili yeni durumları keşfederken bazen evde zaman geçiriyor olmaya yönelik güçlük yaşadıkları bilinmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin sahip oldukları sosyal desteklerinin oldukça önemli düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, pandemi, ebeveyn, sosyal destek.

EXAMINING THE EXPERIENCES OF PARENTS IN THE PANDEMIA PROCESS: A QUALITATIVE STUDY

ABSTRACT

During social-isolation due to the Covid-19 pandemic, parents had to stay with their children at home as they had never experienced. The present study was carried out in order to determine the situations that parents enjoy doing and having experienced for the first time with their children, and difficulties during quarantine, the social supports of the parents. Case study, one of the qualitative research methods of this scope, was used. The study group consists of 30 parents with children between the ages of 2-18. Data were collected through an interview form (closed/open-ended questions). The data were obtained using the content analysis method with the Maxqda. Results indicate that it is observed that parents mostly enjoy playing games with their children and then doing housework with their children. When parents are asked about a new situation they started to do with their children during the pandemic, it is seen that the parents mostly started to do housework with their children. This is followed by preparing meals together. When the parents were asked what the most difficult situations with their children during the pandemic were, it was determined that there were difficulties in setting rules and limits to the child, not being able to socialize and children getting bored. Looking at the feelings of children about the pandemic, according to parents children have feeling mostly sadness. When asked about the social supports that parents have in their lives, it was determined that the

majority of them had social support on topics about their children and about themselves, moreover could had reach these supports during the pandemic. During the pandemic, it is known that many parents sometimes experience difficulties in spending time at home while discovering new situations for their children. In this context, social support of parents is considered to be important.

Keywords: Covid-19, pandemic, parents, social support.

ÇOCUK-OYUN-SOKAK İLİŞKİLERİ: ÇOCUK DOSTU SOKAK TASARIMI

¹Sinem TAPKI

¹Dr.Öğr. Üyesi, Mimarlık Bölümü, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa-Türkiye,
ORCID No: 0000-0002-7210-2044

ÖZET

Çocukluk dönemindeki en önemli öge harekettir. Hareket, insan gelişimine katkı sağlayan çocukluk döneminin en büyük ihtiyacıdır. Çocukluk dönemi hareket ögesi oyunla desteklenmelidir. Oyun her açıdan çocuk gelişimine katkı sağlayan, sağlıklı toplumların yetiştirilmesine olanak veren, çocukların hayatında önemli bir yer tutan olgudur. Çocukların enerjilerini atabilmelerini, akranları ile zaman geçirmelerini, oyunla öğrenmelerini sağlayan en önemli yer oyun alanlarıdır. Çocuk gelişimine önemli katkıları olan oyun iç mekanda veya dış mekanda gerçekleşir.

Günümüz kentlerinde, çarpık kentleşmeyle beraber dış mekan olan açık yeşil alanlar, çocuk oyun alanları giderek azalmaktadır. Az sayıda bulunan çocuk oyun alanlarında çok sayıda çocuk bir arada oynayarak sağlıklı sosyalleşme olamamakta, sağlıklı kalabalıklar oluşmaktadır. Bunun sonucunda çocuklar ya evde ya da alışveriş merkezleri gibi kapalı mekanlarda veya televizyon, bilgisayar ve tablette zaman geçirmeye başlayarak dış mekandan soyutlanmaktadır.

Kentsel mekan ögesi olan sokakların bir görevi toplumsal etkileşme, sosyalleşme mekanları olmalarıdır. Güvenli, araç trafiğinden arındırılmış, yaya akışına imkan veren çocuklar için çocuklarla beraber tasarlanmış sokaklarda çocuklar oyun oynarsa; geleceğimize daha iyi bir kent sunabiliriz.

Bu çalışmanın amacı; çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal gelişimlerine katkı sağlayan oyun kavramının önemini vurgulamak ve kentsel alanda oyun oynayabilecekleri çocuk dostu sokaklar tasarım düşüncelerini oluşturup, tasarım kriterlerini belirleyip çocuk odaklı çözümler aramaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, oyun, çocuk oyun alanı, sokak

CHILD-GAME-STREET RELATIONSHIPS: CHILD-FRIENDLY STREET DESIGN

ABSTRACT

The most important element in childhood is movement. Movement is the greatest need of childhood, which contributes to human development. Childhood movement element should be supported with play. Play is a phenomenon that contributes to child development in every aspect, enables healthy societies to be raised and has an important place in the lives of children. The most important place that enables children to release their energy, spend time with their peers, and learn with play is the playground. Play, which has important contributions to child development, takes place indoors or outdoors.

In today's cities, with unplanned urbanization, outdoor green areas and children's playgrounds are gradually decreasing. In the small number of children's playgrounds, many children cannot socialize healthily by playing together, and unhealthy crowds are formed. As a result, children are isolated from the outdoors by spending time either at home or indoors such as shopping malls or on televisions, computers and tablets.

One of the tasks of the streets, which are the elements of urban space, is to be places for social interaction and socialization. If children play on streets that are safe, free from vehicle traffic and designed for children to allow pedestrian flow; we can offer a better city to our future. The aim of this study is; To emphasize the importance of the concept of play that contributes to the physical, mental and social development of children and to create child-friendly streets design ideas where they can play games in the urban area, to determine the design criteria and to seek child-oriented solutions.

Key Words: Children, playground, playground, street

PANDEMİ DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN ÇEVRE FARKINDALIĞI: AİLE KATILIMLI ÇEVRE ETKİNLİKLERİ

Aycem Birand¹, Aşkın Kiraz²

¹Öğretmen, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Doktorant, Yakın Doğu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Lefkoşa, KKTC, ORCID: 0000 0002 8028 0297

²Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Lefkoşa, KKTC, ORCID: 0000 0002 2350 8291

ÖZET

Bireyin gelişimini sosyal ve akademik yönden desteklemeyi hedef alan ilköğretim programları, yeni yaklaşımlara uygun olarak öğrenci merkezli donatılmıştır. Eğitim girdisinin etkili paydaşlarından biri olan ailenin programa dahil edilmesi eğitime destek vermeleri açısından pandemi döneminde değerini bir o kadar daha artırmıştır. Ailelerin programa katılması görünüşte zorunluluktan ileri geliyor olsa da, aslında pandeminin eğitim sürecinden uzakta kalan ailelerin bu dezavantajını avantaja çevirdiği düşüncesini de uyandırmaktadır. Bu çalışmada ilköğretim ikinci sınıf hayat bilgisi dersinde çevre eğitime yönelik kazanımlara uygun çevre etkinliklerinin farklı örneklerinin sunulması yoluyla çevrimiçi eğitimin ailelerle zevkli bir hale getirilmesi hedeflenmiştir. Aile katılımı ile gerçekleşen etkinlikler çalışmada detaylandırılmış, etkinlik süreçleri fotoğraflarla renklendirilmiştir. Nitel çalışma yöntemine uygun olarak yürütülen çalışmada durum çalışması deseninden yararlanılmıştır. İlköğretim ikinci sınıfa devam eden 20 öğrenci ve 20 öğrenci velisi, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Pandemi döneminde ailelerin sürece aktif katılımını destekleyen ve ders kitaplarında yer almayan çevre etkinliklerinin, diğer çalışmalara ve uygulamalara da emsal teşkil edeceği ve zorlu döneme renk katacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, ilköğretim, aile katılımı, etkinlik.

CHILDREN'S ENVIRONMENTAL AWARENESS DURING PANDEMIC: ENVIRONMENTAL ACTIVITIES WITH FAMILY PARTICIPATION

ABSTRACT

Primary education programs, which aim to support the development of the individual socially and academically, are equipped with a student-centred approach in accordance with new approaches. The inclusion of the family, which is one of the effective stakeholders of educational input, in the program has increased its value even more in the pandemic period in terms of supporting education. Although the participation of families in the program seems to be a necessity, it actually arouses the idea that the pandemic is turning this disadvantage of families away from the education process into an advantage. In this study, it is aimed to make online education enjoyable with families by presenting different examples of environmental activities suitable for gains in environmental education in primary school second grade life studies lesson. Activities with family participation were detailed in the study, and the activity processes were colored with photographs. In the study conducted in accordance with the qualitative study method, the case study design was used. 20 students attending the second grade of primary education and 20 students' parents constituted the sample of the research. It is thought that environmental activities that support the active participation of families in the pandemic period and are not included in the textbooks will set a precedent for other studies and practices and add color to the challenging period.

Keywords: Environmental education, primary education, family participation, activity.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THE ROLE OF CHILDREN'S LIBRARY IN THE PRESCHOOL PERIOD

Jasna Brkic*, Violeta Djordjevic**

**Belgrade City Library, Children's Department, Serbia*

***Belgrade City Library, Children's Department, Serbia*

ABSTRACT

The paper presents different models of working with preschool children within the Children's Department of the Belgrade City Library. Aiming to encourage children to read, to educate them in an informal environment and to develop their creativity, we organize various workshops.

We will present storytelling workshops based on the principle of obviousness, in order to revive characters and scenes from the story in front of the audience. We organize storytelling workshops combining the tales with various art formats such as music, acting, puppetry, etc. This kind of narrative is highly interactive and maximizes the level of concentration and focus on the storyline.

Family reading workshops will be presented as well as model of intelligent implementation of ICT tools within the process of reading and storytelling. Through illustrative examples from practice, we will demonstrate how different tools and applications help storytelling to be more attractive and dynamic, stimulating children's imagination, and focusing their attention.

Successful models of collaboration among children's library and preschool institutions will be presented through the project of making short digital movies based on picture books and folk tales. Nowadays, digital movies are inspirational and relevant educational resources.

In the attempt to cherish folk stories and cultural heritage, the Children's Department launched the project where librarians together with children, preschool teachers, and parents, jointly transformed the stories into short digital movies.

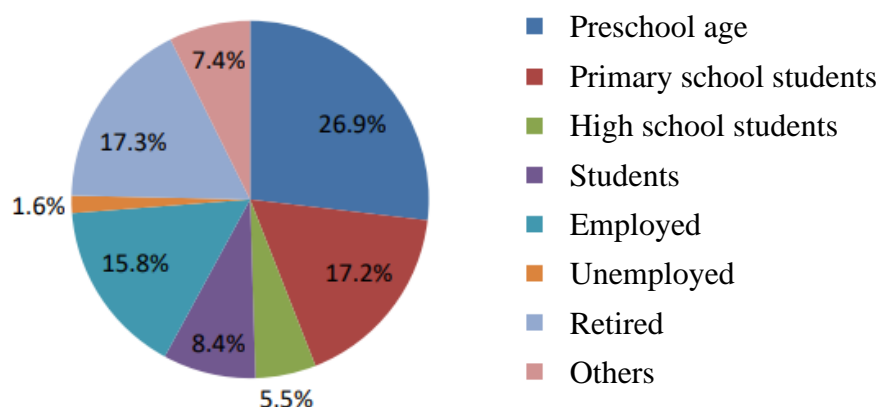
Key Words: Children's library, Creative workshops, Pre-school children, Storytelling workshops, Digital tools

Introduction

Storytelling for kids is a usual activity in most libraries. Whether observed from a geographical or historical perspective, reading stories for children at libraries worldwide has been implied as a regular activity for decades. The Belgrade City Library is a true example of the stated facts. Since its establishment, significant attention has been given to the youngest (Durkovic Jaksic, 1995). The year 2021 is the year of jubilee for the Belgrade City Library. It is the 90th anniversary of its founding. It may be noted that this elderly but still young in a heart "lady" has been telling stories to children for already 90 years. What has been changing over time are the methods and form of work during narrative sessions. Today, storytelling involves bringing characters to life with various ICT tools. Digital tools empower the principle of obviousness, focus attention, and maintain concentration, while stories ignite kid's imagination. Storytelling workshops bring together children up to age seven years, their parents, grandparents, preschool, and school teachers. It may be said, they have become a trademark of the Children's Department of the Belgrade City Library.

Preschool age - the period of great possibilities

The Belgrade City Library annual reports indicate that preschool children are the most numerous membership category, and this trend has been present for many years.

Graph 1: Library members by occupation, i.e., age

The fact that preschoolers are the most numerous library members gratifies. At the same time, it obliges us to offer contents that would keep this very demanding audience and develop their capacities. The preschool age is the period of almost countless possibilities and opportunities when a child learns with incredible energy, enthusiasm, and perseverance. The interval from birth to school is the most significant stage of child development. It is the time of intensive rise and cognitive development (Child Care and Child Development, 2005). How successful it will be, depends on the parents/custodians. But it also depends on the other participants who deal with upbringing and early childhood education. During this period, the foundations of reading habits are formed and librarians are aware of the importance of creating the readers of the future. They play an important role in the process. Encouragement of early literacy, learning, and reading is the most valuable global goal that children's libraries strive to achieve. Reading habits created in early childhood are a good foundation for later achievements in education, self-education, and life-long learning.

As a cultural and educational institution, the library ensures some of the fundamental children's rights: the right to play, be informed, the right to education (UNICEF *Convention on the Rights of the Child*). It makes great efforts to expand library services and develop and strengthen good practice as much as possible. The network of cultural programs and workshops is a proven way of recruiting new readers. Keeping that in mind, the Children's Department of the Belgrade City Library has introduced plenty of creative and educational regular workshops for young patrons. Active, open, and curious by nature, children have the opportunity to learn and be creative through an interactive form, participating together in the process of exchange and learning. The unavoidable part of every workshop is various play-based activities designed according to the model of experiential learning. Children gladly accept this highly engaging way of working.

The art of storytelling

Storytelling is an interactive art of using words and actions to reveal the elements and images from a story while encouraging the listener's imagination. Librarian tells a story and emotionally carries the message to its audience. The role of the audience, in this case, the child, is to imagine the story and incorporate it into its inner world. Each narrator will tell the same story differently, and each listener will embrace it in its way. A successful narration has to be convincing, impressive, picturesque, clear, fluent, alive. It is necessary to pay attention to the rhythm and speed of narration, intonation, dramatic pauses. During the storytelling, it is crucial to follow the children's reactions and spontaneously connect with them. The point is to narrate with feelings and passion. The voice, eyes, face, hands, the whole body of the narrator can become an instrument for conveying the moods and emotions of the characters from the story.

Librarians can act, sing, use various audio and visual props during the narration to bring the characters to life. Some simplified but very convenient visual aids are a felt board with felt applications, a corkboard with paper or fabric applications, cardboard figures on wooden sticks, twine, and clips for stringing characters and story elements, shadow theater, plush puppets, finger puppets, cardboard or wooden theater, and more. During the storytelling, children have an opportunity to participate and be active during the whole process.

They can imitate sound effects, show elements of the story through gestures, facial expressions, body movements, or have some other work tasks, depending on the needs that the story imposes.

It is desirable to provide a pleasant and comfortable environment and to enrich the space with appropriate details, which will, in a certain way, create a heightened theatricality. Children like to sit on the floor, so it is good to offer pillows and lazy bags and regulate the light in the room. Certainly, the crucial thing is to choose an appropriate and quality story, written in a rich literary language, with a powerful narrative. It is advisable to select stories from the library fund so that children can borrow them after. Occasionally, thematic workshops are organized, such as stories about friendship, food, animals. Depending on the length, librarian tells one to three stories during the session. The final phase that summarize impressions and rework details, characters, and ideas can be drawing, playdough activities, a memory game with characters from the story, singing, acting, making scenes from Lego bricks, and so on.

Storytelling workshops are organized as family events, enabling children and parents to share the experience. The Belgrade City Library has excellent and very productive cooperation with private and state kindergartens, so there are also workshops for teachers and groups of preschool children. The third model is the mixed one, based on linking children from kindergarten, educators, and parents at the same time. Regardless of the work model, the main aim is to encourage family reading. The reading habits development in the preschool period mostly depends on the family environment (Cudina-Obradovic, 2002). Thus, core point is to offer examples and models of work for spending marvelous and creative time together with kids and books. If a child is in the company of the adults who often read, it will surely and more easily understand the value and importance of reading. For proper development of reading habits, the preparation is essential, and it should start from the earliest days, from the baby period. It is never too early to encourage reading. For preschool teachers, on the other hand, storytelling workshops are a kind of demonstration lesson where they can get numerous ideas that they can later apply in the same or modified form in their work.

Digital storytelling

Digital technologies have imposed themselves as a natural solution for reviving stories. Careful and thoughtful use of applications significantly helps to maintain children's attention. It also brings a story to life in an exciting way. With the help of new technologies, the visualization has become faster and more effective, and the narration itself more dynamic.

Free of charge, simple, and well-known computer programs PowerPoint and Prezi have become a digital platform for creating scenes from stories. Video projections serve as backgrounds for various dramatic performances and as an instrument for involving children during storytelling. The visual elements are reduced, without too many details, because the correct use of technology means leaving enough space for imagination.

Multimedia presentations are often made by inserting children's drawings and brought to life with gif animations. GIF animations are one of the most commonly used graphic formats because they create the impression that characters, scenes, or individual details are moving. They can be made independently or downloaded for free from the Internet. Children's reactions are always positive, and adults react with the same enthusiasm.

Since drawing activity is an integral part of storytelling workshops, digital applications enable children's drawings to get the third dimension and turn into a cartoon. Easily accessible applications such as Fotobabble, Photo collage, Photo face, Fun Cartoonize make storytelling workshops more fun, interactive and impressive. Children are most enthusiastic about the augmented reality coloring app Quiver that creates engaging, immersive coloring experiences. It converts two-dimensional characters and details into three-dimensional. The app can be downloaded from the Google Play Store and is free.

A "film story" in the library

In the library, workshops on digital filmmaking are organized as well, and they are indirectly related to storytelling activities. With the idea to make storytelling a co-creative process, family reading workshops are transformed by connecting storytelling with film through a coordinated joint work of parents and children.

In the first stage of the workshops, the emphasis is on the careful selection of tales and fables. Librarians choose primarily folk literature to nurture cultural heritage. At the same time, it is not subject to copyright. In the next stage, after listening to the story, children, together with their parents, illustrate and make characters and scenes from various materials. In the last phase, we take photos of created props, characters, and scenography, edit them in photo editing programs, add some background music, and record the kids reading the text in the role of narrators. Finally, short digital photo films are made in applications for making movies.

The same kind of workshops is organized for children from kindergartens and their teachers. Preschool teachers read carefully selected stories to children in their institutions. After, they revive together characters and scenes in the most creative way, make props, and take photos. In the end, librarians edit short digital photo films based on their creative work. Tales transformed into short films are very suitable for educational purposes and a better understanding of literary works. The Google Play Store also offers Music Video Maker and Quick Stories tools so that users can easily create fun, inspiring movies on their smartphones and tablets out of photos, videos, and free music.

The Conclusion

If a child knows to read, it does not mean that it is ready for school. And vice versa, if a child does not know how to read, it does not mean that it is not fit for a school. Learning motivation is the guarantee that a child is all set for schooling and later achievements. Besides all the individual goals of each workshop organized in the library for preschool children, the general goal is to develop motives for studying and a desire to dive into books and other sources of knowledge. It is a secure path that leads to the development of all the potentials of one person. The preconditions for successful learning are openness, curiosity, perseverance, self-confidence, and the ability to learn. Storytelling workshops contribute to developing these dispositions through their form, content, and methods of work. Libraries can offer comfortable and pleasant places, a stimulating learning space, where children can freely explore and do new things with the support of adults with whom they feel safe.

References

1. Belgrade City Library. Reports BCL. <https://www.bgb.rs/index.php/2011-11-14-21-02-05/i>
2. Child Care and Child Development: Results from the NICHD Study of Early Child Care and Youth Development. (2006). New York, London: The Guilford Press, pp 318. ISBN 1593852878.
3. Durkovic-Jaksic, Ljubomir. (1995). *Biblioteka grada Beograda 1928-1945*. Beograd: Biblioteka grada Beograda. 81-83. ISBN 8671910229.
4. IFLA, Guidelines for Library Services to Children aged 0-18. Retrieved May 15, 2021, from https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-sr.pdf
5. The Graphic was taken from the annual report 2019. <http://www.bgb.rs/download/izvestaj2019.pdf>
6. UNICEF, Convention on the Rights of the Child. Retrieved May 15, 2021 from <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>.
7. Čudina-Obradović, Mira. (2002). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještine čitanja*. Zagreb: Školska knjiga. 41-46. ISBN 9789530501096.

THE IMPACT OF COVID-19 ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' LEARNING SKILLS

Tosin Ogunleye*, Fatma Köprülü**

Near East University

Near East University, Yakındoğu Blv, Lefkoşa, Nicosia, Cyprus

ABSTRACT

The breakout of COVID-19 has brought about the emergence of remote learning in schools all over the world. There must be a way to communicate with students regardless of the pandemic, the digital platform has served as a means to help in the teaching and learning process during this period but we need to consider the fact that this will bring an unprecedented change to the learning skills of the students particularly primary school students who are more vulnerable.

As we all know, school is the best place to build a child's skills. The school environment also enhances the communication skills and learning abilities of the child. Primary school students are more vulnerable during this pandemic period because they are still in a delicate stage of learning. The above article helps in analyzing how COVID-19 has affected the learning skills and performance of primary school students.

Schools over the world have diverse styles and standards for learning, there is one thing on which they seem to come in term with, the digital platform is no match for a classroom as a place for primary school students to learn. While many continue to teach online because of the COVID-19 virus and may be reluctant to return to in-person instruction until the environment feels safe and conducive for these primary school students.

In this article, we examine the impact of COVID-19 on primary school students learning skills through the viewpoint of the administrators, teachers and parents who have access to these students. Teachers have a direct understanding of their students learning skills and performance both physical or virtual just as parents also have daily access to these students, likewise the administrators who seek the growth of the students. Online learning has been a way by which all teachers improvise in teaching the primary school students during this pandemic to keep them motivated and improve their learning abilities. In this research study, the results indicate that covid-19 has more of a negative impact rather than a positive on primary school students using grade 1 students as a case study. In conclusion, we can all agree on the notion that covid-19 has a detrimental effect on these primary school students.

Keywords: Performance, motivation, Covid-19, communication, learning skills, online learning

Introduction

The pandemic has changed the learning process of schools all over the world. It is crystal clear that the school environment determines accomplishment through peer effect. Being in a class setting and having the chance to interact with classmates can produce positive results. Peer effects can take place through different mediums. Students can teach each other and develop each other. Peer's high achievements can motivate the student to work harder and achieve more. The students may also develop an interest in reading and calculation through their peers (Sacerdote 2011).

The pandemic has also introduced several psychological concerns to the students which can hinder their learning process. Students who are restricted at home because of the COVID-19 virus may feel more tensed and anxious. Sprang and Silman (2013) explained that children who were isolated during this pandemic period are likely to suffer from an acute stress disorder and also adjustment disorder. Such adverse psychological factors may in turn have a detrimental effect on learning (Kuban and Steele 2011).

Since schools all around the world have been left to cope with the global pandemic, the students, parents and administrators around the world have experienced the unpredicted ripple effect of the COVID-19 virus. While the governments and health workers are doing their best in slowing down the outbreak of the virus, the

education systems are trying to continue imparting knowledge for all through teaching during this difficult period. A lot of students at home have undergone psychological and emotional distress during this time and they are unable to engage positively or be more productive (Petrie, 2020).

This pandemic has changed most of the educational programs. It is essential to note that the pandemic didn't stop the learning process but modified it. The level of academic conduct of students may most likely drop for the classes held for examinations due to reduced learning hour for learners and lack of dialogue with teachers when faced with understanding a particular subject (Sintema, 2020). The flipped classroom is a simple way for providing learning resources such as articles regarding the subject, video links and pre-recorded videos before the learning hour. The online class hour is used to enhance understanding through discussion with teachers and students (Doucet et al., 2020).

When transferring content during online delivery, the traditional way of lecturing through online platforms might result in attention loss especially in large group teaching, lack of visuals to support teaching, lack of interaction between the students and the materials and lack of seeing the relationship between the concepts explained. Adding the lack of face-to-face education to all these issues, we can conclude that delivery mode in online teaching should be supported with a tool that can eliminate the demotivating effects of lecturing (Günhan, A. & Köprülü, A. 2021.)

Online learning devices have played a vital role during this pandemic period, helping schools to simplify student learning during the closure of schools due to COVID-19 (Subedi et al., 2020). While adjusting to the new changes, students and teacher's readiness needs to be measured and supported properly. Learners with a fixed perception will find it hard to adapt or adjust, while learners with a growth perception can easily adjust to a new learning system and environment. There is a diverse subject of concern with varying needs during this pandemic. Separate age groups and subjects will require individual approaches to online education and learning (Doucet et al., 2020). E-learning also enables physically challenged students with more freedom to engage in learning activities during the virtual class since it requires limited movement (Basilaia & Kvavadze, 2020).

The Main Problem

The emergence of covid-19 has brought about immense change in the education system. This as a result has affected the learning process of students. Most especially primary school students who are more vulnerable regarding this unprecedented evolution in the educational sector.

Aim of the Research

The purpose of the study is to examine the effect covid-19 has on primary school students. For this purpose, it is essential to interview the front runners in the primary school education system which consist of the administrators, teachers and parents.

Model of the Study

A qualitative research method for this study was chosen because according to Merriam (1998), qualitative research methods are exclusively appropriate in realizing the meaning that participants give to events that they experience. This study was carried out to ascertain the impact of covid-19 on primary school students.

Universe of the Study

The universe of this research consists of public and private schools' administrators, teachers, and parents during the second term of the academic year 2020-2021. The sample of the study was composed of 5 administrators, 10 teachers, and 15 parents. The participants who attended this research were voluntary. The participants' demographic variables are given below:

Table 1. The Participants' Demographic Variables

Demographic variables		f	%
Gender	Male	8	26.7
	Female	22	73.3
	Total	30	100
Age	20 – 30	4	13.3
	31 – 40	11	36.7
	41 – 50	7	23.3
	51 and over	8	26.7
	Total	30	100
School type	Public	9	30
	Private	21	70
	Total	30	100
Educational Level	College	5	16.7
	Undergraduate	11	36.7
	Master's	8	26.6
	Doctorate	6	20
	Total	30	100
Participant's role	Administrator	5	16.7
	Teacher	10	33.3
	Parent	15	50
	Total	30	100

According to the participants' demographic variables, the majority of participants who participated in this study are female, 11 of the participants were between the age of 31-40, most of the participants are from private schools, 11 of the participants educational level is undergraduate and half of the participants are parents.

Study Group

Structured interview questions were conducted to collect data from the above participants. A qualitative approach was used to gather and analyze the data. The constructed questions were based on the topic of the research to collect valid information for the hypothesis and analysis.

Data Collection Tools

A qualitative research approach was used to collect data through the use of a structured interview which consists of 30 structured questions to gather valid information from the participants. The participants participated in the interview via the digital platform.

Data Collection Process

The 30 participants that were selected in this research are experienced and well enlightened in the particular field of research. A structured interview question was conducted to gather necessary data that is aligned with the above research. The interviews took two weeks to conclude. The focus group in the interviews were administrators, teachers and parents who are well informed and competent in their field. The interviews were conducted through Google Meet. Each question in the interview was specifically selected and analyze to solve the constructed hypothesis.

Researcher's Role

The researcher serves as the intermediary between the participants and the data being collected. The researcher role is to systematically collect necessary data for this research and analyze this data in details and decode certain hypothesis i.e. (P-Parents, A-Administrator, T-Teacher).

Validity and Reliability

The data that was collected by the above participants are valid and from a reliable source. The participants were not selected randomly but according to how committed and competent they are in their field of work.

Data Analysis

The data were analyzed using the descriptive analysis approach which is considered as one of the methods of qualitative data analysis. Each question in the interview form was divided into specific themes and the participants' views were decoded into related compositions. Yıldırım and Şimşek (2013) stated that results should be achieved by both evaluating data within the specified theme and considering the cause-and-effect relationship. The responses were transcribed verbatim and the researchers reached a consensus on the themes that can be derived based on the participants' responses.

In the statements below, "A" stands for Administrator, "T" stands for Teacher and "P" stands for Parents.

Findings

Table 2. The Participants' Views on the Online Platform

Online Platform	f	%
Not enjoyable anymore	18	37.5
Lack of resource	14	29.2
Does not provide performance in learning	10	20.8
Enjoyable and exciting	6	12.5
Total	48	100

Table 2 shows that 18 (%37.5) of the participants indicated that online platform is not enjoyable anymore, since most of the students were active at the beginning of the term but nowadays, they started to be passive because of the ambiguity. Whether they are going to have a final exam or not. 14 (%29.2) of the participants stated that students are not interested in the online platform due to a lack of resources.

"I strongly believe that nothing can be replaced with the quality of traditional learning. Since in traditional learning students have a chance to interact with one another and discuss everything with their teachers face to face but by the online platform, it is not possible to do this if your class is crowded (A:1)."

"To be honest, I think I prefer traditional learning since my students feel more responsible regarding their lessons, exams, and assignment (T:7)."

"I agree that my son learned much more in an online platform. Since he has a chance to watch the live lecture recording several times and send a message to his teacher if he doesn't understand the topic so that they can arrange a meeting and come over the problem. I think online education offers flexible and open learning (P:3)."

Table 3. The Participants' Views on Whether Students Get the Exact Evaluation in Remote Testing, Just Like In-Person Testing

Evaluation	f	%
Yes	12	40
No	18	60
Total	30	100

Table 3 shows that the students in primary school grade 1 do not get the exact evaluation in remote testing-just like in-person testing. The above table explained that 12 (40%) of the participants agreed that students get the exact evaluation in remote testing, just like in-person testing but the majority of the participants which were the remaining 18 (60%) were against the notion.

"I think face to face discussion allows the students to think more logically (A:22)."

"Well, we try to do our best, but believe me it is really difficult to evaluate kids. What we try to do is that nearly every day we try to listen to them like we ask each student to read a few sentences so that we can see how much their reading skills are developed. Moreover, we ask them general questions and try to see if they understand what we read or talked about. But evaluating grade 1 students is difficult (T: 27)."

"I think our teachers are trying to do their best. As I know when they recognize that one of the students is behind the rest, they call the parent and ask for help since, in this condition, that's the only way to help the student to develop skills (P: 26)."

Table 4. Participants Views on How the Pandemic Has Affected the Learning Ability of Primary School Students

Learning Ability	f	%
Decrease of academic performance	19	39.6
Affect their learning skills in a negative way	13	27
Do not want to do homework	12	25
Nothing changed	4	8.4
Total	48	100

The above table illustrates the views of participants on how the pandemic has affected the learning ability of primary school students. The majority of the participants which are 19 (39.6%) all agreed that it leads to a decrease in academic performance, 13 (27%) of the participants agreed it negatively affect their learning skills, 12 (25%) of the participants admit to the notion that they do not want to do their homework while the remaining 4 (8.4%) agreed that nothing changed.

"I think that the students' academic performance and success are negatively affected. The reason is that they do not comply with the discipline of study in distance education as much as face-to-face education (A: 5)."

"The biggest impact of the academic process is that my students fell behind in their lessons. As it is known, primary school students, in particular, want to play, they do not want to spend too long hours in front of the screen and do not want to do their homework that has been sent (T:12)."

“I don’t think distance education is beneficial for primary school students especially grade 1 student. Students are forced to attend live lessons and also they reluctant to study (P:17).”

Table 5. The Response of The Primary School Students Towards the Change of the Education System During the Pandemic

Changes of the Education System	f	%
Changes in the way students interact	20	26
Less time spent in learning	15	19.5
Decrease social skills	14	18.1
Stress symptoms	10	13
Lack of learning motivation	10	13
No clear assessment	8	10.4
Total	77	100

Table 5 demonstrates the participant's viewpoint on the response of the primary school students towards the change of the education system during the pandemic. 20 (26%) of the participants agreed that it changes in the way students interact while 15 (19.5%) of the participants concurred that there is less time spent in learning. 14 (18.1%) of the participants shared the same sentiment that it decreases social skills while 10 (13%) of the participants agreed they all observed stress symptoms from these primary school students. 10 (13%) of the participants concluded that it brings lack of learning motivation while the remaining 8 (10.4%) participants stated that there is no clear assessment.

“Well, I think nowadays, less time spent in learning since students believe that learning takes place in schools (A: 19).”

“As I observed especially grade 1 students need maximum supervision and guidance. As time passed it is clear that the students started to lose their concentration and this affects their interaction. From the screen I can see that most of them are biting their nails and this shows that they are feeling down, they are under stress (T:11).”

“It is well known that children are isolated at home that’s why they get stressed. They can’t concentrate on things easily, so it is right to say that poor concentration and depression symptoms are seen (P:14).”

Table 6. Participants Views of How Primary School Students Have Access to Education

Access to Education	f	%
Difficult	24	80
Easy	6	20
Total	30	100

Table 6 illustrates participants views of how primary school students have access to education. 24 (80%) of the participants all agreed that access to education has been difficult while the remaining 6 (20%) of the participants agreed on the notion that access to education has rather been easy.

“Since it never takes place in school settings, the students always complain, they don’t want to access online lessons instead of this, they want to go to school and be with their friends and this affected inputs at home because it is really difficult to support them to follow their lessons (A:13).”

“For some of my students, it is easy to access education nowadays even I always encourage and motivate them to join the live lessons (T:25)”

“It is really hard to let him access because he always complains that it is difficult to follow his teacher. Since she doesn’t give them enough time to write down what they have to write. It is difficult for them to write down the words because the teacher’s whiteboard is too small and she doesn’t write the words bold enough so that the students can see from the screen. Moreover, she keeps saying I will send it to your parents and she moves to the next page. This behaves demotivates my child and that’s why he doesn’t want to contribute (P:30).”

Discussion and Conclusion

The study aimed at identifying the effect covid-19 has on primary school students, using grade 1 pupils as a case study. The covid-19 epidemic has ushered in enormous change in the education system. This research indicates several negative impacts this pandemic has on the learning skills of these primary school students. While some students might be able to quickly adapt to the new learning process, primary school students are most vulnerable because they are still in a delicate state of learning. The expeditious evolution during this pandemic at such a large scale has influenced students of all background and age groups (Hasan and Bao 2020). Because remote learning has been introduced due to covid-19, it has not been able to meet up with the traditional form of learning in terms of delivery, performance and evaluation.

The change of the education system due to the pandemic has also instigated diverse change in the primary school learning process. For instance, it has changed the way students communicate with each other. The interaction between students has changed drastically which negatively affects their learning skills because social interaction in a school environment aids the learning skills and abilities of students. Since the emergence of remote learning, there has been a decrease in the academic performance of primary school students, grade 1 pupils to be precise. The introduction of remote learning has affected the learning skills and abilities of primary school students in a more negative way. It has been shown through this research that the majority of these students lost the morale to get their homework done on time. Considering that these primary school students are still in a fragile state of learning which makes it hard for them to fathom out what the teacher is teaching virtually.

However, this study pinpoints the verity that remote learning has resulted in demotivation of these primary school students because they cannot comprehend most of what the teacher is teaching and they find it tedious which also have a psychological effect on these students. The participants in this study agreed that remote learning lacks the enthusiasm of the traditional mode of learning which makes these primary school students perceive learning during this period as less interesting, meaningful and motivational which makes them reluctant to participate in the learning process

Furthermore, the study shows that primary school students do not get the exact evaluation in remote testing, just like in-person testing. On the other hand, it has been highlighted in this study that evaluation in remote testing lacks veracity, unlike in-person testing. Evaluating the students through remote testing will lack authenticity because the teacher might exclude certain prerequisite, unlike the in-person evaluation testing which is physical and more reliable when evaluating these primary school students. It is predicted that the continued spread of the COVID-19 virus, travel restrictions and the closure of all educational institutions would have a crucial impact on the learning process and mental health of the students (Odriozola-gonzález et al. 2020). Another issue raised by the participants was that these primary school students have shown stress symptoms which indicate that remote learning has a psychological effect on these primary school pupils.

In conclusion, the emergence of covid-19 has a negative impact on primary school students learning skills. Students from less privileged homes have experienced more negative impacts of the Covid-19 outbreak (Aucejo et al. 2020). Some additional comments concerning remote learning were also made. For some of them, learning during this pandemic period has made it even more challenging for these primary school

students due to the lack of learning motivation and decrease in social skills which are important in a child's learning process. Therefore, we tend to conclude that remote learning has been a complication in learning for primary school students as it is difficult to maintain communication just like the way it was before the pandemic.

Recommendations

The government should make sure all primary school students have access to education during this pandemic. The learning environment should be conducive for both the teachers and students for easy learning and development of learning skills. The mental health of these students should also be considered as a priority during educational activities.

REFERENCE

Aucejo, E.M., Aucejo, J. French, M.P. Ugalde Araya, B. Zafar (2020). The impact of COVID-19 on student experiences and expectations: Evidence from a survey *Journal of Public Economics*, 191. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.10427>

Basilaia, G., Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, (4), 10. <https://doi.org/10.29333/pr/7937>

Bayne, S. (2015). What's the matter with 'technology-enhanced learning'? *Learning, Media and Technology*, 40, 5-20

Doucet, A., Netolicky, D., Timmers, K. & Tusciano, F. J. (2020). *Thinking about pedagogy in an unfolding pandemic* (An Independent Report on Approaches to Distance Learning during COVID-19 School Closure). Work of Education International and UNESCO. https://issuu.com/educationinternational/docs/2020_research_covid-19_eng

Günhan, A. & Köprülü, F. (2021). MA Students' Views on The Lecturers' Use of PowerPoint Presentations in Online Live Lectures During the Covid-19 Lockdown.

Hasan, N. & Bao, Y. (2020). Impact of "E-Learning crack-up" perception on psychological distress among college students during COVID-19 pandemic: A mediating role of "fear of academic year loss" *Children and Youth Services Review*, 118 (2020), Article 105355, 10.1016/j.childyouth.2020.105355

Kuban, C., & Steele, W. (2011) Restoring safety and hope: From victim to survivor. *Reclaiming Children and Youth* 20(1): 41-44.

Odriozola, P. & González, Planchuelo-gómez, M. Jesús, & De Luis-garcía, R. (2020). Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish university *Psychiatry Research*, 290 (2020), Article 113108, 10.1016/j.psychres.2020.113108.

Petrie, C. (2020). *Spotlight: Quality education for all during COVID-19 crisis* (Hundred Research Report #01). United Nations.

<https://hundred.org/en/collections/quality-education-for-all-during-coronavirus>

Sacerdote, B. (2011) Peer Effects in Education: How Might They Work, How Big Are They and How Much Do We Know Thus Far? *Handbook of the Economics of Education*, Volume 3.

Sintema, E. J. (2020 April 7). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: Implications for STEM education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7). <https://doi.org/10.29333/ejmste/7893>

Sprang, G., and Silman, M. (2013) Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 7:105-110.

Subedi, S., Nayaju, S., Subedi, S., Shah, S. K., Shah, J. M. (2020). Impact of e-learning during COVID-19 pandemic among nursing students and teachers of Nepal. *International Journal of Science and Healthcare Research*, 5(3), 9.

OPEN SPACE AND SOCIALIZATION REQUIREMENTS OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN DURING THE PANDEMIC

Assoc. Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ¹, Assist. Prof. Dr. Emine Tarakçı EREN^{2*},
Assoc. Prof. Dr. Merve ALPAK¹

¹ Karadeniz Technical University, Department of Landscape Architecture, Trabzon, Turkey

^{2*} Afyon Kocatepe University, Interior Architecture and Environmental Design, Afyon, Turkey

ABSTRACT

After birth, children desire to discover the world around them by attempting to learn about the events and phenomena that occur around them. Open spaces are motion-based, holistic and stimulating learning environments where children study based on their interests. These spaces provide rich learning experiences that are unavailable indoors by allowing children to better recognize natural objects such as plants, animals, water, soil, and by providing opportunities to socialize with their peers. During the Covid 19 pandemic, long-term school closures and staying at home caused children to stay indoors and away from these opportunities and they could not fulfill socialization needs. Consequently, they were exposed to negative psycho-social effects on physical, mental and psychological well-being. Children who are less physically active, spend long time in front of screens, have an irregular sleep rhythm, with irregular eating patterns and could not spend time in open spaces experience difficulties. The psychological effects of the pandemic on children were neglected when compared to physical and mental effects. However, restriction of the spaces where the children could utilize, inability to attend school, spend time with their friends or go out could lead to emotional and behavioral psychological problems in children. For healthy growth, the child should have access to open spaces and clean air. The present study aimed to determine the open space and socialization requirements of primary school children and the psycho-social problems experienced by these children during the pandemic. Thus, open space requirements of primary school children were determined with a survey conducted with 125 6-10 years old children inhabiting in Trabzon province. It was determined that children missed the activities such as outdoor games, chatting with friends in the school garden, going to outdoor dinners with parents, going to the park, and roaming at the market.

Keywords: Pandemic, open spaces, children.

Introduction

According to developmental psychology, childhood has different developmental stages and different requirements correspondingly compared to other age periods, and the individual acquires basic personal outcomes in this period. Therefore, the developmental characteristics and requirements of such period should be considered in physical settings designed for children. As a result of many studies, it has been proven that the behaviors of the child are determined by the environment they are surrounded by, rather than their intelligence and personality traits (Barker, 1968, Bechtel, 1977, Wicker, 1979). Therefore, the physical environment with which the child interacts is of great significance in the individualization, socialization and development process. The physical environment of the child varies in accordance with the physical, perceptual, cognitive and social-emotional development of the child in terms of spaces such as the house, close surrounding of the house, school and playground etc. (Tandoğan, 2014). Urban open spaces are movement-based, holistic and stimulating learning environments which serve to their field of interest. Such spaces provide rich learning experiences that cannot be experienced indoors by enabling children to better recognize things belonging to nature such as plants, animals, water and soil. It also enables children to acquire information at their own learning capacity and to utilize different learning styles (Bilton, 2010; Kimbro, 2010; Melber and Abraham, 1999; Ouvry, 2003; Studer, 1998; White, 2011; Civelek and Akamca, 2018). According to Aksoy (2008), urban open spaces increase the quality of urban life. In order to relieve the life physically and psychologically and to establish environments that are more appropriate for requirements, it is necessary to anticipate the needs of the users stemming out of their physical,

physiological, psychological and social structure and to design the environment consisting of open spaces accordingly (Aksoy and Akpınar, 2012). Especially in urban open spaces, there are opportunities where children can release their excessive energy, develop their motor skills and interact socially with other children. Moreover, open spaces are settings which provide more opportunities that are less restrictive than houses and schools (Cengiz and Doğtaş, 2015).

At the present time, it is observed that children living in urban areas and growing up away from the nature remain inactive for a long time and spend more time on devices such as televisions, computers, tablets and mobile phones. It is an undeniable fact that these children require even more outdoor activities. These determination and issues, which were observed before the pandemic, increase much more during the pandemic process and lead to difficult-to-repair impacts. The aim of this study is to determine the open space and socialization requirements of children during the pandemic period in which a lockdown is concerned and who are supposed to spend time in open spaces under normal conditions.

Requirements of Primary School Age Children and Pandemic Process

Although school children are in a more stagnant development process compared to previous periods, playing games is still especially important for them. This period in which the development processes of the children continue, they can develop many new behaviors through playing games. Many of the school-age children have their own mobile phones and tablets, use social media, and are able to communicate with their friends by this means. Through the appropriate use of technological tools, children can acquire many positive behavioral characteristics. Technological tools that are compatible with the development process of the children and used for a limited time may affect the social development and academic skills of the children (Büyükkancı and Müldür, 2017; Murphy and Beggs, 2003; Sylvester and Greenidge, 2009). However, during the pandemic, this period has increased at a level that could lead to negative impacts. The school environment, which is particularly important for children during the school age, was suspended with the onset of the COVID-19 pandemic epidemic, and the children stayed away from their teachers and peers. In addition to the suspension of the schools, many other social and out-of-home activities for children have been canceled. The children and their families had to share a limited space in the houses with limited resources and had to change their daily life and routine (Çalışkan, 2020). The suspension of the schools and lockdown considerably affected the behaviors of the children in accordance with their lifestyle such as physical activity and lazy, sedentary behaviors. The depression, anxiety, aggression and anger experienced by many children is observed to increase with this period (Brom et al., 2020; Fan et al., 2020; Qiu et al., 2020; Pisano et al., 2020; Russell et al., 2020). In addition, the ambiguities with respect to this period has led to psychological symptoms which was inevitable in this case. Although some limitations in terms of cognitive development have disappeared in the child during this period, children still cannot fully think abstractly. This situation causes children not to accurately assess the damage that the disease or infections will have on themselves and their environment (Baykoç, 2006). Compared to adults, since the children lack the experience and skills to access the resources in order to meet their developmental, social, emotional, spiritual and behavioral requirements independently, they are on the top of the groups who are significantly affected by traumatic events such as pandemics and natural disasters (Schonfeld and Demaria, 2015). It has been suggested that the compulsory isolation of children from school life and/ or social interactions with their peers during the isolation process implemented due to the COVID-19 epidemic may directly create a risk on physical, social and psychological well-being (Di Giorgio et al., 2020). As a matter of fact, prolongation of exposure to stress factors such as fear of infection, frustration and boredom, insufficient information, lack of face-to-face interaction with friends and teachers and lack of personal space in the home environment, direct and indirect consequences of family financial losses may lead to serious and permanent psychosocial problems on children (Wang et al., 2020). However, the psychosocial stress due to lifestyle changes and the isolation process at home led to an increase of the negative impacts on children's physical and mental health. In a review study conducted by Brooks et al., (2020), six basic variables were listed that can cause psychological stress during the isolation and/ or quarantine process, referred to as the duration of isolation, fear of being infected, feeling of disappointment and boredom, insufficient economic support, insufficient information and labeling. In this context, the researchers emphasize that maintaining routines puts the children at ease therefore it is necessary to have such an approach as a priority to make the children feel safe and secure (Olness et al., 2015).

The studies examining the common reactions of children in the same age group and/ or developmental period in situations such as pandemics indicate that a significant increase in fear and anxiety in school-age children as well as the negative behaviors such as having problems with siblings, restlessness, aggression, psychosomatic complaints, avoiding fulfilling their responsibilities, difficulty in focusing, sleep problems and social withdrawal may be observed (Imran et al., 2020; Olness et al., 2015, Akoğlu and Karaaslan, 2020). Another impact of the quarantine process on children in this period is the restriction of their mobilization. School-age children also improve their mobilization skills during the school period which they have acquired in the previous period. In order for children to acquire all these skills, the importance of arranging the setting in such a manner that they can move freely become prominent and it is emphasized that they should not be restricted (Gallahue et al., 2014). Such negative impacts are only possible if children participate in outdoor activities within the scope of certain measures (Kadan et al., 2020).

The future state of society is reflected by the state of the children at the present time. In the event that the requirements of the child are not satisfied, his/ her development will be adversely affected, therefore the children who grow up in an unhealthy manner today will constitute the unhealthy adults of the future and this situation will negatively affect the future of the society. In the design of the physical environment, it is clear that the child factor should not be ignored due to its significance in the development process of the child. Children require natural environments, playgrounds and play equipment. The relationship established with nature during the childhood helps to establish a strong bond with the environment in adulthood. Establishing a relationship with nature at an early age does not only satisfy an important requirement for the development of the child, but also create the awareness of belonging to the nature as a part of it (Fjortoft, 2001, Moore, 1986). Thus, interaction with nature helps children develop motor skills by increasing their attachment to nature (Lester and Maudsley, 2007; Bell et al. 2008; Özdemir and Yılmaz, 2008; Parsons, 2011). The researchers such as Piaget (1926, 1951, 1952) and Montessori (1963, 1964) emphasize in their theories that the child's interaction with the environment constitute the basis of the development process, and that the environment contains measurable physical components on cognitive-perceptual development. Considering that children use observation, discovery, trial and error methods in learning, it can be argued that they require a physical environment that is rich in resources and contains natural elements, and active participation in the physical environment may increase cognitive development (Kohlberg, 1968). Therefore, it is necessary to utilize the environment for the development of children; children should do appropriate activities and spend time in appropriate settings in order to accelerate the development process and to increase the effect of the childhood process on personality formation and development (Versteeg, 2003). In this study, the desires and requirements of children of primary school age who cannot spend time in proper environments due to the pandemic process were studied.

Research Method

A survey was conducted with 125 children between the ages of 6-10 living in the city of Trabzon in order to determine the open space and socialization requirements of children during the pandemic process. 63 of the participants are girls and 62 of them are boys. The questionnaire was delivered to the parents of the students over the internet and answers were collected through the parents. In the questionnaire, the children were asked which open space activities they missed and willing to do most during this period, and where and which open spaces they would like to go.

Findings

In the question asked to determine what activities they need in open urban spaces during the pandemic period, the responses of playing games outside (37.6%), chatting with friends in the schoolyard (26.4%) came to the fore with the highest percentages and a total of 11 different outdoor activities were listed (Table 1).

Table 1. Percentage of open space activities required by children

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Playing Games in the Open Space	47	37,6	37,6	37,6
Chatting with Friends in the Schoolyard	33	26,4	26,4	64,0
Going out for lunch/ dinner in Open Spaces with the Family	9	7,2	7,2	71,2
Going to playgrounds	5	4,0	4,0	75,2
Picking flowers	3	2,4	2,4	77,6
Caressing animals	4	3,2	3,2	80,8
Going out for shopping	7	5,6	5,6	86,4
Meeting with friends	1	,8	,8	87,2
Running	4	3,2	3,2	90,4
Cycling	7	5,6	5,6	96,0
Playing basketball-soccer	5	4,0	4,0	100,0
Total	125	100,0	100,0	

In the question asked to determine which urban open spaces they missed going to, the answers were given to schoolyard (34.4%), playground (33.6%) and shopping places (32%). The values of all three answers are fairly high, and all three places are where children would like to go (Table 2). The χ^2 test conducted revealed that three types of open spaces have a significant impact on children's requirements ($\chi^2=189,072^a$ 10df, $p<0,01$).

Table 2. Percentage of older children who prefer open spaces

	Frequency	Percent	Cumulative Percent
Schoolyard	43	34,4	34,4
Playground	42	33,6	68,0
Shopping	40	32,0	100,0
Total	125	100,0	

Discussion and Conclusion

Children are considerably affected by the COVID 19 pandemic. Due to the characteristics of the developmental areas, children are not able to comprehend certain situations or measures taken as much as adults, they may be insensitive to risks, they may wish to carry on the behaviors they have done in the past and may exhibit some negative behaviors in parallel with these requests. Certain measures should be taken in order to turn this situation of children into a positive direction. In this study, the open space requirements of the children in the pandemic were discussed. As a result of the study, it was determined that children of primary school age mostly miss the activities of playing games urban open spaces and chatting with their friends in the schoolyard during the pandemic period. School age (6-12 years) is a period in which the child starts having education in the school and the academic achievements and peer relationships considered important during this period. They have needs in terms of academic achievements or a desire to be successful in sports activities and a related requirement for love and respect. Some of these requirements are satisfied at school open spaces (Kadan et al.,2020). Therefore, as the results of the study reveal, children need to participate in the activities in the schoolyard, chat and play games. School period is the years when peer relationships deepened. Unlike the preschool period, close friendships are established in this period, and children want to spend most of their time with their peers. Children's peer relationships become a concept that supports them and includes long-term relationships (Aral and Kadan, 2018). However, the inability to gather with their peers physically in the pandemic causes a failure in meeting the important requirement to be met.

The question asked to determine which urban open spaces they missed to go out most was responded as the schoolyard, playground and shopping, respectively. A “new digital world” has emerged as the world has turned into an “online” laboratory where everyone starts working from home with almost no one-to-one interaction, and entire education is on “distance” basis. In such world, children miss the schoolyards, open spaces such as playgrounds and shopping areas, and their requirements for the real world are increasing.

With the measures brought after the epidemic, a simple life away from interaction between people was adopted. This orientation caused children to long for their peers and open spaces and increased their need for open spaces and socialization. In this process, it will be beneficial for the psychosocial development of children to satisfy these requirements in accordance with the measures at the predetermined hours.

References

1. Akoğlu, G., & Karaaslan, B. T. (2020). COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.
2. Aksoy, Y., & Akpınar, A. (2011). Yeşil alan kullanımı ve yeşil alan gereksinimi üzerine bir araştırma İstanbul ili Fatih ilçesi örneği.
3. Aksoy, Y., (2008), Landscape Architecture. Ders Notları. Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.
4. Aral, N. & Kadan, G. (2018). Sosyal gelişim. N. Aral ve Z.F. Temel(Eds.). Çocuk gelişimi İçinde (s. 236-262). Ankara: Hedef Yayınları.
5. Barker, R. (1968) Ecological Psychology, Stanford University Press, Stanford.
6. Baykoç, N. (2006). Hastanede çocuk ve genç. Ankara: Gazi Yayınları.
7. Bechtel, R. B. (1977) Enclosing Behavior, Dowden-Hutchinson and Ross.
8. Bell, S., 2008. Scale in children's experience with the environment, (in: Children and Their Environments, Edited by Christopher Spencer and Mark Blades), Cambridge University Press, New York, 13-25.
9. Bilton, H. (2010). Outdoor Learning in the Early Years: Management and Innovation,(3. Ed.).
10. Brom, C., Lukovsky, J., Gregor, D., Hannemann, T., Strakova, J. & Svoricek, R. (2020). Mandatory home education during the COVID- 19 lockdown in the Czech Republic: A rapid survey of 1st – 9th graders' parents.
11. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*.
12. Büyükkancı, A. ve Müldür, M. (2017). Teknoloji kullanımının yazma becerilerine yansımalarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(27), 22-38.
13. Cengiz, T., & Doğtaş, S. (2015). İlköğretim çağındaki çocukların açık yeşil alan kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi: Çanakkale örneği.
14. Civelek, P., & Akamca, G. Ö. Açık Alan Etkinliklerinin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi¹ The Effect of Outdoor Activities on Scientific Process Skills of Preschool Children¹. *Kastamonu Education Journal*, 26(6).
15. Çalışkan, Y. (2020). Covid-19 Pandemisi Ve Karantina Sürecinde Çocuk Ruh Sağlığı. *Medical Research Reports*, 3(Özel Sayı), 149-154.
16. Di Giorgio, E., Di Riso, D., Mioni, G., & Cellini, N. (2020). The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19: An Italian study.
17. Fan, J., Zhou, M., Wei, L., Fu, L., Zhang, X. & Shi, Y. (2020). A qualitative study on the psychological needs of hospitalized newborns parents during COVID-19 outbreak in China. *Iran Journal Pediatr*.
18. Fjortoft, I. (2001) The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in PrePrimary School Children, *Early Childhood Education Journal*, Vol. 29, No. 2, pp 111-117.
19. Imran, N., Zeshan, M., & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36 (COVID19-S4).
20. Kadan, G., Aysu, B., & Aral, N. (2020). Covid 19 Sürecinde Çocuklar: Gelişimsel İhtiyaçlar Ve Öneriler. *Journal of the Institute of Social Sciences*, 11(2).

21. Kimbro, C.C. (2010). Developing and Outdoor Classroom to Provide Education Naturally.
22. Kohlberg, L. (1968). The child as a moral philosopher (pp. 25-30). Psychology today.
23. Lester, S., and Maudsley, M., 2007. Play, Naturally: A Review of Children's Natural Play, National Children's Bureau, London.
24. Melber, L.H. & Abraham, L.M. (1999). Beyond the Classroom: Linking with Informal Education. Science Activities, 36(1):3.
25. Moore, R. C. (1986) Childhood's Domain: Play and Place in Child Development. London: Croom Helm.
26. Murphy, C. & Beggs, J. (2003). Primary pupils and teachers use of computers at home and school. *British Journal of Educational Technology*, 34(1), 79-83.
27. Olness, K., Mandalakas A. & Torjesen, K. (2015). How to Help the Children in Disasters. 4th ed. Health Frontiers, Kenyon, USA.
28. Ouvry, M. (2003). Exercising Muscles and Minds: Outdoor Play and The Early Years Curriculum.
29. Özdemir, A. ve Yılmaz, O. (2008) Assessment of Outdoor School Environments and Physical Activity in Ankara's Primary Schools, *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 287- 300
30. Parsons, A., 2011. Young Children and Nature: Outdoor Play And Development, Experiences Fostering Environmental Consciousness, and The Implications on Playground Design, Master's Thesis, Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University.
31. Piaget, J. ve Inhelder, B., 1971. The child's conception of space, Langdon, Compton Printing Ltd., London.
32. Pisano, L., Galimi, D. ve Cerniglia, L. (2020). A qualitative report on exploratory data on the possible emotional/behavioral correlates of Covid-19 lockdown in 4-10 years children in Italy.
33. Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. & Yu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: Implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33, 1-3. Doi:10.1136/gpsych-2020-100213.
34. Russell, M.V., Russell, S.J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., Mytton, O., Bonell, C. & Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: A rapid systematic reievw. *Lancet Child Adolescence Health*, 4, 397-404.
35. Schonfeld, D. J. & Demaria, T. (2015). Providing psychosocial support to children and families in the aftermath of disasters and crises. *Pediatrics*, 136(4), 1120-1130.
36. Studer, M.L. (1998). Developing and Outdoor Classroom: Blending Classroom Curriculum and Outdoor Play Space. *Texas Child Care*, Volume 2, No 1, (12-19).
37. Sylvester, R. & Greenidge, W.L. (2009). Digital story telling: Extending the potential for struggling writers. *The Reading Teacher*, 63(4), 284-295.
38. Tandoğan, O. (2016). Çocuklar İçin Daha Yaşanılır Okul Bahçeleri. *Megaron*, 11(4).
39. Versteeg E (2003). Planning and design of open space to promote adolescent development. Master of Lendscape Architecture, The University of Guelph.
40. Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J. & Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395(10228), 945-947
41. White, J. (Ed.). (2011). Outdoor Provision in the Early Years.
42. Wicker, A. W. (1979) An Introduction to Ecological Psychology, Wadsworth Inc., Belmont, California.

ENVIRONMENTAL ELEMENTS IN CHILDREN'S DRAWINGS

Assoc. Prof. Dr. Tuğba DÜZENLİ¹, Assist. Prof. Dr. Emine Tarakçı EREN^{2*}, Leyla DENİZ¹

¹Karadeniz Technical University, Department of Landscape Architecture, Trabzon, Turkey

^{2*}Afyon Kocatepe University, Interior Architecture and Environmental Design, Afyon, Turkey

ABSTRACT

Many studies have revealed that; drawing pictures to children draw and analyzing these pictures is an effective method to determine their perceptions and explore their inner world. During the drawing process, the child's thoughts are synthesized and the synthesized thoughts are expressed with color, shape and lines. Children combine their daily observations with their own observations and reflect their way of perceiving the world on their paintings. Drawing pictures is also a fun activity for children and a technique of expression. Drawing pictures is a more effective, plain and sincere language of expression for children than some previously learned words and expressions. Children may not like answering questionnaires or interviews, but they draw their pictures easily and voluntarily without being bored. Also, drawings are an alternative way for children who cannot express themselves verbally. While children are painting, not only the visuals they perceive of the outside world; they describe their inner world by expressing their thoughts and feelings, dreams, wishes, happiness and fears. For this reason, painting can be a process of the daily life of the child and an effective method in understanding the feelings and perceptions of children. It is very important pedagogically to highlight their different opinions rather than standardize them. The success of child studies that investigate the subject rather than representing the whole depends on the correct communication with children, and this can be possible with the method of painting. In this study, it was aimed to examine the environmental elements in the pictures of children in kindergarten age. It is thought that examining children's perceptions of the environment and environmental elements is important in terms of providing important information about the landscape designs to be made and the children's environments to be designed.

Keywords: Child, environmental elements, landscape, drawing.

Introduction

Luquet (1927), one of the first researchers to study drawings of children, stated that the development of children's drawing consists of four stages. The first stage includes children aged two to three and is defined as the doodling stage. This stage is referred to as random realism. At this stage, the child proceeds through random doodling and perceives the differences between lines, shapes, and marks, and passes on to the purposeful doodling process. The second stage is the period of unsuccessful realism observed in children aged four and five. At this stage, the child begins to draw the first symbolic drawings. The third stage is defined as intellectual realism. It is known as the stage in which children draw what they know rather than what they perceive. Pictures drawn between the ages of seven and nine show the transition of children from intellectual realism to visual realism. Visual realism is an important stage in terms of artistic development as the child begins to draw correctly what he/ she sees.

There are also arguments that do not support the stages developed by Luquet. Freeman (1980) argued that the transition between stages is very sharp. He stated that children do not go through such clearly separated stages as Luquet suggests. He suggested that drawing skills of children are not established as a result of completing the main stages, but rather as a result of an intertwined developmental process. However, some researchers also argued that there may be some sub-stages. Golomb (2004) suggested that there is a sub-stage in which children pass on to curved lines from straight lines and draw recognizable human figures. Therefore, he referred to a gradually evolving drawing capability rather than clear transitions divided into what is seen and known.

Children are highly imaginative individuals. Therefore, although the objects they always draw are identical, they may not imply the meaning adults perceive. Therefore, in studies where drawing picture is determined as a research method, Therefore, in studies where painting is determined as a research method, Therefore, it is necessary to interpret the drawings of children through the meanings they attribute, rather than interpreting them through reality or surrealism in studies where painting is determined as a research method. The drawings, sometimes considered as imagination, can actually be due to the child's inability to fully develop his/ her painting ability. In other words, the child may not be able to reflect on the paper what he/ she wanted to tell and therefore presented a figure that is quite different from what he/ she meant. Therefore, it is important for the children to interpret their drawings or to be observed during the drawing process in terms of obtaining accurate results from the research.

The preschoolers are at the beginning of the pre-schematic stage where the first recognizable drawings are laid out based on the standard stages of artistic development. At this stage, in order to produce drawings with the intention and meaning attributed by the children to the picture, it is necessary to examine the pictures based on these factors.

The four-year-old preschool child usually draws happy faces. In addition to these expressions, the child uses color as an additional source to express the feelings (Cox, 2005). In this period, the children gain some abilities such as holding the pencil properly and copying their names. However, similar to child development process, not all children exhibit the same performance in artistic development (Deniz, 2020). While some children express their feelings and thoughts very clearly through their drawings, others may draw only a few characteristics of an object that are necessary to define them which leads to a limited area for interpretation.

As a result, many studies have focused on the advantages of using drawings as a research method availed as a means of reflecting the knowledge and perceptions of children. The drawings of children are used as data collection tools in most studies (Duncan, 2013). As mentioned in the introduction part of the study, there are many reasons for the researchers who conduct studies on children to prefer pictures as a method. First and foremost, all children are individuals. Small children have their own drawing styles, color choices and use of symbols. In other words, drawing picture is a way of expressing individual thoughts and feelings for many children. The drawings can offer more details than speaking or writing techniques, especially in studies conducted on children. For instance, preschoolers may have limited equipment and resources to express an idea or object in writing; because they have not yet learned all the letters of the alphabet or to form sentences. On the contrary, the resources available to children to create a drawing are much wider. The children can express their feelings and thoughts through drawing pictures. For instance:

- They identify specific objects through using different colors (such as yellow for the sun, white for the moon)
- They use specific signs to indicate certain contexts and environmental properties (such as wavy lines to indicate water or straight lines for grass)
- They utilize shapes to express objects they encounter in real life (such as circles or tools for balls and squares and rectangles for houses)
- They create compositions that suggest relationships and distinctive features of objects or subjects in a scene (such as people holding hands)

In brief, drawings are considered as a effective tool to access the perspectives children. (Driessnack, 2005; Thomson, 2008). In addition, the drawings of children are unique and differ greatly from based on the child and situation. Cox (2005) argues that drawing pictures is not only an automatic result of maturation, but a process in which developing motor and cognitive abilities of children are transformed into a series of skills by being affected by the culture they live in.

Factors Affecting Drawings of Children

The drawings of children are mainly affected by two main groups of factors: child-related factors and environmental factors. While the child-related factors include subheadings such as the maturity, age, intelligence, motivation, state of concern, physiological state, previous experiences, individual differences,

and psychology of the child, environmental factors include family, school, teacher, peer groups, socioeconomic and cultural status (Deniz, 2020).

It is usually expected that an individual or a formation achieves a certain level of competence as the age increases. For instance, one of the conditions for a child to be able to draw pictures effectively is adequate development of the finger muscles (Ataman, 2004). Reaching this level of proficiency is also referred to as maturity. Another important factor is age, as maturity in most cases develops in parallel with age. In order to adopt a certain type of behavior, an individual must reach to a certain age. For instance, the finger muscles of a child should be developed enough to be able to hold the pencil and to write. In order to achieve a progress in the learning process, the children should reach the necessary mental capacity. For instance, children should wait until they reach the age of 6 in order to learn how to read and write (Güngör et al., 2002). Likewise, the intelligence level may lead to differences in pictorial expressions of children. Not all individuals exhibit the same abilities in terms of drawing. Since the ability to comprehend will increase in accordance with the intelligence, the space perception of children with high capacity is more developed which can be reflected on their drawings in a more positive manner.

Another child-dependent factor that has an impact on the ability to draw is motivation. Motivation often increases as a result of the requirements of the individual and mobilizes the individual. For instance, knowing that he or she will be rewarded for any achievement might motivate the child for the achievement. There are other factors that trigger motivation. The positive mood of the child has a positive impact on increasing or decreasing the motivation. The happiness of a child, the joy of drawing pictures or the belief that he/ she is good at drawing picture increases the inner motivation and helps him/ her to draw beautiful pictures (Oğuz, 2010). Therefore, psychological state is also a factor directly related to ability.

Although the children constitute the subject of the study, one of the factors having impact on the drawing ability is previous experiences. Small children are not expected to have much experience. However, if the child starts having education at the earlier ages, he/ she would have the opportunity to practice drawing more through which he/she learns some techniques, and this will motivate him/ her to draw. On the other hand, previous experiences may also have the opposite impact. If the child has experienced a negative situation which led to a bad memory about drawing, he/ she may not lean towards the drawing activities (Güngör et al., 2002).

Apart from individual factors, there are also environmental factors that affect the ability and desire to draw. Within the context of the study, the environment refers to the sum of external stimuli that are effective in the developmental stage. The most important one among the environmental factors is the family. The children adjust their actions by observing their parents and getting instructions from them. Demonstrating a democratic approach in the interaction with the child by the family is an important factor in the development of the child throughout his/ her life. For instance, the authoritarian figure among the family can be drawn by the child as serious, magnificent and massive in her drawings (Serin, 2003). On the other hand, children having strong communication with their parents can create compositions that reflect this happiness.

Early childhood education aims to enable children to be happy by revealing their creative abilities. Therefore, activities such as drawing, or music are not mandatory. It is not made to suppress or prevent the child, but to help the child get away from stress. In addition, when planning activities for children in the pre-school education period, they should be designed in a manner that will not annoy children and will attract their attention and the planning should be in accordance with their developmental level. Therefore, the impact of the school activities on the drawings of the children cannot be ignored. Making the participation of children in certain activities obligatory or designing them at a level not suitable for their age may have a negative impact on children. At this point, the presentation of materials such as pastel, watercolors or colored cardboards that will attract the attention of children is particularly important (Birsun, 1984).

Children tend to imitate their peers' behaviors. For instance, a child may not be willing to participate in an activity of drawing picture just because his/ her close friend does not like to draw picture (Güngör vd., 2002). Therefore, ensuring the majority of the children in the artistic activities as possible will enable them to influence each other positively. Socioeconomic and cultural level is the final variable that is effective within the scope of environmental factors. If a child wants to draw picture as a professional activity in the future, if there are individuals in his/ her family who are interested in painting or if the child became familiar with the painting materials at a very young age, such factors could trigger the child in terms of drawing picture.

In recent studies, researchers have started to prefer the drawing method by addressing the issues related to children and by discussing the effectiveness, necessity and ethical aspects of research methods applied when working with children (Punch, 2002). Drawings have become one of the frequently preferred methods due to facilitating the collection of the targeted data by ensuring the participation of children in the research and being compatible with the playing activities of children. Therefore, it is used as the research method in this study.

Research Method

This research is a qualitative study that examines the manner preschool children in the age group of 4- 6 perceive the environment and environmental factors through the pictures they draw. Requesting children to draw pictures with the aim of analyzing them is an effective method to determine their perceptions and explore their inner world (White and Gunstone, 1992).

Brief assessments by the children with respect to their pictures and drawings have been accepted as the data source of this study. Qualitative research techniques were used for data analysis and were examined through the environmental factors drawn in the pictures. Qualitative research is conducted with the aim of comprehending a subject or an issue in details (Merriam, 2009). According to Creswell (2007), the researcher strives to obtain an in-depth analysis from a small number of samples in a qualitative study. Patton (2002) argues that qualitative research is a way of obtaining first-hand data about the experiences, perception, and knowledge of the participants of the research. In accordance with such recommendations on qualitative research, the data of the study were collected through the drawing sessions and short interviews conducted with 62 preschool students and environmental factors drawn by preschool children were analyzed.

Study Group and Sampling

This study analyzes the environmental factors in the pictures drawn by students enrolled in three private preschool education institutions located in the central district of Trabzon and Kayseri. The study was conducted with a total of 62 students consisting of 31 males and 31 females, aged 4-6 years, studying in the kindergarten of Özel Duygu Anaokulu- Ata Koleji (Trabzon) and Düşler Akademisi (Kayseri). Each child was provided a set of crayons and A4 sized drawing paper, and then they were asked to draw a picture about the environment. The most important problem encountered while analyzing the pictures is the interpretation from the point of view of the researcher (Leonard, 2006). In order to eliminate his problem, the students were asked to write on the back of the paper what they wanted to express after completing their drawings. While the students were painting, the classroom teacher and researchers waited in the classroom.

Data Analysis

The pictures have been analyzed by the researchers. Each environmental factor drawn in the pictures is listed and the numbers of these factors have been determined. The drawn factors were assessed by the researchers, and frequency tables were created by transforming them into numerical data. Primarily, the environmental factors in each picture drawn by the children were noted. Then, the environmental factors in the notes were counted, and the numerical data obtained were analyzed with the SPSS (v. 23.0) program. The factors were also checked based on what the children wrote. Afterwards, which factors were drawn in each picture were noted considering both the written and the drawn data.

Findings and Discussion

As a result of the analysis, it was observed that the children included 24 factors related to the environment in their paintings.

Table 1 presents the frequency and percentage rates of environmental factors reflected in the pictures of the children. Table 2 includes the samples of children's pictures.

Table 1. Environmental factors reflected in the pictures of the children

Picture Categories		Frequency	%
		Value	Percentage
Natural Factors Reflected on Children's Pictures	Flower	18	11
	Tree	21	13
	Butterfly	6	4
	Cloud	6	4
	Sun	19	12
	Grass	3	2
	Sea	8	5
	Rain	3	2
	Swing	6	4
	Slide	5	3
	Bench	7	5
	Wind	2	1
	Rain	5	3
	Animal	16	10
	Swimming Pool	11	7
	Rainbow	6	4
	School	3	2
	Sand	6	4
	Playground	3	2
	House	5	3
	Waste Bin	5	3
	Fence	8	5
	Lake	5	3
	Toys such as shovel, bucket	6	4

When the drawings of the children are analyzed, some common characteristics draw attention. The first among these is the tree and flower figure, which most strongly reflect the perception of the environment of the children. 21 children identify the concept of environment with a tree figure and 18 children with a flower figure. In addition, the tree and flower figures are drawn by the children in a realistic and similar way. The second common characteristic is that children expressed the environment as an environment shared with other living things rather than reflecting the environment as a factor experienced only by humans. The most obvious indicator of this situation is that animal figures are included in most of the children's pictures. 16 children showed in their pictures that when the environment is concerned, it refers to a setting in which animals should be included.

The third common characteristics is that the sun figure is expressed similarly by every child who draws this figure. Although not every factor can be reflected realistically, the sun has a common appearance in almost every child's drawings. All children drew the sun in yellow color and above the picture. Also, all sun drawings have lines side by side around the circle. Therefore, the sun evokes a yellow, fringy factor located in the sky for children.

Table 2. Samples of the pictures drawn by the children

Conclusion and Recommendations

The children painted more natural factors such as trees and flowers. Nature and natural factors have an informative dimension. Previous studies also support the informative characteristics of nature. It has been observed that the mental activities of children who spend more time in natural areas are activated, their desire for adventure is reflected in their behavior and their self-confidence increases accordingly (Moore, 2002; Moore, 1986; Turgut and Yılmaz, 2010). Ulrich (1983) argued that the use of natural factors in urban landscape designs reduces stress levels and makes the individuals feel good. In other words, if natural factors are used in urban areas, they provide many advantages in terms of aesthetics and psychology (Huang, Shu-Chun, 1998). In their imagination, children portray a happy environment consisting of natural and artificial factors, multicolored, decorated with trees and plants. The relationship established with the nature during the childhood helps to maintain a strong connection with the environment in adulthood. Establishing a relationship with nature at an early age does not only satisfy an important requirement for the development of the child, but also creates awareness that the child is also the part of the nature (Moore, 2002, Moore, 1986). Thus, the interaction between the nature and the children helps them develop motor skills by strengthening their bond with the nature (Lester and Maudsley, 2007; Bell, Wilson & Liu, 2008; Özdemir & Yılmaz, 2008; Parsons, 2011).

The children constitute the main users of the spaces designed for them. Therefore, designing the spaces reserved for children's use is a process that should be conducted jointly with children. Since it is considered that the projections that will emerge as a result of joint experience with children will be suitable for their purpose, the results of this study are very valuable in terms of both theoretical and practical contribution; because the data of the study were collected directly from children. Accordingly, the results of the study enable us to learn about the perception of the children with respect to environment through the environmental characteristics they draw. The characteristics that should be in the children's settings can be determined by means of the pictures of the children.

References

1. Ataman, A., 2004. Development and learning, (in: Definition of learning, nature of learning, nature, factors influencing learning, learning types, neurophysiologic theories of learning, Edited by A. Ataman), Gündüz Training and Publishing, Ankara, 217-237.
2. Birsun, M., 1984. Ya-Pa I. Early Childhood Education Seminar. Art and creativity in early childhood education, Ya-Pa Publications, İstanbul, 49-54.
3. Cox, M., 2005. The Pictorial World of the Child, Cambridge University Press, Cambridge.
4. Creswell, J., W., 2007. Qualitative inquiry & Research design: Chosing among five approaches, Sage Publications, Thousand Oaks.
5. Deniz, L. (2020). Okulöncesi (4-6 Yaş Grubu) Çocuk Resimlerinde Çevre Algısı ve Çocuk Çevrelerinin Sağlaması Gereken Özellikler, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
6. Driessnack, M., 2005. Children's drawings as facilitators of communication: a meta-analysis, Journal of Pediatric Nursing, 20, 6, 415-423.
7. Duncan, P., A., 2013. Drawing as a Method for Accessing Young Children's Perspectives in Research, Doktora Tezi, Doctor of Philosophy in Education, University of Stirling, Stirling, İskoçya.
8. Freeman, N. H. 1980. Strategies of representation in young children: Analysis of spatial skills and drawing processes, London: Academic Press.
9. Golomb, C. 2004. The child's creation of a pictorial world, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
10. Güngör, A., Köksal Akyol, A., Subaşı, G., Ünver, G. ve Koç, G., 2002. Development and learning, (in: Development, Edited by A.A. Ulusoy), Anı Publishing, Ankara, 1-14.
11. Huang, S-C. L., 1998. A Study of People's Perception of Waterscapes in Built Environments, Ph.D. Thesis, Texas A&M University, Texas, USA.
12. Leonard, M. (2006). Children's drawings as a methodological tool: reflections on the eleven plus system in Northern Ireland. Irish Journal of Sociology, 15(2), 52-66.
13. Luquet, G. H., 1927, Children's Drawings ("Le Dessin Enfantin"), Free Association Books, London.
14. Merriam, S.B., 2009. Qualitative research and case study applications in education, Jossey Bass, San Francisco.
15. Moore, R., C., 2002. Plants for play: A plant selection guide for children's outdoor environments, MIG Communications, Berkeley, California.
16. Oğuz, V., 2010. The factors influencing childrens' drawings, Procedia Social and Behavioral Sciences, 2, 3003-3007.
17. Patton, M., Q., 2002. Qualitative research and evaluation methods, Sage Publications, Thousand Oaks, Calif.
18. Punch, S., 2002. Research with Children: The Same or Different from Research with Adults?, Childhood, 9, 3, 321-341.
19. Serin, Y., 2003. Figure, color, size and content relations in children's Picture, İnönü University Faculty of Education Journal, 4, 5, 85-98.
20. Thomson, P., 2008. Doing visual research with children and young people, Routledge, London.
21. Turgut, H., ve Yılmaz, S., 2010. Ekolojik Temelli Çocuk Oyun Alanlarının Oluşturulması, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi Bildiri Kitabı, 4, 1618-1630.
22. Ulrich, R.S., 1983. Aesthetic and affective response to natural environment, Human Behavior and Environment, 6, 85-125.
23. White, R. T., Gunstone, R. F., 1992. Probing Understanding, Falmer, London.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

SCHOOL SURVEILLANCE AND MORAL EDUCATION: AN ETHICAL IMPRINTS

Jijo James Indiparambil

Sanjo College (SCMAS), Rajakkad, Idukki, Kerala, India

ABSTRACT

The phenomenon of controlling citizens through monitoring and surveillance has become everyday reality of postmodern society. The current widespread implementation of CCTV surveillance in schools was initially intended to monitor and ensure the safety of entrants, to identify truants, and to provide security for pupils along with reinstating the moral framework in education. However, besides the enhancing effects of surveillance installation and performance, the intensity and omnipresent nature of CCTV and other technology-linked treatment in school surveillance bring out several contrasting views and experiences, which are not adequately mapped in the academic discussion of moral education. Taking up normative ethical strands and offering critical assessment, this paper thus explores the Ethics of Care (EoC) and its potentials and realities concerning CCTV surveillance and moral education in schools. EoC increasingly informs the moral analysis of education, facilitating new forms of inquiry, with its response-based moral assessments and its interdependent and altruistic inclination to human relationships. A proposed movement from techno-centred control to a child-centred approach is supported by the EoC in relation to moral education.

Keywords: surveillance, CCTV monitoring, moral education, ethics of care, moral judgment, socialization.

Introduction

Today societies use strongly the monitoring systems to control its citizens in every walk of life – workplaces, institutions, shopping malls, streets, vehicles, etc. and in that way the term surveillance becomes an unavoidable reality of our everyday life. Because it happens to us all every day, perhaps every moment, as we walk beneath street cameras, drive cars, swipe cards, and even when we surf the net. A digital big brother is always at work. However, the wide implementation and use of Closed-Circuit Televisions (CCTVs) as a synchronous monitoring tool is a relatively new phenomenon in schools and other educational institutions. The actual and virtual potentials of this practice, along with the moral dimension of its rightness or wrongness, are being explored. Surveillance is likely to enhance the personal and cognitive participation and interactions of students in a given situation.

Nevertheless, several contrasting and critical issues have been raised that dominate the discussion of school surveillance alongside the prevention of misbehaviour. These concerns include: Is the implementation of CCTV a fear tactic and does it place and treat students under suspicion? Does it cause higher levels of anxiety among students and teachers to some extent by treating them as if they were not trustworthy? What are the wider implications of its use in the disciplinary discourses and the practical measures taken? Various debates are necessary about its pros and cons and the issue of domination in regard to its practice. This paper, therefore, with an analytical and critical discourse methodology, rereads these concerns about surveillance in schools installed with the aim of discipline and moral education. This study examines the rationale behind school surveillance, its pros and cons and looks for an appropriate ethical framework to handle the issue.

A Conceptual Analysis of Surveillance

Surveillance is the act of monitoring or carefully watching someone or something through electronic equipment. It is an observation from a distance with a purpose, often to prevent or detect problematic activities. It is “focused, systematic and routine attention to personal details for purposes of influence, management, protection or direction, which directs its attention in the end to individuals” (Lyon 2007, 14). Yet, because of its intriguing and highly controversial character, surveillance is ambiguous in nature.

Researchers view it as a ‘double-edged sword’ (Sewell & Barker 2003), as it produces both deleterious effects and benefits. School surveillance refers to the intended activities of observation to collect and record data and information of both students and teachers, often done either in a systematic or an ad hoc way by using technological means.

Generally, surveillance is perceived by researchers as a response to a risky society with suspicion, fear, and distrust, just as Eric Stoddart states, “surveillance fuels a risk society by fabricating people around institutionally established norms.” (Stoddart 2011, 103). The association of surveillance with fear is very much evident in institutions and schools in particular. Students panic under suspicion and fear. In the following, we examine and analyze surveillance technologies used in schools as part of the discipline and development of moral behaviour expected as part of the learning process.

CCTV and ‘Permanent Surveillance’ in Schools

Surveillance in schools has regularly been employed and has become routine practice, a kind of ‘permanent surveillance,’ as experts opine, to identify, verify, categorize and track pupils (Taylor 2013). It is said to be a positive move to install CCTV cameras in school premises to serve as a check on unhealthy developments and possible malpractices and to prevent abductions. The security of students and school property is ensured by recording acts of vandalism and producing the feeling of an all-encompassing system watching over all activity. According to Andrew Hope, within the school it helps to combat theft and vandalism and outside the school building it helps to control the activities of dangerous outsiders (Hope 2009).

The effective monitoring systems also function as a non-monitory incentive for teachers to perform well and cause to reduce teacher absenteeism (Jain & Kabra 2015). Child abuse and harassment either by older students or even teachers is reportedly discouraged by real time CCTV monitoring. It is of paramount importance to arrest, at the initial stage, students' trying prohibited substances such as drugs, tobacco, alcohol, and other illicit activities, like watching pornography over the internet, etc., on school premises.

Surveillance also encourages both students and teachers to monitor their own behaviour, and exert the necessary control over themselves to alter their perceptions in accordance with the expectations of society. Hope opines that the “CCTV encourages self-surveillance, as individuals respond to the possibility that they might be subjected to observation” (Hope 2009, 893). It helps students to be reminded of and to ward off potential dangers, preventing undesirable or deviant behaviours that they may deliberately or unintentionally indulge in. Thus students become more conscious of their actions and become habituated to responsible behaviour.

The apparent Complexities and Challenges

The function and effects of CCTV systems in the schools, however, as with any surveillance, are complex and messy and can be oppressive and dictatorial and despotic (Taylor 2013). Teachers have traditionally been the authority in classrooms, which are now resorting to external control facilitated by technology. Surveillance as such is not new to schools, as various forms of control and regulation including registrations, attendance, examinations, continuous and ongoing assessment, observations and punishment of misbehaviour, etc., have been maintained and widely practiced. However, the present shift from human-centered controls to tech-controlled mechanisms brings new narratives of risk, fear and control and undermines privacy and freedom of expression (Taylor 2013).

Hope also expresses his disagreement with installing CCTV systems in classrooms as it makes students feel as if they are in a strictly controlled prison with an ever-present, panoptic gaze (Hope 2009). It weakens the authority of teachers and destabilizes the relationship between teacher and pupil. The sense that each and every action taken by students is being evaluated hinders creativity and innovation, restricts students' capability to take on challenges, and inhibits the free expression of ideas (Shepherd 2009). Thus, in classrooms, surveillance is often viewed as an extra intrusion into the teaching space (Tobin 2009).

Besides, the same system installed in the class rooms as a disciplinary method intended to prevent misconduct leads students to try and evade the cameras, finding ways to misbehave in blind spots where they are not monitored by the system. Similarly, negative repercussions might occur if the footage were disseminated in the wrong hands that it may deploy the danger of data misuse. Students act to impress

spectators: they act for an audience and not for themselves. Thus, the intrinsic drive of a student to explore shrinks and their voluntary involvement in classroom activities diminishes.

Add-on Rationale for Rereading School Surveillance

Does surveillance improve behaviour among students? There are power dynamics always inherent in surveillance mechanisms placed over the activities of the less privileged (Taylor 2013). The constant observation of students turns out to be a control mechanism in the schools, and the possibility of oppression and the subjugation of the observed becomes a functional reality. The danger, however, behind this type of power-based relationship in schools lies in how student life is controlled and establishes rule-based conduct instead of value-based conduct.

Similarly there is another danger that surveillance is intensified in a world of remote relations without embodied personal contact (Lyon 2003). However, any decision may fail critically if they neglect the relation between abstracted data and embodied social persons. Besides, CCTV use in schools represents an essential shift in values (and possibly a diversion) suggesting that social order is a matter of smart arrangements rather than shared values (Hope 2009; Garland 2001). Therefore, apart from the control exercised through systems, the need of our time is to insist and encourage students to behave in a way that emphasizes the values and qualities of life that are expected of them as per social norms. To this end, we analyze school surveillance and moral education through the prism of the norms of trust and care.

Ethical Framework and Moral Education

The accepted and practiced norms of a society often determine the parameters of moral behaviour. This context gives rise to a need for fresh attempts to be sensitive to the consequences of the surveillance methods employed by institutions. The ethical criteria of informed consent, situational relevance, single usage, and limited and restricted data transformation are all still valuable. Yet, it should acknowledge the respect for the dignity of the human person that is bound up with autonomy, liberty, and justice (Marx 1998). In this way, any information collected in school surveillance is relational, and can engender or endanger mutuality and solidarity within the internal circles of students. For, surveillance as a kind of ‘virtual gaze’ (Lyon 2001) increases the possibility of endangering this solidarity.

Therefore the intensity of trust functions as an initial ethical parameter consistent with the exploration of the disciplinary and ethical behaviours that is relevant to the issue of surveillance and moral education. This trust is a form of confidence in another that the other, despite a capacity to do harm, will do the right thing in relation to the trustor” (Nissenbaum 2004, 172). When people act with this same confidence and trust, an intrinsic motivation is generated and each one is led to devote him/herself to the cause and benefit of oneself, of the other, and of the organization or of an institution as a whole. In the same manner, the articulation of care, as a behavioural priority, is of utmost importance for successful and trusted learning relationships, which we analyse in the following sections.

Moral Education Ensures the Expected Disposition

Moral education is one of the perennial aims of education. It is an “attempt to promote the development of children’s and adolescents’ moral cognitive structures (moral reasoning stages) in school settings” (Althof & Berkowitz 2006, 496). It presupposes that the values of justice, altruism, diligence, respect for human dignity, etc. are inherent in the way students feel, think and act concerning whether an issue is right or wrong (Althof & Berkowitz 2006). A child is expected to adopt and adapt to certain codes of behaviour through education, which are a precondition of the moral norms for civic behaviour. Therefore any practice of moral education has to be carried out by taking care of the aspirations and expectations of the children.

The key players in moral education are schools, teachers, curricula, parents, religious institutions, other social, civic and ethnic communities, and, at present, mass media. Schools, as institutions preparing children for life play an essential role in forming children as moral agents in society. Though external systems are installed to ensure the moral behaviour of students, these systems seldom guarantee the intended result. So we need today the understanding, cooperation, and positive examples of grown-ups and authorities, be they teachers or parents, beyond these “external” controls (Jeffreys 2012). The ethics of care, which originally

developed as an alternative to Kantian deontology, utilitarianism, and consequentialism (and which has close affinities with virtue ethics) frames critical and normative responses to surveillance as part of discipline and moral education.

Ethics of Care (EoC): A Normative Paradigm in Moral Education

Care with its moral considerations of sensitivity, trust and mutual concern is human activity that values social relation. Daniel Engster defines care as “everything we do directly to help others to meet their basic needs, develop or sustain their basic capabilities, and alleviate or avoid pain or suffering, in an attentive, responsive and respectful manner” (Engster 2005, 55). It thus presumes a face-to-face encounter, on an interpersonal level, to respond to the needs of the other (Van Stichel 2014). Therefore, the moral and social significance of the core elements of human relationships and interdependence are primary concerns of this normative ethical theory – the ethics of care (EoC). EoC in its ethical reflection emphasizes the importance of response, shifting its focus from ‘what is just’ to ‘how to respond’ in a given situation (Gilligan 2008).

According to Held, the ethics of care adequately and profoundly emphasises the moral importance of fulfilling others' needs, for which we have special responsibility – such as an infant's (Held 2006). A dependency situation is stressed here and we take this concept of dependency to the school situation, where we find students with various degrees of dependency. This dependency perspective in this way goes against the well-known ethical views of persons as having independent interests and interactions as proposed by the deontological and consequentialist theories, for example.

(1) Dependency - Responsibility Perspective

The first and central focus of care is to take up the dependency-responsibility perspective, which involves attentiveness, responsibility, competence, and responsiveness and the commitment to the core of the subject (Sevenhuijsen 1998; Tronto 2005). It calls for an appropriate response, taking the issues of ignorance and inattentiveness into account. It involves taking responsibility as a person voluntarily, without the binding force of an obligation, as with a legal contract (Tronto 2005). Adequate competence is required and expected of the caregiver and the care receiver, who has to accept the fact of her or his vulnerability.

In a school setting, the ethics of care take moral responsibility to consist in responding adequately to the needs of vulnerable and fragile students during their long dependency, thus enabling them to live and progress in ways acceptable to society (Held 2006). School children are incapable of being fully moral because of their dependent nature and their over reliance on emotion, at least at the initial stage, instead of reason. Surveillance used in the classrooms as a fear tactic often brings contrasting results. For when mental well-being is affected by the fear created by surveillance systems, students are more prone to educational accidents. This is because they are always forced to act in the particular ways acceptable to the authority. Their real character is always hidden and placed behind a curtain. It may burst out in various forms in different situations. Therefore, a child-centred approach is what is essential and not a techno-centred one. This is the prime motivation for bringing care ethics into the realm of education. For methods of character (personality) development and emotional well-being are placed at the forefront of person-centred perspectives on moral education.

(2) Relationship - Belongingness Perspective

Secondly, analyzing what it would be morally best to do and to be, the EoC values emotion and emphasizes the need to cultivate such emotions as sympathy, empathy, sensitivity, and responsiveness. The mutual and reciprocal care experienced in school relationships turns out to be an intrinsic motivator for many to act in a specific and acceptable way. The basic concern of the EoC is the relationship based on care, and it sees this caring relationship as the fundamental matter of any moral concern (Copp 2006). Care provides a space for creative experiments and expression. It frees students from the disappointment and pessimistic feelings that derive from a lack of trust, and from being under suspicion.

In the same manner, what needs to be nurtured more in a learning situation is the ‘sense of belonging’ that enables the student to ‘care’ for what he is and what he is supposed to be. As Smita Khan and Rajashree Kotharkar rightly point out, through the implementation of CCTV cameras “some vandalism has definitely

been curbed; but the tendency to vandalize shall dissolve only if a sense of belonging is nurtured” (Khan & Kotharkar 2012, 91). Henry Sanoff, quoting Jere Brophy (1986), has also expressed this view stating that, “if students experience the classroom as a supportive place where there is a sense of belonging, they will tend to participate more fully in the process of learning” (Sanoff 2009, 9). Research has shown that developing a bond of commitment to education and an attachment to the institution can reduce delinquent behaviour (Hawkins & Catalano 1990). Hence, the more nurturing there is in the classroom situation, the better students' performance and moral behaviours.

(3) Socializing Perspective

Finally, teaching and the learning process is recognized today, by educational and social researchers, as a dominant mode of socialization. John Dewey writes in this regard that “moral education centers upon this conception of the school as a mode of social life, that the best and deepest moral training is precisely that which one gets through having to enter into proper relations with others in a unity of work and thought” (Dewey 2000, 95). In contrast to this, embodied in ever-present surveillance are structural forms of violence against students that increases marginalization, exclusion and disenfranchisement. For, when a person is trained through outside pressures—surveillance, reward/punishment— his or her instincts remain the same and “compliance stems not from an inward desire toward moral behaviour, but, instead, from a desire to avoid pain or to gain pleasure” (Jacobson 2009, 70). In the same way, though surveillance in schools enforces the rule to obey, it becomes ineffective as it fails to touch the heart of students. Shifting the focus of surveillance from a feeling of control with a ‘security-related purpose’ to a caring ‘education-related purpose’ will bring an adequate change to the learning environment. In this case, punitive pedagogies are replaced by the discourse of compassion and well-being.

Apart from the standard discussion of the rightness or wrongness of CCTV surveillance in schools, the EoC looks for and maintains a response of trust and caring relation—a relatedness of persons (Held 2006) that prompts everyone concerned to supplement their moral behaviours. The external surveillance controls in the classrooms that would mould students would be out of place when everyone aims to grow with this kind of relatedness.

Conclusion

Our point of departure was the issue of surveillance in schools and its various implications. The installation of CCTV in schools for young students is mostly useful to capture, analyze, and evaluate their normal and deviant behaviour. This allows schools to find possible solutions to any problems they might discover. This will also function as a deterrent against delinquent behaviour and in turn help develop and promote positive and promising behavioural patterns for both students and teachers. But CCTV often becomes ineffective in higher classes and has negative impacts on more advanced students as they are more incline with mental and rational imprints and looks always for freedom to be and to express. As morality can never be enforced, CCTV is not a panacea for all disciplinary and moral problems in the schools. The origins of morality lie in human relationships based on trust and care. The EoC increasingly informs the moral analysis of education, encouraging new topics and modes of inquiry, with its response-based moral assessments and its emphasis on human relationships, which are interdependent, reciprocal and altruistic.

The EoC frameworks, centred on the analysis of school surveillance and moral education, were discussed above in terms of dependency-responsibility, relationship-belongingness, and socialization perspectives. The focal point of moral judgment shifts here to the way we respond to a given situation. In the realm of education, this means that any external assistance, personal or technological, should shift its focus from a controlling, ‘security-related purpose’ to a caring, ‘education-related purpose’ for an adequate and progressive learning environment. Thus, apart from techno-centred control, a child-centred approach is supported by the EoC and looks for the integral development of the child. In this way this study tries to bridge the gap between forced performance and the normal growth of human sensitivities in pupils.

Reference

- Althof, Wolfgang and Marvin W. Berkowitz. (2006). "Moral Education and Character Education: Their Relationship and Roles in Citizenship Education." *Journal of Moral Education* 35 (4): 495-518.
- Bull, N.J. (1969). *Moral Education*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Copp, David. (2006). "Introduction: Metaphysics and Normative Ethics." In *The Oxford Handbook of Ethical Theory*, ed. David Copp. Oxford: Oxford University Press.
- Dewey, John. (2000). "My Pedagogic Creed." In *Philosophical Documents in Education*, edited by R.F. Reed and T.W. Johnson, 2nd ed. New York: Addison-Wesley Longman.
- Engster, Daniel. (2005). "Rethinking Care Theory: The Practice of Caring and the Obligation to Care." *Hypatia* 20 (3): 50-74.
- Garland, D. ed., (2001). *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Gilligan, Carol. (2008). "Moral Orientation and Moral Development." In *The Feminist Philosophy Reader*, eds. Alison Bailey and Chris J. Cuomo. Boston: McGraw-Hill.
- Hawkins, J. David and Richard F. Catalano. (1990). "Broadening the Vision of Education: Schools as Health Promoting Environments." *Journal of School Health* 60 (4): 178-181.
- Held, Virginia. (2006). "The Ethics of Care." In *The Oxford Handbook of Ethical Theory*, edited by David Copp, pp. 537-566. Oxford: Oxford University Press.
- Hope, Andrew. (2009). "CCTV, School Surveillance and Social Control." *The British Educational Research Journal* 35 (6): 891-907.
- Jacobson, Ronald B. (2009). "Public Spaces and Moral Education." *Journal of Research in Character Education* 7 (1): 63-75.
- Jain, Ronak and Mansi Kabra. (2015). "Teacher Incentives: Evidence from Schools in Delhi." *Center for Civil Society*, January 2015, 5-6.
- Jeffreys, M.V.C. (2012). *Education: Its Nature and Purpose*, vol. 17. Oxon: Routledge.
- Khan, Smita and Rajashree Kotharkar. (2012). "Through the Eyes of the Learner: A Critical Evaluation of an Urban Indian School." *International Journal of Architectural Research* 6 (2): 79-97.
- Lyon, David. (2001). "Facing the Future: Seeking Ethics for Everyday Surveillance." *Ethics and Information Technology* 3 (3): 171-181.
- Lyon, David. (2003). "Surveillance as Social Sorting: Computer Codes and Mobile Bodies." In *Surveillance as Social Sorting: Privacy, Risk, and Digital Discrimination*, ed., pp. 13-32. David Lyon. London: Routledge.
- Lyon, David. (2007). *Surveillance Studies: An Overview*. Cambridge: Polity Press.
- Marx, Gary T. (1998). "Ethics for the New Surveillance." *The Information Society* 14 (3): 171-185.
- Nissenbaum, Helen. (2004). "Will Security Enhance Trust Online, or Supplant It?" In *Trust and Distrust in Organizations: Dilemmas and Approaches*, vol. 7, edited by Roderick M. Kramer and Karen S. Cook. New York: Russell Sage Foundation.
- Rule, James B., Douglas McAdam, Linda Stearns and David Uglow. (1983). "Documentary Identification and Mass Surveillance in the United States." *Social Problems* 31 (2): 222-234.
- Sanoff, Henry. (2009). "Research based Design of an Elementary School." *Open House International* 34 (1): 9-16.
- Sevenhuijsen, Selma. (1998). *Citizenship and the Ethics of Care: Feminist Considerations on Justice, Morality and Politics*. New York: Routledge.
- Sewell, Graham and James R. Barker. (2006). "Coercion versus Care: Using Irony to Make Sense of Organizational Surveillance." *Academy of Management Review* 31 (4): 934-961.

- Shepherd, Jessica. (2009). "Someone to Watch over You." *The Guardian*, 4 August 2009. <https://www.theguardian.com/education/2009/aug/04/schools-cctv-surveillance> [accessed May 1, 2021].
- Stoddart, Eric. (2011). *Theological Perspectives on a Surveillance Society: Watching and Being Watched*. Farnham, England: Ashgate.
- Taylor, Emmeline. (2013). *Surveillance Schools: Security, Discipline and Control in Contemporary Education*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Tobin, Lucy. (2009). "Should We Have CCTV in Classrooms?" *The Guardian*, 4 August 2009. <https://www.theguardian.com/education/2009/aug/04/schools-cctv-surveillance> [accessed May 1, 2021].
- Tronto, Joan C. (2005). "An Ethic of Care." In *Feminist Theory: A Philosophical Anthology*, edited by Ann E. Cudd and Robin O. Andreasen, pp. 251-263. Oxford: Blackwell Publishing.
- Van Stichel, Ellen. (2014). "Love and Justice's Dialectical Relationship: Ricoeur's Contribution on the Relationship between Care and Justice within Care Ethics." *Med Health Care and Philos* 17 (4): 499-508.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

REIMAGINING CHILDHOOD EDUCATION AS IF CHILDREN ARE CREATORS OF KNOWLEDGE

Jinan KB

Existential Knowledge Foundation, Pune, INDIA

ABSTRACT

Isn't it astonishing that creation of knowledge is hardly ever discussed in the context of education, especially in the early child which is where the cognitive development happens? Why are children being conditioned to become analyzers of second-hand information when they are biologically equipped to create knowledge autonomously?

'Children' and 'learning' are the most misunderstood aspects of modernity because all our research is framed on how to teach and not on how children learn. So, two things are impacting children's development. One is cognitive autonomy which is being denied due to teaching, instructing, and helping and the second is that the content, which is the real world that children experience is being replaced to its description- the printed word! Naturally, children learn what is being provided because learning is biologically rooted and choiceless. But in the process, their cognitive ability and process gets rewired to become depended analysers.

I have been involved in fresh research for about 35 years on what and how children learn naturally and what I have understood is that children are learning the world by playful recreation of their experience. Children are learning the FORM- both static and dynamic (what they see, hear), are exploring the FUNCTION, PROCESS and also the invisible aspects of the materials around- PROPERTY. This they do with the material world as well as the social world. And even through drawing children are exploring the three-dimensional world in terms of two-dimensional space. In a way, drawing is the 'play' that children do on the two-dimensional surface and this is their way of adapting to the new situation of two dimensionality that written text provides.

The Artificial Intelligence dominated future demands a total shift in the way education is conducted and it involves a total paradigm shift from cognitive dependence to cognitive autonomy.

Keywords: Biology of learning, Autonomy, Creation of knowledge, cognitive foundation, Artificial Intelligence

PEDIATRIC BASIC CARDIAC LIFE SUPPORT: AMERICAN HEART ASSOCIATION CARDIOPULMONARY RESUSCITATION GUIDE 2020 UPDATES

Nursen KULAKAC¹, Nilgun ULUTASDEMİR²

¹Instructor, Gümüşhane University, Faculty of Health Science Gümüşhane, TURKEY
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-5427-1063>

²Assoc. Prof. Dr., Gümüşhane University, Faculty of Health Science Gümüşhane, TURKEY
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-2231-5236>

ABSTRACT

Providing and maintaining airway patency, providing respiratory and circulatory support to the patient with cardiopulmonary arrests are defined as cardiopulmonary resuscitation. Morbidity decreases and survival rate increases with effective and high quality cardiopulmonary resuscitation. Unlike adults, children are less likely to experience cardiopulmonary arrest. The American Heart Association periodically publishes guidelines on both adult and pediatric basic and advanced life support. The basic and advanced pediatric cardiopulmonary resuscitation guideline published in 2020 contains some changes. The new guideline emphasizes adequate chest compression speed and depth, minimizing interruptions to cardiopulmonary resuscitation, allowing full chest recovery between compressions, and avoiding over-ventilation. In new data; targeting 1 breath in 2-3 seconds (20-30/min) in basic and advanced life support, starting the first epinephrine dose at the earliest time from the start of chest compressions, using a cuffed tube will reduce the need for endotracheal tube changes and routine application of cricoid pressure is not recommended. It is expressed. In addition, the new guideline focuses on the importance of balloon-mask ventilation in out-of-hospital cardiac arrest, care after cardiac arrest, use of naloxan, and fluid replacement in sepsis. In this review, the pediatric patient the basic life support issue in the population has been discussed in detail.

Keywords: Basic life support, pediatri, cardiopulmonary resuscitation

PEDİATRİK TEMEL KARDİYAK YAŞAM DESTEĞİ: AMERİKA KALP DERNEĞİ KARDİYOPULMONER RESÜSİTASYON KLAVUZU 2020 GÜNCELLEMELERİ

ÖZET

Havayolu açıklığının sağlanması ve sürdürülmesi, kardiyopulmoner arrestli hastaya solunum ve dolaşım desteği verilmesi kardiyopulmoner resüsitasyon olarak tanımlanmaktadır. Etkili ve yüksek kaliteli kardiyopulmoner resüsitasyon ile morbidite azalmakta ve sağkalım oranı artmaktadır. Yetişkinlerden farklı olarak çocuklarda kardiyopulmoner arrest görülme olasılığı daha düşüktür. Amerikan Kalp Derneği periyodik olarak hem yetişkin hem de pediatrik temel ve ileri yaşam desteği ile ilgili klavuzlar yayınlamaktadır. 2020 yılında yayınlanan temel ve ileri düzey pediatrik kardiyopulmoner resüsitasyon klavuzu bazı değişiklikler içermektedir. Yeni klavuz yeterli göğüs kompresyon hızı ve derinliğine, kardiyopulmoner resüsitasyon kesintileri en aza indirme, kompresyonlar arasında göğsün tamamen eski haline dönmesine izin verme ve aşırı ventilasyondan kaçınma bileşenlerine vurgu yapılmaktadır. Yeni verilerde; temel ve ileri yaşam desteğinde ventilasyonun 2-3 saniyede (20-30/dakika) 1 soluk olacak şekilde hedeflenmesi, ilk epinefrin dozunun göğüs kompresyonlarının başlamasından itibaren en erken zamanda başlanması, kafalı tüp kullanımının endotrakeal tüp değişikliklerine olan ihtiyacı azaltacağı ve krikoid basının rutinde uygulanmasının önerilmediği ifade edilmektedir. Ayrıca yeni klavuz hastane dışı kardiyak arrestlerde balon- maske ile ventilasyonun önemi, kardiyak arrest sonrası bakım, naloxan kullanımı ve sepsiste sıvı replasmanına odaklanmaktadır. Bu derlemede pediatrik hasta popülasyonunda temel yaşam desteği konusu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temel yaşam desteği, pediatri, kardiyopulmoner resüsitasyon

Giriş

Pediyatrik temel yaşam desteği; soluğu veya kalbi duran çocuğun hava yolunu açıklığını sağlamak, kalbi durmuş ise dolaşımın sağlanması için kalp masajı yapmak ve yapay solunum ile gerekli doku perfüzyonu ve oksijenlenmesini sağlamak amacıyla yapılan ilaç ve ekipman kullanılmadan yapılan işlemler olarak tanımlanmaktadır (1). Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl 20.000 bebek ve çocuk kalp krizi geçirmektedir (2-4). 2015 yılında hastane içi 1000, hastane dışı 7000'den fazla bebeğin ve çocuğun kardiyak arrest geçirdiği bildirilmiştir. Uluslararası Resusitasyon Liyezon Komitesi (International Liaison Committee on Resuscitation-ILCOR) Hayatta Kalma Formülü iyi bir resüsitasyon için 3 esas bileşene odaklanmaktadır. Bu bileşenler (1) bilimsel temellere dayalı resüsitasyon kılavuzların varlığı, (2) halkın ve sağlık profesyonellerinin eğitimi (3) iyi işleyen bir yaşama tutunma uygulaması olarak tanımlanmaktadır (5).

Pediyatrik kardiyak arrestte epidemiyoloji, patofizyoloji ve etiyoloji yetişkin ve neonatal kardiyak arrestten farklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bebek ve çocukta kardiyak arrest çoğunlukla birincil kardiyak sebepten öte, ağır solunum yetmezliğine bağlı ve şok sonucu gelişmektedir. Bebek ve çocuk hastalarda kardiyak arrestten önce, kardiyopulmoner yetmezlik ve bradikardinin geliştiği bir dönem gözlenir. Doğumdan itibaren kalple ilgili problemi olan çocuklarda hastalık sebebi yetişkinlerdekinden farklı olmasına rağmen, kalp durması çoğunlukla birincil kardiyak sebebiyle oluşur. Çocuklarda hastane dışı kardiyak arrest uygulamalarında; erken tanıma, yüksek kaliteli kardiyopulmoner resüsitasyon (CPR), kardiyak arrest sonrası bakım ve ekstrakorporeal kardiyopulmoner resüsitasyon (ECPR) gibi gelişmeler sebebiyle son 20 senede ilerleme görülmüştür (6,7,8). Yapılan çok merkezli bir çalışmada, pediyatrik kardiyak arrestte hayatta kalma oranı 2000 yılında %19 iken 2018'de %38 olduğu belirtilmiştir (7). Hastane dışı kardiyak arrestte hayatta kalma oranında hastane içi kardiyak arrestte hayatta kalma oranına göre daha az bir ilerleme görülmektedir. 2007 ve 2012 yılları arasında hastane dışı kardiyak arrestte hayatta kalma ile ilgili yapılan bir çalışmada; pediyatrik hastane dışı kardiyak arrestte yıllık sağkalım oranının, bölgeye ve hastanın yaşına bağlı olarak değişmekle birlikte %6,7 ile %10,2 arasında değişmekte olduğu bildirilmiştir (9).

Pediyatrik Hayatta Kalma Zinciri

Kardiyak arrest bakımında büyük oranda kardiyak arrest yönetimi vurgulanmış; kaliteli CPR, erken defibrilasyon ve etkin ekip çalışması vurgulanmıştır. Bununla birlikte, pediyatrik hastalarda kardiyak arrest öncesinde ve sonrasında bakım sonuçlarını iyileştirmek amacıyla büyük öneme sahip bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Bunlar; hastane dışındaki ortamda güvenlik girişimleri, bebeklerde ani ölüm sendromunun önlenmesi, toplumdan bireylerin CPR eğitimi ve acil bakım hizmetlerine erken erişim olarak ifade edilmektedir. Hastane içi ortamda kardiyak arrestin önlenmesi; kardiyak cerrahi müdahale geçiren yenidoğanlar, akut miyokardit, akut dekompanse kalp yetmezliği ve pulmoner hipertansiyonu olan hastalar gibi kardiyak arrest riski taşıyan hastaların erken tanınmasını ve tedavisini içermektedir. Kardiyak arrest sonrası hipotansiyon gibi ikincil hasara neden olabileceğinden post-kardiyak arrest sendromunun yönetimi (beyin disfonksiyonu, düşük kalp debili miyokardiyal disfonksiyon, iskemi ve reperfüzyon hasarı) hayati öneme sahiptir (10,11). Kardiyak arrestten sağ kalanlarda nörogelişimsel bozulma riskinin yüksek olduğu düşünüldüğünde, rehabilitasyon tedavide önemli bir yer tutmaktadır. Temel yaşam zincirinin 6 basamağı aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

1. Erken tanılama ve önleme
2. Arama
3. Yüksek kaliteli CRP
4. İleri yaşam desteği
5. Resüsitasyon sonrası bakım
6. İyileşme

Hastanede (üstte) ve hastane dışında (altta) kardiyak arrest Pediatrik Hayatta Kalma Zincirleri (2020 American Heart Association Guidelines for Cardiopulmonary Resuscitation and Emergency Cardiovascular Care).

Kanıt düzeyi	Öneri derecesi	Öneriler
1	C-LD	"Toplumdan bireyler nabız kontrol etmeden; cevap alınamayan, normal nefes alamayan ve yaşam belirtisi görülmeyen hastada suni solunum ve kalp masajına başlamalıdır."
2a	C-LD	"Yaşamsal belirti görülmeyen bebeklerde ve çocuklarda, sağlık profesyonelleri 10 saniye geçinceye kadar nabız kontrol etmeli ve nabız alınmadığı zaman kompresyona başlanmalıdır."
2b	C-EO	"CPR kompresyon-havayolu-solunum (CAB) şeklinde sürdürülmelidir."

CPR Başlamadan Önceki Öneriler

Pediatric Temel Yaşam Desteği

Pediatric TYD sırasında bireyin uygulayacağı işlemler ve olması gereken beceriler sırasıyla verilmiştir. İki uygulayan kişi olduğunda bu işlemler eş zamanlı olarak uygulanmalıdır.

Kardiyak arrestte çabuk bir şekilde tanımlamak, yüksek kaliteli göğüs kompresyonlarını başlatmak ve etkili ventilasyonları sağlamak sonuçları iyileştirmek için büyük öneme sahiptir.

- Kurtarıcı ve çocuğun güvenliği sağlanmalıdır. Temel yaşam desteği uygulama alanı hem kazazede hem de uygulayıcı için güvenli olmalıdır. Hastane içinde sağlık profesyonelleri kendisini enfeksiyon hastalıkları riskine karşı koruma önlemlerini almalıdır.
- Çocuğun bilinç durumu değerlendirilmelidir. Toplumdan kurtarıcı bireylerin, "yaşam belirtisi" olmayan bir çocukta CPR'a başlamayı geciktirmemesi gerekmektedir. Çocuğun uyarılara cevap verip vermediği değerlendirilmelidir. Sağlık profesyonelleri, CPR'ın başlatılmasında nabız/solunumu değerlendirmek için 10 saniyeden fazla zaman ayırmamalıdır. Nabzın hissedilmesinde palpasyon yöntemi kardiyak arrestte tek belirleyici ve göğüs kompresyonunda ihtiyaç varlığını belirlemek için güvenli bir yöntem olarak düşünülmemektedir. Bebek ve çocuklarda asfiksial kardiyak arrest birincil nedenlerden kaynaklanan kardiyak arrestten daha fazla görülmektedir; bu sebeple çocuklarda resüsitasyon sırasında etkili ventilasyon kritik öneme sahiptir.

- CPR’da ilk sırayı kompresyon ikinci sırayı hava yolu solunumu almaktadır. Kaliteli CPR, yaşamsal organlara kan akışı sağlanması ve normal dolaşımın geri dönme ihtimalini artırır. Kaliteli CPR’nin 5 ana bileşeni; (1) etkili göğüs kompresyon derinliği, (2) optimum düzeyde göğüs kompresyon hızı, (3) CPR’da kesintilerin minimuma indirilmesi, (4) bası sonrası göğüsün tamamen gevşemesine izin verme ve (5) aşırı ventilasyondan kaçınmadır.
- Üç antropometrik çalışmada, pediatrik hastada göğsün, intratorasik organlara zarar vermeden ön-arka göğüs çapının üçte bir kadar bası uygulanması gerektiği gösterilmiştir. Çocuklarda bu mesafe yaklaşık 5 cm kadardır. Gözlemsel bir çalışmada, pediatrik hastane içi kardiyak arrest geçiren hastaların 30 saniyelik CPR süresinde en az % 60’ının ortalama göğüs kompresyon derinliği 5 cm’den fazla olduğu, dolaşımın geri dönmesi ve 24 saatlik sağkalım oranlarında bir iyileşme olduğu bulunmuştur.
- Küçük bir gözlemsel çalışmada, pediatrik CPR sırasında en az 100/dk’lık bir kompresyon oranının gelişmiş sistolik ve diyastolik kan basınçları için yeterli olduğu bulunmuştur. Çok merkezli gözlemsel bir çalışmada, 120/dk’yı aşan oranlara kıyasla 100-120/dakika arasında göğüs kompresyon hızları ile sistolik kan basınçlarının arttığını gösterilmiştir.
- Kompresyonlar sırasında bası sonrası göğsün tamamen gevşemesine izin verilmesi, kalbe dönen kan akışını ve dolayısıyla CPR sırasında vücuda kan akışını düzenler.
- Entübe edilmiş pediatrik hastalara yönelik yapılan gözlemsel bir çalışma, ventilasyon oranlarının spontan dolaşımın geri dönmesi ve sağkalım oranlarının artması ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca, artan ventilasyon oranları çocuklarda azalmış sistolik kan basıncı ile ilişkilidir.
- Hastane dışı kardiyak arrest geçiren çocuklar üzerinde yapılan gözlemsel çalışmalar; en iyi sonuçların kompresyon ve ventilasyonun birlikte uygulandığı CPR da görüldüğünü belirtmektedir.
- Hastane dışı kardiyak arrest geçiren çocuklar üzerinde yapılan gözlemsel çalışmalar, sadece göğüs kompresyonu uygulamasının bile CPR yapılmamasına göre daha yararlı olduğunu göstermektedir.
- Mevcut öneriler bir monitör veya otomatik eksternal defibrilatör (AED) olduğunda her 2 dakikada bir kısa bir ritim kontrolünü içermektedir.
- Suni teneffüs sırasında değişen inhale oksijen konsantrasyonlarının bebeklerde ve çocuklardaki sonuçları üzerine etkisini ele alan çalışmalar bulunmamaktadır.
- Hastane dışı kardiyak arrest olan çocuklar üzerinde yapılan gözlemsel çalışmalar, 15:2 veya 30:2 oranlarında yapılan kompresyon/ventilasyonlu CPR uygulamasının sadece kompresyonlu yapılan CPR uygulamasından daha iyi sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur.
- Bebeklerde, göğüs kompresyonu iki parmağın intermamiller çizginin hemen altına yerleştirilmesi ile yapılmalıdır. Ksifoid ya da kostalara kompres yapılmamakla birlikte kompresyon uygulaması 4 cm olması gerekmektedir. Çocuklarda sternuma yapılacak kompresyon ise sternumun alt yarısında olacak şekilde ve 5 cm derinliğinde bir ya da iki el ile uygulanmalıdır. Her bası sonrasında göğüsün eski haline dönmesi gerekmektedir.
- Çocuklarda birden bire oluşan Ventriküler Fibrilasyon veya nabız olmadan görülen ventriküler taşikardilerde (VT) KPR ve defibrilasyon uygulanmalıdır. Çoğunlukla bebeklerde rastlanan ritimsel bozukluklarda manuel defibrilatörlerin kullanılmasının daha uygun olacağı ifade edilmektedir. Uygun olan başlangıç dozu 2 j/kg monofazik veya bifazik defibrilasyondur. Eğer ikinci doz gerekli ise 4j/ kg yapılmalı ve 10j/kg aşmayacak şekilde devam edilmelidir. Manuel eksternal defibrilatör yoksa otomatik eksternal defibrilatörler (OED) kullanılmalıdır. OED’lerin birçoğu çocuklarda şok gerektiren ritimsel bozuklukları tanımlayabilir ve verilmesi gereken enerjinin miktarını belirleyebilir. Cihaz şok vermeye başlayana kadar CPR gerçekleştirin. VF / nabızsız VT’li çocuklarda tek şok uygulaması ardından hemen göğüs kompresyonu yapılması önerilmektedir. Göğüs basısı kesintileri minimum düzeye indirilmelidir (12).

Yüksek Kaliteli CRP İçin Öneriler

Kanıt düzeyi	Öneri derecesi	Öneri derecesi Öneriler
1	B-NR	"Kardiyak arrest yaşayan bebek ve çocuklara kurtarıcı soluk ve göğüs kompresyonları ile CPR yapılmalıdır. "
1	B-NR	"Bebek ve çocuklar için toplumdan uygulayıcı bireyler; kurtarıcı soluk vermek istemiyorsa sadece göğüs kompresyonu yapması gerekir. "
1	C-EO	"Her kompresyondan sonra uygulayıcılar göğsün tamamen eski haline dönmesi sağlanmalıdır. "
2a	C-LD	"Bebek ve çocuklar için 100-120/dakika bası uygulanmalıdır. "
2a	C-LD	"Bebek ve çocuklarda uygulayıcıların, göğüs ön arka çapının en az üçte birini çökerten göğüs kompresyonu sağlanmalıdır. Bebeklerde ortalama 4 cm (1.5 inç), çocuklarda 5 cm (2 inç) olmalıdır. Ergenlerde, kompresyonun derinliği minimum 5 cm, maksimum 6 cm olması önerilir. "
2a	C-EO	"Sağlık profesyonellerin, ortalama her 2 dakikada bir, 10 saniyeyi geçmemek üzere nabız kontrolünün sağlanması gereklidir."
2a	C-EO	CPR sırasında mutlak oksijen ile ventilasyon yapılmalıdır.
2a	C-EO	"İleri hava yolu olmadan CPR uygulanırken, tek kurtarıcılar 30:2'lik bir kompresyon-ventilasyon oranı ve 2 kurtarıcı 15:2'lik bir kompresyon-ventilasyon oranı sağlamalıdır."
2b	C-LD	"İleri hava yolu olan bebekler ve çocuklarda CPR uygularken, yaş ve klinik durumu dikkate alınarak her 2-3 saniyede bir (20-30 soluk/dakika) 1 soluk olacak şekilde solunum hızı aralığı hedeflenmelidir."

Amerikan Kalp Cemiyetinin (AHA) KPR Yönergelerine 2020 Güncellemesi - En İyi 10 Öneri

- "Yüksek kaliteli kardiyopulmoner resüsitasyon (CPR) temel yaşam desteğinin en önemli bileşenidir. Yeni verilere baktığımızda yüksek kaliteli CPR'nin temel bileşenleri doğrulanmaktadır. Bu bileşenler;
 - Etkili göğüs kompresyon hızının ve derinliğinin sağlanması,
 - CPR'deki kesintileri en aza indirilmesi,
 - Kompresyon uygulaması aralarında göğsün tamamen eski haline dönmesine izin verilmesi,
 - Aşırı ventilasyondan kaçınılması"
- "Nabız alınan fakat normal solunumu olmayan ve ileri havayolu olan bebek ve çocuklarda CPR uygularken 20-30/dakika solunum hızı hedeflenmelidir."
- "Şok uygulanmayan ritimlerde hastalar için epinefrin CPR uygulamaya başladıktan sonra ne kadar erken yapılırsa bireyin yaşama tutunma ihtimali o kadar fazladır."
- "Endotrakeal tüpün kafli kullanımı tüp değişimi ihtiyacında azalmaya neden olur."
- "Krikoid basısının rutin kullanımı, ventilasyon esnasında regürjitasyon riskini azaltmadığı ve entübasyon başarı oranını düşürdüğü gösterilmiştir."
- "Hastane dışındaki kardiyak arrestlerde balon-maske ile ventilasyon, endotrakeal entübasyon gibi ileri hava yolu desteği ile aynı resüsitasyon sonuçlarını vermektedir."
- "Resüsitasyon, normal dolaşımın geri dönmesi ile bitmemektedir. İyi bir kardiyak arrest sonrasında bakım, hastalarda iyi sonuçlara ulaşmak için büyük öneme sahiptir. Spontan dolaşımın geri dönmesi sonrasında bilinci geri kazanılmayan çocuklarda bakım; vücut ısısı yönetimi ve elektroensefalograf izlemesini içermektedir. Hipotansiyon, hiperoksi/hipoksi, hiperkapni/hipokapninin önlenmesini içeren tedavisi önerilir."
- "Kardiyak arrest geçiren pediatrik hastalar hastane sonrasında fiziksel, bilişsel ve emosyonel zorluklar yaşayabilirler. Bu nedenle rehabilitasyon almaları önerilmektedir."
- "Naloxone, opioidin doz aşımına bağlı oluşan solunum arrestini önleyebilir fakat kardiyak arrest geçiren bireylerde etkili olduğuna dair bulgulara rastlanamamıştır."

- 10."Sepsislerde sıvı desteği, bireyin cevabına göre değişkenlik gösterebileceği için sık sık yeniden değerlendirmelidir. Kristalloid ve kolloid sıvıların tümünün sepsis resüsitasyonunda kabul edilebileceği ifade edilmektedir. Sıvılara dirençli olan septik şoklarda epinefrin veya norepinefrin kullanılabilir" (12).

Kaynaklar

1. Onganlar, YH. Şahin, Mi. Onganlar, FP. Şahin, HHK. (2019). Pediatriye Temel Yaşam Desteği. *Sağlık Bilimleri ve Tıp Dergisi J Health Sci Med.* 2(4): 139-145
2. Holmberg, MJ. Ross, CE. Fitzmaurice, GM. Chan, PS. Duval-Arnould, J. Grossestreuer, AV. Yankama, T. Donnino, MW. Andersen, LW. (2019). American Heart Association's Get With The Guidelines–Resuscitation Investigators. Annual Incidence of Adult and Pediatric In-Hospital Cardiac Arrest in the United States. *Circ Cardiovasc Qual Outcomes.* 12:e005580.
3. Knudson, JD. Neish, SR. Cabrera, AG. Lowry, AW. Shamszad, P. Morales, DL. Graves, DE. Williams, EA. Rossano, JW. (2012). Prevalence And Outcomes Of Pediatric İn-Hospital Cardiopulmonary Resuscitation İn The United States: An Analysis Of The Kids' Inpatient Database*. *Crit Care Med.* 40:2940–2944. doi: 10.1097/CCM.0b013e31825feb3f
4. Virani, SS. Alonso, A. Benjamin, EJ. Bittencourt, MS. Callaway, CW. Carson, AP. Chamberlain, AM. Chang, AR. Cheng, S. Delling, FN. et al: (2020). On Behalf Of The American Heart Association Council on Epidemiology and Prevention Statistics Committee and Stroke Statistics Subcommittee. Heart disease and stroke statistics—2020 update: A report from the American Heart Association. *Circulation.* 141:e139–e596. doi: 10.1161/CIR.0000000000000757
5. Søreide, E. Morrison, L. Hillman, K. Monsieurs, K. Sunde, K. Zideman, D. Eisenberg, M. Sterz, F. Nadkarni, VM. Soar, J. Nolan, JP. (2013). Utstein Formula for Survival Collaborators. The formula for survival in resuscitation. *Resuscitation.* 84:1487–1493. doi: 10.1016/j.resuscitation.2013.07.020
6. Girotra, S. Spertus, JA. Li, Y. Berg, RA. Nadkarni, VM. Chan, PS (2013). American Heart Association Get With The Guidelines–Resuscitation Investigators. Survival Trends İn Pediatric İn-Hospital Cardiac Arrests: An Analysis From Get With The Guidelines-Resuscitation. *Circ Cardiovasc Qual Outcomes.* 6:42–49. doi: 10.1161/CIRCOUTCOMES.112.967968
7. Holmberg, MJ. Wiberg, S. Ross, CE. Kleinman, M. Hoeyer-Nielsen, AK. Donnino, MW. Andersen, LW. (2019). Trends in Survival After Pediatric In-Hospital Cardiac Arrest in the United States. *Circulation.* 140:1398–1408. doi: 10.1161/CIRCULATIONAHA.119.041667
8. Berg, RA. Sutton, RM. Holubkov, R. Nicholson, CE. Dean, JM. Harrison, R. Heidemann, S. Meert, K. Newth, C. Moler, F. Pollack, M. Dalton, H. Doctor, A. Wessel, D. Berger, J. Shanley, T. Carcillo, J. Nadkarni, VM. (2013). Eunice Kennedy Shriver National Institute of Child Health and Human Development Collaborative Pediatric Critical Care Research Network and for the American Heart Association's Get With the Guidelines-Resuscitation (formerly the National Registry of Cardiopulmonary Resuscitation) Investigators. Ratio of PICU versus ward cardiopulmonary resuscitation events is increasing. *Crit Care Med.* 41:2292–2297. doi: 10.1097/CCM.0b013e31828cf0c0
9. Fink, EL. Prince, DK. Kaltman, JR. Atkins, DL. Austin, M. Warden, C. Hutchison, J. Daya, M. Goldberg, S. Herren, H. Tijssen, JA. Christenson, J. Vaillancourt, C. Miller, R. Schmicker, RH. Callaway, CW.(2016). Unchanged Pediatric Out-Of-Hospital Cardiac Arrest Incidence And Survival Rates With Regional Variation İn North America. *Resuscitation Outcomes Consortium.* 107:121–128. doi: 10.1016/j.resuscitation.2016.07.244
10. Topjian, AA. de Caen, A. Wainwright, MS. Abella, BS. Abend, NS. Atkins, DL. Bembea, MM. Fink, EL. Guerguerian, AM. Haskell, SE. Kilgannon, JH. Lasa, JJ. Hazinski, MF. (2019). Pediatric Post-Cardiac Arrest Care: A Scientific Statement From the American Heart Association. *Circulation.* 140:e194–e233. doi: 10.1161/CIR.0000000000000697
11. Laverriere, EK. Polansky, M. French, B. Nadkarni, VM. Berg, RA. Topjian, AA. (2020). Association of Duration of Hypotension With Survival After Pediatric Cardiac Arrest. *Pediatr Crit Care Med.* 21:143–149. doi:10.1097/PCC.0000000000002119.

12. American Heart Association Guidelines for Cardiopulmonary Resuscitation and Emergency Cardiovascular Care. (2020). Pediatric Basic and Advanced Life Support. Circulation. 142(suppl 2):S469–S523. DOI: 10.1161/CIR.0000000000000901.

CHILD MENTAL HEALTH AND MOTIVATIONAL INTERVIEW METHOD

Sevda UZUN¹, Nilgun ULUTASDEMIR²

¹Research Asist., Gümüşhane University, Faculty of Health Science Gümüşhane, TURKEY,
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-5954-717X>

²Assoc. Prof. Dr. Gümüşhane University, Faculty of Health Science Gümüşhane, TURKEY
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-2231-5236>

ABSTRACT

Motivational interviewing is a client-focused method used to reveal behavioral change that helps individuals discover and resolve ambivalence. Motivational interviewing enables individuals to understand their problems and take action for change. This approach is suitable for people who are reluctant to change and have mixed feelings. Motivational interviewing helps him understand why the conversation has changed or not. If the person does not want to change, the MI method does not offer solutions. Because MI is client-centered, the specialist focuses on the client's problems, not on what needs to be done. Family is very important for the child in acquiring positive health behaviors. Failure to comply with the treatment in health problem and disease management can cause many problems. The problem arises as a result of the parents' inability to provide care for their children. Many health problems have emerged and / or can be made available to the family. However, only persuasion methods can cause resistance and may be ineffective in providing behavioral change. Studies have found that passive smoking and physical activity are effective in changing motivational interview responses with other children. Participation of families in MI practices based on an individual-oriented and collaborative approach, and the change in both the child and the family is very important. Intensive use of MI in the field of pediatrics should increase their knowledge and skills.

Keywords: Child, mental health, motivational interviewing

ÇOCUK RUH SAĞLIĞI VE MOTİVASYONEL GÖRÜŞME YÖNTEMİ

ÖZET

Motivasyonel görüşme, bireylerin ambivalansı keşfedip çözümlemeleri için yardımcı olan davranış değişikliğini ortaya çıkartmak için kullanılan danışan odaklı bir yöntemdir. Motivasyonel görüşme bireylerin problemlerini anlamalarını ve değişim amacıyla eyleme geçmelerini sağlar. Bu yaklaşım özellikle değişim için isteksiz ve karışık duygular içinde olan kişiler için uygun bir yöntemdir. Motivasyonel görüşme, kişinin neden değişip veya neden değişmediğini anlamasına yardımcı olur. Kişi değişim istemediği sürece, MG yöntemi çözüm önerileri sunmaz. MG danışan merkezli olduğu için uzman kişi, yapılması gerekenler üzerinde değil, danışanın problemleri üzerine odaklanır. Pozitif sağlık davranışlarının kazanılmasında çocuk için aile çok önemlidir. Sağlık sorunun tedavisi ve hastalık yönetiminde çocukların önerilen tedavilere uymaması birçok soruna yol açabilir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklara yeterli bakımı sunamaması sonucu da birçok problem ortaya çıkabilmektedir. Aslında birçok sağlık problemi çocuğun ve/veya ailenin alabileceği bazı önlemler ile tedavi edilebilmektedir. Ancak sadece ikna odaklı yöntemler dirence neden olabilir davranış değişikliği sağlamada etkisiz kalabilir. Yapılan araştırmalarda obezite, pasif içicilik, fiziksel aktivite gibi alanlarda çocuklarla birlikte anne ve babaların da katıldığı motivasyonel görüşme müdahaleleri davranış değişiminde oldukça etkili olarak saptanmıştır. Birey odaklı ve işbirlikçi yaklaşıma dayanan MG uygulamalarına ailelerin katılması, hem çocuk hem de ailede var olan davranış değişimi açısından oldukça önemlidir. Pediatri alanında çalışan sağlık çalışanları MG tekniği konusundaki bilgi ve becerilerini artırmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ruh sağlığı, motivasyonel görüşme

Giriş

Motivasyon, bireyin özel değişim stratejilerine girme, sürdürme ihtimalidir (1,2). Motivasyonel görüşmeyi ise Miller şu şekilde tanımlamıştır: Motivasyonel görüşme, danışanların var olan karşıt duygularını keşfedip çözümlemelerine yardımcı olan davranış değişikliğini ortaya çıkartmak için uygulanan danışan odaklı bir yöntemdir (2).

Motivasyonel Görüşmenin Özellikleri

Kişiye sorunlu davranışını değiştirmek amacıyla motive etmek, değişim dönemlerini içeren davranış değişimini içeren motivasyonel görüşme transteoretik modelden gelmektedir. Prochaska ve DiClemente'nin 1982 yılında oluşturdıkları modele göre evreler niyet öncesi, niyet, hazırlık, hareket ve sürdürme evreleri olarak belirlenmiştir (3).

Evreler

Transteoretik Modelde davranış değişiminin aşamalardan oluşan bir süreç olduğu ifade edilmektedir (2). TTM, özellikle değişim evreleri yönünden motivasyonel yaklaşım kullanan müdahalelerde bütünleyici bir rol oynamıştır (4).

Motivasyonel Görüşmenin Özellikleri

Hareket evresindeki bireyler, değişim için hazırdır ve isteklidir (3). Motivasyonel görüşmede uzman, danışman kişidir ancak danışman bilen kişi rolüne soyunmaz. Uzman danışana kendi düşüncelerini dayatmaz (5).

Motivasyonel görüşme, kişinin neden değişip veya neden değişmediğini anlamasına yardımcı olur. Kişi değişim istemediği sürece, MG yöntemi çözüm önerileri sunmaz (6).

Motivasyonel görüşme, yargısız kabullenmedir (6,7). Ambivalansı çözmek danışmanın değil danışanın görevidir. Ambivalans her ikisinin de çıkar ve bedeller sunduğu iki eylem biçimi arasındaki zıtlık biçimini alır (8).

Motivasyonel Görüşmenin Temel Prensipleri

Miller ve Rollnick'e göre Motivasyonel Görüşme'nin beş temel ilkesi vardır.

1. Kişinin şuan ki endişe ve problemini çözmeyi amaçlar.
2. Değişim amacıyla problem çözücü tepkileri içerir.
3. MG bir grup teknik değil bir iletişim yöntemidir.
4. Değişime yönelik danışan kişinin içsel motivasyonunu önemser.
5. Değişim bireyin değerleri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır (9)

Motivasyonel Görüşme Yönteminin Temel Prensipleri

Motivasyonel görüşme yönteminin temel kuralları şunlardır:

Empati göstermek: Empati, kişinin duygu ve/veya düşüncelerine onun penceresinden bakmak ve anlamak olarak tanımlanmaktadır (10). Problemlili davranışlı olan kişilere empati gösterme becerisi, bireyin problemlili davranışını kabul etmek anlamına gelmektedir (11)

Çelişki geliştirmek: Motivasyonel görüşme esnasında kişinin, önemli hedef ve değerleri ile var olan davranışı arasında oluşan karşıtlıkları görmesi sağlanmalıdır. MG sırasında bireylerin değişmek için yeterince sebepler olduğuna ve değişimi yapabileceklerine inanmalarının sağlanması gerekmektedir (11,12).

Direnci çözmek: Değişim evresinde direnç gösterme, beklendik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır ve kişilerin değişimi istemedikleri anlamına gelmemektedir. Değişime direnç gösteren kişilerle, altta yatan faktörler tartışılmalı ve bireye direnç gösterme nedenleri fark ettirilmelidir (12,13).

Öz yeterliliği desteklemek: MG’de esas amaç bireyin değişme yönündeki inancı artırmak ve öz yeterliliği desteklemektir. Ancak bireyin hiç umudu ve çabası yoksa değişim sağlanamaz. Bu sebeple MG sırasında kişilerin öz güvenlerini artırmak ve değişimin zorluklarını aşabileceklerine inanmaları oldukça önemlidir (12).

Motivasyonel Görüşmenin Süresi

MG’nin süresi, hastalığa, yapıldığı ortama ve soruna göre değişiklik göstermektedir. Örneğin acil servisler için bu durum birkaç dakika olabilirken, yataklı klinikler için birkaç saat olabilir (14-16).

Motivasyonel Görüşmede Aşamalar

Motivasyonel görüşme için ilk aşama değişmek amacıyla motivasyon kurulmasıdır (17). Motivasyonel görüşmede beş erken yöntem;

1. Kapalı uçlu sorular sormamak,
2. Yansıtıcı dinlemeyi kullanmak,
3. Özetleme yapmak,
4. Kabullemek
5. Değişim sürecini konuşmaktır

İkinci aşamada değişim anlaşması güçlendirilir. Bu amaçla görüşmelere değerlendirmeler, problem ve değişme konusunda katedilen yolu özetleme ile başlanır. Anahtar sorularla devam edilir, gerekirse bilgi ve tavsiye vermek de kullanılabilir (2).

Motivasyonel Görüşmenin Kullanıldığı Alanlar ve Hemşirelik

Motivasyonel görüşme yönteminin kullanıldığı alanlar şunlardır;

1. Sigara bağımlılığında,
2. Tip 2 diyabet hastalarında,
3. HIV’de tedavi reddinde,
4. Alkol bağımlılığında,
5. Madde bağımlılığı,
6. Bipolar bozuklukta,
7. Anksiyete bozukluğu,
8. Depresyon tedavisinde sayılabilir

Motivasyonel görüşme tekniği birçok sağlık hizmetlerinin devam ettirilmesinde ve hastanın rehabilite edilmesinde öz yeterlilik davranışlarını artırması nedeniyle oldukça pozitif sonuçlar sağlamaktadır (18).

Hemşireler, motivasyonel görüşme konusunda kişileri olumlu davranış değişikliği kazandırma konusunda danışmanlık yapabilir (5).

Çocuk Ruh Sağlığı Ve Motivasyonel Görüşme

Çocuğun tedavisi ve hastalık yönetiminde tavsiye edilen tedavilere uymaması birçok soruna yol açabilir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklara yeterli bakımı sunamaması sonucu da birçok problem ortaya çıkabilmektedir. Aslında birçok sağlık problemi çocuk ve ebeveynlerin alabileceği önlemler ile tedavi edilebilir. Fakat sadece çocuk ve ebeveynlerin hastalık konusunda ikna edilmesi işe yaramayabilir. Yapılan araştırmalarda obezite ile mücadele, pasif içicilik sorunları, fiziksel aktivitenin artırılması gibi birçok alanda çocuk, anne ve babaların da katıldığı motivasyonel görüşme müdahaleleri davranış değişiminde oldukça etkili olarak saptanmıştır (19-23)

Sonuç ve Öneriler

Pediatric alanındaki sağlık çalışanları MG tekniği konusunda bilgi ve becerileri artırmalıdır. Ayrıca aile ile işbirliği yapmalı motivasyonel görüşme yöntemini çocuğun bakımında doğru bir şekilde kullanmalıdır. Ayrıca çocuklarda MG'nin kullanımı konusunda nitelikli araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Rogers, CR. (1951). Client Centred Therapy. Its Current Practice, Implications, and the Ory. Boston: Houghton Mifflin.
2. Miller, WR & Rollnick S. (2002). Motivational Interviewing, Preparing People to Change Addictive Behavior. Why Do People Change? New York: The Guilford Press; p.3-13.
3. LaBrie, JW, Pedersen, ER, Earleywine M et al. (2006). Reducing Heavy Drinking In College Males With The Decisional Balance: Analyzing An Element Of Motivational Interviewing. *Addictive Behaviors*.31:254- 63.
4. Van Nes, M & Sawatzky, JA. (2010) Improving Cardiovascular Health With Motivational Interviewing: A Nurse Practitioner Perspective. *J Am Acad Nurse Pract*, 22:654-660.
5. Rollnick, S & Miller WR. (1995). What Is Motivational Interviewing? *Behav Cognit Psychother*. 23(4):325- 34 .
6. Ögel K. (2009). Motivasyonel Görüşme Tekniği. *Türkiye Klinikleri Psychiatry-Special Topics*. 2(2):41-4.
7. Miller, WR & Moyers, TB. (2007). Eight Stages In Learning Motivational Interviewing. *J Teach Addict*. 5(1):3-17.
8. Miller, WR. Zweben, A. DiClemente, CC. Rychtarik, R. (1992). Motivational Enhancement Therapy Manual: A Clinical Reference Guide For The Therapist Treating Individuals Also With Alcohol Abuse And Dependence (Project MATCH Monograph . Series, Vol. 2). Rockville, MD: National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.
9. Vasilaki, EI. Hasler, SG. Cox, WM. (2006). The Efficacy Of Motivational Interviewing As A Brief Intervention For Excessive Drinking: A Meta- Analytic Review. *Alcohol & Alcoholism*. 41(3):328- 35.
10. Lange, N. (2005). Influence Positive Change With Motivational Interviewing. *The Nurse Practitioner*. 30(3):44-53.
11. Miller, WR & Rollnick, S. (2002b). What is Motivational Interviewing? Motivational Interviewing, Second Edition, New York, The Guilford Press.
12. Levensky, ER. Forcehimes, A. O'Donohue, WT et al. (2007). Motivational Interviewing: An Evidence-Based Approach To Counseling Helps Patients Follow Treatment Recommendations. *American Journal of Nursing*. 107(10): 50- 8.

13. Rollnick, S. Heather, N. Bell, A.(1992). Negotiating Behaviour Change In Medical Settings: The Development Of Motivational Interviewing. *J Ment Health*. 1:25-37.
14. Picciano, JF. Roffman, RA. Kalichman, SC, et al. (2001). A Telephone Based Brief Intervention Using Motivational Enhancement To Facilitate HIV Risk Reduction .Among MSM: A Pilot Study. *AIDS and Behavior*. 5(3):251- 62.
15. Dilorio, C. Reisinger, EL. Yeager, KA. et al. (2009). A Telephone-Based Self-Management Program For People With Epilepsy. *Epilepsy & Behavior*. 14: 232– 6.
16. Solomon, DH. Gleeson, T. Iversen, M. et al.(2010). A Blinded Randomized Controlled Trial Of Motivational Interviewing To Improve Adherence With Osteoporosis Medications: Design of the OPTIMA trial. *Osteoporosis International*. 21(1):137- 44.
17. Rollnick, S. Mason, P. Butler, C. (1999). Health Behavior Change: A Guide for Practitioners. Edinburgh, Scotland: Churchill Livingstone.
18. Özdemir, H & Taşçı, S. (2013). Motivasyonel Görüşme Tekniği ve Hemşirelikte Kullanımı. The Application Of Motivational Interviewing Technique In Nursing. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-47.
19. Lask, B. (2003). Motivating Children And Adolescents to Improve Adherence. *J Pediatr*. 143: 430-433.
20. Conk, Z. Başbakkal, Z. Yardımcı, F. (2013). Çocuk Sağlığına Genel Bakış. Conk Z, Başbakkal Z, Balyılmaz H, Boluşık B (Ed), *Pediatric Hemşireliği*. 1. Baskı, Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara.
21. Borrelli, B. Tooley, EM. Scott-Sheldon, LA. (2015). Motivational Interviewing For Parent-Child Health Interventions: A Systematic Review And Meta-Analysis. *Pediatr Dent*. 37(3):254-65.
22. Saelens, BE. Lozano, P. Scholz, K. (2013). A Randomized Clinical Trial Comparing Delivery Of Behavioral Pediatric Obesity Treatment Using Standard And Enhanced Motivational Approaches. *J Pediatr Psychol*. 38(9):954-64.
23. Resnicow, K. Davis, R. Rollnick, S. (2006). Motivational Interviewing For Pediatric Obesity: Conceptual Issues And Evidence Review. *J Am Diet Assoc*. 106:2024–33.

SENSITIVITY TOWARDS VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN TERMS OF FOUR PROFESSIONS: THE CASE OF TURKEY

Çağla YİĞİTBAŞ¹, Aliye BULUT²

¹Assoc. Prof. Dr. Giresun University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Giresun, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-3789-1156

²Assoc. Prof. Dr. Gaziantep İslami Bilim ve Teknoloji University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Gaziantep, Turkey, ORCID ID: 0000-0002-4326-0000

ABSTRACT

Violence against children is a global public health issue. The purpose of this study is to determine the levels of sensitivity towards violence against children in four different professions, and to identify the factors affecting and creating difference.

Ethical permissions were obtained prior to the study, which was carried out in the descriptive cross sectional and screening model. Power analysis was performed with G * Power 3.1 for the sample size of the research. Teachers, health workers (midwives / nurses / doctors, etc.), security guards (gendarmarie, police, etc.) and judicial field workers (judges / lawyers, etc.) formed the participating groups of the research. The data were collected with a questionnaire and a **Scale on Violence Sensitivity Towards Children (SVSTC)** children. Analyzes were made with the SPSS program and $p < 0.05$ was accepted as the level of significance.

The mean age of the participants of the study was 38.45 ± 11.68 (Median: 37.00, min - max: 21 - 60). The percentage of those who had children was 57.1%. SVSTC score average is 25.84 ± 3.73 (Min - max: 19 - 41). It was observed that the sensitivity levels of the participants were low, there was no difference between them, and that the experiences of the individuals related to violence was important as well as knowing about laws and regulations on violence.

Rather than developing the sensitivity towards violence against children solely through the welfare of the family environments, the subject should be discussed within the process of public changes; and it should be ensured that the professional organizations, which are in frequent contact with the children, should be competent.

Key words: Violence against children; professions, Turkey

Introduction

Violence is a very important public health issue that could lead to negative consequences and could be observed in various aspects in the lives of individuals (Giardino, Lyn, & Giardino, 2009). Every year, about 40 million children under the age of 15 in the world are exposed to violence that requires service or treatment in many fields (Runyan & Zolotor, 2011). The case of violence is important for individuals of all ages; however, it is quite different when it comes to children. Hence, exposure to violence has various physical, emotional, social, behavioral and cognitive consequences in a child regardless of their differences such as age, income, ethnic background and culture (Finkelhor, Turner, Shattuck, & Hamby, 2015; Hong, Voisin, Cho, Smith, & Resko, 2018; Szilagyi & Halfon, 2015). Regarding children, who have not grown up yet and still require protection in terms of rights and freedoms, protection against violence has always been a topic of discussion in Turkey and in the world (Çakmak, Çapar, Konca, & Korku, 2017). Violence does not discriminate race, class, religion and culture; and it refers to all levels of the society (Özyürek, Kürtüncü, Sezgin, & Kurt, 2020). Every child has the right to live in a violence-free environment. However, many children are still deprived of services that ensure protection against violence and they continue to experience the negative effects of violence without any support (WHO, 2016).

Turkey has enacted legal regulations and taken administrative measures to prevent violence against children (Gazette, 2019). However, both in Turkey and the entire world the case of violence against children has been

dealt with studies based on the reports of social services or judicial reports. It is clear that there is still violence against children, and it has not been eliminated. There is very little data about violence against children in Turkey. Sensitivity towards violence against children could be deemed as an indicator for reacting against such incidents. There is no doubt that various individual, environmental or cultural affect the perceptions and sensitivities of individuals towards violence, similar to the development of violent behavior. In this respect, determining the sensitivities of the adults towards violence against children would guide the studies on preventing violence (Özyürek, 2017).

The purpose of this study is to determine the sensitivity towards violence against children in four professional groups and identify whether socio-demographical characteristics or the type of profession created any difference in this sensitivity or whether they were effective in the act of committing violence against children.

Methods

The type of the study is descriptive and cross-sectional. The population of the study consisted of participants living in the provincial center of Giresun who practiced their professions in four different fields and volunteered for the study. It was decided that these professional groups would be the primary school teachers, healthcare professionals (nurse and physician), security staff (gendarmerie or police officer) and judiciary staff (lawyer and judge). The reason for selecting these professional groups was to identify the attitudes of educators towards tendency to violence against children at schools, to examine the perceptions of security staff about intervention to the cases, to determine the approaches of the healthcare professionals who are pioneers for requirements for protection, treatment and rehabilitation, and to find out the attitudes of judiciary (legal) staff towards judicial cases. It was aimed to determine whether there were any differences between these professions in terms of sensitivity towards violence against children.

In the study, power analysis was made through G*Power 3.1.9.7 for the size of the sampling; and it was calculated to be 249. Since the proportional stratified sampling method was selected, it was ensured that each group contained equal number of individuals; thereby, 280 individuals were included in the sampling.

Data Collection Tools: In this study, the survey form that was developed by the researchers in line with the literature was used. Prior to the study, ethical consent was obtained (14/04/2020-E.7597) and a statement of consent was added to the survey form to ensure that the participation was on a voluntary basis.

Scale on Violence Sensitivity Towards Children-SVSTC: The scale was developed by Özyürek in 2017 (Özyürek, 2017). It aims to determine the levels of sensitivity in adults towards violence against children. The scale is one-dimensional, and it consists of 19 items. Items of the scale are scored in 3-point Likert-type as "Agree - 3 points", "Partly agree-2 points" and "Disagree-1 point". In the scale, five items indicating opinions that considering violence against children would be acceptable/normal are scored reversely. The score to be obtained from the scale ranges between 19 and 57 and it does not have a break point. The high score obtained from the scale indicates that the level of sensitivity towards violence against children is high.

The data obtained as a result of the study were evaluated on SPSS-22 software; error checks were performed, tables were created, and statistical analyses were made. Numbers and percentages were presented in statistical evaluations. Prior to the normality analyses, missing data and extreme value extractions were checked. Then, histogram drawings were made for compliance with normal distribution, skewness and kurtosis values were examined, and Kolmogorov-Smirnov analyses were performed. Logarithmic transformations were applied since the data did not show normal distribution. However, as a result of this process it was concluded that the scale did not fit the normal distribution. Therefore, non-parametric tests were used in the study. Since non-parametric tests were used, mean rank values were presented in the Tables instead of the mean and standard deviation. Logistic Regression analysis was performed to determine the effect of descriptive variables and scale scores on "committing violence"; and $p < 0.05$ was accepted as the level of statistical significance.

Results

The mean age of the participants of the study was 38.45 ± 11.68 (Median: 37.00, min-max: 21-60). The arithmetic mean was found to be 25.84 ± 3.73 (Median: 25.00, min-max: 19-41) in the SVSTC that was used in the study; and, it was observed that the sensitivity was below the mean value. It was observed that the

variable of profession, which was the main comparison of the study, did not create any differences in the SVSTC ($p > 0.05$); however, the type of family, previous experience of witnessing violence, previous experience of exposure to violence and knowing the laws and regulations about violence were observed to have created differences ($p < 0.05$).

Table 1. Descriptive characteristics of the participants (N = 280)

Variable	Characteristic	Number	%
Age group	35 years and under	136	48.4
	36 years and over	144	51.6
Gender	Women	131	46.8
	Men	149	53.2
Marital status	Married	189	67.5
	Single	85	30.4
	Widow	6	2.1
Recent education	Vocational high school	4	1.4
	University	241	86.1
	Master's and later	35	12.5
Family environment in which they had grown (n = 258)	Authoritarian-Oppressive	68	26.4
	Overprotective	51	19.8
	Overpermissive - Negligent	3	1.2
	Democratic	136	52.6
Perceptions about their income	High	50	17.9
	Low	51	18.2
	Moderate	179	63.9

Conclusion

It was determined that the scores of sensitivity towards violence against children were below average in the professions examined in the study and there was no difference in their sensitivity according to their fields of profession; however, it was concluded that having witnessed violence, having been exposed to violence and knowing about laws and regulations regarding violence were effective on the act of committing violence.

References

- Çakmak, C., Çapar, H., Konca, M., & Korku, C. (2017). Violence against children as a public health problem: A research on news articles. *University of Dicle, Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 7(13), 85-101.
- Finkelhor, D., Turner, H. A., Shattuck, A., & Hamby, S. L. (2015). Prevalence of childhood exposure to violence, crime, and abuse: Results from the national survey of children's exposure to violence. *JAMA pediatrics*, 169(8), 746-754.
- Gazette, T. C. O. (2019). 28239 Law on Protection of Family and Prevention of Violence Against Women. Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>
- Giardino, A. P., Lyn, M. A., & Giardino, E. R. (2009). *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect*: Springer.
- Hong, J. S., Voisin, D. R., Cho, S., Smith, D. C., & Resko, S. M. (2018). Peer victimization and substance use among African American adolescents and emerging adults on Chicago's Southside. *American journal of orthopsychiatry*, 88(4), 431.
- Özyürek, A. (2017). A study on development of a scale on violence sensitivity towards children. *Journal of Karabuk University Institute of Social Sciences*, 7(2), 462-472.
- Özyürek, A., Kürtüncü, M., Sezgin, E., & Kurt, A. (2020). The relationship between sensitivity to violence against children and sense of responsibility and behavior in university students. *DEUHFED*, 13(1), 19-24.
- Runyan, D. K., & Zolotor, A. J. (2011). International issues in child maltreatment. In *Child Abuse and Neglect* (pp. 620-627): Elsevier.

Szilagyi, M., & Halfon, N. (2015). Pediatric adverse childhood experiences: implications for life course health trajectories. *Academic pediatrics*, 15(5), 467-468.

WHO. (2016). Seven strategies for ending violence against children. *Geneva: WHO*.

ADÖLESANLARIN SAĞLIKLI YAŞAM TARZI İNANÇLARI, AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI KONTROL ODAĞI VE AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

^{*1}İlknur BEKTAŞ, ²Aslı AKDENİZ KUDUBEŞ

^{*1}Öğr. Gör. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Inciraltı, Balçova PK:35340, İzmir – Türkiye, ORCID No: 0000-0001-8048-9501

²Dr. Öğr. Üyesi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Gülümbe/Bilecik PK:11200, Bilecik – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-0911-8182

ÖZET

Bu araştırma adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları, ağız diş sağlığı kontrol odağının ve ağız diş sağlığı davranışları ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini İzmir il merkezinde dört lisede eğitim gören 13-18 yaş grubu 237 öğrenci oluşturmuştur. Veriler uzaktan eğitim gören öğrencilere okul yöneticileri ve öğretmenler aracılığıyla google.form ile gönderilmiştir. Araştırmaya katılan adölesanların yaş ortalamaları 15.65 ± 1.76 , %72.2'si kız (n=171), %50.6'sının (n=120) bir kardeşi bulunmaktadır. Annelerinin %28.7'si ilköğretim ve babalarının %29.5'i üniversite mezunudur. Ailelerin %89 (n=211) orta sosyoekonomik düzeye sahiptir. Çocukların %5.9'unun (n=14) bir kronik hastalığı bulunmaktadır. Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları, ağız diş sağlığı kontrol odağını %9,7'sini ($F=25.373$, $p<0.001$) açıklamaktadır. Diş fırçalama sıklığını sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağı anlamlı şekilde yordamaktadır ($F=7.971$, $p<0.01$). Besin tüketimi (yemek, şekerli gıda ve içecek tüketimi) sonrası diş fırçalama davranışı sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağından anlamlı şekilde etkilenmiştir ($p<0.05$). Araştırmanın sonucunda adölesanların ağız diş sağlığı davranışlarının, sağlıklı yaşam tarzı inançları ve ağız diş sağlığı kontrol odağından yüksek düzeyde etkilenmediği ortaya çıkmıştır. Değişkenlerin daha net açıklanması için farklı yaş grubundaki çocuklar ile koruyucu bir öz bakım davranışı olan ağız diş sağlığı davranışlarının değerlendirildiği çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adölesan, sağlıklı yaşam tarzı inançları, ağız diş sağlığı kontrol odağı.

HEALTHY LIFESTYLE BELIEFS, ORAL HEALTH CONTROL LOCUS AND ORAL DENTAL HEALTH BEHAVIORS OF ADOLESCENTS

ABSTRACT

This research is a descriptive study conducted to examine the relationship between adolescents' healthy lifestyle beliefs, oral and dental health control focus and oral and dental health behaviors. The sample of the study consisted of 237 students in the 13-18 age group studying in four high schools in the city center of İzmir. The data was sent to distance education students via google.form through school administrators and teachers. The average age of adolescents participating in the study is 15.65 ± 1.76 , 72.2% of them are girls (n = 171), 50.6% (n = 120) have a sibling. 28.7% of their mothers are primary school graduates and 29.5% of their fathers are university graduates. 89% (n = 211) of the families have medium socioeconomic status. 5.9% of the children (n = 14) have a chronic disease. Healthy lifestyle beliefs of adolescents explain the oral and dental health control focus 9.7% ($F = 25.373$, $p < 0.001$). Healthy lifestyle beliefs and multidimensional oral dental health locus of control significantly predicted the frequency of tooth brushing ($F = 7.971$, $p < 0.01$). Tooth brushing behavior after food consumption (eating, sugary food and beverage consumption) was significantly influenced by healthy lifestyle beliefs and multidimensional oral dental health control focus ($p < 0.05$). As a result of the study, it was revealed that the oral and dental health behaviors of adolescents were not highly affected by healthy lifestyle beliefs and oral and dental health control focus. In order to

explain the variables more clearly, it is necessary to conduct studies evaluating oral and dental health behaviors, which is a protective self-care behavior, with children of different age groups.

Keywords: Adolescent, healthy lifestyle beliefs, oral and dental health control locus.

1. Giriş

Ağız ve diş sağlığı tedavileri yüksek maliyet gerektirmekte ve uzun zaman almaktadır. Bu nedenle ağız diş sağlığı ile ilgili koruyucu davranışlar büyük önem taşır. Sağlık davranışlarının geliştirilmesi ile ilgili pek çok model ortaya çıkmıştır (Kelly, Melnyk, Jacobson, & O'Haver, 2011). Bunların çoğu kişinin davranışlarına odaklandığı için psikoloji ve sosyoloji ile ilgilidir. Bu kapsamda Rotter'in sağlık kontrol odağı kavramı da sosyal bilişsel öğrenme teorisine temellenir. Bireyin kendi davranışlarının sonucu olarak sorumluluğunu kabul etme derecesi şeklinde tanımlanır. Bireyin davranışlarının neden olacağı sonuçlar hakkındaki beklentilerini ortaya koymaktadır (Rotter, 1966). Olayları kontrol edebileceğine inananlar, inançlarına uygun olarak davranışlarını değiştirip başarıya ulaşırken; olayları şans ve kaderin kontrol ettiğine inananlar davranışlarını tekrarlayıp başarısızlığa, olumsuz koşullara ve ruhsal sorunlara maruz kalmaktadırlar (Hosseini, Aghamolaei, & Ghanbarnejad, 2017, Peker, & Bermek, 2011a). Bu nedenle koruyucu sağlık davranışlarının geliştirilmesinde bu teoriden sıklıkla yararlanılmakta ve bu teoriye temellendirilen pek çok ölçme aracı geliştirilmektedir. Öz bakım becerileri kapsamında değerlendirilen ağız ve diş sağlığı çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gereken davranışların başında gelmektedir. Çocukların farklı yaş dönemlerinde kazandıkları davranışları sürdürmede sorunları olduğu ve uygun girişimler ile desteklenmeleri ve motivasyonlarının artırılması gerekir (Asawa, Chakravarty, Tak, Rathod, & Sen, 2019; Top, & Ocakci, 2018; Hosseini, Bekry, and Mozaffari et al.2011). Bu durum için adölesan dönem kişiliğin oluşması, akran ilişkileri ve beslenme alışkanlıklarının değişmesi ile ağız ve diş sağlığı için risk taşımaktadır. Adölesan dönemde, kişilik sağlık davranışlarını büyük ölçüde etkilemekte ve sağlık inancının önem kazanmaktadır. Oral piercing kullanımı, şekerli yiyecek ve içecek tüketiminin artması, nikotin başlangıcı ve ortodontik tedavi süreci nedeniyle riskler artmaktadır (Baker, Mat & Robinson, 2010; Silk, & Kwok, 2017). Adölesan dönemin stresli yapısı ve bunlarla baş etmeye ilişkin inanç, sağlık davranışlarının da önemli belirleyicisidir (Kelly, Melnyk, Jacobson, & O'Haver, 2011). Ağız ve diş sağlığını etkileyen faktörlerin başında, aileye ait özellikler ile öz yeterlilik, benlik saygısı ve sağlık kontrol odağı gelmektedir (Top, & Ocakci, 2018; Aslan, 2019). Bu kapsamda adölesanların sağlığa olan inançları sağlık bilgisinin davranışa dönüştürülmesinde ve sürdürülmesindeki motivasyonu da tanımlar (Kudubes, & Bektas, 2020). Ülkemizde ağız diş sağlığı kontrol odağı genellikle yetişkinlerde çalışılmıştır (Peker, & Bermek, 2011). Ancak adölesan dönem yetişkinliğe geçişte pek çok sağlık davranışının sürdürülmesine yönelik kritik bir yaş dönemidir. Bu nedenle bu araştırma adölesanların sağlık inanç davranışlarının ağız diş sağlığı kontrol odağı ve ağız diş sağlığı davranışlarına ve etkisini belirlemek için planlanmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırma adölesanların sağlık inanç davranışlarının ağız diş sağlığı kontrol odağı ve ağız diş sağlığı davranışlarına etkisini belirlemek için tanımlayıcı, kesitsel tiptedir. Araştırma İzmir ilinde yer alan 4 lisede yürütülmüştür. Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmacıların bağlı olduğu üniversitenin girişimsel olmayan etik kurulundan (Karar No: 2020/08-05) ve okulların bağlı olduğu İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Veriler pandemi nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde olan öğrencilere okul yöneticileri ve öğretmenler aracılığıyla google.form ile gönderilmiştir. Çalışma için gerekli örneklem büyüklüğü GPOWER 3.0 programında Özveren ve arkadaşlarının çalışmasındaki puan ortalamaları ve varyans analizi baz alınarak 0.05 anlamlılık 80 güçte hesaplanan gerekli örneklem büyüklüğü 225 olarak saptanmıştır (Özveren, Gülnar, & Özden). Çalışmada % 10 kayıp göz önünde bulundurularak çalışmaya 250 kişinin dahil edilmesine karar verilmiştir. Araştırmaya 237 adölesan katılmış ve ölçme araçlarındaki soruları eksiksiz doldurarak çalışmanın örneklemi oluşturmuştur.

Öğrenci tanıtıcı bilgi formu: Öğrencilerin, yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim ve çalışma durumu, kardeş sayısı, ekonomik düzey sorularını içeren tanıtıcı bilgi formudur.

Adölesanlar İçin Sağlıklı Yaşam Tarzı İnanç Ölçeği: Adölesanlar İçin Sağlıklı Yaşam Tarzı İnanç Ölçeği, Melnyk ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kudubeş ve Bektas (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçek, sağlıklı bir yaşam tarzı sürdürmenin çeşitli yönleriyle ilgili inançları vurgulamaktadır. Ölçeğin toplam 16 maddesi ve üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin sağlık inanç,

fiziksel aktivite ve beslenme alt boyutu olarak üç alt boyutu bulunmaktadır. Beşli likert sistemine göre hazırlanan ölçekte, “1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevaplandırılmaktadır.

Çok Boyutlu Ağız Diş Sağlığı Kontrol Odağı Ölçeği: Çok Boyutlu Ağız Sağlığı Kontrol Odağı Ölçeği (ÇBASKO) 2005 yılında Peker tarafından geliştirilmiş, geçerliliği ve güvenilirliği çalışılmıştır (Peker & Bermek, 2011b). Likert tipi 4 dereceli 26 maddeden ve 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçek; içsel kontrol odağı, dışsal bilgilenme odağı, dışsal uygulama, sosyalizasyon odağı alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekte negatif değerlendirilen madde yoktur ve dörtlü likert tiptedir. Ülkemizde Top ve Ocakçı (2018) ölçeği ortaokul öğrencilerinde kullanmak için ölçek 6. Sınıfta okuyan 263 öğrenci ile geçerlilik ve güvenilirliğini yeniden hesaplamıştır. Çalışma sonucunda, ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha değeri 0.80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt gruplarının Cronbach Alpha değerleri 0.78 ile 0.80 arasında bulunmuştur.

Ağız diş sağlığı davranış formu: Ağız ve diş sağlığına ilişkin davranışları içeren on sorudan oluşan daha önce yapılmış araştırmalarda kullanılmış bir anket formudur.

Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Öğrencilerin tanıtıcı bilgileri sayı ve yüzde ile, öğrencilerin sağlıklı yaşam tarzı inançlarının ve ağız diş sağlığı kontrol odağı ve ağız diş sağlığı davranışları arasındaki ilişki korelasyon analizi ile, sağlıklı yaşam tarzı inançlarının ve ağız diş sağlığı kontrol odağı ve ağız diş sağlığı davranışlarını yordama düzeyi doğrusal regresyon analizi analizi ile değerlendirilmiştir. Anlamlılık düzeyi 0.05 kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın örneklemini İzmir il merkezinde dört lisede eğitim gören 13-18 yaş grubu 237 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya katılan adölesanların yaş ortalamaları 15.65 ± 1.76 , %72.2’si kız (n=171), %50.6’sının (n=120) bir kardeşi bulunmaktadır. Annelerinin %28.7’si ilkökul ve babalarının %29.5’i üniversite mezunudur. Ailelerin %89 (n=211) orta sosyoekonomik düzeye sahiptir. Çocukların %5.9’unun (n=14) bir kronik hastalığı bulunmaktadır.

Tablo 1. Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançlarının ağız ve diş sağlığı kontrol odağını yordama düzeyi

Değişkenler	Ağız Diş Sağlığı Kontrol Odağı				
	B	SH	β	t	p
Constant	53.352	2.645		20.617	0.000
Sağlıklı yaşam tarzı inançları	0.207	0.041	0.312	5.037	0.000
R	0.312				
R ²	0.097				
F	25.373				
P	0.000				
DW (1.5-2.5)	1.902				

Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağını anlamlı şekilde yordamıştır ($p<0,01$). Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağının %9.7’sini açıklamaktadır ($R^2=0.097$). Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağını 0.312 kat arttırmaktadır.

Tablo 2. Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançlarının ve ağız diş sağlığı kontrol odağınının diş fırçalama sıklığını yordama düzeyi

Değişkenler	Diş Fırçalama Sıklığı				
	B	SH	β	t	p
Constant	0.233	0.587		0.397	0.692
Sağlıklı yaşam tarzı inançları	0.019	0.006	0.218	3.276	0.001
Ağız diş sağlığı kontrol odağı	0.010	0.009	0.076	1.146	0.253
R	0.253				

R²	0.064
F	7.971
p	0.000
DW (1.5-2.5)	1.862

Diş fırçalama sıklığını sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağı anlamlı şekilde yordamaktadır ($F=7.971$, $p<0.01$).

Tablo 3. Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançlarının ve ağız diş sağlığı kontrol odağının beslenme sonrası diş fırçalama sıklığını yordama düzeyi

Değişkenler	Beslenme Sonrası Diş Fırçalama Sıklığı					
	B	SH	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Sağlıklı yaşam tarzı inançları	,030	,012	6,206	1	,013	1,031
Ağız diş sağlığı kontrol odağı	-,007	,019	,136	1	,712	,993
Omnibus	Chi-square	df	Sig			
Model	6,356	2	0.042			

Besin tüketimi (yemek, şekerli gıda ve içecek tüketimi) sonrası diş fırçalama davranışı sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağından anlamlı şekilde etkilenmiştir ($p<0.05$).

4. Tartışma

Araştırmamızın sonuçlarına göre adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağını anlamlı şekilde yordamıştır ($p<0,01$). Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağının %9.7'sini açıklamaktadır ($R^2=0.097$). Adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağını 0.312 kat arttırmaktadır. Sağlıklı yaşam tarzı inançları sağlığın korunması ve sürdürülmesi için kişinin kendine inancını ifade etmektedir. Bu durum adölesanlar için bireysel ve çevresel pek çok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle adölesan sağlığı ile ilgili çalışmalar ve girişimler sağlık davranışlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır (Tsai, Raphael, Agnew, McDonald, & Irving, 2020). Bir sağlık davranışını sürdürmek için sağlık inancı ve motivasyon en temel gereksinimler arasındadır (Asawa, Chakravarty, Tak, Rathod, & Sen, 2019; Top, & Ocakci, 2018; Hosseini, Bekry, and Mozaffari et al.2011). Davranışın sonucunda ortaya çıkan olumlu durum davranışı sürdürmeyi ve yararını pekiştirmektedir. Ayrıca sağlıkla ilgili kontrol odağı sağlık davranışlarının kazanılmasında ve sürdürülmesinde bireysel sorumluluğun üstünlüğünü ortaya koymaktadır (Elyasi, Abreu, Badri, Saltaji, Flores-Mir, & Amin, 2015; Top, & Ocakci, 2018). Ağız ve diş sağlığı kontrol odağında da ağız ve diş sağlığına ilişkin davranışlar içsel ve dışsal faktörlere odaklanarak tanımlanmaktadır (Rotter, 1966). Bunlar diş fırçalama, beslenme alışkanlıkları, düzenli kontrol, ağız ve dişlerin yapısal bozukluklarına ilişkin medikal tedavi ve önerilenleri uygulama şeklindedir. Literatürde de sağlıklı yaşam tarzı inançları ve ağız diş sağlığı kontrol odağının özellikle içsel kontrol odağına vurgu yapmaktadır (Top, & Ocakci, 2018). Çalışmamızın sonuçları literatür ile uyumludur.

Diş fırçalama sıklığını sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağı anlamlı şekilde yordamaktadır ($F=7.971$, $p<0.01$). Ayrıca araştırma sonucumuzda Besin tüketimi (yemek, şekerli gıda ve içecek tüketimi) sonrası diş fırçalama davranışı da sağlıklı yaşam tarzı inançları ve çok boyutlu ağız diş sağlığı kontrol odağından anlamlı şekilde etkilenmiştir ($p<0.05$). Diş fırçalama alışkanlığı en temel ve ilk öğrenilen öz bakım davranışları arasındadır. Kazanılan bu davranışın sürdürülmesi birçok faktörden etkilenmektedir. Ebeveynlerin tutumu, çocuğun sosyal çevresi öz-bakım davranışları üzerinde önemli etkiye sahiptir (Gomes ve ark, 2020). Adölesan dönemde daha önce sorunsuz şekilde devam ettirilen sağlık davranışlarının sürdürülmesinde bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Değişen sosyal çevrenin de etkisiyle adölesanların sağlık davranışlarında değişiklikler ortaya çıkabilir. Bu yaş döneminde şekerli yiyecek ve içecek tüketiminin artması, diş çürüklerinin de oluşmasını hızlandırır. Ayrıca bu dönemde pek çok adölesan yapısal diş bozuklukları nedeniyle uzun süren tedaviler ile de baş etmek durumundadır. Bu nedenle koruyucu

diş sağlığı davranışları (diş fırçalama sıklığı ve beslenme sonrasında diş fırçalama alışkanlığı, gargara, florürlü diş macunu kullanımı vb) sağlıklı yaşam tarzı inançları ile ağız diş sağlığı kontrol odağından anlamlı düzeyde etkilenmektedir (Soutome, Kajiwar, Oho, 2012). Ağız diş sağlığının geliştirilmesi ve diş fırçalama alışkanlığının kazanılmasına yönelik uygulanan programlar da oldukça etkili bulunmuştur (Tsai, Raphael, Agnew, McDonald, & Irving, 2020). Sağlıklı yaşam tarzı inançları ve ağız diş sağlığı kontrol odağı da diş fırçalama davranışının sürdürülmesindeki önemi yapılan çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da benzer olduğu görülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızın sonucunda adölesanların sağlıklı yaşam tarzı inançları ağız ve diş sağlığı kontrol odağını anlamlı şekilde yordamaktadır. Sağlıklı yaşam tarzı inançları ve ağız diş sağlığı kontrol odağı diş fırçalama sıklığını anlamlı şekilde etkilemiştir. Şekerli yiyecek içecek tüketimi sonrasında diş fırçalama sıklığı da da sağlıklı yaşam tarzı inançları ile ağız ve diş sağlığı kontrol odağından anlamlı şekilde etkilenmektedir. Adölesanların ağız ve diş sağlığı davranışlarına ilişkin kontrol odağı bireysel ve çevresel pek çok faktörden etkilenir. Sağlığı koruma ve geliştirme davranışlarının en başında gelen öz bakım davranışlarının sağlık inançları, davranışa özgü sağlık kontrol odağı kapsamında değerlendirilmesi son derece önemlidir. Adölesanların sağlık davranışlarının geliştirilmesi için sağlık inanç ve sağlık kontrol odağı ile bireye özgü programların geliştirilmesinde yararlı olduğu düşünülmektedir. Pandemi döneminde sağlık okuryazarlık düzeyi ve bilgi teknolojileri kullanımının artışı ile koruyucu sağlık davranışlarının önemi adölesanlar için de önemli derecede artmıştır. Bu kapsamda sağlıklı bir yetişkinlik dönemi için adölesanların ağız ve diş sağlığı davranışlarının geliştirilmesi için hemşirelerin girişimsel çalışmalar yapması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Asawa, K., Chakravarty, T., Tak, M., Rathod, D., & Sen, N. (2019). Self-Assessment of Psychological and Mechanical Factors Affecting Oral Hygiene Among Indian College-Going Students: A Model-Guided Study. *International quarterly of community health education*, 0272684X19885496.
- Aslan, F. (2019). The effect of solution-focused interviews (SFI) conducted by nurses on middle school adolescents' healthy lifestyles: a quasi-experimental study. *Scandinavian journal of caring sciences*.
- Baker, S. R., Mat, A., & Robinson, P. G. (2010). What psychosocial factors influence adolescents' oral health?. *Journal of Dental Research*, 89(11), 1230-1235.
- Elyasi, M., Abreu, L. G., Badri, P., Saltaji, H., Flores-Mir, C., & Amin, M. (2015). Impact of sense of coherence on oral health behaviors: a systematic review. *PloS one*, 10(8), e0133918.
- Gomes, A. C., Rebelo, M. A. B., de Queiroz, A. C., de Queiroz Herkrath, A. P. C., Herkrath, F. J., Vieira, J. M. R., ... & Vettore, M. V. (2020). Socioeconomic status, social support, oral health beliefs, psychosocial factors, health behaviours and health-related quality of life in adolescents. *Quality of Life Research*, 29(1), 141-151.
- Hosseini M, Bekry G, Mozaffari HR, et al. Effect of educational intervention on oral health behaviour based on Health Belief Model in female secondary school students of Paveh in 2011. *Res Med Sci J* 2014; 12: 2–9.
- Hosseini, Z., Aghamolaei, T., & Ghanbarnejad, A. (2017). Prediction of health promoting behaviors through the health locus of control in a sample of adolescents in Iran. *Health Scope*, 6(2).
- Kelly, S. A., Melnyk, B. M., Jacobson, D. L., & O'Haver, J. A. (2011). Correlates among healthy lifestyle cognitive beliefs, healthy lifestyle choices, social support, and healthy behaviors in adolescents: implications for behavioral change strategies and future research. *Journal of Pediatric Health Care*, 25(4), 216-223.
- Kudubes, A.A. & Bektas, M. (2020). Evaluating The Psychometric Properties of the Healthy Lifestyle Beliefs Scale on Turkish Adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*.
- Özveren, H., Gülnar, E., & Özden, D. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Ağız Diş Sağlığı Algılarının Belirlenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 19(3), 158-166.

- Peker, K., & Bermek, G. (2011a) . Predictors of health-promoting behaviors among freshman dental students at Istanbul University. *Journal of dental education*, 75(3), 413-420.
- Peker, K., & Bermek, G. (2011b). Oral health: locus of control, health behavior, self-rated oral health and socio-demographic factors in Istanbul adults. *Acta Odontologica Scandinavica*, 69(1), 54-64.
- Rotter, J.B. (1966) “Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement”, *Psychological Monographs*, 80(1), 1-28.
- Silk, H., & Kwok, A. (2017). Addressing Adolescent Oral Health: A Review. *Pediatrics in review*, 38(2), 61-68.
- Silk, H., & Kwok, A. (2017). Addressing adolescent oral health: a review. *Pediatr Rev*, 38(2), 61-8.
- Soutome, S., Kajiware, K., & Oho, T. (2012). Combined use of self-efficacy scale for oral health behaviour and oral health questionnaire: A pilot study. *Health Education Journal*, 71(5), 576-589.
- Top, F. U., & Ocakci, A. F. (2018). Effectiveness of a health improving model on oral health behavior for adolescents by nursing interventions. *Med-Science*, 7, 83-88.
- Tsai, C., Raphael, S., Agnew, C., McDonald, G., & Irving, M. (2020). Health promotion interventions to improve oral health of adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 48(6), 549-560.

ÇOCUK VE ETİK

Zila Özlem Kırbaş^{1*}

**¹Ordu Üniversitesi, İkizce Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Ordu, Türkiye*

ABSTRACT

Etik, bir birey ya da mesleğin davranışlarını düzenleyen değerler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Etik, bir kişinin belli bir durumda ifade etmek istediği değerlerle ilgili doğru ve yanlış davranış kavramıdır.

Etik kuram, belirli bir etik karar verme sürecini sağlamayı hedeflemektedir. Bu süreçte tutarlılık ve bütünlük içinde olunması önemlidir. Etik kuram bize farklı sorunlarda tutarlı bir yol gösterilmesinde yardımcı olmaktadır. Temelde düzenlenmek istenen; bilgiler, değerler ve görüşler doğrultusunda “Ne yapmalıyım?” sorusuna cevap bulmaktır. Hemen hemen her mesleğin kendine özgü etik ilkeleri bulunmaktadır. Bu etik ilkeler o mesleklerin uygulama süreçlerinde belli bir düzenin sağlanması için önemli görevler üstlenmektedir.

Çocuk hastalar tıpta daha fazla özen ve duyarlılık gerektiren incinebilir grupta yer alırlar. Bu gruptaki hastaların tedavileri ve bakımları planlanırken bazı etik sorunlar ile karşılaşılabilir. Bu sorunların en başında çocuğun özerkliği ve kendisi hakkında karar verme konuları gelmektedir. Ancak bu konular ile ilgili kesin bir anlayış bulunmamaktadır. Çocuk hastaların tedavisi konusunda aile de yönlendiricidir. Bunun yanı sıra çocuk hastaların etik açıdan korunmasını tıbbi ekibin bütün üyelerinin dikkate alması gereklidir. Hemşireleri mutsuz eden ve günlük klinik uygulamalarında sıklıkla yaşadıkları etik ikilemlerle baş edebilmeleri için, öncelikle hemşirelik etik ilkelerinin bilinmesi, ikinci olarak ise; yeterli tıp, hemşirelik ve meslek etiği eğitim programlarının düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Keywords: Çocuk, Etik, Hemşirelik.

CHILDREN AND ETHICS

ABSTRACT

Ethics is defined as the set of values that regulate the behavior of an individual or profession. Ethics is the concept of right and wrong behavior related to the values that a person wants to express in a particular situation.

Ethical theory aims to provide a specific ethical decision-making process. It is important to be in consistency and integrity in this process. Ethical theory helps us show a consistent path to different problems. Basically what is desired to be regulated; "What should I do?" is to find an answer to the question. Almost every profession has its own ethical principles. These ethical principles play an important role in ensuring a certain order in the application processes of those professions.

Pediatric patients are in the vulnerable group that requires more care and sensitivity in medicine. Some ethical problems may be encountered while planning the treatment and care of patients in this group. The most important of these problems are the autonomy of the child and decision-making about himself. However, there is no clear understanding of these issues. The family is also guiding in the treatment of pediatric patients. In addition, all members of the medical team should consider the ethical protection of pediatric patients. In order to cope with the ethical dilemmas that make nurses unhappy and frequently encounter in their daily clinical practice, firstly, the nursing ethical principles should be known, and secondly; Adequate medical, nursing and professional ethics training programs should be organized.

Keywords: Child, Ethics, Nursing.

6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN PRİMİPAR ANNELERİN EMZİRME MOTİVASYONLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bahar ÇOLAK^{1*}, Berrin GÖGER², İlknur KAHRİMAN³

¹Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Trabzon, Türkiye

²Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Kelkit Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü/Anestezi Programı, Gümüşhane, Türkiye

³Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Trabzon, Türkiye

ÖZET

Araştırmanın amacı primipar annelerin içsel ve dışsal emzirme motivasyonlarını, ve etkileyen faktörleri değerlendirmek, sonuçlar doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunmaktır. Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma; 6-24 aylık bebeği olan 78 primipar anne ile Gümüşhane İline bağlı Kelkit 1 ve 2 nolu Aile Sağlığı Merkezlerinde 2020 Eylül-2021 Mart ayları arasında yürütüldü. Araştırmada, Mızrak Şahin (2017) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenirlikleri yapılmış olan primipar anneler için kullanılan “emzirme motivasyon ölçeği” kullanıldı. Ölçeğe ait toplam puan bulunmamakta olup ölçeğin alt boyutları ayrı ayrı puanlanmaktadır. Ölçek 5 alt boyuttan oluşmakta olup ölçeğin maddeleri 1-4 arasında puanlanmaktadır. Boyutlardan alınan puan arttıkça emzirme motivasyonu artmaktadır. Annelerin %74,4’ü 26-35 yaş arasında, %70,5’i üniversite mezunu, %51,3’ü çalışmakta, %57,7’sinin geliri giderine eşit, %97,4’ü çekirdek aileye sahip, %91’i sigara kullanmamakta, %94,9’unun kronik hastalığı bulunmamakta, %80,8’nin gebeliği planlı ve %51,3’ü ilk 6 ay bebeğine yalnızca anne sütü vermiştir. Araştırmadan elde edilen emzirme motivasyon puanları; “Bütünleşmiş Düzenleme” 31.07 ± 4.36 , “İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme” 19.77 ± 2.35 , “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Onaylanma” 7.06 ± 4.65 , “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı” 7.32 ± 0.90 ve Dışsal Düzenleme-Ek yararlar 5.08 ± 1.11 ’dir. Sigara kullanmayan, ilk 6 ay bebeğine yalnızca anne sütü veren annelerin, tüm alt boyutlarda anlamlı olarak motivasyonları yüksek bulundu ($p < 0.005$). Kronik hastalığı olan annelerin bütünleşmiş düzenleme ve toplumsal baskı alt boyutlarında anlamlı farklılık saptandı ($p < 0.005$). İstatistiksel olarak anlamlı farklılık olmamakla birlikte çalışmayan, eğitim düzeyi yüksek olan, gebeliği planlı olan, geliri giderinden az olan, doğumda bebeğinin kilosu ve gestasyon haftası daha düşük olan annelerin emzirme motivasyon puanları daha yüksek belirlendi. Sonuç olarak; annelerin hem içsel hem de dışsal motivasyonlarının olduğu saptandı.

Anahtar Kelimeler: Anne, Emzirme, Motivasyon, Primipar.

EVALUATION OF BREASTFEEDING MOTIVATIONS OF MOTHERS WHO HAVE A BABY OF 6-24 MONTHS

ABSTRACT

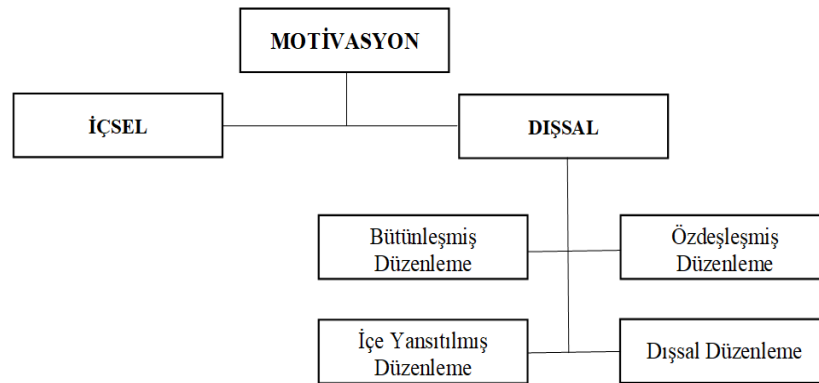
The aim of the study is to evaluate the intrinsic and extrinsic motivation of breastfeeding of primipara mothers and the factors affecting them, and to offer solutions in line with the results. This descriptive and cross-sectional study was conducted between September 2020 and March 2021 at the Kelkit 1 and 2 Family Health Centers in Gümüşhane with 78 primipara mothers with 6-24 months babies. In the study, the "breastfeeding motivation scale" used for primiparous mothers whose Turkish validity and reliability were performed by Mızrak Şahin (2017) was used. There is no total score for the scale, and the sub-dimensions of the scale are scored separately. The scale consists of 5 sub-dimensions and the items of the scale are scored between 1-4. As the score obtained from the dimensions increases, the motivation to breastfeed increases. 74.4% of the mothers are between the ages of 26-35, 70.5% are university graduates, 51.3% are working, 57.7% are equal to their income and expenses, 97.4% have a nuclear family, 91% did not smoke, 94.9% did not have a chronic disease, 80.8% had a planned pregnancy and 51.3% only breastfed their babies in the first

6 months. Breastfeeding motivation scores obtained from the research; “Integrated Regulation” 31.07 ± 4.36 , “Internal Motivation and Identified Regulation” 19.77 ± 2.35 , “Internally Projected Regulation-Social Confirmation” 7.06 ± 4.65 , “Internally Projected Regulation-Social Pressure” 7.32 ± 0.90 and “External Regulation-Additional Benefits” 5.08 ± 1.11 . The motivation of non-smoking mothers was found to be significantly higher in all sub-dimensions ($p < 0.005$). The motivation of mothers who did not smoke and gave only breast milk to their babies in the first 6 months was found to be significantly higher in all sub-dimensions ($p < 0.005$). A significant difference was found in the integrated regulation and social pressure sub-dimensions of mothers with chronic diseases ($p < 0.005$). Although there was no statistically significant difference, breastfeeding motivation scores of mothers who did not work, had a high level of education, had a planned pregnancy, had a lower income than their expenses, and had a lower birth weight and week of gestation were found to be higher. As a result; It was found that mothers had both intrinsic and extrinsic motivations.

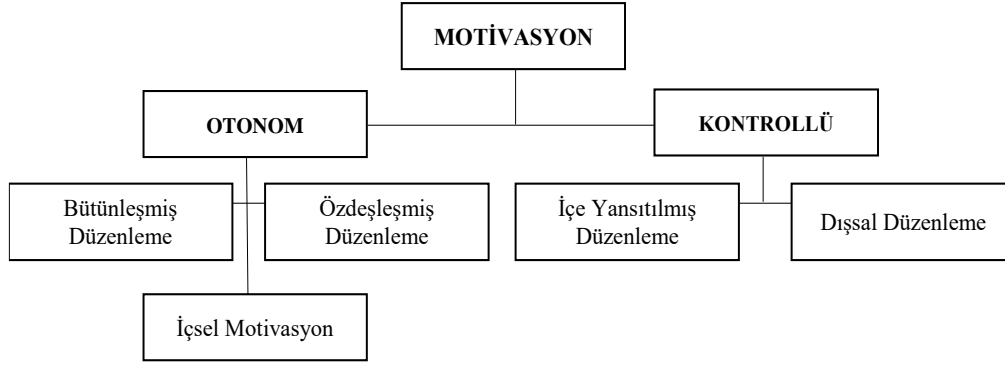
Key words: Mother, Breastfeeding, Motivation, Primiparous.

Giriş

Annelerin bebeklerini emzirmelerini sürdürmesinde yalnızca fizyolojik etken etkili olmamakta bunun yanında psikolojik ve sosyal etkenler de büyük bir rol oynamaktadır. Emzirme motivasyonu da annenin emzirmeye karşı tutumunda etkisi olan önemli bir psikolojik faktördür. Motivasyon kavramı; bireylerin hedefleri kapsamında ruhsal, bilişsel ve fiziksel kuvvetlerini yönlendirmeleri olarak açıklanmaktadır. Motivasyon bireyleri birşeyler yapmaya çeken, harekete geçiren güçtür. Emzirme motivasyonu da bir annenin bebeğini emzirmek için istekli olması, çaba harcaması ve özgüven gösterebilme durumudur (Mızrak Şahin, 2018; Lin ve Zhang, 2011). Motivasyonun çeşitli türleri bulunmaktadır. Bu türleri açıklayan bazı “modeller” ve “kuramlar” bulunmaktadır. Bu kuramlardan en çok kullanılanlardan biri Deci ve Ryan tarafından geliştirilen “ÖzBelirleme Kuramı”dır (Eryılmaz, 2021). Öz-belirleme; bireylerin “kişilik” ve “davranış” gelişimlerinin altında yatan etmenleri baz alan bir “motivasyon kuramı”dır. Bu kuramda motivasyon çeşitleri bireyin harekete geçmesini hızlandıran nedenler üzerine kurulmuştur (Ryan ve Deci, 2000). Bu kuram, motivasyonu içsel ve dışsal olarak iki kategoriye ayırmaktadır. İçsel motivasyon bireyin “ zevk, mutluluk, heyecan, ilgi ve başarı” gibi kavramlarından oluşmaktadır. Bu aktivitelere sahip bireyler içsel olarak motive edilir. Başka bir deyişle bireyleri doğuştan itibaren harekete geçiren güçler içsel motivasyon olarak tanımlanmaktadır. Bir bireyin içsel motivasyonu yüksekse bağımsız duyguları da yüksektir. Ayrıca bu bireyler yapmış oldukları davranışların kendilerini ifade ettiğini düşünmektedirler. Bir anne bebeğini emzirirken mutlu hissediyorsa içsel olarak motive edilir (Deci ve Ryan, 1996). Dışsal motivasyon ise kişilerin “onay almak, takdir edilmek veya suçluluk duygusu yaşamamak” için davranışlarını gerçekleştirmeleridir. Öz-Belirleme Kuramına göre dışsal motivasyon; “özdeşleşmiş düzenleme”, “bütünleşmiş düzenleme”, “içe yansıtılmış düzenleme” ve “dışsal düzenleme” olmak üzere dört alt kategoriye ayrılmaktadır (Şekil 1). Bu motivasyon türleri de otonom düzeylerine göre gruplara ayrılır (Şekil 2) Otonom davranış “istemli” olarak yapılan, bireyin değer ve önem verdiği davranışları kapsayan durumlardan meydana gelirken; kontrollü davranışta ise “nedensellik, kişisel ve toplum baskısı” gibi davranışları kapsayan durumlar yer almaktadır (Eryılmaz, 2021).

Şekil 1. İçsel ve Dışsal Olarak Motivasyon Çeşitleri

Şekil 2. Otonom Düzeylerine Göre Motivasyon Türleri

“Bütünleşmiş düzenleme”; dışsal motivasyon olmasına rağmen birey tarafından yapılan davranış içselleştirilmiştir. Otonom düzeyi “en yüksek” olan dışsal motivasyon çeşidi olmakla birlikte bu motivasyona sahip bireylerin bir durumu yapma nedeni yapılan durumun “yaşantının bir parçası olması”, “kişiliğini ve öz benliğini algılayışında” büyük rol oynamasıdır. Bir anne bebeğinin kendisine bağlanması için emziriyorsa “bütünleşmiş düzenleme” ile motive olduğunun göstergesidir (Gagne ve Deci, 2005; Özkubat ve Demiriz, 2013; Şad ve Gürbüzöztürk 2009).

“Özdeşleşmiş düzenleme”; “yüksek” bir dışsal motivasyon çeşididir. Bu motivasyon türünde bireyi kimse bir durumu yapması için zorlanmamaktadır. Birey yapacağı o durumu ya da eylemi faydalı olduğunu veya önemli olduğunu düşündüğü için gerçekleştirmektedir. Anne emzirmenin önemli ve faydalı olduğunu düşündüğü ve kendini daha iyi, daha önemli hissettiği için emziriyorsa “özdeşleşmiş düzenleme” ile motive olduğunu gösterir (Ryan ve Deci, 2000).

“İçe yansıtılmış düzenleme”; “dışsal olarak” kontrol edilir. Bu motivasyon çeşidinde kişi yaptığı eylemi başkaları tarafından takdir edilmek ve onay almak için yapmaktadır. Kadının eşine, arkadaşlarına ve akrabalarına karşı “mahcup olmamak” ve “iyi bir anne” olduğunu göstermek için emzirmesi olarak açıklanabilir (Ryan ve Deci, 2000).

“Dışsal Düzenleme”; En Düşük Otonoma Sahip Motivasyon Çeşididir. Kişi Bir Davranışı Veya Eylemi Ödül Etme Etmek, Ceza Almamak İçin Gerçekleştirir. Anne Emzirmeyi Bir Araç Olarak Kullanır. Annenin Mama Almak İçin Vereceği Ücretten Tasarruf Sağlaması Ve Çabuk Kilo Vermesi Gibi Etkenlerle Emzirmesi Bu Motivasyon Çeşidine Örnek Gösterilebilir (Ryan Ve Deci, 2000).

Emzirmenin bebek ve anne üzerindeki önemi düşünüldüğünde emzirme motivasyonunun önemli bir kavram olduğu görülmektedir. TNSA 2018 verilerine baktığımızda annelerin ilk 6 ay yalnızca anne sütü verme oranı %41, ilk 1 yaşa kadar emzirilme süresi %66 ve ikinci yaşa kadar emzirilme süresi ise %34 olduğu görülmektedir. Verilerimize baktığımızda anne sütü ile beslenme oranlarımızın buna paralel olarak da emzirme oranlarımızın düşük olduğu çıkarımını yapabilmekteyiz. Bu doğrultuda bu araştırma; 6-24 aylık bebeği olan primipar annelerin emzirme motivasyonlarını değerlendirmek ve annelerin emzirme motivasyonlarını etkileyen faktörleri belirlemek üzere planlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma; 6-24 aylık bebeği olan 78 primipar anne ile Gümüşhane İline bağlı Kelkit 1 ve 2 nolu Aile Sağlığı Merkezlerinde 2020 Eylül-2021 Mart ayları arasında yüz yüze görüşme yöntemi ile yürütüldü. Araştırmada, Mızrak Şahin (2017) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlikleri yapılmış ve öz belirleme kuramından temel alarak geliştirilmiş olan primipar anneler için kullanılan “Emzirme Motivasyon Ölçeği” kullanıldı. Ölçeğe ait toplam puan bulunmamakta olup ölçeğin alt boyutları ayrı ayrı puanlanmaktadır. Ölçek 5 alt boyuttan oluşmakta olup ölçeğin maddeleri 1-4 arasında puanlanmaktadır. Boyutlardan alınan puan arttıkça emzirme motivasyonu artmaktadır. Ölçek maddeleri 1=Hiç katılmıyorumdan 4=Kesinlikle katılıyorum kadar derecelendirilmektedir.

Emzirme Motivasyon Ölçeğinin Alt boyutları ve alınabilecek minimum ve maksimum puanlar;

- *Bütünleşmiş Düzenleme* , (11-44 puan)
- *“İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme”* , (6-24 puan)
- *“İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Onaylanma”* , (2-8 puan)
- *“İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı”* (2-8 puan)
- *“Dışsal Düzenleme-Ek yararlar”* (2-8 puan)

Araştırmanın verileri normal dağılıma uygunluk gösterdiği için (kolmogorov-simironov testi; $p>0,005$), bağımsız iki grup karşılaştırmalarında “bağımsız örneklem t testi” ve bağımsız 3 grup karşılaştırmalarında “ANOVA” testi kullanıldı. Önem düzeyi $p<0,050$ olarak alındı. Ayrıca yüzde, frekans, ortalama, standart sapma gibi istatistiklere de yer verildi.

Bulgular

Tablo 1’de Annelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Annelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Özellikler	n	%
Yaş aralığı		
18-25	17	21,8
26-35	58	74,4
36-40	3	3,8
Eğitim düzeyi		
İlkokul	3	3,8
Ortaokul	13	16,7
Lise	7	9,0
Üniversite	55	70,5
Çalışma durumu		
Evet	40	51,3
Hayır	38	48,7
Gelir durumu		
Gelirim giderimden az	16	20,5
Gelirim giderime eşit	45	57,7
Gelirim giderimden fazla	17	21,8
Aile tipi		
Geniş	2	2,6
Çekirdek	76	97,4
Sigara içme durumu		
Evet	29	9,0
Hayır	71	91,0
Kronik hastalığı olma durumu		
Evet	4	5,1
Hayır	74	94,9
Kullandığı ilaç durumu		
Evet	17	21,8
Hayır	61	78,2
Toplam	78	100,0

Tablo 1’e bakıldığında, annelerin %74,4’ü 26-35 yaş arasında, %70,5’i üniversite mezunu, %51,3’ü çalışmakta, %57,7’sinin geliri giderine eşit, %97,4’ü çekirdek aileye sahip, %91’i sigara kullanmamakta, %94,9’unun kronik hastalığı bulunmamakta ve %78,2’si ilaç kullanmamaktadır.

Tablo 2’de annelere ait bazı obstetrik özelliklerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2. Annelere ait bazı obstetrik özelliklerin dağılımı

Doğum şekli		
Normal doğum	49	62,8
Sezaryen ile doğum	29	37,2
Gebeliğin planlı olma durumu		
Evet	63	80,8
Hayır	15	19,2
Düzenli gebelik takibi		
Evet	100	100,0
Hayır	-	-
Doğum haftası		
Preterm<37 hafta	12	15,4
Term 37-42 hafta	64	82,1
Post term 42<	2	2,5
Doğum tartısı (gr)		
2000-2500	15	19,2
2501-4000	61	78,3
4001-5000	2	2,5
Bebeğin cinsiyeti		
Kız	44	56,4
Erkek	34	43,6
Toplam	78	100,0

Annelerin %62,8’i normal doğum yapmış, %80,8’inin gebeliği planlı olmuş, tamamının gebelik takibi düzenli, %82,1’inin bebeği term doğmuş, %78,3’ünün bebeğinin doğum tartısı 2501-4000 gr arasında ve %56,4’ünün bebeğinin cinsiyeti erkektir.

Tablo 3’de Annelerin emzirmeye ilişkin bazı özelliklerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3. Annelerin emzirmeye ilişkin bazı özelliklerinin dağılımı

Emzirme eğitimi alma durumu		
Evet	75	96,1
Hayır	3	3,9
Emzirme deneyimi		
İyi (emzirmekten keyif aldım)	71	91,0
Orta (keyif almadım ama görevimi yerine getirdim)	4	5,2
Kötü (emzirmek fiziken ve ruhen beni yıprattı)	3	3,8
Doğum sonrası ilk emzirme zamanı		
İlk yarım saat içinde	36	46,2
İlk 1 saat içinde	19	24,4
1.saat ve ilk 1 gün arası	18	23,1
1 gün sonrası	5	6,3
İlk 6 ay sadece anne sütü verme durumu		
Evet	40	51,3
Hayır	38	48,7
Babanın emzirmeye tutumu		
Olumlu	100	100
Olumsuz	-	-
Toplam	78	100,0

Tablo 3'e göre annelerin %96,1'i emzirme eğitimi aldığını, %91'inin emzirme deneyiminin iyi olduğunu, %46,2'si doğum sonrası ilk 1 saat içinde bebeğini emzirdiğini ifade etmiştir. Annelerin %51,3'ü ilk 6 ay bebeğine anne sütü verdiğini ve tamamı eşinin emzirmeye olumlu tutumu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4'de annelerin emzirme motivasyon ölçeği alt boyut puan ortalama ve standart sapma değerlerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4. Annelerin emzirme motivasyon ölçeği alt boyut puan ortalama ve standart sapma değerlerinin dağılımı

Bütünleşmiş Düzenleme	İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme	İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Onaylanma	İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Baskı	Dışsal Düzenleme- Ek yararlar
Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss
31.07±4.36	19.77±2.35,	7.06±4.65	7.32±0.90	5.08±1.11

Tablo 4'e göre annelerin emzirme motivasyon puan ortalamaları; "Bütünleşmiş Düzenleme" 31.07±4.36, "İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme" 19.77±2.35, "İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Onaylanma" 7.06±4.65, "İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı" 7.32±0.90 ve Dışsal Düzenleme-Ek yararlar 5.08±1.11'dir.

Tablo 5'de annelerin sosyodemografik özellikleri ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 5. Annelerin sosyodemografik özellikleri ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler	Bütünleşmiş Düzenleme		İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Onaylanma		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Baskı		Dışsal Düzenleme-Ek yararlar	
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Annenin yaşı										
18-25	32,52	4,30	20,00	2,29	7,94	0,24	7,47	0,79	5,17	1,07
26-35	30,62	4,29	19,39	2,99	8,12	5,40	7,27	0,93	5,06	1,16
36-40	31,66	5,77	19,33	1,15	7,66	0,57	7,33	1,15	5,00	0,00
F; p	1,297; 0,280		0,307; 0,736		0,021; 0,980		0,299; 0,742		0,069; 0,933	
Eğitim durumu										
İlkokul	30,33	2,88	19,38	3,03	7,33	1,15	7,33	1,15	5,00	0,00
Ortaokul	30,84	4,65	19,46	2,02	7,92	0,27	7,23	0,92	5,00	0,57
Lise	30,98	4,50	20,28	1,49	8,00	0,00	7,29	0,93	5,07	1,19
Üniversite	32,57	3,50	20,66	4,04	8,14	5,54	7,71	0,48	5,23	1,16
F; p	0,315; 0,814		0,379; 0,768		0,033; 0,992		0,495; 0,687		0,091; 0,965	
Çalışma durumu										
Evet	31,10	4,48	19,95	2,06	6,50	0,78	7,27	0,87	5,32	1,20
Hayır	32,20	4,60	20,07	3,38	7,65	6,60	7,36	0,94	5,84	0,97
t; p	1,010; 0,234		2,112; 0,122		0,011; 0,135		-0,145; 0,324		2,135; 0,456	
Gelir durumu										
Gelirim giderimden az	32,31	4,04	20,62	2,30	7,48	0,89	7,68	0,60	5,20	1,21
Gelirim giderime eşit	30,77	4,38	19,08	2,60	7,47	0,79	7,13	0,96	5,00	1,17
Gelirim giderimden fazla	30,70	4,63	19,64	3,51	7,06	4,65	7,47	0,87	4,87	0,71
F; p	0,805; 0,451		1,836; 0,166		2,439; 0,094		2,621; 0,079		0,562; 0,573	
Aile tipi										
Geniş	37,00	0,00	22,50	2,12	8,00	0,00	8,00	0,00	5,50	00,70
Çekirdek	30,92	4,31	19,44	2,78	8,06	4,71	7,30	0,90	5,07	1,12
t; p	1,982; <0.001		1,536; 0,129		-0,020; 0,903		1,077; 0,285		0,523; 0,603	
Sigara içme durumu										
Evet	28,00	0,00	16,00	0,00	6,00	0,00	6,00	0,00	4,66	0,57
Hayır	31,23	4,35	19,67	2,81	7,16	4,85	7,40	0,85	5,12	1,14
t; p	-1,281; p<0.001		-2,245; p<0.001		-0,768; p<0.001		-2,835; p<0.001		-0,689; p<0.001	
Kronik hastalık										
Evet	26,75	4,27	18,75	2,21	6,00	1,41	6,25	0,50	4,50	0,57
Hayır	31,31	4,27	19,56	2,83	7,12	4,76	7,37	0,88	5,12	1,13
t; p	2,080; 0.041		-0,566; 0,061		-0,467; 0,112		-2.513; 0.014		-1,959; 0,138	
Kullandığı ilaç durumu										
Evet	31,35	4,01	19,41	2,23	7,52	0,94	7,11	0,92	5,16	1,99
Hayır	31,00	4,48	19,55	2,95	8,21	5,23	7,37	0,89	5,07	1,15
t; p	0,293; 0,567		-0,188; 0,757		-0,533; 0,589		-1,046; 0,456		0,116; 0,451	

Tablo 5' e göre annelerin sigara içme durumu ile “Bütünleşmiş Düzenleme”, “İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme”, “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Onaylanma”, “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı” ve “Dışsal Düzenleme-Ek yararlar” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p<0,005$). Sigara içmeyen annelerin emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi.

Annelerin aile tipi ile “Bütünleşmiş Düzenleme” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p<0,005$). Geniş aile şeklinde yaşayan annelerin emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu

belirlendi. Kronik hastalığı olma durumuna göre annelerin “Bütünleşmiş Düzenleme” ve “Toplumsal Baskı” alt boyutlarında anlamlı farklılık saptandı ($p<0,005$).

Tablo 5’e göre annelerin eğitim durumu yüksek olan, çalışan, gelir düzeyi yüksek olan annelerin istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi ($p>0,005$).

Tablo 6’da annelerin obstetrik özelliklerine ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 6. Annelerin obstetrik özelliklerine ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler	Bütünleşmiş Düzenleme		İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Onaylanma		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Baskı		Dışsal Düzenleme-Ek yararlar	
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Doğum şekli										
Normal doğum	30,69	4,15	19,10	3,14	8,36	5,84	7,30	0,93	4,93	1,10
Sezaryen ile doğum	31,72	4,68	20,24	1,96	7,55	0,73	7,34	0,85	5,34	1,09
t; p	-1,008; 0,317		-1,761; 0,051		0,746; 0,340		-0,182; 0,853		-1,564; 0,124	
Gebeliğin planlı olma durumu										
Evet	32,19	3,15	20,10	2,11	6,50	5,84	7,90	0,16	2,93	1,06
Hayır	31,01	3,68	19,88	1,85	6,02	0,73	6,98	0,65	2,34	1,11
t; p	1,876; 0,145		-0,378; 0,678		-2,908; 0,657		-1,690; 0,246		0,256; 0,108	
Doğum haftası										
Preterm<37 hafta	32,29	3,06	20,78	1,58	7,58	0,23	7,69	0,56	5,93	1,21
Term 37-42 hafta	31,56	3,50	19,65	1,63	7,49	0,76	7,58	0,96	5,00	1,17
Post term 42<	30,56	3,78	19,01	1,49	7,06	0,34	7,56	0,87	4,89	0,98
t; p	1,676; 0,123		-1,379; 0,608		-1,808; 0,557		-2,690; 0,346		0,136; 0,350	
Doğum tartısı (gr)										
2000-2500	31,20	4,65	20,20	2,28	7,80	0,44	7,40	0,89	5,60	0,54
2501-4000	31,17	4,33	19,49	2,85	8,13	4,94	7,34	0,90	5,07	1,16
4001-4800	29,25	5,31	19,25	2,98	7,25	0,95	6,75	0,95	4,75	0,50
t; p	0,188; 0,507		-0,743; 0,156		-0,432; 0,189		-1,016; 0,446		0,176; 0,251	
Bebeğin cinsiyeti										
Kız	30,97	4,35	19,54	2,31	8,40	6,16	7,07	0,96	5,18	1,12
Erkek	31,20	4,43	19,50	3,35	7,61	0,73	7,61	0,73	4,97	1,11
t; p	0,987; 0,156		-0,223; 0,451		-0,572; 0,951		-2,648; 0,010		0,152; 0,102	
Toplam Çocuk Sayısı										
1	31,36	2,06	19,88	1,58	7,03	0,21	7,69	0,55	5,90	1,19
2	31,56	2,50	19,19	1,63	7,49	0,26	7,65	0,88	5,00	1,18
3 ve üzeri	31,58	2,58	19,01	1,49	7,99	0,34	7,69	0,87	4,99	0,98
F; p	0,326; 0,407		-1,543; 0,111		-2,331; 0,109		-0,016; 0,246		1,176; 0,259	

Tablo 6’ya göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmamakla birlikte gebeliği planlı olan, bebeği prematüre olan annelerin emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi ($p>0,005$).

Tablo 7’de annelerin emzirmeye ilişkin bazı özellikleri ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 7. Annelerin emzirmeye ilişkin bazı özellikleri ile emzirme motivasyon ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler	Bütünleşmiş Düzenleme		İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Onaylanma		İçe Yansıtılmış Düzenleme- Toplumsal Baskı		Dışsal Düzenleme-Ek yararlar	
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Emzirme eğitimi alma durumu										
Evet	30,78	1,33	19,48	1,85	8,76	4,94	7,44	0,90	5,67	1,16
Hayır	29,03	1,31	19,65	1,98	7,67	0,95	6,98	0,95	4,65	0,50
t; p	-0,345; 0,078		-0,009; 0,146		-0,326; 0,368		-0,378; 0,089		-0,685; 0,098	
İlk 6 ay sadece anne sütü verme durumu										
Evet	32,25	0,15	19,98	1,09	8,45	0,76	7,22	,94	5,25	,92
Hayır	30,00	0,96	18,01	1,56	7,00	1,68	6,12	,85	4,90	1,28
t; p	-0,375; 0,034		-1,015; 0,006		-0,768; 0,022		-1,981; 0,047		-0,765; 0,046	
Doğum sonrası ilk emzirme zamanı										
İlk yarım saat içinde	31,09	1,65	20,20	2,28	8,80	0,44	7,40	0,89	5,60	0,54
İlk 1 saat içinde	30,17	1,33	19,49	1,85	8,13	4,94	7,34	0,90	5,07	1,16
1.saat ve ilk 1 gün arası	29,27	1,31	19,25	1,98	7,25	0,95	6,87	0,95	4,68	0,50
1 gün sonrası	29,27	1,31	19,25	1,98	7,25	0,95	6,89	0,95	4,65	0,50
F; p	0,326; 0,227		-1,443;0,111		-1,221; 0,129		-2,016;0,146		1,186; 0,119	
Doğum sonrası bebekle ilk temas										
İlk yarım saat	31,90	1,65	20,20	2,28	8,80	0,44	7,40	0,89	5,60	0,54
İlk 1 saat	30,89	1,33	19,49	1,85	8,13	4,94	7,34	0,90	5,07	1,16
1.saat ve ilk 1 gün arası	29,03	1,31	19,25	1,98	7,25	0,95	6,87	0,95	4,68	0,50
1 gün sonrası	29,06	1,31	19,25	1,98	7,25	0,95	6,89	0,95	4,65	0,50
F; p	0,116; 0,357		-0,343; 0,118		-2,221; 0,467		-9,016; 0,196		2,186; 0,890	
Doğumda bebeğin sağlık sorunu olma durumu										
Evet	31,76	1,89	20,67	1,28	8,83	0,44	7,67	0,89	6,60	0,54
Hayır	30,03	1,33	19,49	1,85	8,13	4,94	7,34	0,90	6,57	1,16
t; p	2,106; 0,657		-0,383; 0,267		-1,221; 0,876		-2,087; 0,246		0,186; 0,542	
Emzirme deneyimi										
İyi	31,18	4,37	19,70	2,36	8,08	4,87	7,66	0,57	5,12	1,14
Orta	31,00	5,31	17,75	5,56	8,00	0,00	7,32	0,89	5,00	1,00
Kötü	29,25	3,46	17,66	6,80	7,75	0,50	7,00	1,41	4,50	0,57
F; p	0,366; 0,695		1,637; 0,201		0,010; 0,990		0,465; 0,630		0,598; 0,553	

Tablo 7' ye göre annelerin bebeklerine ilk 6 ay anne sütü verme durumu ile “Bütünleşmiş Düzenleme”, “İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme”, “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Onaylanma”, “İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı” ve “Dışsal Düzenleme-Ek yararlar” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p<0,005$). Bebeğine ilk 6 ay anne sütü veren annelerin emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi.

İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte emzirme deneyimi iyi olan, doğumda bebeği sağlık sorunlu olan, doğumdan sonra bebeğiyle temas süresi kısa olan annelerin emzirme motivasyon puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi ($p>0,005$).

Tartışma

6-24 aylık bebeği olan primipar annelerin emzirme motivasyonlarını değerlendiren bu araştırmada annelerin emzirme motivasyon puan ortalamalarının genel olarak iyi düzeyde olduğu saptandı. İçsel Motivasyon ve Özdeşleşmiş Düzenleme puan ortalaması 44 puan üzerinden 19.77±2.35, Bütünleşmiş Düzenleme puan ortalaması 44 puan üzerinden 31.07±4.36, İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal

Onaylanma puan ortalaması 8 puan üzerinden 7.06 ± 4.65 , İçe Yansıtılmış Düzenleme-Toplumsal Baskı puan ortalaması 8 puan üzerinden 7.32 ± 0.90 , Dışsal Düzenleme-Ek yararlar puan ortalaması 8 puan üzerinden 5.08 ± 1.11 olarak tespit edildi. Bu doğrultuda çalışmaya katılan primipar annelerin bebeklerini emzirirken hem içsel hem de dışsal motivasyonlarının etkili olduğu söylenebilir. Ancak annelerin, otonom düzeyi en düşük olan dışsal düzenleme- ek yararlar alt boyut puan ortalaması diğer motivasyon çeşitlerine göre düşük olduğu görüldü. Anneler her ne kadar içsel motivasyonla bebeklerini emzirseler de dışsal motivasyonun da anneler üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında içsel motivasyonu yüksek olan annelerin daha uzun süre bebeklerini emzirdikleri ifade edilmektedir.ve ilk 6 ay sadece anne sütü verme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir (Lau vd., 2017).

Araştırmamızda sigara kullanmayan annelerin emzirme motivasyon puanları sigara kullanan annelere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek saptandı. Eryılmaz 'ın (2021) çalışmasında da sigara kullanmayan annelerin motivasyon puanlarının sigara kullanan annelere göre daha yüksek saptanmıştır.

Araştırmamızda kronik hastalığı olmayan annelerin emzirme motivasyon puanları kronik hastalığı olan annelere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek saptandı. Kronik hastalığı olan annelerin hastalıkları nedeniyle bebeklerini emzirmek istemediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda annelerin yaşına göre emzirme motivasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. Ancak Şen (2020)'in çalışmasında primipar annelerin yaşı arttıkça otonom motivasyon düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.

Araştırmamızda anlamlı farklılık olmamakla birlikte geliri giderinden düşük olan annelerin emzirme motivasyon puanları daha yüksek saptandı. Şen (2020)'in çalışmasında da primipar annelerde de ekonomik durumu daha düşük olan annelerin otonom motivasyonları düşük saptanmıştır.

Araştırmamızda anlamlı farklılık olmamakla birlikte annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe emzirme motivasyon puanlarının da arttığı görüldü. Akçay (2019)'un araştırmasında da üniversite mezunu olan annelerin emzirme motivasyon puanları daha yüksek saptanmıştır.

Araştırmamızda geniş aile şeklinde yaşayan annelerin bütünleşmiş düzenleme alt boyut puan ortalaması anlamlı olarak daha yüksek saptandı. Geniş aile şeklinde yaşayan annelerin emzirme desteği alması kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda anlamlı olmamakla birlikte gebeliği planlı olan annelerin, emzirme motivasyon puanları daha yüksek saptandı. Bu durum gebeliğini kendi planlayan annelerin emzirmeye daha hazırlıklı olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmamızda bebeğine ilk 6 ay yalnızca anne sütü veren annelerin emzirme motivasyonları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek saptandı. Literatüre bakıldığında içsel motivasyonu yüksek olan annelerin ilk 6 ay sadece anne sütü verme oranlarının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Lau vd., 2017). Araştırmamızda anlamlı olmamakla birlikte annelerin doğumdan sonra bebeği ile temas süre azaldıkça, ilk emzirme zamanı kısaltıkça annelerin emzirme motivasyonlarının yükseldiği saptandı. Bu doğrultuda doğumdan sonra bebek ile ilk temas ve ilk emzirme zamanının annelerin emzirme motivasyon puanları üzerinde önemi olduğu görülmektedir. Ayrıca yine anlamlı farklılık olmamakla birlikte doğumda bebeğin kilosu ve gestasyon yaşı azaldıkça annelerin emzirme motivasyon puanları artmaktadır.

Sonuç

6-24 aylık bebeği olan primipar annelerin emzirme motivasyonlarını değerlendiren bu çalışmada annelerin emzirme motivasyon puan ortalamalarının genel olarak iyi düzeyde olduğu saptandı. Annelerin sigara içme durumu, kronik hastalığı olma durumu gibi faktörlerin emzirme motivasyon puanlarını anlamlı olarak etkilediği saptandı. Bebeğine ilk 6 ay sadece anne sütü veren annelerin de anlamlı olarak emzirme motivasyon puanları yüksek saptandı. Araştırmamızda anlamlı olmamakla birlikte annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, gelir durumu düştükçe, doğumdan sonra bebeği ile temas süre azaldıkça, ilk emzirme zamanı kısaltıkça, doğumda bebeğin kilosu ve gestasyon yaşı azaldıkça annelerin emzirme motivasyonlarının yükseldiği saptandı. Gebeliği planlı olan annelerin de emzirme motivasyon puanları daha yüksek saptandı.

Araştırmamızın bulguları doğrultusunda annelerin emzirme motivasyonlarını arttırmak için özellikle sigara kullanımına ilişkin eğitimler verilmesi gerektiğini önermekteyiz. Sigara kullanımı annelerin emzirme motivasyonlarını düşürmektedir. Sigarayı bırakma konusunda annelere eğitim verilebilir ve hemşireler bu

konuda annelere danışmanlık yapabilir. Kronik hastalığı olan annelere hangi hastalıklarda emzirmenin sürdürülemediği konusunda eğitim verilmelidir. Aksi durumda anneler bilgileri olmadığı için bebeklerini emzirmek istememektedir. Gebeliği planlı olan annelerin emzirme motivasyonları daha yüksek olduğu için aile planlaması konusunda evli çiftlere eğitim verilmelidir. Gebeliğe hazır olmayan kadının emzirme motivasyonunun da düştüğü belirlendi. Kadınların ne zaman çocuk sahibi olacaklarını belirleyebilmeleri ve planlama yapmaları konusunda aile planlaması eğitimi almaları gerekmektedir. Ayrıca annelerin emzirme motivasyonlarının özellikle de içsel motivasyonlarının artırılması için doğumdan sonra en kısa süre içerisinde bebekleri ile temalarının ve mümkünse emzirmelerinin sağlanması önerilmektedir. Ayrıca ileride yapılacak araştırmalar için daha büyük örneklemi çalışmalarının yürütülmesini önermekteyiz.

Kaynaklar

- Akçay, İ. Primipar Annelerin Emzirme Motivasyonları Ve Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Deci EL, Ryan RM, Williams GC. Need satisfaction and the self-regulation of learning. *Learning and individual differences*. 1996; 8(3):165-83.
- Ertılmaz, E. Gebelikte Sigara Kullanımının Emzirme Motivasyonuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2021.
- Gagné M, Deci EL. Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational behavior*. 2005; 26(4):331-62.
- Lau CY, Fong DY, Choi AY, Ng JW, Sing C, Tarrant M. Development and measurement properties of the Chinese breastfeeding self-regulation questionnaire. *Midwifery*. 2017; 44:24-34.
- Lin L, Zhang T. Playing Exergames in The Classroom: Pre-Service Teachers' Motivation, Passion, Effort, and Perspectives. *Journal of Technology and Teacher Education*. 2011; 19(3):243-60.
- Mızrak Şahin, B. Emzirmenin Sürdürülmesi ve Başarısında Anahtar Faktör: Öz-Belirleme Kuramına Dayalı Emzirme Motivasyonu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2018; 27(4), 291-295.
- Özkubat S, Demiriz S. Çevreye Karşı Motivasyon Ölçeği'nin Okul Öncesi Öğretmen Adayları Üzerinde Geçerlik Güvenirlilik Çalışması. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013; 2(1):87- 114. 11.
- Ryan RM, Deci EL. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2000; 25(1):54-67.
- Şad SN, Gürbüz Türk O. İngilizce Hazırlık Öğrencilerinin Özbelirleyicilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (İnönü Üniversitesi Örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2009; 59(59):421-50
- Şen, M. Yenidoğan Annelerinin Emzirme Motivasyonlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2020.

6-24 AYLIK BEBEĞİ OLAN ANNELERİN ANNE-BEBEK BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

*Berrin GÖGER¹, Bahar ÇOLAK², İlknur KAHRİMAN³

¹Öğr. Gör. Gümüşhane Üniversitesi, Kelkit Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü/Anestezi Programı, Gümüşhane, Türkiye, ORCID No: 0000-0001-7277-6578

²Arş. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Trabzon, Türkiye, ORCID No: 0000-0002-0850-9114

³Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Trabzon, Türkiye, ORCID No: 0000-0002-6968-9446

ÖZET

Bir annenin bebeğine karşı hissettiği duygusal bağ bebeğin gelişimi için kritik bir süreçtir. Bu süreç birçok faktörden etkilenir. Doğum öncesi dönemde başlayan anne-bebek bağlanması bebek ve çocuğu yaşam boyu etkileyerek sağlıklı gelişim için kilit rol oynar.

6-24 ay arası bebeği olan annelerin bebeklerine bağlanma düzeylerini belirlemek için yapılan bu çalışma 150 anne ile Gümüşhane İline bağlı Kelkit 1 ve 2 nolu Aile Sağlığı Merkezlerinde 2020 Eylül-2021 Mart ayları arasında yürütüldü. Aile Sağlığı Merkezlerine herhangi bir sebeple başvuran annelere, sözlü onamları alındıktan sonra çalışma kapsamındaki sorular yöneltilerek veriler toplandı. Veriler annelerin tanıtıcı özelliklerini içeren anket formu ve Anne Bebek Bağlanma Ölçeği ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız örneklem t testi ve Anova testi kullanıldı.

Araştırmaya katılan annelerin %72.7'sinin 24-34 yaş aralığında %53,3'ünün normal doğum yaptığı, %80'ninin gebeliğinin planlı olduğu saptandı. Annelerin anne bebek bağlanma ölçeği puan ortalaması 22,32±2,13 olarak bulundu. Gebeliği planlı olan annelerin bağlanma puanı gebeliği plansız olan annelere göre daha yüksek olup gruplar arasında anlamlı fark olduğu saptandı (t=3,244; p<0.001).

Araştırmada 25-34 yaş grubu arasında olan, geliri giderinden fazla olan, üniversite mezunu olan, çekirdek aile yapısına sahip, bebeğini hala emzirmeye devam eden, bebeği doğumda sağlık sorunu yaşayan annelerin bağlanma puanları daha yüksek olduğu ancak bağlanma puanı ile gruplar arasında anlamlı farkın olmadığı bulundu (p>0.05).

Anahtar Kelimeler: Anne, Anne bebek bağlanması, Bağlanma, Bebek, Hemşirelik

ABSTRACT

The emotional bond a mother feels towards her baby is a critical process for the baby's development. This process is affected by many factors. Mother-infant attachment, which begins in the prenatal period, affects the baby and the child throughout life and plays a key role for healthy development.

This study, which was carried out to determine the level of attachment to the babies of mothers with babies between 6-24 months, was conducted with 150 mothers in Kelkit 1 and 2 Family Health Centers in Gümüşhane between September 2020 and March 2021. Data were collected by asking questions within the scope of the study to mothers who applied to Family Health Centers for any reason, after obtaining their verbal consent. The data were collected using a questionnaire containing the introductory characteristics of the mothers and the Mother Infant Attachment Scale. Independent samples t test and Anova test were used to evaluate the data.

It was determined that 72.7% of the mothers participating in the study had a normal birth in the 24-34 age range, 53.3% gave birth, and 80% had a planned pregnancy. The mean point of the mother-infant attachment scale of the mothers was found to be 22.32 ± 2.13. The attachment score of mothers with planned pregnancy

was higher than mothers with unplanned pregnancy, and it was found that there was a significant difference between the groups ($t = 3.244$; $p < 0.001$).

In the study, it was found that the attachment scores of the mothers who are between the 25-34 age group, whose income is more than their expenses, who are university graduates, who have nuclear family structure, who continue to breastfeed their baby, and whose babies have health problems at birth are higher, but there is no significant difference between the groups in terms of attachment scores. ($p > 0.05$).

Keywords: Mother, Mother-baby attachment, Attachment, Baby, Nursing

1. GİRİŞ

Annelik, gebelik döneminde yaşanan fizyolojik değişiklikler, doğum esnasındaki fiziksel deneyim ve doğum sonrası dönemde bebeğin gereksinimlerini karşılamaya ilişkin sorumlulukların üstlenildiği rol olarak belirtilmektedir. Anne-bebek bağlanması ise gebelik döneminde başlayıp, doğum ve sonrası dönemi de kapsayan anne ile bebek arasında ortaya çıkan ve kademeli olarak ilerleyen bir süreçtir (1).

Gebelik döneminde temeli atılan anne-bebek bağlanması ile ilgili duyguların anneliğe uyum, annenin bebeğine sevgi ve şefkat göstermesi ile bebeğin ihtiyaçlarına duyarlı olmasını sağlayarak bebeğin sağlıklı gelişimine yardımcı olduğu vurgulanmaktadır (2).

Tam olarak altı ay ile yirmi dört ay arasında şekillenmekle birlikte Bowlby'nin bağlanma teorisine göre bebeklik döneminde kurulan bağlanma davranışının çocuğun ileriki yaşamında insanlarla geliştireceği ilişkileri etkileyebileceği de belirtilmektedir (3-4).

Bağlanma, anne-bebek arasında zaman içinde gelişen benzersiz sevgi ile ilişkilendirilmektedir. Bu süreç gebeliğin planlı olup olmaması, fetal hareketlerin hissedilebilmesi, annenin fetüsü bir birey olarak kabul edebilmesi, doğum yapmak, bebeğe dokunmak, anne yaşı, annenin algıladığı sosyal destek, doğum şekli, bebeğin cinsiyeti, ailenin gelir düzeyi, emzirme için istekli olma, annenin benlik saygısı, annenin sağlığı ve refahı, kültürel farklılıklar ve annenin bu önemli dönemde algıladığı baba figürünün ilgisi, özeni ve davranışları gibi faktörlerden etkilenmektedir (2-9).

2. YÖNTEM

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma; 6-24 aylık bebeği olan 150 anne ile Gümüşhane İline bağlı Kelkit 1 ve 2 nolu Aile Sağlığı Merkezlerinde 2020 Eylül-2021 Mart ayları arasında yürütüldü. Araştırma öncesi Gümüşhane Üniversitesi Etik Kurulu ve Gümüşhane İl Sağlık Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli izinler alındı. Veriler toplanmadan önce araştırmaya katılmayı kabul eden annelerin sözlü onamları alındı.

Araştırmada annelerin yaş, gelir düzeyi, aile tipi, eğitim seviyesi gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşan anket formu ve Taylor ve arkadaşları tarafından geliştirilen Karakulak Aydemir ve Alparslan (2016) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan "Anne Bebek Bağlanma Ölçeği" kullanıldı. Ölçek 8 maddeden oluşan, 4'lü likert biçiminde bir ölçektir. Dört seçenekten oluşan yanıtlar 0-3 arasında puanlanmakta, ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 ve en yüksek puan 24 olmaktadır.

Araştırmada veriler IBM SPSS V23 ile analiz edildi. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile incelendi. Veriler normal dağılıma uyduğu için bağımsız örneklem t testi ve Anova testi kullanıldı. Analiz sonuçları nicel veriler için ortalama \pm s. sapma ve ortanca (minimum – maksimum) şeklinde ve kategorik veriler frekans (yüzde) olarak sunuldu. Önem düzeyi $p < 0,050$ olarak alındı.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan annelerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1.'de yer almaktadır.

Tablo 1. Annelerin sosyo-demografik özellikleri

Özellikler	n	%
Yaş aralığı		
18-24	18	12,0
25-34	109	72,7
35-40	23	15,3
Eğitim düzeyi		
İlkokul	14	9,4
Ortaokul	21	14,0
Lise	32	21,3
Üniversite	83	55,3
Çalışma durumu		
Evet	68	45,3
Hayır	82	54,7
Gelir durumu		
Gelirim giderimden az	36	24,0
Gelirim giderime eşit	77	51,3
Gelirim giderimden fazla	37	24,7
Aile tipi		
Geniş	10	6,7
Çekirdek	140	93,3
Toplam	150	100,0

Araştırma sonucuna göre annelerin %72,7'sinin 24-34 yaş aralığında, %55,3'ünün üniversite mezunu olduğu, %54,7'sinin çalışmadığı, %51,3'ünün gelirinin gidere eşit olduğu ve %93,3'ünün çekirdek ailede yaşadığı belirlendi (Tablo 1).

Tablo 2. Annelere ait bazı obstetrik özelliklerin dağılımı

Doğum şekli		
Normal doğum	80	53,3
Sezaryen ile doğum	70	46,7
Gebeliğin planlı olma durumu		
Evet	120	80,0
Hayır	30	20,0
Düzenli gebelik takibi		
Evet	150	100
Hayır	-	-
Doğum haftası		
Preterm (<37 hafta)	6	4,0
Term (37-42 hafta)	129	86,0
Postterm (>42 hafta)	15	10,0
Doğum tartısı (gr)		
2000-2500	5	3,3
2501-4000	130	86,7
4001-4800	15	10,0
Bebegin cinsiyeti		
Kız	63	42,0
Erkek	87	58,0
Çocuk sayısı		
1	77	51,3
2	52	34,7
3 ve üzeri	21	14,0
İlk 6 ay anne sütü verme durumu		
Evet	81	54,0
Hayır	69	46,0
Doğum sonrası ilk emzirme zamanı		
İlk yarım saat içinde	108	72,0
İlk 1 saat içinde	19	12,7
1.saat ve ilk 1 gün arası	18	12,0
1 gün sonrası	5	3,3
Doğum sonrası bebekle ilk temas		
İlk yarım saat içinde	115	76,7
İlk 1 saat içinde	18	12,0
1.saat ve ilk 1 gün arası	15	10,0
1 gün sonrası	2	1,3
Doğumda bebeğin sağlık sorunu olma durumu		
Evet	13	8,7
Hayır	137	91,3
Toplam	150	100,0

Tablo 2’de annelerin obstetrik özelliklerinin dağılımının yer almaktadır. Tablo 2’ye göre annelerin %53,3’ünün normal doğum yaptığı, %20’sinin gebeliğinin planlı olmadığı belirlendi. Annelerin tamamının düzenli gebelik takibi yaptırdığı, bebeklerin %86’sının bebeklerini zamanında doğurduğu, %58’inin bebeklerinin erkek olduğu, %72’sinin doğum sonrası ilk yarım saatte bebeklerini emzirdikleri ve %76,7’sinin ilk yarım saat içinde bebekleriyle ilk temaslarını gerçekleştirdikleri saptandı (Tablo 2).

Tablo 3. Annelerin sosyo-demografik özelliklerine göre ABBÖ puan ortalamaları karşılaştırmaları

Özellikler	ABBÖ	
	Ort.	Ss.
Yaş grubu		
18-24	22,16	2,17
25-34	22,26	2,22
35-40	23,73	1,65
F; p	0,516; 0,598	
Eğitim düzeyi		
İlkokul	21,95	1,84
Ortaokul	22,21	2,47
Lise	22,18	2,19
Üniversite	22,50	2,08
F; p	0,448; 0,719	
Çalışma durumu		
Evet	22,43	2,11
Hayır	22,24	2,15
T;p	0,536; 0,593	
Gelir durumu		
Gelirim giderimden az	22,3117	1,63881
Gelirim giderime eşit	22,3333	2,40208
Gelirim giderimden fazla	22,3611	2,01640
F; p	0,007; 0,993	
Aile tipi		
Geniş	21,40	2,06
Çekirdek	22,39	2,13
t;p	-1,429; 0,155	

İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte yaşları 35-40 arasında olan, eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olup çalışan, geliri giderinden fazla olan ve çekirdek ailede yaşayan annelerin anne-bebek bağlanma puanları daha yüksek bulundu (Tablo 3).

Tablo 4. Annelerin bazı obstetrik özelliklerine göre ABBÖ puan ortalamaları karşılaştırmaları

Doğum şekli		
Normal doğum	22,32	2,25
Sezaryen ile doğum	22,33	2,00
t; p	-,024; 0,981	
Gebeliğin planlı olma durumu		
Evet	22,60	1,87
Hayır	21,23	2,72
t; p	3,244; 0,001	
Doğum haftası		
Preterm<37 hafta	22,50	1,23
Term 37-42 hafta	22,49	0,14
Post term 42<	22,45	0,26
F; p	0,118; 0,124	
Doğum tartısı (gr)		
2000-2500	22,68	1,20
2501-4000	22,12	0,18
4001-4800	22,18	0,56
F; p	0,128; 0,880	
Bebelin cinsiyeti		
Kız	22,349	2,14
Erkek	22,314	2,14
F; p	0,099;0,921	
Toplam çocuk sayısı		
1 çocuk	22,33	2,274
2 çocuk	22,09	2,109
3 ve üzeri	22,85	1,590
F; p	0,940; 0,393	
İlk 6 ay anne sütü verme durumu		
Evet	22,37	2,07
Hayır	22,27	2,21
t; p	0,258;0,797	
Doğum sonrası ilk emzirme zamanı		
≤30 dk	23,40	2,17
30-60 dk	22,76	2,10
1-24 saat arası	22,59	1,43
≥24 saat	22,38	1,03
F; p	0,125;0,658	
Doğum sonrası bebekle ilk temas		
≤30 dk	23,40	2,16
30-60 dk	22,38	2,08
1-24 saat arası	22,18	1,33
≥24 saat	21,17	1,03
F; p	0,345; 0,678	
Doğumda bebeğin sağlık sorunu olma durumu		
Evet	23,16	1,74
Hayır	22,25	2,15
t; p	1,422; 0,157	

Araştırmada gebeliği planlı olan annelerin gebeliği planlı olmayan annelere göre anne-bebek bağlanma ölçeği ortalama puanları daha yüksek olup, gruplar arasında anlamlı fark olduğu saptandı (**p<0,001**). Annelerin doğum şeklinin, bebeklerinin doğum haftası, doğum tartısı ve cinsiyetlerinin, annenin sahip olduğu çocuk sayısı, ilk 6 ay anne sütü verme durumu, doğum sonrası ilk emzirme ve ilk temas ile doğumda bebeklerinin sağlık sorunu olup olmama durumlarına göre anne-bebek bağlanması ölçeği ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptandı (**p>0,05**) (Tablo 4).

Tablo 5. Annelerin anne bebek bağlanma ölçeği puan ortalama ve standart sapma değerleri

	Ort.	Ss.
ABBÖ	22,32	2,13

Tablo 5’de annelerin anne bebek bağlanma ölçeği puan ortalaması 22,32±2,13 olarak bulundu. Sonuç olarak araştırmaya katılan annelerin bağlanma puanlarının iyi düzeyde olduğu belirlendi.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Temelleri anne karnında atılan ve bebeğin yaşamı boyunca hayatını etkileyecek olan anne-sevgisi bebeğin ruh sağlığı gelişimi açısından önemlidir. Bebek için birincil bağlanma figürü olan anne, bebeğin sosyal ve duygusal açıdan gelişimi için eşsiz bir yerdedir.

Araştırmamızda anne-bebek bağlanma ortalama puanı iyi düzeyde saptandı. Lickenbrock ve Braungart in yaptığı çalışmada da anne-bebek bağlanması puanı iyi düzeyde saptanmıştır (10).

Araştırmamızda gebeliğin planlı olan annelerin anne-bebek bağlanma ölçeği puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,001$). Gipson ve arkadaşları, plansız gebelikleri olumsuz anne-bebek etkileşimi ve fiziksel istismarla ilişkilendirmiştir (11).

Bu sonuca göre gebeliği plansız olan annelerin bağlanma puanlarının daha düşük olabileceği düşünülebilir. Bağlanma temalı bir diğer araştırmada ise planlı gebeliğin bağlanma puanına olumlu yansıdığı bildirilmiştir (2).

Araştırmada annelerin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, aile yapısı, doğum şekli, çocuk sayısı, annenin sahip ilk altı ay anne sütü verme durumu, doğum sonrası ilk emzirme ve ilk temas ile doğumda bebeklerinin sağlık sorunu olup olmama durumlarına göre anne-bebek bağlanmasını etkilemediği belirlendi ($p>0.05$). Yine annelerin bebeklerinin doğum haftası, doğum tartısı ve cinsiyetleri ile ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Ebeveyn-bebek arasındaki bağlanma sürecinin erken dönemde değerlendirilmesinde ve bu sürecin devamlılığının sağlanmasında çocuk hemşirelerine önemli görevler düşmektedir. Anne-bebek bağlanmasını ve bunu etkileyen etmenleri dikkatle değerlendirmeleri gerekmektedir. Erken dönemde yapılan bu değerlendirmeler var olan veya ortaya çıkabilecek problemlerin saptanmasına katkıda bulunabilir. Çalışma sonuçlarımızın bu yönde yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- 1- Çalık Bağrıyanık B, Yıldız D, Eren Fidancı B, Pekyigit A (2020). Sağlıklı Ebeveyn- Bebek Bağlanması. Eurasian Journal Of Health Sciences, 2020; 3(2):40-47
- 2- Elkin N (2015). Gebelerin Prenatal Bağlanma Düzeyleri ve Bunları Etkileyen Faktörler. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi; cilt 24; sayı:6. 230-236
- 3- Soysal A Ş, BodurŞ, İşeri E, Şenol S (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. Klinik Psikiyatri 2005;8:88-99
- 4- Çelebi E Z, Çayır G (2021). Ebeveyn-Bebek Bağlanmasını Etkileyen Faktörler: Lisansüstü Tezler İncelenerek Yapılan Bir Sistematiik Derleme. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi 2021; 7(1);23-47
- 5- Bilgin Z, Ecevit Alpar Ş (2018). Kadınların Maternal Bağlanma Algısı ve Anneliğe İlişkin Görüşleri. HSP 2018;5(1):6-15
- 6- Şolt Kırca A, Savaşer S (2017). Doğum Sayısının Anne-Bebek Bağlanmasına Etkisi. HSP 2017;4(3):236-243
- 7- Höbek Akarsu R, Tuncay B, Yüzer Alsaç S (2017). Anne-Bebek Bağlanmasında Kanıta Dayalı Uygulamalar. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi; 6(4): 275-279
- 8- Macedo da Rosa ve ark. (2021). Maternal-fetal attachment and perceived parental bonds of pregnant women. Early Human Development. Voume 154: doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2021.105310

- 9-** Rossen L ve ark. (2016). Predictors of postnatal mother-infant bonding: the role of antenatal bonding, maternal substance use and mental health. *Archives of Women's Mental Health* 19,609-622
- 10-** Lickenbrock D M, Braungart-Rieker J M (2015). Examining antecedents of infant attachment security with mothers and fathers: An ecological systems perspective. *Infant Behavior & Development* 39 (2015) 173–187
- 11-** Gipson, J. D., Koenig, M. A., & Hindin, M. J. (2008). The effects of unintended pregnancy on infant, child, and parental health: A review of the literature. *Studies in Family Planning*, 39(1), 18–38.

NEŞET GÜNAL'IN RESİMLERİNDE ÇOCUK FIGÜRÜ

Serpil AKDAĞLI

*Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü,
ORCID No: orcid.org/0000-0003-1617-6302*

ÖZET

Türk resim sanatında 1950'lerden sonra yoğunlaşan figüratif resimlerde, belli bir gruplaşma ya da akım dâhilinde olmayan daha çok bireysel yaklaşımlar etkili olmuştur. Figürün, resimde başlıca konu olduğu bu dönemde ve sonrasında sanatçılar, gerek gözlemlerle gerekse modellerinden oluşturdukları kurgularla farklı figüratif kompozisyonlara yönelmişlerdir. Figüratif kompozisyonlarda, kadın, erkek ve çocuk figürler, bazen grup ya da topluluklar halinde bazen de tek başına, toplumsal gerçekçi, dışavurumcu ya da gerçeküstü bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Toplumsal gerçekçi bakış açısıyla, resimlerinde çocuk figürleri ana tema olarak ele alan resamlardan biri de Neşet Günal (1923-2002) olmuştur.

Türk resim sanatının toplumsal gerçekçi ressamlarından Günal'ın resimlerinde çocuk figürü Anadolu insanının emeğini, yaşam mücadelesini anlatmaktadır. Çocukların çıplak ayaklı ve iri ellerle resmedilişi, onların varoluş mücadelesinin en belirgin dışavurumu olmaktadır. Günal, çocuk figürünü bazen tek başına bazen de ailesi ile birlikte resmetmiştir. Bakımsız, kirli, yırtık pırtık elbiseler içinde ve kötü koşullarda yaşasalar da aile kavramının öne çıktığı bu resimlerde çocuklar, ailenin en değerli ama bir o kadar da hüznü bireyleridir. Bir yandan sanatçının kendi çocukluğundan kalan izleri taşıyan çocuk figürler, diğer taraftan Anadolu insanının yaşam koşullarını ve gerçekliğini yansıtmaktadır.

Bu çalışmada Neşet Günal'ın eserlerindeki çocuk figürünün, Türk resim sanatında tek başına resme konu oluşunun ve toplumsal gerçekliği yansıtmasının önemi vurgulanmış ve bu amaç ile Anadolu'nun zorlu yaşam koşullarının, çocuk figürü üzerindeki etkileri ve bu etkilerin resimlerde biçimsel olarak nasıl ele alındığı nitel yöntemlerle incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Neşet Günal, toplumsal gerçekçilik, figür, çocuk

THE CHILD FIGURE IN NEŞET GÜNAL'S PAINTINGS

ABSTRACT

Individual approaches which are not within a specific category or movement were influential in the figurative paintings especially after the 1950s in the Turkish painting art. During that period and afterwards, when the figure was the main subject in painting, the artists focused on different figurative compositions through both observations and constructs they created from their models. In figurative compositions, female, male and child figures were reflected sometimes in groups or in ensemble and sometimes alone, with a social realist, expressionist or surreal perspective. Neşet Günal (1923-2002) was one of the painters who used the child figures as the main theme in his paintings from a social realist perspective.

The child figure tells the labor and struggle for life of the Anatolian people in the paintings of Günal, one of the social realist painters of the Turkish painting art. The depiction of children with bare feet and big hands is the most explicit expression of their struggle for existence. Günal depicted the child figure sometimes alone and sometimes with the child's family. In these paintings where the concept of family is considered in the forefront, children are the most valuable but sad members of the family, despite the fact that they are uncared for and live in dirty and ragged clothes and under poor conditions. The child figures carry the traces from the artist's own childhood on the one hand, and reflect the living conditions and reality of the Anatolian people on the other hand.

In this study, the importance of coverage of child figure alone in the Neşet Günel's works as part of the Turkish painting art and its reflection of social reality were emphasized and for this purpose, the effects of difficult conditions of living in the Anatolia on the child figure and how such effects are covered in a figural way were examined by qualitative methods.

Keywords: Neşet Günel, social realism, figure, child

1. GİRİŞ

Neşet Günel 1923 tarihinde Nevşehir'de doğmuştur. Ailesinin içinde bulunduğu ekonomik koşullardan dolayı ilkokulu Şereflikoçhisar'da yaşayan dedesinin yanında tamamlamıştır. Ortaokulda yeniden Nevşehir'e dönen Neşet Günel okulunun son senesinde tanıştığı Kemal Zeren'in onu yönlendirmesi sonucunda Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydolmuştur. 1939 yılında başlayan ve yaklaşık yedi yıl süren Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki eğitimi süresince sanatçı, Nurullah Berk, Sabri Berkel ve Leopold Levy'nin atölyelerinde çalışmıştır (URL-1). Aldığı klasik resim eğitimi ve insana olan gözlem merakı sanatçıyı figür resmine yöneltmiştir. Desenlerinde insanın varoluş gerçekliğini nesnel bir gözle etüt etmiş ve resimlerinde de bu gerçekliğin bir çeşit sorgulamasını yapmıştır. Bu nedenle çok iyi bildiği ve çocukluğunun geçtiği Orta Anadolu insanını, yaşam koşullarını ve zorluklarını ele alarak toplumsal içerikli resimler üretmiştir.

Toplumsal gerçekçi sanatçıların eserlerinde; işçinin, köylünün, emekçi kesimin çalışma halleri, yaşam koşulları çoklukla işledikleri konular arasındadır. Hangi iş dalında olursa olsun emek gücü vurgusu, bu çalışmalarda belirgin bir biçimde göze çarpmaktadır. Bunu izleyiciye aktarırken kullandıkları en güçlü yollardan birisi, belki de en önemlisi, kurguladıkları figürlerdir. Bu figürlerde çalışmanın zorluğunu, bireyler üzerinde yarattığı fiziksel ve duygusal tahribatı, içinde bulundukları ekonomik ve sosyal şartları görmek mümkündür (Aksu, 2020: 135-150). Günel'in resimlerinde de figürler emekçidir. Kadın, erkek, çocuk demeden herkes çalışmaktadır. Genellikle tarla, bağ ya da bahçede çalışan bu işçiler, çalışmaktan yorulmuş ve yıpranmış bedenleriyle resmedilmiştir. Yüzlerinde yorgun, donuk ifadeler varken el ve ayakları da iri ve güçlüdür. Hiçbir iş yapmadıkları öylece duvar ya da kapı önünde durdukları halde resmedildiklerinde bile figürlerin bedenleri tüm yorgunluğun yükünü göstermektedir.

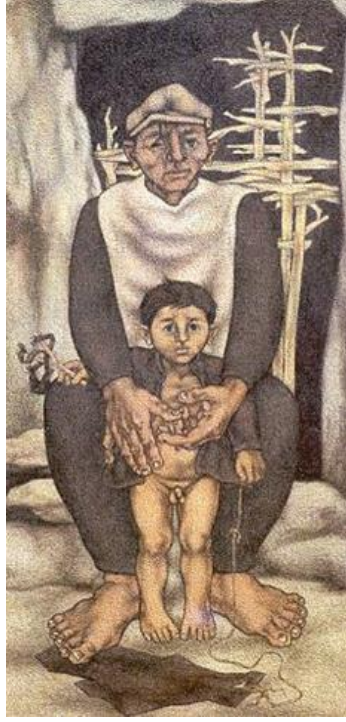
Her resim duruşu, oturuşu, giyinişi çevresi ve vermek istediği mesajla öncelikle sanatçının düşüncesinde şekillenip sonra plastik bir anlatımla tuvale aktarılmaktadır. Ağır oturaklı ve abartılı bir deformasyonla şekillenen desenler, klasik renkler ve pastel tonlamalarla Anadolu toprağını ve bu toprağın insanların tüm özelliklerini veren titiz sabırlı ve ince bir işçiliğin ürünleri olmaktadır (Ersoy, 1998: 82). Bu resimler aynı zamanda sanatçının duyarlı olduğu ve bu duyarlılıkla birleşen eleştirinin konu olduğu bir bütündür. Ancak sanatçı her ne kadar duyarlı olsa da duygusal bir tavırla değil konuya uzaktan bakan bir gözlemci gibi resimlerini yapmıştır.

Günel'in resimlerindeki ılık, belli bir kaynaktan gelmemekte, biçimlere uygun düşen şekilde kullanılıp daha çok yardımcı bir öğe olmaktadır. Figürlerin etrafındaki konturlar ise, figürü çevresinden ayırıp toprakla uğraşan ve bütünleşen bir yapı içinde resmedilmiştir (Ergüven, 2007). Resimlerdeki konular toplumsal gerçekçi yaklaşımın ürünüdür ancak bu gerçekçiliği vurgulayan ve daha da öne çıkaran sanatçının kullandığı dokudur. Sanatçı, Anadolu insanının toprakla olan yaşam ilişkisini yine toprak etkisi veren tutkal ve kum karışımı bir malzeme kullanarak tuvallerine tatbik etmiştir. Böylece tuvalin tüm yüzeyi bu toprak dokusuyla kaplanmış ve resimlerdeki figürler bu doku üzerine işlenmiştir. Resimlerdeki hâkim renklerin kahverengi, sarı ve toprak renginin tonlarından oluşu bu gerçekçiliği güçlendirmektedir.

2. YAŞANAMAYAN ÇOCUKLUK

Neşet Günel resimlerinde çocuk ögesi önemli yer tutmaktadır. Çocuk ögesinde, neşeden çok hüznün hâkimdir. Sanatçı, eserlerinde genç yaşta yaşam sıkıntısıyla karşılaşan, yaşamı erken yaşta kavramak zorunda bırakılan çocuk ögesine, kırsal kesim betimlemelerinde geniş yer vermiştir. Çalışmalarında, üstü başı yırtık, çıplak ayaklı, ürkek çocuk betimlemeleri dikkat çekmektedir. Güçlü bir desen anlayışıyla köylü çocuklarının çekingen hallerini resmetmiştir (Akyürek, 2018b: 75-92). "Kör Hasan'ın Oğlu" isimli çalışması (Görsel 1) ile 30. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde Birincilik Ödülü kazanan Günel'in resmettiği bu çocuk, diğer çocuk figürleri arasında belki de en şanslı olanıdır. Çünkü genel olarak sanatçının resimlerindeki çocukların pek oyuncağı yoktur ve bir oyun oynarken resmedilmemişlerdir. "Kör Hasan'ın Oğlu" resminde ise küçük çocuğun bir elinde sapan bir diğer elinde de uçurtma vardır. İzleyici, sanki anlık bir duruştan hemen sonra

çocuğun oynamaya devam edeceğini düşünebilir. Ancak Günel'a göre bu çocuk, eline öylece tutuşturulmuş oyuncaklarıyla belki de oynama fırsatını hiç bulamadan büyüyecek ve babası kör olduğu için onun yerine çalışmak zorunda kalacaktır.

Görsel 1 - Neşet Günel, Kör Hasan'ın Oğlu, 175 x 84 cm. T.Ü.Y.B. 1962

Figüratif resim alanında kararlı bir şekilde devam eden Günel'ın figürleri iri, kompozisyonları da büyük boyutludur. Toplumsal gerçekçi bir tavırla kırsal temalara yönelmiş sanatçı, toplumsal bir tutkuyla figüratif düzene duyarlı olmuştur. Resimlerinde sıklıkla yer verdiği çocukları ve bu çocukların hüznelerini de aynı tutku ve duyarlılıkla biçimlendirmiştir.

Şair Turgay Gönenç, Günel'ın resimlerine dair şiirinde çocukların hüznlerinin oyun dışı kalmışlıktan kaynaklandığını söylerken satırlarına şöyle devam etmiştir:

*“Büyüyorlar sereserpe çorak topraklar boyunca
Uzuyor ayaklarından gözlerine bir toprak serinliği
Ürkmüş ya da ısınmak ister gibi bakışlarıyla
Tek sevinci tarla dönüşleri
Çocuklar dalgın suskun ninelerinin yanında
Tanıyorlar şimdiden ölülerini
Ve çocuklar yarı çıplak yıkıntılar arasında
Umarsız babaları bir kaya kovuğundan evleri
Ve hiç alınmamış oyuncaklarıyla...(Tansuğ, 2005: 270).”*

Günel yaşadığı olayları gözlemleyerek, bunları gözlem nesnesi olarak sunmuştur resimlerinde. Onun gerçekliği toplumsal içerikle ilişkilidir. Resimlerindeki mekân, kurgusal bir mantık içinde ve figürleri tamamlamaya yönelik düşünsel bir tasarım ürünüdür. Resimde kullanılan renkler de figür ve mekânın birbiriyle olan ilişkisini pekiştirmektedir (Ergüven, 1992). Derme çatma evler, çorak topraklar Günel'ın

resimlerinde olmazsa olmaz değildir. Mekân sadece figürü öne çıkaran bir zemin işlevi görmektedir. “Çocuklar” (Görsel 2) resmindeki çorak toprak zemin, çocukların çıplak ayaklarını daha da vurgulamak için bu işlevi yerine getirmektedir. Hafif rüzgârda uçuşan yırtık ve eski elbiseler içindeki bu çocuklar da aslında resmin arka planında yer alan harabe evlerden farksızdır. Evlerde her ne kadar yaşam belirtisi ve sevinci varsa bu çocuklarda da o kadar umut var gibi görünmektedir.

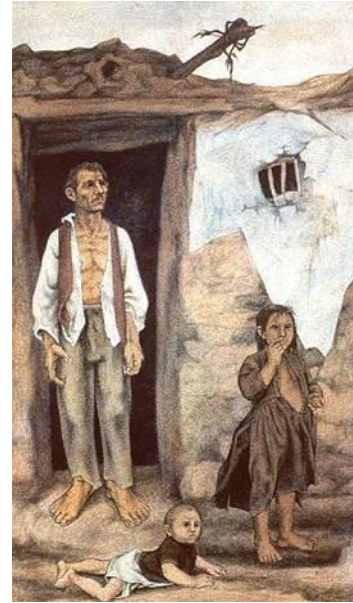

Görsel 2 - Neşet Günal, Çocuklar, 27 x 27 cm. Kâğıt üzerine karışık teknik, 1963

“Çocuklar” resminde çıplak ayakları ve yırtık giysileriyle yoksulluk mirasını sergileyen bu çocukların etrafında oyuncak olmaması da yoksulluğun bir başka boyutudur. Tüm bedenlerini örtecek kıyafetleri olmayan üç çocuk yoksulluk açısından eşit görünmektedir. Bu resimde çocuklar doğanın tamamlayıcı yönünü, masumiyetin eşitleyici yönünü ve yoksulluğun kaderci yönünü temsil etmektedir (Küçükşen Öner & Genç, 2019: 360-388).

Görsel 3 - Neşet Günal, Kapı Önü IV, 150 x 170 cm. T.Ü.Y.B. 1977

Görsel 4 - Neşet Günal, Kapı Önü III, 200 x 83 cm. T.Ü.Y.B. 1978

Sanatçı, portre gözlemlerinde, Anadolu insanını gerçekçi, ancak belirli bir şemalaştırmayla yansıtmıştır. Figürlerindeki en belirgin iki özellik el ve ayaklarla giysilerdir. İri ve heykelsi bir plastik anlatımla işlediği eklem yerleriyle bu el ve ayaklar, anıtsallık etkisini güçlendirmektedir. Yoksul ve kaba giysiler vücutları, sanki bedeninin ayrılmaz bir parçasıymış gibi sarmaktadır (Arslan, 2008: 637). Bu figürler tarla, bağ, bahçe gibi dış mekânlarda konumlandırılışlarıyla genel olarak ne işle uğraştıklarını da belli ederler. Günal'ın resimlerinde figürlerin yaşadıkları evin içi pek görülmez. Çoğunlukla dış mekânlarda olan bu figürlerin evleriyle olan ilişkisi en çok evlerinin dış duvarları ya da kapı önünde duruşlarıdır. Yaşadıkları zorlu hayat koşulları, bu figürleri evden çok dış mekânda yaşamaya mecbur bırakmıştır. Günal'ın bazen kapı önünde bazen de duvar dibinde konumlandığı çocuklar o coğrafyanın yaşam döngüsünü örneklemektedir. “Kapı Önü IV” (Görsel 3) ve “Kapı Önü III” (Görsel 4) isimli resimlerde sıvası dökülmüş evlerinin önünde duran çocuklar, ebeveynlerinin içinde bulunduğu duruma tanık olmaktadır. Bu çocuklar, yapılacak bir iş olmadığı için çaresizce bekleyen ya da işten geldiği için yorgun olan yetişkinlerin ilgi odağında değildir. Hatta bu resimlerde çocuklar yetişkinlerden oldukça bağımsız aralarında herhangi bir ilişki yokmuş gibi betimlenmişlerdir. Her iki resimde de yetişkinler uzaklara dalmış bakışlarıyla kapının önünde dururken, evin kapısı, bir anlamda aileyi geçindirme kaygısıyla eşleşen ekmek kapısına bir gönderme olmaktadır. Çocuklar da duvarın önünde ve yerde (toprakta) durarak ailenin, soyun devamının sembolik temsili olmaktadır. Duvar her ne kadar çatlak olsa da aile birliğinin devam edeceği vurgulanmaktadır.

Çocuk her zaman önemlidir Günal resminde, nasıl ki toprağın verimliliği hayat kaynağıysa Anadolu'da çocuk da öyledir. Bir ailenin kaderini paylaşan, ebeveynleriyle birlikte hayata tutunmaya çalışan, bir yuvanın olmazsa olmazı bu çocuklar, neşeden çok hüznü vermektedir. Günal'ın resimlerindeki çocuklar tıpkı kendisi gibi hayatın sıkıntılarını erken yaşta tanıyıp, erken olgunlaşmış çocuklardır. Toplumsal eleştirinin ağır bastığı bu resimler izleyiciyi kendi yaşamını ve çevresini sorgulamaya itmektir (URL-2). “Mehmed'in Oğlu” (Görsel 5) resminde yer alan erkek çocuk, üzerinde kız çocuk elbisesi ve çıplak ayaklarla resmedilmiştir. Günal'ın diğer resimlerinde olduğu gibi bu resimdeki tek gözü olmayan çocuk ile kırsal yaşamın zorluklarından, yetersiz beslenmeden ya da doğal karşılanan kazalardan kaynaklanan bir uzvun eksikliği vurgulanmıştır. Bu vurgu içinde tek gözü kör olan çocuğun yüzünde neşe ya da mutluluğa dair bir iz aramak sonuçsuz kalmaktadır.

Görsel 5 - Neşet Günal, Mehmet'in Oğlu, 138 x 83 cm. T.Ü.Y.B. 1983

Günal'ın resimlerinde çocuk, sadece şefkat duygusunu harekete geçiren masum bir varlık değil, bulunduğu ortamın tanığı, aynı zamanda tutsağıdır. Yaşının gereği olan her şeye yabancı, erişkinler arasına katılmaktan dolayı çocukluğunu yaşayamamış, kendilerine henüz ait olmayan bir dünyadaki durumun temsili figürleridir (Ergüven, 1996). Çocukların resmedildikleri bu topraklar onların yurdudur; çıplak ayaklarıyla hissettikleri kadar sert ve çocukluklarını yaşayamadıkları kadar acımasız. Bu nedenledir ki Günal, çocukları oynarken, cıvı cıvı koşuşturken ya da gülerken resmedememiştir. Çünkü kendi yaşadığı hayat ressamı bu imkânı

vermemiştir tıpkı diğer çocuklara vermediği gibi. Doğal olarak Günel yaşadığı, gördüğü ve gözlemlediği hayatı, izleyiciye bütün gerçekliğiyle aktarmıştır. Yaşanan gerçekliğe sadece çocukların değil izleyicinin de tanıklık etmesi amaçlanmıştır.

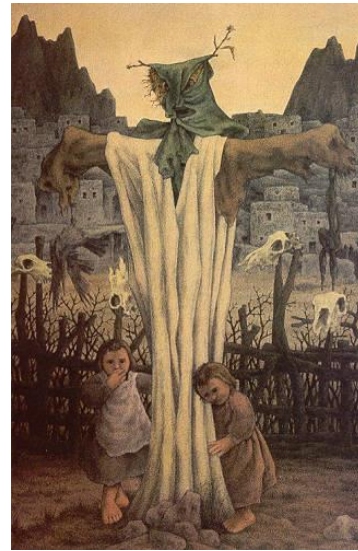

Görsel 6 - Neşet Günel, Çocuklar, 157 x 87 cm. T.Ü.Y.B. 1984

Toprakla bütünleşen el ve ayaklar, bu iki dokunun aralarındaki farkın silindiği bir mecaz yaratır. İnsanın toprakla bütünleştiğinin resmidir bu. Küt ve canlılığını kaybetmiş tırnaklar ile kadın erkek cinsiyet ayrımının silindiği kaba eller toprağın insandaki izlerinin açık göstergesidir. Sanatçının anıtsal figürleri, sahip oldukları güçlü elleriyle yaşam mücadelelerini içerir. Bu açıdan baktığımızda sanatçı; konusu ne olursa olsun alet ve teçhizat yerine elleriyle çalışan insana, verimli ıslak toprak yerine kuru çatlamış toprağa, yeşil bitki yerine bodur kurumuş çalılara yer vermiştir (Can Koç, & Altıntaş, 2016:831-863). Diğer taraftan bu resimlerde, çatlamış toprak ve kurumuş çalılara rağmen umut duygusu hissedilmektedir. Çünkü resimlerdeki iş gücüne dayanan emeğin, mücadelenin ve çocuğun varlığı, geleceğe olan inancın ve umudun göstergeleri olarak betimlenmiştir.

Görsel 7 - Neşet Günel, Korkuluk II, 184 x 116 cm. T.Ü.Y.B. 1986

Görsel 8 - Neşet Günel, Korkuluk V, 184 x 120 cm. T.Ü.Y.B. 1988

1980’lerde korkuluk temasıyla seri resimler yapmaya başlayan Günel, bu seride de çocuklara oldukça fazla yer vermiştir. Genellikle korkulukları, etrafında çocukların olduğu bir şekilde resmeden Günel, kendi çocukluğunda yaşadığı korkuları düşünerek korkuluk ve çocukluk korkularını özdeşleştirmektedir. Korkuluk etrafında resmedilen çocukların bakışları ya da duruşları diğer kompozisyonlardakinden pek de farklı değildir. Bu resimlerde tıpkı diğerlerinde olduğu gibi çocuklar mutsuz ve endişeli bakışlara sahiptir. Yaşadıkları hayatın tüm zorlukları, gerek yüzlerinden gerek duruşlarındaki gerilimden gerekse yırtık elbiselerinden okunmaktadır.

Korkuluklar Günel için umutlar, düşler, korku ve baskılarla geçen yıllarının resimsel bir hesaplaşması gibidir. Korkuluğun gerçekte soyut biçimlerden oluşması, bu umut ve düşlerin temsiline kendiliğinden katkıda bulunmaktadır (Ergüven, 1996). “Korkuluk II” (Görsel 7) ve “Korkuluk V” (Görsel 8) resimlerinde yer alan korkulukların, korkunç görünüşleri, etrafındaki çocuklar için yabancı değildir. Alışık oldukları korku duygusu bu çocuklar için hem umut hem de korkuyla karışık düşlere denk gelmektedir ve bu denklik çocukları merakla korkuluğa yaklaşmaya itmektedir. Çocukların hem merakını cezbeden hem de onları korkutan korkuluklar üzerindeki diğer nesneler ise kompozisyonu tamamlayan yardımcı öğelerdir. Büyük boyutlu bu resimlerdeki yatay ekseninde yer alan çorak toprak ve çit, ön planda yer alan çocukları vurgulamaktadır.

Görsel 9 - Neşet Günel, Çocuklar, 130 x 97 cm. T.Ü.Y.B. 1996

Bozkırın ortasında, tarladaki korkuluğun dibinde, evinin önünde, yapayalnız ya da bir kalabalığın içinde yalnız: Gamlı, ürkek, kırılgandır Neşet Günel’in seçtiği çocuklar. Pırtık giysilerinin içinde çoktan kaybolmuşlardır. Yüzlerinden, bakışlarından analarından babalarından devraldıkları karşılıksız sorular eksik olmaz (Batur, 2000: 349) Ya mutsuz bakışlarla hiçbir şey yapmadan dururlar ya da “Çocuklar” (Görsel 9) isimli resimdeki gibi sessiz bir bekleyiştedirler. Bu resimde üç kız çocuğu toprak zemine çömelmiş, farklı yönlerle bakar şekilde resmedilmiştir. Resmin üst kısmında yer alan tahta desteklerden ve pencere görünümü boşluktan gökyüzünün belirışinden çocukların bir iç mekânda olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların ön planda olduğu resmin arka planında kuru dallar ve kumaş arasındaki ayçiçekleri (günebakan) ve su kabağı dikkat çekmektedir. Güneşten beslenen, akşama kadar güneşe dönük yüzleri ile neşe duygusu veren ayçiçeklerinin varlığı ilk bakışta bu resimdeki çocukların mutsuz yüzlerine tezat düşmektedir. Ancak ayçiçekleri, akşam olunca boyunlarını bükükleri ve güneşin tekrar çıkmasını sabırsızlıkla bekledikleri için, bu resimdeki çocukların hüznü bekleyişleri ile sembolik bir temsil ilişkisi kurulmuştur. Aynı şekilde su kabağı da gece ve gündüz, keder ve neşe gibi olayların arasındaki bağın tersine çevrilebileceğini simgeleyen ve bu çocukların yaşamlarında vurgulanmak istenen dengenin bir sembolü olarak yer almaktadır. Günel’in resimlerindeki çocukların doğa ile ilişkisi, üretim, iş gücü, emek ve direnme gücüyle kurulmuş ve dengelenmiştir.

3. SONUÇ

Toplumsal yaşamı gözlem ve yoruma dayalı bir şekilde ele alan Günel'in resimleri, toplumsal gerçekçilik kapsamında değerlendirilmektedir. Günel'in toplumsal gerçekçi tavrı ideolojik değildir ancak resimlerinde Anadolu insanının yaşadığı olumsuzlukları ele alışı abartılı bir anatomik bozulma olarak belirmektedir. Resim sanatında çocuk figürü masumiyet, coşku, gelecek, sonsuzluk, umut gibi birçok duyguyu temsil etmek için kullanılmaktadır. Günel'in resimlerinde çocuk figürü ise kendisinin yaşadığı ve gözlemlediği Anadolu insanının gerçekliğini yansıtmaktadır. Anadolu'nun kırsal kesimlerinde yaşayan, geçimini daha çok hayvansal, tarımsal faaliyetlerle sağlayan işçi sınıfı ve onların çocukları, Günel'in öncelikli figürleri olmaktadır. Onun resimlerinde kadın, erkek ve çocuk figürleri kendileri için belirlenmiş yazgıyı yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Bu yazgı, coğrafi, ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilememesi karşısında Anadolu insanını hem maddi hem de manevi olarak çaresiz bırakmaktadır. Günel, resimlerinde bu çaresizliği betimlerken geçim kaygısı, ailenin refahı gibi sorumlulukları sadece yetişkinlerin altında ezildiği bir yük olarak göstermemektedir. Çocuklar da bu yükten payını almakta, çocukluklarından ödün vererek hayatın gerçekleriyle yüzleşmektedir. Çalışma hayatı, yetersiz beslenme ve doğa karşısında küçük bedenleri sağlıklı bir şekilde gelişemeyen çocuklar erken olgunlaşmak zorunda kalmaktadır.

Günel'in resimlerindeki gerçeklik, hayatın birebir kopyası olmamakla birlikte gerçek yaşamların resim yüzeyine yansımaları olarak kabul edilebilmektedir. İzleyici, bu figürlerin hayatına daha önce rastlamamış olsa bile Günel'in resimleri aracılığıyla Anadolu'nun kırsal kesimlerinde yaşanan yoksulluk, aile ve varoluş mücadelesini bir bütün olarak görmektedir. Sanat eserinin izleyici ile kurduğu etkileşim göz önünde bulundurulduğunda Günel'in resimlerindeki çocukların tüm duygu durumları ve yaşadıkları zorluklar daha anlaşılır olmaktadır. Çocuk figürünün varlığı, betimlenen toplumsal yaşam ne kadar zor olursa olsun geleceğe olan umudun hala var olduğunu göstermekte ve bu umuttan vazgeçilmediği sürece toplumsal yaşamın daha iyi bir hal alacağı gerçeğini vurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksu, S. (2020), "Neşet Günel'in Toplumsal Gerçekçi Resimleri Üzerinden Emekçi Kadın Figürleri". Atatürk Üniversitesi GSF Sanat Dergisi. S:36, 135-150.
- Akyürek, M. (2018), "Çağdaş Türk Resim Sanatında Anadolu İnsanı Yorumları: Neşet Günel Örneği". Turkish Studies Social Sciences. S:13, 75-92.
- Arslan, N. (2008), "GÜNAL, Neşet". Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 3, Yem Yayınevi, İstanbul
- Batur, E. (2000), Başkalaşım XI – XX., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Can Koç, D. & Altıntaş, O. (2016), "Bedri Rahmi Eyüboğlu-Neşet Günel, Nuri İyem, Mehmet Pesen, Nedret Sekban Eserlerinin Yapı Kategorileri Bakımından İncelenmesi". İdil Dergisi. Cilt: 5. Sayı: 23, 831-863.
- Ergüven, M. (1992), Yoruma Doğru, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Ergüven, M. (1996), Neşet Günel, Bilim Sanat Galerisi, İstanbul
- Ergüven, M. (2007), Sıradış Görüntüler, Agora Kitaplığı, İstanbul
- Ersoy, A. (1998), Günümüz Türk Resim Sanatı (1950 den 2000 e), Bilim Sanat Galerisi, İstanbul
- Küçükşen Öner, F. & , Genç, S. (2019), "Looking at the Theme of Poverty in Contemporary Turkish Painting Through Rural and Urban Perspectives: Samples from Neşet Günel and Neş'e Erdok". Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 360-388.
- Tansuğ, S. (2005), Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul
- URL 1.
<http://lebriz.com/pages/artist.aspx?artistID=30§ion=120&lang=TR&periodID=&pageNo=0&exhID=0&bhcp=1> (Erişim tarihi: 15.02.2021)
- URL 2. http://www.galeriselvin.com/sanaticilar.php?p=Neset_Gunal (Erişim tarihi: 15.02.2021)

Görsel Kaynakça

- Görsel 1 - Neşet Günal, Kör Hasan'ın Oğlu, 175 x 84 cm. T.Ü.Y.B. 1962
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 2 - Neşet Günal, Çocuklar, 27 x 27 cm. Kâğıt üzerine karışık teknik, 1963
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 3 - Neşet Günal, Kapı Önü IV, 150x170 cm. T.Ü.Y.B. 1977 <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/neset-gun-al-hayati-ve-eserleri/>
- Görsel 4 - Neşet Günal, Kapı Önü III, 200 x 83 cm. T.Ü.Y.B. 1978
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 5 - Neşet Günal, Mehmet'in Oğlu, 138 x 83 cm. T.Ü.Y.B. 1983
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 6 - Neşet Günal, Çocuklar, 157 x 87 cm. T.Ü.Y.B. 1984
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 7 - Neşet Günal, Korkuluk II, 184 x 116 cm. T.Ü.Y.B. 1986
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 8 - Neşet Günal, Korkuluk V, 184 x 120 cm. T.Ü.Y.B. 1988
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>
- Görsel 9 - Neşet Günal, Çocuklar, 130 x 97 cm. T.Ü.Y.B. 1996
<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?section=130&lang=TR&artistID=30&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0>

CHILD and ART REFLECTIONS OF COVID-19 ON CHILDREN'S PAINTINGS

***¹Gonca YAYAN, ²Filiz TÜMEN GÖMEÇ**

**¹Doç.Dr. Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi, Emniyet Mahallesi, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü, Bandırma Caddesi, PK:06560, Yenimahalle/Ankara, Türkiye, ORDIC NO:0000-0002-2915-3137*

**² Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, MEB Görsel Sanatlar Öğretmeni, Değirmen Cad. PK:73000, Kumçatı/ Şırnak, Türkiye. ORDIC NO: 0000-0002-3745-153X*

ABSTRACT

When continuity of cultures on each society which are in constant change is in question their most valuable individuals are children. Every child who is considered to be natural and unchanging chain of life ring interpreted the emotions, thoughts and the incidents they experienced in a way they perceive even though they were from different parts of the history or even from the different parts of the same society they lived in. Moreover, they were effected from social norms and institutions. Thus, it is certainly inevitable that traces of these effects take place on the paintings of those children who are under the influence of the incidents they experienced. Because, as a tool of manifestation painting is a type of physical expression of incidents that take place on the subconscious of every child.

In this research, Şırnak Şehit Mehmet İnal Secondary School students were inquired regarding effects of the current Covid-19 pandemic; and they have been requested to reflect those on paintings. In this respect, both the effects of Covid-19 on them and how they perceive the pandemic process has been evaluated. In the research, qualitative research technique along with data focused content analysis has been applied as experimental single group model; opinions of experts in this field were taken; and as a result in parallel with the ethic commission report evaluation of the research has been provided in a realistic and holistic manner. Additionally, this research was carried out by making use of the thesis named "Evaluation of the Effect of Covid-19 on 7th Grade Students in Terms of Art Education".

Key Words: Covid-19, art, child paintings.

Introduction

When it comes to drawing a painting; The first thing that comes to mind is a river flowing between two mountains, a two windowed house of of whose chimney smoke comes out and a tree that looks like a cloud. However, in everyone's mind, a house schema, river schema or tree schema have very different meanings. Just as our emotions, perceptions and physical appearances are all different. When each of the children perceives the events around them, they interpret it from their own window with their differences. While doing he/she, they can convey how they perceive the world he/she lives in, what he/she feel about his/her environment, his/her feelings and thoughts through painting. So long as perceptions of each child get strengthen and the life-experiences accumulate depending on the age, the symbols he/she uses in his/her paintings develops and the details begin to increase. Most of those symbols start to vary as perceptions the of child develop. Because the formation and development of symbols in children's paintings depend on various factors. Those consist of factors such as visual stimulants, family, school, cultural environment along with perceptual, physical, spritual development related to age (Buyurgan,2007.p.43).

In terms of education in art, it is inevitable that objects and lines in these paintings show different characteristics from person to person. At this point, art education has undertaken a very important task for children to develop and reveal their inner world, imagination and creativity in their development process. In fact, every child dreams and each child perceives their environment in some way, but it is not easy to reflect them on paper in this sense. Even thinking that every event that children envision in the mind workshop cannot be drawn with their psychomotor skills can cause a situation that suppresses their creativity. In

general, every child desires to draw something but cannot put it on paper due to the concern of making it beautiful. At this point, when they need support and encouragement they are also enabled to reflect their imaginations on paper by the support to make those drawings look more beautiful via technical knowledge provided by educators. This process becomes possible, only with art education started to be given in schools at an early age. Because every child is born, grows and develops with art. In this development process, the environment they live in always influence them. The result of these influences is reflected in the child's drawings concretely. Starting from the preschool period, this artistic process, which progresses in parallel with the mental and physical development of the child, continues throughout the entire art education process (Yavuzer, H. 2019, p.14).

When art is mentioned in our society, painting, music, cinema or museums are the thought by most people. However, art, which was used to reflect thoughts and emotions in every period of humanity from primitive ages to present, is an expression of creativity and imagination. In this context, art always existed not only in academic level but also in every part of life. Botton & Armstrong (2013) also emphasized the effect of art on the individual and the environment lived in, with the sentence "Art is a great way to convey feelings to others while strengthening recognition of one's own" (p.47). Because while art enables the individuals composing society to understand each other, it also enriches our society and life via bringing different groups of people together by developing different perspectives. Yayan used in the (2020) article the statement: "Art as a representation of life is an expression of how the artist or individual defines himself depending on how they interpret their life. In this respect, as a fact that we encounter in every period and every society art has been a channel that people express themselves, their emotions and thoughts and thoughts "(p. 1301).

Education with the concept of art has always been a highly-debated topic. But the place of art in education is so great to be taken lightly. Because, visual arts education has an important place on the development and the disclosure of the sensory and cognitive features of children. We can say that the primary purpose of visual arts education is to teach the child to see, touch, choose, understand and, in short, to express themselves. Art aims to express one's self, develop original thoughts and gain an aesthetic personality for individuals. In this aspect, art education is effective on the development process of a child, as well as in every area of their daily life. Moreover, the development of imagination, developing an original understanding, creativity, sensitivity to the environment and society has the property of being a very necessary lesson. At this phase, as individuals who are creative, productive, embodying their own thoughts and experienced happiness through cognitive and physical activities, gaining critical thinking ability by observing with art education becomes much more significant for a child rather than putting forward a product (San, İ. 2020, p.106).

Along with the perceptions of the time we live in today, one of the important subjects for humanity is the correlation of art and art education with their results revealed nowadays, art and art education are correlated with their results revealed with the perceptions of the time we live in. Although human health and diseases have been considered as the subject of medical science from the past periods until the 21st century, they are among the subjects of social sciences since they concern people and societies. Looking at historical processes, it is also thought that these concepts are not just a biological fact, but actually affect social structure and conditions. In this sense, concepts of illness and health cannot be considered and evaluated separately from social factors (Yayan, G. 2020, p.1300).

With the Covid-19 virus, which is one of the epidemic diseases of our century, the pandemic period has started all over the world since 2019, and face-to-face education has been suspended in primary, secondary and higher education in our country during this period. In this context, as in many countries, online education has been started in our country. In the second semester of the 2019-2020 academic year, our students who are introduced to online education are given a priority in their major courses. In the TRT EBA TV lecture broadcast, art lessons were also included in the lessons excluded from this scope. In the 2020-2021 academic year, although there has been an attempt to switch to face-to-face education for village schools who cannot access to online education and 8th and 12th grade students from secondary education who are preparing for the exam the students have not fully reached their school and education life due to the increase in the course of the disease. Given this process, it was not possible for our country to devote sufficient time to visual art education in line with the understanding of art education. In this process, children were both deprived of art education and their desire to paint, which they used as a tool to convey their emotions in their inner world, was suppressed. Therefore, both the artistic development of the children and their internal development were directly affected.

With an arrangement made in 2017 within the scope of the visual arts course in our country, the visual arts course in primary and secondary education corresponds to 36 hours in total in the annual lesson plan. This

course time, which is not sufficient for the artistic development of a child, has been thoroughly limited due to the Covid-19 disease and pandemic that emerged in 2019. During this period, children who were deprived of art education had difficulty in expressing their feelings because they could not express their feelings such as fear, excitement, sadness and happiness. Because while most children use painting as a tool to express their emotions, they have been deprived of expressing their emotions concretely and developing their creativity during this difficult period.

In this study, based on face-to-face art trainings conducted from time to time, effects of Covid-19 in the paintings was addressed on the subject of "epidemic disease" given to 7th grade students of Kumçatı Şehit Mehmet İnal Secondary School living in the Şırnak region. For the effects of Covid-19, a single group experimental model of data-driven analysis of qualitative research methods was applied. In addition, in these painting studies, the paintings were evaluated by taking the opinions of experts in the field of document analysis of the data.

Findings

Two studies on “positive aspects of Covid-19” and “negative aspects of Covid-19” were conducted with children one week apart. Only 20 paintings of 10 children were evaluated among the paintings obtained from the study in which a total of 90 children participated. The names of the students were recorded with numbers, and the paintings on “positive aspects of Covid-19” were given 'A' while to the paintings on “negative sides of Covid-19” were given thme nam ‘B’. It has been sufficient for them to answer the 14-item question in the expert evaluation table as "Y and N" rather than just "yes, no". Did the student reflect the positive aspects of Covid-19 on his/her paintings?

As a result of expert evaluations, the following findings were obtained for 20 painting works. As a result of expert research, to the question of whether the studies drawn by the children reflect the positive aspects of Covid-19 on the student paintings, the answer is no with 78%, while the studies reflecting the negative aspects are documented with a yes answer at 88.3%. In the paintings, students way of handling the subject reflected the positive characteristics of the disease at a rate of 28.6%, and the negative characteristics at a rate of 83.3%. While 70% of the experts responded no to the positive effects of the virus concept in the paintings, 81% of the experts answered yes to the negative effects. In students studies, the relationship of Covid-19 with the concepts of happiness received 85% no answer, while its relationship with the concept of unhappiness received a yes answer of 65%. According to experts, while desires of the students were not covered by 70%, it was included at the rate of 30%. In relation to fear and uneasiness among subjects processed in student paintings, experts answered yes by 73.3% and answered No by 26.6%. In the last questions of our study, the experts answered no with the rate of 70% of the use of positive colors, and 51.6% answered yes to the use of negative colors.

Evaluation of Student Works (20 Painting Works) One by One Student Work-1

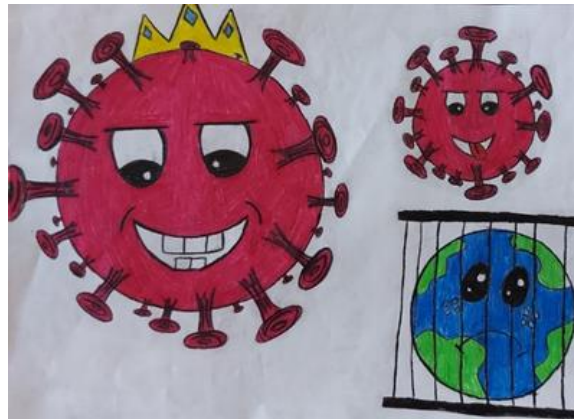

Figure-1

In this painting, there is a very strong virus perception that is expressed at first glance. The smiley face of the virus, the depiction of it with a glance from above, the size in the center and the crown of the King on its head, we can say that the student sees the virus in the student's inner world symbolically as a very powerful or even as a figure who declares its kingdom. The fact that the student put forward the red color while describing the virus also conveyed us the connection of the virus in the student's inner world with fire, the fight against the virus, the dynamism and uneasiness of the virus (Figure-1).

Student Work-2

Figure-2

The fact that the student first addressed the closure of the school in the student's subconscious expression clearly shows that the student was most affected by the student's inability to attend the school in this process. In addition, the way the student depicts the school with its empty windows and closed doors also allow us to feel how deep effects this closing process has created on the student. Along with the dreams and aspirations the student tried to express compassion, unconditional love and with the pink color (Figure-2).

Student Work-3

Figure-3

The student has presented this pandemic process to us in a game of chess. With the details used, player interpretation and interpretation of the stones the student desired to reflect his hopes in his inner World that there will be a winner of this process. It also gives the message 'game in progress' at the moment. Because the stones are placed equally on the chessboard. Using the blue color in the doctor's apron in the student color preference, the student represented freedom, purity and eternity in blue, and fear, death and pessimism in black (Figure-3).

Student Work-4

Figure-4

Looking at the overall painting, the negative effect of Covid-19 is seen directly. In addition, the figures overlook a cemetery. When asked about this student, the student stated that the student had a relative who died of Covid-19 in the student's family while explaining the student's painting. This is evident from the fact that the student directly handles the disease with the theme of death in the student's painting. While painting, the student verbally stated that he was the figure sitting on the chair next to the tree and said "I'm very tired, I'm sitting" and this Covid-19 process created an exhaustion effect on the student (Figure-4).

Student Work-5

Figure-5

In general, the effect of Covid-19 is seen in this painting. The student did not only include masks in all the student's figures, but also verbally wrote the words "wear a mask, I am wearing a mask, I am safe, uncle, I am on a picnic, but the mask is on my mouth". The student expressed the obligation to wear a mask both symbolically and verbally during the Covid-19 process. From the viruses the student depicted in red colour, the student also conveyed the dynamism and uneasiness of the virus to us (Figure-5).

Student Work-6

Figure-6

When looking at this painting in general, the effects of Covid-19 can be seen directly. In the student's painting, the student used 4 human figures in of a portrait from. The student placed a mask over the mouths of three figures, and one was drawn without a mask. With this interpretation, the student wanted to draw attention to the sensitivity in this process with the figures who wear a mask in the Covid-19 process and the figure who does not wear a mask (Figure-6).

Student Work-7

Figure-7

In a study that showed the effects of Covid-19, the student placed a huge virus at the center of the painting and tried to reflect the positive and negative effects of the virus on us by dividing the virus into two parts at the center. In the painting, five figures of people who were locked in their homes are shown between the bars in the painting. While the student explains the student's painting; the student stated that "Covid-19 has a positive side for the student, because the student thinks that nature is less polluted because people do not go out, and the student drew flowers on the right because the student thinks that the damage to the environment is reduced." (Figure-7).

Student Work-8**Figure-8**

Addressing the negative impact of Covid-19 with deaths in this painting, the student draw a painting of the mosque on the left side of the his painting. While describing the his painting, the student stated that the figures the he drew in a lying position next to the mosque were dead and that the student tried to portray their funerals. The student also wore drew on the faces of the figures to explain that the figures died due to the Covid-19 epidemic. Since the half-drawn tree on the right is painted in green and vibrant colors, the student actually accepted this process and wanted to give us the message that death is happening on one side and that life continues on the other (Figure-8).

Student Work-9**Figure-9**

In this painting, the student concentrated on the virus that took over the universe, drawing a Covid-19 virus that ate all the planets, including Earth. Likening the virus to an Apple wolf, the student depicted the Covid-19 virus in the student's imagination and the planets eaten by the virus. While the student gives the image as if there is nowhere to go while he also shares a message that his hopes on this issue are lost in his inner world (Figure-9).

Student Work-10

Figure-10

In this painting, the student discussed the death of Covid-19 all over the world. In the center of the painting, a world in the colors of blue and green and people who have spilled(dying of disease) from the world are depicted. At the bottom of the painting there are tombstones. The student depicted the fear, pessimism and disappointment that the student experienced, as people painted in black fall from the world, with their hands open in different directions and swinging as if they wanted to hold on. In addition, the tomb drawings under this painting, in which the theme of death is tried to be explained, reinforces the subject (Figure-10).

Student Work-11

Figure-11

Looking at the general mood of the painting, the garden is painted green. There have been flowers in bloom and a smiling sun in the sky. Despite all these viruses, the student has protected the student's family with the house the student drew. The student also has wanted to convey the message that life is still going on (Figure-11).

Student Work-12

Figure-12

When looking at this painting in general, the effect of Covid-19 and the concept of vaccine that is experienced today was wanted to be depicted. The student has included a virus that the student personalizes with an angry expression on its face painted in green on the left side of the painting. The virus is portrayed in an angry and aggressive manner. The student tried to express this to us from the frowning of the virus and coloring the inside of its eyes with red. A virus that attacks the world with a red sword in hand; Covid-19 virus. The student drew the world in front of virus with a mask in its mouth and a vaccine in its hand. The student conveyed to us the consideration that the student keeps the student's hope and that the world can challenge the virus with vaccines. The student also stated that the red color in the eyes and sword symbolizes fire, which is a sign of the virus (Figure-12).

Student Work-13

Figure-13

In this painting, the student drew the responsibilities of his nurses (healthcare workers) in the Covid-19 epidemic and the magnitude of their services by declaring them heroes in his inner world, and a reference was found to our healthcare professionals with the Turkish flag mask on the mouth of the figure. A reference to our healthcare workers was found with the Turkish flag on the mouth of the figure. The student declared the healthcare workers as the saviors in the student's painting with the superhero outfit and cloak on the figure (Figure-13).

Student Work-14

Figure-14

In this painting, the student has included the closure process of Covid-19. The student drew a general street and wants to convey that people are at their homes because of covid-19, by not including people in this street drawing. In the streets, it only featured animal figures as alive and police officers in a police vehicle. The student has wanted to add this to a corner of the student drawing, which spoke of the sacrifice that the security forces had made to perform their duties in this process with the police car in the upper right. In addition, while the student looks at the pandemic process from a more positive side and expresses to us that animals are liberated in the world during the closure process, the student also has handled the student's painting from this perspective (Figure-14).

Student Work-15

Figure-15

Looking at this painting in general, the effect of Covid-19 can be seen directly with the masks the student wears on the planets. The student has taken the world to the center of the painting. The student personalized it by wearing a mask while the world was crying. The slogan of this process was given to us as a message with the "stay at home" text on the world mask. The student discussed the subject of the closure process of Covid-19 in here. The student has included planets around the world and wears a mask on each planet. The planet on the right is depicted delivering disinfectant to the earth. With this painting, the student wanted to make us think that this virus is present in the world and many other planets outside of it. The student drew two red viruses at the top of the painting. The reason the student gave red colour to the stars the student drew is to express that the virus is still continuing. The student also stated that the student painted red stars as a warning (Figure-15).

Student Work-16

Figure-16

The student is based on a reference to the power of soldiers in the fight against terrorists in terms of the region where they live and while the student protecting self inside the student's house, the student also depicted the student's struggle against Covid-19 viruses. As the student directed to the red color while depicting the virus, the student also conveyed to us the connection of the virus in the student's inner world with fire, the struggle against the virus, the dynamism and uneasiness of the virus (Figure-16).

Student Work-17

Figure-17

Looking at this painting of the student in general, the effect of Covid-19 has not been directly addressed. However, one of the negative effects of Covid-19 has included the overall painting. Drawing a home environment, the student drew and painted two children who were taking lessons in front of the television. In this process, with the possibility of TRT EBA, which is one of the education options, the efforts to continue their school life, the student actually reflected the student's longing for face-to-face education in schools (Figure-17).

Student Work-18**Figure-18**

As the subject of the student's painting, the student addressed those hospitalized due to Covid-19. The left side of the painting shows patients sleeping in a red building. The hospital in which these patients were admitted painted the colors red, yellow and blue. The student stated that expressions, "For blue-colored patients, those who are on to overcome the Covid-19 virus, those in yellow are those who are just sick, and those with red color are at risk of death". Also in the middle of the painting is a road to the hospital and in the lower right corner is a dead figure due to Covid-19, painted with a red frame, and figures bearing the funeral (Figure-18).

Student Work-19**Figure-19**

In the student's painting, The student addresses the effect of Covid-19 with concepts of death. The student drew a hearse on the right side of the painting. On the left side is a group of people performing the burial ceremony. There are cemeteries in the front and a coffin in the background. The faces of the clergy and people behind are depicted unhappy. Drawing a funeral ceremony from the hearse to tombstones and mourning human figures makes us think that there is a person who died from Covid-19 in the vicinity of the student (Figure-19).

Student Work-20

Figure-20

In the painting, 21 figures of girls and boys and viruses(Covid-19) painted in red were drawn on a black background. In the painting the student was painted in white colour, have no arms (a sign of their desperation and the existence of disconnected relations with the environment),eyes closed (that does not want to see the facts in the external world), It includes human figures whose faces do not smile (unhappy). In addition, when the colors used in the painting are examined, the black color that covers the majority of the painting symbolizes death, mourning and pessimism (Figure-20).

Conclusion

This study was carried out in the fall period of the Covid-19 epidemic, which the world is in, with 7th grade students of Şehit Mehmet İnal School in Kumçatı town of Şırnak province, which has village school status, in the 2020-2021 academic year, when their schools are open to face-to-face education.

This study, using art as a tool in the effects of Covid-19, see through the eyes of children, question the process experienced, the concepts of disease, viruses, and the problems experienced by the society enabled students to question from their own point of view. In some paintings, students depicted the Covid-19 virus like a king, while others likened it to the apple worm surrounding the universe. The students, who are aware of the sensitivity of the process, emphasize the importance of wearing a mask and the sacrifices of healthcare professionals, while likening the pandemic process to a chess game, they put freedom and captivity, fear and death on the same table. Impressed by the closure of the schools, they have stated they need love and compassion in their inner world. In addition, while the students see art as a means of expression, experts have seen that these values coincide with the paintings that students draw when they compare the positive and negative aspects of Covid-19, the concept of virus, illness, happiness, unhappiness, and color choices.

References

- Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi Ve Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Eriñç, S. M. (2004). *Kültür Sanat Sanat Kültür*. Ankara: Ütopya.
- Eriñç, S. M. (2008). *Toplum ve İnsan*. Ankara: Ütopya.
- Fischer, E. (2020). *Sanatın Gerekliiği* (C. Çapan, Çev.). İstanbul: Sözcükler
- Finlay, V. (2007). *Renkler Boya Kutusunda Yolculuklar* (K. Emiroğlu, Çev.). Ankara: Dost.
- Gombrich, E. H. (2004). *Sanatın Öyküsü* (E. Erduran & Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi
- Karaca, A. (Ed.). (2019). *Salgın Hastalıklar ve Koronavirüs*. İstanbul: Koloni.
- Kırıñoğlu, T. (2005). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem.
- Sabah, L. (2011). *Resimle İlgelişim*. İstanbul: Hermes.

San, İ. (2020). *Çocuk ve Sanat Sanatlar Eğitimi*. İstanbul: Yeni İnsan.

San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya.

Yayan, G.(2020). *Bir Salgın Hastalık Olarak Covid-19'un Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü Resim Ana Sanat Dalındaki Öğrencilerin Resimlerine Yansımaları*. TurkishStudies,15(4),1297-1313.

Yavuzer, H. (2019). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2019). *Resimleriyle Çocuk Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. İstanbul: Remzi

ÖZEL İHTİYAÇLI ÇOCUKLAR İÇİN ENGELSİZ PARKLARDAKİ PEYZAJ DÜZENLEMELERİNİN İNCELENMESİ

¹Alper SAĞLIK, ²Onur KIZILARSLAN, ³Elif SAĞLIK

¹Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale.
ORCID No: 0000-0002-1883-6565

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çanakkale.
ORCID No: 0000-0001-7495-4454

³Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
Çanakkale. ORCID No: 0000-0002-5230-3869

ÖZET

Kent içerisinde farklı yaş gruplarında, farklı cinsiyette, fiziksel farklılık gösteren kullanıcı grupları bulunmaktadır. Kentteki bu kullanıcı grupları, genellikle normal ve engeli bulunan kullanıcılar olarak kategorize edilebilmektedir (Bayraktar, 2006). Kategorize edilen bu grup içerisinde yer alan engelliler; doğuştan veya daha sonrasında farklı nedenlerden dolayı fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal hislerini farklı düzeylerde kaybeden ve standart yaşam olarak adlandırılan hayatın gereksinimlerine uygunluğu bulunmayan, bağımsız hareketlerde bulunabilmesi için sosyal alanlarda erişilebilir düzenlemelere ihtiyaç duyan kişilerdir. Farklı fiziksel, zihinsel veya karakteristik özelliklere sahip bireylerin bir arada engelsiz bir şekilde zaman geçirmeleri psikolojik ve sosyolojik açıdan bir gereksinimdir. Özellikle kentsel alanlarda görülen ve erişilebilirlik standartlarına uygun olmayan tasarımlar, engelli statüsü içerisinde yer alan kullanıcı grupları için büyük olumsuzluklar doğurmaktadır. Bu nedenle fiziksel, psikolojik, duygusal ve zihinsel gelişimlerinde olumsuzluklar görülebilmektedir. Bu olumsuzluklar kentin yaşam kalitesini düşüreceğinden, yapılacak olan planlama, tasarım, uygulama sürecinde engelli kullanıcıların istek ve ihtiyaçları iyice analiz edilmeli ve erişim, kullanım ve yaşam faktörleri göz önünde bulundurularak kent olgusu güçlendirilmelidir.

Bu bağlamda çalışmamızda engelli çocuklar için engelsiz parkların peyzaj düzenlemeleri üzerine yoğunlaşmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada, engelli kullanıcılara yönelik Ulusal ve Uluslararası standartlar ve konu üzerinde literatür taramaları ana materyali oluşturmaktadır. Çalışmada engelsiz park alan kullanımlarının engelli çocukların sosyo- kültürel kullanımlarına uyarlanacak şekilde belirlenen standartlar araştırılmıştır. Araştırma kapsamında; engelli kullanıcılara yönelik ulusal ve uluslararası standartlar incelenerek, sert zemine sahip alanlar (yaya yolları, rampalar, merdivenler, otopark alanları, dinlenme cepleri, spor alanları, oyun alanları), bitkisel alanlar, su öğeleri, kent mobilyaları (oturma birimleri, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, telefon kulüpleri, tuvaletler, işaret/bilgilendirme levhaları) incelenmiştir. İnceleme sonrasında belirlenen standartların materyallere dökülmesi amacıyla standartların belirtildiği tablo oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Engelli, Peyzaj, Engelsiz Park

ANALYSIS OF LANDSCAPING IN BARRIER-FREE PARKS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

ABSTRACT

In the city, there are different age groups, different genders, and physically different user groups. These user groups in the city can usually be categorized as normal and disabled users. Special needs included in this categorized group are people who lose their physical, cognitive, social and emotional feelings at different levels due to different reasons at birth or later. This group is also the people who do not conform to the requirements of life, called Standard Life, and who need accessible arrangements in social areas to be able to engage in independent movements. It is a psychological and sociological requirement for individuals with

different physical, mental or characteristic features to spend time together without any disabilities. Especially in urban areas, designs that do not meet accessibility standards cause great disadvantages for user groups that are included in disability status. For this reason, physical, psychological, emotional and mental development of negativity can be seen. As these disadvantages will reduce the quality of life of the city, the wishes and needs of disabled users should be thoroughly analyzed in the planning, design and implementation process to be carried out, and the urban phenomenon should be strengthened by taking into account access, use and life factors.

In this context, our study focused on landscape arrangements of barrier-free parks for children with special needs and evaluations were made. National and international standards for disabled users and literature surveys on the subject constitute the main material in the study. In this study, the standards determined to adapt the use of barrier-free parking spaces to the socio-cultural uses for disabled children were investigated. In the scope of the research; by examining national and international standards for disabled users, areas with hard floors (pedestrian paths, ramps, stairs, parking areas, resting pockets, sports areas, playgrounds), vegetation areas, water items, urban furniture (seating units, lighting elements, garbage boxes, telephone booths, toilets, sign/information boards) were examined. After the examination, a table will be created in which the standards are specified to put the standards into the materials and will result in proposal ideas.

Keywords: Children, Special Needs, Landscape, Barrier-Free Park

GİRİŞ

Kent içerisinde farklı yaş gruplarında, farklı cinsiyette, fiziksel farklılık gösteren kullanıcı grupları bulunmaktadır. Kentteki bu kullanıcı grupları, genellikle normal ve engeli bulunan kullanıcılar olarak kategorize edilebilmektedir (Bayraktar, 2006). Kategorize edilen bu grup içerisinde yer alan engelliler; doğuştan veya daha sonrasında farklı nedenlerden dolayı fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal hislerini farklı düzeylerde kaybeden ve standart yaşam olarak adlandırılan hayatın gereksinimlerine uygunluğu bulunmayan, bağımsız hareketlerde bulunabilmesi için sosyal alanlarda erişilebilir düzenlemelere ihtiyaç duyan kişilerdir (Özdener, 2006).

Sosyal hayata katılım sağlayabilmek için tüm alanlardaki hizmet ve haklara ulaşabilmek ve yaralanabilmek engelli kullanıcılar için çok önemlidir (BÖDB, 2011). Özellikle kentsel alanlarda görülen ve erişilebilirlik standartlarına uygun olmayan tasarımlar, engellik statüsü içerisinde yer alan kullanıcı grupları için büyük olumsuzluklar doğurmaktadır. Bu nedenle fiziksel, psikolojik, duygusal ve zihinsel gelişimlerinde olumsuzluklar görülebilmektedir. Bu olumsuzluklar kentin yaşam kalitesini düşüreceğinden, yapılacak olan planlama, tasarım, uygulama sürecinde engelli kullanıcıların istek ve ihtiyaçları iyice analiz edilmeli ve erişim, kullanım ve yaşam faktörleri göz önünde bulundurularak kent olgusu güçlendirilmelidir.

Engelli kullanıcıların toplumsal yaşama katılımı sağlamak için içinde bulundukları fiziki ortam iyileştirilerek sağlıklı bireylerle özgürce etkileşim kurmaları sağlanmalıdır (Bekiroğlu, 2002). Bu bağlamda çalışmamızda engelli çocuklar için engelsiz parkların peyzaj düzenlemeleri üzerine yoğunlaşmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada, özel ihtiyaçlı kullanıcılara yönelik ulusal ve uluslararası standartlar ve konu üzerinde literatür taramaları ana materyali oluşturmaktadır.

Çalışmanın yöntemini amaç ve kapsamın belirlenmesi, konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmaların literatür taramalarının yapılması, herhangi bir özel ihtiyaçlı bireyler için düzenlenmiş ulusal ve uluslararası standartların belirlenmesi, belirlenen standartların materyallere işlenmesi ve sonuç ve önerilerin belirlenmesi olmak üzere 5 temel aşama oluşturmaktadır.

Çalışmada engelsiz park alan kullanımlarının özel ihtiyaçlı çocukların sosyokültürel kullanımlarına uyarlanacak şekilde belirlenen standartlar araştırılmıştır. Araştırma kapsamında; özel ihtiyaçlı kullanıcılara yönelik ulusal ve uluslararası standartlar incelenerek, sert zemine sahip alanlar (yaya yolları, rampalar, merdivenler, otopark alanları, dinlenme cepleri, spor alanları, oyun alanları), bitkisel alanlar, su öğeleri, kent mobilyaları (oturma birimleri, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, telefon kulübeleri, tuvaletler, işaret/bilgilendirme levhaları) incelenmiştir. İnceleme sonrasında belirlenen standartların materyallere

dökülmesi amacıyla standartların belirtildiği tablo oluşturulmuştur. Bu tablonun oluşturulmasında; Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA)'nın yayınlanan 'Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı' (ÖZİ, 2010), Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin hazırladığı TS 12576 'Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler' (TSE, 2012) ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları' ve Birleşmiş Milletlerin (BM) hazırlamış olduğu 'Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment, United Nations' (BM, 2004) başlıklı çalışmalar yönlendirici olmuştur. Edinilen bulgular doğrultusunda özel ihtiyaçlı çocuklar için engelsiz park tasarımına ilişkin sonuç ve öneriler sunulmuştur.

BULGULAR

Parklar, kullanıcılar için sosyal aktivitelerde bulunmalarına olanak sağlayan açık alanlardır. Özel ihtiyaçlı bireylerinde parklara erişilebilirliğini sağlamak için engelsiz parkların oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle kullanıcı gruplarının hepsine hitap eden, 'Herkes İçin Tasarım' fikri ve ölçütleri benimsenerek engelsiz parklar oluşturulmalıdır.

Günümüz koşullarında özel ihtiyaçlı bireylerin rekreasyon alanlarına erişiminde birçok engel bulunmaktadır. Bu engellerin önüne geçebilmek için oluşturulacak parkların erişiminin kolay ve donatı elemanlarının kullanıma elverişli olması gerekmektedir.

Engelsiz park tasarımlarının temel boyutunda, park içerisinde kullanım çeşitliliği ve kullanılan donatıların fonksiyonları bulunmaktadır.

Anayasa, Engelliler Kanunları, İmar Kanunları, Büyükşehir Belediyeleri Kanunları gibi yasal gerekçeler doğrultusunda Dünya Engelliler Vakfı (DEV, 2011) ve Dünya Engelliler Birliği (DEB, 2010) çalışma literatürleri kapsamında yapılan bu çalışmada;

- Parklar içerisinde bulunan sert zemine sahip alanlar (yollar, rampalar, merdivenler, otopark alanları, dinlenme cepleri, oyun alanları, spor alanları),
- Parklar içerisinde bulunan bitkisel alanlar,
- Parklar içerisinde bulunan su öğeleri,
- Parklar içerisinde bulunan donatı elemanları (kent mobilyaları) konuları üzerinde engelsiz tasarım bilgileri yer almaktadır.

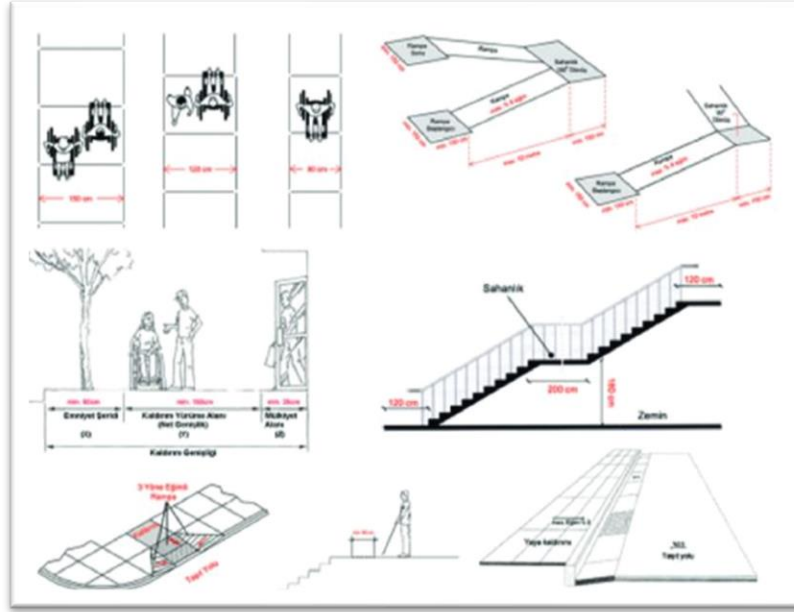
Parklar İçerisinde bulunan Sert Zeminli Alanlar

Yollar, Rampalar, Merdivenler

Park içerisindeki farklı sosyal alanları birbirine bağlayan yollar, kullanıcılar için hareket edebilme, dinlenme, yönlendirme alanları olarak bilinmektedir. Özel ihtiyaçlı çocukların da bu yolları aktif bir şekilde kullanabilmesi için standartlara uygun ölçülerde olması gereklidir. Tasarım aşamasından uygulama aşamasına kadar temel hedef olarak, hareket olanağı yetersiz veya hiç olmayan özel ihtiyaçlı çocuklar için erişimin ve ulaşılabilirliğin standartlara uygun bir şekilde sağlanmalıdır.

Rampaların standartlara uygun kullanımı özellikle fiziksel açıdan engeli bulunan kullanıcılar için büyük önem taşımaktadır. Yol güzergahlarındaki eğimli alanlarda tekerlekli sandalyelerin kullanımının rahatlıkla gerçekleştirileceği rampaların (max %5) olması gerekmektedir (DEV, 2011).

Parklarda bulunan ve standartla uygunluğu yetersiz kalan merdivenler özel ihtiyaçlı çocuklar için büyük risk taşımaktadır. Bu sebepten dolayı parklarda merdiven kullanımından daha çok standartlara uygun rampaların kullanılması tercih edilmelidir. Fakat zorunlu durumlarda yapılacak olan merdiven tasarımları için özel ihtiyaçlı çocukların da kullanımı göz önünde bulundurularak standartlara uygun tasarımlar yapılmalıdır. Yollar, rampalar ve merdivenler ilişkin tasarım standartları Şekil 1'de gösterilmiştir.

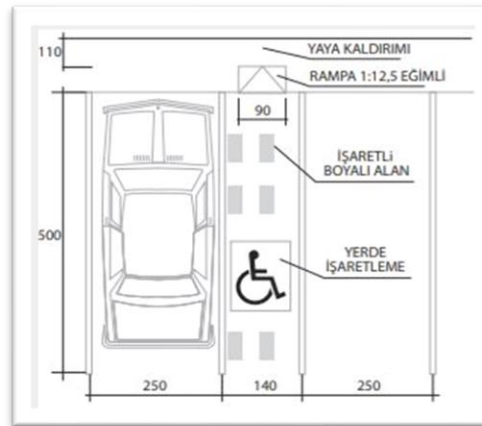

Şekil 1. Parklarda uygulanacak yol, rampa ve merdiven standartları (URL 1, 2021)

Park içerisinde bulunan yollar, rampalar ve merdivenler hareket olanağını düşürmemesi ve olumsuz koşullarda da kullanımının sağlanması gerekmektedir. Kullanılacak olan sert zemin malzemeleri, tasarımı yapılacak olan bölgenin iklim koşullarına uyum gösteren, kaymaz zemin, hareket ederken ses çıkaran malzemelerden seçilmelidir. Yol boyunca oluşabilecek düzensizliklerden uzak durulmalı ve aydınlatma elemanları konumlandırılmalıdır.

Otopark Alanları

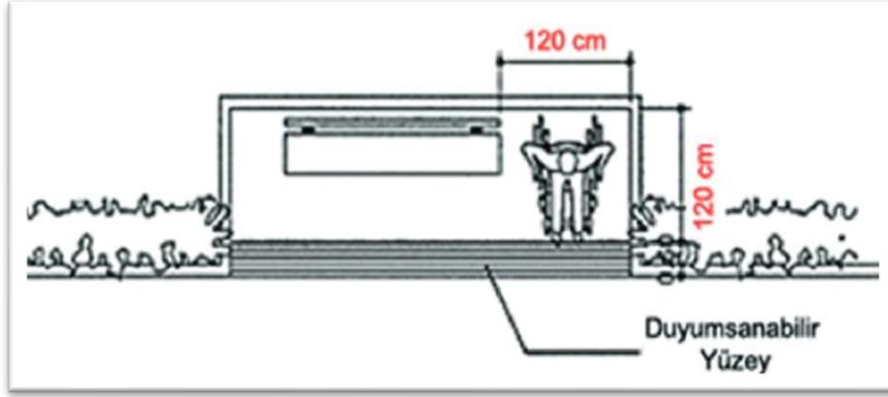
Parklar için kullanılacak otopark alanlarında, özel ihtiyaçlı çocuklar içinde farkındalık oluşturulmalıdır. Özel ihtiyaçlı çocuklar kullanıcılar için sayı ve elverişlilik konusunda bu alanlarda yeterlilik sağlanmalıdır. Özel ihtiyaçlı çocuklarında kullanımı göz önünde bulundurularak otoparklar parkların giriş/çıkış noktalarına en yakın konumda oluşturulmalı ve özel ihtiyaçlı çocuklar için park işaretleri yapılmalıdır. Otoparklara ilişkin standartlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Otopark alan standartları (TSE, 2012)

Dinlenme Cepleri

Park içerisindeki dinlenme ceplerinin tasarımında özel ihtiyaçlı çocukların kullanımı da göz ardı edilmemelidir. Parklar içerisinde ana yol güzergahında her 100 metrede bir, kullanımı etkilemeyecek şekilde dinlenme cepleri tasarlanmalıdır. Bu alanlarda özel ihtiyaçlı çocuklara yeterli alanın sağlanması büyük önem taşımaktadır. Dinlenme ceplerine dair standartlar şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Park içerisinde dinlenme cepleri standartları (BM, 2004)

Oyun Alanları

Parklar içerisinde, her özel ihtiyaçlı çocuğun kolaylıkla erişip kullanabileceği, özel tasarlanmış oyun elemanlarının olduğu ve diğer çocuklarla ortak kullanım ve etkileşimin sağlandığı oyun alanları oluşturulmalıdır. Oyun alanları tekerlekli sandalye kullanan çocuklar için oyun elemanları içermeli ve alternatif giriş için standartlara uygun rampalar kullanılmalıdır. Oyun elemanları arasında geçişlerin kolay ve rahat sağlanabilmesi için yakın ve tehlike durumunun olmaması kuralları göz önünde bulundurulmalıdır (Oyun elemanları arasında minimum 180 cm mesafe).

Oyun alanlarında kullanılacak elemanlar ve zemin kaplama malzemesi seçimi de büyük önem taşımaktadır. Kullanılacak zemin kaplamasının düşme, kayma, çarpma gibi durumlarda yaralanmaları engellemesi gerekmektedir. Kullanılan malzemelerin gerekli bakım-onarım süreçleri belirli periyotlarla yapılmalıdır. Ayrıca oyun elemanlarında kullanılacak rampalarda, kenarlara küpeşte konumlandırılmalıdır. Parklar içerisinde kullanılabilecek örnek oyun alanları ve elemanları Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Parklar içerisinde kullanılan oyun alanları örnekleri

Spor Alanları

Fiziksel gücün, dayanımın, sosyal ve psikolojik hayatın en önemli göstergelerinden biri spordur. Spor, özel ihtiyaçlı çocuklar içinde büyük önem taşımaktadır ve özel ihtiyaçlı çocuklar için iyileştirici katkılar sağlamaktadır.

Standartlara uygun bir şekilde tasarlanmış spor alanlarında, kullanıcıların tümü etkileşim içinde bulunabilmektedir. Bu etkileşimin sürdürülebilirliği ve ulaşılabilirliğinin sağlanması için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Spor alanlarında kullanılacak spor elemanlarının, her türlü sportif faaliyete uygun olması ve çeşitlilik sağlaması gerekmektedir. Spor alanlarında kullanılacak zemin kaplama malzemeleri de aşınmamalı, tehlike yaratmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Spor alanlarına kullanım sağlayan özel ihtiyaçlı çocuklar için yeterli alan sağlanmalıdır. Parklar içerisinde kullanılan bazı spor alanları ve elemanları örnekleri şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Parklar içerisinde engelli kullanıcılara yönelik spor alanı örnekleri

Parklar İçerisinde Bulunan Bitkisel Alanlar

Parkların tasarımı için en önemli unsurlardan biri de bitkisel tasarımlardır. Bitkilerin kullanımı, peyzaj tasarımları için işlevsel ve estetik öneme sahiptir. Engelsiz bir parkın tasarımı için, bitkilerin renk, doku, ölçü, form, koku gibi özelliklerinden faydalanmak gerekmektedir.

Engelsiz bir park tasarımında;

- Dar kaldırımlarda (200 cm'den az) ağaçlandırma yapılmamalıdır (Çelik A. vd., 2015),
- Yollarda kullanılacak olan ağaçların gövde yüksekliğinin minimum 2 metre olması gerekmektedir (Çelik A. vd., 2015),
- Bitkisel uygulamanın yapılmasında farklı doku, renk ve kokuda bitkiler seçilmelidir (DEV, 2010)
- Yollar, dinlenme cepleri ve oturma birimleri etrafında geniş taç yapılı gölge etkisi yapan ağaçlar seçilmelidir (Çelik A. vd., 2015),
- Tehlike oluşturacak türlerin (Kozalaklı, zehirli ve dikenli türler) kullanımından kaçınılmalıdır (Çelik A. vd., 2015),
- Koku etkisi yaratan türlerin kullanımı sağlanmalıdır. Bu türlerin kullanımı özel ihtiyaçlı çocuklar için uyarıcı ve yönlendirici etki yaratmaktadır (Çelik A. vd., 2015),
- Özel ihtiyaçlı çocuklar için oyun alanlarında, duyarlar ile algılanabilecek bahçeler oluşturulmalıdır. Bu bahçelerin tasarım aşamasında, görme duyusu açısından; sarı, turuncu ve kırmızı renge sahip ve çiçeği iri olan bitkiler, duyma duyusu açısından; rüzgâr anında ses çıkaran bitkiler, koklama yetisi için; kokulu bitkiler, dokunma duyusu açısından; dikenli ve zehirli olmayan türler seçilmelidir (Uslu A., Shakouri N., 2012).

Parklarda yapılacak olan bitkisel uygulamalar, hareketi kısıtlayıcı nitelikte olmamalı ve düzenli bakımlarının yapılması gerekmektedir.

Bitkiler için hayati öneme sahip olan şey şüphesiz su varlığıdır. Peyzaj tasarımı için parklarda kullanılan bitki türlerin çeşitliliğinden dolayı iyi tasarlanmış sulama sistemlerinin varlığı gerekmektedir.

Parklar İçerisinde Bulunan Su Öğeleri

Park içerisinde kullanılan su öğeleri, kullanıcılara fiziksel, görsel ve dinlenme faaliyetleri üzerinde psikolojik açıdan olumlu etkiler bırakmaktadır. Bu nedenle kullanılacak olan su öğeleri yaşam kalitesini arttırmaktadır. Peyzaj tasarımları açısından, iyi tasarlanmış bir su öğesi bu etkilerinin yanı sıra işitsel açıdan da öneme sahiptir. Özel ihtiyaçlı çocuklar için su öğesinin kullanımı ile odak noktası oluşturulmakta, mekânı tanımlamaya yönelik katkı sağlanmakta ve akılda yer edici özellikleri bulunmaktadır. Böylelikle özel ihtiyaçlı çocuklar yön bulma konusunda zorluk yaşamayacaklardır. Kullanılacak su öğeleri güvenlik açısından standartlara göre tasarlanmalı ve özel ihtiyaçlı çocuklarında kullanımı sağlanmalıdır.

Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları; oturma birimleri, aydınlatma birimleri, çöp kutuları, telefon kulübeleri, halka açık tuvaletler ve işaret/bilgilendirme levhalarından oluşmaktadır.

Engelsiz parklar içerisinde kullanılan kent mobilyaları standartlara uygun olmalı, doğru yerde kullanımı sağlanmalı, yeterli ve uygun işaretlemelerle özel ihtiyaçlı çocukların kullanımına engel olmayacak şekilde yerleştirilmelidir ve tehlike durumu yaratacak olan düzensizliklerden kaçınılmalıdır. Kullanılacak kent mobilyaları, algılanabilir ve okunabilir renklerle oluşturulmalıdır.

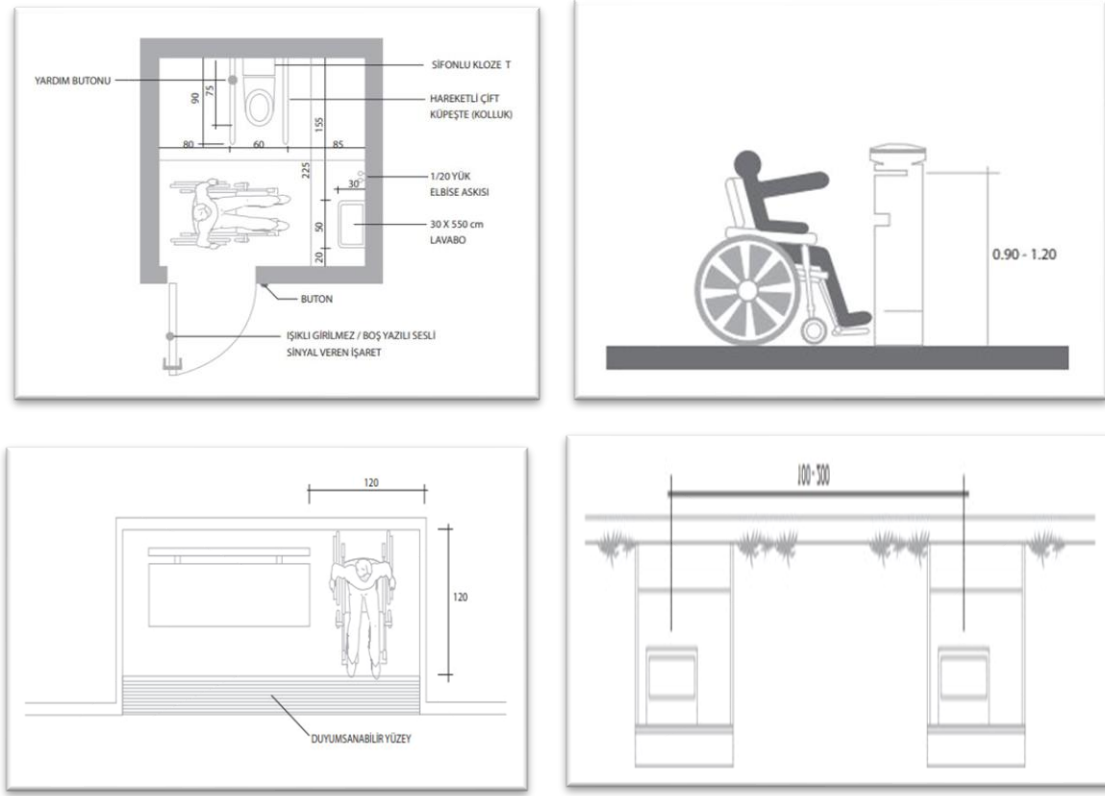
Oturma birimleri, 100-200 cm düzenli aralıklarla yerleştirilmelidir. Bu birimlerin yerden yüksekliği 45 cm, sırt kısmının yaslandığı yer ise 70 cm olmalıdır (BM, 2004).

Çöp kutuları, yaya hareketlerini kısıtlamayacak şekilde bordür kenarlarında en az 40 cm mesafeyle ve en az 90 cm, en çok 120 cm yükseklikte olacak şekilde yerleştirilmelidir (TSE, 2012).

İşaret/bilgilendirme levhalarında Uluslararası engelli işaretlerinin kullanımı (emniyet için; yeşil ve beyaz, uyarı ve tehlikeli durumlar için; sarı ve siyah, acil durumlar için kırmızı ve beyaz, bilgilendirme için; mavi ve beyaz) sağlanmalıdır. Kullanılacak işaretler anlaşılabilir ve yönlendirici olmalıdır.

Özel ihtiyaçlı çocuklar için oluşturulan tuvaletlerin üzerinde mutlaka özel ihtiyaç işaretlemeleri olmalı ve dışardan yardım isteyebilmek için yardım çağrısında bulunulabilecek buton olması gerekmektedir (TSE, 2012).

Kent mobilyaları için uygun standartlar Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Park içerisindeki kent mobilyaları standardı (BM, 2004; ÖZİ, 2010; TSE, 2012)

Uluslararası engelsiz parkların tasarımı için standartlar araştırılmış ve Tablo 1’de materyallere dökülmüştür.

Tablo 1: Engelsiz Park Tasarım Standartları ve Özellikleri (BM, 2004; TSE, 2012; ÖZİ, 2010)

Alan Kullanımları	Ölçütler	Özellikler	Yönetim
Yaya Yolları- Rampalar- Merdivenler	TS 12576 Standardında, tekerlekli sandalyeli çocukların 90°,180°, U dönüşü ile bir engel etrafında dönmek için yolda gerekli en az hareket alanları belirlenmiştir. Buna göre; 90° ve 180°dönüşü için gereken en az alan 150 x 150 cm; U dönüş için 150 x200 cm; bir engel etrafında dönme için 110 x 122 cm’dir. Minimum rampa genişliği düz rampalarda 100 cm, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm,180° dönüşlü rampalarda 100 cm olmalıdır. Merdiven yükseklikleri 180 cm’den fazla ise, en az 150 x 150 cm büyüklüğünde sahanlık alanı olmalıdır.	Yaya yollarında kullanılacak kaplama malzemesi, kaymayı önleyici ve hareket olanağını kolaylaştırıcı, hissedilebilir yüzeylerden seçilmiş olmalı; rampaların eğim açısı engelli kullanıcıların güvenliği için büyük önem taşımakta ve standartlara uygun (max. %5) olacak şekilde tasarlanmalıdır; merdiven kullanımından kaçınılmalıdır fakat kullanımı gerçekleştirilen merdivenler için küpeşte kullanılmalıdır.	Düzenli periyotlarla bakım-onarım çalışması yapılmalıdır
Otoparklar	Park için kullanılan tüm park yeri sayısının %5’lik kısmı kadar otopark yeri ayrılmalıdır. Bir araç için ayrılan park yerinin minimum 360 cm genişliğinde olması gerekmektedir. Park yerlerinde özel ihtiyaçlı çocuklar için yönlendirici levhalar ve yerlerde özel ihtiyaçlı çocuklar için işaretlemeler olmalıdır.	Otopark alanlarında kullanılacak zemin kaplama malzemesi düzgün ve pürüzsüz olmalıdır. Otoparktan park içerisine geçişi zorlaştırmamak için küçük rampalar oluşturulmalıdır.	

Dinlenme Cepleri	Ana yol boyunca her 100 metrede bir dinlenme cepleri bulunmalıdır. Dinlenme ceplerinin etrafında özel ihtiyaçlı çocuklar için 120X120 cm alanlar oluşturulmalıdır.	Dinlenme ceplerinin zemin kaplaması kaymaz ve pürüzlü nitelikte olmalıdır.	
Spor Alanları	Spor alanlarında özel ihtiyaçlı çocuklar dikkate alınarak yeterli alan oluşturulmalıdır. Spor alanlarında özel ihtiyaçlı çocuklar için yardımcı araç kullanımı sağlanmalıdır.	Spor alanlarında kullanılacak zemin kaplama malzemesi olarak çevre koşullarına dayanımı yüksek, tehlike yaratmayacak uygun zeminler seçilmelidir.	
Oyun Alanları	Özel ihtiyaçlı çocuklar için özel tasarlanmış oyun ekipmanları kullanılmalıdır. Ekipmanlar arası geçiş kolaylığı için minimum mesafe 180 cm olmalıdır.	Özel tasarlanan ekipmanların kenarlarında korkuluklar kullanılmalıdır. Zemin kaplama malzemesi olarak yumuşak ve doğal yapılı zeminlerin kullanımı tercih edilmelidir.	

Su Öğeleri	Özel ihtiyaçlı çocuklara yönelik standart ölçüsü yoktur.	Tehlikeli durumlara karşı uyarıcı hissi oluşturmak ve güvenliği sağlayabilmek adına tedbirler alınmalıdır.	
Kent Mobilyaları	Aydınlatma birimleri, levhalar, asılı bitkiler vb. 75-120 cm bir şerit içerisinde olmalı ve yükseklikleri 220 cm. den başlamalıdır. Oturma birimleri 100 metre bir kullanılmalıdır ve oturlan bölüm yerden 45 cm ve sırt bölgesi 70 cm yüksekliğe sahip olmalıdır. Çöp kutuları, bordür taşlarına minimum 40 cm mesafede ve 90-120 cm yüksekliğe sahip olmalıdır.	Kullanılacak kent mobilyaları, keskin ve çıkıntılı kenarlara sahip olmamalıdır. Aydınlatma öğeleri, az gören engellilerce fark edilebilmesi için zıt renklerde ve üzerlerine fark edilebilir renklerde şeritler çekilmelidir. Oturma birimleri, yol kenarlarında olmalı; geçişi zorlaştırıp engellememeli, yol genişliği ve hareket alanını daraltmamalıdır. Çöp kutuları, yanıcı olmayan malzemelerden üretilen, kapaklı, tek elle kullanılabilir özellikte olmalıdır. Çöp kutuları farklı ya da ayırtıcı renkte olmalıdır.	Düzenli periyotlarla bakım-onarım çalışması yapılmalıdır
Bitkisel Alanlar	Yaya yolu boyunca veya yol güzergahındaki bitkilerin gövde yüksekliği en az 2 metre olmalıdır.	Bitkiler zorunlu durumlar dışında yaya yolunda kullanılmamalı, geçişi engellemeyecek şekilde yer seçimi yapılmalıdır.	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun her kesiminin olduğu gibi özel ihtiyaçlı çocuklarında bazı norm ve istekleri bulunmaktadır. Bu istekler arasında, kentsel yaşama katılabilme arzusu da bulunmaktadır. Kentsel yaşam alanları kentin refah düzeyini arttıran, sosyal etkileşimin sağlandığı sosyokültürel aktivite ve faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği alanlardır. Bu alanlara katılım sağlayabilmek için tüm alanlardaki hizmet ve haklara ulaşabilmek ve yararlanabilmek engelli kullanıcılar için çok önemlidir (BÖDB, 2011). Bu sebeple, parkların erişilebilir ve özel ihtiyaçlı çocuklara yönelik düzenlenmesi, yaşanabilir mekân olgusunu yaşatması ve evrensel tasarım standartlarına göre oluşturulması gerekmektedir.

Çalışma sonucunda özel ihtiyaçlı çocuklar için engelsiz parkların hayata geçmesi amacıyla peyzaj tasarımlarına yön vermesi beklenen öneriler aşağıda sunulmuştur;

- Giriş/çıkış kapıları ile bağlantılı ve yakın otopark yerleri olmalıdır,
- Alan kullanımları arasında erişilebilirliğinin sağlanması için kısa mesafeler olmalıdır,
- Okunabilir, kullanımı olan ve yalın planlar oluşturulmalıdır,
- Basamağı olmayan ve herhangi bir engel teşkil etmeyen yürüme alanları oluşturulmalıdır,

- Kullanılacak zemin kaplama malzemeleri, çevre koşullarına uyumlu ve dayanımı yüksek türden olmalıdır,
- Düzenli periyotlarla koruma-kullanma çerçevesi içerisinde bakım-onarım ve düzeltme işlemleri yapılmalıdır,
- Özellikle tekerlekli kullanıcılar için, gerekli manevra alanları oluşturulmalıdır,
- Aydınlatma, işaretleme ve işitsel kullanımlar, algılanabilir ve okunabilir şekilde oluşturulmalıdır,
- Yenilikçi ve alternatif çözümler geliştirilmelidir,
- Alan içerisinde güvenlik ve mahremiyet en üst düzeyde sağlanmalıdır,
- Alan kullanımları için çeşitlilik sağlanmalıdır ve gereksiz karmaşadan kaçınılmalıdır,
- Kullanılan donatı elemanları kolay ayırt edilebilir özellikte olmalıdır,
- Bitkisel tasarım aşamasında dikenli, zehirli vb. türlerin kullanımından kaçınılmalıdır,
- Alan kullanımları, düşük fiziksel aktivite ve güç gerektirecek şekilde oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Bayraktar A.N., 2006. Kent ve kentte bir kullanıcı grubu olarak gençler. Kent ve Sağlık Sempozyumu, Bildiri Özetleri Kitabı, s:179-180.
- Bekiroğlu, M.S., 2002. Peyzaj Düzenlemelerinde Özürlülerin Kullanımları ile İlgili Sorunların Saptanması, Doktora Tezi, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- BM, 2004. Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division for Social Policy and Development.
- BÖDB, 201., T.C. Başbakanlık Özürlüler Daire Başkanlığı, Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı 2010-2011, Ankara.
- Çelik A., Ender E., Akdeniz S.N., 2015. Engelsiz Parklarda Peyzaj Tasarımı. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi. 8 (2).
- DEB, 2011. Dünya Engelliler Birliği Kurultayı. Erişilebilir Şehir Yönetmeliği.22-23 Ekim 2011. İstanbul.
- DEV, 2010. Dünya Engelliler Vakfı. Engelsiz Şehir Planlama Bilgilendirme Raporu. İstanbul.
- Özdener N., 2006. Mardin’de özürlüler görmezden gelinemez. Kent ve Sağlık Sempozyumu, BURSA, Bildiri Özetleri Kitabı – Poster Bildiriler, s: 367-368
- ÖZİ, 2010. Yerel yönetimler için ulaşılabilirlik temel bilgiler teknik el kitabı, H. Kaplan, Ü. Yüksel, A.B. Gültekin, C. Güngör, N. Karasu, M. Çavuş (Eds), T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, General Publication No:49, ISBN: 978-975-19-4679-9, Ankara, pp. 1-139.
- TSE, 2012. TS 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretleme Tasarım Kuralları.
- Uslu, A., Shakouri, N. 2012. Engelli Çocuklara Dost Oyun Alanı ve Dış Mekân Tasarımı. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(5):367-374
- URL 1, 2021. <http://engelsizkent.org/tasarim> (Erişim Tarihi: 11.04.2021)

ÇOCUĞUN KENDİNİ İFADESİNDE ÇİZGİLERİN VE RENKLERİN ÖNEMİ

Münire Meral Yağcı Turan

Doktor Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim İş Öğretmenliği, Diyarbakır, Türkiye, ORCHID No: 0000-0002-3453-6220

ÖZET

Resim sanatı; duygu, düşünce ve hayallerin, beceri ve hayal gücünün kullanılarak ifade edilmesine ve başkalarına iletilmesine yönelik yapılan yaratıcı insan etkinliğidir. Sağlıklı bir duygusal gelişim için bireyin kendisini sanat yoluyla ifade etmesi büyük önem arz eder. Resim Sanatı daha çok sanat tarihi içerisinde incelenmiş olsa da sosyoloji ve psikolojinin de inceleme alanına girmiştir. Özellikle psikoloji biliminde çocukların iç dünyasını anlamak için resim sanatına çokça başvurulmuştur. Çünkü resim yapmak, çocuğun kendini ifade ederken en sık başvurduğu yollardan bir tanesidir. Resim yaparken kullandığı çizgiler ve renkler, çocuğun kendi iç dünyasını ifade ediş biçimi ve zihinsel, duygusal ve motor gelişiminin göstergesi olarak nitelendirilebilir. Yetişkinler gibi kendilerini sözel olarak ifade edemeyen çocukların yaptıkları resimler, iyi analiz edildiğinde bize iç dünyaları hakkında birtakım ip uçları verir. Resim ve diğer sanatsal üretimleri onların iç dünyasını anlamamız için bize ilettiği bildirilerdir. Çocukların sanatsal üretimlerinin arka planında yer alan anlamın algılanması için çizgilerin ve renklerin ne anlama geldiklerini bilmek gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmada çocukların çizgisel gelişim basamakları, çocuk resimlerinin özellikleri ve çocukların resimleriyle bize anlattıklarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sanat , Resim, Çocuk Resimleri, Sanat Eğitimi

Giriş

Çocuğun dünyasını anlamada dilsel olmayan iletişimin büyük bir önemi vardır. Dilsel olmayan iletişim, dilsel olandan çok daha fazla mesaj barındırabilir. Bu iletişim yolunun en bilineni resim yapmaktır. Resim yapmak çocuğun kendisini ifade edebildiği en önemli yollardan birisidir. Çocuk ile resim arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Çocukların ortaya çıkardığı resimler ve diğer sanatsal üretimler, onların psikolojik durumlarını, çevresiyle ilişkilerini ve duygularını sergileyerek iç dünyalarını yansıtır.

Artut(2004), konuşmadan önce gelen çizgi eyleminin, çocuğun kendi varlığının bir ifadesi olduğuna değinmiştir. Artut, Sanat Eğitimi ve Kuramları adlı kitabında Edward D. Bono'nun konuyla ilgili şu görüşüne yer vermiştir.

“Küçük çocuklar fikirlerini sözlerle ifade etmede her zaman çok iyi değiller; sözcükleri kullanmaları için ısrar ederek fikirlerini kısıtlamak yazık olacaktı. Tekrarlayalım, bazen sözcüklerin anlaşılması zor olabilir ve gizledikleri anlamın yorumlanabilmesi için tahminler yapmak zorunda kalabiliriz. Halbuki çizimler açıktır ve görece daha belirgindir. Bir çizebilmek için kendinize belirli bir fikir üretmelisiniz; bir çizimde “tuğlalar yerlerine daha hızlı yerleştirilir” diyemezsiniz, çünkü bunun nasıl yapıldığını göstermek zorundasınızdır. Başka avantajlar da var. Bir çizimde tüm düşüncüyü bir anda görebilir, eklemeler, değişiklikler düzeltmeler vs. yapabilirsiniz. Sözcükler kullanıldığında ise ya belleğinizde tümüyle tutmak ya da elinizdekini her görmek istediğinizde tanımınızı başından sonuna okumak zorunda kalırsınız. Yaratıcı insanlarla yapılan yeni bir araştırmada, hepsinin ortak özellik olarak çizimler ve taslaklar kullandığının görülmesi ilginçtir. Son olarak dezavantajlı ortamlardan gelen çocukların, iş sözcükleri kullanmaya gelince yetersiz kaldıkları gerçeği var. Fakat yapılan ön çalışmalar görsel ifade söz konusu olduğunda bu yetersizliğin tekrarlanmadığı izlenimini vermektedir (194).”

Çocuk yaptığı resimle kendisinin bir parçasını yansıtmaktadır. Bu yansıtmayı gerçekleştirirken, herhangi bir uyarıma ihtiyaç duymaz. Dilsel becerileri henüz tam anlamıyla olgunlaşmamış olan çocuk için resim yapmak kendiliğinden gelişen, istemli bir davranıştır. Her çocuk, resimlerini herhangi bir engelleme ya da yönlendirme olmaksızın tamamen kendisinde var olan yaratıcılık dürtüsüyle oluşturur.

Çocuğun ortaya çıkardığı resim ya da diğer sanatsal üretimler, aynı zamanda ruhsal bozuklukların tanınmasında ya da kişiliğin değerlendirilmesinde de yararlı bir araç olduğu görülmüştür. Resimleri analiz ederek, inceleyerek kullanmak ve değerlendirmeye almak insanın iç dünyasına girebilmenin en doğal ve uygun yoludur. Çocuğu tanımaya çalışan uzman, çocuğun yaptığı resimleri çocuğun iç dünyasını ve klinik bulguları yansıtan yalın bir anlatım aracı olarak değerlendirmektedir.

Resim; çocuk için yapılması hem kolay, hem de oyun olarak algılanan bir etkinlik olduğu için çocuk ile ilgili bilgilerin ve klinik bulguların tüm doğrallığıyla ortaya koymasına olanak sağlar. Çocuk resimlerinde, çocuğun kağıdı kullanım biçimi, kompozisyon kurgusu, renkleri uzmanlar için anlamlıdır. Aynı zamanda resim, çocuklarının bedensel zihinsel ve motor gelişimlerinin, becerilerinin düşünüş biçimlerinin yanında çevresindeki bireylerle olan ilişkisini yansıtan ipuçları vermesi açısından önem taşır.

Malchiodi (1998), çocuğun yaşadığı yer onun resme olan ilgiyle doğru orantıda olduğuna değinmiştir. O'na göre çizilen resimde çocuğun bulunduğu kültürün etkisi vardır. Çocuğun çizdiği resmi etkileyen bir diğer durum çevredir. Çocuklar resimler de içsel dünyalarını, dış dünya da algıladıklarını ve deneyimlerini anlatmada araç olarak kullanır. Eğer çocuk resim çizerken kendisini ailesiyle, arkadaşlarıyla veya öğretmeniyle birlikte çizmesi resmini çizdiği kişilerle arasında olan bağı göstermektedir. Bir bakıma çocuk resmi, aynı zamanda kültürel ve sosyal belirleyicileri değerlendirme olanağı da tanımaktadır.

Çocuklarda psikoterapötik olarak çalışırken kullanılan projektif resim testleri çocuğun içsel işleyişinin anlaşılmasında oldukça etkilidir. Çocuk, içten gelen dürtülerle yaptığı resimler ve diğer sanatsal ürünlerle, kişiliğini oluşturan unsurları, engelsiz bir anlatım diliyle ifade eder. Bu nedenle yetişkinlerin psikolojik sorunlarının kaynağını bilmek için, çocuk gibi resim yapmaya yönlendirilmeleri, çocuk resminin önemini hatırlatır.

“20. yüzyılın başlarında çocukların yaptıkları resimlerin sözcüklerden daha güçlü bir ifade aracı olduğu keşfedilmiştir. Bu keşif sonucu çocuğun iç dünyası ile ilgili ipuçları elde etmede çocuk resimlerinden yararlanılır. Ayrıca çocuk resimlerinden çocuğun zekâsını ölçmeye yönelik ölçeklerin geliştirilmesine ve çocuk resimlerinin gelişim basamaklarının belirlenmesine yönelik araştırmaların da başladığını görmekteyiz. Bu yönde araştırma yapan bilim insanları arasında İtalya’da Corrado Ricci; Almanya’dan Georges Kerschensteiner, Georges Rouma ve Karl Bühler, Fransa’dan G. H. Luquet, A.B.D.’den Florence Goodenough’ı sayabiliriz.” (Dilmaç, 209)

Yavuzer (2000) bu araştırmacılar içinde Goodenough’ın, 1926’da, çocukların çizgilerini sistemli bir biçimde değerlendirmek üzere bir ölçüm yöntemi geliştirdiğini belirtmiştir. Çocuğun iç ve dış dünyası arasında ki uyumu yansıtan resimler çocuk için kendini ifade etme aracı ve dünyaları arasındaki uyumu yansıtan bir tanı belgesi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. 1885-1920 yılları arasındaki dönemde birçok farklı ülkede çocuk resimlerini biriktirme, onları betimleme ve sınıflandırma çabaları görülmüştür.

Buna göre; çocuk resmi değerlendirmelerini objektif ve rasyonel bir sistemde incelemek için pek çok bilim insanı tarafından kuramsal çalışmalar yapılmıştır. Çocuğun sanatsal gelişimi, Rouma (1903), Luquet (1913) ve Lowenfeld (1947) gibi bazı araştırmacılar tarafından kuramsallaştırılmıştır. (Yavuzer, 22)

Çocuğun Sanatsal Gelişim Evreleri

Çocuk resimleri birçok bilim insanı tarafından gelişim dönemlerine göre sınıflandırılmıştır. Bunlardan en önemlisi Victor Lowenfeld’dir. Lowenfeld çocuğun sanatsal gelişimini aşağıdaki şekilde evrelerine ayırmıştır.

1. Karalama Evresi (2-4 yaş).
2. Şema Öncesi Evre (4-7 yaş).
3. Şematik Evre (7-9 yaş).
4. Ergenlik Öncesi Evre (9-11 yaş).
5. Mantık Çağı (13 yaş).

1.Karalama Evresi

Çocuğun kalemi ilk eline aldığı ve yüzey üzerinde kontrolsüzce gezdirdiği evredir. 2 yaşından başlayıp 4 yaşına kadar süren bir gelişim evresidir. Bu evrede ilk işaretleri çocuğun koyduğunu kağıt yüzeyi dışında bazen bir duvarda, bazen bir kitapta bazen de diğer farklı yüzeylerde gözlenmektedir. Bu evrede kas gelişimine paralel olarak gelişen kendi içinde 3 farklı evre vardır. Bunlar kontrolsüz, kontrollü ve adlandırılan karalamalar olarak isimlendirilir. Çocuğun motor kas gelişimine bağlı olarak gelişi güzel yaptığı karalamalar, kas gelişimi ilerledikçe daha kontrollü çizgilere evrilir. Giderek bilinçli olarak kullanılan çizgiler çocuk tarafından isimlendirilmeye başlar. Yetişkinlere anlamlı gelmeyen herhangi bir kırık veya yuvarlak çizgi çocuk için anne, baba ya da herhangi bir nesne olabilmektedir.

2.Şema Öncesi Evre

Bu evre, çocukta algılama kavrama ve öğrenmede belirgin bir gelişimin izlendiği bir evredir. Karalama evresinde gördüğümüz sadece çizimlerden oluşan biçimler yoktur. Kullandığı yüzeyi daha planlı olarak doldurmaya çalıştığı bir dönemin içerisinde. Nesneler ve olaylar arasında kendi dünyasında ilişkilendirme yapmaya çalışmaktadır. Bu yüzden yüzeye aktarmak istediği nesne ya da kavramla ilişki kurma kaygısı yaşamaktadır.

Bu evrede öğrenme geliştikçe çizgilerindeki semboller şemalara dönüşerek, anlam zenginleşmeye başlar. Viktor Lowenfeld şemalar için şu ifadeleri kullanmıştır:

“ ...şema, çocuğun ruhsal yapısını ortaya koymaktadır. Bir çocuğun şemasındaki yuvarlak, kapanmayan ve güvensiz çizgilerden onun kaygılı ve duyarlı olduğunu saptayabildim; buna karşılık bir başka çocuğun dörtgen biçimindeki gövde resminde de onun kararlılığını izleyebildim, en erken şemalarda bile çocuğun kişiliği okunabilir.”(Yavuzer,1995)

Ev, ağaç ve insan figürleri kabaca betimlenir. Özellikle insan figüründe vücut oranları abartılıdır. Perspektif kaygısı olmamakla birlikte plan yapma becerisinde gelişme gözlemlenir. Nesnenin kendi rengini kullanmaz, renkler oldukça canlı ve coşkulu bir şekilde kullanmaktadır.

3.Şematik Evre

Şematik dönemde çocuk artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındadır. Çevresinden haberdardır. Bilişsel gelişimin hızlı olduğu bu evrede motor becerilerinde ve sosyal ilişkilerinde bir süreklilik ve artış gözlemlenir. Yeniliklere karşı ilgi duydukları bu evrede yeni bir şeyler üretmenin hazzını yaşarken yetişkinler ve akranları arasında kabul görme ve beğenilme arzusu belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Çocuk artık resimlerinde sadece kendisi ile olan ilişkilerini değil başkalarının birbirleriyle olan mantıksal ilişkilerini de göstermektedir.

Resimlerinde nesneleri, boyut ve renk açısından gruplandırabilme becerisinde gelişme görülür. nesneleri sınıflandırır, karşılaştırır ve sıralar. Okuma ve yazma öğrenildiğinden resimlerde yazı ve simgelere rastlamak olağandır. Çoğu resimlerde konuşma baloncuğuna rastlanır. Bazı durumlarda da resim yazılı açıklamada bir yardımcı durumuna gelir.

“...onların bu heyecanlarını ve isteklerini kırmamalı ‘konuşan resimleri’ni engellememeliyiz.”(Buyurgan ve Buyurgan ,54)

Çocuklar bu evrede mekansal ilişkileri de resimlerine aktarabilmektedir. Figürler ve nesneler tasarlanan mekanlarla özdeşleştirilmiştir. Örneğin ,ağaç varsa yaprakta olmalı, baca varsa duman da olmalı , evin içi görünmeli gibi ...

Renk kullanımında gerçeğe yönelim izlenmektedir. Çocuk, nesnelerin kendi renklerini kullanmaya başlar. Şema öncesi evrede kullanılan coşkulu renkleri, nesnelerin kendi renklerine bırakmıştır.

4. Ergenlik Öncesi Evre

Gerçeklerle daha fazla ilgilenmeye başlayan çocuk bu evrede sosyal özgürlüğün bilincine de varmaya başlamıştır. Açık bir şekilde çevresiyle ilişkilerinde gruplaşma ve özellikle cinsiyet farkı gözlenmiştir. Bu farklar resimlerinde işledikleri konulara da yansımıştır.

“...piaget’in çete çağı olarak isimlendirdiği bu evrede kız çocukları genellikle gelin-damat,kraliçe, kalpler,sevgi gibi yönelirken erkek çocukları futbol, savaş, silahlar gibi konuları bolca çizer”. (Buyurgan ve Buyurgan,55)

Duygusal gelişimin en yoğun yaşandığı dönemin içinde olduklarından yaptıkları resmi çevresiyle paylaşmak istemez ve eleştirilmesine tahammül etmezler. Gerçekle daha fazla ilgilenilen bu evrede mekan ve perspektif kaygısı belirgin bir biçimde hissedilir. Resimlerdeki nesneleri gerçek oranlarına göre yansıttıkları görülür. Renk kavramı gelişir, renkleri anlam ve amaçlarına uygun olarak kullandıkları gözlemlenir.

5. Mantık Çağı

Ergenliğin başladığı dönemdir. Çocuk için bedensel ve ruhsal açıdan büyük değişimlerin yaşandığı ve başkalarının görüşleriyle kendi görüşlerini kıyasladığı bir dönemin içerisinde. Dolayısıyla bu değişim resimlerine de yansır. Smith’e göre :

“ Resimlerinde sosyal, etik sorunların yanısıra acı ve neşe gibi soyut kavramlar sembolize edilir. Nesnel ve teorik algılama, hipotezle muhakeme etme resimlerinde yetileri önemli bir değişiklik olarak göze çarpar”. (Artut,212)

Resimlerde perspektif ve ayrıntılara inme yetisi dikkat çeker. Soyut düşünceleri yorumlama ve yansıtma çabası görülür.

“Çocuklar bu çağda daha meraklı ve gözlemci olduklarından, resimlerinde büyük değişimler belirtmeye başlar. Bu yaşa kadar resimlerde gözüken “erkek kıyafeti”, “kadın kıyafeti” şablonları, yerini daha gerçekçi çizimlere bırakır. Artık kıyafetlerdeki kırışıklıklar, objelerdeki ışık-gölge değerleri “keşfedilmiştir” ve bu keşifler resimlere de yansır. Bu evrenin sonlarına doğru, harekete göre değişen kıyafet parçaları bile gözlemlenir; örneğin koşan figürü gömleği, hareketin doğasına uygun çizgilerle gölgelendirilir. İnsan figüründeki eklem yerleri de, farklı açılarda çizilmeye başlar.”(Lowenfeld ve Brittain,220).

Çocuk Resimlerinin Analizi

Çocuk resimlerini analiz ederken insan figürü ve diğer nesnelerin detayları pek çok açıdan çocuğun kişiliğiyle ve çevresiyle ilgili ayrıntıları bize gösterebilmektedir. Ayrıca çocuğun akranlarıyla kendi resmini karşılaştırması ve bunun sonucunda kendini keşfetmesi mümkün olabilmektedir. Başkalarıyla olan

ilişkilerinin ölçütü olarak çocuktan aile, grup resimleri veya arkadaş, oyun arkadaşı ya da öğretmen çevresiyle ilgili resim çizmesi istenebilir. Bunun analizinde çocuğun ailesine çevresine öğretmenlerine ve arkadaşlarına olan davranış, tutum ve ilişkileri hakkında fikir edinilebilir.

“Araştırmacı, bir çocuğun resmine bakarken, çocuk resmiyle ilgili oluşturulmuş genel yargıları, kuramları aklında bulundurmalıdır. Ancak bir yandan da, bu kuramsal genellemelere eleştirel bir gözle bakabilmeyi başarabilmelidir.” (Lowenfeld ve Brittain,395)

Resim analizinde, bir eseri tartışmak için yöntem geliştiren ilk sanat eğitimcisi Feldman’dır. Feldman’ın 1970’te geliştirdiği bu yönteme göre “öznel” ve “bağlam içinde” olmak üzere iki çeşit sanat eleştirisi vardır. 1986’da Feldman’ın öğrencisi olan Mittler bu yöntemi “Bakmayı Öğrenmek/Öğrenmek İçin Bakmak” olarak adlandırdığı bazı sorularla geliştirmiştir.

Çocuk resimlerinde önemli detaylardan biri, çocuğun çizmek istediği konuları seçerken sadece resim yapmak için değil, resimden öteye bilgiler vermek için de bu konuları seçebileceğidir.

Bu detayların ve özelliklerin belirlenmesinde, yorumlanmasında özel belirti ve işaretlerden yararlanılmaktadır. Marvin Klepsch ve Laura Logie (1982) "Children Draw and Tell" adlı yapıtta çocuk resmindeki çizgileri psikolojik açıdan şu başlıklar altında değerlendirmişlerdir.

a- Büyük oranlı resimler;

Çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir.

b- Küçük çizgiler;

birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler çoğunlukla, korkak, çekingen, içe dönük çocukların ürünleridir. Küçük boyut genellikle onların güvensizliklerinin simgesidir.

c- Baş çizimi;

Çocuk resminde çok küçük ya da büyük kafa çizmek genelde; zihinsel açıdan yetersiz olan çocuklar tarafından veya tam tersi zihinsel açıdan kendini diğer çocuklardan daha ileride gören çocuklar tarafından çizilmektedir.

d- Ağız çizimi;

Ağızın önemi; temel iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar kalın çizgilerle büyük ağız yapma yoluna giderler. Çoğunlukla anne ve babalarına bağımlı çocukların resimlerinde ağız alanına saplandıkları dikkati çeker.

e- Gözler;

Gözler hayatta büyük rol oynar. Dış dünyayla temasımızı ilk önce gözlerimizle sağlarız. Gözler; çocuk resimlerinde korunmayı, kollanmayı ifade eder.

f- Ayaklar;

Büyük ayakların çizilmesi kendine güven duyma arzusunun simgesidir. Yorgun, ümitsizliğe düşmüş, deprime (çökkün) çocuklar ayak çizmekte güçlük çekerler

g- Burun;

Astımlı çocuklar çoğunlukla solunum güçlüğünden kaynaklanan sorunları nedeniyle burun çizgilerini vurgulayarak ya da büyük biçimde çizerler.

h- Kulaklar;

Çok büyük kulaklar, işitme zorluğu olan çocuklar tarafından çizilir. Aynı zamanda, başkalarının kendi hakkında konuştuklarını düşünen kuşkucu çocuklar kulak figürlerini vurgulayarak abartılı biçimde çizerler.

i- Parmaklar;

Çocuk, eğer parmakları detaylı çiziyorsa bu obsesyonu göstermektedir. Çocuk, resimde beş parmaktan fazla çiziyorsa, bu çocuğun ihtiraslı olduğunu gösterir.

j- Dişler;

Dişler, saldırganlığı ifade ederler. İri çizilmiş dişler aşırı saldırganlık göstergesidir.

k- Eller; Resimlerinde, elleri gizleyerek, vücudun arkasına saklayarak çizen çocukların genelde ya tırnak yeme, ya da parmak emme alışkanlığı vardır.

Sonuç

Çocuk resimlerinin yetişkinler için ilgi çekici hale gelmesinin nedeni onun kendine has bir anlatım dilinin olmasıdır. Psikolojinin de bir bilim dalı olarak kabul görmesi ile birlikte çocuk resmine ilgi artarak devam etmiştir. Psikoloji bilimi sayesinde çocuk resimlerinin bireyin, zihinsel gelişimin göstergesi olduğu kadar onların karmaşık dünyasını kendine özgü yansıtma şekli olduğunun görülmesini sağlamıştır. Bu durum çocuk resimlerine olan ilgilinin farklı bir yöne kaymasına neden olmuştur. Oysa ki ; her çocuk tektir ve kendine özgü bir kişiliği vardır.

“Bilinçaltıyla ilgili “ham maddeyi”; çocuk resmini, rüyaları, dil sürçmelerini vs. her açıdan değerlendirmek gerekir”.(Freud, 1926/1994, s. 52).

Çocuklarla derinlemesine çalışmamış ve psikoloji konusunda uzman olmayan bir araştırmacının, sadece tek bir resimden hareketle yorum yapması doğru bir yaklaşım değildir.

“(…) Resim, bir tutum ölçeği olarak tek başına kullanılmaz. Ancak bu amaçla kullanılan başka bir projektif ölçeğin, gözlem ya da çocukla görüşmenin bir tamamlayıcısı olabilir” (Yavuzer, 14)

Psikanaliz’in kurucusu Freud (1926) da, “resimden hareketle teşhis koymak” gibi tek yönlü yaklaşımların sakıncalı olduğunu düşünür. Dolayısıyla resim ve çocuğun ortaya çıkardığı diğer sanatsal ürünleri sadece bir tanı ölçeği olarak görmemeli; çocuğun iç dünyasından dışarıya yansıtamadığı ihtiyaçlarının kaynağına ulaştıracak önemli bir iletişim aracı olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Kaynakça

1. Artut, K. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara : Anı Yayıncılık
2. Buyurgan,S.,Buyurgan, U.(2012). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi
3. Dilmaç,O.(2015). “Franz Cizek (1865-1946) ve Çocuk Sanatı Paradigması.” *Milli Eğitim*, Sayı 207, Yaz/2015,s.203-217
4. Freud, S. (1994). Kendi Kendine Psikanaliz. (Çev. T. Büyüköken). İstanbul: Düşünen Adam Yayınları. (Eserin aslı, 1926’da yayımlanmıştır.)
5. Kelepsch, M. -Logie, L., (1982)Children Draw and Tell i An Introduction to the Projective Uses of Children 's Human Figure. BrunnerIMazel Inc., Newyork,
6. Lowenfeld,V., Brittain,W.L.(1964).Creative and mental growth (Second Edition)NewYork: The Macmillan Company
http://archive.org/stream/creativementalgr00/creativementalgr00_djvu.
7. Yavuzer,H.(1998).Resimleriyle Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi
8. Yavuzer, H. (2000). Resimleriyle Çocuk, , İstanbul: Remzi Kitapevi.

9. Yavuzer, H. (2001). Çocuk Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitapevi.
10. Malchiodi, C. A. (1998). *Understanding children's drawings*. Guilford Press.
11. Robert S. Feldman (1980). Detecting Deception in Children
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1460-2466.1980.tb01974.x>

ÇOCUK KİTABI RESİMLENDİRİLMESİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN ÖNEMİ

Fatih M. Durmuş

Grafik Tasarımcı, İllüstratör, Folklor Araştırmacısı, ORCID No: 0000-0002-3497-0270

ÖZET

Bu sunumda, çocuk kitabı resimlendirilmesinde kültürel öğelerin kullanılmasının önemi, grafik tasarımcı ve folklor araştırmacısı bir sanatçının bakış açısından ele alınacaktır. *Fatih M. Durmuş*'un çocuklar için hazırlayıp resimlendirdiği hem Türkiye, hem de diğer ülkelerde beğeniyle kabul gören kitapları, yeni nesillerin Türk kültürünü tanıyıp yakınlık duymalarında etkili olmaktadır. Sunumda, *Durmuş*'un konuyla ilgili yenilikçi yaklaşımının ve kitapları nasıl hazırladığının kısa hikayesinin yanı sıra; Türk kültürü, geleneksel sanatlar, ülkemizdeki resimli kitapların tarihi ve resimli anlatım geleneğinin gelecek kuşaklar üzerindeki olası etkileri de ele alınacaktır.

Çocuk kitapları, çocuğun okuma alışkanlığı edinmiş bir fert olarak yetişmesinde en etkili araçtır. Kitap - çocuk ilişkisi çocuğa, insanı ve doğayı tanıma, bulma ve anlama imkanı verir; çocuğu toplum içindeki hayata ortak eder ve duygu/düşünce hayatı için yeni beslenme kaynakları ortaya çıkarır. Çocuğun gelişim sürecine ve toplumsallaşmasına katkı sağlar. Gerek ülkemizde, gerekse dünyada çocuğa yönelik her alanda ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi artarak sürmektedir. Bunda gelişen teknolojinin ve hızlı iletişimin de büyük rolü vardır. Ancak bu yönelişte yer yer ticari kaygıların öne çıkması ile birlikte; çocukların sınırsız hayal güçlerinin, gelişmeye açık görsel ve zihinsel kapasitelerinin çoğunlukla göz ardı ve hatta istismar edildiği de bir gerçektir.

Fatih M. Durmuş'un hazırladığı ve resimlediği çocuk kitaplarında bu gerçekler de göz önünde bulundurularak; çocuklarımıza kültürel mirasımızı tanıtmak ve sevdirmek amacıyla, minyatür resimleme sanatının özgür ifade gücünden yararlanılmıştır. Bunu, “geleneğin özünü koruyarak geleceğe taşıyan öncü ve yenilikçi bir yaklaşım” olarak değerlendirmek mümkündür. Çocukların sağlıklı nesiller olarak yetişmeleri ve geçmişlerini tanıyarak geleceklerini en mükemmel şekilde inşa etmeleri, bizlerin bu konudaki çabaları sayesinde mümkün olacaktır. Amaç kültürümüzün, folklorumuzun çocuklarımıza tanıtılması ve sevdirmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, kültürel öğeler, resimleme, folklor

THE IMPORTANCE OF INCLUDING CULTURAL ELEMENTS IN ILLUSTRATED CHILDREN'S BOOKS

ABSTRACT

In this presentation, the importance of the use of cultural elements in children's books will be explored through the perspective of an artist who is a graphics designer and a folklorist. Illustrated books that were created by *Fatih M. Durmuş* have received much praise both in Turkey and abroad for their contributions to youth's appreciation and understanding of Turkish culture. This presentation will include a quick overview of *Durmuş*'s innovative approach to illustration within the context of Turkish culture, traditional arts, and history of illustrated books in Turkey, as well as the potential effects of the tradition of illustration on future generations.

Children's books are an important tool that enable children to grow as adults with a love of reading. The relationship between a book and a child leads to a discovery and understanding of humanity and the environment; it brings the child into social life and presents him/her with new resources to nourish his/her feelings and thoughts; contributing to the child's growth and becoming social. Due to the speed of communication and technologies, many platforms increasingly offer a variety of products and services to children in Turkey and around the world. It is important to note that this consumerism often disregards and

takes advantage of children's infinite imagination and their visual and intellectual capacities that are yet to be formed.

Fatih M. Durmuş's work reflects these concerns. In order to introduce Turkish culture to youth and invite them to develop an affinity towards it, he taps into the freedom of expression found in miniature paintings. This could be interpreted as "a pioneering innovative approach to carry cultural traditions into the future." It is only through our efforts children will become those healthy generations who know their past, so that they can build a better future for themselves. The goal is to introduce children to their folklore and culture, so that they may develop an affinity.

Keywords: Children's books, cultural elements, illustration, folklore

GİRİŞ

"Bu coğrafyada yaşayanların özünde, bilinçli ya da bilinçsiz sönmeye terkedilen bir cevher gizli.

Biraz Nasreddin Hoca'nın mizahı, biraz Deli Dumrul'un asabiyeti, biraz Koca Yunus'un sabrı ve sevgisi, biraz Mevlânâ'nın aşkı, biraz Hacı Bektaş'ın bilgeliği, biraz Lokman Hekim'in merakı, biraz Keloğlan'ın acarlığı, kısaca bu topraklarda yaşamış efsane, masal, mitoloji, hikaye, fıkra, türkü kahramanları; sevdalarıyla, hasretleriyle, sevinçleriyle, hüznleriyle hepimizin içinde bir yerlerde durmakta...

Kültürümüz ve geleceğimiz açısından çok önemli olan o cevheri tekrar parlatmak, gelenekselden geleceğe bir köprü oluşturmakla mümkün... Bu ise işe en başından, çocuklardan başlamak demek..."

Bu Kongre ve daha öncesinde Çocuk Kitabı Resimlendirilmesi hakkında çok yazı yayımlandı. Ben bu sunumumda, kırk senelik mesleki birikimimle bir grafik sanatçısının tarihimizi ve kültürümüzü anlatan çocuk kitapları resimlemeleri konusunda kendi alanında neler yapabileceğini ya da yapması gerektiğini aktarmaya çalışacağım. Öncelikle bu amaca gönül verenlerin yolunu aydınlatmak amacıyla, kitap hazırlarken hangi aşamalardan geçtiğimi tecrübelerim ışığında kısaca izah edeceğim.

- 1- Kitap konularını seçerken nelere özen gösterdim?
- 2- Seçilen konulardaki metinleri neden sadeleştirdim?
- 3- Resimleme yaparken neden minyatür resimleme sanatından esinlendim?

1- Kitap hazırlamak uzun bir araştırma dönemi gerektirmektedir. Zengin bir hazine gibi bir köşede duran kültürel mirasımız olunca konu seçmek, öncelik sırası yapmak daha da zorlaşmaktadır. Bu, daha önce birçok çalışmalar yapılmış olmasına rağmen; eksikliği, özellikle kültürel mirasımızı çocuklarına aktarmak isteyen aileler tarafından hissedilen bir konudur. Küçülen dünyamızda artık her türlü bilgiye erişmek, her kültürden etkilenmek mümkündür. Benim amacım, bu karmaşık ortamda çocuklarımızı gelişen teknolojiyi de gözardı etmeden kendi kültürümüzle tanıştırmak, sevdirmektir. Bu nedenle, seçtiğim konular da kültürümüzden, tarihimizden, folklorumuzdan ve mitolojimizden olmaktadır. Bir kitabın ortaya çıkması için en az üç yıllık bir çalışma sürecinden geçiyorum. Bu sürenin yarısını araştırmaya ayırıyorum. Konuyu tespit ettikten sonra onunla ilgili kaynakları bulup ortaya çıkarıp, kitabın omurgasını meydana getiriyorum. Sürenin diğer yarısı ise metinleri seçip sadeleştirmek, resimlemek ve dijital ortama geçirmektir.

2- Konular seçilip metinler ortaya çıkarken, çocuklara hitap ettiğimizi unutmamak gerekir. Yazım sırasında metnin özünü ve ruhunu bozmadan, metinde geçmesi muhtemel şiddet öğelerini de yumuşatarak vererek, çocukların algılayabileceği sade bir dil kullanmak gerekmektedir. Burada işin püf noktası ise sadeleştirirken aynı zamanda ana metnin vermek istediği mesajı da verebilmektir.

3- Metin önümüze geldiğinde bunu resimlemede nasıl kullanabiliriz sorusu ortaya çıkar. Burada bu konuya belki de dünyada en uygun sanat minyatür sanatıdır. Öyle bir masalsı anlatım tarzı vardır ki, insanı adeta o resmin içine alır. Minyatürde mekan kısıtlaması yoktur, aynı evin hem içini hem dışını görebilirsiniz. Dereler sarı, ovalar pembe, gökyüzü mor, bulutlar kırmızı olabilir. Perspektif yoktur. Bir mağaranın, bir kuyunun içini de dışını da aynı anda görebilir, insanları ağaç büyüklüğünde yapabilirsiniz. Birkaç konuyu aynı anda bir karede anlatabilir, üstelik resmin içine, bütünlüğü bozmayacak şekilde yazı yerleştirebilirsiniz. Böyle bir masalsi çizim imkanı, hem de kültürümüzden süzülüp gelen bu sanat, ancak baş tacı edilip kullanılabilir.

Tabii ki bu çizim sanatının da tarihten gelen örneklerinde şiddet öğelerine rastlanmaktadır. Bu o zamanlarda normal sayılabilir, çünkü genellikle olmuş bir vakayı anlatan minyatürlerde ya bir kahramanlık öyküsü, ya bir savaş olmaktadır ve resimler yetişkinlere hitap etmektedir. Ben, çocuklara yönelik resimleme yaptığımdan dolayı, insana, hayvana ve doğaya yönelik şiddet öğelerini kullanmamakta özen göstermekteyim.

Bu kısa girişten sonra çocuk kitabı resimlemeleri konusuna biraz değinmek isterim.

Geçmişten Günümüze İllüstrasyon-Resimleme:

Resimleme yani İllüstrasyon, Latince "Illustrare" kökünden gelir ve anlamı "anlaşılır yapmak"tır. Metni açıklamak ya da süslemek amacıyla kitaplara konan, bir fikrin, bir olayın, bir mesajın bazen olduğu gibi bazen de yorum katılarak somutlaştırıldığı çizim veya baskıyı, resimleme olarak tanımlayabiliriz. Yorumlama, uygulama ve tekniğiyle resimlemeyi genel anlamda resim sanatından ayıran özellik mesaj taşımasıdır. Resimleme yapan sanatçı da içeriği oluşturan metni, hayal gücünü ve teknik becerisini kullanarak görselleştirir.

Resimlemenin herhangi bir mesajı, yazılı ya da yazısız, en anlaşılır şekilde kavratmaya yarayan bir resim sanatı türü olduğu düşünüldüğünde, günümüzde gelişen teknolojiyle geniş bir alanda yer bulduğunu söyleyebiliriz. Havaalanlarında, alışveriş merkezlerinde, ticarete, turizmde, modada, kitap kapağı ve afişlerde, reklamcılık ve fotoğrafçılıkta, mimarlıkta ve daha birçok alanda resimleme kullanılır. Resmin, desteklediği metni çekici kılmasının yanında, anlamını güçlendirdiği bilinir. Güzel, başarıyla çalışılmış, çekici resimler kitapların değerini, çocukların ve yetişkinlerin kitaplara duyduğu ilgiyi de artırır. Bu sebeple de çocuk kitaplarının vazgeçilmez bir tamamlayıcısı konumundadırlar. Bazen çocuk kitaplarının bir sayfasında bir cümleden fazla yer kaplamayan yazının yeterli kalışı, resimleme sanatçısının başarısıdır.

Resimlemenin Çocuk Kitaplarına Yansıması:

Çocuk kitaplarına gereken önemi veren ülkelerde çocuk kitaplarının resimlenmesi başlı başına bir sanat koludur. Kitap okuyan çocukların aynı zamanda görsel olarak da eğitilmesini amaçlayan yayınevleri çocuk kitaplarının kaliteli resimlerle zenginleştirilmesine gereken özeni göstermek zorundadır. Çocuk kitaplarındaki resimler, geleceğimizin güvencesi olan çocuklarımızın birer yetişkin hale geldiklerinde, sağlıklı bir toplum oluşturmalarına dolaylı yoldan katkıda bulunur. Çocuktaki sanat zevkini geliştirmek, eğitmek, insan, doğa sevgisi vermek ve yaşadığı toplumun kültürünü de özümseyerek hayal etmesini sağlamak resimlemenin en önemli etkileridir. Kitaplardaki resimler, okuma yazma bilmeyen çocuklar için yazı yerine geçmektedir. İyi bir resimleme kitapta süsleme unsuru olmasının da ötesinde, metnin anlaşılmasını, akılda kalmasını sağlar. Bu nedenle çocuk kitaplarının resimlenmesinde görsellik kavramı, kitabın özünü oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarındaki resim, çocuğun beyininde yeni kavramları somut hale getirmektedir.

Çocuk kitapları, çocuğun okuma alışkanlığı edinmiş bir birey olarak yetişmesinde en etkili araçtır. Kitap - çocuk ilişkisi çocuğa, insanı ve doğayı tanıma, bulma ve anlama olanağı verir; çocuğu toplum içindeki yaşama ortak eder ve onun beğenilerini, duygu ve düşüncelerini biçimlendirir, yetkinleştirir, duygu ve düşünce hayatı için yeni beslenme kaynakları yaratır. Bu kaynaklar, çocuğun anlama ve anlatma, kendini ifade edebilme becerilerini geliştirir. Kişilik gelişimi sürecine ve toplumsallaşmasına katkı sağlar. Oyuncakların çocuğun oyun gereksiniminin karşılanmasında çok önemli bir yeri olduğunu biliyoruz. Çocuk kitapları da görsel ve içerik özellikleriyle çocuğun ilgisini çekmeli, çocukla iletişim kurarak onu eğlendirmeli, bilgilendirmelidir.

Yirmibirinci yüzyılın içinde olduğumuz şu günlerde toplum içinde ve teknolojide yaşanan değişimlerden geri kalmamak ve teknolojiye yararlanma yollarına gitmek, geleceğimiz açısından bizlere birçok avantaj getirecektir. Çağdaş ve modern bir eğitim anlayışı ile yetiştireceğimiz çocuklarımızın olayları yorumlayabilme, eleştirel bakış açısı geliştirme ve gerektiğinde duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade ederek tavır koymasını bilmeleri, okuma öncesi çağlarından itibaren bilinçli bir şekilde ve özenle seçilmiş resimlerle donatılmış kitaplarla sağlanabilir.

Resimleme Sanatçılarının Konuya Yaklaşımı:

Sadece ders kitaplarının bir insanı her yönden yetiştirmesi imkansızdır. Ders kitaplarının yanı sıra diğer kaynaklarla da çocukların eğitimleri desteklenmelidir. Kaliteli resimlerle zenginleştirilmiş çocuk öyküleri, çocuğun eğitimini ve hayal gücünü destekler nitelikte olmaları bakımından ayrı bir öneme sahiptirler. Öyle ki, gelişmiş bir hayal gücü bireylerde hayatın her alanında ve her meslek dalında; bilim, sanat, müzik ve hatta iş dünyasında onları hiç yalnız bırakmayacak önemli bir zenginlik olacaktır. Bu yüzden, çocuk kitaplarını yazacak ve resimleyecek kişiler, her yönden çocuğun gelişim özelliklerini bilmeli, çocuk ruhunu iyi tanımalı, onların nelerden hoşlanacaklarını iyi kestirmeli, çocukların sahip olduğu yaratıcı zeka ve düşünsel kapasiteye saygılı ürünler sunmalıdır. Ayrıca sanatçı, vermek istediği mesajları küçülen dünyamızda yaşadığı toplumun kültürünü de yansıtarak, kendi içerisinde doğal, sade bir anlatım ve çizimlerle iletmelidir.

Hayal güçlerini tetikleyen, estetik beğenilerini geliştiren, duygu dünyalarına hitap eden, zeka gelişimlerini olumlu yönde etkileyen, dünyayı ve içindeki varlıkları tanımalarını sağlayan resimler metni desteklerken çocuğun da sıkılmadan okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur. Resimsiz kitaplar çocuk için sıkıcı olabilir. Çünkü resimler çoğu zaman çocuk için metinden daha etkileyici ve akılda kalıcıdır. Bugün hala popülerliğini koruyan pek çok çocuk kitabı klasikleri, resimleriyle hatırlanır.

Resimli hikaye kitapları gençlerin yaratıcı düşüncüyü canlandırmasına, hayal güçlerinin gelişmesine ve dikkatlerini netleştirmelerine yardımcı olur. Çiftlikteki hayvan çeşitleri ile ilgili resimli bir kitaptan bir yaşındaki çocuk hayvanların isimlerini öğrenebilir. Küçük yaşlarda eşyanın biçimlerini çizimlerden öğrenen çocuk, dış dünyaya çıktığında ise onlara yabancı kalmaz.

Çocuk kitabı resimleyen sanatçılar, kendilerine verilen yazıdan yola çıkarak çalışabilecekleri gibi kendi yorumlamalarına özgü resimlemeler yapabilir ya da bir kavramdan yola çıkarak özgün tasarım yapabilirler. Çocukların her yaş grubunun değişik özelliği olduğu için, her birinin ayrı ayrı gereksinimlerinin olduğunun da bilinmesi gerekir. İlk okuma yazma eğitiminde kullanılan resimlemeler, metni açıklamak ya da yorumlamak amacı ile yapılır. Resimler sözcüklerin soyut dünyasını görselleştirirken, çocuğa çizerin yorumuyla görsel sanatlara ait birikimlerinden de örnekler sunmaktadır. Örneğin; yeni bebekler ve yeni yürümeye başlayan çocuklar, kelimesiz resimlere doğrudan tepki gösterebilir. Dört ila dokuz yaş arası çocuklar okumayı bilirler fakat ilgilerini çekecek sevimli resimlemelere de ihtiyaç duyarlar. Dokuz yaş üzeri çocuklar ise, duygusal bir ortamı açıklayan, ilginç karakterlere sahip çok canlı resimlemeleri tercih ederler. Yetişkinlerin karikatür dergilerine olan ilgisi de bu doğal sürecin bir devamı olarak düşünülebilir.

Resimlemede çocuk dünyasına duyulan hassasiyet çok önemlidir. Çocuk duygularını yakalayabilmek, çocuğa doğrudan hitap edebilmek ancak onların ilgi alanları ve algılarını harekete geçirmekle mümkündür. Çocuk kitabı yazarları ve resimleyenleri, çocuğun hem sosyal hem de zihinsel gelişimine katkı sağlamak için öncelikle çocuk eğitimi için yapılan çalışmalardan ve bu çalışmaların ürünü olan klasik kaynaklardan haberdar olmalıdır. Bu kaynaklar hem Doğu, hem de Batı kültürlerini kapsamalıdır.

Resimlemenin Dünyada Gelişimi:

Resimlemenin açıklamaya, yorumlamaya ve kavratmaya yarayan bir sanat dalı olduğu düşünüldüğünde, başlangıç tarihinin yazının kullanımından bile eski olduğu görülür. İlkçağ insanının mağara duvarlarına yaptığı çizimler onların yaşam tarzlarını ve inanç sistemlerini yansıtan, işlevsel çizimlerdi. İlk resimli kitaba Mısır'da M.Ö. 1980 yıllarında rastlanmaktadır. Resimli el yazması bu kitaplar papirüs ruloları üzerine uygulanmıştır. Bu resimlemeler yetişkinleri bilgilendirmeyi amaçlayan çoğunlukla ölüm temasını işleyen hikayelerdir.

Ortaçağ Avrupa'sında, okuma yazma bilmeyen halkı bilgilendirmek amacıyla daha çok dinsel içerikli resimlemeler yapılmaktaydı. Bu devirde mimariden küçük el sanatlarına resimleme, çoğu yerde yazının yerini tuttu. Oysa buna eş zamanlı olarak, Doğu kültürlerinde üretilmekte olan resimli el yazması kitaplarda büyük bir çeşitlilik ve zenginlik görülür. Öyle ki, kitap resimleri bilim, tıp ve teknik içerikli kitaplardan, tarihi, edebi ve astroloji konulu kitaplara kadar bolca kullanılmaktaydı. Günümüze yaklaştıkça, keşiflerin de etkisiyle seyahat önem kazanmış, resimleme insanlığın kültürel iletişimi ve gelişiminde, yazıyla beraber, önemli yer edinmiştir. Bu konuda önemli bir örnek *Marco Polo*'dur. *Marco Polo*, Cenevizlilere esir düştüğünde cezaevinde arkadaşı *Rustichello da Pisa*'ya, yaptığı gezilerde gördüğü çeşitli halkların yaşayış biçimlerini, törelerini ayrıntılarıyla anlattı ve sonra bunları bir kitap haline getirdi. Bu kitapta yer alan, yerli halkları tanıtan açıklayıcı resimler Avrupalıların dünyanın uzak bölgelerinde yaşayan farklı kültürlerden

insanlar olduğunu bilmeleri ve farklı yaşamları tanımalarında etkili olmuştur. Aynı şekilde, *Evliya Çelebi* ve *Piri Reis*'in gezi notlarında ve haritalarında yer alan çizimler de bilinmeyen ve gizemli topraklardaki yaşamı bize aktarmıştır. (Resim 1)

Teknolojinin Resimleme Sanatına Etkisi:

Çocuklara okuma yazma öğretirken eğlendirmeyi de amaçlayan Alfabe kitaplarının erken basılı örnekleri neredeyse kitap basımı kadar eskiye, yani 15. yüzyıla kadar dayanır. 18. ve 19. yüzyılın ilk başlarında ise kitap resimlemesi konusunda başarı doruk noktasına çıkmıştı. Bunlar, çizerlerin çocuklar için okumayı oyun haline getirecek, gözlem ve birleştirme yeteneklerini geliştirecek kitaplara en iyi örneklerdi. 20. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan kitaplarda resimler yazıdan daha baskındı. 1970'lerde çocuk kitabı resimlemeleri hayal gücü, kişisel yaratım, zenginlik, çeşitlilikle beraber inanılmaz bir sanat şölenine dönüşmüş ve giderek gelişerek günümüze ulaşmıştır. Teknolojinin kitapları sanal dünyaya taşımış olduğu bu günlerde ise çocuk kitabı resimlerinin büyük bir hızla, alışılmıştan bambaşka bir boyuta atlayışına şahit olmaktayız. Öyle ki, kısa bir süre önce yalnızca siyah-beyaz metnin okunabildiği elde taşınabilen elektronik kitap okuyucuları, artık renkli, resimli, ve hatta sesli kitapların da sanal ortamda alınıp satıldığı, kişisel sanal kitaplıklarda saklanabildiği, teknolojinin ulaştığı her ortamda rahatlıkla okunabildiği, çeşitli boy ve kapasitelerdeki elektronik ürünlerle hayatın her alanına girmiştir.

Çocuk kitabı resimlerindeki karakterler ve objeler, bilgisayar programları yardımı ile, okurun bir parmak hareketine tepki veren, elektronik okuyucunun sallanmasıyla hareket eden, ses çıkaran ya da konuyla ilgili başka bilgilere ulaşmak için birer portal görevi gören eğlenceli çizgi filmler haline getirilmiştir. Tamamiyle sanal ortamda yaşayan bu resimlerin kısa fakat dinamik, sesli ve müzikli birer çizgi film şeklinde ele alındığı örnekler de görülmektedir. Bu yeni format, resimlemelerin metin ile ilişkisinin yanı sıra, okur ile olan gizemli iletişimini koruyabilmek için hızla değişen teknolojiye de ayak uydurması gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Bu güne kadar üç boyutlu ve kağıt üzerine basılı olduğu haliyle alışlagelen bir ürün ve bu ürünün kullanım biçimi artık, resimlerin kitaplardan çıkıp okuyucu ile iletişim kurmasını bekleyen, hatta talep eden, teknoloji ile yoğrulmuş yeni bir nesile hitap edecek. Bu genç okurların resimli kitaplardan beklentileri; hayalleri ya da hayal kırıklıkları, sanatçılara yeni görevler, araçlar ve imkanlar sunacağı gibi, çocuk kitapları resimlemesi sanatının geleceğinde de önemli bir rol oynayacaktır.

Resimlemenin Türk Kültürü Kapsamında Gelişimi:

Tarih içinde Türk kitap resimleme sanatı çok eskilere dayanmaktadır. Orta Asya'da yerleşik bir yaşam tarzı olmayan Türk toplumlarında ilk kitap resimleme örnekleri, Mani dinini kabul ettikten sonra bu dine ait hikayeleri ve kitapları resimlendiren Uygurlar döneminde görülmüştür.

İslam sanatı içerisinde özellikle 9. yüzyılda resimli Arapça orijinal eserlerin yanı sıra devrin yönetici kesiminin desteğiyle Yunanca, Latince ya da Sanskritçe gibi diğer dillerden Arapça'ya çevrilerek kazandırılmış, tıp, eczacılık, mühendislik, optik, ya da astronomi hakkında bilim kitapları ile yöneticilerin eğitiminde dahi kullanılan fabl türü toplumsal ya da bireysel gelişimle ilgili evrensel mesajlar içeren hikayeler, tarih ve efsanelerin anlatıldığı resimli kitaplarda da bir artış görülmüştür. Bu dönemlerde fotoğraf makinesi, televizyon gibi icatların henüz bulunmadığı düşünülürse pek çok bilimsel eserdeki bitki çizimleri, hayvan anatomisi çizimleri ve ameliyatları anlatan çizimlerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bağdat Çığırısı olarak da adlandırılan bu dönemde, Bağdat'ta resimlenmiş olan yazmalar arasında, Yunanca'dan Arapça'ya çevrilen *Dioskorides*'in Kitabü'l Haşayiş (De Materia Medica) ile *İbnü'l Mukaffa* tarafından Arapça'ya çevrilen Hint'li *Beydeba*'nın *Kelile ve Dimne*'sini ve *Hariri*'nin *Makamat*'ını saymak gerekir. De Materia Medica, Anadolu'ya özgü şifalı bitki ve mineralleri resimlerle anlatır. Orijinal yazması günümüze kadar gelmemiş olmakla beraber, ilk yazmadan yapılan kopyalar birçok kitaplıkta bulunmaktadır. Kitabın sistematığı bitkilerin Antik Yunanca isimlerine göre alfabetik dizilim şeklindedir. Her başlıkta bitkinin adı ve bir resim yer alır. Irak bölgesindeki Selçuklular'dan kalma tek yazma eser, Arap şairi *Urwah bin Hizam al-Udhri*'nin talihsiz hayatından esinlenerek yazılan ve *Sultan Gazneli Mahmud*'a ithaf edilmiş olan *Varka ve Gülşah*'ın şu anda Topkapı Müzesi'nde bulunan nüshası Farsça'dır ve içinde 71 resim vardır.

İran, Irak ve Suriye'de çeşitli dönemlerde hüküm sürerek 11. yüzyılda Anadolu'ya yerleşen Selçuklular ve bunu takip eden Anadolu Beylikleri döneminde kitap resimleme sanatı bu coğrafyadaki ve Orta Asya'daki İslam ve İslam öncesi kültürlerin resim sanatlarından etkiler taşır. Selçuklu döneminde özellikle Orta Asya

kökenli erenlerin Anadolu'ya yayılması, *Mevlânâ*'nın Konya'ya yerleşerek oradaki yönetici sınıfa tasavvufun hoşgörüsünü aktarması sanata karşı da hoşgörülü bir ortam oluşmasında yardımcı olmuştur ki bu Selçuklu mimarisinin yanı sıra, kitap, seramik ve maden eserler gibi taşınabilir eserler üzerinde karşımıza çıkan zengin insan, hayvan ve bitki tasvirlerinde görülebilir. 12. yüzyılın ilk yarısından, 13. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Artuklu Emirleri'nin resimli kitap üretimine verdikleri destek, Türkiye'de ve malesef sayfaları bugün yurtdışında çeşitli müzelere ve kütüphanelere dağılmış bulunan zengin resimli kitaplardan anlaşılmaktadır. İslam sanatı çerçevesinde kitap resimleme sanatı Babürler, Osmanlılar, Timurlar ve Safeviler zamanında ilerlemeler kaydetmiş, bu dönemlerde sanatçılar muhteşem güzellikte, önemli eserler bırakmışlardır.

Resimlemecilerin Tarih Boyunca Üstlendiği Görsel ve Kültürel Güncelleme Rolü:

Türk-İslâm resimli el yazmalarından zamanımıza gelen en eski örnekler Selçuklu ve Anadolu Beylikleri'nin kapsadığı geniş bölgeden gelmektedir. Pek çok efsanenin, sevdâ öykülerinin, tıp, felsefe, bilim, astronomi kitaplarının resimleriyle beraber Türkçe, Arapça ve Farsça'ya çevrildiği görülür. Bu eserlerde yer alan resimlerin, kitaplardaki yazıların kavranabilmesi ve içeriklerinin zenginleştirilmesi için ne kadar gerekli olduğu ise tartışılmazdır. Zamanında her biri birer temel kaynak olarak görülen ve bu yüzden dilden dile çevrilmiş olan bu eserlerin yüzyıllar boyunca çeşitli dönemlerde çeviriye her maruz kaldıklarında metin kısımlarında büyük değişiklik olmasa bile, resimleri kopyalamakla görevli sanatçıların kendi kültürlerinden pek çok öğeyi bu resimlere katarak onları yeniden yorumlayıp kültürel açıdan “güncelleştirdikleri” görülür. Örneğin, kökeni antik Yunan kültürüne dayanan bir kitabın resimlerinde yer alan figürler, eğer bu eser Selçuklu devrinde çevrilmişse, bu devrin görsel zevkini yansıtacak şekilde resmedilmişlerdir. Bu dönemin resimli kitaplarında görülen figürlerdeki Türk tarzı kıyafetler, çizmeler, yüz biçimlerinde geniş yüzlü ve çekik gözlü Türk tipinin hakim olması, hatta Türklerin atlarının kuyruğunu bağladığı ayrıntısının dahi eklenmesi, resimleri güncelleştiren öğeler arasında sayılabilir. Sanatçı burada orjinal metni resimleriyle birlikte baz almış fakat körü körüne bağımlı kalmayarak doğaya çıkıp gözlem yapmayı kendine görev bilmiş, tasvir ettiği insan, bitki ve hayvanların kitabın çevirildiği zaman, kültür ve coğrafyaya uygun en karakteristik özelliklerini araştırarak eserinde yansıtmaya özen göstermiştir.

Böylece bu eserler yalnızca düz birer çeviri ya da kopya değil, görsel ve içerik olarak güncelleştirilmiş ve genişletilmiş, yeniden yorumlanarak eseri ısmarlayan kişinin kültürel kimliğini ve sosyal statüsünü de yansıtan tarihi birer ipucu olarak günümüze ulaşmışlardır. Genellikle bu tür yazma eserlerin başında eseri ısmarlayan şahısın, ki bu çoğunlukla bir Sultan, Bey ya da Emir'dir, temsili resminin yer alması bu tip çeviri projelerine ne kadar önem verildiğini ve maddi kaynak sağlayan kişilerin bu değerli eserleri belki de birer sosyo-politik propaganda, birer halkla ilişkiler aracı, olarak kullanmış olabileceğini de düşündürür.

Resimlemecilerin tarih boyunca üstlendiği bu görsel, kültürel güncelleme rolü, çoğunlukla gözden kaçmakla birlikte, hiç şüphesiz, binlerce yıl öncesine ait bilgilerin, efsanelerin ve hikayelerin kesilmeden, daima yenilenerek ve gelişerek, farklı din ve dillerden pek çok kültüre adapte edilip politik çalkalanmaları da aşarak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Bu resimli sayfaların, sanki evrensel bir kural olarak, insan üzerinde bıraktığı etki öyle güçlüdür ki, yüzyıllar sonra, el yazması resimli kitaplara ait sayfalardan, özellikle üzerinde resim bulunan sayfaların kesilerek ya da kopartılarak yurtdışına kaçırılmış olduğunu görüyoruz. Bu üzücü durum, kitapların sayfa sayfa dağılmasına neden olan şahısların bu kitapların içeriğini okuyup anlayamadıkları için bütünlüklerine saygı duymadığını, ancak resimlerin yazıya bağımlı olmadan her yerde anlaşılabilir olacağı ve böylece daha çok alıcının ilgisini çekeceğini düşünerek, ticari bir kaygı ile resimli sayfaları tercih etmiş olduklarını akla getirir.

Minyatürün Resimleme Sanatına Katkısı:

Burada kitap resimleme sanatımızı tanımlamak için kullanılagelen minyatür terimine de bir paragraf açmak gerekiyor. Türk-İslam resim sanatında görülen kitap resimlerinin minyatür olarak adlandırılması da aslında dilimize ve Doğu kültürlerine dışarıdan bakanların yakıştırdıkları bir terimdir. 20. yüzyılın başlarında Batılı sanat tarihçileri tarafından kullanılmaya başlanan bu terim Avrupa resim sanatının dışında kalan, Batılıların içeriğini ve tarihçesini pek de anlamadıkları bir takım kaynaklardan sökülerek tek tek ellerine geçmiş, doğunun “egzotik” görünümlü, perspektif kullanmayan, çok renkli ve ince detaya özen gösteren küçük boy kitap resimlerini tanımlamak için kullanılagelen bir terimdir. Bu resimleri doğrudan “kitap resimleri” olarak dünya resim sanatları arasında sınıflandırmak yerine, kültür kaynağının farklılığını da vurgulayarak bunlara,

Avrupa sanatında çok büyük ölçekli olabilen resimlerle karşılaştırıldığında, “çok küçük” anlamına gelen “miniature” demişlerdir. Oysa aynı Batılı kaynaklar, Avrupa sanatı bağlamında üretilmiş kitap resimleri için “minyatür” terimini kullanmaz ve onları “kitap resimleri” olarak sınıflandırır. Bu sıradışı resimleri kendilerine daha yakın hissettikleri Avrupa resim sanatı kriterlerine göre tanımlamış, kendi başına ve bambaşka köklü geleneklerden ve coğrafyadan kaynaklanan bir resimleme geleneği olduğunu görememişlerdir. Bir diğer yorum da, bu terimin Ortaçağ Avrupa’sında el yazması kitapların bölüm başlarındaki ilk harflerin “minium” denilen maden kırmızısı boya ile boyanıp süslenmesinden ve daha sonraları kitapları süslemek için yapılan resimlere de bu ad verilmesinden kaynaklandığını öne sürer. Aslında minyatür kelimesinin Türkçe’de, Arapça’da ve Farsça’da bir karşılığı yoktur. Türk dünyasında eskiden beri kitap süsleme ve resimleme sanatına “nakış”, çizene de “nakkaş” denilmiştir. (Resim-2)

Türk’lerde kitap resimleme sanatı, eşlik ettiği hikaye, şiir ve tarihin görsel olarak canlandırılması, bir tercümesidir. Bu resimlerin, o eseri ortaya koymuş olan sanatkarın içinde yetiştiği toplumun örf ve adetlerini, o devir insanının giyiniş tarzını, yaşayışını ve tarihte yaşanmış önemli olayları günümüze yansıttığı görülür. Özellikle Osmanlı dönemi kitap resimlerinin sarayda, imparatorluğun dört bir yanından gelen yetenekli nakkaşların kurguladığı ve adeta birer kural haline getirdiği kendine has özellikleri vardır. (Resim-3)

Perspektifi gözardı ederek figürleri birbirini kapatmayacak şekilde dizmek, şahısları önemlerine göre büyütme ya da küçültme, ince ayrıntıları dahi işlemek, renkleri ışık-gölge etkisi aramadan kullanmak, bu özelliklerin başlıcalarıdır. (Resim-4)

Günümüzde Resimleme Sanatı:

Matbaanın icadıyla resimleme sanatının da gelişip yaygınlaştığı, yeni bulunan kıtaların hayvan ve bitkilerinin, efsane ve yaşam biçimlerinin fantastik çizimlerle gravür olarak kağıt üzerine basılarak çoğaltıldığı görülür. Türk milletinin kurtuluş mücadelesine başladığı yıllarda resimler Batılı özellikler taşımaya başlamış, Doğu geleneklerinin etkisinden uzaklaşmıştı. Bundan sonra resimlemeler, pul, takvim, afiş, kart üzerinde uygulanmaya başlandı. Bunlar, gelişmenin getirdiği yeniliklerdi. Resimleme, çocuklar için oluşturulan kitap, dergi haricinde katalog, broşür gibi pek çok üründe de kullanıldı. Meşrutiyet’ten önce az sayıda renkli yayınlara rastlansa da, özellikle dergicilikte renkli yayıncılık 1908 Meşrutiyeti’yle başladı. Bunun en önemli örneklerinden biri Resimli Kitap dergisidir. Kapağı renkli resimlerle süslü bu dergi o dönemin önemli görsel yayınlarındandı. II. Meşrutiyet döneminde de oldukça çok sayıda çocuk yayını görülmektedir.

Osmanlı Devleti’nde çocuklara yönelik olarak yapılan ilk yayın 1869 tarihli Mümeyyiz Gazetesi tarafından yayınlanan bir ilaveydi. Bu ilk yayını çok sonra, 1896 yılında Çocuklara Mahsus Gazete izledi. 1904 yılında resimlerle süslü Çocuk Bahçesi yayınlandı. Bu dergi Osmanlı’daki ilk resimli çocuk dergisiydi. Bu dergiden sonra yayınlanan bütün dergiler, çocukların ilgisini çekebilmek ve yayınları cazip kılabilmek için resimlemeleri yoğun bir şekilde kullandılar.

Resimlemenin çocuk yayıncılığı için önemi anlaşıldıktan sonra, çocuk yayınları daha cazip ve çekici hale gelmişti. Ancak milletimizin varolma mücadelesi olan İstiklal Savaşı’ndan yorgun çıkan sanatçılarımız bu zorlu dönemde çocukları gözardı etmek zorunda kalmışlardı.

Cumhuriyetle birlikte, Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri yurt dışında eğitimlerini tamamlayarak ülkemize döndüler. Bundan sonra, birtakım sanatsal hareketler 1940’larda filizlenmeye başladı. Yine bu dönemde küçük çocukların algılama biçimine uygun tasarımlarda da artış oldu. Masal ve halk öykülerimiz yeni baştan ele alınarak yazılıp resimlendi. *Naki Tezel*’in 1943’te yayımlanan *Halk Öyküleri ve Masalları* örnek verebileceğimiz ilk çalışmalardandır. *Doğan Kardeş* dergisi kurulduğunda ise genç çizirlere kendilerini gösterme fırsatı doğdu.

1957 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu’nun (DTGSYO), 1971 yılında da Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu’nun (UESYO) öğretime başlamasıyla, grafik sanatlar, alanında çağdaş sanatçı ve tasarımcı eğitimi veren yeni kurumlar devreye girdiler. Bölümün amacı "Grafik Tasarımcısı" yetiştirmektir.

Bu yıllarda daha çok Akademi çıkışlı grafik tasarımcılarına rastlıyoruz. Grafik sanatının her dalda yoğun ve nitelikli uygulama biçimleriyle topluma açılması da bu dönemde gerçekleşti. Matbaacılıkta ise yeni teknolojik gelişmeler görülmekteydi. Tipo baskıdan ofset tekniğine geçilip, renkli baskı hayatımıza girdi. Tüm bu gelişmeler, özgün kitap kapağı ressamlığını özendirdi ve bu alanda basım titizliğine paralel olarak

bir kapak grafiğinin oluştuğu gözlendi. Bu dönemlerden günümüze dek pek çok grafik sanatçısı önemli çalışmalara imza attılar. 1990'lı yıllar pek çok sanatçının bilgisayar destekli resimlemeler yapmaya başladığı yıllardır. Özellikle (belli bir yaşın üzerindekiilerin “pistole” olarak isimlendirdikleri) “air brush” yani püskürtme tekniğıyle çalışan sanatçılar, bilgisayarla bu çalışmayı daha temiz ve çabuk halledebileceklerini görerek, bilgisayara yönelirler. Günümüzde büyük bir hızla gelişen bilgisayar teknolojisi, sanatçıların yakından takip ettiği önemli araçlardan biri haline gelmiştir.

Resimlemenin dünya ve ülkemiz tarihi içinde yaptığımız kısa yolculuğunu burada bırakıp, çocuk kitaplarının resimlemesi konusuna devam edelim.

Çocuk Kitabı Resimlemeleri Nasıl Olmalıdır?

Çocuk kitaplarındaki resimlemeler, gerek okul öncesi gerekse ilköğretim yaşındaki çocukların hayal gücünü göz önüne alarak yapılmalıdır. Resimler, çocuklara yeni yaşantılar, yeni bilgiler, yeni bakış açıları ve değerlendirmeler sunabilmelidir. Resim, dilin iletisinden daha sınırsız ve evrensel olduğu için, çocuğun alabileceği sanatsal iletleri de barındırmalıdır. Resimlerdeki sanatsal yapının bıraktığı izlenimin çocuğun ruhuna işleyeceği unutulmamalıdır. Sanatsal kaygı ile yapılan resimler çocuğun bilincinin gelişip dönüşmesinde de etken olacaktır. Çocuk resimle başbaşa kaldığında okuduklarını farkında olmadan ve zorlanmadan daha iyi anlayacaktır. Resimler hem duyguya hem de düşünceye yönelik olmalı, algılama düzeyi yeterince gelişmemiş çocuklar için ise resimlerin eğitici yönünden yararlanılmalıdır.

Çocuk kitaplarının estetik ve içerik bakımından doyurucu olması gerekir. Kaliteli bir masal, hikaye ya da roman kaliteli resimlerle desteklendiğinde istenilen amaca ulaşır. Çocuklar için resimlerin metinden daha etkileyici olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Resimlenmemiş kitaplar özellikle küçük yaştaki çocuklar için sıkıcıdır. Resimler çocuk kitaplarında hem metni destekler, hem de çocuğun sıkılmadan okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur.

Çocuk kitaplarının hazırlanması aşamasında çocuğun içinde yaşadığı kültürün, bireysel gelişim özelliklerinin ve ülke eğitim politikasının hep birlikte düşünülmesi gerektiği unutulmamalıdır. Çocuk kitaplarını resmeden sanatçı, çocuğun dünyasını tanımalı, çiziceği konuyu iyi araştırmalı, gözlem yapmalı, yaşadığı toplumun kültür ve değerlerini iyi bilmelidir. Çocuk kitabı yazıp onu çocuğun doğasına uygun bir şekilde resimlemek uzmanlık, yetenek ve yoğun uğraş istemektedir. Bu da çocuklar için bir kitabı metniyle, resmiyle ve diğer tüm unsurlarıyla birleştirip oluşturmanın, yetişkinler için hazırlanacak kitaptan daha fazla emek istediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Okul öncesi ve okul dönemi çocuklarına uygun olarak hazırlanacak resimli masal kitapları karakterlerinde çözümlenmesi gereken problemlerin tasarımcı tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle sanatçı, resimli masal kitaplarının hazırlanmasında ve karakterin yaratılmasında çocuk grubunun yaş seviyesi, yaş seviyesine bağlı ilgi alanları, ilgi alanlarına bağlı biçim ve renk zevkinin önceden saptanması gibi önemli konuları göz önünde bulundurmalıdır.

Ne yazık ki bugün çeşitli dillere çevirilerek yayınlanmış ve böylece “dünya masalları” olarak anıl原因en masalların içinde, bize ait bilinen masamız ve resimlemelerimiz yoktur. Halbuki bizim masallarımızın da en az dünyadaki bilinen masallar kadar özgün, renkli ve hareketli bir yapısı vardır. Masallarımızı resimleyip dünya platformuna çıkartmak kültürümüzü ve kültürümüzde barındırdığımız evrensel değerleri paylaşmak ve tanıtmak açısından son derece önemlidir.

Yabancı yayınlarda, özellikle batılı yayınevlerinin resimli çocuk kitaplarının hazırlanması ve yayınlanmasında belli hassasiyetleri yakalamış oldukları görülür. Ancak bu ürünler bize tamamen aktarma yoluyla geçmektedir. Telifli eserlerimizin sayısı çok azdır. Üzülererek görüyoruz ki ülkemizde çocuk kitapları resimlemesi ayrı bir uğraş alanı degildir. Sadece çocuk kitapları resimleyerek hayatını devam ettirmek sanatçı açısından olduğuça zordur. Bu nedenle ülkemizden dünyaca tanınan yapıtlar çıkamamaktadır. Bu konuda en önemli görev, çocukların yetiştirilmesinde birincil öneme sahip aileler, başka bir deyişle çocuk kitapları seçicilerine ve yayınevlerine düşmektedir. Tabii ki burada okul ve devlet desteğini de gözardı etmemek gerekiyor.

Fatih M. Durmuş'un Kitap Resimleme Çalışmalarından Örnekler:

1981 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Grafik Bölümü'nden mezun oldu. Öğrencilik döneminde 2019 yılında kaybettiğimiz usta sanatçı, hocası *Yurdaer Altıntaş*'ın da yönlendirmesiyle minyatür sanatının günümüz kitap resimlemelerine yansması üzerine çalıştı. Okul bitirme tezi de Dede Korkut Hikayeleri kitap resimlemesi üzerine oldu. Mezuniyet sonrasında çeşitli resimli kitaplar üretti.

1992 yılında resimlediği, turistik amaçlı Nasreddin Hoca (Resim-5), 2006 yılında çocuklar için metinlerini derleyip resimlediği Türk Masalları ve Hikâyeleri kitapları yayımlandı (Resim-6). Boşnakça'ya da çevrilip Saraybosna'da basılan Türk Masalları ve Hikâyeleri kitabında Dede Korkut/Deli Dumrul hikâyesinin yanısıra, Keloğlan, Lokman Hekim, Karagöz/Hacivad, Ergenekon Destanı, Yunus Emre ve birkaç da Türk masalı yer alıyordu. 2011 yılında 12 hikâyeden oluşan Dede Korkut Hikâyeleri adı altında çocuklara yönelik kitabı yayımlandı. (Resim-7) Bu kitap 2016 yılında Azerbaycan Türkçesi'ne çevrilerek Azerbaycan'da yayımlandı. 2013 yılında metinlerini hazırladığı ve resimlediği Nasreddin Hoca Fıkraları kitabı yayımlandı. (Resim-8) 2020 yılında ise metinlerini derlediği ve resimlediği ve Mesnevi Hikâyeleri kitabı yayımlandı. (Resim-9) Basıma hazır olan Anadolu Efsaneleri (Resim-10) ve Keloğlan Masalları (Resim-11) kitapları ise yayımlanmak üzere sırasını bekliyor. Prof. İsmail Güleç'in yazdığı ve resimlemelerini Fatih M. Durmuş'un yaptığı Kıbrıs'ın Manevi Mimarları kitabı 2016 yılında (Resim-12), Prof. İsmail Güleç'in uyarladığı Mesnevi'den Hayvan Hikâyeleri kitabı 2017 yılında (Resim-13) ve Mehmet Ertuğ'un derlediği, Prof. İsmail Güleç ve Neslihan Güleç Yücelşen'in yayına hazırladığı Kıbrıs Masalları kitabı 2018 yılında yayımlandı (Resim-14).

Dede Korkut Hikâyeleri kitabı 2014 yılında IFLA (Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu)'nun *World Through Picture Books (Resimli Kitapların Gözünden Dünya)* adlı projesinde Türkiye'yi temsil etti. Türkiye'deki kütüphaneciler tarafından Türk kültür ve değerlerini en iyi temsil eden 10 kitap arasına seçilen Dede Korkut Hikâyeleri kitabı, çeşitli uluslararası sergi ve festivalde ülkemizi tanıttı. Kitap, IFLA konferanslarında tanıtıldı ve ayrıca 2014'te basımı yapılan IFLA Kataloğu'nda Türkiye sayfasında "Çocuk ve Genç Kitapları" bölümünde yer aldı.

Fatih M. Durmuş, çocuklar için kitap hazırlama sürecinde, kültürümüzden, folklorumuzdan ve geleneksel resimleme sanatımız olan minyatür tarzı resimlemelerden esinlendi. Kitaplardaki hikayeleri, özünü bozmadan, çocukların anlayabileceği sadeliğe dönüştürerek şiddet öğelerinden ayıkladı ve özet metin haline getirerek kullandı.

Bütün bunlardan amacı, çocuklarımızın folklorumuzu, kültürümüzü, masallarımızı, efsanelerimizi, destanlarımızı ve tarihte yer almış önemli şahsiyetleri tanıması, bilmesidir. Bu geleneğe bağlı ama günümüzün teknolojisinden faydalanan, sade ve kolay anlaşılır kitaplardan okuduklarını hafızalarına yerleştirip merak duyarak, daha sonraki senelerde bu kitapların asıllarını okumaya yönelmeleridir.

SONUÇ

Çocuk kitapları, çocuğun okuma alışkanlığı edinmiş bir fert olarak yetişmesinde en etkili araçtır. Kitap - çocuk ilişkisi çocuğa, insanı ve doğayı tanıma, bulma ve anlama imkanı verir; çocuğu toplum içindeki hayata ortak eder ve duygu/düşünce hayatı için yeni beslenme kaynakları ortaya çıkarır. Çocuğun gelişim sürecine ve toplumsallaşmasına katkı sağlar.

Gerek ülkemizde, gerekse dünyada çocuğa yönelik her alanda ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi artarak sürmektedir. Bunda gelişen teknolojinin ve hızlı iletişimin de büyük rolü vardır. Ancak bu yönleştire ticari kaygıların öne çıkması ile birlikte; çocukların sınırsız hayal güçlerinin, gelişmeye açık görsel ve zihinsel kapasitelerinin göz ardı ve hatta istismar edildiği de bir gerçektir. Çocuk kitapları resimlemeleri öncelikle bu kaygılardan uzak, yeni fikirlerle ve bilinçli kullanılmış renk ve çizim uygulamalarıyla meydana getirilmiş olmalıdır.

Fatih M. Durmuş'un hazırladığı ve resimlediği çocuk kitaplarında bu gerçekleri de göz önünde bulundurarak; çocuklarımıza tanıtmak ve sevdirmek amacıyla, kültürel mirasımız minyatür resimleme sanatının resimleme konusundaki özgür ve sınırsız hayal gücü, yeni ve öncü bir yaklaşım ile şiddet öğelerinden -özü bozulmadan- ayıklanarak geleceğe taşınmıştır. Bunu, "geleneğin özünü koruyarak geleceğe taşıyan yenilikçi bir yaklaşım" olarak değerlendirmek mümkündür. Çocukların sağlıklı nesiller olarak yetişmeleri ve geçmişlerini tanıyarak geleceklerini en mükemmel şekilde inşa etmeleri, bizlerin bu konudaki çabaları sayesinde mümkün olacaktır. Bu konu Türk kültürünün geleceği açısından da çok önemlidir.

Amaç kültürümüzün, folklorumuzun çocuklarımıza tanıtılması ve sevdirmesidir.

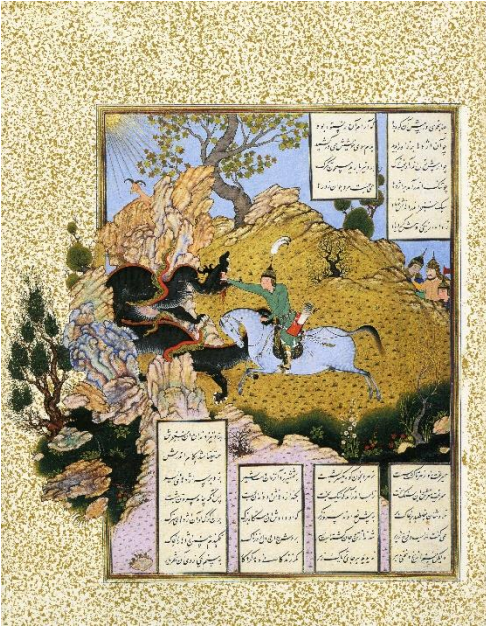
Yararlanılan Kaynaklar:

- Atıl, Esin. Süleymanname: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent. The National Gallery of Art, Washington, D.C., 1986.
- Bozdağ, Fahrettin. “Çocuk Kitaplarında Metin, Dil ve Resimleme İlişkisi,” Çocuk Kitapları Sempozyumu. Tömer Yayınları, Ankara, 2000.
- Canby, Shelia R. The Shahnama of Shah Tahmasp. The Metropolitan Museum of Art, New York, 2014.
- Durmuş, Fatih M. Dede Korkut Hikâyeleri, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Durmuş, Fatih M. “Çocuk Kitapları Resimlemesi,” İllüstrasyon. Alternatif Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Erkmen, Nazan. “Çocuk Kitabı Resimleri,” Art Decor Dergisi. İstanbul, 1996.
- Gökçiğdem, M. Elif. Selçuklu Devri Taşınabilir Objelerinde Figürlü Süslemeler, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Programı Doktora Tezi, İstanbul, 1999.
- Kitab-ı Bahriye, Piri Reis. TTT: The Historical Research Foundation - Istanbul Research Center & Ministry of Culture and Tourism of the Turkish Republic, Ankara, 1988.
- Maden, Sait. “Türk Grafik Sanatı Tarihi,” Grafik Sanatı Dergisi. İstanbul, 1985.
- Mardi, Halime Özge. Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.
- Roxburgh, David. Turks. The Royal Academy of Arts, London, 2005.
- Sarı, Nihan. Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örnekleme, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

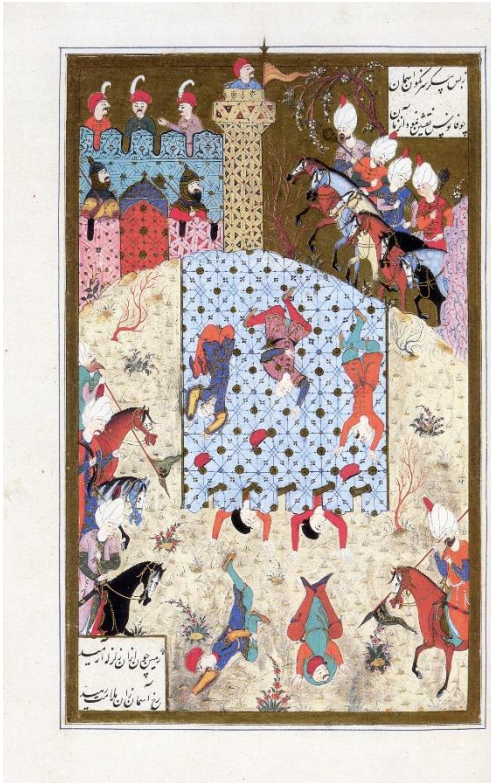
RESİMLER

Resim 1 - Piri Reis haritası. Kitab-ı Bahriye, Piri Reis. (TTT: The Historical Research Foundation - Istanbul Research Center & Ministry of Culture and Tourism of the Turkish Republic, Ankara, 1988).

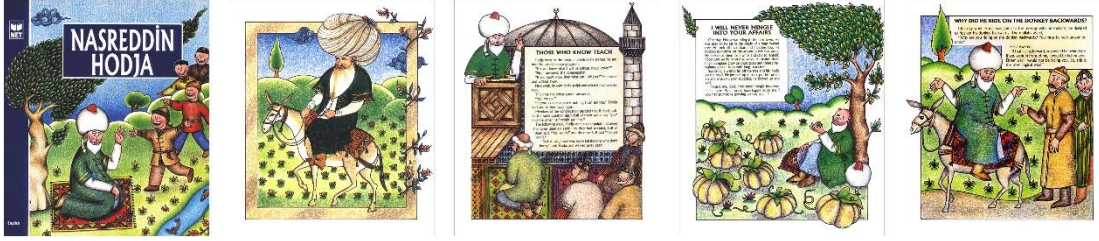
Resim 2 - Şahname'den bir minyatür. The Shahname of Shah Tahmasp. Shelia R. Canby, (The Metropolitan Museum of Art, New York, 2014): 253.

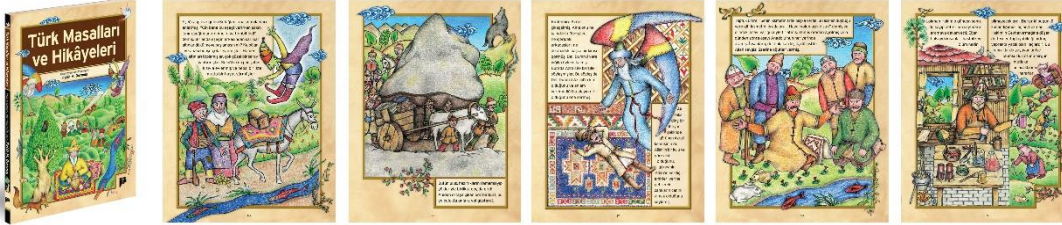
Resim 3 - Süleymanname'den bir minyatür: Budapeşte'nin kuşatılması. Süleymanname: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent. Esin Atil, (The National Gallery of Art, Washington, 1986): 150.

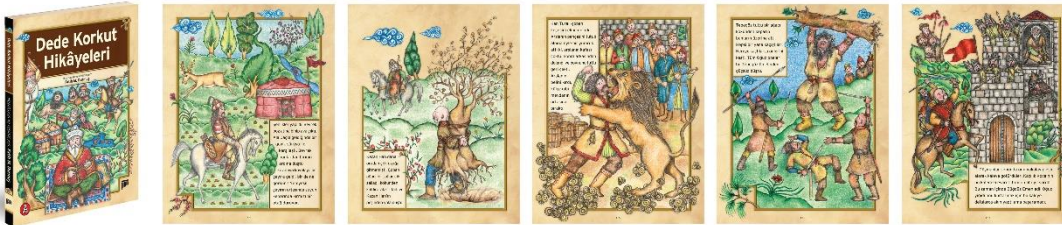
Resim 4 - Süleymanname'den bir minyatür: İstanbul Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn, Matrakçı Nasuh. Süleymanname: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent. Esin Atil, (The National Gallery of Art, Washington, 1986): 44.

Resim 5 - Nasreddin Hoca. Alpay Kabacalı, Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Net Turistik Yayınlar, 1992).

Resim 6 - Türk Masalları ve Hikayeleri. Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Dünya Kitapları, 2004); (Connectum, Saraybosna, 2009); (Pan Yayıncılık, 2013).

Resim 7 - Dede Korkut Hikayeleri. Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Pan Yayıncılık, 2011 & 2019).

Resim 8 - Nasreddin Hoca Fıkraları. Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Pan Yayıncılık, 2013).

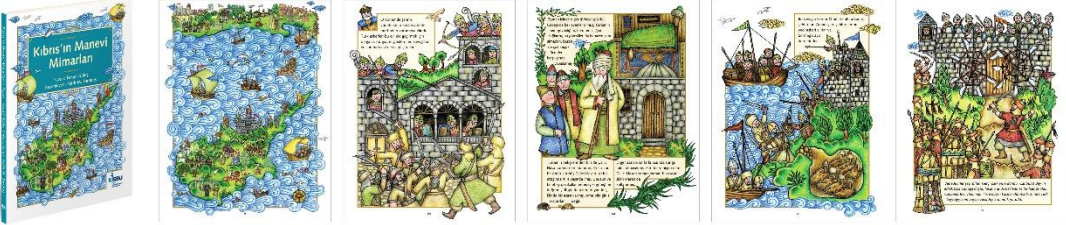
Resim 9- Mesnevi Hikayeleri. Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Pan Yayıncılık, 2020).

Resim 10- Anadolu Efsaneleri. Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Yayına hazır eser, 2021).

Resim 11- Keloğlan Masalları Yazan ve Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (Yayına hazır eser, 2021).

Resim 12- Kıbrıs'ın Manevi Mimarları. Yazan: *Prof. İsmail Güleç*, Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (KISBÜ Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2016).

Resim 13- Mesnevi'den Hayvan Hikayeleri. Uyarlayan: *Prof. İsmail Güleç*, Resimleyen: *Fatih M. Durmuş*, (KISBÜ Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2017).

Resim 14- Kıbrıs Masalları. Derleyen: *Mehmet Ertuğ*, Yayına Hazırlayanlar: *Prof. İsmail Güleç, Neslihan Güleç Yücelşen*; Resimleyen: *Fatih M. Durmuş* (KISBÜ Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2018).

RESİM SANATINDA ÇOCUK FİGÜRLERİNİN VE PORTELERİNİN BİÇİM AÇISINDAN ANALİZİ

Nazan DÜZ*, Kardelen ÖZDEMİR**

**Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, TÜRKİYE/Uşak-64200,
ORCID ID: 0000-0003-2799-8328*

***Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı, TÜRKİYE/Uşak 64200
ORCID ID: 0000-0001-6228-7308*

ÖZET

Dinamik bir gösterge olan sanat, geçmişten günümüze bir köprü görevi görmektedir. Sanat insanlık ile başlamış ve tarihsel süreç içerisinde gelişim göstermiştir. İçerisinde birçok disipline yer vermiş ve vermekte olan sanat, başta psikoloji, sosyoloji, din, eğitim gibi alanlar üzerinde kendisini göstermiştir. İnsanlık ile doğan sanat, temelinde insanın evrelerine, yaşama şekillerine, duygularına, düşüncelerine yer vermiştir. Resim sanatı da insan temelli birçok konuyu barındırmış olan bir ifade biçimi olmuştur. Resim sanatı görsel bir ifade biçim olarak tarihsel süreç içerisinde gelişmiş ve değişime uğramıştır. İlk zamanlarda insanlık ile ilgili görsel bir belge niteliği taşıyan resim, zamanla sanatçının bakış açısıyla duyguları ve düşüncelerinin aktarıldığı görsel bir biçim dili oluşturmuştur. Sanatçılar duygu ve düşünceleri aktarırlarken birçok imgeye de yer vermiştir. Bu imgelerden biri “çocuk” olmuştur. Çocuk kavramı, bedensel, ruhsal açıdan olgunluğa ulaşamamış, sosyal açıdan henüz gelişim gösterememiş birey olarak tanımlanabilmektedir. Bir birey olarak çocuk, bir toplumun ne durumda olduğunu ve ne durumda olacağı bilgisini verebilecek niteliktedir. Resim sanatında da yer alan çocuk figürler ve portreler bulunduğu dönem hakkında ya da resmedildikleri sanatçı hakkında bilgi vermiştir. Her bir çocuk fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan farklı bireyler oldukları için resim sanatında da farklı biçimlerde resmedilmişlerdir. Dönemler ve dönemler içerisinde yer alan akımlar doğrultusunda değişik ifade edilen çocuk, figür ve portrelerde gerçekleştirilmiştir. Dönemler üzerinden çocuk figürleri ve portreleri ele alındığında ilk başta dini konuları anlatan resimler içerisinde, daha sonra sanatçının kendi bakış açısı ile renk, çizgi gibi etmenler ile farklı üsluplarda konumlandırılmış ve resmedilmiştir. Bu çalışmanın amacı, resim sanatında çocuk figürlerini ve portrelerini inceleyerek resmedildikleri dönemler ve sanat akımları doğrultusunda biçim açısından irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatı, Biçim, Çocuk, Portre, Figür

FORMAT ANALYSIS OF CHILDREN'S FIGURES AND PORTRAITS IN PAINTING ART

ABSTRACT

Art, which is a dynamic indicator, acts as a bridge from the past to the present. Art started with humanity and developed in the historical process. It has included many disciplines and art has shown itself on fields such as psychology, sociology, religion and education. Art, born with humanity, has included human stages, lifestyles, feelings, and thoughts. The art of painting has also been a form of expression that has accommodated many human-based subjects. The art of painting has developed and changed in the historical process as a form of visual expression. The painting, which was a visual document about humanity in the early days, has formed a visual form language in which the feelings and thoughts of the artist are conveyed from the perspective of the artist. While the artists convey their feelings and thoughts, they also included many images. One of these images has been "child". The concept of child can be defined as an individual who has not reached physical and mental maturity and has not yet developed socially. As an individual, the child has the quality to give information about the state of a society and how it will be. Child figures and portraits, also in the art of painting, gave information about the period in which they were found or the artist they were portrayed. Since each child is physically, psychologically and socially different individuals, they are also portrayed in different ways in the art of painting. Children, figures and portraits are expressed in

different ways in line with the currents in the periods and periods. Considering the figures and portraits of children over the periods, they were first positioned and depicted in paintings describing religious subjects, then with the artist's own perspective, with factors such as color and line, in different styles. The aim of this study is to examine the figures and portraits of children in the art of painting in terms of form in line with the periods and art movements they were portrayed.

Keywords: Painting Art, Form, Child, Portrait, Figure

GİRİŞ

Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda sanat gelişmiş ve dönem şartları doğrultusunda sanatçılar tarafından evrilerek değişime uğramıştır. İsteklerin, düşüncelerin, duyguların bir yansıması olarak sanat dallara ayrılmıştır. Bu dallardan biri resim sanatı olmuştur. Resim sanatı, insanlık ile beraber doğmuş, ilk zamanlarda insanı tarif eden, insanın yaşam şartlarını anlatan bir belge niteliği taşımıştır. Daha sonraları dini temaların ön planda olmasını isteyen kilise ve saray baskısı baskın olmuş ve sanatçı kilise ve sarayın istekleri doğrultusunda işler üretmeye başlamıştır.

20. Yüzyıl sanatçıların özgürleşmeye başladığı, kendilerini buldukları ve kendi düşüncelerine ve duygularına yer verdikleri bir dönem olmuştur. Sanatçı kendini ifade etmek için farklı arayışlara girmiştir. Farklı arayışlar, denemeler sanatçıların benzersiz bir biçim dili oluşturmalarına olanak sağlamıştır. Biçim dili sanatçıdan sanatçıya değişim göstermekle birlikte bulundukları dönem hakkında izleyiciyi bilgilendirme, farklı açıdan olayları değerlendirme, başka bir perspektiften bakma yetisini geliştirmesine olanak sağlamıştır. Biçim dili, aynı zamanda dönemler içerisinde yer alan sanat akımları ile çok sayıda karakteristik özelliğe sahip olmuştur. Karakteristik özelliği ortaya çıkarmak için renk, çizgi, hacim, imge gibi detaylar kullanılmıştır. Renk, bazı sanat akımlarında yumuşak, bazılarında ise sert, canlı, boya tüpünden çıktığı gibi kullanılmıştır. Çizgi, renk gibi yumuşak etkiye sahip olsa da bazı sanat akımlarında oldukça koyu kullanılırken aynı zamanda sert çizgiler portrelerin ve figürlerin etrafını saran, betimleyen nitelikte kontur olarak kullanılmıştır. Hacim, ışık-gölge etkileriyle resimlere boyut kazandırmıştır. İmge ise asıl anlatılmak istenileni ifade eden, resmin temel unsuru özelliğini taşımaktadır.

Resim sanatında imge sanatçıya bağlı olmakla birlikte kendi içerisinde bir sınırı olmuştur. Resim sanatında imge göz önüne alındığında figüratif imgeler çok sayıda kullanılmıştır. Kadın, erkek, çocuk gibi figüratif imgeler, sanatçının anlatmak istediğini destekleyen en büyük unsur olmuştur. Portreler de, figüratif imgeler ile aynı özelliklere sahip olmakla birlikte sanatçının, psikolojisini, düşüncelerini, duygularını yansıtan bir mimik aynası olarak görülebilir.

Resim sanatında çocuk portreleri ve figürleri, sanat akımının karakteristik özelliklerini taşımakla beraber sanatçının duygusal bağlamda hissettiklerini dışa vurmada büyük bir öneme sahip olmuştur. Çocuk portreleri ve figürleri, sanatın doğuşu ile birlikte her dönemde izleyici ile buluşan, ana ve yan karakter olarak karşımıza çıkan ve sanatçının aynası niteliğini taşıyan bir öge olmuştur.

ÇOCUK KAVRAMI VE TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMU

Dönemler göz önünde bulundurulduğunda çocuk, kültür ile birlikte farklı şekillerde toplumda yer almıştır. Toplumun gelişimine katkı sağlayacak çocuklar bulundukları dönem nedeniyle farklı yetiştirilmiştir. Dönemler üzerinden çocuk kavramı incelendiğinde bir sonraki döneme rol model olma ve geleceğe referans niteliği taşıdığını söylemek mümkün hale gelmiştir.

İlkel toplumlar incelendiğinde yaşamları hakkında çok şey söylemek mümkün değildir. İlkel toplumlarda çocuk bazen geleceğin yetişkini bazen de toplumu zarara uğratan bir neden olarak görülmüştür. Bu sebeple çocuklar ölüme terkedilmiştir.

Cinsiyet olarak ilkel toplumlarda çocuk ele alındığında ayrımcılık yapıldığını söylemek mümkün hale gelmiştir. Erkut'a göre:

“İlkel toplumlarda da kız çocukları erkekler kadar iş gücü sağlayamadığı için öldürülmekteydi. Bu dönemlerde çocuğun yaşamı için fiziksel bakım yetersiz olmasına rağmen kültürler arasında değişmekle beraber anne, çocuğu için hep koruyucu olmuştur. Büyük ihtimalle bazı çocuklar annelerinin korumaları sayesinde hayatta kalmayı başarmıştır. Örneğin yerleşik hayata geçmiş,

ilkel tarımla uğraşan toplumlara ait kazılarda 2-3 yaşında anneleriyle beraber gömülmüş çocuklar bulunmuştur (2017: 19).”

İlk Çağ’da çocuk ilkel toplumlarda görüldüğü gibi ölüme terkedilmemiş ya da bilinçli bir şekilde öldürülmemiştir. Toplumsal gelişim ile birlikte çocuğa bakış farklılaşmış ve çocuk sorumluluk kazanmıştır. İlk Çağ uygarlıklarında çocuğun konumu değişkenlik göstermiştir. Toplumsal konum göz önünde bulundurulduğunda aile ön plana çıkmıştır. Ailenin ön plana çıkması ile birlikte çocuğun gelişim süreci önem kazanmıştır. Erkek çocukları fiziksel, kız çocukları spor başta olmak üzere çeşitli aktivitelere yönlendirilmiştir.

Orta Çağ’a gelindiğinde dinin yayılması ile birlikte çocuk dinlere göre şekil almıştır. Erkut’a göre: “Hristiyanlıktan önce çocuk ailenin genişlemesi, neslin devamı ve yaşlılık zamanında ebeveynin bakıcısı olduğu için önemlidir. Hristiyanlıkla beraber çocuğun bir birey olarak değerli olduğu düşüncesi benimsendi (2017: 22).” İslam dininde ise çocuk, yetişkinliğe erişim sürecinde yer alan bir evre olarak ifade edilmiş ve çocuk korumaya alınmıştır.

Hümanizm kavramının ortaya çıkışı ile birlikte bir Aydınlanma Çağı olarak ifade edilen Rönesans Dönemi, modern çağın başlangıcı olarak görülmüştür. Çocuk bu dönemde önem kazanması ile birlikte konum olarak başka bir noktaya geçmiştir. Üst tabaka ailelerin çocuklarına yakın davranmaları aile ilişkilerini bir arada tutan etmen haline gelmiştir. Sanayi Devrimi ile beraberinde gelen makineleşme sayesinde çocuk işçi olarak görülmüştür. “Ucuz işçi olarak görülen çocuklar genelde pamuk fabrikalarında, giysi sanayisinde tehlikeli koşullarda çalıştırılıyor, birçok iş kazaları yaşıyorlardı. Fiziksel yapıları daha uygun olan küçük çocuklar bellerine ip bağlanarak bacadan aşağı sarkıtılmaları yoluyla baca temizleme işinde çalıştırılıyorlardı (Erkut, 2017: 23).”

Modern Çağ’da çocuk bir potansiyel olarak görülmeye başlanmıştır. Sadece yetişkinliğe erişimde bir evre değil aynı zamanda bir çocuk olarak ihtiyaçlarının farkına varıldığı, önemsendiği, fizyolojik ve psikolojik açıdan nitelikleri keşfedilen dinamik bir kavram olmuştur. Erkut’a göre:

“Modern çağların başlangıcında bilim ve teknolojiye ileri adımlar, çocukların fabrikalardan okullara yönlendirilmesini sağlamıştır. Çünkü daha fazla eğitilmiş insana ihtiyaç vardı. 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı çocuğun dünyasını keşfetme zamanları oldu. Birçok insan, akademik yaşamını ve enerjisini çocukluğun keşfedilmesine ayırdı. Çocuğun biyolojik, psikososyal, zihinsel, ahlaki gelişimi incelendi, çocuğun eğitimi ve gelişimi önemsendi (2017: 23).”

RESİM SANATINDA ÇOCUK PORTRELERİ VE FİGÜRLERİ

İnsanlığın aynası niteliği taşıyan bir sanat dalı olan resim sanatı birçok temaya değinmiş ve bu temalar doğrultusunda anlatılmak istenen izleyiciye aktarmıştır. Resim sanatında anlatılmak istenenler başta çizgi, renk gibi değerler ile gösterilmiş olsa da izleyiciye mesajı resimde kullanılan imgeler vermektedir. Bu bağlamda portreler ve figürler destekleyici öğelerdir. Resim sanatında figürler ve portreler çeşitlilik göstermiştir. İnsan/hayvan figürleri, yetişkin/çocuk portreleri dönemler üzerinden biçimsel olarak farklı betimlenmişlerdir.

Çocuk figürleri ve portreleri resim sanatının bütün dönemlerinde yer almış imge ve ifadelerden biri olmuştur. Dönemler üzerinden biçim açısından farklı ifade edilen çocuk figürlerini ve portrelerini Rönesans Dönemi’nden günümüze kadar incelemek mümkün hale gelmiştir.

Rönesans dönemi, hümanizm üzerine yoğun ilginin olduğu, matbaanın bulunması, coğrafi keşifleri içerisinde barındıran bir reform dönemi olarak ifade edilebilir. Sanatsal ve bilimsel gelişmeler bu dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bilimsel gelişmeler dışında insan ve doğa sevgisini ön planda tutmuştur.

“Rönesans Dönemi’nde insan sadece öteki dünya ile değil, aynı zamanda bu dünya ile ilgilendiği için bu dönemin sanatçıları zaman ve mekan anlayışı ile eserlerine yön verirken, öteki dünyanın mekansız ve zamansız biçimlenmesini perspektif ile ifade etmektedirler. Kurulan kompozisyonlarda figür kullanımı belli bir noktada toplanmamıştır. Rönesans Dönemi’nde izleyicinin bakış açısı önem kazanmaktadır (Huntürk, 2016: 74).”

Bu dönemde resim ve betimleme anlayışı değişmiş ve sanatçılar üslup olarak sadelik, doğal görünüm, ölçü ve estetik değerleri kullanmışlardır. Bu dönemde resimlerde kullanılan çocuk portreleri ve figürleri de yalın bir ifade ile doğal ve bir o kadar estetik bir şekilde kompozite edilmiştir.

“Sanatçılar insan yüzüne dikkat çekmiş ve tüm ayrıntılarıyla onu incelemiştir. Ressamlar da öncelikle kişiyi profilden resmetmiş; böylece kişiliği kolayca yakalayabileceğine inanmış, abartı ve gösteriştan uzak kalmışlardır. Bu yöntem modelin ruhsal durumunu yansıtmaktan öte, doğru olanı ve gerçekçiliği yakalamak için uygundur (Bülbül, 2014: 36).”

Görsel 1. Leonardo da Vinci,
“The Madonna of the Carnation”,

Görsel 2. Domenico Ghirlandaio,
“Portrait of a Girl”

Leonardo da Vinci’nin (Görsel 1) “The Madonna of the Carnation” isimli eserinde çocuk figür Hz. İsa’yı temsil etmiştir. Eserin bütün hali göz önünde bulundurulduğunda Rönesans dönemi dinsel konulu bir yapıt görülmektedir. Üçgen kompozisyon içerisine yerleştirilmiş figürler Hz, İsa ve Meryem Ana olarak resmedilmiştir. Hz. İsa figürü çıplak olarak durağan bir figür olarak değil hareketli şekilde konumlandırılmıştır. Rönesans Dönemi’nde dinsel temalı resimler Yaşar’a göre:

“Bizans döneminin resimsel anlayışını taşımakla beraber, bu dönemin resimsel anlayışından kopuşun da ilk aşamasıdır. Bu dönemde sanatçının ilgisi yavaş yavaş kutsal öykünün anlatımından doğanın görünümünü en iyi şekilde yansıtabilecek bir betimleme yöntemine yönelmeye başlamıştır. Aynı zamanda resimlerde yeni perspektif kurallarının kullanılmasıyla üçgen ve dikdörtgen kompozisyon şekiller, diyagonal çizgilerle hareketlenerek mekânın geçekçi sunumu konusunda ilk adımlar atılmıştır. Böylelikle kompozisyonlarda mekân fikri yer almaya başlamıştır (2019: 100).”

Domenico Ghirlandaio,’nun (Görsel 2) “Portrait of a Girl” adlı eserinde ise bir kız çocuğu portresi ele alınmıştır. Portrede yüz ifadesi oldukça sade ve durağandır. Mimik olarak abartıya kaçınılmayan bir ifade ile resmedilmiştir. Portrede bulunan kıyafet ve saç diğer detaylar arasında yer almaktadır. Kız çocuğu sade bir kıyafet içerisinde espas değerler ile ön plana çıkan bir portre olarak Rönesans dönem özelliklerini taşımaktadır.

17. yüzyılın tamamını ve 1750’ye kadar gelen süreci tanımlayan Barok Dönem, Klasiğe tepki olarak ortaya çıkmıştır. Durağan çalışmaların yerini hareket almıştır. Çevre çizgisine ihtiyaç duymayan ve tek perspektife sahip olmayan çalışmalardır. Bu döneme ait çocuk figürleri ve portreleri aşırı detaylı çalışılmıştır. İfadelerin derinliği, renk kullanımları, figürlerin kıyafetinin kumaş detayları, espas değerleri, abartı gibi kriterler bu dönemim temel özelliklerinden olmuştur. “Maddi varlıkların ifade edilmesi görevinin renkten çekilmesi Barok’la resme girer, hayata geçer. Renk, nesneye bağlı olmaktan kurtulup özgürlüğüne kavuşmaktadır (Kavukçu, 2006: 60).”

Görsel 3. Anthony van Dyck, “Portrait of a Woman and Child”, About 1620-1, Tuval Üzerine Yağlıboya, 131.5 x 106.2 cm

Görsel 4. Peter Paul Rubens, “Boy with Bird”

Barok sanatçı Anthony van Dyck ilk kariyer yıllarında Anvers’de yaşamış çoğunlukla burjuva vatandaşlarının ve ailelerinin resimlerini yapmıştır. (Görsel 3) “Portrait of a Woman and Child” adlı eserinde görkemli renkler, Van Dyck’in bilinmeyen bir kadın ve küçük oğlu arasındaki yakın bir anı yakaladığı incelik ve duyarlılığa sahiptir. Kadın çocukla olan gururunu paylaşmaya davet eden utangaç, yarı gülümsemeyle bize bakmaktadır. Tablodaki renk ve doku kullanımı mükemmeldir. Kadının varlıklı bir burjuva eşi olduğu siyah ipek elbisesi ve bileğindeki mücevherlerden anlaşılmaktadır. Boynundaki devasa, abartılı fırfır, Avrupa’nın geri kalanında modası geçtikten çok sonra Hollanda’da giyilmiştir. Çocuğun boynunun etrafında, eski geleneği de koruyan minyatür bir versiyonu vardır. Onun bir çocuk olduğu şapka; hacimli eteklerden anlaşılmaktadır. Bu tüm çocuklar için standarttı. Erkek çocuklara, beş yaşlarında pantolon giydirilirdi. Çocuğun sola bakışı ile hareketinin canlılığını gözlemlenmektedir (<https://www.nationalgallery.org.uk/>).

Rubens, çocuk portrelerini çok sayıda çalışmış bir ressam olmuştur. Rubens’in çocuk portreleri üzerine Bülbül’ün ifadesi şöyledir:

“Çocuk portrelerinin yer aldığı çalışmalarında tombul, al yanaklı, muzip bakışlı karakterler vardır. Ondan önceki ressamlar bir çocuğu betimlerken yüzlerine yetişkin bir ifade vermişlerdir. Resimlerdeki çocuklar ya kutsal varlıklardır ya da İsa’ya atfedilen olgun ifade kimseledir. Prens ve prenseslerde sevecen bir ifade yoktur. İkonalarındaki çocuklar melek olarak tasvir edilir ve yüzlerinde acı vardır (2014: 63).”

18. yüzyılda çocuk portreleri ve figürleri Rokoko ve Neo- Klasizm (Yeni Klasikçilik) sanat akımının karakteristik özelliklerine göre resmedilmiştir.

Görsel 5. Elisabeth Louise Vigée Le Brun, “Alexandrine-Emilie Brongniart”, 1788 veya 1789, Ahşap üzerine yağlıboya, 65.1 x 53.3 cm

Görsel 6. Jacques-Louis David, “Portrait of the Comtesse Vilain XIII and her Daughter”, 1816, Tuval üzerine yağlıboya, 95 x 76 cm

Barok özellikleri taşıyan fakat daha ince ve zarif çizgiler kullanan rokoko stili, Elisabeth Louise Vigée Le Brun, “Alexandrine-Emilie Brongniart”, isimli eserinde açıkça görülmektedir. Kıyafetin kumaş detayları barok stilden gelirken ince zarif çizgiler bu yapıtın rokoko stilinde yapıldığını destekler biçimdedir. Resimde pastel tonlar ve fildişi beyazının tonları hakim olmuştur. Çocuk portresi biçimsel olarak barok ve neo-klasik dönem arasında kalan rokokonun zarif, ince çizgilerini taşımıştır.

Çocuk figürü Jacques-Louis David’in “Portrait of the Comtesse Vilain XIII and her Daughter” isimli eserin neoklasik üsluba yakındır. Aşırı süsleme karşıtı eser barok dönem özelliklerini taşımamaktadır. Sanatçı, aşırı süslemekten kaçınarak yalın, sade çizgiler, değerler üzerinden resmi oluşturmuştur. Çocuk figür oldukça hareket içerisinde resmedilmiş ve üzerinde bulunan kıyafet abartıdan uzak bir şekilde kumaşın espas değerlerine göre boyanmıştır.

19.Yüzyıl sanat akımları romantizm ve realizm de “aşırı” karşıtı bir tutum sergilemiştir.

Romantizm, Bülbül’e göre:

“Sanatçılar bundan sonra daha bireysel davranmaya başlamış, kendi bağımsızlıklarını kazanmışlardır. 18. yüzyılın sonuna gelindiğinde duygular daha bir gün yüzüne çıkmıştır. Aynı dönemin akılcı anlayışının arkasında yatan bir diğer yüzü duygu ve sezgiler “Romantizm” akımını beraberinde getirmiştir. Alman hareketiyle başlayan bu akım, İngiliz ve Fransız sanatına da yansımıştır. Sanatçılar duygu ve düşüncelerinden ödün vermemişlerdir. Sanatta "ben" anlayışı vardır (2014: 77).”

Bu dönemin resimlerinde toplumsal, siyasal ve düşünsel etkiler vardır. Resimlerin ana karakterleri olan figür ve portreler bu dönemde duygusal bir yaklaşımla resmedilmiştir. Duygu ve coşkun ön planda olduğu yapıtlar, bireyselliğin ön plan çıktığı, görüşlerin açıkça ifade edildiği bir akımdır. Romantikler, sınıf ayrımı gözetmeksizin toplumun her kesiminden insanı resimlerinde konu almış ve yer vermişlerdir.

Görsel 7. Joseph Wright, “Portrait of Sarah Carver and her daughter Sarah”

Görsel 8. Joseph Wright, “John Coates Browne”

Toplumun üst tabakalarından insanların resmedildiği Joseph Wright’ ın “Portrait of Sarah Carver and her daughter Sarah” adlı eserinde figürler karanlık bir arka planın önünde resmedilmiştir. Kadın figürün kıyafeti abartıdan uzak bir halde bulundukları sosyal sınıfı temsil edecek şekilde resmedilirken çocuk aynı özellikleri taşımak ile birlikte romantik dönemi yansıtabilecek renklerle ön plana çıkartılmıştır.

Joseph Wright’ın bir başka yapıtı olan “John Coates Browne” toplumun üst sınıfını temsil etmiştir. Çocuk figürün kıyafeti abartıdan, süslemekten uzak, gerçekçi, o dönemin kıyafetinin karakteristik özelliğini barındıran nitelikte resmedilmiştir. Figürün duruşu frontal bir görünüme sahiptir. Çocuk figürün yüz detayları asil bir geçmişinin olduğunu kanıtlar nitelikte ifade edilmiştir.

Realizm toplum gerçeklerini resmeden, toplumun ön planda olduğu bir sanat akımıdır. “Tasvir etme” nin ön planda olduğu sanat akımında figürler, günlük olaylardan etkilenilerek ortaya çıkarılmıştır. Çocuk figürleri ve portreleri de bu özellikleri taşıyacak nitelikte resmedilmiştir.

Görsel 9. Camille Corot, "Portrait of Madame Langeron, Four Years Old"

Görsel 10. Alexey Venetsianov, "That is, those Fathers Dinner!"

Günlük yaşamdan, günlük yaşamda yer alan insan hareketlerinden (yürüme, oturma, gezme, biriyle karşılaşma vb.) duruşlarından, oluşabilecek durumlardan etkilenen ve toplumun gerçekliğini gözler önüne seren realist üslup Camille Corot ve Alexey Venetsianov'un yapıtlarında yer almıştır. Her iki sanatçının da yapıtına (Görsel 9 ve Görsel 10) bakıldığında gündelik hayattan bir kare yakalamak mümkün bir hal almıştır.

Empresyonizm, 1860-1900 yılları arasında Fransa'da doğmuş sanat akımıdır. Resimde ışık-renk kavramlarına yer verirken heykelde herhangi bir anın yansımalarına yer vermektedir. Anlık görüşlerin konu olarak ele alınırken geleneksel konulardan uzak durmaktadırlar. Anlık hareketlerin (yürüme, oturma, kalkma vb.) çalışıldığı eserlere örnek olarak Edgar Degas'nın "The Dance Class" ı verilebilir.

Görsel 11. Edgar Degas, "The Dance Class"

Görsel 12. Pierre-Auguste Renoir, "Pink and Blue"

"Paris'teki Orsay Müzesi'ndeki bu çalışma ve varyantı, Degas'ın dansın temasına adanmış en iddialı resimleri temsil ediyor. Yaklaşık yirmi dört kadın, balerinler ve onların anneleri, bir dansçının muayenesi için bir "tavır" sergilemesini bekler. Sınıfı ünlü bale ustası Jules Perrot yönetiyor. Hayali sahne, yakın zamanda yanan eski Paris Opéra'daki bir prova odasında geçiyor. Aynanın yanındaki duvarda, Rossini'nin Guillaume Tell adlı poster, resmi görevlendiren ve 1876 Empresyonist sergisine ödünç veren şarkıcı Jean-Baptiste Faure'ü anıyor (Metropolitan Müzesi)."

Degas'nın "The Dance Class" (Görsel 11) isimli çalışmasında yer alan çocuk figürler anlık bir durumdan alınmış fotoğraf karesini anımsatmaktadır. Çocuk figürler hareket içerisinde resmedilirken eserin tamamına bakıldığında yumuşak renklerin, gün ışığının etkileri gözlemlenebilmektedir.

Bir diğer izlenimci ressam Renoir, "Pink and Blue" eserinde iki çocuk figürüne yer vermiştir.

"Renoir, bankacı Louis Raphaël Cahen d'Anvers'ın Aralık 1874'te doğan sarışın Elisabeth ve Şubat 1876'da sırasıyla altı ve beş yaşındayken küçük kızı Alice'in 2 kızını canlandırdı. Sanatçı, o dönemde Paris Yahudi cemaatinin aileleri için birçok portre yaptı ve Trieste'li zengin bir ailenin torunu olan Louise de Morpurgo ile evli olan Louis Cahen d'Anvers, en zenginlerinden biriydi (<https://www.renoir.net/pink-and-blue.jsp>)."

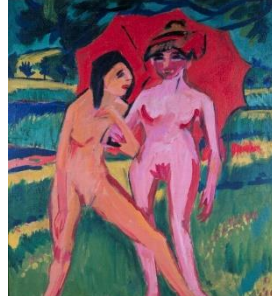
Eserin ismi çocuk figürlerin kıyafetlerinden gelmektedir. Hareketli bir şekilde resmedilen figürler gün ışığının etkisi altında gibi gösterilmiştir. Arka planda koyu renklerin kullanılması çocuk figürlerin ön planda çıkmasına olanak sağlamıştır. Figürlerin kıyafetleri detaylı resmedilmiştir ancak gün ışığı, anlık hareket izlenimi empresyonist yaklaşımı desteklemiştir.

Süreç içerisinde resim sanatında kullanılan tüm figürlerin biçimsel ifadeleri değişmiştir. Renk çeşitliliği, deformasyon gibi etkiler ile real görünüm değişime uğramıştır. Bu durum çocuk figürleri ve portrelerinde de gerçekleşmiştir. Bu bağlamda ekspresyonizm, kübizm ve sürrealizm incelenebilir.

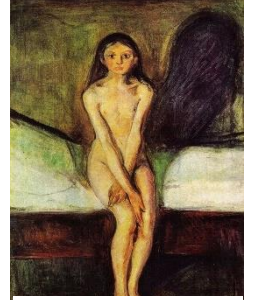
Ekspresyonizm, Duyguların, sanatta ifadesinin biçimidir. 20. yüzyıl'ın başlarında ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkilenmiş ve yapıtlarında yıkım, kayıp, üzüntü ve hüznü yansıtmışlardır. Bu dönem resimlerinde görünen farklı biçimde resmedilmiştir. Deformasyon, canlı renk kullanımları ön plana çıkmıştır.

Görsel 13.
Egon Schiele,
"Girl with
Black Hair"

Görsel 14. Ernst Ludwig Kirchner,
"Two Girls under an Umbrella",
1910, Tuval üzerine yağlıboya,
95.3 x 80.3 cm

Görsel 15.
Edvard Munch,
"Puberty", 1894,

Egon Schiele, bir dönem çocuk figürlerinin resimlerini yapmıştır. Çıplak, yarı çıplak resmettiği çocuk figürlerde soluk ten, hastalıklı ya da zayıf bedenler, mutsuz, hüznü ifade eden yer almıştır (Görsel 13). En belirgin özellik figürleri arka plandan ayıran kontur çizgileri olmuştur.

Ernst Ludwig Kirchner'ın "Two Girls under an Umbrella" yapıtında renk ön planda olmuştur. Figürlerin renklerle ortaya çıkması, çıplak çocuk figür kullanımı göze çarpan detaylar arasında olmuştur. Canlı, boya tüpünden olduğu gibi kullanılan renkler ekspresyonist resim sanatının teknik özelliklerinden biri olmuştur.

Edvard Munch, önde gelen ekspresyonist resamlardan biri olmuştur. resimlerin canlı ama koyu tonların hakim olduğu resimler yapmıştır. "Puberty" yapıtında çıplak çocuk figür resmedilmiştir. Çocuk figür deforme edilerek normal ölçülerin dışında resmedilmiştir (uzun kollar ve bacaklar, üst beden kafa ile orantısız oluşu vb.). Deforme edilen çocuk figür duruş bakımından utangaç gibi görülmektedir. Özel bölgesini kapatmış şekilde resmedilen çocuk figür şu şekilde ifade edilmiştir:

"Ergenlik, 1894 ile 1895 yılları arasında yaratıldı. Onun genel izlenimci tarzını takip ediyor. Onun "ergenlik" döneminin sonuna doğru yaratıldı. Resmin merkezinde genç bir kız var. (...). Bu resim, sanat eserinde kişisel duygularının ifadesinin artmasına neden olan kıvılcım olarak kabul edilir. Bu resimle ilgili ilginç bir gerçek, daha önceki bir çalışmanın kopyası olmasıdır. Resmin merkezindeki kız güçlü bir odak noktası sağlıyor. Ergenlik çağında ve bir yatağın kenarında çıplak olarak oturuyor. Bacakları kapalı ve elleri alçakgönüllü kucağında utangaç bir poz veriyor. Birçok gözlemci, görüntünün cinsel baskıya ait olduğunu fark etti. Bu, Edvard'ın bu dönemde kendi cinsel baskısını yansıtacaktır. Bir başka güçlü tartışma noktası, kızın yarattığı gölge. Pek çok insan bunu cinsel organı işaret eden bir durum olarak adlandırır. Bazıları onu erkek cinsel organı olarak görürken, diğerleri onu kadın olarak görüyor. Güçlü cinsel yorumlarla bu resimle hiçbir tartışma sıkıntısı yaşanmadı. Spekülasyon, modeli, bu resmin tam anlamını ve onun yaratılışının ayrıntılarını içeriyordu (<https://www.edvardmunch.org/puberty.jsp>)."

Kübizm, sanatta bir nesneyi birden fazla açıdan aynı anda görebilmemizi ispatlamıştır. Huntürk'e göre: "Kübizmler nesneleri gördükleri gibi değil düşündükleri gibi kavrar. Bu kendine özgü düşünce biçimi ile

varlık düzeni; alışılmış, biçimsel düzenini yitirir, biçimi bozulmuş yeniden kurulmuş yeni bir düzen görülür (2016: 224).” Bu yeni düzen çocuk portrelerinde ve figürlerinde de ön plana çıkmıştır.

Görsel 16. Jean Metzinger,
“FEMME À LA
FENÊTRE, MATERNITÉ”

Görsel 17. Amadeo de
Souza-Cardoso, “Life of
instruments”

Geometrik formların hakim olduğu Kübizm’de kompozisyon içerisinde yer alan çocuk figürler geometrik şekillerin bir araya getirmiş olduğu bir biçimde resmedilmiştir. Yüz ve vücudun uzuvlarının hangi şekli andırdığına göre biçim bulan çocuk figürler Kübist kompozisyonların imgelerinden biri olmuştur (Bkz. Görsel 16 ve Görsel 17).

Sürrealizm Freud’un psikanalitik yaklaşımından etkilenen bir akım olmuştur. Kübizm, Fütürizm ve Dada gibi akımlardan etkilenerek bünyesinde zıtlık barındırmıştır. Bilinç ve bilinçdışının birbiri ile olan etkileşimi yansıtılmıştır. Sanatçıların duygu ve düşünceleri, imgeler ile birlikte kompozisyon oluştururken her iki yapıtta (Bkz. Görsel 18 ve Görsel 19) çocuk figürler sanatçıların yansıtmak istediği olaya göre biçimlenen, bilinç ve bilinçdışı etkileşiminin bir yansıması olmuştur. Yapıtlarda çocuk figürler gerçekliğe yakın betimlenmiştir.

Görsel 18. Max Ernst,
“The Virgin Spanking
the Christ Child before
Three Witnesses: Andre
Breton, Paul Eluard,
and the Painter”

Görsel 19. Francis Picabia,
“The woman of love”

Max Ernst’ün “The Virgin Spanking the Christ Child before Three Witnesses: Andre Breton, Paul Eluard, and the Painter” yapıtı hakkında bilgiler şöyledir:

“Burada, dünyevi, hüsrana uğramış bir kadın olarak tasvir edilen Meryem Ana, küçük oğlunu - asi bebek İsa'yı - sert bir şekilde, cezalandıran elinin bıraktığı kırmızı izleri gösteren alt kısmında kürek çekiyor. Arka plandaki pencereden izleyen ve tanık olarak hizmet eden Andre Breton, Paul Eluard ve ressamın kendisi; sahneden üçü de rahatsız görünüyor. Ernst, hem kendi

Katolik inancını Mesih'in annesi Meryem'e olan bağlılığıyla başarılı bir şekilde yükseltirken, aynı zamanda Kutsal Bakire Meryem ile Mesih çocuğu arasındaki sevgi dolu sahnelerin çoğalmasıyla Batı sanat tarihinin çoğunu küçümsüyor ve aynı zamanda laik, burjuva kutsallığının altını çiziyor. Annelik. Ernst'in resmi hem küfür hem de son derece komik. Beklendiği gibi, temada herkes mizah görmedi ve eser, Hristiyanlığa ve çağdaş değerlere bir saldırı olarak önemli tartışmalara neden oldu (<https://www.theartstory.org/artist/ernst-max/artworks/>).”

SONUÇ

Sanat bir süreçtir. Birçok sanat akımı bu sürecin bir parçası olmuştur. İnsan faktörü ile birlikte başlayan ve devam eden sanatta resim dalı bir ayna niteliği taşımaktadır. Dinsel temalar ile başlayıp sosyal konulara değinmekte olan resim sanatı temaları ifade etmek için birçok öğe kullanır. Çizgi, renk, espas değerleri bu öğeler içerisine dahil olurken öğelerin uygulandığı, temayı anlatmaya yardımcı en büyük ifade kaynağı figürler ve portreler olmuştur. Sanatçının duygu, düşünce ve hislerini resmettiği figürlerin portrelerinde anlamak mümkündür. Resmedilen figürler ve portreler arasında yer alan çocuk figürleri ve portreleri resim sanatına masumiyet, merhamet, saflık gibi özellikleri dahil etmiştir. İnsanın bir evresini oluşturan çocukluk evresinin resim sanatında geçmişten günümüze devamlılığını sürdürmesi, resim sanatında çocuk imgesinin hem sembolik bir yerinin olduğunu hem de günümüzde farkındalık yaratan bir imge olduğunu göstermektedir. İnsanın gelişiminde bir durak olan çocukluk resim sanatında her dönemde varlığını sürdürerek ölümsüzlüğünü kanıtlar niteliktedir.

KAYNAKLAR

- Güçhan, A. (2003). Popüler Kültür Çalışmaları Işığında Pop Art, *Selçuk İletişim Dergisi*, 3(2), 23 - 29
- Bülbül, M. (2014). “Sanat Akımlarında Portrenin Yeri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Gökova, H. (2018). Ön-Rönesans Dönemi Resim Sanatının Özellikleri ve Temsile Dönük Çağdaş Resim Sanatı Üzerindeki Etkileri, *Yedi*, (20), 97 - 109
- Huntürk, Ö. (2016). Heykel ve Sanat Kuramları. İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Kavukçu, M. (2006). Resim Sanatında Renk Olgusu Üzerine, *Sanat Dergisi*, (9), 57 - 72
- Yaşar, N. (2019). “Güney Rönesans Döneminde Dinsel Konulu Resimde Kompozisyon”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 5(10), 97 -108
- Ataseven, Y. S., (2017) Andy Warhol’un Resimlerinde Popüler Kültürün Etkisi, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 288 - 297
- Erkut, Z., Balcı, S., ve Yıldız, S., (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk, *Çocuk ve Medeniyet*, 2(3),17- 28

İnternet Kaynakları

- Anthony van Dyck, “Portrait of a Woman and Child”, (<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/anthony-van-dyck-portrait-of-a-woman-and-child> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Edgar Degas, “The Dance Class”, <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/438817>
- Edvard Munch, “Puberty”, (<https://www.edvardmunch.org/puberty.jsp>)
- Max Ernst, “The Virgin Spanking the Christ Child before Three Witnesses: Andre Breton, Paul Eluard, and the Painter”, (<https://www.theartstory.org/artist/ernst-max/artworks/>)
- Pierre-Auguste Renoir, “Pink and Blue”, <https://www.renoir.net/pink-and-blue.jsp>

Görsel Kaynakları

- Görsel 1.** Leonardo da Vinci, “The Madonna of the Carnation”, (<https://www.leonardodavinci.net/madonna-of-the-carnation.jsp> Erişim tarihi: 24.04.2021)

- Görsel 2.** Domenico Ghirlandaio, “Portrait of a Girl”, (<https://www.wikiart.org/en/domenico-ghirlandaio/portrait-of-a-girl> Erişim tarihi: 24.04.2021) Özel Koleksiyon
- Görsel 3.** Anthony van Dyck, “Marie Clarisse, Wife of Jan Woverius, with Their Child”, (<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/anthony-van-dyck-portrait-of-a-woman-and-child> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Görsel 4.** Peter Paul Rubens, “Boy with Bird”, (<https://www.wikiart.org/en/peter-paul-rubens/boy-with-bird-1616> Erişim tarihi: 24.04.2021)
- Görsel 5.** Elisabeth Louise Vigée Le Brun, “Alexandrine-Emilie Brongniart”, (<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/elisabeth-louise-vigee-le-brun-alexandrine-emilie-brongniart> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Görsel 6.** Jacques-Louis David, “Portrait of the Comtesse Vilain XIII and her Daughter”, (<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/jacques-louis-david-portrait-of-the-comtesse-vilain-xiii-and-her-daughter> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Görsel 7.** Joseph Wright, “Portrait of Sarah Carver and her daughter Sarah”, (<https://www.wikiart.org/en/joseph-wright/portrait-of-sarah-carver-and-her-daughter-sarah> Erişim tarihi: 26.04.2021)
- Görsel 8.** Joseph Wright, “John Coates Browne”, (<https://www.wikiart.org/en/joseph-wright/john-coates-browne> Erişim tarihi: 26.04.2021)
- Görsel 9.** Camille Corot, “Portrait of Madame Langeron, Four Years Old”, (<https://www.wikiart.org/en/camille-corot/portrait-of-madame-langeron-four-years-old-1845> Erişim tarihi: 26.04.2021)
- Görsel 10.** Alexey Venetsianov, “That is, those Fathers Dinner!”, (<https://www.wikiart.org/en/alexey-venetsianov/that-is-those-fathers-dinner> Erişim tarihi: 26.04.2021)
- Görsel 11.** Edgar Degas, “The Dance Class”, (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/438817> Erişim tarihi: 24.04.2021)
- Görsel 12.** Pierre-Auguste Renoir, “Pink and Blue”, (<https://www.renoir.net/pink-and-blue.jsp> Erişim tarihi: 24.04.2021)
- Görsel 13.** Egon Schiele, “Girl with Black Hair”, (<https://www.wikiart.org/en/egon-schiele/girl-with-black-hair-1910> Erişim tarihi: 27.04.2021)
- Görsel 14.** Ernst Ludwig Kirchner, “Two Girls under an Umbrella”, (<https://www.nga.gov/collection/art-object-page.76206.html> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Görsel 15.** Edvard Munch, “Puberty”, (<https://www.edvardmunch.org/puberty.jsp> Erişim tarihi: 27.04.2021)
- Görsel 16.** Jean Metzinger, “FEMME À LA FENÊTRE, MATERNITÉ”, (<https://www.wikiart.org/en/jean-metzinger/femme-la-fen-tre-maternit-1912> Erişim tarihi: 28.04.2021)
- Görsel 17.** Amadeo de Souza-Cardoso, “Life of instruments”, (<https://www.wikiart.org/en/amadeo-de-souza-cardoso/life-of-instruments-1916> Erişim tarihi: 28.04.2021)
- Görsel 18.** Max Ernst, “The Virgin Spanking the Christ Child before Three Witnesses: Andre Breton, Paul Eluard, and the Painter”, (<https://www.theartstory.org/artist/ernst-max/artworks/> Erişim tarihi: 01.05.2021)
- Görsel 19.** Francis Picabia, “The woman of love”, (<https://www.wikiart.org/en/francis-picabia/the-woman-of-love> Erişim tarihi: 28.04.2021)

COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARA UYGUN MASKE SEÇİMİNDE STANDARTLARA UYGUNLUK VE TASARIM ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

¹Derya BULUÇ, ²Şebnem Ruhsar TEMİR GÖKÇELİ

¹Dr.Öğr.Üyesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Giyim Üretim Teknolojisi Programı, İstanbul/Türkiye, ORCID No: 0000-0003-2221-060X

²Prof.Dr. Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü, Uşak/Türkiye, ORCID No: 0000-0001-6435-6477

ÖZET

Günümüzde COVID-19 ve belirli viral solunum yolu hastalıklarının önlenmesine, kontrolüne ilişkin, günlük kullanım esnasında ve gerekli olan diğer ortamlarda bulaş olasılığını sınırlandırmak için maske kullanılması gerekli olmuştur. Nefes almada güçlük çeken veya yardım almadan maskesini çıkaramayan çocuklar hariç, 2 yaş ve üzeri bütün çocukların kendisini ve çevresini korumak için maske takması gerekmektedir. Maskelerin kullanım amacı konuşma, hapşırma veya öksürme sırasında salgılanan 3 mikrondan daha büyük damlacıklar için bir bariyer oluşturarak bunların dış ortama ve çocuğun kendisine yayılımını azaltmaktır.

Çocuklara maskeyi benimsetmek ve kullanımını kolaylaştırmak için;

Sevdiği renk ve karakterlerin olduğu,

Nefes almasını zorlaştırmayan,

Yüz şekline göre boyutları ayarlanabilen maskelerin seçilmesi, çocukların maske takmayı isteyecekleri bir ortam oluşturacaktır.

Çocuk maskelerinin yapımında kullanılan malzemeler, çocuk güvenliği ve sağlığı açısından önem arz etmektedir. Ülkemiz dahil birçok ülkede, maskelerin güvenliği ile ilgili çeşitli standartlar yayınlanmıştır. Ancak bu standartlara uyum konusunda yaptırım olmadığından maske üretimi konusunda birçok uygun olmayan üretimin piyasada mevcut olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile çocuk maskesinin seçiminde, boyutsal ve tasarımsal özelliklerin incelenmesi, işlevsellik, ergonomik olma, standartlara uyum gibi konuların araştırılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Maskesi, Maske Standartları, Ergonomiklik, Tasarım Özellikleri

INVESTIGATION OF COMPLIANCE WITH STANDARDS AND DESIGN CHARACTERISTICS IN CHILD SUITABLE MASK SELECTION DURING COVID 19 PANDEMIA

ABSTRACT

Nowadays, it has been necessary to use a mask to limit the possibility of transmission during daily use and in other environments where it is necessary for the prevention and control of COVID-19 and certain viral respiratory diseases. Except for children who have difficulty in breathing or cannot take off their mask without assistance, all children aged 2 and over are required to wear a mask to protect themselves and their environment. The purpose of the masks is to create a barrier for droplets larger than 3 microns secreted during speech, sneezing or coughing, and to reduce their spread to the outside environment and the child himself.

To help children adopt the mask and make it easier to use;

He has the colors and characters he loves,

Does not make it difficult to breathe,

The selection of masks that can be adjusted in size according to the face shape will create an environment where children will want to wear masks.

The materials used in the production of child masks are important for child safety and health. Various standards regarding the safety of masks have been published in many countries, including our country. However, since there are no sanctions regarding compliance with these standards, it has been observed that many unsuitable production of masks are available in the market. With this study, it is aimed to investigate issues such as the examination of dimensional and design features, functionality, ergonomics, compliance with standards in the selection of a child mask.

Key Words : Child Mask, Mask Standards, Ergonomics, Design Features

Giriş

Koronavirüs hastalığı (COVID-19) yeni keşfedilen bir koronavirüs türünün (SARS-CoV-2) neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır [1]. 2019 Aralık ayı itibariyle Çin'in Wuhan bölgesinden başlayarak, tüm dünyayı etkisi altına alan SARS-CoV-2 virüsü, 30 Ocak 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından global acil durum ilan edilmiş ve 11 Mart 2020 tarihinde salgın, pandemi olarak nitelendirilmiştir. 2020 Mart ayı itibariyle ülkemizde de ilk olgular görülmeye başlamıştır [2].

COVID-19 bir solunum yolu hastalığıdır ve virüs enfeksiyonunun yol açabileceği durumlar çok hafif solunumla ilgili olmayan semptomlardan akut solunum hastalığına, organ yetmezliğiyle birlikte sepsise ve ölüme kadar uzanabilen bir çeşitlilik göstermektedir. Enfeksiyonu olan kişilerin hiçbir semptom sergilemediği durumlar da görülmektedir. COVID-19 virüsü, solunum yolundan çıkan damlacıklar ve temasla insandan insana geçmektedir. Damlacık bulaşması, kişi enfeksiyonlu bir başkasıyla yakın temasta olduğunda (1 metre) gerçekleşir ve enfeksiyona yol açabilecek solunum yolu kaynaklı damlacıklar öksürme, hapşırma ya da çok yakın temas sonucunda ağızdan, burundan ya da gözlerden giriş yapabilmektedir [3].

COVID-19 hastalığı yayılmaya devam ederken, sık sık el yıkamak, sosyal mesafeyi korumak gibi sağlıklı kalmak için adımlar atmak önemlidir. Ailelerin çocukları için alması gereken önemli bir önlem de, özellikle sosyal mesafenin zor olduğu durumlarda, toplum içinde yüz maskesi takmaktır. Maskeler, COVID-19'a neden olan virüs SARS-CoV-2'nin yayılma olasılığını azaltmaktadır [4].

COVID-19'da, enfeksiyon bulaşının önlenmesinde ve korunma için, değişik maskeler kullanılmaktadır. Bu maskeler, hem enfekte/potansiyel enfekte kişinin enfeksiyonu etrafa bulaştırmasını önlemek, hem de kişinin kendisini enfeksiyondan koruması amacıyla kullanılmaktadır [5].

Maske Çeşitleri ve Standartları

Salgın dönemlerinde, halka açık ve kalabalık mekanlarda, toplu taşıma araçlarında, marketlerde ve alışveriş merkezlerinde maske takılması ülkemizde zorunludur. Birçok kişi, öksürerek, dokunarak ya da yakın temasta bulunarak farkında olmadan başkalarına mikrop bulaştırmaktadır. Maskeler, hem kullanan kişiyi hem de diğer kişileri, korumak için fiziksel bir bariyer işlevi görmektedir.

Günümüzde maskeler hem sağlık personelleri tarafından, hem de toplumda kullanılmaktadır. Ancak sağlık personeli ve toplum için önerilen maskeler farklılık göstermektedir. Ayrıca, toplumda yüksek riskli kişilere verilen maske önerileri de diğer kişilerden farklı olabilmektedir [5].

1. Cerrahi Maskeler (TSE EN 14683)

Cerrahi maskeler; hasta ve personel arasında enfektif ajanların doğrudan geçişini en aza indirmek amacıyla bir engel oluşturmak için ağız ve burnu örten tıbbi donanımlardır. Genel olarak damlacık yolu ile bulaşan patojenlere karşı kısmi koruma sağlayan tek kullanımlık tıbbi malzemelerdir. Tıbbi yüz maskeleri için yapım, tasarım, performans gereklilikleri ve deney yöntemleri TS EN 14683 standardına göre belirlenmektedir [6].

Tıbbi maskeler dikdörtgen biçiminde olup üç ya da dört katmandan oluşmaktadır. Katmanlardan her biri çok ince elyaftandır. Bu maskeler damlacık (3 mikrometre büyüklüğünde; EN 14683 ve ASTM F2100 standartları) ve parçacık (0,1 mikrometre büyüklüğünde; yalnızca ASTM F2100 standardı) bloke etme

özelliklerine göre test edilmektedir. Bu maskeler damlacık ve parçacıkları bloke ederken aynı zamanda kullanıcısının soluk alıp vermesini de sağlamalıdır [5].

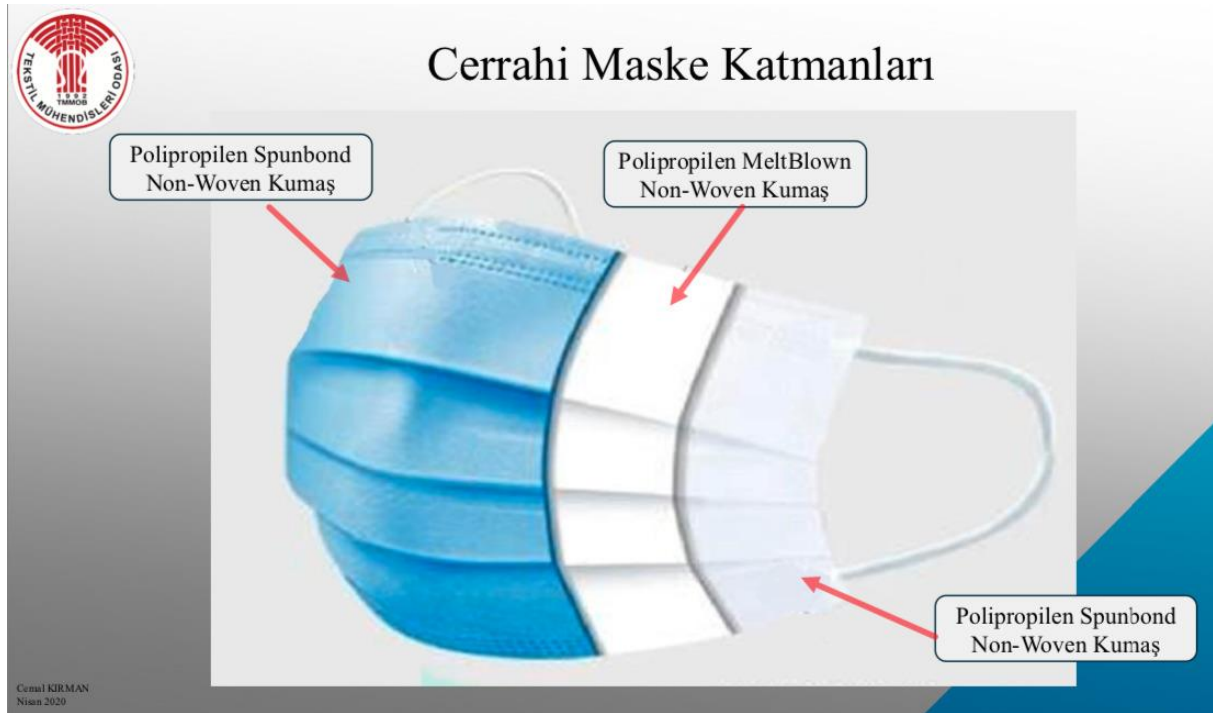
Tıbbi maskeler genellikle polipropilen içerikli dokusuz kumaşlardan üretilmektedir. Dokusuz kumaşlar; hava geçirgen, bakteriyel filtrasyon özelliği olan (mikron altı filtrasyon özelliği genellikle $> \%98$ 'dir), bariyer özelliği pamuk ve polyesterden iyi, düşük maliyetli ve tek kullanımlık kumaşlardır. Polipropilen dışı başka malzemelerden de (polistiren, polietilen, polyester gibi) üretilebilmektedir. Tıbbi maskeler genellikle dış-orta-iç katman olmak üzere 3 kattan oluşmaktadır [7].

Dış katman; genellikle polipropilenden oluşur, spunbond yöntemi ile dokusuz (non-woven) eriyik kumaştan üretilmektedir. Bu katmana renk verilebilir, diğer katmanlara göre genellikle daha serttir ve su itici özelliği bulunmaktadır.

Orta katman; daha iyi filtreleme için yüksek lif yoğunluğu olan, daha kabarık katmandır. Bu katman da polipropilen içerir, meltblown yöntemi ile dokusuz (non-woven) kumaştan üretilir, 25-35 gr/m² ağırlıktadır. Bu katman dış görünüş olarak daha kalın gibi görünür ve arkasından bakıldığında şeffaf gözükmemesi gerekmektedir.

İç katman; genellikle kimyasal işlem uygulanmamış, yumuşak, antialerjik, cildi tahriş etmeyen ve ağız ve buruna temas eden katmandır. Polipropilen spunbond bir dokusuz kumaştır.

Dış ve iç katmanlar 15-25gr/m²'dir. Bir tıbbi maskenin iç katmanının ağız ve burna gelecek şekilde takılması gerekmektedir. Maskenin ters takıldığında (örneğin dış katmanın burun ve ağza gelecek şekilde takılması) uygun koruma sağlamamaktadır.. Genelde tıbbi maskelerin iplikleri iç tarafa doğru bağlanır, sıklıkla renkli olan yüz dış katmanı göstermektedir. Dış katmanın belli bir basınca kadar su geçirmemesi gerekmektedir [5].

Resim 1: Cerrahi Maske Katmanları (Kırman 2020)

2. Yeniden Kullanılabilir Bez Maskeler (TSE K 599)

Bez maskeler, tıbbi olmayan maske veya kumaş maskeler olarak da adlandırılmaktadır. Tıbbi veya FFP türü maskelerin aksine bez maskeler kişisel koruyucu ekipman grubunda değildir ve tıbbi malzeme olarak kabul edilmemektedir. Bez maskeler, sağlık personeli ve hastane ortamlarında korunma için önerilmez [5].

Tıbbi olmayan maske yapımında farklı kumaş kombinasyonları da kullanılabilirmekte, katman sıralamaları ve şekilleri de farklı olabilmektedir. Bu kombinasyonlardan pek azı sistematik bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur ve bugün kullanılan tıbbi olmayan maskelerde tek bir tasarım, materyal seçimi, katman ya da şekil söz konusu olmadığından, filtrasyon ve solunum açısından da farklı sonuçlar vermektedir. Kumaş gibi dokunmuş ve/ya da dokunmamış materyallerden yapılan tıbbi olmayan maskeler, önleme açısından değil, yalnızca toplu ortamlarda kaynak kontrolü (enfeksiyonlu kişiler tarafından kullanılma) açısından düşünülmelidir [8].

Kumaş yüz maskesinin amacı, konuşma, hapşırma veya öksürme sırasında salgılanan 3 mikrondan daha büyük damlacıklar için bir bariyer oluşturarak bunların dış ortama yayılımını azaltmaktadır. Maskenin bariyer verimliliği açısından performansı ne kadar yüksek olursa damlacık tutulumu o kadar iyi olmaktadır [9].

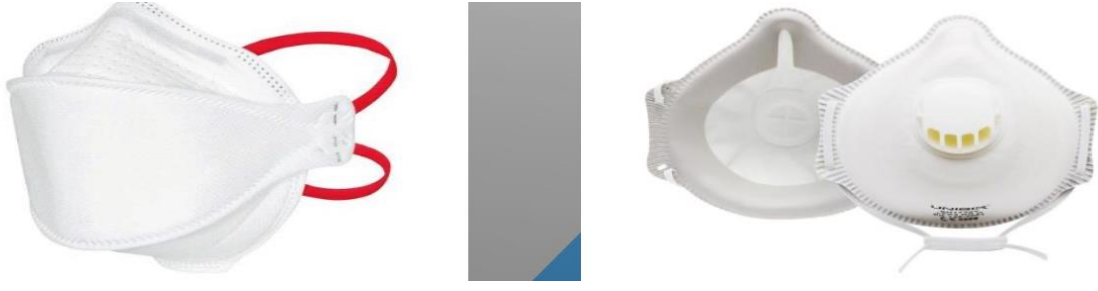
Türk Standartları Enstitüsü (TSE) yıkanabilir bez maskeler için TSE K599 standartlarını belirleyerek, dünyada bu alanda Fransa ve İspanya'dan sonra bu standartları oluşturan üçüncü ülke olmuştur. Standart ile maskenin özellikleri, üretimi, tasarımı, temizleme, yıkama, kurutma ve bağlantı durumlarının nasıl olması gerektiği ilk kez ortaya konulmuştur [9].

3. FFP – PPE Respiratör Maskeler (TSE EN 149)

FFP (Filtering Face Piece) veya PPE (Personal Protective Equipment) olarak kısaltılan bu tarz maskeler; genel olarak Solunum Sistemi Koruyucu Cihazlar kategorisinde değerlendirilmektedir. Amerikan İş Güvenliği ve Sağlığı Ulusal Enstitüsü (NIOSH) Standartlarına göre N95, N99, ve N100 olarak sınıflara ayrılırken, Avrupa Normlarında; EN 149 – A1 e göre FFP1, FFP2 ve FFP3 olarak sınıflandırılmaktadır [7].

Respiratör maskeler, elektrostatik kuvvetler sayesinde virüsleri bağlayan özel bir filtre keçesi içermektedir. Avrupa Standartlarına göre FFP, FFP2, N95 olarak da adlandırılan FFP2 maskeleri, kullanıcıyı sağlık için tehlikeli olabilecek aerosollerden, gazlardan veya buharlardan korumada etkili bir kişisel koruyucu ekipmandır. N95 maskesindeki "95" ibaresi, solunum damlacığı boyutundaki partiküllere karşı yüzde 95 oranında filtrasyon sağlandığını belirtmektedir. Maskenin sunduğu koruma düzeyinin yanı sıra, etkinliği belirleyen bazı tasarım öğeleri de vardır. Bu maskeler filtre sistemine göre valfli ya da valfsiz olabilmektedir. Valfsiz maskeler, filtrasyon sistemi kumaşa yerleştirildiği için oldukça hafiftir. Hacimli ve yüzde ağırlığa neden olmadığı için rahatça takılabilir. Valfler, maskeyi biraz daha hacimli ve ağır hale getirir de dışarıya hava çıkmasına izin verdiği için daha iyi bir solunum ortamı sunmaktadır. Valfli maskeler; genellikle daha az terlemeye neden olur, daha iyi nefes alınabilir ve daha rahat kullanım avantajlarına sahiptir[7] (Resim 2). Ancak uzmanlar, virüslere karşı daha etkin bir koruma sağlanabilmesi için, valfsiz maskelerin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Nitekim Almanya'da kamuya açık ortamlar, toplu taşıma araçları ve marketlerde, cerrahi maskelerin yanı sıra valfsiz FFP2 maskelerinin takılması zorunlu hale getirilmiştir [10].

Korucu ekipman sınıfındaki maskeler genellikle 5 katmandan oluşan non-woven kumaşların, çeşitli yöntemlerle birleştirilmesi ile oluşmaktadır [7]. TS EN 149 standardına göre üretilerek CE belgesi almış maskelerdir. Bir Avrupa standardı olan EN 149 standardı, havadaki partiküllere karşı korunmak için tasarlanan yarım maskenin, filtreleme ve işaretlenmesine yönelik gereklilikleri ve test yöntemlerini açıklamaktadır. Bu standart, ülkemizde de Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından yayınlanmıştır. TS EN 149 standardına sahip solunum koruyucu maskeler tekrar kullanılabilir veya tek seferlik kullanımla sınırlı olanlar yani tekrar kullanılamaz olmak üzere iki çeşittir. Tekrar kullanılabilir maskelerin üzerinde "R" (Reusable) işareti bulunur, tekrar kullanılamaz olan maskelerde "NR" (Nonreusable) işareti bulunmaktadır. COVID-19 virüsüne karşı koruma için tek kullanımlık NR işareti olan maskeler önerilmektedir [11]. Virüsler ve mikroorganizmalar birkaç saatten birkaç güne kadar hayatta kalabildikleri için, solunum maskeleri zamanla bir enfeksiyon kaynağı haline gelmektedir. Filtreler üzerindeki bulaşıcı aerosoller, çevreye yeniden yayılabilmektedir. Bu yüzden bu maskeler tek kullanımla sınırlıdır [12].

Resim 2: Valfsiz ve Valfli (ventilsiz ve ventilli) Maskeler [7]

Covid 19 ve Çocuklarda Maske

Ülkemizde 4 Nisan 2020 tarihinden itibaren T.C. Sağlık Bakanlığı önerileri doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı tarafından insanların toplu şekilde bulunduğu tüm alanlarda herkesin maske takması zorunluluk haline gelmiştir [11]. Bebeklerde ve 2 yaş altı çocuklarda boğulma tehlikesi nedeniyle maske kullanımı önerilmemektedir. 2 yaş üstündeki tüm çocuklarda mümkünse maske takılması önerilmektedir [13].

Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF çocukların maske kullanımı ile ilgili eşik yaşı 5 olduğunu kabul etmektedir. Çocukların gelişim aşamalarına farklı yaşlarda varabileceği gözönüne alındığında, maskenin en az yardımla düzgün bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli olan el becerisi ve ince motor koordinasyon hareketlerini 5 yaşına kadar kazanabileceği düşünülmektedir. Ancak 5 yaş ve altı çocukların sosyal mesafenin korunamadığı ortamlarda yetişkin tarafından doğrudan gözle müşahade dahil düzgün ve sürekli gözetim ve uyum sağlanarak maske takılması önerilmektedir. Nefes almada güçlük çeken veya yardım almadan maskesini çıkaramayan çocuklar hariç, 6 yaş ve üzeri bütün çocuklarda, kendisini ve çevresini korumak için maske takması gerekmektedir. 12 yaş ve üstü çocuklarda ve ergenlerde maske kullanımına ilişkin olarak yetişkinlerin kurallarının geçerli olduğu belirtilmiştir [14].

Genel olarak sağlığı iyi olan çocukların, doğru büyüklükte, çocuğun burnunu, ağzını ve çenesini yeterince örten kumaş maske takabileceği, kistik fibroz, kanser veya immünosupresyon gibi altta yatan sağlık sorunları olan çocukların, tıbbi sağlayıcılarına danışarak tıbbi bir maske takmaları önerilmektedir [15].

Covid 19 Pandemi Sürecinde Çocuklara Uygun Maske Seçiminde Standartlara Uygunluk ve Tasarım Özellikleri

Büyüklerde de çocuklarda da maske Covid 19 hastalığına karşı aynı türden koruma sağlamaktadır. Büyükler için üretilen maske özellikleri ve standartları çocuk maskeleri içinde geçerlidir. Farklı maske türleri farklı performans testlerinden geçmektedir. Cerrahi maskeler TSE EN 14683, bez maskeler TSE K 599, respiratör maskeler TSE EN 149 standartlarına uygun olup olmadıklarını değerlendirmek üzere farklı testlere tabi tutulmaktadır. Bu standartların dışında bütün maskelerde CE işareti bulunması gerekmektedir. Piyasada bulunan kişisel koruyucu donanımların tasarımı ve üretiminde, kullanıcıların sağlık ve güvenliğinin korunması ile kişisel koruyucu donanımların serbest dolaşımına ilişkin usul ve esaslar, 2016/425 (EU) yönetmeliğinde tanımlanmıştır. Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği'ne göre kullanılan kişisel koruyucu ekipmanların (maske, eldiven, gözlük, tulum, kask, ayakkabı vs.) CE belgesi taşıması gerekmektedir. CE belgesi Avrupa Birliği sınırları içinde satılan ürünler için sağlık, güvenlik ve çevre koruma standartlarına uygunluğu gösteren bir işarettir [5]. Satın alınan ürünlerin üzerinde gerekli standartların, maskenin kutusunda ya da ambalajında olup olmadığına bakılmalıdır.

Erken pandemi döneminde büyükler için maske üretimi kısıtlı olsa mevcut iken çocuk maske üretimi henüz yapılamadığından, büyük maskeleri bir müddet çocuklara takılmış ancak yanlardan hava girdiği için yeterli koruma sağlayamayamamıştır. Pandeminin ilerlemesi ile çocuk maskeleri üretimi başlamış ancak var olan maskelerin boyutları, standartları ve ergonomisinin büyük çoğunluğunda çocuklara uygun olmadığı gözlemlenmiştir.

Maske kullanımının çocuklara daha kolay benimsetilebilmesi için maskelerde kullanılan kumaşın nefes alıp vermeyi zorlaştırmaması, maskenin konforu ve çocuklara uygun boy, renk, tasarım vb. özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çocuklar için üretilen özellikle tıbbi olmayan maskelerin üretiminde ve seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar;

- Dünya Sağlık Örgütü bez maskelerin en az 3 katmandan oluşmasını önermektedir.

İç katman; Pamuk gibi emici bir malzemeden yapılmış olması tercih edilmektedir. Yüz ile doğrudan temas edeceği için alerjen olmamasına dikkat edilmelidir.

Orta katman; filtre işlevini güçlendirmek ya da damlacıkları tutmak üzere polipropilen ya da pamuklu, dokuma olmayan sentetik hidrofobik malzeme kullanılmalıdır.

Dış katman; Polyester veya polyester karışımı gibi emici olmayan malzeme kullanılmalıdır.

Katman sayısı arttıkça filtre oranında artmaktadır ancak aynı oranda nefes alma da zorlaşacağı dikkate alınmalıdır [8].

- Çocuk maskelerinde hangi maske tipi seçilirse seçilsin (Cerrahi maske, bez maske ya da respiratör maske) mutlaka maskenin çocuğun burnunu, ağzını ve çenesini tam olarak kapatmasına, hava boşluklarının kalmamasına dikkat edilmelidir,
- Maskenin boyutu elastik ipilerle veya bağlarla ayarlanabilir olmalıdır, kullanılan malzemeler çocuğu rahatsız etmemelidir,

Resim 3. Boyutu Ayarlanabilir Çocuk Maskesi [16]

- Kumaşın mum gibi bileşiklerle kaplanması bariyeri artırabilir ve maskeyi sıvıya dirençli hale getirebilir; bununla birlikte, bu tür kaplamalar yanlışlıkla gözenekleri tamamen tıkayabilir ve maskenin nefes almasını zorlaştırabilir. Solunabilirliğin azalmasına ek olarak, filtelenmemiş hava nefes verme sırasında maskenin yanlarından kaçabilir. Bu nedenle maskelerde kaplama tavsiye edilmemektedir [3].
- Maske yapımında kullanılan kumaşların, yüksek ısıda (en az 60°C) yıkanabilir olmasına dikkat edilmelidir [15].
- Elastik malzemeden yapılan tek katlı maskeler yüzde esnediğinde gözenekler genişleyebilir ve kullanım süresindeki filtrasyon etkinliği azalabilir. Bunun yanı sıra elastik materyal zamanla bozulabilir, yüksek sıcaklıkta yıkanması durumunda da yıpranabilmektedir. Bu nedenlerle maske yapımında elastik materyal tercih edilmemelidir [3]. (Resim 4)

Resim 4. Elastik Malzemeden Tek Kat Yapılmış Çocuk Maskesi [17].

- Çizgi film karakterlerinin yer aldığı renkli maskeler çocukların ilgisini çekecektir. Ancak baskılı ve renkli maskeler direkt solunum yolunu etkileyeceği için kullanılan boyanın sağlık açısından kontrolünün yapılıp yapılmadığına, standartlara uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir.

Sonuç

Piyasada satılan maskeler incelendiğinde; bu maskelerin büyük bir bölümünün standardize olup olmadıkları belli değildir. Birçok maskenin üzerinde veya kutusunda standartlara uyduğunu gösterir belirteçleri bulunmamaktadır.

Çocuklar için satılan maskelerin boyutlarının çok önemli olmasına rağmen piyasada farklı ölçülere ait üretimin olmadığı gözlemlenmiştir.

2020 yılının başından itibaren çoğu ülkede kullanımı zorunlu tutulan ve COVID-19 virüsüne karşı en önemli savunma yollarından bir tanesi olan tek kullanımlık yüz maskelerinin insan sağlığını korurken, çevresel etkileriyle de dünyaya zarar verdiği göz önüne alınmalıdır. Bu yönde çocuklara maskeyi takmalarının önemli olduğunun anlatılması kadar tek kullanımlık maskelerin her taraf edilmesi konusunda da bilgi verilmesi gerekmektedir.

Pandemi sürecinin henüz bitmediği hastalığın yayılım sürecinin devam ettiği gözönüne alındığında, koruyuculuğu yüksek standartlara uygun, sürdürülebilir maskeler üretilmesi gerekmektedir.

Kaynak

1. Karaoğlu N. Çatkoğlu A. Devrim İ. (2020) “Bir Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Kliniğinin COVID-19 Pandemi Yönetimi Deneyimleri” Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi;17(4):359-64
2. Çokuğraş H, Önal P. (2020) “Çocuklarda SARS-CoV-2 Enfeksiyonu” Turk Pediatri Ars 55(2): 95–102
3. WHO (5 Haziran 2020) “COVID-19 Hastalığında Maske Kullanımına İlişkin Öneriler” Türk Tabipler Birliği (<https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/WHO-maske.pdf>) Erişim tarihi:30.04.2021
4. Anonim (2020) “Face Masks for Children During COVID-19” <https://www.healthychildren.org/English/health-issues/conditions/COVID-19/Pages/Cloth-Face-Coverings-for-Children-During-COVID-19.aspx> Erişim tarihi:30.04.2021
5. Özer, A. Hacımustafaoğlu M. (2020)“COVID-19 Sürecinde Sağlık Kurumlarında ve Toplumda Önerilen Farklı Maske Tipleri, Özellikleri ve Standartları Nasıl Olmalıdır?” Pediatr Inf; 14(3):170-174
6. Ekoteks (2020) “Covid-19 İle Mücadelede Üretimde Uyulması Gereken Standartlar” <http://www.ekoteks.com/tr/kurumsal/haberler/haber-detay/covid-19-ile-mucadelede-uretimde-uyulmasi-gereken-standartlar> Erişim tarihi:19.05.2021

7. Kırmancı C. (2020) “Yüz Maskeleri” Tekstil Mühendisleri Odası Covid-19 Krizi Dönemi Genel Bilgilendirme
<https://www.tmo.org.tr/images/editorimages/Y%C3%9CZ%20MASKELER%C4%B0%20GENEL%20B%C4%B0LG%C4%B0LEND%C4%B0RME.pdf> Erişim tarihi:19.05.2021
8. Türk Standartları Enstitüsü, (2020) Belgelendirme Kriteri, TSE K 599 Tekstilden Mamul Tekrar Kullanılabilir Koruyucu Yüz Maskeleri- Tıbbi Olmayan, ICS 13.100; 13.340.20; 13.340.30, Mayıs 2020.
9. <https://www.dw.com/tr/koruyucu-maskeler-arasındaki-farklar-neler/a-56384122> Erişim tarihi:19.05.2021
10. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021) “Covid-19 Döneminde Ortak Kullanım Alanları Rehberi” <https://ailevecalisma.gov.tr/media/65288/covid-19-doneminde-ortak-kullanim-alanlari-rehberi-13012021.pdf> Erişim tarihi:19.05.2021
11. <https://www.ceisaret.com/en-149-koruyucu-maske-testleri/> Erişim tarihi:19.05.2021
12. Sağlık Bakanlığı (Ekim 2020) “Covid-19 Salgın Yönetimi Ve Çalışma Rehberi” <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/40340/0/covid-19salginyonetimivecalismarehberipdf.pdf>
13. WHO (2020) “Advice on the use of masks for children in the community in the context of COVID-19” https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/333919/WHO-2019-nCoV-IPC_Masks-Children-2020.1-eng.pdf Erişim tarihi:30.04.2021
14. WHO (2020) “What type of mask should children wear?” <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-children-and-masks-related-to-covid-19> Erişim tarihi:30.04.2021
15. Unicef (2020) “COVID-19 ve maske: Aileler için İpuçları” <https://www.unicef.org/turkey/covid-19-ve-maske-aileler-i%C3%A7in-i%CC%87pu%C3%A7lar%C4%B1> Erişim tarihi:19.05.2021
16. Miamano “Erkek Çocuk Maske Seti, Çocuklar için Yumuşak Kumaş Maske” <https://miamano.com/collections/yeni-gelen-urunler/products/erkek-cocuk-maske-seti-cocuklar-icin-yumusak-kumas-maske-asj-47207272> Erişim tarihi:19.05.2021
17. Defacto “Çiçek Desenli Yıkanabilir Çocuk Maskesi” <https://www.defacto.com.tr/cicek-desenli-yikanabilir-cocuk-maske-1479811> Erişim tarihi:19.05.2021

ÇOCUK EVLERİ İÇİN BİR ÇALIŞMA:”SEN TASARLA BİZ DİKERİZ “

Şebnem R.Temir Gökçeli*, Beyhan Pamuk**, Şengül Erol***

*Prof. Dr., Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü 1 Eylül Kampüsü/Uşak

**Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü 1 Eylül Kampüsü/Uşak

***Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü 1 Eylül Kampüsü/Uşak

ÖZET

Türkiye’de bulunan Çocuk evleri, bir sosyal hizmet kuruluşu olarak her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısının çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde ve yaşanabilir bir sosyal çevrede okullara, hastanelere yakın yerlerde bağış olarak alınan, kiralanan veya lojman olarak kullanılan apartman veya müstakil dairelerden oluşan evlerdir. Çocuk Evleri Sitesi 2828 Sayılı Kanun Sosyal Hizmetler Kanunu’na göre;” Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu” olarak tanımlanmıştır. Bu evlerde 0-18 yaş grubu arasındaki çocuklara bir ev ortamı yaratılarak, çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır.

Geleceğin güvencesi olan çocukların kötüye kullanılmamaları, sağlıklı olarak yetiştirilmeleri, her türlü olumsuz durumlara karşı korunmaları gereklidir. Toplumun her ferdi sadece kendi çıkarlarını gözetmek yerine toplumun en küçük bireylerinin hakkına da duyarlı olmalıdır. Bu konuda gençlerimize büyük sorumluluklar düşmektedir. Aldıkları akademik eğitimlerin yanı sıra edinecekleri mesleklerde ki sorumluluklarla da topluma katkı sağlamaları konusunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Güçlü toplumun güçlü bireylerini yetiştirmek için sistemli ve profesyonel hizmetlerin sunulmasının önemi büyüktür. Çocuklara sahip çıkmak vazgeçilmez insani ve toplumsal bir vazifedir. Bu bilincin yaygınlaştırılmasında geleceğimizi oluşturacak gençlerin yetişmesinde etkin olan Üniversitelere topluma katkı faaliyetlerinde farkındalık oluşturulmasında önemli görevler düşmektedir.

Bu proje ile, Uşak Çocuk Evleri Sitesinde bulunan 7-13 yaş aralığındaki 9 çocuk için “Sen Tasarla Biz Dikeriz” konulu çalışma ile hayal ettikleri kostümlerin üretilmesi için çizimlerin yapılması, beden ölçülerinin alınması ve Uşak Çocuk Evleri Sitesindeki çocukların tasarladığı kostümlerin üretilip Uşak Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne teslim edilmesi gerçekleştirilecektir. Bu proje ile çocuklar için sanatsal ve mesleki beceri oluşturma, sosyal çalışma ortamları oluşturma ve psikolojik destek vermenin yansira üniversite gençlerinde mesleklerine yönelik topluma katkı bilinci ve farkındalığı oluşturmaları amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Evleri, Tasarım, Çocuk Giyimi

A STUDY FOR CHILDREN'S HOUSES: " YOU DESIGN, WE SEW "

ABSTACK

Children's Houses in Turkey are a social service organization. It is established in the social-cultural and physical structure of each city in areas suitable for raising children. Preferably in the city center and in a livable social environment, close to schools and hospitals, they are houses that consist of apartments or detached flats that are received as donations, rented or used as lodging. Children's Houses Site According to the Law No. 2828, Social Services Law; " It is defined as an organization consisting of more than one home-type social service unit in the same campus where children in need of protection are cared for. In these houses, a home environment is created for children in the 0-18 age group, protection and care are provided

for children, and the physical and psychosocial development and education of children are tried to be completed. Thus, the children taken under protection have a profession and are raised as beneficiaries for the society. It is aimed for children to adapt to social life, to develop neighborly relations and to be reintegrated into society.

Children, who are the assurance of the future, should not be abused, should be raised in a healthy way and should be protected against all kinds of adverse situations. Every member of the society should be sensitive to the rights of the smallest individuals of the society, rather than just looking after their own interests. Our youth have great responsibilities in this regard. In addition to the academic education they receive, awareness should be raised about their contribution to the society with the responsibilities in the professions they will acquire. It is of great importance to provide systematic and professional services in order to raise strong individuals of the strong society. Caring for children is an indispensable human and social duty. Universities, which are effective in raising young people who will form our future in spreading this awareness, have an important role in raising awareness in social contribution activities.

With this project, drawing for the production of the costumes they dream of with the work titled "You Design, We Sew" for 9 children between the ages of 7-13 in the Uşak Children's Houses Site, taking the body measurements and producing the costumes designed by the children in the Uşak Children's Houses Site. It will be delivered to the directorate. With this project, it is aimed to create artistic and professional skills for children, to create social work environments and to provide psychological support, as well as to raise awareness and awareness of contribution to the society for university youth.

Keywords: Children's Houses, Design, Children's Clothing

Giriş

Çocukluk insan hayatının şekillendiği gelişimsel dönemlerden biridir ve bu dönemin sağlıklı olabilmesi için çocukların ailelerinin yanında yetişmesi esas olarak kabul edilmiştir. Ancak çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimleri açısından ailelerinin yanında kalmalarının sakıncalı olduğu zamanlar da bulunmaktadır. Yoksulluk, aile içi sorunlar, anne veya babada bedensel ve ruhsal yetersizlikler, annenin, babanın veya her ikisinin de ölümü, ihmal, istismar, ergen evlilikleri ya da evlilik dışı doğum sonucunda çocuğun terk edilmesi gibi pek çok nedenle çocuklar korunmasız hâle gelmektedir (Şimşek ve Ark, 2008: 235).

Ülkemizde çocukların korunmasını sağlayan kurumların başında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gelmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sosyal hizmet ve yardım uygulamalarıyla korunmasız hale gelen “korunmaya muhtaç çocuklara” koruma sağlamaya çalışmaktadır. Bu koruma bazen aile destek hizmetleriyle çocukların ailelerinin yanında kalması sağlanarak, bazen koruyucu aile ve evlat edindirme yöntemleri kullanılarak bazen de çocuklar kurum bakımına alınarak çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları veya yeni bir bakım ve koruma yöntemi olan çocuk evlerinde bakım ve koruma hizmeti verilerek gerçekleştirilmektedir. Çocuk evleri/çocuk evleri sitesi uygulamaları, çocuk evlerinde bakım ve koruma altında bulunan korunmaya muhtaç çocukların toplumun sağlıklı bireyleri olarak toplumsal bütünleşmelerine katkı sağlamaktadır (Yazıcı,2012;451).

Gerek yoksulluk, gerek aile içi sorunlar, ya da ihmal, istismar sonuçları olsun bu ve benzeri nedenlerle birçok çocuğun temel haklara bile erişemediği ve yaşam güvencelerinin olmadığı bilinmektedir. Bu bağlamda çocukların korunması açısından toplum sorumluluk taşımaktadır. Bu sorumluluk bir kamu hizmeti olarak gönüllülük veya zorunluluk esasıyla yerine getirilir. Çocukların korunması açısından zorunlu kamu hizmetleri “sosyal hizmet” olarak devletin denetim ve gözetiminde çeşitli kurum ve kuruluşlarca yerine getirilirken; ayrıca gönüllü kamu hizmetleri isteğe bağlı olarak özel ve tüzel kişilerin çalışmaları ve destek vermeleri önem arz etmektedir.

Geleceğin güvencesi olan çocukların kötüye kullanılmamaları, sağlıklı olarak yetiştirilmeleri, her türlü olumsuz durumlara karşı korunmaları gereklidir. Türk toplumunun temel değerlerinde çocuğu zayıf ve muhtaç gören, her türlü tehlikeden uzak tutmayı ve her zaman koruyup gözetmeyi savunan inanış ve değerler mevcuttur. Ancak günümüzde sosyal değerlerimiz çağın getirilerinden olumlu etkilendiği gibi olumsuz birçok etkiyle de karşı karşıyadır. Toplumun her ferdi sadece kendi çıkarlarını gözetmek yerine toplumun en küçük bireylerinin hakkına da duyarlı olmalıdır. Bu konuda gençlerimize büyük sorumluluklar düşmektedir. Aldıkları akademik eğitimlerin yanı sıra edinecekleri mesleklerde ki sorumluluklarla da topluma katkı sağlamaları konusunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Güçlü toplumun güçlü bireylerini

yetiştirmek için sistemli ve profesyonel hizmetlerin sunulmasının önemi büyüktür. Çocuklara sahip çıkmak vazgeçilmez insani ve toplumsal bir vazifedir.

Korunmaya muhtaç çocuk statüsünde bulunan çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılması gibi her tür sorumluluğu alan Aile ve Sosyal Politikaları Bakanlığı, bu görevini Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Evi Hizmeti ile yerine getirmektedir. Ancak geleceğimizi oluşturacak gençlerin yetişmesinde etkin olan Üniversitelere topluma katkı faaliyetlerinde farkındalık oluşturulmasında önemli görevler düşmektedir.

Bu çalışma, genel anlamda bakıldığında toplumsal yaşamda korunması gereken “dezavantajlı” gruplar içerisinde yer alan korunmaya muhtaç çocuklar ile geleceğimizi oluşturacak gençlerde mesleki sorumluluk bilincinin oluşturulması, topluma katkı bilincinin arttırılması açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma ile Uşak Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağı Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde görev alan ve çalışmayı yürüten öğretim elemanları ve gönüllü öğrencilerinin ortak çalışmaları ile “Sen Tasarla Biz Dikeriz” projesi başlatılarak çocuk evlerinde bulunan çocuklar için sanatsal ve mesleki beceri oluşturma, sosyal çalışma ortamları oluşturma ve psikolojik destek vermenin yanı sıra üniversite gençlerinde mesleklerine yönelik topluma katkı bilinci ve farkındalığı oluşturması amaçlanmaktadır.

Çocuklarda Giysi Tasarımının Önemi

İnsan yaşamının gelişim ve değışim süreci ele alındığında, bebeklik, çocukluk, gençlik ve yaşlılık olarak genel bir sınıflama yapılabilmektedir. Her insan gerek anatomik gerekse psikolojik birçok evreden geçerken doğal bir değışim süreci yaşamaktadır. Gelişimin sürece bağı getirileri giysi seçimini de yaşa bağı olarak değışime zorlamakta ve etkilemektedir.

İnsan yaşamının vazgeçilmez unsuru olan giyim-kuşam yaşla birlikte; moda, iklim, çevre,kültür,vücut yapısı gibi birçok etkenle şekillenmektedir. Yaşla doğı orantılı olarak vücut yapısında meydana gelen değışimler giyimi etkileyen önemli faktörlerden biridir. İnsanların vücut özelliklerini tanıyarak giysi tercihlerinde bulunmasının fiziksel ve ruhsal davranışları etkilediğı bir gerçektir. Ancak bebeklik ve cocukluk süreçlerinde giyim seçimleri ebeveynler tarafından yapılmaktadır. Çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağılıklı gelişimini engellemeyecek doku ve giysi özelliklerinin bilinmesi ve kullanılması oldukça önemlidir.

Çocukların sağılıklı gelişimi için beslenmeden sonra en önemli unsurlardan biri giysilerdir. Giysi içinde rahat olmayan bir çocuğun gelişim sürecini etkilemesinin yanı sıra psikolojik olarakda huzurlu olması beklenemez. Bebeklik ve çocukluk döneminde hassas bir cild yapısı olduğı düşünöldüğünde giysilerinde tene teması açısından sağılıklı ürünlerin kullanımı, güvenlik ve rahatlığı öne çıkaran kavramlardır.

Ünal ve Öndoğan (2009) çalışmalarında; “giysinin rahat, ergonomik ve fiziksel koşullara uygun yapıda olması gerekmektedir. Bebek, giysisi içinde kendini çok konforlu hissetmelidir. Terleyip üşümemelidir. Konforun yanında giysi materyallerinin yapıları da büyük önem taşımaktadır. Giysi üretimlerinde bebeğe zarar verebilecek hiçbir malzeme kullanılmamalıdır. Aksesuar ve temel materyalin kesinlikle sağılık koşullarına uygun üretilmesi gerekmektedir. Özellikle tenle temas halinde olan giysilerin sağılıklı ve doğal malzemelerden uygun ölçülerde üretilmiş olması gerekmektedir” şeklinde belirtmişlerdir. Burada temel bir gerçek olarak doğıru tasarımların yapılması gerekliliğininde altını çizmek gerekecektir.

Geleceğimiz olan çocukların zihinsel ve bedensel anlamda sağılıklı bir gelişim sürdürmesi için doğıru giyim tercihlerine yönlendirmesinde tasarımcılara önemli görevler düşmektedir. Çocuk giyim tasarımcılarının moda eğilimlerinin yanı sıra çocukların dönemsel anatomik özellikleri, ergonomik anlamda giysi konforu sağılayacak nitelikte kumaş, malzeme seçimi, kalıp formları ile bağılantılı olarak tasarımlar yapabilmek bilincinde olmalıdırlar.

Çocuk giyim üretimi ve tasarımı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ebeveynlerin yanı sıra çocuk giysi tasarımcılarının ve üreticilerinin dikkate alınması gereken en önemli öğelerin, bedensel gelişim hızı ve hareket özgürlüğü olduğunun belirtilerek aşağıdaki gibi genel bir sıralama yapıldığı görölmektedir (Şener;2000, Kuru, Çeğindir;2001).

- Giysiler, çocuğun rahat giyip çıkarabileceğı şekilde tasarlanmalıdır.

- Tasarlanan modeller için kullanılan kalıplar çocuğun yaş grubundaki gelişimi göz önüne alınarak uygun ölçülendirme sisteminde hazırlanmalıdır.
- Çocukların cildi genellikle çok hassas olduğundan ve alerjiden kolayca etkilenebileceğinden kumaş seçiminde çok dikkatli olunmalıdır. Çocuk giysilerinde kullanılacak kumaşların, cilde zarar vermemeli, ekolojik ürün standartlarına uygun olmalı, sıcaktan veya soğuktan koruyabilmeli, yıkama, buruşma, desen ve renk haslıkları yüksek olmalıdır.
- Erişkin giysilerinden farklı olarak tasarlanan çocuk giysilerinde, çocukların beğenisine uygun, psikolojilerini güçlendiren, mutluluk ve huzur sağlayacak etkiler yaratacak, renk, desen ve süslemeler kullanılmalıdır.
- Çocuk giysilerinde kullanılacak hertürlü destekleyici aksesuarların fermuar, düğme, çıt-çıt, fermejüp gibi araçları anti alerjik, dayanıklı, renk ve yıkama haslığı yüksek, kolay açılıp kapanabilir olmalıdır.

Çocuk giyimi tasarlayan kişilerin, bebeklik dönemi (0-12 ay) ve ilk çocukluk (oyun) dönemlerinde (3-6 yaş) giyinme becerilerine sahip olamadıkları göz önüne alınarak giydirebilme konforunu yani çocuğu giydiren kişiler için gerekli ergonomik tasarımları yapmaları gerekmektedir.

Hazır Giyim sektörünün her alanında olduğu gibi çocuk giyim üretiminde iyi yetişmiş tasarımcılara ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk giysi tasarımcıları, yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda çocuk gelişim süreçlerine hakim olarak günün trendlerine uygun tasarım yapabilme kabiliyetine sahip olmalıdır. Bu konuda tasarımcı yetiştiren eğitim kurumları daha çok yetişkin kesime hitap eden eğitim odaklı programları uygulamakta, çocuk giysi tasarımına yönelik eğitimler sınırlı kalmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Çocuğun doğmasından başlayıp yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılmasına kadar en etkin sorumlu kurum ailedir. Çocuğun beslenmesi, giydirilmesi, korunması, sevgi ve şefkat ortamında yetiştirilmesi, eğitim imkanı verilmesi, kişilik gelişimi kazanması ve topluma faydalı bireyler olmasını sağlamak gibi görevler aileden beklenmektedir. Ancak beklenen bu görevler bazen aileler tarafından yerine getirilememektedir. Bu durumlarda çocuğun koruma altına alınması devlete bağlı kurumlar tarafından üstlenilmektedir (Keten,2017:3).

Çocuk Evleri/Çocuk Evleri Sitesi, korunmaya muhtaç olan çocukların belli bir yerde topluca bakılıp korunması veya bir aile ortamına sahip ya da aile ortamında yaşama şansı bulunmayan çocukların gruplar şeklinde veya toplu olarak bir kurum içerisinde yaşamaları ve bu süre içerisinde kendilerine anne, babalarının yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle korunmaya muhtaç çocukların bakımlarını, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını koruma ve sürdürmelerini, hayata sağlıklı bir birey olarak güven ve huzurla katılmalarını ve böylelikle topluma faydalı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı; aile, yakınları ve sosyal çevresi tarafından ihmal ve istismara uğramış olan ve çocuk evlerinde bakım altında bulunan korunmaya muhtaç çocuklara sanatsal ve mesleki beceri oluşturma, sosyal çalışma alanları yaratma ve psikolojik destek vermenin yanı sıra üniversite gençlerinde mesleklerine yönelik topluma katkı bilinci ve farkındalığı oluşturma amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümünde “Sen Tasarla Biz Dikeriz” konulu çalışma başlatılmıştır.

Yöntem

Uşak Çocuk Evleri Sitesindeki çocukların giysileri Uşak Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından temin edilmesinin yanı sıra bağış - giysi yardımı gibi kanallarla çocuklara ulaştırılmaktadır. Günlük giysilerin temini ile ilgili çok sorun yaşanmazken özel günlerde kullanılan özel tasarım giysiler veya kostümler ile ilgili teminler her zaman karşılanamamaktadır. Başta güvenlik tedbirleri olması nedeniyle çocukların hayallerini kurdukları giysileri elde etmeleri pek mümkün olmamaktadır.

Bir çok çocuğun hayali olan ve rahatlıkla ulaştığı özel tasarım kostümleri Çocuk Evleri/Çocuk Evleri Sitesinde yaşayan çocukların da elde edebilmesi amacıyla Uşak ilinde çalışma başlatılmıştır. Uşak Aile ve

Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile yapılan resmi görüşmeler sonucunda gerekli izinler alınmış ve Uşak Çocuk Evleri Sitesinde bulunan 7-13 yaş aralığındaki 9 kız çocuğu ile görevli personel aracılığıyla çalışma başlatılmıştır. Çalışma , kurumla ilgili güvenlik tedbirleri ve günümüzün gerçeği pandemi sürecine bağlı olarak bir pilot uygulama olarak gerçekleştirilmiştir.

Çocuklarla doğrudan temas mümkün olmaması ve tasarım sürecinin sağlıklı yürütülmesi adına “Kostüm Tasarım Formu” hazırlanmıştır. Kostüm Tasarım Formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocukların nasıl bir giysi hayal ettiklerini öğrenebilmek adına Tasarım Hikayesi başlığı altında 6 sorudan oluşan açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Okuma-yazma eğitimi alan çocuklar sorulara kendileri cevap verirken okuma-yazma eğitimi daha alamamış küçük yaş grubundaki çocukların düşünceleri eğiticileri tarafından formlara aktarılmıştır. Güvenlik tedbirleri gereği çocukların isimleri deşifre edilmemiş kostüm adı altında kod isimler kullanılmıştır.

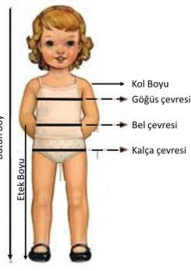
UŞAK ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ MODA TASARIMI BÖLÜMÜ "SEN TASARLA BİZ ÖĞERİZ" PROJESİ "Kostüm Tasarım Formu"	
KOSTÜM ADI	
YAŞ	
CİNSİYET	
TASARIM HİKAYESİ	
<p>Kendisi için tasarladığı kostüm için detaylı bilgileri lütfen buraya yazınız.</p> <ul style="list-style-type: none"> Bu kostüm nerede giyilmelidir? Bu kostüm hangi renklerden oluşmalıdır? Bu kostümü çizerken hayal edilen nedir? Kostüm için dışındaki özel bir aksesuar var mıdır? (ayakkabı, çanta vb.) Bu kostüm nasıl bir kumaştan olmalıdır? (Tül, peruk, desenli vb.) Ayrıca belirtmek istediğinizi yazınız. 	

Şekil 1. Kostüm Tasarım Formu-Tasarım Hikayesi

Formun ikinci bölümü ilgili çocuğun beden ölçüleri için hazırlanmıştır. Ölçüler çocukların öğretmenleri tarafından alınmıştır. Giysilerin doğru bir biçimde ve vucüt ölçülerine uygun hazırlanabilmesi için temel ölçüler hem şematik hemde yazılı anlatımla ilgili görevlilere sunulmuştur. Formun bu bölümü çocuk sitesinde görevli ilgili öğretmenler tarafından doldurulmuştur.

KOSTÜM ADI:

ÖLÇÜLER

Ölçüler	Ölçü Alma Tekniği	Alınan Ölçüleri Yazınız
1 Bütün Boy	Başın en yüksek yerinden yere kadar dik alınız	
2 Göğüs Çevresi	Ön ve arka beden çevresi yere paralel olarak alınız	
3 Bel Çevresi	Bel çevresini yere paralel olarak alınız	
4 Kalça Çevresi	Kalçanın en yüksek yerinden yere olarak alınız	
5 Ettek Boyu	Belden aşağı etek boyunu alınız	
6 Kol Boyu	Omuz başından el bileğine kadar alınız	
7 Diğer	Varsa belirtmek istenilen özel ölçüler	

*Ölçüleri cm olarak alınız.

Şekil 2. Kostüm Tasarım Formu-Ölçüler

Formun üçüncü bölümünde özgün tasarım yapabilmeleri adına kostüm adının yer aldığı ancak çizim için gerekli boş alan oluşturulmuştur. Özgün tasarım yapmak istemeyenler için temel bir çocuk silueti oluşturulmuş ve giysilerini bu siluet üzerine yerleştirmeleri istenmiştir.

Şekil 3. Kostüm Tasarım Formu-Siluet

Bu formda yer alan bilgiler doğrultusunda çocukların tasarladığı kostümler Moda Tasarımı Bölümü öğretim elemanları ve gönüllü öğrenciler tarafından koleksiyon hazırlama süreci kapsamında üretimi gerçekleştirilmektedir.

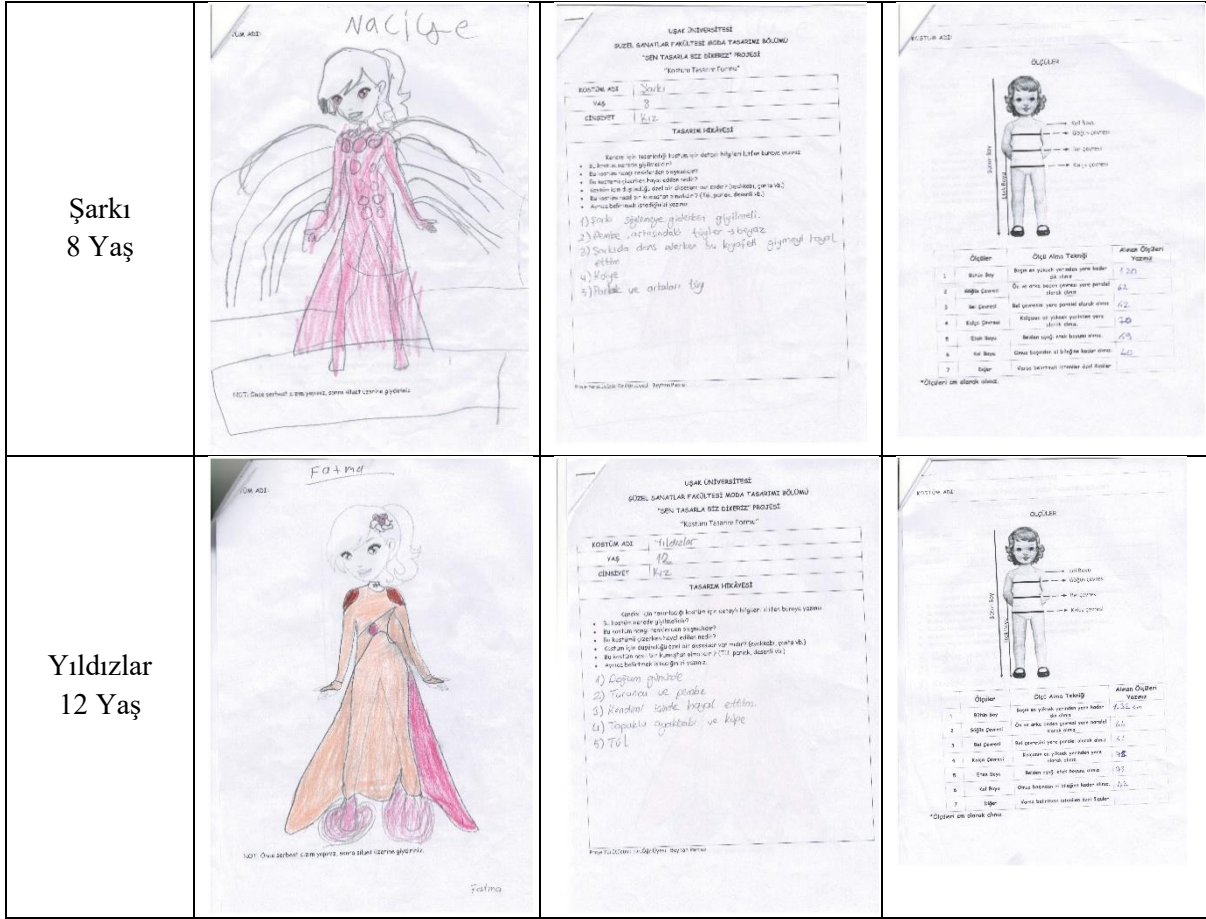
Çalışmanın Bulguları

Uşak Çocuk Evleri Sitesindeki 9 kız çocuğu tarafından çizilen modellerin yorumlanması ile ilgili olarak çocuk gelişimi alanında uzman görüşü alınmış olup gerekli literatür taraması yapılmıştır. Yapılan tasarımların uygulanabilmesi için koleksiyon hazırlama sürecine uygun olarak çalışmaya katılan gönüllü öğrenciler ile hikaye panoları hazırlanmış, giysilerin analizleri yapılarak alternatif çizimler oluşturulmuştur.

Aşağıda çocuklar ve öğretmenleri tarafından doldurulan Kostüm Tasarım Formları yer almaktadır.

Tablo 1. Kostüm Tasarım Formlarında Yer Alan Bilgiler

KOSTÜM ADI	TASARLANAN GİYSİLER	TASARIM HİKAYESİ	BEDEN ÖLÇÜLERİ																												
Bulut 11 Yaş		<p>UŞAK ÇOCUK EVLERİ SÖZEL SANATLAR FAKÜLTESİ MODA TASARIMI BÖLÜMÜ "SEN TASARLA BİR GÖRÜŞ" PROJESİ "Kostüm Tasarım Formu"</p> <p>KOSTÜM ADI: Bulut YAS: 11 CİNSİYET: Kız</p> <p>TASARIM HİKAYESİ</p> <p>Bu kostümün tasarladığı hikaye için aşağıdaki bilgileri yazınız lütfen.</p> <ul style="list-style-type: none">Bu kostümün amacı nedir?Bu kostümün rengi nedir?Bu kostümün şekli nedir?Bu kostümün malzemesi nedir?Bu kostümün aksesuarları nedir?Bu kostümün diğer özellikleri nedir? <p>1) Bulut 2) Sarı - kırmızı - turuncu 3) Püsküllü olmasına dikkat ettim. 4) Bilezik 5) Desenli</p>	<p>KOSTÜM ADI: Bulut</p> <p>ÖLÇÜLER</p> <p>Ölçüler</p> <p>Ölçü Alınan Tekniği</p> <p>Alınan Ölçüler</p> <p>Yaklaşık</p> <table><tr><td>1</td><td>Büyük Boy</td><td>Bu kostümün boyu nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>2</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>3</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>4</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>5</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>6</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>7</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr></table>	1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50	2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50
1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50																												
2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
Canım Kardeşim 13 Yaş		<p>UŞAK ÇOCUK EVLERİ SÖZEL SANATLAR FAKÜLTESİ MODA TASARIMI BÖLÜMÜ "SEN TASARLA BİR GÖRÜŞ" PROJESİ "Kostüm Tasarım Formu"</p> <p>KOSTÜM ADI: Canım Kardeşim YAS: 13 CİNSİYET: Kız</p> <p>TASARIM HİKAYESİ</p> <p>Bu kostümün tasarladığı hikaye için aşağıdaki bilgileri yazınız lütfen.</p> <ul style="list-style-type: none">Bu kostümün amacı nedir?Bu kostümün rengi nedir?Bu kostümün şekli nedir?Bu kostümün malzemesi nedir?Bu kostümün aksesuarları nedir?Bu kostümün diğer özellikleri nedir? <p>1) Canım Kardeşim 2) - 3) - 4) - 5) -</p>	<p>KOSTÜM ADI: Canım Kardeşim</p> <p>ÖLÇÜLER</p> <p>Ölçüler</p> <p>Ölçü Alınan Tekniği</p> <p>Alınan Ölçüler</p> <p>Yaklaşık</p> <table><tr><td>1</td><td>Büyük Boy</td><td>Bu kostümün boyu nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>2</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>3</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>4</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>5</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>6</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>7</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr></table>	1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50	2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50
1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50																												
2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
Çiçek 7 Yaş		<p>UŞAK ÇOCUK EVLERİ SÖZEL SANATLAR FAKÜLTESİ MODA TASARIMI BÖLÜMÜ "SEN TASARLA BİR GÖRÜŞ" PROJESİ "Kostüm Tasarım Formu"</p> <p>KOSTÜM ADI: Çiçek YAS: 7 CİNSİYET: Kız</p> <p>TASARIM HİKAYESİ</p> <p>Bu kostümün tasarladığı hikaye için aşağıdaki bilgileri yazınız lütfen.</p> <ul style="list-style-type: none">Bu kostümün amacı nedir?Bu kostümün rengi nedir?Bu kostümün şekli nedir?Bu kostümün malzemesi nedir?Bu kostümün aksesuarları nedir?Bu kostümün diğer özellikleri nedir? <p>1) Çiçek 2) Pembe, Sarı, Yeşil 3) Çiçekli olmasına dikkat ettim. 4) Çiçekli olmasına dikkat ettim. 5) Çiçek</p>	<p>KOSTÜM ADI: Çiçek</p> <p>ÖLÇÜLER</p> <p>Ölçüler</p> <p>Ölçü Alınan Tekniği</p> <p>Alınan Ölçüler</p> <p>Yaklaşık</p> <table><tr><td>1</td><td>Büyük Boy</td><td>Bu kostümün boyu nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>2</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>3</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>4</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>5</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>6</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr><tr><td>7</td><td>Büyük Gövde</td><td>Bu kostümün gövdesi nedir?</td><td>1.50</td></tr></table>	1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50	2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50	7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50
1	Büyük Boy	Bu kostümün boyu nedir?	1.50																												
2	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
3	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
4	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
5	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
6	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												
7	Büyük Gövde	Bu kostümün gövdesi nedir?	1.50																												

Aşağıda çocukların “Kostüm Tasarım Formu” nda yer alan tasarım hikayesi sorularına verilen cevaplar tablo halinde sunulmaktadır.

Tablo 2. Tasarım Hikayelerine Verilen Cevaplar

SORU 1	Bu kostüm nerede giyilmelidir?
Bulut	Baloda
Canım Kardeşim	Gezmeye giderken
Çiçek	Parkta
Gölgeler İçinde Baloncuklar	Heryerde giyilebilir
Nar Çiçeği	Özel günlerde
Pamuk Prenses	Dans etmeye giderken
Sevgi	Her yerde
Şarkı	Şarkı söylemeye giderken
Yıldızlar	Doğum gününde
SORU 2	Bu kostüm hangi renklerden oluşmalıdır?
Bulut	Sarı, kırmızı ,turuncu
Canım Kardeşim	Kırmızı çiçekleri rengarenk
Çiçek	Pembe,sarı,mavi
Gölgeler İçinde Baloncuklar	Siyah, mavi ve pembe
Nar Çiçeği	Kırmızı
Pamuk Prenses	Kırmızı
Sevgi	Pembe, sarı, kırmızı ,turuncu,mavi,ten rengi ve siyah

Şarkı	Pembe, arkasındaki tüyler beyaz
Yıldızlar	Turuncu ve pembe
SORU 3	Bu kostümü çizerken hayal edilen nedir?
Bulut	Prenses olduğumu hayal ettim
Canım Kardeşim	-
Çiçek	Çizerken elbisenin yapıldığını hayal ettim
Gölgeler İçinde Baloncuklar	Baloncuklar
Nar Çiçeği	Giyip özel günleri kutlamak
Pamuk Prenses	Bu kıyafeti giyip bir yere gitmeyi hayal ettim
Sevgi	Ben onlan (onunla) yatmak isterim
Şarkı	Şarkıda dans ederken bu kıyafeti giymeyi hayal ettim
Yıldızlar	Kendimi içinde hayal ettim
SORU 4	Kostüm için düşündüğü özel bir aksesuar var mıdır? (ayakkabı, çanta vb.)
Bulut	Bileklik
Canım Kardeşim	Şapka
Çiçek	Topuklu ayakkabı
Gölgeler İçinde Baloncuklar	Bandana ve çanta
Nar Çiçeği	Çanta,toka,topuklu ayakkabı kırmızı renk
Pamuk Prenses	Topuklu ayakkabı
Sevgi	Topuklu ayakkabı ve çanta
Şarkı	Kolye
Yıldızlar	Topuklu ayakkabı ve küpe
SORU 5	Bu kostüm nasıl bir kumaştan olmalıdır ? (Tül, parlak, desenli vb.)
Bulut	Desenli
Canım Kardeşim	Parlak kumaş
Çiçek	Parlak
Gölgeler İçinde Baloncuklar	Hafif parlak bir kumaş,kollarındaki fırır önemli ve baloncuklar, daire veya elips şeklinde olmalıdır.
Nar Çiçeği	Parlak
Pamuk Prenses	Parlak
Sevgi	Parlak ve ışıklı
Şarkı	Parlak ve arkaları tüy
Yıldızlar	Tül

Tablo 2’de verilen cevaplar incelendiğinde; çocukların kostümlerin nerede giyileceği sorusuna eğlenceli, kendini daha iyi hissedeceği balo, park, düğün gibi yerlerin yanı sıra her yer yada gezmeye giderken, şarkı söylerken gibi aktivitelerde kullanmak için tasarladıklarını belirttikleri görülmüştür. Kostüm renkleri olarak kırmızı ağırlıklı iken pembe, turuncu, sarı, mavi gibi canlı renkleri tercih etmişlerdir. Kostümleri giydiklerindeki hayalleri ile ilgili prenses, dansçı, bir yere gitmeyi, giysiyle uyumayı ve tasarladığı elbise içinde kendini hayal ettiğini belirtmişlerdir. Giysiyi tamamlayıcı aksesuarları olarak topuklu ayakkabı ağırlıklı iken şapka,bandana, çanta,kolye, bileklik gibi aksesuarları belirtmişlerdir. Kostümleri ile ilgili kumaşlarda parlak kumaşlar başta olmak üzere tül, tüy, desenli ışıklı olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Çalışma sürecinde yapılan literatür taramasında çocukluk çağıının getirdiği psikolojik ve fiziksel gelişmeler üzerine birçok çalışma bulunmaktadır. Bu konuyla bağlantılı olarak çocuklarda renk algısı, resim çizimleri, giysi tercihlerinde etken olan faktörlerin yer aldığı çalışmalar üzerinde daha kapsamlı bir şekilde durulmuştur.

Eren (2021) çalışmasında çocuk çizimlerinde kullanılan renklerle birlikte belirli durum ya da kişiler için hissedilen duyguların bir göstergesi olduğunu çocuğun resimlerindeki renkler ve semboller kendi içsellğine ait olup “onun dünyasının bir yansımasıdır ve kendine özgüdür” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca “her çocuğun kullandığı renk ve sembollerin anlamları hem kendi dilinde saklıdır hem de içinde bulunduğu ana göre değişmektedir” şeklinde yorumlamıştır.

Ekici (2015) yaptığı çalışmada çizgi filmi, belli bir iletiyi simgesel olarak anlatan canlandırma sanatı olarak yorumlayarak çizgi filmlerin en büyük izleyici kitlesinin çocukların olduğu, çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki karakterlerden, olaylardan ve konulardan etkilendiğini belirterek, "çocukların televizyonda en çok severek izledikleri programlar arasında çizgi ve animasyon karakterler içeren filmlerin de özel bir önemi vardır. Çocuklar çizgi ve animasyon karakter içeren program ve reklamlardan etkilenebilmektedir" şeklinde açıklamıştır.

Aşçı (2006) çalışmasında "çocukların başlıca ilgi ve faaliyet alanları televizyon seyretmek, oyun oynamak, müzik dinlemek, kitap okumak, spor yapmak, kişisel bakım ile ilgilenmek ve alışveriş yapmaktır. Çocukların televizyonda en çok severek izledikleri programlar arasında çizgi ve animasyon karakterler içeren filmlerin de özel bir önemi vardır. Çocuklar çizgi ve animasyon karakter içeren program ve reklamlardan etkilenebilmekte, etkilenme süreci çocuklar üzerinde izlediklerinden bir şeyler öğrenme ve satın alma davranışlarına olan etkiler şeklinde ortaya çıkabilmektedir" şekilde açıklamaktadır.

Ağaç ve Harmankaya (2009) tarafından yapılan araştırmada "giysilerde tercih edilen renklere bakıldığında hem devlet, hem de özel okulda okuyan öğrencilerin en fazla mavi renk tercih ettikleri görülmüştür. Yeşil, kırmızı, pembe, lila, turuncu, siyah ve lacivert renklerde yakın dağılımlar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeninin kız çocukların renk tercihlerindeki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Kızlarda mavi, pembe, lila renkler hakim olurken, erkeklerde mavi, siyah ve lacivert renkler baskın olmuştur. Daha önce yapılan çalışmalara paralel olarak cinsiyetin renkler üzerine etkili olduğu bir kez daha görülmüştür" şeklinde ifade ederek yapılan çalışma sonuçlarında, çizgi filmler ve televizyondaki diğer öğelerin çocukların giysi tercihlerini önemli oranda belirlediği görülmektedir.

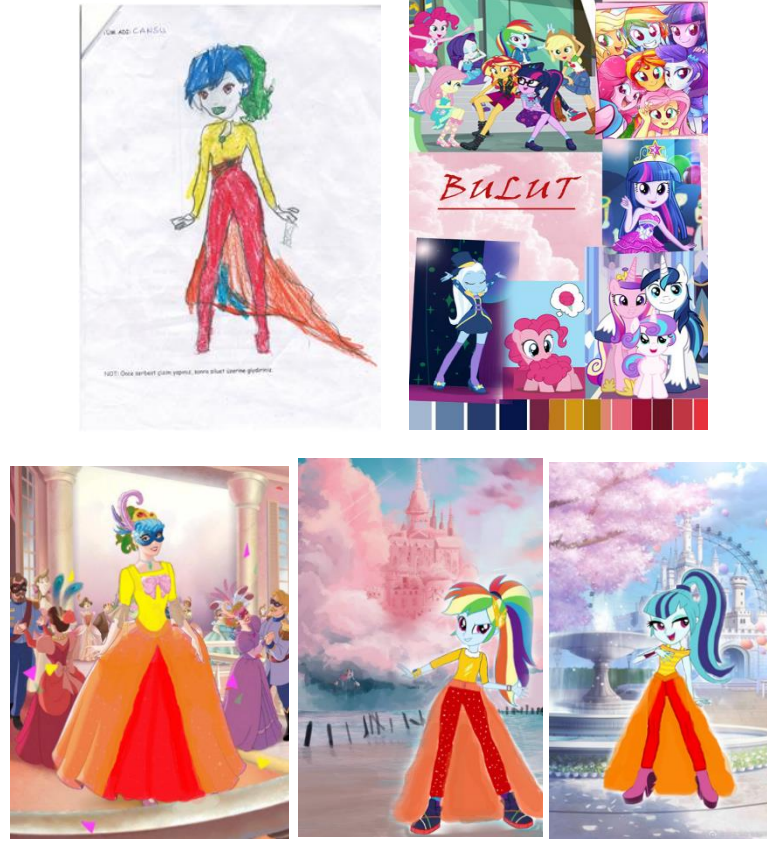
Sonuç

Çocuk Evleri Sitesi 2828 Sayılı Kanun Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre;" Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu" olarak tanımlanmıştır. Bu evlerde 0-18 yaş grubu arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılarak, çocuklara korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır (Yazıcı,2012)

Korunmaya muhtaç çocuk statüsünde bulunan çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, topluma kazandırılması gibi her tür sorumluluğu alan Aile ve Sosyal Politikaları Bakanlığı, bu görevini Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Evi Hizmeti ile yerine getirmektedir. Ancak geleceğimizi oluşturacak gençlerin yetişmesinde etkin olan Üniversitelere topluma katkı faaliyetlerinde farkındalık oluşturulmasında önemli görevler düşmektedir.

Bu çalışma Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı öğrencileri ile pilot bir uygulama olarak yürütülmektedir. Uşak Çocuk Evleri Sitesindeki 9 kız çocuğu tarafından çizilen modellerin gönüllü gençlerin katılımıyla meslekleri ile ilgili sorumluluklarında farkındalık oluşturması adına bir başlangıç olmuştur. Aldıkları eğitimle paralel olarak koleksiyon hazırlama sürecine uygun olarak çalışmaya katılan gönüllü öğrenciler ile hikaye panoları hazırlanmış, giysilerin analizleri yapılarak alternatif çizimler oluşturulmuştur. Tasarımlar yapılırken çocukların etkilendiği ön görülen çizgi film ve animasyonlar dikkate alınmıştır. Güncel karakterlerden Niloya, Karlar Ülkesi prensesi Elsa, Pamuk Prenses, Mucize:Uğur Böceği gibi karakterlerin kostümleri esin kaynağı olmuştur. Günümüzün zorunlu gerçeği pandeminin getirdiği olumsuzluklar nedeniyle giysilerin dikim aşamasında süreç uzamıştır.

Aşağıda gönüllü öğrenciler tarafından yapılan örnek hikaye panoları ve alternatif model çizimleri yer almaktadır.

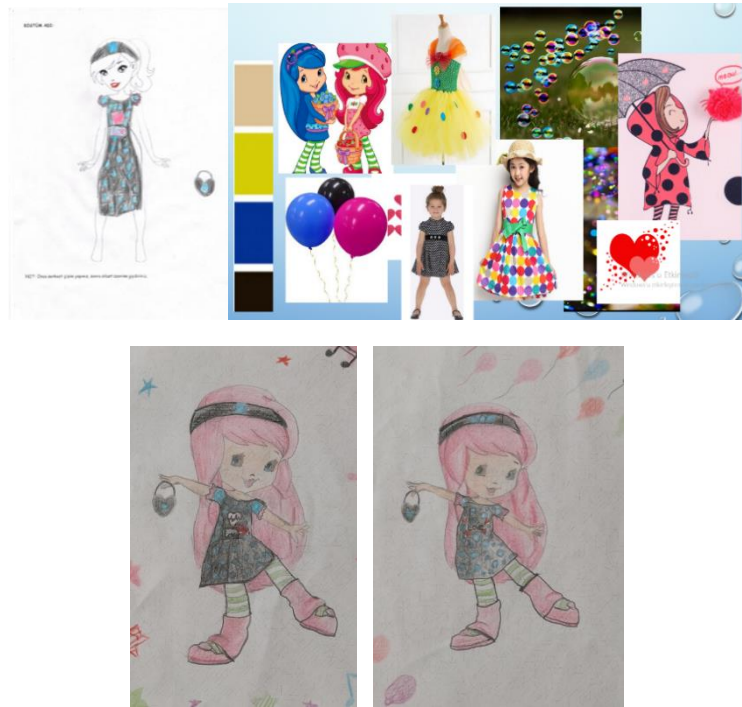
Şekil 4. “Bulut” Cemile Erdeniz/ Özge Karanık Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 5. “Canım Kardeşim” Gülşüm Köse Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 6. “Çiçek” Ebru Altıntaş Tarafından Yapılan Çalışmalar

Şekil 7. “Gölgeler İçinde Baloncuklar” Yasemin Bakkal Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 8. “Nar Çiçeği” Ceyda Kayan Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 9. “Sevgi” Büşra Uca Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 10. “Şarkı” Sinem Küçük Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 11. “Pamuk Prenses” Cemile Erdeniz Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Şekil 12. “Yıldızlar” Dilek Kösedenez Tarafından Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Bu çalışma ile;

- Toplumumuzun en önemli değerlerinden çocuklarımızı ki özellikle korunmaya muhtaç çocuklarımızı sahiplenmek, değer göstermek ve hayatlarına kazanım sağlamak,
- Çocuk Evleri sitesi çocuklarına yönelik yapılacak etkinliklerle erken dönemlerde meslek bilinci oluşturulması ve çocukların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için kazanım sağlamak,
- Çocuk Evleri Sitesindeki çocukların sanatsal becerini artırmak, sanatsal bir süreci deneyimleme ve sürdürülebilirlik, tasarım, üretim gibi süreçlerde bakış açısı kazandırmak,
- Gönüllü olarak çalışan üniversite öğrencileri sosyal sorumluluk bilinci ile mezun olarak ileride çalıştıkları işyerlerinde de sürekli sosyal sorumluluk projelerini destekleyerek birçok firmaya bu sosyal yardımlaşma bilincini yayarak yaygın bir etki sağlamak,
- Gönüllü olarak çalışan öğrencilerin sosyal medyada kendi yaptıkları sosyal yardımlaşma hakkında bilgi paylaşımı yaparak birçok üniversite öğrencisine bu sorumluluk bilincini aşılama ve aktarılmasında görev almaları,
- Üniversitesi öğrencilerinin aile ve akrabaları ile yaptıkları etkinlikleri paylaşarak çevrelerindeki kişilerinde diğer illerde ve merkezlerde projeler yapmalarına örnek olunarak dezavantajlı grup olan Çocuk Evlerindeki çocuklara daha fazla yardım ve desteğin yapılması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- AĞAÇ, S., HARMANKAYA, H. (2009). “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Giysi Tercihleri Ve Giysi Satın Alma Davranışlarına Etki Eden Faktörler”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, s.1-14.
- AŞÇI, E. (2006) “Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Olan Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- EKİCİ, F.Y.(2009)“Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme” Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 70-84
- KETEN, D.(2017)“Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma” Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Ankara
- KURU, S., ÇEĞİNDİR, N., (2001). Çocuk Giysi Tasarımında Kalıp Çizimleri. Ankara:Gazi Kitabevi
- ŞENER, F., (2000)“Çocuk Giyimi. İstanbul:Ya-Pa Yayınları.
- ŞİMŞEK, Z., EROL N. ve diğer, (2008). “Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” Türk Psikiyatri Dergisi, (19) 3, 235-246.
- ÜNAL Z. B., ÖNDOĞAN Z.(2009) “Bebek Giyimleri: Genel Bir Bakış” e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 4, Number: 1
- YAZICI E. (2012) ”Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve Çocuk Evleri” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 18, s. 499-525

ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Dilber Ulaş

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, Orcid: 0000 0002 7892 2406

ÖZET

Girişimci, üretim faktörlerini (doğa, emek, sermaye) sistemli ve bilinçli bir şekilde bir araya getirerek mal ve hizmet üretimini sağlayan kişidir. Girişimciler, kar elde etmek için risk alırlar. Sosyal girişimci ise yeniliklerden (inovasyon), özgün yaklaşımlardan ve fırsatlardan faydalanarak, sosyal sorunlara uygulamaya dönük çözümler geliştiren ve uygulayan, sosyal liderdir. Sosyal girişimcinin öncelikli amacı para kazanmak değildir. Sosyal girişimlerde elde edilen kâr her şeyden önce ana sosyal hedeflere ulaşmak için kullanıldığından, elde edilen kâr sosyal misyonun gerçekleştirilmesi için bir araçtır, amaç değildir. Günümüzde yeni nesilde öncelikle toplumsal bir sorunu çözmeyi isteyen, duyarlı gençlerin sayısının artmasıyla sosyal girişimcilik gelişecektir. Sosyal girişimciliğin gelişimi için çocuklara çok küçük yaşlardan itibaren, bir fikri nasıl geliştireceklerini ve çözülmesi gereken bir sorunu nasıl çözebilecekleri öğretilir. Çok sayıda girişimci çocuk örneği bulunmakla birlikte her girişimci çocuk, çocuk girişimci olmak zorunda değildir. Çocukların zihin becerilerinin geliştirilmesi çok daha önemli bir konudur. Çocukların öncelikle mutlu olmalarına, değer katmanın anlamını bilen ve iyi insanlar olarak yetiştirilmelerine özen gösterilmelidir. “Girişimci çocuk” konusu konuşulurken odak nokta para olmamalı ve mutlu, toplumsal konularda duyarlı olan çocukların sayısının artması için neler yapılabileceği konuşulmalıdır.

Çalışmanın amacı, sosyal girişimciliği ve çocuklarda, gençlerde sosyal girişimciliğin gelişmesi için neler yapılabileceğini araştırmaktır. Bu çalışmada sosyal girişimciliğin benzer kavramlardan farklılıkları, Türkiye’de sosyal girişimcilik konusunda yapılan çalışmalar, örnekler, sosyal girişimcilik kişilik özelliklerinin gelişmesi için verilebilecek eğitimler, girişimci çocukların gelişiminde önemli olan faktörler literatür taramasından yararlanılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal girişimcilik, yenilik, çocuk girişimcilik, yenilikçilik, girişimcilik ekosistemi

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

ABSTRACT

An entrepreneur is a person who produces goods and services by bringing together the factors of production systematically and consciously. Entrepreneurs take risks to make a profit. A social entrepreneur is a social leader who develops and implements practical solutions to social problems by taking advantage of innovations, original approaches and opportunities. The primary purpose of the social entrepreneur is not to make money. Since the profit made in social enterprises is used above all to achieve the main social goals, the profit generated is a means to the realization of the social mission, not an end. Nowadays, social entrepreneurship will develop with the increase in the number of sensitive young people who want to solve a social problem in the new generation. For the development of social entrepreneurship, children can be taught from a very young age how to develop an idea and solve a problem that needs to be solved. Although there are many examples of entrepreneurial children, not every entrepreneur child has to be a child entrepreneur. It is much more important to develop the necessary mind skills of children. Care should be taken to ensure that children are happy first, and that they are raised as good people who know the meaning of adding value. While talking about the "entrepreneurial child" issue, the focus should not be on money and it should be discussed what can be done to increase the number of happy children who are sensitive to social issues. The aim of the study is to investigate social entrepreneurship and what can be done for the development of social entrepreneurship in children and young people. Differences related concept of social entrepreneurship, studies on social entrepreneurship in Turkey, applications and the development of social entrepreneurship

personality, the factors in the development of entrepreneur children has been evaluated using literature. This study investigates the socially entrepreneurial behavior of children and young people. Social entrepreneurship is an act of non-profit organizations and aims to create social benefits.

KeyWords: Social Entrepreneurship, Social Entrepreneur, Social Enterprise, innovation, entrepreneur childs..

KÖY OKULLARI YENİLENİYOR: BİR SOSYAL SORUMLULUK ÖRNEĞİ

Şafak Öztürk Aynal*, Abdullah Yılmaz**, Cem Tığrak***, Alpay Aşkın****

*Assoc. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Faculty of Education, Turkey

**Lawyer, Salihli Probation Directorate, Turkey

***Psychologist, Salihli Probation Directorate, Turkey

****Sociologist, Salihli Probation Directorate, Turkey

ÖZET

Bu çalışmada 2019- 2020 öğretim yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek Yüksek Okulu (MCBÜSMYO) , Salihli Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Salihli Belediyesi ortaklığında “Köy Okulları Yenileniyor Projesi” adı altında bir toplum destek projesinden bahsedilmektedir.

Projenin hazırlık ve uygulama aşaması 8 hafta sürmüş olup bunun son 5 haftasını bu okullarda yapılan saha çalışması oluşturmuştur. Proje Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nden bir psikolog ve bir sosyolog uzman ile birlikte Meslek Yüksek Okulunun Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Programı bölüm başkanlığı koordinatörlüğünde Sosyal Sorumluluk dersi kapsamında adı geçen projede yer almak isteyen öğrencilerle birlikte Salihli ilçesinin proje kapsamında imkanları yetersiz olan ve dezavantajlı olarak değerlendirilen köy okullarında (Bahçecik İlkokulu, Caferbey İlkokulu, Çamurhamamı İlkokulu, Karaoğlanlı İlkokulu ve Yenipazar İlkokulu- 5 adet belirlenmiştir) okulun ihtiyacına uygun olan yenileme ve eğitim etkinlikleri (sanat etkinlikleri, oyun ve drama etkinlikleri, kukla gösterisi, bahçe ve oyun alanları düzenlenmesi gibi) yapılmıştır. Haftanın belirlenen günlerinde öğrenciler bu eğitim ve yenileme etkinliklerini yaparlarken; diğer belirlenen günlerde de Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından belirlenmiş olan tutuklu gençler ile birlikte okulun bahçe ve binasının fiziksel açıdan temizlik ve yenileme çalışmaları (boya/badana, sıra zımparalama, bahçe temizliği, okulun genel temizliği gibi) yapılmıştır. Proje çalışmasının bitiminde çocukların, çalışmaya katılan öğrencilerin ve öğretmenlerin yapılan uygulamalar hakkındaki görüşleri de alınarak projenin hedefine ne kadar ulaştığı betimlenmeye çalışılmıştır. Bunun için ayrı ayrı hem öğrencilere, hem öğretmenlere hem de çocuklara yönelik hazırlanan sorulara yazılı yanıtlar verileri istenmiştir. Çıkan sonuçlar içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu proje uygulamasından hem öğretmenler, hem öğrenciler hem de çocuklar olumlu olarak etkilendiklerini yanıtlarında vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllülük, toplumsal çalışmalar, köy okulları

RENEWING VILLAGE SCHOOLS: AN EXAMPLE OF SOCIAL RESPONSIBILITY

ABSTRACT

In this study, in the 2019-2020 academic year, a community support project called the "Village Schools Renovation Project" in partnership with Manisa Celal Bayar University Salihli Vocational School (MCBÜSMYO), Salihli Chief Public Prosecutor's Office Probation Directorate and Salihli Municipality is mentioned. The preparation and implementation phase of the project took 8 weeks, and the last 5 weeks of this consisted of the fieldwork carried out in these schools. A psychologist and a sociologist from the Project Probation Directorate, together with the students who want to take part in the project mentioned within the scope of the Social Responsibility course under the coordination of the Department of Child and Youth Services of the Vocational High School, in the village schools of Salihli district, which are considered disadvantaged and inadequate (Bahçecik Primary School, Caferbey Primary School, Çamurhamamı Primary School, Karaoğlanlı Primary School and Yenipazar Primary School - 5 were determined). Renovation and educational activities (such as art activities, play and drama activities, puppet show, garden and playground arrangement) were carried out in accordance with the needs of the school. While students do these training

and renewal activities on the determined days of the week; Physical cleaning and renovation works of the garden and the building of the school (such as painting / whitewashing, sanding row, garden cleaning, general cleaning of the school) were carried out with the detainees determined by the Probation Directorate on other specified days. At the end of the project, the opinions of the children, the students participating in the study, and of the teachers about the applications were taken and it was tried to describe how much the project reached its goal. For this, they were asked to give written answers to the questions that were prepared for the students, the teachers and the children. As a result, all of the groups mentioned emphasized in their responses that they were positively affected by this project implementation.

Keywords: Volunteering, social studies, village schools

Giriş

Son yıllarda hem dünyada hem de ülkemizde giderek önemi artan sosyal sorumluluk olgusu hem bireylere hem de kurumlara önemli sorumluluklar yüklemektedir. Hatta öyle ki, *gönüllü sosyal sorumluluk* çalışmaları bir diğer ifadeyle *hizmet ederek öğrenme* çalışmaları bugün artık dünya genelinde birey ve kurumlardan beklenen yükümlülükler haline gelmiştir. Her şeyin devletten beklenmesi anlayışı yıkılarak ; sosyal sorumluluk ve topluma hizmet anlayışı adeta bir felsefe haline gelmiştir.

Öncelikle *Sorumluluk* sözcüğünün sözlük anlamına bakılacak olursa, “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi” (TDK, <http://tdkterim.gov.tr/bts>, 2021) demektir. Buna göre *bireyin sosyal sorumluluk* olgusu da bireyin davranışlarını toplumda yaratacağı sonuçlara göre düzenlenmesi şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla, topluma hizmet anlayışı içinde kurum veya kişilerin toplumda bir fark yaratmaları anlaşılmaktadır. Sorumluluk sahibi birey olmak anlayışında, toplum için *gönüllü* olarak bir iş yapmak ve *hayır severlik* yatmaktadır. ‘Gönüllü’ olmak, “bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenmek”; ‘hayırsever’ ise, “yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven kişi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, <http://tdkterim.gov.tr/bts>, 2021). Gönüllülük ve hayırseverlik kavramları anlamca birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardır. Çünkü herhangi bir karşılık beklemeden ve çıkar gözetmeden yaşadığı toplum ve dünya için çalışmalarda bulunmak hem gönüllülük ve hem de aynı zamanda hayırsever olmayı da gerektirir. Başka bir deyişle, toplumda veya dünyada bir fark yaratmak önce istekli olmayı gerektirir. Kişi o işe soyunmaya istekli olursa karşı taraf için o kadar çok fedakarlık yapacaktır.

Buradan en başa dönülecek olursa eğer, özellikle kültürümüzde zaten geçmişten beri var olan yardımseverlik, hayır severlik gibi olgular önce kimi dernek ve vakıf gibi sivil toplum örgütlerince gerçekleştirilirken bugün gerek özel sektör gerekse kamu kuruluşlarında da görülmektedir. Bu kurumlar sosyal sorumluluk bilinci ile daha iyi bir toplum ve daha iyi dünya için gönüllü çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Sosyal sorumluluk bilinci ile gerçekleştirilen gönüllü çalışmalar özel sektörü, kamu kurumlarını ve sivil toplum kuruluşlarını (STK) bir araya getirerek, sürdürülebilir bir toplum, sürdürülebilir bir çevre ve dünya için belli amaç/ amaçlar doğrultusunda birlikte hareket etmeye yönlendirir. Böylelikle sosyal sorumluluk olgusu *kurumsal sosyal sorumluluk* kavramı ile yeni bir boyut kazanmış olmakta ve dolayısıyla sadece özel sektör kuruluşlarını değil, kamu kurumlarını, yerel yönetimleri ve eğitim kurumlarını da bu yönde çalışmalar yapmaya teşvik eden güncel bir uygulama sahası olmuştur.

Geçmiş tarihçesine bakılacak olursa kurumsal sosyal sorumluluk yada topluma hizmetin kökenleri aslında sanayi dönemlerine kadar götürülebilir. 1950’ lerde işletmeler üretim ve kar etme amacının yanına sosyal sorumluluk anlayışını da ekleyerek kurumsal sosyal sorumluluğun ilk örneklerini vermeye başlamışlardır. 1990’ lara kadar işletmelerdeki gelişmeler, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, iletişim teknolojilerindeki artan gelişmeler ile birlikte, insanların daha hızlı bilgilere ulaşabilmelerini ve farklı kurumların sosyal sorumluluk anlayışlarını daha da geliştirmesine olanak sağlamıştır. 1990’lardan itibaren de ister kar amacı güden olsun ister olmasın birçok kurum ve kuruluşun toplumun gözünde itibar kazanabilmek ve toplumla güven ilişkisi kurabilmek adına sosyal sorumluluk ilkesini benimsediği ve bu doğrultuda çeşitli çalışmalar yürütmeye başladıkları görülmüştür. Sanayileşme ile başlayan sosyal sorumluluk yaklaşımının temelinde, günümüze değin artan biçimde gelen sosyo ekonomik, çevresel ve kültürel sorunlar karşısında, bu sorunlarla baş edebilecek kaynakları olan kuruluşların bu rolü, sivil toplum kuruluşları ve devletle paylaşımları yatmaktadır. Bilindiği gibi sosyal sorumluluk projelerinin önemli ayaklarından birini sivil toplum kuruluşları (STK) oluşturmaktadır. Ancak STK’ ların en önemli sorunlarından birini kaynak yaratma oluşturduğundan sosyal sorumluluk yaklaşımı, sivil toplum kuruluşları ile özel sektörü aynı platformda bir araya getirmiştir. Dolayısıyla STK ‘ ların kaynak yaratma adına özel sektöre yönelmeleri kurumsal sosyal

sorumluluk çalışmalarının gelişmesine sebep olmuştur. Öyle ki, günümüzde kuruluşlar iş görüşmelerinde bireyin iş deneyiminin yanında herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadığını ve her hangi bir sosyal sorumluluk çalışmasında bulunup bulunmadığını bile artık sorgulanmaktadırlar. Diğer yanda ayrıca yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları da kendi alanlarına ilişkin topluma yönelik faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Özellikle bu konuya ilişkin çalışmaların eğitim kurumlarında da arttığı görülmüş ve gerek özel ve devlet okulları gerekse kamu üniversiteleri ve özel üniversitelerde farklı sosyal sorumluluk projeleri uygulamaktadırlar (Bulut vd. 2012; Saran vd., 2011; Vural & Coşkun, 2011) .

Konuya eğitim açısından bakıldığında ilk uygulamaların kökeni Dewey'in yaparak yaşayarak öğrenme anlayışına kadar götürülmekte ve bir öğretim yaklaşımı olarak değerlendirildiği görülmektedir. *Hizmet Ederek Öğrenme* yaklaşımına dayalı olan topluma hizmet uygulamaları (THU) dersi ile öğrencilerin toplumun güncel sorunlarını belirlemeleri ve bunlara yönelik çözüm üretme amaçlı projeler geliştirmeleri ve böylece topluma, yaşama karşı daha duyarlı ve katılımcı olma bilinci kazanmaları beklenir. Eğitim araştırmacılarının çoğunluğu tarafından deneyimsel bir öğrenme yaklaşımı olarak kabul edilen THU'nu bugünkü anlamıyla ilk defa kavramsallaştıran Robert Sigmondur ve THU'nın okulun akademik yapısı ile toplumu birleştiren bir yaklaşım olduğunu belirtir (Küçüköğlu ve Coşkun, 2012 ; Küçüköğlu ve Koçyiğit, 2015).

Bu anlamda ülkemize bakıldığında zaman eğitim kurumlarında sosyal sorumluluk konusuna temelde iki boyutta yer verildiği görülür. Birincisi, eğitim kurumlarının kendi sosyal sorumlulukları açısından çalışmalarda bulunmaları; ikincisi ise öğrencilerin sosyal sorumluluk bilinçlerinin geliştirilmesi ve henüz öğrencilik dönemindeyken sosyal sorumluluk projeleri içinde yer almalarının sağlanmasıdır. 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarını güncellemesine paralel olarak, ilk defa 2006 yılında yüksek öğretim kurulu (YÖK) tarafından eğitim fakülteleri için öğretmen yetiştirme reformu sırasında THU' na da yer verilmiş ve bu dersin temel amacının da “*öğretmen adaylarına toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlama becerisini kazandırmak*” olduğu belirtilmiştir (YÖK, 2011). Bu uygulamanın YÖK tarafından başlatılmasının ardından bazı üniversiteler kendi bünyelerinde aldıkları karar doğrultusunda tüm fakülte ve yüksek okullarında, bazı üniversiteler ise birkaç fakültede bu dersi zorunlu hale getirmiştir. Bu sayede sosyal sorumluluk ve toplumsal hizmet uygulamaları derslerine yer verilmesinin bir yandan bireysel gelişime bir yandan da kurumsal kültüre, topluma ve diğer kurum ve kuruluşlara da katkı sağlayacağı ve kuram ile hayatı birleştiren bir köprü görevi göreceği düşünülmektedir. Böylelikle üniversiteler kurumsal sosyal sorumluluklarını, hem öğrencileri bu konuda eğiterek hem de topluma katkı sağlayan projeleri üretip uygulayarak hem kurumsal görevlerini yerine getirmiş olmakta hem de öğrencilerin, üniversiteye ve topluma olan aidiyet duygularının geliştirilmesi, farklı sosyal ortamlara girebilmeleri, yaşadıkları topluma olumlu katkılar getirmeleri, özgüvenleri gelişmiş bireyler olmaları sağlanmış olmaktadır. Bu tür çalışmalar ile ayrıca üniversitenin tanınmasını artırma, topluma yol gösterme ve çözüm üretme potansiyelini kullanma, bulunduğu kentin halkı ile bütünleşmesini sağlama da gerçekleşmiş olmaktadır (Ayvaci & Akyıldız, 2009; Furco, 1996; Küçüköğlu,2012; Küçüköğlu ve Coşkun, 2012 ; Küçüköğlu ve Koçyiğit, 2015; YÖK, 2011).

Bu çalışmada da bir kamu üniversitesinin, adalet bakanlığına bağlı bir başka kamu kuruluşunun ve bir yerel yönetimin ortaklığında 2019-2020 yılları içinde gerçekleştirilmiş bir kırsal kalkınma projesi bahsedilmektedir. Bu kurumlardan Salihli Denetimli Serbestlik Bürosu (DSB) koordinasyonunda Manisa Celal Bayar Üniversitesi (MCBÜ) ve Salihli Belediyesi ortaklığında yapılan protokol gereği olarak “ köy okulları yenileniyor” projesi gerçekleştirilmiştir.

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu kapsamında kurulan, yeniden suç işlenmenin önlenmesi ve suçtan zarar görenlere verilen zararın telafi edilmesinde önemli görevleri olan Koruma Kurulları; kamu kurum kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle iş birliği yaparak çeşitli projeleri hayata geçirmektedir. Denetimli Serbestlik ; şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan hizmet, program ve kaynakların sağlandığı bir ceza infaz sistemidir. Diğer bir ifadeyle Denetimli Serbestlik ; haklarında adli makamlarca karar verilen çocuk ve yetişkinlerin toplum içerisinde denetim ve takiplerini sağlayan, bu bireylerin rehabilitasyonu ile tekrar suç işlemelerinin önlenmesi ve bu sayede bireyin ve toplumun korunmasını hedefleyen toplum temelli bir ceza ve infaz sistemidir. Bu hedefler doğrultusunda adalet bakanlığına bağlı kurumlar olan denetimli serbestlik büroları suça karışmış olan çocuk ve gençlerin topluma kazandırılabilmesi yönünde bu tür projeler hayata geçirebilmekte böylece hem kurumsal olarak sosyal sorumluluk örneği yerine getirirken bir yandan da suça karışan bireylerin rehabilitasyonları da sağlanmış olmaktadır.

Yöntem

Çalışma Grubu ve Verilerin Toplanması

Çalışma grubu projede yer alan çocuklar, öğretmenler (aynı zamanda müdür) ve gönüllü öğrencilerden oluşmaktadır. Proje sonunda öğretmenlere, çocuklara ve gönüllü öğrencilere yönelik yazılı cevap verecekleri açık uçlu sorular verilmiştir. Sorular eğitim bilimleri, çocuk gelişimi uzmanı ve ölçme değerlendirme uzman kontrolünde hazırlanmış sorular olup yazılı yanıt vermeleri üzere proje sonrasında öğretmenlere, çocuklara ve gönüllü öğrencilere verilmiştir. Ancak elde edilen verilerin çoğuna öncelikle COVID-19 salgını daha sonra yaz tatili süreci ve öğretmenlerden kaynaklı çeşitli sorunlar nedeniyle (sağlık, tayin sorunları gibi) maalesef ulaşılamamıştır. Araya öncelikle şiddetli salgının girmesi nedeniyle 2020-2021 öğretim yılında sadece üç okulun öğretmenine, bir okulun çocuklarına ve katılımcı üniversite öğrencilerinin de yarısından biraz fazlasına (3 adet öğretmen, 7 adet çocuk ve 14 adet gönüllü öğrenci) ulaşılabilmiş ve proje uygulaması hakkındaki düşünceleri alınmıştır. Alınan görüşler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Proje Süreci

2019 – 2020 güz döneminde yapılan protokol ile MCBÜ Salihli Meslek Yüksek Okulu Çocuk ve Gençlik Hizmetleri bölümü , Salihli Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Salihli Belediyesi ortaklığında “Köy Okulları Yenileniyor Projesi” adı altında yerel bir toplum destek projesi yürütülmüştür. Bunun için öncelikle yukarda adı geçen ilgili kuruluşlar kendi aralarında toplanarak iş bölümü yapmışlardır. Bu iş bölümünde belediyenin eğitim verecek öğretmen adaylarına köylere ulaşım desteği verme, proje bitiminde ilçedeki kapanış töreni organizasyonunda lojistik desteğin yanında belediyenin tesislerini tahsis etme ve kapanış hazırlıklarında yardımcı olması kararlaştırılırken; üniversitenin de gönüllü öğrencileri ve öğretim elemanlarıyla birlikte köy okullarına eğitim ve fiziksel koşulları yineleme desteği vermeleri ve denetimli serbestlik bürosunun da belirledikleri tutuklu gençler ile birlikte okul binası ve bahçesindeki çevre temizliği ve badana türündeki ihtiyaçları karşılama işlerini yürütmeleri kararı alınmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere 2019- 2020 güz dönemi Meslek yüksek okulunun çocuk gelişimi bölüm başkanlığı koordinatörlüğünde Sosyal Sorumluluk dersi kapsamında adı geçen projede yer almak isteyen gönüllü öğrencilerle (24 kişi) birlikte bu proje çalışmasında okullara eğitim ile bağlantılı olarak destek vererek yer alınmıştır. Proje başlatıldıktan sonra Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nden (DSM) bu proje için görevlendirilen bir psikolog ve bir sosyolog uzman ile birlikte, Meslek Yüksek Okulunun Çocuk ve Gençlik Hizmetleri bölüm başkanlığı koordinatörlüğünde Sosyal Sorumluluk dersi kapsamında adı geçen projede yer almak isteyen öğrencilerle birlikte çalışmalar başlatılmış ve öncelikle çalışmada yer alacak öğrencilere dersin sorumlu öğretim üyesi proje hakkında bilgilendirme toplantısı yapmıştır. Bu ilk bilgilendirme sonrasında da DSM Uzmanları ile birlikte ders öğretim elemanı projenin içeriği ve kapsamı öğrencilere bir kere daha açıklanmış ve gönüllü yer almak isteyenler belirlenmiştir. Bu arada Salihli ilçesinde imkanları yetersiz olan ve dezavantajlı olarak görülen köy okullarından 5 tanesi belirlenmiştir. Bu okullar Bahçecik İlkokulu, Caferbey İlkokulu, Çamurhamamı İlkokulu, Karaoğlanlı İlkokulu ve Yenipazar İlkokulu olmak üzere beş adettir. Bu tespitin ardından proje uzman ve eğitim koordinatörü ile birlikte bu okullara ziyaretler düzenlenmiş ve müdürleri ve aynı zamanda öğretmenleri ile de görüşmelerde bulunmuştur. Bunların dışında ilçe milli eğitim öğretmen evinde toplantılar düzenlenerek okullardaki ihtiyaç duyulan durumlar tespit edilmiştir.

Bu görüşmeler neticesinde okul müdürleri tarafından (ki bazı okullarda aynı zamanda okulun öğretmeni konumunda) belirlenen ihtiyaçlar şöyle sıralanmıştır:

- Okulun Çevre temizliği ve yeniden düzenlenmesi,
- Okul bahçesinin yeniden düzenlenmesi,
- Okul binasında eğer ihtiyaç var ise boya/badana yapma,
- Sınıfların ihtiyacına uygun ders materyal ve eğitim malzemesi köşelerinin hazırlanması,
- Bahçede oyun alanları yaratma,
- Anasınıfı olan köy okullarında sınıfın ihtiyacına göre oyun merkezleri oluşturma,
- Uygun etkinlik materyalleri hazırlama ve yerleştirme,
- Oyun ve drama, sanat etkinlikleri, kukla gösterisi uygulamaları .

Daha sonra ilerleyen 3 hafta içinde koordinatör eşliğinde öğrenciler saha çalışması öncesinde küçük gruplara ayrılmışlardır. Projede yer alan öğrenciler beş gruba bölünmüş olup bir grup iki kişi, bir grup altı kişiden oluşurken diğer üç grup ise beş kişiden oluşmaktaydı.

Gruplar oluşturulduktan sonra her hafta sosyal sorumluluk ders saatinde buluşularak bu okullarda neler yapılabileceği planlanmaya çalışılmıştır. Manisa Salihli ilçesinin proje kapsamında imkanları yetersiz olan ve dezavantajlı olarak değerlendirilen yukarıda ismi geçen köy okullarında yapılacak çalışmalar gruplar arasında iş bölümü yapılarak okullardan gelen ihtiyaca göre tespit edilmiştir.

Bu okullardan Bahçecik ilkokulunda müdürün de isteği doğrultusunda belirlenen sabit bir öğrenci grubu her hafta bu okulun binasında ve bahçesinde öncelikle oyun alanları oluşturmuşlardır. Okul idaresinin malzemeleri temini ile birlikte bahçeye oyun çizgileri çizilmiş ve okulun duvarlarını süsleme çalışmaları yapılmış bunun yanında okulun bir sınıfı kütüphane olarak düzenlenerek okula bir kütüphane kazandırılmıştır. Dolayısıyla bu grup her hafta aynı okula gelerek yapacakları işlere devam etmişlerdir. Bu okulda sadece son beşinci hafta diğer bir grubun Hacivat karagöz kukla gösterisi ve sanat etkinliği hazırlamış olup uygulamışlardır. Diğer gruplar ise her hafta farklı bir köy okuluna giderek hazırladıkları çalışmaları uygulamışlardır. Bu uygulamalar kısaca aşağıdaki gibidir:

1. Hacivat karagöz kukla gösterisi ve sanat etkinliği hazırlanmış olup her hafta farklı köy okulunda Hacivat karagöz kukla gösterisi ve Hacivat karagöz sanat etkinliği uygulamışlardır.

Resim1. Köylerde kukla ve sanat çalışmaları

2. Okullarda özellikle anasınıfı olanlarda okul öncesi eğitim etkinliklerinden hazırlık yapılarak çocuklarla o hafta öğretmenin işlediği konuya göre sınıf içi ve bahçe oyunları, sanat etkinlikleri, çocuk sineması ve doğaçlama çocuk tiyatro gösterisi hazırlanmıştır.
- 3.

Resim 2-5. Köylerde oyun, drama ve sanat çalışmaları

Resim 6-7. Köylerde bahçede oyun

4. İlkokula yönelik olarak ek destek çalışmalarının yanında drama yöntemi kullanılarak konulara uygun canlandırma ve müzik çalışmalarında bulunulmuştur.

Resim 8-9. Köylerde derslere destek, müzik ve drama çalışmaları

Resim 10-11. Köylerde drama ve müzik çalışmaları

5. Doğa yürüyüşü, doğada ve bahçede oyun etkinlikleri yapılmıştır.

Resim 12-13. Köylerde doğa yürüyüşleri ve doğada çalışmalar

6. Bazı okulların bahçelerinde oyun alanı düzenlenme, dış cephe ve kütüphane yenileme çalışmaları, aynı zamanda bu okullara materyal desteği de yapıldı.

Resim14-18. Köylerde kütüphane oluşturma, oyun alanları düzenleme çalışmaları

Her hafta belirlenen gün için sabah erken saatlerde meslek yüksek okuldan sorumlu öğretim üyesi gözetiminde tüm gruplar haftalara göre bulunacakları okullara belediyenin sağlamış olduğu araçla dağıtılmış ve öğleden sonra tekrar okullardan tek tek alınmışlardır.

Projenin sahada uygulama kısmı 5 hafta sürmüştür. Uygulamaların tamamlanmasından sonra çalışmaya katılan üniversite öğrencilerine, çocuklara ve velilerine ayrı ayrı kısa cevap sorularıyla projedeki uygulamalar hakkında düşünceleri alınmak istenmiştir.

Yukarda bahsedilen eğitim çalışmaları sürerken bir yandan da Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından da proje kapsamında ;

- ✓ Müdürlükte görev yapan uzman personeller tarafından hazırlanan ve koordine edilen projede çalışma yapılacak olan okullar belirlenerek ziyaretler gerçekleştirilmiş,
- ✓ Dezavantajlı olarak belirlenen ve birleştirilmiş sınıflar şeklinde hizmet veren okulların sorumlu öğretmenleri ile toplantılar yapılmıştır. Toplantılarda okulların talepleri doğrultusunda ihtiyaç analizleri yapılarak gerçekleştirilecek çalışmalar planlanmıştır,
- ✓ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek Yüksek Okulu Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü ziyaret edilerek “sosyal sorumluluk dersi” kapsamında öğrencilere projenin tanıtımı yapılmış,
- ✓ Salihli Belediyesi ile yapılan protokol ile çalışma yapılan okullara ulaşım hizmetinin Salihli Belediyesi tarafından sağlanması kararlaştırılmış,
- ✓ Dezavantajlı olarak belirlenen okullarda 2019/2020 eğitim öğretim yılı boyunca düzenli aralıklarla denetimli serbestlik yükümlülerince temizlik çalışması gerçekleştirilmiş,
- ✓ Projede yer alan 3 okulda denetimli serbestlik yükümlülerince boya/badana ve tamirat çalışmaları gerçekleştirilmiş,
- ✓ Projede yer alan 5 okulda denetimli serbestlik yükümlülerince oyun alanı yaratma ve çevre düzenleme çalışmaları gerçekleştirilmiş,
- ✓ Projede yer alan 4 okulda müdürlüğümüzde görevli psikolog ve sosyolog uzmanlar tarafından “olumlu ebeveynlik” konusunda öğrenci velilerine seminer çalışmaları gerçekleştirilmiş,
- ✓ Halk Bankası Salihli Şubesi tarafından müdürlüğümüze hibe edilen ofis mobilya ve malzemelerinin projede yer alan okulların ihtiyaçları doğrultusunda dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

Resim 19.ve 20. Salihli D.S.M. yükümlüleri tarafından yapılan tadilat ve temizlik çalışmaları

Ancak 2020 yılı Mart ayında dünyamızı ve ülkemizi yoğun bir şekilde etkisi altına alan COVID-19 virüs salgını sonucunda çalışmanın sonuçlandırma değerlendirme kısmında maalesef aksamalar olmuştur. Eğitimin yüz yüze yapılamaması sonucu ve toplumsal olarak salgın nedeniyle bir araya gelinememesi çalışmanın verilerinin akıbetini de etkilemiştir. Elde edilen verilerin çoğuna yaz tatili süreci, öğretmenlerin çeşitli sağlık sorunları ve aynı zamanda yıl sonunda iki tanesinin de tayin istemesi gibi aksilikler nedeniyle maalesef ulaşılamamıştır. Araya öncelikle şiddetli salgının girmesi nedeniyle 2020-2021 öğretim yılında sadece üç okulun öğretmenine, bir okulun çocuklarına ulaşılabilmiştir. Katılımcı üniversite öğrencilerinin de tamamı sorulara yanıt vermiş ve proje uygulaması hakkındaki düşünceleri alınmıştır. Hazırlanan sorular aşağıdaki gibidir.

Üniversite öğrencilerine yönelik olarak;

Soru1. Sizce bu ders kapsamında bulunmuş olduğunuz bu proje çalışmasının size katkıları neler oldu?

Soru2. İlerde yine kendi mesleğinizle ilgili böyle bir çalışmada bulunmak ister misiniz? Böyle bir çalışmada bulunmuş olmak ilerde size buna benzer başka hangi çalışmalara katılmanıza teşvik eder?

Soru3. Siz bu çalışmadan memnun kaldınız mı? Özellikle hangi açılardan memnun kaldınız?

Soru4. Böyle bir çalışma ilerde yine yapılacak olsa başka neler yapılırsa daha iyi olur?

Müdürlere (aynı zamanda öğretmenlere) yönelik olarak;

Soru 1. Okulunuzda öğrencilerin yaptığı çalışmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce faydalı oldular mı? Çocuklar sizce nasıl buldu?

Soru2. En çok hangi çalışmanın / çalışmaların daha faydalı olduğunu düşünüyorsunuz (okula ve öğrencilere) ? Nedeni.

Soru 3. Sizce bu tür çalışmalar olmalı mı? Zaman zaman tekrarı yapılmalı mı? Nedenleri ile açıklayınız.

Çocuklara yönelik olarak;

Soru1. Okulunuza gelen abi ve ablalarınız hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru2. Yapılan etkinlikleri beğendiniz mi? En çok hangi etkinliği beğendiniz biraz bahseder misin?

Soru 3. Yine gelmelerini tekrar böyle çalışmalar yapmalarını ister misiniz?

Yukarıdaki açık uçlu sorulara yanıtlar daha uygun olacağı ve oluşan salgın şartları gereği yazılı olarak alınmıştır. Alınan yanıtlar doğrultusunda böyle bir yerel proje çalışmasına hem bilimsellik boyutu katılmak istenmiş hem de çocukların, velilerin, öğretmenlerin projede yapılan çalışmalardan ne derece memnun kaldıkları sayısal olarak da ifade edilmek istenmiştir. 2020 yılı Mart ayında COVID-19 salgını nedeniyle okullar sanal ortamlardan ders yürütmeye başlamışlardır. Dolayısıyla projenin 2020 yılı baharında planlanan kapanış etkinlikleri maalesef salgın nedeniyle gerçekleştirilememiş 2021 yılı baharında sanal ortamda katılımcılara teşekkür belgeleri verilmesi planlanmıştır.

Bulgular

Çalışmada yer alan öğretmenlerden elde edilen bulgular:

Çalışmada salgın nedeniyle sadece üç öğretmenden geri dönütler alınmıştır. Bu öğretmenlerin yanıtları çizelge 1,2 ve 3 de yer almaktadır. Çizelge 1 de öğretmenlerin yüksek okul öğrencilerinin yapmış oldukları çalışmalar hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar çocuklar açısından ve katılımcı yüksek okul öğrencileri açısından iki alt başlıkta toplanmıştır. Çocuklar açısından öğretmenlerin yapılan etkinlikler hakkındaki görüşlerine göre çocuklar üzerinde genelde olumlu etki bıraktıklarını ve çocukların yapılan etkinliklerle farkındalık yaratarak farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Bunlara ilişkin öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

“Çocukların dikkatlerini çekti. Onlara farklı açılardan bakma olanağı sundu. Farklılıklar dikkatlerini çekiyor (Ö1).”

“Birleştirilmiş sınıflı okul olduğumuzdan dolayı çocuklar benden başka birinden eğitim alma fırsatları olmuyor. Gelen agbi ve ablaların yapmış oldukları etkinlikler dikkatlerini çekip, okula olan ilgilerini arttırdı (Ö3).”

Öğretmenler aynı zamanda hem kendilerinin hem de çocukların için eğlenerek öğrenmenin yanında sınırlı olanaklara sahip bu köy çocukları için farklı sanat alanlarına giren resim, müzik, sinema, drama, tiyatro gibi etkinliklerin yer alışı onlara hem eğlenerek öğrenme, hem hoşça vakit geçirme olanağı sağlamış ve bundan dolayı gelen bir sonraki haftayı iple çektiklerini ve gelen abla ve ağabeylerin onların gönüllerinde ayrı bir yer oluşturduklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda da verimli bir proje olduğunu düşünmektedirler. Bazı öğretmen ifadeleri örnekleri verilecek olursa:

“Çocuklar hem eğlendiler hem de yeni ve farklı şeyler öğrendikleri için çok mutlu olmuşlardır” (Ö2).

“Öğrencilerimize ve öğretmenlere güzel ve hoşça zaman geçirtmişlerdir” (Ö2).

“Evet faydalı ve verimli bir proje oldu” (Ö3).

“Köy çocukları oldukları için ellerindeki imkanlar ve olanaklar sınırlı. Dünyayı ebeveynlerinin bakış açılarıyla görebiliyorlar sadece. Yenilikleri ancak onlar kadar bilebiliyor ve değişen dünyaya onlar kadar ayak uydurabiliyorlar” (Ö1).

“Sevgilerini ve beğenilerini evde ailelerine yansıttıkları için aileleri güzel paylaşımlarda bulunmuşlardı. Tüm okul öncesi ve ilkokul öğrencileri ; her pazartesi gününü deyim yerindeyse iple çektiler” (Ö2).

“Sinema, tiyatro, sergiler vb sanat etkinlikleri onlar için ulaşılmaz ve pahalı kalıyor. Aileler için ise zaman kaybı olarak görülüyor” (Ö1).

Çizelge 1. Öğretmenlerin Okullarına gelen öğrencilerin yaptıkları çalışmalar hakkındaki görüşleri

Öğrencilerin Çalışmaları hakkındaki Görüşler		Öğretmenler	Toplam Sayı
Çocuk açısından yanıtlar	I -Olumlu etkisi oldu. Çünkü farklı eğitimlerle farklı etkinlikler yapmak çocukların dikkatini çekti ve farklı bakış açıları geliştirmelerini sağladı	Ö1, Ö3	5
	II -Hem öğretmenler hem de öğrenciler için hoşça zaman geçirmenin yanında eğlenerek öğrenme de yer almıştı. Bu anlamda da verimli bir proje oldu.	Ö2, Ö3	3
	III -Köydeki ortamında yaşayan ailelerin sınırlı olanakları ve bakış açıları her ne kadar çocukları da etkilese de çocuklar her hafta gelecek yeni etkinlikleri sabırsızlıkla beklemekteydiler. Özellikle sinema, tiyatro, kukla oyunu gibi etkinlikler köy çocukları için ulaşılmaz zor etkinliklerdi.	Ö1, Ö2	

			3
	IV -Her hafta ayrı bir grup gelmiş ve yetenekleriyle öğrencilerimizin gönlünde taht kurmuşlardır.	Ö2	1
Üniversite öğrencileri açısından yanıtlar	I -Bu çalışma için sponsor sağlanarak daha farklı etkinlikler hazırlanabilirdi ve öğrencilerin de daha donanımlı ve motivasyonlu gelmeleri sağlanabilirdi.	Ö1	3
	II -Materyal kullanımı sınırlıydı ve yeterli değildi. Öğretmenler ile daha önceden irtibat kurabilmeleri araç gereç teminine çözüm sağlayabilirdi	Ö1	2
	III - Ancak yine de okulumuza gelen öğrenciler yetenekleri bağlamında oluşturdukları etkinlikler memnuniyet vericiydi.	Ö2	3

Çizelge 2 de öğretmenlerin yüksek okul öğrencilerinin hangi çalışmayı / çalışmalarını daha faydalı buldukları hakkındaki görüşlerini içermektedir. Buna göre öğretmenler oyun, kukla ve tiyatro gösterisinin özellikle çok faydalı bulduklarını çünkü verilmek istenen mesajı daha somutlaştırdığını ve hayal gücüne hitap ettiğini söylemişlerdir. Öğretmenlerden bazı örnek ifadeler şöyledir:

“ Öğrenciler en çok Hacivat karagöz etkinliğini beğendiler. Çünkü hazır görsel vardı komikti dili Anlaşıldı” (Ö1).

“ Özellikle Palyaço gösterisi ve gölge Oyununu çok beğendiler “(Ö2).

“ Hacivat karagöz, kukla ve tiyatro gösterisi daha faydalı olan çalışmalar. Çünkü çocukların ilgisini toplayıp, mesajını daha kolay iletebildi” (Ö3).

“ Hayal gücüne hitap ediyordu” (Ö1).

Çizelge2. Öğretmenlerin En çok hangi çalışmanın / çalışmaların daha faydalı olduğu hakkındaki görüşleri.

Öğrencilerin Çalışmaları hakkındaki Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
I -Kukla, tiyatro gösterisi ve Hacivat karagöz etkinliği. Çünkü iletilmek istenen mesaj daha anlaşılır olmaktadır.	Ö1, Ö2	4
II -Özellikle tiyatro etkinliğinde öğrenci abla ve ağabeylerin hazırlıklı gelmeleri ve çocuklarla hayal gücüne hitap eden hem tiyatro gösterisi hem de oyun etkinlikleri yapmaları çocukların beğenilerini sağladı.	Ö1, Ö2	4

Çizelge 3 de öğretmenlerin görüşleri bu tür çalışmaların tekrarının yapılıp yapılmaması hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Buna göre öğretmenler bu türden gönüllü çalışmaların kesinlikle köy okullarında yapılması gerektiğini çünkü hem çocuklar için fırsat eşitliği yakalamalarını sağlarken hem de öğrenciler için de uygulama sahası oluşturduğunu ve böylelikle deneyim sağlayabildikleri yönünde olmuştur. Aşağıda bu görüşlerden birkaç örnek yer almaktadır:

“Tüm bu çalışmalar çocuklara zaman zaman yaptırılmalı ve özellikle köy çocuklarının gelişmesine katkıda bulunulmalı” (Ö2).

“Bu tür çalışmalar eğitimin içinde olmalı. Çocuklar yeni kazanımları yaparak ve yaşayarak kazanmalı görüşündeyim” (Ö2).

“Köy çocukları gibi dezavantajlı çocuklar ile diğer çocuklar arasında ki fırsat eşitsizliğini bir derece de olsa azaltıyor” (Ö1).

“İmkansız okullardan gelen öğrencilerin farklı etkinlikler ve yüzlerle tanışmasına neden oldu” (Ö3).

“Çünkü gelen öğrencilerin saha deneyimi kazanmasını sağlıyor “(Ö3).

Çizelge3. Öğretmenlerin bu tür çalışmaların tekrarının yapılup yapılmaması hakkındaki görüşleri

Öğrencilerin Çalışmaları hakkındaki Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
I- Kesinlikle yer almalı. Böylece köy okulları açısından fırsat eşitliği imkanı da sunmakta	Ö1, Ö2, Ö3	8
II- Gelen öğrenciler için de bir saha deneyimi sağlamış oldu.	Ö1,Ö3	2

Çalışmaya katılan gönüllü üniversite öğrencilerinden elde edilen bulgular:

Çalışmada üniversite öğrencilerinden sorulara yanıtlarda sadece 14 kişiden geri dönüt alınmıştır. Bu öğrencilerin yanıtları Çizelge 4,5,6 ve7 de yer almaktadır. Çizelge 4 öğrencilerin projenin onlara sağladığı katkılar hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Öğrenciler bu proje çalışmasında yer almanın onlara birlikte takım çalışması halinde bir şeyler ortaya koyma, deneyim ve bunu da yaparken yardımlaşma ve özellikle hayal gücünü kullanmalarına teşvik edildiğini ayrıca gönüllülük bilinciyle daha fazla öz güven kazandıklarını ve çocuklarla iletişim becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ifadelerinden bazı örnekler aşağıdaki gibidir.:

“ Hoş görü, yardımseverlik, insancıl olma gibi duygularımı tetikledi” (ög.1).

“ Yardımlaşma, birlikte çalışma, hayal gücünü kullanmamızda etkili oldu” (ög.9,10,11,12,13).

“ Öğretmenlik duygusunu tattık. Çocuklara yardımcı olabildikçe mutlu oldum. Çocukların okumak için nasıl bir ortamda zorluk çektiklerini gördüm ve yaptığımız etkinliklerle bir nebze de olsa yardımcı olmaya çalıştım”(ög3).

“ Geleceğin öğretmen adaylarıyız. Çocuklarla nasıl ilgileneneceği, onlara nasıl davranacağız, nasıl susturacağız, hangi oyunlar onlara uygun, hangi materyaller onlara uygun az çok öğrenmiş olduk “ (ög5,6,7,8).

“ Çocuklara nasıl yaklaşmam gerektiğini ve nasıl otorite kuracağımı öğrendim” (ög2).

“ En büyük katkısı kendime özgüven kazanmak oldu. İlerde deneyim kazanmama yardımcı oldu” (ög4)

Çizelge 4. Öğrencilerin projenin onlara sağladığı katkılar hakkındaki görüşleri

Öğrencilerin Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
I- Birlikte takım çalışması halinde hayal gücünü kullanarak, yardımlaşarak bir ürün ortaya koyma	Öğ.1, Öğ.9, Öğ.10, Öğ.11 Öğ.12, Öğ.13	6
II- Gönüllü olarak çalışma gücünü aynı zamanda sahada iş deneyimi , öz güvenini ve çocuklarla iletişim kazanma becerisi sağladı.	Öğ.2, Öğ.3, Öğ.4,Öğ.5, Öğ.6 Öğ.7, Öğ.8, Öğ 14	8

Çizelge 5 de öğrencilerin bu tür bir çalışmada tekrar yer almak isteyip istemedikleri ve buna benzer başka ne tür çalışmalarda bulunmak istedikleri hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Çizelgeye göre bu tür gönüllü

çalışmalara katılmak istediklerini belirterek ülkelerine ve gelecek neslin iyi yetişmesine ve yeni yeteneklerin ortaya çıkacağını ayrıca, aynı zamanda kendi mesleğine de katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu konu hakkındaki ifade örnekleri ise aşağıda yer almaktadır:

“Yine böyle gönüllülük esaslı çalışmalara katılmak isterim. İlerideki çalışmalar buna benzer olursa tecrübeli olarak katılırım” (ög1).

“İlerde köy okullarının Türkiye genelinde yapılan çalışmalarına katılmak ve her çocuğa ulaşmayı amaçlamak istiyorum” (ög2).

“İsterim. İlerde yapacak olacağımız öğretmenlik hayatlarımıza örnekler biriktirmiş olduk. Üstüne katarak daha çok gönüllü çalışmalara katılmak isterim” (ög3).

“Türkiye ‘nin daha nice yerlerinde mücevherler var ama sadece bir dokunuş bekliyorlar. Ve ben bu işi yapmak isterim. O cevherlerin Türkiye’nin kalkınmasına katkıda bulunacağından onlara ulaşip onlarla ilgilenmemiz gerektiğini düşünüyorum” (ög2).

Çizelge 5 Öğrencilerin bu tür bir çalışmada tekrar yer almak isteyip istemedikleri ve buna benzer başka ne tür çalışmalarda bulunmak istedikleri hakkındaki görüşleri

Öğrencilerin Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
I- Bu tür mesleğimle ilgili gönüllü çalışmalara katılmak isterim. Bu türden çalışmalar ile ülkemizin yetişen nesline ve aynı zamanda kendi mesleğime de katkı sağlamış olurum.	ög1, ög2, ög3, ög4, Öğ.9, Öğ.10, Öğ.11, Öğ.12, Öğ.13, öğ14	10
II- Bu tür gönüllü çalışmalar bizlerin ülkemizdeki farklı yetenekteki çocukların da ortaya çıkmasına ve teşvik olmasına yardımcı olur. Özellikle drama, resim, müzik ve oyun türü etkinlikler bu tür yeteneklerin ortaya çıkmasında bizler de yardımcı olur.	ög2, Öğ.5, Öğ.6, Öğ.7, Öğ.8	5

Çizelge 6 da öğrencilerin bu proje çalışmasından memnun kalıp kalmadıkları ve hangi açılardan memnun kaldıkları hakkındaki görüşleri ye almaktadır. Buna göre öğrenciler bu proje çalışmasından özellikle çocuklarla deneyim kazanma, kırsal bölgelerdeki eğitim koşullarını gözlemleme, öğretmenlik deneyimini yaşama açısından memnun kaldıklarını ancak grupların kalabalık oluşunun çocuklar açısından olumsuz bir durum oluşturduğunu ifade etmişler. Bununla ilgili öğrencilerin ifade örnekleri ise;

“Ben bu çalışmadan memnun kaldım fakat kalabalık gruplar nedeniyle verimli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü biz çocuklara bir şeyler öğretmeye çalıştıkça onların kalabalık grubumuz yüzünden dikkatleri dağılıyordu. Ve biz de otorite kurmakta güçlük çekiyorduk. 1 veya 2 kişilik grupların olması yeterli olabilirdi. Çocuklar farklı insanları gördükçe dikkat süreleri de daha kısa oluyordu” (ög2).

“Memnun olduğum konu kendimi öğretmen gibi hissetmem ve onlara bir şeyler kattığımı hissetmem. Beni dinlediklerinde mutlu oldum ve onlardaki isteği gördükçe daha fazla anlatmak onlara yardımcı olmak istedim” (ög2).

“Memnun kaldım. Tecrübe kazanmış oldum. İleriki hayatımda karşılaşacağım şeylere daha kolay yaklaşmamı sağlayacak “ (ög3).

“Evet memnun oldum. Özellikle öğretmenlik yaptım. Çocuklarla vakit geçirdim ve bu beni çok memnun etti” (ög2).

Çizelge 6 Öğrencilerin bu proje çalışmasından memnun kalıp kalmadıkları ve hangi açılardan memnun kaldıkları hakkındaki görüşleri

Öğrencilerin Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
<i>I- Memnun kaldım çünkü bu çalışma vesilesi ile kırsal kesimdeki çocukları, ailelerini ve okul ortamını gözlemleme imkanım oldu.</i>	ög1	1
<i>II-Memnun kaldım fakat gruplarımızın kalabalık olması çocukların dikkatlerini toplama açısından bir dezavantajdı. Daha az kişi olarak çalışmamız bu açıdan daha verimli olurdu.</i>	ög2	1
<i>III- Evet çok memnun kaldım. Çünkü yaptırdığımız farklı etkinlikler ile kendimi bir öğretmen gibi hissetmemi sağladığı gibi, çocuklarla iletişim becerilerim açısından da bana deneyim oldu.</i>	ög2,ög3,Öğ.5, Öğ.6 Öğ.7, Öğ.8, Öğ.9, Öğ.10, Öğ.11 Öğ.12, Öğ.13, öğ14	12

Çizelge 7 ise öğrencilerin ilerde bu tür bir çalışma tekrar yapılacak olsa başka neler yapılabilir hakkındaki önerileri görülmektedir. Buna göre öğrenciler bu tür çalışmaların ilerde daha uzun süreli ve daha fazla alana yaygın şekilde ve daha donanımlı olarak gidilmesinin daha iyi olacağını ve ayrıca her okula veya sınıfa aynı eğitmenler eğer devam etmesi durumunda bu çalışmaların daha fayda sağlayacağını belirtmekteydiler. Aşağıda öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden örnekler ise;

“Bu çalışmalar daha çok duyurulursa , daha kapsamlı olursa toplum katılımı da sağlanırsa daha iyi olur” (ög1).

“ Uzun soluklu olursa daha iyi ve fazla materyal kullanılırsa daha iyi olur”(ög4).

“ Daha fazla köy okulu olsaydı daha iyi olurdu ve bize daha çok materyal verilirse daha iyi şeyler yapabiliriz (ög5,6,7,8).

Çizelge 7 Öğrencilerin ilerde bu tür bir çalışma tekrar yapılacak olsa başka neler yapılabilir hakkındaki önerileri

Öğrencilerin Görüşler	Öğretmenler	Toplam Sayı
I- Bu tür çalışmalar daha uzun süreli , daha fazla alana yaygınlaşır ve daha kapsamlı (eğitim ve araç gereç imkanları bakımından) olursa çok daha verimli sonuçlar elde edilir.	ög1, ög2, ög3, ög4, Öğ.5, Öğ.6 Öğ.7, Öğ.8 Öğ.9, Öğ.10, Öğ.11 Öğ.12, Öğ.13, ög14	14
II- Aynı köye her hafta farklı gruplar değil de aynı eğitmen grupları gidebilseydi ve her sınıfa giden eğitmen sayısı daha sınırlı tutulsaydı (2 veya 3 kişilik gruplar olarak) birleştirilmiş sınıflarda eğitim gören bu okullara belki daha faydamız olurdu.	ög2	1

Çalışmaya katılan çocuklardan elde edilen bulgular:

Çalışmaya katılan çocuklardan salgın nedeniyle sadece 7 tanesine ulaşılabilmektedir. Yanıtları çizelge 8, 9, ve 10 da yer almaktadır. Bunlardan çizelge 8 de çocuklara okullarına gelen ağabey ve ablalar hakkındaki düşünceleri görülmektedir. Alınan yanıtlara göre gelen öğrencilerin yaptırdığı etkinliklerden çok keyif aldıklarını ve beğendiklerini belirtmişlerdir. Çocukların bununla ilgili ifadelerinden örnekler aşağıda gösterilmektedir:

“Ben okulumuza gelen abi ve ablalardan çok memnun oldum. Çünkü onlar bizlere bir sürü şeyler öğrettiler. Bizlere kukla gösterisi yaptılar , Hacivat karagöz oynattılar. Onlarla köpek yaptık, kelebek yaptık ve okulumuzu süsledik” (ç2).

“ Ben çok sevdim. Bize kukla oynattılar ve biz de kukla yaptık. Köpek yaptık, ağaç yaptık, tavşan yaptık, doğa gezisi yaptık” (ç5).

“ Çok güzel şeyler yaptılar, birlikte gezdik, okulu süsledik, Hacivat ve karagöz yaptık” (ç6).

“ Hacivat ile karagöz kuklası yaptırdılar. O etkililiği çok beğendim. Okulumuza ağaç yaptılar onu beğendim” (ç7).

Çizelge 8. Çocuklara okullarına gelen ağabey ve ablalar hakkındaki düşünceleri

Çocukların Görüşler	Çocuklar	Toplam Sayı
I-Çok güzel sanat etkinlikleri, geziler, drama ve oyun etkinlikleri yaptık. Çok beğendim ve keyif aldım.	ç1, ç2, ç3, ç4,ç5, ç6, ç7	7

Çizelge 9 da ise çocukların yapılan etkinlikleri beğenip beğenmedikleri ve en çok hangi etkinliği beğendikleri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre çocukların genel olarak yapılan pek çok etkinlikleri çok beğendiklerini ve eğlenceli zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bununla ilgili bazı ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır:

“Kelebek yapmalarını sevdim . Çok güzel yaptılar” (ç1).

“ Ben en çok diş gösterisini beğendim. Çünkü bizi o gösteride çok eğlendirdiler” (ç2).

“ Okula gelen abi ablaların bize yaptırdığı etkinliklerden en çok kelebek yapmayı sevdim” (ç3).

“En çok geziyi sevdim. Çünkü gezerken bazı şeyleri gördük” (ç4).

“Yaptığı etkinlikleri çok beğendim ve en çok gemi, köpek ve tavşan etkinliklerini beğendim” (ç5).

“Yaptıkları herşeyi çok beğendim. Çok güzel şeyler yaptılar benimle. Tiyatroyu çok beğendim” (ç6).

“Kukla gösterisi yaptılar, fil ve tavşan gösterisi yaptılar. O etkinliği çok beğendim”(ç7).

Çizelge 9 Çocukların yapılan etkinlikleri beğenip beğenmedikleri ve en çok hangi etkinliği beğendikleri hakkındaki görüşleri

Çocukların Görüşler	Çocuklar	Toplam Sayı
I- Tüm yapılan etkinlikleri çok beğendim ve eğlenceli zamanlar geçirdik. (Genel olarak hepsi beğenilmiş ancak özellikle el işi sanat faaliyetleri çok vurgulanmış).	ç1, ç2, ç3, ç4,ç5, ç6, ç7	7

Çizelge 10 çocukların tekrar bu tür çalışmalar yapmak isteyip istememeleri hakkındaki görüşleri görülmektedir. Buna göre çocukların hepsi okullarına tekrar bu tür çalışmaların yer almasını çok arzu ettiklerini belirtmişlerdir. Aşağıda çocukların bu konudaki örnek ifadeleri yer almaktadır:

“Evet gelmelerini çok isterim”(ç2).

“ İsterim bir daha gelmelerini” (ç3).

“ Evet istiyorum” (ç4), (ç6).

“Ben isterim çünkü çok eğlendim” (ç5).

Çizelge 10 Çocukların tekrar bu tür çalışmalar yapmak isteyip istememeleri hakkındaki görüşleri

Çocukların Görüşler	Çocuklar	Toplam Sayı
I- Evet çok isterim tekrar gelmelerini ve yeni etkinlikler yapmalarını.	ç1, ç2, ç3, ç4, ç5, ç6, ç7	7

Tartışma ve Sonuç

Günümüzde üniversitelerde sosyal sorumluluk çalışmaları gerek Amerika Birleşik Devletlerinde gerekse Almaya, İngiltere gibi avrupa ülkelerinde oldukça uzun zamandır uygulanagelmektedir. Ülkemizde de sivil toplum kuruluşları ve özel sektörde bazı kuruluşların farklı hedefler doğrultusunda topluma hizmet anlayışı bağlamında sosyal hizmet uygulamaları daha önceden başlamakla birlikte eğitim sahasında özellikle yüksek öğretimde 2006 yılından beri uygulamaya konmuştur. Esasen üniversitelerin belki de en önemli görevi meslek alanlarında o meslekte bilim insanı ve meslek uzmanı yetiştirmenin yanında aynı zamanda çağına uygun, çağdaş, sadece kendisi için değil var olduğu toplumu da düşünen ve onun için çalışan ve dolayısıyla çevresine ve dünya genelinde toplumlara duyarlı yaşayan ve bunun sorumluluk bilincinde olan bireyler yetiştirmektir. Bu temel değerden yola çıkılarak ülkemiz genelinde pek çok üniversitenin farklı bölümlerinde sosyal sorumluluk veya topluma hizmet uygulamaları dersi açılarak bir öğrenme yöntemi biçiminde, eğitim süresince ve mezuniyet sonrasında da bireysel olarak yaşadığı topluma hizmet etme beceri ve anlayışını geliştirme olanağı sağlanmıştır. Dolayısıyla üniversiteler bugün artık öğrencilerini yaşamsal olarak anlam arayışına yönelik eğitmeyi de ilke edinmişlerdir. Böylelikle üniversiteler sadece bilginin aktarıldığı yerler olmaktan çıkıp, aynı zamanda toplumsal sorumluluk sahibi de olunması gereken kurumlar olmuşlardır (Beldağ vd. 2015; Saran vd. 2011).

Bu makalede de 3 farklı kurumun ortaklığında yapılmış olan köy okullarına yönelik yerel bir proje bahsedilmektedir. Salihli Denetimli Serbestlik müdürlüğü, MCBÜ Salihli MYO ve Salihli belediyesi ortaklığında belirlenmiş olan köy okullarında verilen eğitim ve yenileme çalışmaları yapılmıştır. DSM tarafından daha çok okulların bina ve bahçelerinin temizlik, badana gibi fiziksel yapılarında ihtiyaç duyulan işleri; belirledikleri tutuklu mahkumlar tarafından yapılmasını sağlamanın yanında aynı zamanda uzmanlar tarafından da aile eğitim seminerleri verilmesini sağlamışlardır. Adalet bakanlığının çeşitli birimlerinde bu türden gönüllü çalışmaların yer verildiği görülmektedir. Örneğin 2010 yılında Sabancı üniversitesi ile Maltepe cezaevi tarafından cezaevindeki çocuk ve genç tutukluların sosyalleşmelerine yönelik olarak 12-18 yaş arası çocuk tutuklularla birlikte bir çalışılma yapılmıştır. Uygulanan bu projenin genel amaçları “Adalet Bakanlığının gözetimi altında bulunan çocukların tutukluluk ve hükümlülükleri süresince devam eden iyileştirme ve topluma kazandırma programlarına katkıda bulunmak ve çeşitlilik kazandırmanın yanı sıra çocukların kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilemeye çalışmaktır” (akt. Saran vd. s.3739) şeklinde belirtilmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda öncelikle gönüllü öğrencilere tutuklulara nasıl davranacakları hakkında bir eğitim verildikten sonra projenin gerçekleştirilmesi için haftada 1 gün Maltepe cezaevine gidilmesi ve burada kalan çocuk tutuklular ile 2 ders saati (yaklaşık 1,5 saat) program doğrultusunda çeşitli etkinliklerde bulunulmuştur. Buna benzer olarak buradaki proje de Adalet Bakanlığı’na bağlı Denetimli Serbestlik müdürlüğünün girişimi ile başlatılmıştır. Denetimli Serbestlik ; şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan hizmet, program ve kaynakların sağlandığı bir ceza infaz sistemidir. Bu hedefler doğrultusunda adalet bakanlığına bağlı kurumlar olan denetimli serbestlik büroları suça karışmış olan çocuk ve gençlerin topluma kazandırılabilimleri yönünde bu tür projeler hayata geçirebilmekte böylece hem kurumsal olarak sosyal sorumluluk örneği yerine getirirken bir yandan da suça karışan bireylerin rehabilitasyonları da sağlanmış olmaktadır.

Üniversite olarak da projede okulların hem anasınıfı hem de ilkokul sınıflarında konu ve kavramlara uygun eğitim etkinlikleri sosyal sorumluluk dersi kapsamında bu projede yer almak isteyen gönüllü öğrencilerce verilmiştir. Proje sonunda da gerek çocukların gerekse öğretmenlerin okula yapılan bu faydalı hizmetlere yönelik görüşleri de hazırlanan açık sorularla alınmıştır. Ancak elde edilen verilerin çoğuna öncelikle COVID-19 salgını daha sonra yaz tatili süreci ve öğretmenlerden kaynaklı çeşitli sorunlar nedeniyle (sağlık, tayin sorunları gibi) maalesef ulaşılamamıştır. Araya öncelikle şiddetli salgının girmesi nedeniyle 2020-2021 öğretim yılında sadece üç okulun öğretmenine, bir okulun çocuklarına ve katılımcı üniversite öğrencilerinin de yarından biraz fazlasına ulaşılabilmiş ve proje uygulaması hakkındaki düşünceleri alınmıştır. Tüm bu açıklamaların ardından çalışmanın verilerinden elde edilen sonuçlar kısaca aşağıdaki gibidir:

Çalışmada öncelikle sınıf öğretmenlerine (ki hemen hepsi aynı zamanda okulun idarecisi konumundaydı) gönüllü öğrencilerin yapmış oldukları çalışmalar hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar hem çocuklar açısından ve hem de gönüllü öğrencileri açısından iki alt başlıkta toplanmıştır. Çocuklar açısından öğretmenlerin yapılan etkinlikler hakkındaki görüşlerine göre; gönüllü öğrencilerin çocuklar üzerinde genelde olumlu etki bıraktıklarını ve yapılan etkinliklerle farkındalık yaratarak çocuklarda farklı bakış açılarını geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler aynı zamanda, hem kendileri hem de çocuklar için eğlenerek öğrenmenin yanında sınırlı olanaklara sahip bu köy çocukları için farklı sanat alanlarına giren resim, müzik, sinema, drama, tiyatro gibi etkinliklerin yer alışı, onlara hem eğlenerek öğrenme hem de hoşça vakit geçirme olanağı sağlamış ve bundan dolayı gelen bir sonraki haftayı iple çektiklerini ve gelen abla ve ağabeylerin onların gönüllerinde ayrı bir yer oluşturduklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda da verimli bir proje çalışması gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bunların dışında ayrıca öğretmenler oyun, kukla ve tiyatro gösterisinden özellikle çok faydalı bulduklarını çünkü verilmek istenen mesajı daha somutlaştırdığını ve hayal gücüne hitap ettiğini söylemişlerdir. Yanıtların sonunda da projeye katılan öğretmenler bu türden gönüllü çalışmaların kesinlikle köy okullarında yapılması gerektiğini çünkü hem çocuklar için fırsat eşitliği yakalamalarını sağlarken hem de öğrenciler için de uygulama sahası oluşturduğunu ve böylelikle deneyim sağlayabildikleri yönünde olmuştur. Buna benzer olarak özellikle bu tür faaliyetlere katılmanın üniversite öğrencileri açısından hem son derece anlamlı olduğu, kendilerine bireysel anlamda çok katkılar sağladığı ve aynı zamanda mesleki anlamda da deneyim sağladıkları yönünde olumlu ifadeler gözlenmiştir (Bulut vd. 2012; Öztürk vd. 2007). Ülkemizde buna benzer sosyal sorumluluk dersi kapsamında köylerde yapılan çalışmalara alan yazında çok rastlanamamıştır. Yapılan çalışmalar daha çok merkezlerde çeşitli kurumlar ile yapılan çalışmalar olduğu gözlenmiştir. Pandemi sürecinde Google akademik üzerinden köylerde yapıldığı tespit edilen sadece 1 çalışma tespit edilebilmiştir. Diğer bir çalışma da yazarın (Öztürk vd., 2007) kendisi tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu çalışma Öztürk ve arkadaşları tarafından Samsun'un Bafra ilçesine bağlı bazı köylerinde gerçekleştirilmiş anne baba eğitimi projesidir. Bu çalışma aynı zamanda 2006 yılında ülkemizde karadeniz bölgesinde gerçekleştirilen ilk Avrupa birliği bölgesel kalkınma projelerinden olmuştur. Çalışmanın sonucunda eğitime katılan anne ve babalara aldıkları eğitim hakkındaki fikirlerini içeren bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket sonuçlarına göre, eğitime katılan anne babalardan verilen eğitim hakkında olumlu sonuçlar elde edilmiş hatta tekrarının olmasını istemişlerdir. Bu eğitimler daha öncesinde 2005 yılı , 2008 - 2014 yılları arasında da Ondokuz Mayıs üniversitesi okul öncesi programı topluma hizmet uygulamaları dersi kapsamında gönüllü öğrencilerle tekrarlayan çalışmalar olarak sürdürülmüştür. Köylerde yapılan diğer çalışma ise 2013 yılında Haktanır ve arkadaşları tarafından Ankara Sincan ilçesinin bir köyünde gerçekleştirilmiş olan mobil anaokulu uygulaması ile ilgili çalışmadır. Araştırmada köye giden mobil anaokulunun uygulamalarının sonuçlarına yer verilmiş ve sonuçta bu projedeki öğretmenlerin görüşlerine benzer olarak çocukların bir çok açıdan olumlu yönde etkilendikleri belirtilmiştir.

Çalışmaya katılan gönüllü öğrencilerin görüşleri ise kısaca şöyledir: Bu proje çalışmasında yer almanın onlara birlikte takım çalışması halinde bir şeyler ortaya koyma, deneyim ve bunu da yaparken yardımlaşma ve özellikle hayal gücünü kullanmalarına teşvik edildiğini ayrıca gönüllülük bilinciyle daha fazla öz güven kazandıklarını ve çocuklarla iletişim becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Bu tür gönüllü çalışmalara katılmak istediklerini belirterek ülkelerine ve gelecek neslin iyi yetişmesine ve yeni yeteneklerin ortaya çıkacağını ayrıca, aynı zamanda kendi mesleğine de katkı sağlayacağını belirtmişler bu proje çalışmasından özellikle çocuklarla deneyim kazanma, kırsal bölgelerdeki eğitim koşullarını gözlemleme, öğretmenlik deneyimini yaşama açısından memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir. Benzer bir sonuç ta 2009 yılında Almanya'da üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırma sonuçlarından elde edilmiştir. Yapılan araştırmada topluma hizmet dersi almayan öğrencilerin sadece % 31'i uzmanlık alanına ilişkin kapsamlı bilgi birikimine sahipken toplumsal hizmet öğrenimi seminerlerine katılan öğrencilerde bu oranın % 74 e çıktığı görülmüştür (akt. Saran vd. s.3737). Üniversitede toplum yararına çalışmalara katılımı desteklenmenin hem eğitimin uygulama boyutunun öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamakta hem de toplum yararına çalışmalarda daha aktif rol alarak yaşadıkları topluma karşı bireysel sorumluluğu konusunda daha fazla bilinçlenme gerçekleşmektedir. Bu projede de gönüllü katılan öğrenciler buna ek olarak ayrıca bu tür toplumsal çalışmaların ileriye yönelik olarak daha uzun vadeli ve sürdürülebilir olmasının daha çok fayda sağlayacağını belirtmişlerdir. Buna benzer sonuçları ayrıca farklı çalışmalar da belirtilmiştir (Ayvacı & Akyıldız, 2009; Aydın & Dilmaç, 2018; Boran & Karakuş, 2017; Eraslan, 2011; Ersoy, 2014; Gömleksiz & Kılınç, 2015). Bunlardan başka aynı zamanda bu tür sosyal sorumluluk çalışmalarının bireylerin öğrenmeye ve akademik çalışmalara ilişkin motivasyonlarını, sorumluluk bilincini, akademik başarılarını ve duyuşsal alanı da olumlu yönde etki ettiğini gösteren başka çalışmalar da yer almaktadır (akt.Küçükkoğlu,2012,s.218).

Çocuklardan alınan sonuçlara göre de yapılan uygulamalardan çok keyif aldıklarını, bir sonraki haftayı iple çektiklerini genel olarak ifade etmişlerdir. Onlar için son derece farklı deneyimler olmuştur.

Sonuç olarak ; sosyal sorumluluk kavramı bugün tüm dünya genelinde tüm bireyleri ve kurumları ilgilendiren bir kavramdır. İnsanoğlu yaşadığı dünyaya, yaşadığı kente, köye, kasabaya ve hatta mahallesine karşı, doğaya ve diğer canlılara karşı sorumlu olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır ve unutturulmamalıdır. Çünkü herşey bizim elimizdedir.

Kaynaklar

1. Aydın, Y. & Dilmaç, O. (2018). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* . 8, 2, p. 276-296.
2. Ayvaci H.Ş. & Akyıldız S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Millî Eğitim Dergisi*. Sayı:184, s. 102-119.
3. Beldağ A., Yaylacı A. F., Gök E., İpek C. (2015). Topluma hizmet uygulamaları dersinin üniversite-toplum işbirliği açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*.16, 2, ,s. 161-178
4. Boran M. & Karakuş F. (2017). Topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Erciyes Journal of Education (EJE)* , 1, 1, 22-41.
5. Bulut M, Bulut N. & Bulut A. (2012). Öğretmen eğitiminde değer eğitimi fırsatı olarak topluma hizmet uygulamaları dersi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9,17, s. 347-357.
6. Eraslan L. (2011). Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin (BSS) geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Aile ve Toplum* . Yıl: 12 Cilt: 7 Sayı: 24.
7. Ersoy A.F. (2014). Sosyal ilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık deneyimleri: sivil toplum kuruluşları örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 47, Sayı: 2, 65-88
8. Furco, A. (1996). *Service-Learning: A Balanced Approach to Experiential Education*. In Taylor, B. and Corporation for National Service (Eds.), *Expanding Boundaries: Serving and Learning* (pp. 2-6). Washington, DC: Corporation for National Service.
9. Gömleksiz M. N. & Kılınç H.H. (2015). Ortaokullarda sosyal kulüp etkinlikleri kapsamında yapılan toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri. *Turkish Studies*. 10,3 , p. 495-512.
10. Küçüköğlu A. (2012). Öğretmen eğitiminde topluma hizmet uygulamaları deneyimsel bir öğrenme yaklaşımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 1/4 , s. 214-226.
11. Küçüköğlu A. & Coşkun Z.S., (2012). Yeni bir çoklu pedagojik yaklaşım: Topluma hizmet uygulamaları1. *Milli Eğitim E-dergi*, 194, 92-107.
12. Küçüköğlu A. & Koçyiğit S. (2015). Topluma hizmet uygulamalarının öğretmen yetiştirmede Etkililiği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 610-629
13. Önbaş, Y., Öztürk Ş., Şahin, Ş., Güneren.N., Biçer, M., Elmacıoğlu, F., Asal, C., (2007). “0-6 Yaş Çocuklarının Bilimsel Gelişimine Yönelik Anne-Baba Eğitimi” II. Uluslar arası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi, İstanbul.
14. Saran M., Coşkun G., İnal Zorel F, Aksoy Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: Ege üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal of Yasar University* ,22(6), 3732-3747.
15. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts> (erişim 12.03.2021)
16. Vural Z.B.A. & Coşkun G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi e-dergi*. Sayı 1, 62-87.
17. YÖK. (2011). Eğitim fakültelerinde uygulanan topluma hizmet uygulamaları dersi yönergesi, 17.02.2011.

TARİHÖNCESİ ANADOLU TOPLUMLARINDA BEBEK VE ÇOCUK ÖLÜMLÜLÜĞÜ: KÖYLERDEN İLK KENT YERLEŞİMLERİNE

***¹N. Damla YILMAZ USTA**

**¹Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, PK 32260/Isparta – Türkiye., ORCID: 0000-0001-5672- 3054*

ÖZET

Tarihsel süreçte değişen çevresel streslerin, yaşam biçimi, ekonomik sistemler, beslenme rejimi, sağlık yapısı gibi örüntülerde olduğu gibi demografik görünümde de yansımaları açıkça izlenebilmektedir. Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce avcı toplayıcı yaşam biçimi süren insanın yerleşik hayata geçerek ilk tarım faaliyetlerini gerçekleştirmesi ile Neolitik Çağ başlamıştır. Bu yeni yaşam biçimi ile değişen çevresel streslere uyarlanma; beslenme rejiminden sağlığa, toplum yapısından nüfus özelliklerine kadar hemen her alanda olduğu gibi bebek ve çocuk ölümlülüğü oranlarını da etkilemiştir. Çevresel streslere karşı biyolojik tepkilerin zamanla değişmediği varsayıldığında, tarih sahnesinde bebek ve çocuk ölümlülüğü, geçmişten günümüze çocuk sağlığı ve çevre ilişkisinin değerlendirilmesi açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu çalışmada Anadolu iskelet serileri verileri ışığında tarihöncesi çağlarda köy yerleşimlerinden ilk kentlere doğru değişen çevresel örüntülere uyarlanma sürecinde bebek ve çocuk ölüm oranlarındaki farklılıkların gösterilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla eski Anadolu toplumlarında demografi çalışmaları üzerinden erişkin olmayanların ölüm oranlarını kronolojik olarak inceleyen antropolojik yazın ve tartışmalar ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Literatür araştırmalarında bebek ve çocuk ölümlülüğü oranlarının, yerleşimlerin köylerden olduğu Neolitik Çağ'da yüksek olduğu; bununla beraber daha sonra Kalkolitik Çağ'da azalma eğilimine girdiği; ancak sonrasında ilk kentlerin ortaya çıktığı Tunç Çağı'nda tekrar ivme kazanarak arttığı görülmüştür. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, bebek ve çocuk ölümlülüğünün, değişen çevresel stresler için hassas bir göstere olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Antropoloji, kırsal-kentsel, bebek ve çocukların ölüm oranı, paleodemografi, eski toplumlar.

INFANT AND CHILD MORTALITY IN PREHISTORICAL ANATOLIAN POPULATIONS: FROM VILLAGES TO THE FIRST URBAN SETTLEMENTS

ABSTRACT

The reflections of the environmental stresses that have changed in the historical process can be clearly observed in the demographic view as well as in the patterns such as lifestyle, economic systems, nutrition regime and health structure. The Neolithic Age started when people, who lived a hunter-gatherer lifestyle about 12 thousand years ago, settled down and carried out the first agricultural activities. Adapting to changing environmental stresses with this new lifestyle has also affected infant and child mortality rates, as in almost every field from nutrition regime to health, from social structure to population characteristics. Assuming that biological responses to environmental stresses do not change over time, infant and child mortality in the historical scene is an issue that needs to be addressed in terms of evaluating the relationship between child health and environment from past to present. In this study, it is aimed to show the differences in infant and child mortality rates in the process of adapting to environmental patterns ranging from village settlements to the first cities in prehistoric times in the light of Anatolian skeleton series data. For this purpose, anthropological literature and discussions that examine mortality rates of non-adults chronologically through demographic studies in ancient Anatolian societies have been evaluated and a general evaluation has been made. It has been seen in the literature studies that infant and child mortality rates increased in the Neolithic Age when settlements consisted of villages; however it later tended to decrease in the Chalcolithic Age; but then gained momentum as increasing again in the Bronze Age when the

first cities emerged. When the results are evaluated in general, it is understood that infant and child mortality is a sensitive indicator for changing environmental stresses.

Key Words: Anthropology, rural-urban, infants and children death rate, paleodemography, ancient societies.

Giriş

İnsan topluluklarında ortalama ölüm yaşı ile beraber erişkin olmayanların ölüm oranı, toplulukların uyarlanma başarısını yansıtan veriler arasındadır. Bir topluluğun yaşadığı çevreye uyarlanmasını belirleyen biyolojik, çevresel ve kültürel örüntüler demografik görünümünü de şekillendirir (Clarke, 1980; Özcebe, 2006; Konuk Şener ve Ocakçı, 2014; Yılmaz Usta, 2019b). Evrensel olarak bir topluluğun en savunmasız grubunu oluşturan bebek ve çocuklar, çevresel olumsuzluklardan daha fazla etkilenmektedirler. Bundan dolayı, bebek ve çocuk ölümlülüğü; topluluğun sağlığı, buna bağlı olarak uyarlanma başarısı ve gelişmişlik düzeyinin hassas bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Clarke, 1980; Goodman ve Armelagos, 1989; Signoli vd., 2002; Neustupný, 2004; Chamberlain, 2006; Caussinus ve Courgeau, 2010).

Canlı organizmanın yaşam faaliyetlerinin sona ermesi olarak tanımlanan ölüm; biyolojik, çevresel ve kültürel çeşitli streslerin birikimli bir sonucudur (Goodman vd., 1988). Günümüz (Özarslan ve Güneyli, 1983; Gross vd., 1996; Singh vd., 1996; Taşkın ve Atak, 2004; Akın ve Ersoy, 2012; TÜİK, 2012) ve arkeolojik insan toplulukları üzerinde yürütülen çalışmalarda (Sevim, 1993; Gözlük Kırmızıoğlu, 2005; Yılmaz Usta, 2019a,b) çocuk ölümlerine yol açan etmenlerin toplulukların biyokültürel uyarlanma süreçleriyle doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir. İnsan topluluklarının uyarlanma süreçlerinde genetik özelliklerin yanı sıra çevresel özellikler, geçim ekonomisi, beslenme rejimi, genel temizlik kuralları, bazı kültürel davranış biçimleri gibi birbiriyle bağlantılı çeşitli etmenler etkilidir. Uyarlanma süreçlerine etki eden bu etmenlerin gerek bağışıklık sistemleri henüz tam olarak gelişmemiş gerekse biyolojik ve fiziksel açılarından savunmasız olan bebeklerin/ çocukların yaşamlarına tehdit oluşturabildiğine dikkat çekilmektedir (Özcebe, 2006; Konuk Şener ve Ocakçı, 2014; Yılmaz Usta, 2019a).

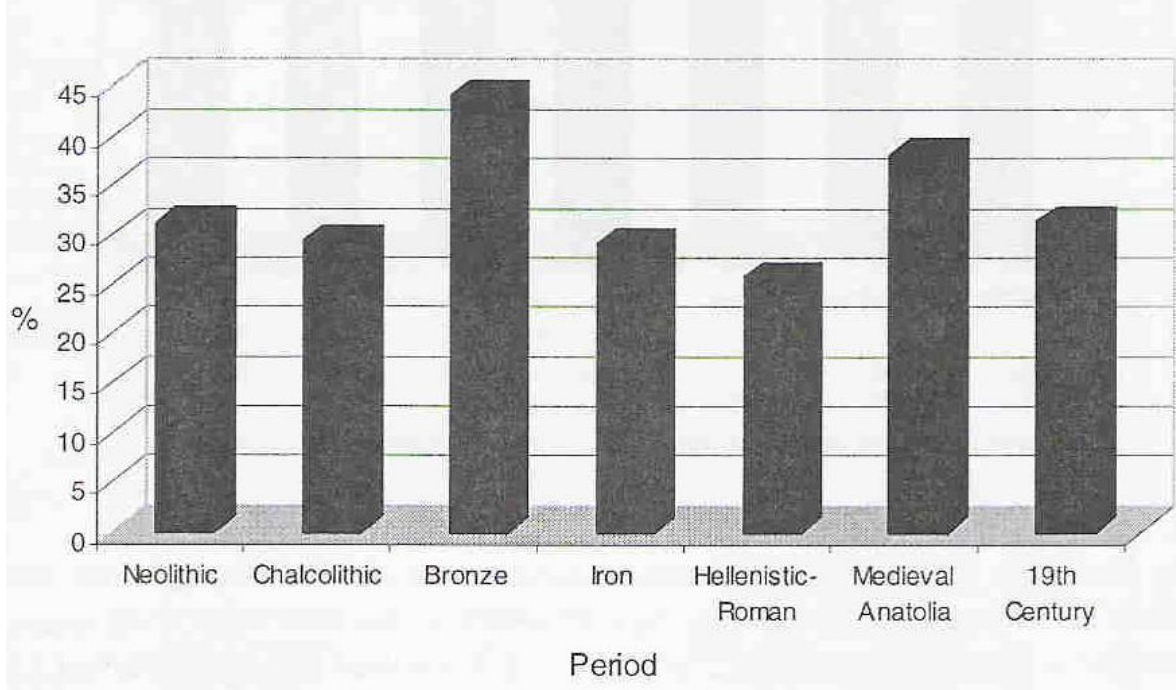
Tarihöncesi çağlarda insan toplulukları değişen çevresel koşullara farklı uyarlanma modelleri geliştirmişlerdir. Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce avcı toplayıcı yaşam biçimi süren insanın yerleşik hayata geçerek ilk tarım faaliyetlerini gerçekleştirmesi ile Neolitik Çağ başlamıştır (Sagona ve Zimansky, 2015). Bu yeni yaşam biçimi ile değişen çevresel streslere uyarlanma; beslenme rejiminden sağlığa, toplum yapısından nüfus özelliklerine kadar hemen her alanda olduğu gibi bebek ve çocuk ölümlülüğü oranlarını da etkilemiştir. Çevresel streslere karşı biyolojik tepkilerin zamanla değişmediği varsayıldığında, tarih sahnesinde bebek ve çocuk ölümlülüğü, geçmişten günümüze çocuk sağlığı ve çevre ilişkisinin değerlendirilmesi açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Tarihöncesi çağlarda yerleşimlerin köylerden oluştuğu Neolitik Çağ'dan ilk kentlerin ortaya çıktığı Tunç Çağı'na değişen çevresel streslerde bebek ve çocuk ölümlülüğünü göstermeyi amaçlanan bu çalışmada, paleodemografi çalışmalarını içeren antropolojik yazın ve tartışmalar üzerinden genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tarihöncesinde Anadolu'da Uyarlanma ve Bebek ve Çocuk Ölümlülüğü

Tarihöncesinde yaşam biçimlerine ve ekonomiye ilişkin arkeolojik veriler yetersiz olsa da, araştırmalar, Anadolu'da Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı II'ye kadar yerleşim yerlerinin gerek nüfus yoğunluklarında gerekse sayılarında artış olduğunu göstermektedir. Kalkolitik Çağ'ın sonunda başlayan kentleşmeyle beraber Erken Tunç Çağı'nda karmaşık bir toplumsal yapı ortaya çıkmış (Abay, 2011; Massa, 2014) ve geniş ticaret ağları oluşmaya başlamıştır (Steadman, 2011; Massa, 2014; Sagona ve Zimansky, 2015). Tunç Çağı'nda ani iklim değişikliğiyle ortaya çıkan kuraklığa bağlı olarak hammadde ve doğal kaynak arayışı yoğunluk kazanmıştır. Bununla beraber gruplar arası temasların da artmasına bağlı olarak ortaya çıkan rekabetler, yerleşim yerlerinde yıkımlara ve göçlere yol açmıştır. Dolayısıyla da sosyal yapıda yeniden örgütlenmeler gerçekleşmiştir (Massa, 2014; Sagona ve Zimansky, 2015). Bu olası nedenlerden dolayı, özellikle Erken Tunç Çağı I ve II'de Anadolu'da hayvancılık geçim ekonomisi süren yarı göçebe toplulukların sayıca çoğalarak nüfusun tekrar kırsal alanlara kaydığı belirtilmektedir (Wossink 2009; Massa, 2014; Sagona ve Zimansky, 2015).

Tarihöncesinde yerleşik hayata geçişle birlikte yeni yaşam biçimine uyarlanmayla doğurganlık ve nüfus artışıyla paralel olarak bebek ve çocuk ölümlerinde hızlı bir artış görülür (Acsadi ve Nemeskeri, 1970;

Angel, 1972, 1975, 1984; Özbek, 1998, 2004; Alpaslan-Roodenberg, 2008). Anadolu eski toplumları genelinde yaşam tablolarının oluşturulduğu güncel verilere göre Neolitik ve Kalkolitik (Bakır Çağı) çağlarda erişkin olmayan bireylerin (*subadult*) yarısından fazlası doğumdan sonraki ilk üç yıl yaşamını yitirmiştir. Neolitik Çağ'da ilk bir yaşa kadar ölüm oranı (%29) çağın en yüksek değerini gösterirken Kalkolitik Çağ'da bu oran (%42) tüm zamanların en yüksek değerine ulaşmıştır. İlk kent yerleşimlerinin ortaya çıktığı Tunç Çağ'ında ise 0-3 yaş arası ölümlerin oranı (yaklaşık %33) gerilemiştir (Aytek, 2020).

Şekil 1: Eski Anadolu Toplumlarında bebek ve çocuk ölüm oranları (Koca Özer vd., 2008'den alınmıştır).

Anadolu eski toplumlarında demografik özelliklerin kronolojik olarak değişimi incelenen çalışmalarda (Koca Özer vd., 2008; Sevim Erol ve Özdemir, 2010; Aytek, 2020), bebek ve çocuk ölümlerinin, Anadolu'da Neolitik Çağ'dan itibaren hemen her dönem oldukça yüksek oranlarda olduğu görülmektedir (Şekil 1). Tarihöncesinde yerleşik hayata geçişle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimine uyarlama sürecinde doğurganlığın ve dolayısıyla nüfus yoğunluğunun arttığı belirtilmektedir. Neolitik Çağ'da ortaya çıkan doğurganlık ve nüfus artışına paralel olarak bebek ve çocuk ölümlerinin sayısı da artmıştır (Acsadi ve Nemeskeri, 1970; Angel, 1972; 1975; 1984; Özbek, 1998; 2004; Paine ve Boldsen, 2002; Alpaslan-Roodenberg, 2008; Koca Özer vd., 2008). Bebek ve çocuk ölümleri, Anadolu'da Neolitik Çağ'dan itibaren hemen her dönem oldukça yüksek oranlarda olsa da (Koca Özer vd., 2008; Sevim Erol ve Özdemir, 2006; Akın ve Ersoy, 2012; TÜİK, 2012, 2016; Aytek, 2020) tarihöncesi çağlarda en yüksek değere Tunç Çağı'nda ulaşmıştır (Koca Özer vd., 2008; Aytek, 2020). Anadolu'daki Kalkolitik-Tunç Çağı topluluklarında 0-15 yaş arası yaşamını yitiren bireylerin oranı %30-%66 arasında; 20 yaşına ulaşmadan ölenlerin oranı ise %35-%63 arasında değişmektedir (Yılmaz Usta, 2019b). Tunç Çağ'ından itibaren bebek ve çocukların ölüm oranı azalma göstererek Ortaçağ'da tekrar yüksek değere çıkmıştır (Koca Özer vd., 2008; Sevim Erol ve Özdemir, 2010; Aytek, 2020).

Avrupa eski toplumlarına ilişkin veriler incelendiğinde de çocuk ölümlülüğü oranlarının en fazla Tunç ve Demir çağlarında arttığı görülmektedir. Bu çağlarda özellikle 5-18 yaş grubu çocukların ölüm oranının, nüfus boyutu ve yoğunluğunun artmasıyla birlikte, ilerleyen zamanlarda ise 2-5 yaş grubu çocukların ölüm oranının yüksek olduğu belirtilmektedir. Araştırmalar; Tunç Çağı'nda gerek nüfus büyümesi gerekse yerleşim yerleri sayılarının artması neticesinde Avrupa, Asya ve Akdeniz toplumları arası artan temasların, başlıca salgın hastalıkların oluşmasında ve yayılmasında önemli etkiler oluşturarak bebek ve çocuk ölümlerinde de artışa yol açtığını göstermektedir (Paine ve Boldsen, 2002).

Tarihöncesinde Bebek ve Çocuk Ölümlülüğünün Olası Nedenleri

Toplumların uyarlanma sürecini yönlendiren çevresel özellikler, geçim ekonomisi, beslenme rejimleri, temizlik alışkanlıkları, kültürel davranış biçimleri gibi birbiriyle bağlantılı birçok etmen doğrudan veya dolaylı olarak bağışıklık sistemleri henüz tam olarak gelişmemiş olan bebek ve çocukların yaşamlarına yansımaktadır (Özcebe, 2006; Konuk Şener ve Ocağcı, 2014; Yılmaz Usta, 2019a,b). Demografik yapı ve sağlıkla ilgili araştırmaların genelinde düşük doğum ve ölüm hızının refah düzeyi yüksek toplumların özelliği olduğu, bebek ve çocuk ölümlerinin, toplumların sağlık durumu ve sosyal refahındaki iyileşmeye paralel olarak azalma eğiliminde olduğu bildirilmektedir (Greulich, 1957; Tezcan, 1985; Caldwell, 2001; Okyay vd., 2006; Eryurt ve Koç, 2009; Akın ve Ersoy, 2012; TÜİK, 2012a, 2016; Yılmaz Usta, 2019a,b).

Bebeklerin sağlıklarını ve büyümelerini olumsuz etkileyen başlıca faktörler arasında doğumsal anomaliler ve bebek bakımıyla ilgili çeşitli aksaklıklar gösterilmektedir. Annenin doğum sıklığı, gebelik süresince ve doğumda yaşadığı stresler, doğum sonrasındaki sağlığı, temizlik alışkanlığı, bebeğin bakımsız kalması, anne sütü alamaması, bebeğe verilen ek gıdalar gibi kültürel, çevresel ve ekonomik faktörler bebeklerin ve çocukların sağlıklarını bozarak ölümlerine yol açabilmektedir (Goodman ve Armelagos, 1989; Katzenberg vd., 1996; Taşkın ve Atak, 2004; Okyay vd., 2006; Eryurt ve Koç, 2009; Akın ve Ersoy, 2012; Yılmaz Usta, 2019a).

Bebeklerin anne sütünden kesilerek ek gıdalara geçtiği yeni beslenme biçimi; büyüme-gelişmeleri için gerekli protein, yağ, vitamin ve minerallerin yeterli düzeyde alamamalarına, dolayısıyla bağışıklıklarının zayıflamasına yol açarak çeşitli hastalıklara yakalanma risklerini de artırmaktadır (Ortner, 2003). Büyüme-gelişim evrelerinde yetersiz beslenme ve olumsuz çevre koşulları, çeşitli metabolizma ve enfeksiyon hastalıklarının kaynağını oluşturmakla beraber; bu hastalıklar, bebek ve çocuk ölümlerinin nedenleri arasında yer almaktadır (Goodman ve Armelagos, 1989; Widdowson, 1991; Ortner, 2003).

Bebek ve çocuk ölümlerinde travmatik yaralanmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun çevre şartları, günlük aktiviteler ve bazı kültürel uygulamalara bağlı geçirdiği kazalar, gruplar arası ya da grup içerisindeki çatışmalar (Lowell, 1997), doğrudan çocuğa uygulanan şiddet veya istismar (Walker vd., 1997) gibi faktörler de çocuk ölümlerinde rol oynamaktadır. Kazalar veya kasıtlı uygulanan şiddet sonucunda oluşan travmalar, yetersiz beslenme, olumsuz çevre koşulları, genetik veya sonradan oluşan hastalıklar gibi faktörler yanı sıra çocuklara yönelik çeşitli kültürel uygulamaların da bebek ve çocuk ölümlerine yol açtığı bilinmektedir. Etnografik araştırmalar; ekonomik sebepler, adaptif sorunlar, bireyin/grubun çıkarları, toplumsal baskı, kültürel yaptırımlar gibi nedenlerle de bebeklerin, çocukların yaşamlarına son verilebildiğini göstermektedir (Yakut İpekoğlu, 2020).

Değerlendirme ve Sonuç

Arkeolojik ve antropolojik araştırmalar; tarihsel süreçte, hastalıkların, avcı toplayıcı geçim ekonomisinin yerini tarımın aldığı Neolitik Çağ'dan itibaren hemen her dönem çeşitlenerek arttığını göstermektedir. İlk kez günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce ortaya çıkan tarım; beslenme rejiminden ekonomiye insanların yaşam biçimini, dolayısıyla biyolojik ve kültürel özelliklerini kökten değiştirmiştir. Tarımın keşfiyle hem değişen yaşam biçimi hem de karbonhidrat ağırlıklı dengesiz beslenme şekli hastalıkların da çeşitlenerek artmasına yol açmıştır. Özellikle evcilleştirilen hayvanlarla iç içe yaşam, genel temizlik kuralları, nüfusun kalabalıklaşması, göçler ve gelişen ticaret faaliyetleriyle topluluklar arası temasların artması gibi örüntüler; hastalıkların çeşitlenerek artması yanı sıra bebek ve çocuk ölüm oranlarının artmasında da rol oynamıştır.

Sonuç olarak, bebek ve çocuk ölümlülüğü oranlarının, yerleşimlerin köylerden oluştuğu Neolitik Çağ'da yüksek olduğu; bununla beraber, daha sonra Kalkolitik Çağ'da azalma eğilimine girdiği; ancak sonrasında ilk kentlerin ortaya çıktığı Tunç Çağı'nda tekrar ivme kazanarak arttığı görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde, tarihöncesi çağlarda gözlemlenen oranlar; bebek ve çocuk ölümlülüğünün, değişen çevresel streslere uyarlanmada hassas bir gösterge olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Abay, E. (2011). Preliminary report on the survey project of Çivril, Baklan and Çal plains in the Upper Meander Basin, southwest Anatolia. *Ancient Near Eastern Studies*, 48,1-87. DOI: 10.2143/ANES.48.0.2119587
- Acsadi, G. Y., & Nemeski, J. (1970). *History of Human Life Span and Mortality*, Budapest: Academia Kiado.
- Akın, A., & Ersoy, K. (2012). 2050'ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Sağlık Sistemine Bakış, TÜSİAD-T/2012-11/533. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Alpaslan Roodenberg, S. (2008b). The Neolithic cemetery. The anthropological view, J. Roodenberg & S. Alpaslan-Roodenberg (Ed.) içinde, *Life and Death in a Prehistoric Settlement in Northwest Anatolia: The Ilıpınar Excavations Vol. III* (s. 35-68). Netherlands: Institute Voor Her Nabije Oosten.
- Angel, J. L. (1972). Ecology and population in the Eastern Mediterranean, *World Archaeology*, 4(1), 88-105.
- Angel, J. L. (1975). Paleoecology, Paleodemography and Health, S. Polgar (Ed.) içinde, *Population, ecology and social evolution* (s.167-190), Chicago: The Hague Adine.
- Angel, J. L. (1984). Health as a crucial factor in the changes from hunting to developed farming in the eastern Mediterranean, M. N. Cohen & G. J. Armelagos (Ed.) içinde, *Paleopathology at the Origins of Agriculture* (s.51-74), Michigan University: Academic Press.
- Aytek, A.İ. (2020). Paleodemography of Anatolian Populations From Neolithic Period To Ottoman Period, A. Balcıoğulları & M.C. Şahin (Ed.) içinde, *Current Studies In Social Sciences II* (s.93-116), Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Caldwell, J.C. (2001). *The globalization of fertility behaviour. Population and Development Review*, 27, 93-115.
- Caussinus, H. & Courgeau, D. (2010). Estimer l'âge sans le mesurer en paléodémographie, *Population*, 65(1), 117-144. 10.2307/40926968
- Chamberlain, A. T. (2006). *Demography in Archaeology*. Cambridge: University Press.
- Clarke S.K. (1980) Early Childhood Morbidity Trends in Prehistoric Populations, *Human Biol.* 52: 79-85.
- Eryurt, M. A., & Koç, İ. (2009). Yoksulluk ve çocuk ölümlülüğü: Hanehalkı refah düzeyinin çocuk ölümlülüğü üzerindeki etkisi, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52, 113-121.
- Goodman, A.H., Thomas, R.B., Swedlund, A.C. & Armalagos, G.J. (1988). Biocultural Perspectives on Stres in Prehistoric, Historic, and Contemporary Population Research. *Yearbook of Physical Anthropology* 31: 169-202.
- Goodman, A.H. & Armelagos, G.J. (1989). Infant and childhood morbidity and mortality risks in archaeological populations, *Word Archaeol*, 21: 225-243.
- Gözlük Kırmızıoğlu, P. (2005). Karagündüz Toplumunun Paleodemografik Açıdan İncelenmesi, *Antropoloji*, 20, 75-106.
- Greulich, W. W. (1957). A comparison of the physical growth and development of American-born and native Japanese children. *American Journal of Physical Anthropology*, 15, 489-515. 10.1002/ajpa.1330150403
- Gross, R., Landfried, B. & Herman, S. (1996). Height and weight as a reflection of the nutritional situation of school-aged children working and living in the streets of Jakarta, *Social Science and Medicine*, 43, 453-458.
- Katzenberg M.A., Herring D.A. & Saunders, S.R. (1996). Weaning and Infant mortality: Evaluating the skeletal evidence, *Am. J Phys Anthropol*, 39: 177-199.
- Koca Özer, B., Gültekin T., Özer, İ., Sağır, M., & Güleç, E. (2008). Longevity in Ancient Anatolian and Turkish Populations from Neolithic to Present. E.B. Bodzsar, & C. Susanne (Ed.) içinde, *Ageing Related Problems in Past and Present Populations* (s. 45-58). Biennial Books of EAA.

- Konuk Şener, D., & Ocakçı, A. F. (2014). Yoksulluğun Çocuk Sağlığı Üzerine Çok Boyutlu Etkileri, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(1), 57-68. DOI: 10.1501/Ashd_00000000098
- Lowell, N.C. (1997). Trauma analysis in paleopathology. *Am J Phys Anthropol*, 104: 139-170.
- Massa, M. (2014). M.Ö. III. Binyılın Sonunda Batı ve İç Anadolu'da Yıkımlar, Terk Etmeler, Sosyal Yapıda Yeniden Örgütlenme ve İklimsel Değişim. E. Sökmen, & B. Erciyas (Ed.) içinde, *Arkeoloji'de Bölgesel Çalışmalar Sempozyum Bildirileri, Yerleşim Arkeolojisi Serisi 4* (s. 89-123). İstanbul: Ege Yayınları
- Neustupný, E. (2004). *Prehistoric Demography, Exploratory Workshop on "Archaeology and Genetics"*, Toulouse.
- Okyay, P., Atasoylu, G., Meteoglu, D., Demiröz, H., Çobanoğlu, M. & Beşer, E. (2006). Aydın İlinde 2004 Yılı Bebek Ölümleri ve Ölü Doğumlar: Bildirim Sorunları, Tanımlayıcı Özellikleri ve Nedenleri, *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 7(2), 3-12.
- Ortner, D.J. (2003). *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Amsterdam: Academic Press.
- Özarslan, Ü. & Güneyli, U. (1983). Antalya sanayi bölgesinde çalışan çırakların enerji harcamaları, beslenme ve sağlık durumları üzerine bir araştırma, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 12, 57-66.
- Özbek, M. (1998). Human skeletal remains from Aşıklı, A Neolithic village near Aksaray, Turkey, G. Arsebük, M. J. Mellink & W. Schirmer (Ed.) içinde, *Light on the Black Hill* (p. 567-579). İstanbul: Ege Yayınları.
- Özbek, M. (2004). *Çayönü'nde İnsan*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Özcebe, H. (2006). Çocuk Sağlığını Etkileyen Faktörler. Ç. Güler & L. Akın (Ed.) içinde, *Halk Sağlığı: Temel Bilgiler*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Paine, R.R. & Boldsen, J.L. (2002). Linking age-at-death distributions and ancient population Dynamics: a case study. R. D. Hopa & J.W. Vaupel (Ed.) içinde, *Paleodemography: Age Distributions from Skeletal Samples* (s. 169-180), New York: Cambridge University Press.
- Sagona, A. & Zimansky, P. (2015). *Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En Eski Kültürleri: MÖ 1.000.000-550*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sevim, A. (1993). *Elazığ/Tepecik Ortaçağ İskeletlerinin Paleodemografik Açısından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevim Erol, A. & Özdemir, S. (2010). Anadolu'da Eski Dönemlerde Yaşamış Olan Toplumların Demografik Yapısı, içinde 15. *Türk Tarih Kongresi (11-15 Eylül 2006, Ankara) Cilt 1* (s.13-41), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Signoli, M., Séguy, I., Biraben, J.-N. & Dutour, O. (2002). Paleodemography and Historical Demography in the Context of an Epidemic: Plague in Provence in the Eighteenth Century, *Population Année*, 57(6), 829-854. 10.2307/3246618
- Singh, M. B., Haldiya, K. R., Yadav, S. P., Lakshminarayana, J., Mathur, M. L., Sqachdeva, R. & Beniwal, V. K. (1996). Nutritional status of school age children of salt-workers in Rajasthan, *Indian Journal of Medical Research*, 103, 304-309.
- Steadman, S. R. (2011). The Early Bronze Age on the Plateau. S. R. Steadman & G. McMahon (Eds.) içinde, *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia*. Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780195376142.013.0010
- Taşkın, Ş. & Atak, A. (2004). Bebek ve Çocuk Ölümünün Değerlendirilmesi: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 1993 ve 1998, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(1): 1-12.
- Tezcan, S. (1985). *Türkiye'de Bebek ve Çocuk Ölümleri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yayını (No. 85/26).
- TÜİK (2012). *Türkiye İstatistik Yıllığı 2011*, TÜİK Yayın No: 3665, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2016). *Demografik Göstergeler, 2000-2025*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1636 adresinden edinildi (Son Erişim: 14.05.21)

- Walker, P.L., Cook, D.C. & Lambert, P.M. (1997). Skeletal evidence for child abuse: a physical anthropological perspective. *J Forensic Sci*, 42: 196-207
- Widdowson, E. M. (1991). Contemporary human diets and their relation to health and growth: Overview and conclusions, *Phil. Trans Roy. Soc. Lond* 334, 289-295. 10.1098/rstb.1991.0118
- Wossink, A. (2009). *Challenging Climate Change: Competition and cooperation among pastoralists and agriculturalists in northern Mesopotamia (c. 3000-1600 BC)*. Leiden: Sidestone Press.
- Yakut İpekoğlu, H. (2020). Bebek ve Çocuk Katli Üzerine: Neonatisit, İnfantisit ve Filisit Olguları, İçinde: S.E. Er (Ed.), *Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları* (s. 29-44), Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Yılmaz Usta, N.D. (2019a). Pisidia Antiokheia Aedilicus Kilisesi'nden Bebek ve Çocuk İskeletlerinde Saptanan Patolojilerin Antropolojik Açıdan Değerlendirilmesi, *Antropoloji*, 37, 90-106. Doi: 10.33613/antropolojidergisi.
- Yılmaz Usta, N.D. (2019b). Kadıni Mağarası Geç Kalkolitik/Erken Tunç Çağı iskelet topluluğunun demografik analizi. *Antropoloji*, 38, 65-78. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.532002>

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OYUNCAKLAR VE OYUNCAK BEBEKLER : WALDORF BEBEĞİ

¹Şafak Öztürk Aynal, ²Banu Kurt

¹Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Demirci / Manisa, ORCID NO: 0000-0001-6900-2248

²Çocuk Gelişimci, Ege Üniversitesi, Etnografya Müzesi Bornova İzmir

ÖZET

Geçmiş oldukça eskiye dayalı olan ve insanlığın ortaya çıkışına kadar giden oyuncaklar çocuklar için sevgi kadar elzem nesnelerdir. Bugün günümüze değin gelmiş olan bir çok oyuncak bilimsel ve teknolojik gelişmeler yanında toplumsal ve kültürel farklılıklardan etkilenerek günümüze kadar değişerek ve gelişerek gelmiştir. Oyuncak tarihçesine bakıldığında en eski oyuncaklar arasında taş, çingirak, bebek, oyun tahtası, topaç, top, uçurtma, ip görülmektedir. Ancak bunların içinde bebeğin ayrı bir değeri bulunur. İyi bir oyuncak bebek çocuklara sevgi ve duyarlılık aşılar. Sevimli bir oyuncak bebek, çocuğu doğal olarak onunla ilgilenmeye teşvik eder. Bir bebeğe karşı yumuşak ve duyarlı davranarak oyun oynayan çocuklar, başka bireylere de sevgi ve ilgiyle yaklaşmayı öğrenirler. Çocuklarımızın oynadıkları oyuncaklar gelecekte onların nasıl bireyler olacağını da belirler.

Bu çalışmada oyuncakın tarihçesini ve buna bağlı olarak bebeklerin oyuncak tarihindeki yeri hakkında bir giriş yapıldıktan sonra diğer kalan süre içinde okul öncesi eğitimin önemli görüşlerinden olan Waldorf eğitim ekolü içerisinde yer alan “Waldorf Bebeği” hakkında bir ön bilgilendirme ve arkasından da “Waldorf Bebeği” yapımı hakkında bilgi verilecektir. Waldorf bebeği doğal malzemelerle yapılmış, basit şekillere sahip, yüzündeki ifade ile çocuğun duygularına karşılık veren, hayali oyunlar için harika bir oyun arkadaşıdır. Böyle bir bebekle çocuklar oynarken türlü hikayeler yaratabilirler.

Anahtar Kelimeler: Oyuncaklar, oyuncak bebek, waldorf bebeği

TOYS AND DOLLS FROM PAST TO PRESENT: THE WALDORF DOLL

ABSTRACT

Toys which have a long history that goes back to the emergence of humanity, are objects as essential for children as love. Many toys which have survived until today done so by continuously evolving and they have been influenced by social and cultural differences as well as scientific and technological advancements. It can be deduced from the history of the toy that the oldest toys include stones, rattles, dolls, game boards, spinning tops, balls, kites and ropes. However, the doll has a different value compared to others. A good doll infuses children with love and sensitivity. A cute doll encourages the child to naturally take care of it. Children who play with dolls learn how to approach other individuals with love and attention by being soft and sensitive to a doll in a play. The toys which our children play with determine what kind of individuals they are going to be in the future.

After a short introduction about the history of the toy and the place of dolls in the history of the toy, in the remaining time a preliminary briefing will be provided on the "Waldorf Doll" within the scope of the Waldorf educational school which is one of the important ideas concerning the pre-school education. The Waldorf doll, made of natural materials, has simple shapes and a facial expression that responds to the emotions of the child; it is great playmate for imaginary plays. Children can create various stories by playing with such a doll.

Keywords: Toys, doll, waldorf doll

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ EĞİTİMCİLERİNİN DEĞER EĞİTİMİNDE ÇEVRENİN ETKİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ¹

Yahya AKYOL**, Baykal BİÇER*

*Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Çiğli Şehit Şenali Ocak Ortaokulu, Türkiye.

**Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı II. Meşrutiyet Dönemi'nde yaşamış olan eğitimcilerin değerler eğitiminde çevre etkisine dair görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma kapsamına dâhil edilen eğitimcilerin seçiminde, Türk Sosyoloji Tarihi hakkında zengin bir içeriğe sahip olan Hilmi Ziya ÜLKEN'in *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı kitabından faydalanılarak, II. Meşrutiyet Döneminde eserlerinde eğitimin toplumsal yönünü vurguladıkları görülen 12 eğitimci (Emrullah Efendi, Ethem Nejat, Halil Fikret Kanat, İbrahim Alaettin Gövsa, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Kazım Nami, Nafi Atuf, Prens Sabahaddin, Sabri Cemil, Satı Bey, Şemsettin Günaltay, Ziya Gökalp) araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada kullanılan verilerin toplanması doküman incelemesi yoluyla yapılmıştır. Toplanan veriler, betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen eğitimcilerin eserleri, 2005 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 20 adet değer (Çalışkanlık, Vatanseverlik, Dayanışma, Bağımsızlık, Adil Olma, Dürüstlük, Sorumluluk, Sevgi, Saygı, Yardımseverlik, Hoşgörü, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Aile Birliğine Önem Verme, Barış, Özgürlük, Bilimsellik, Duyarlılık, Estetik, Misafirperverlik, Temizlik) üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya dâhil edilen eğitimcilerin eserlerinde değer eğitiminde çevrenin işlevine dair toplam (f=21) bulgunun yer aldığı görülmüştür. II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin değer eğitiminde çevrenin işlevine ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde, Kazım Nami (f= 6), Halil Fikret Kanat (f= 6), İbrahim Alaettin Gövsa (f= 2), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (f=2), Ziya Gökalp (f=2), Prens Sabahaddin (f=1), Nafi Atuf (f=1) ve Emrullah Efendi (f=1) şeklinde sıralandığı görülmüştür. II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin değer eğitiminde çevrenin işleviyle ilişkilendirdikleri değerlerin dağılımı incelendiğinde ise Yardımseverlik (f=7), Çalışkanlık (f=5), Vatanseverlik (f=4), Saygı (f=3), Sağlıklı Olmaya Önem Verme (f=1) ve Sorumluluk (f=1) şeklinde sıralandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, Değer Eğitimi, Çevre

Giriş

Osmanlı Devleti'ni yönetenler, 18.yy'ın sonlarına gelindiğinde özellikle askeri anlamda Batı karşısında ülkenin geri kaldığını kabul etmeye başlamışlardır. Bu kabul, aynı zamanda modernleşme yolunda Batı'yı örnek almayı da beraberinde getirmiştir. Batılılaşma yolunda dönüm noktası olarak kabul edebileceğimiz olay ise 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'dır. Çünkü bu dönem başta eğitim olmak üzere pek çok konuda değişimin yaşandığı bir dönem olmuştur (Özkiraz ve Arslanel, 2011). Tanzimat'tan sonra II. Abdülhamit döneminde eğitim sahasında bazı atılımlar yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde rüştiye ve idadilerin yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. İlkokul öğretmenlerinin öğretmen okulu mezunu olanlar arasından atanması için talimatnameler yayımlanmıştır. Bu dönem aynı zamanda ticaret alanından sanat alanına kadar pek çok alanda okulların açıldığı bir dönem olmuştur. Bu bağlamda II. Abdülhamit Dönemi'nde eğitimde bir kurumsallaşma hareketinin başladığı görülmektedir (Eğri, 2014).

II. Meşrutiyet Dönemi, Türk eğitim tarihinin önemli dönemlerinden biridir. Bu dönemdeki siyasi ve ekonomik zorluklara rağmen eğitime ve kültürel hayatın canlı tutulmasına önem verildiği görülmektedir (Şahin ve Tokdemir, 2011). Meşrutiyet'i ilan eden kadroların yapılan yenilikleri halka anlatabilmek ve bu

¹ Bu bildiri Prof. Dr. Baykal BİÇER danışmanlığında Yahya AKYOL tarafından hazırlanan "II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Sosyolojisi Öncülerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

yenilikleri halka benimsetebilmek için seçtiği en önemli yol eğitimdi (Erkek, 2013). Bu dönemde büyük toprak kayıplarının yaşanması eğitime gösterilen ilginin artmasını sağlamıştır. Bu dönemdeki bazı aydınların Balkan Savaşları'nın hemen sonrasında yayımladıkları eserlerinde bu savaşlardaki yenilginin en önemli suçlusunun dönemin eğitim bakanlığı olduğunu belirtmeleri oldukça anlamlıdır (Tural, 2009).

Ülkenin kurtuluşunun ancak eğitim yoluyla olabileceği fikri bireyler üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Aynı zamanda ortaya çıkan özgürlükçü ortamında eğitime olumlu bir yansıması olmuştur. II. Meşrutiyet ilan edilene kadar üzerinde neredeyse hiç ilerleme sağlanamayan eğitime dair birçok konunun en azından teorik alt yapısının oluşmaya başladığı görülmektedir. Fakat bu dönemdeki sosyal, siyasi ve ekonomik zorluklar eğitim sahasındaki pek çok konunun uygulamaya geçilemeden teoride kalmasına neden olmuştur (Türker, 2008).

Bu dönem temeli III. Selim Dönemi'ne kadar uzanan Batıcılık fikrinin dönüşüm geçirdiği bir dönem olmuştur. Cumhuriyet'in siyasal laboratuvarı olarak nitelendirilen bu dönemde olgunlaşan ve önceki dönemlere göre daha ileri bir noktaya gelmiş olan Batıcılık fikrinin Cumhuriyet Dönemi eğitiminin düşünsel temellerini etkilemiştir (Çam, 2013). Hatta günümüzde bile tartışma konusu olan bazı meselelerin II. Meşrutiyet Dönemi'nde tartışılmaya başlanan meseleler olduğunu görülmektedir. Örneğin siyasi hayatta tartışma konusu olmaya devam eden tesettür meselesi, eğitim sahasında halâ güncel konulardan biri olan kızların eğitimi gibi konular ilk kez bu dönemde ciddi bir şekilde tartışmaya açılan konulardandır (Birecikli, 2008). Bu tartışmaların bir sonucu olarak bu dönemde kızlara yükseköğretim hakkının verildiği görülmektedir (Baskın, 2008).

II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcileri, o dönemde yaşanan sorunların temelinde ahlaki yozlaşmanın yattığını dile getirip bu durumun düzelmesini sağlayacak eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu eğitim faaliyetlerinin başlıca amacının çocuklara ahlaki erdemleri kazandırmak olması gerektiğini de dile getirmişlerdir. Bu nedenle bu dönemdeki eğitim dergilerinde ahlaki içeriklere daha yoğun bir şekilde yer verildiği görülmektedir (Gurbetoğlu, 2007).

Bu dönemde çocuğun artık bir birey olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu durum çocuğun milletin geleceği olduğu inancının toplumda yer etmesini sağlamıştır. Dolayısıyla milletin geleceği olan çocuğun vatanseverlik değerini benimsemiş ve Meşruti değerleri edinmiş iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretim programlarının ve ders kitabı içeriklerinin yeniden düzenlendiği tespit edilmiştir (Duman ve Tuna, 2012).

II. Meşrutiyet Dönemi, Cumhuriyet Dönemi'ne yakın olması nedeniyle günümüzdeki değerler eğitimi çalışmalarını anlamak, yorumlamak ve geliştirmek için kullanılabilir. Bu dönemde karakter eğitimi adıyla gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri, günümüzdeki değerler eğitimi çalışmalarına iyi örnekleriyle destek vermesi açısından oldukça önem arz etmektedir (Yazıcıbaşı, 2014). Bu nedenle araştırmanın amacı II. Meşrutiyet Dönemi'nde yaşamış olan eğitimcilerin değerler eğitiminde çevre etkisine dair görüşlerini ortaya çıkarmak olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Araştırma kapsamına dâhil edilen eğitimcilerin seçiminde, Türk Sosyoloji Tarihi hakkında zengin bir içeriğe sahip olan Hilmi Ziya ÜLKEN'in *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* adlı kitabından faydalanılarak, II. Meşrutiyet Döneminde eserlerinde eğitimin toplumsal yönünü vurguladıkları görülen 12 eğitimci (Emrullah Efendi, Ethem Nejat, Halil Fikret Kanat, İbrahim Alaettin Gövsa, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Kazım Nami, Nafi Atuf, Prens Sabahaddin, Sabri Cemil, Satı Bey, Şemsettin Günaltay, Ziya Gökalp) araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada kullanılan verilerin toplanması doküman incelemesi yoluyla yapılmıştır.

Toplanan veriler, betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen eğitimcilerin eserleri, 2005 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 20 adet değer (Çalışkanlık, Vatanseverlik, Dayanışma, Bağımsızlık, Adil Olma, Dürüstlük, Sorumluluk, Sevgi, Saygı, Yardımseverlik, Hoşgörü, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Aile Birliğine Önem Verme, Barış, Özgürlük, Bilimsellik, Duyarlılık, Estetik, Misafirperverlik, Temizlik) üzerinden değerlendirilmiştir.

Bulgular

II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin değerler eğitiminde çevre etkisine ilişkin görüşleri araştırmanın yöntem kısmında belirtilen sıra ile incelenmiştir. Yapılan incelemenin sonuçları ise Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1

Eğitimcilerin Çevrenin Etkisine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.

Çevrenin işlevi	Emrullah efendi	Ethem Nejat	Halil Fikret	Alaettin Gövsa	İsmail Hakkı	Kazım Nami	Nafî Atuf	Prens Sabahaddin	Sabri Cemil	Satı Bey	Şemsettin Günaltay	Ziya Gökalp	Toplam
Yardımseverlik	-	-	1	-	1	4	-	1	-	-	-	-	7
Çalışkanlık	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	1	5
Vatanseverlik	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1	4
Saygı	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sorumluluk	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sevgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Adil Olma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dürüstlük	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bağımsızlık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dayanışma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aile Birliğine Önem Verme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barış	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özgürlük	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bilimsellik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Duyarlılık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Estetik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Misafirperverlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temizlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoşgörü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	1	-	6	2	2	6	1	1	-	-	-	2	21

Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya dâhil edilen eğitimcilerin eserlerinde değer eğitiminde çevrenin işlevine dair toplam (f=21) bulgunun yer aldığı görülmüştür. II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin değer eğitiminde çevrenin işlevine ilişkin görüşlerinin dağılımı incelendiğinde, Kazım Nami (f= 6), Halil Fikret Kanat (f= 6), İbrahim Alaettin Gövsa (f= 2), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (f=2), Ziya Gökalp (f=2), Prens Sabahaddin (f=1), Nafî Atuf (f=1) ve Emrullah Efendi (f=1) şeklinde sıralandığı görülmüştür. II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin değer eğitiminde çevrenin işleviyle ilişkilendirdikleri değerlerin dağılımı incelendiğinde ise Yardımseverlik (f=7), Çalışkanlık (f=5), Vatanseverlik (f=4), Saygı (f=3), Sağlıklı Olmaya Önem Verme (f=1) ve Sorumluluk (f=1) şeklinde sıralandığı görülmüştür.

Eğitimcilerin çeşitli eserlerinde çevrenin işlevine ait bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Emrullah Efendi, *Ümmet* gazetesinde yazdığı *İlmi Terbiye ve Tedris* adlı kitabında çocuğun yaratılış özelliklerinin zorla değiştirilmeye çalışılmasının onun özgürlük alanına bir müdahale olduğunu ifade etmiştir: "Terbiye için çocukta istidat olmalıdır. Hiçbir zaman terbiye istidat doğurmaz. Terbiye icat etmez, ikmal eder. Bulduğunu genişletir ve olgunlaştırır. Çocuk tabî bir çevrede, kendi kendine büyümelidir. Bu tabî gelişime engel olacak şeyleri kaldırmalıdır. Fıtratı zorla değiştirmeye uğraşmamalıdır." (Emrullah,

1910, s.15). Halil Fikret Kanat, *Ailede Çocuk Terbiyesi* adlı kitapta çocuk oyunlarının çalışkanlığa olan etkisine değinmiştir. Kanat'a göre çocuk oyunları çocuklarda çalışkanlık bilincinin temelini atmaktadır. Kitapta bu mevzu ile ilgili ifadelerine şu şekilde yer vermiştir: "Hakiki oyun çocukları neşeli yapar, onları faydalı bir tarzda meşgul eder. İnsanda uyanan iş hevesinin, iş başarmasının tohumunu atar; özellikle insanı suratsız yapan can sıkıntılarından kurtarır ve her fenalığın başı olan tembellikten kurtarır." (Kanat, 1976, s.60). *Ailede Çocuk Terbiyesi* adlı kitabında ise çocuk oyunlarının çocuklarda saygılı olma bilincini geliştirdiğini belirtmiştir: "Küçüklükten itibaren büyük bir topluluk içinde yaşdaş oyun arkadaşlarıyla büyüyenler bütünlüğe boyun eğmeyi, şahsi arzularını susturmayı başkalarına tabi olmayı ve diğerlerinin hakkına saygı göstermeyi öğrenirler." (Kanat, 1976, s.63).

Gövs'a'nın *Ruhiyat ve Terbiye* adlı kitabında çalışkanlık değeri ile ilgili olarak değindiği bir başka konu ise çocuğun arkadaş çevresinin onun çalışkanlığına olan etkisidir: "Çocukların avare, haylaz ve mektepsiz çocuklarla arkadaş olmaları ihtimaline karşı uyanık bulununuz." (Gövs'a, 1929, s.123). Çocuğu tembelliğe sürükleyen nedenlerin iyi araştırılması gerektiğini belirten Gövs'a, bu olumsuz durumun çok çeşitli nedenlerden kaynaklanmış olabileceğini *Ruhiyat ve Terbiye* adlı kitabının bir başka bölümünde şu cümlelerle dile getirmiştir: "Tembellik fena bir nottan, bir imtihan başarısızlığından, muhitin değişmesinden, bir arkadaş tesirinden husule gelmiş olabilir." (Gövs'a, 1929, s.122).

Baltacıoğlu, *Talim ve Terbiyede İnkılap* adlı kitabında güncel olayların vatanseverlik eğitiminde kullanılabileceğini belirtmiştir: "Günümüzün olayları arasında bu duyguyu en fazla harekete geçirecek, böylelikle vatan duygusunu geliştirecek vasıtalar, çevrenin olaylarında da bulunur." (Baltacıoğlu, 1995, s.63). *Toplu Tedris* adlı kitabında ise Kızılay gibi yardım kuruluşlarının benzerlerinin okullarda sosyal kulüp olarak kurulmasının çocuklardaki yardımseverlik duygusunu geliştireceğini belirtmiştir: "Kızılay, fakirlere yardım, himaye heyetleri kurar. Okul içinde bu gruplar kurulduğu ve milli sosyetedeki gruplara bağlandığı sürece çocuklar milli bir şahsiyet kazanırlar." (Baltacıoğlu, 1938, s.11).

Nami'ye göre bazı değerler birbiriyle ilişkilidir. Örneğin *Muallimin Meslek Ahlakı* adlı kitabında yardımlaşmayı öğrenen bir çocukta vatanseverlik bilincinin de yüksek olacağını belirtmiştir. Bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: "Hilal-i Ahmer gençliğinde çalışmaya alışan bir çocuk, artık ömrünün sonuna kadar Hilal-i Ahmer'in azası kalır. Yardımlaşma terbiyesi alan gençlik yurdun birliğini korumada, yurtseverlikte en ileri bir unsur olur." (Nami, 1934, s.134).

Kazım Nami, *Kemalist Rejimde Öğretim ve Eğitim* adlı kitabında hayır kurumlarında çocuklara sevgi duygusunun aşılanabileceğini belirtmiştir: "Kızılay'ın yaz kamplarında büyüktan küçüğe koruyucu, küçüktan büyüğe dinleyici bir sevgi husul olur." (Nami, 1938, s.51).

Terbiyevi Yazılar adlı kitabında dünyanın pek çok ülkesinde çocukların uygulamalı olarak yardımseverliği öğrendiğini dile getirmiştir: "Bulgaristan'ın da dâhil olduğu halde bugün büyük, küçük otuz üç memlekette gençlerin kurduğu yardım dernekleri vardır. Bu memleketlerin on binlerce, yüz binlerce mektep çocukları en zavallı vatandaşlarına, harp yetimlerine maddeten, manen yardım ediyorlar." (Nami, 1932, s.6). Prens Sabahaddin, *İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Açık Mektuplar- Mesleğimiz Hakkında Üçüncü ve Son Bir İzah* adlı kitabında Fransız eğitimci Edmond Démolins'in kurduğu okulda yardımseverlik eğitimini nasıl verdiğini anlatmıştır: "Yardımlaşma fikri sadece okul içinde etki yapmakla kalmıyor, öğrenciler, hocalarıyla birlikte zaman zaman civardaki fakirleri ziyaret ediyor, düşkünlerin elinden tutmaya, onları teselli etmeye ve gayrete getirmeye elbirliğiyle çalışıyorlar." (Sabahaddin, 1911, s.62).

Sonuç ve Tartışma

Bu dönemde Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte özgürlüklerin önü açılmış ve daha önce eğitim alanında tartışılmayan pek çok konu tartışılabilir hale gelmiştir. Gazeteler, kitaplar ve eğitim dergileri yoluyla temel eğitim, kızların eğitimi, üniversite eğitimi, okulların fiziksel durumu, öğretmen yetiştirme politikaları gibi konular geçmişe nazaran daha yoğun bir şekilde tartışma konusu olmuştur. Ayrıca tartışılan pek çok konunun da ilerideki dönemlerde eğitim alanında yapılan bazı uygulamalara ışık tuttuğu gözlemlenmiştir. Yukarıdaki konuların büyük bir bölümünün Cumhuriyet'in ilk yıllarında ciddiyetle ele alındığı görülmüştür. II. Meşrutiyet Dönemi'nde yaşamış olan eğitimcilerin değerler eğitiminde çevre etkisine dair en çok ilişkilendirildiği değer yardımseverlik değeri olmuştur. Eğitimciler, eğitici çocuk oyunlarının çocuklara yardımseverlik eğitimi vermek için faydalı araçlar olduklarını dile getirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil edilen eğitimciler, iyi bir çevre içinde oyun eğitimi yoluyla her türlü değer kazandırılabilceği de ifade etmişlerdir. Özellikle sorumluluk ve saygı değerlerinin eğitiminde eğitici çocuk

oyunlarının çok faydalı olabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda olumsuz çevre içinde çocuğun olumlu bir kişilik gelişimi içinde olmasının zorluğunu da dile getirmişlerdir. Bu eğitimcilere göre çocuk olumsuz olduğu düşünülen çevreden mümkün olduğunca uzak tutulmalıdır. Ayrıca çevredeki olaylar vasıtası ile vatanseverlik eğitiminin verilebileceği de dile getirilmiştir.

Çocuğun karakterinin gelişiminde çevre de etkilidir. Çocuk doğal bir çevrede kendi kendine büyümelidir. Fıtratı zorla değiştirilmeye çalışılmamalıdır. Çünkü çocuk çevre ile iletişim kurarak hayatı tanır ve karakterini geliştirir. Örneğin oyunların çocuğun karakter gelişiminde önemli bir yeri vardır. Faydalı bir oyun, çocukları neşeli yapar. İnsanda uyanan iş hevesinin temelini atar. Aynı zamanda oyunlar, sorumluluk ve saygı eğitiminde kullanılabilir. Çalışkanlık bilincinin gelişmesinde de çevrenin etkisi vardır. Örneğin bazen okul derslerinde oluşan tembellik nedenli başarısızlığın temelinde muhitin değişmesinde yatabilir. Çocuklarda doğa sevgisi meydana gelirse bu durum vatanseverlik eğitimi için kullanılabilir. Çünkü bireyler, sevdikleri şeyi koruma eğilimindedir.

Kaynakça

- Baltacıoğlu, İ. H. (1995). *Talim ve terbiyede inkılap*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1938). *Toplu tedris*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baskın, B. (2008). II. Meşrutiyet'te kadın eğitime yönelik bir girişim: İnas Darülfünunu. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (38), 89-122.
- Birecikli, İ. B. (2008). Yüzüncü yılında II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine bir inceleme. *Akademik Bakış*, 2(3), 211-226.
- Çam, İ. D. (2013). II. Meşrutiyet dönemi garpcılık fikrinin Cumhuriyetin düşünsel temellerine ve eğitime etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Duman, D. ve Tuna, E. (2012). II. Meşrutiyet dönemi ilk vatandaşlık kitaplarından biri olan Rehber-i İttihat'ın içerik analizi. *Turkish Studies*, 7(4), 1631-1648.
- Eğri, S. (2014). II. Abdülhamid döneminde eğitim sisteminde modernleşme çabaları: kızların eğitimi ve Bursa inas rüştiye mektebi. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(26), 127-148.
- Emrullah. (1910). İlmi terbiye ve tedris, *Ümmet Gazetesi*, 15-16.
- Erkek, M. S. (2013). II. Meşrutiyet dönemi maarif nazırları. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 385-416.
- Gövsa, İ. A. (1929). *Ruhiyat ve terbiye*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Gurbetoğlu, A. (2007). II. Meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde ahlak eğitimi ve ahlaki değerler (1908-1918). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 81-101.
- Kanat, H. F. (1976). *Ailede çocuk terbiyesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Nami, K. (1932). *Terbiyevi yazılar*. İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat.
- Nami, K. (1934). *Muallimin meslek ahlakı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Nami, K. (1938). *Kemalist rejimde öğretim ve eğitim*. Ankara: Kanaat Kitabevi.
- Özgiraz, A. ve Arslanel, M.N. (2011). İkinci Meşrutiyet döneminde kadın olmak. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-10.
- Sabahaddin, M. (1911). *İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne açık mektuplar - mesleğimiz hakkında üçüncü ve son bir izah*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası.
- Şahin, M. ve Tokdemir, M. A. (2011). II. Meşrutiyet döneminde eğitimde yaşanan gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 851-876.
- Tural, E. (2009). II. Meşrutiyet döneminde Maârif-i Umûmiyye Nezareti'nde bürokratik reform. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (22), 177-206.
- Türker, H. K. (2008). II. Meşrutiyet devri eğitim hareketleri ve günümüze yansımaları (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
-

Yazıcıbaşı, M. A. (2014). II. Meşrutiyet dönemi sıbyan/iptidai ve rüştiye mekteplerinde ahlak eğitim ve öğretimi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

ÇOCUK AÇISINDAN SOSYAL POLİTİKA

*¹Rukiye USLU, ²Menil ÇELEBİ

¹Öğt. Gör., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-3208-8038

²Dr., YDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-1356-2147

ÖZET

Bu çalışmada, toplumda bir birey olarak var olan çocuğun sosyalizasyon süreci boyunca, sosyal politikaların çocuğun hayatındaki yaşamsal önemi ve etkisini aktararak bu konuda yapılmış araştırma örneklerinden yola çıkarak sosyal anlamda işlevsel olan hizmet modellerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Çalışma genelinde nitel ve nicel çalışmalar için kullanılan ve benzer durumların açıklanması hususunda tecrübe sağlayan durum çalışması metodolojik izlenecek yöntem olarak seçilmiştir. Yönetimsel anlamda sosyal politikaların uygulanabilir olması ve sürdürülebilirliği çocuk haklarının işlevselliğini koruması, özellikle çocukların eğitilmesi, istismar ve kötü muameleye karşı çocukları kollamak anlamında sosyal politikaların koruyucu bir fonksiyonun olduğu bilinmektedir. Sosyal politikalar ile çocuğun korunması yanında ailenin de farklı bir boyutta, çocuğa karşı olan görev ve sorumluluklarını yerine getirme hususunda örtük bir şekilde denetlendiği de görülmektedir. Çocuğun psiko-sosyal gelişimine yön vermekle birlikte, gelecekte yetişkin olarak var olacak olan çocuğun toplumsal statü ve toplumsal sınıfını belirleyen unsurlar arasında sosyal politikaların olumlu yönde işlevinin olduğu devletler tarafından istendik bir sosyolojik sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal politika üretilirken multidisipliner bir çalışma önem kazanırken, sosyal politikanın topluma uygulanışında ise bazı mesleklerin önem kazandığı görülmektedir. Sosyal çalışmacıların toplumsal bir ajan rolü üslenerek sosyal politikayı profesyonelce hayata sunma noktasında çocukların yaşamlarında ve geleceklerinde bir fırsat oluşturmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Sosyal politika, çocuk, sosyalizasyon.

SOCIAL POLICY IN TERMS OF CHILDREN

ABSTRACT

In this study, the importance of socially functional service models is emphasized by transferring the vital importance and impact of social policies on the child's life during the socialization process of the child as an individual in the society. The case study, which is used for qualitative and quantitative studies throughout the study and provides experience in explaining similar situations, was chosen as the method to be followed methodologically. It is known that social policies have a protective function in terms of the applicability and sustainability of social policies in administrative terms, protecting the functionality of children's rights, especially educating children, protecting children against abuse and maltreatment. In addition to protecting the child, the family is also implicitly supervised in terms of fulfilling its duties and responsibilities towards the child through social policies. While directing the psycho-social development of the child, it emerges as a sociological result desired by the states where social policies have a positive function among the factors that determine the social status and social class of the child who will exist as an adult in the future. While a multidisciplinary study gains importance while creating social policy, it is seen that some professions gain importance in the application of social policy to society. Social workers create an opportunity in the lives and futures of children to bring social policy to life professionally by assuming the role of social agents.

Keywords: Social policy, child, socialization.

GÖÇ VE ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE

*Eda DURMAZ

**Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Göç Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans
Öğrencisi, Hatay – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-3480-3007*

ÖZET

Göç olgusu bir yer değiştirme, yerinden edilme hareketi anlamında insanoğlunun yaşamında sosyal ve bireysel realite olarak varlığını sürdürmektedir. Göç süreci istendik-zorunlu, iç-dış göç şeklinde temelde ikiye ayrılabilir ve nedenleri, türleri, göçü açıklama teorileri değişse de göçün zarar verdiği ana kitle değişmemektedir. Göç sürecinde tüm insanlar zarar görebilirken en çok da kadınlar ve çocuklar korumasız kalmaktadırlar. Göç yazınında göçü açıklamaya ve bu yolla anlamaya dönük çalışmalar olsa da, direk çocukları ele alan çalışmalar görece azdır. Bu sebepten göç yazınında çocukların daha da görünür hale gelmesi gerekmektedir. Bu bildiride ana amacımız göç ve çocuk ilişkisine odaklanarak göçe maruz kalan çocukların eğitim ve ekonomi bakımından yaşadığı zorlukları doküman analizi yöntemiyle incelemektir. Eğitim başlığında göçmen çocukların dil sorunları, akran zorbalığı, dışlanma ve ötekileştirilme alt başlıklarında incelenirken; ekonomi başlığı beslenme ve barınma bağlamında değerlendirilmektedir. Bildiride göç sürecinde çocukların ayrı bir kategoride değerlendirilmesine, gerekirse göçmen çocuklara dönük ek koruma, eğitim, barınma ve ekonomik tedbirlerin uygulamaya geçirilmesine gerek duyulduğu ifade edilmektedir. Çalışmanın sonunda değerlendirme bölümünde göçmen çocukların kendi içinde de engelli olan olmayan, anne babası olan olmayan şeklinde değerlendirilmesine, göçmen çocuklar üzerinden kayıt dışı şekilde insan emeğinin sömürülmesine ve eğitim sürecinde yaşanan sıkıntılara değinilmiştir. Sonuç olarak göç olgusunun en ciddi dezavantajlı gurubu çocuklardır. Eğitim, sağlık, barınma ve korunma her insanın her çocuğun hakkı olduğu gibi göçmen çocuklarında hakkıdır. 2 Eylül 2015 tarihinde Akdeniz kıyılarına vuran Alan Kurdi bebeğin dramı gibi göçmen çocukların trajedisi böyle devam etmemelidir. Bu bildiride tüm göçmen çocukların yaşadığı genel zorluklar dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Çocuklar, Göç, Eğitim, Sağlık, Ekonomi, Göç Psikolojisi

THE RELATIONSHIP OF MIGRATION AND CHILDREN

ABSTRACT

The phenomenon of migration continues to exist as a social and individual reality in the life of human beings, as a movement or displacement. Although the migration process is basically divided into two as desired-forced, internal and external migration, and the reasons, types, and theories of explaining migration change, the main population that migration affects negatively does not change. While all people are affected during the migration process, women and children are mostly unprotected. Although there are studies in migration literature aimed at explaining and understanding migration in this way, there are relatively few studies directly addressing children. For this reason, children should be more visible in the migration literature. In this paper, our main purpose is to examine the educational and economic difficulties of children who had to migrate via focusing on the relationship between migration and children, through document analysis. In the education title, problems of immigrant children are examined under the subheadings of language, peer bullying, exclusion and marginalization while; the economics is examined in the context of nutrition and shelter. In the statement, it is indicated that during the migration process, children should be evaluated in a separate category, and if necessary, additional protection, education, accommodation and economic measures for immigrant children should be put into practice. At the end of the study, the evaluation of immigrant children as being disabled or not, having parent, exploitation of child labor through immigrant children which is not official and the difficulties experienced in the education process were mentioned in the evaluation part of the study. As a result, the most vulnerable group of migration

phenomenon is children. Education, health, shelter and protection are the rights of every human being, as is every child's right, as well as immigrant children. The tragedy of immigrant children, like death of baby Alan Kurdi, who hit the shores of the Mediterranean on September 2, 2015, should not continue such a way. In this statement, the general difficulties experienced by all immigrant children are brought up.

Key words: Immigrant Children, Migration, Education, Health, Economy, Migration Psychology

GİRİŞ

Göç; hayatın olağan veya olağan dışı akışında varlığını sürdüren bir gerçektir. Geçmişte var olduğu ve gelecekte var olacağı için derinlemesine anlaşılmayı beklemektedir. İnsana dair hemen her şeyi etkileme potansiyeline sahip bir olgu olan göç, tarihin hemen her döneminde farklı yönleriyle ele alınması gereken bir süreci ortaya çıkarmaktadır (Ekici & Tuncel, 2016). Göçü birçok disiplin alanında ele alan farklı tanımlar mevcuttur. En genel tanımla bakarsak göç, yaşanılan yerden daha iyi başka bir toplumda, konumda, toprak parçasında yaşama arzusudur. Bu arzu kimi zaman bireysel kimi zaman toplumsal ve zorunlu sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Göç, insan türünün en yaygın eylemlerinden birisidir. Tarih boyunca insanlar, karşı karşıya kaldıkları ekonomik ve siyasal değişimler, çalkantılar, insan hakları ihlalleri, afetler, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar, ülkelerarası çatışmalar, iç savaşlar vb. çok çeşitli nedenlerle topraklarını, kendi rızaları ve/veya başkalarının baskı ve tehditleri sonucu terk ederek, geçici ve/veya sürekli bir çözüm olarak yaşamlarını sürdürebilecekleri daha güvenli yerlere sığınmak zorunda kalmışlardır (Çağlar, 2011). Göç etmeye neden olan düşünce veya zorunluluk hali, sonrasında yaşanılan durumlarla birlikte çok daha komplike olabilmektedir. Güvenli bir liman olarak görülen farklı coğrafyalar göçmen bireyler için hem avantajları hem de dezavantajları içerisinde barındırmaktadır. Göçü ve göçmen bireyleri daha iyi anlamak için çalışmaların; göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasında dikkate alınması gerekmektedir. Bu şekilde göçün sebepleri ve sonuçları daha ayrıntılı bir şekilde gözlemlenebilecektir. İnsanları göç etmeye iten etmenler değişkenlik göstermektedir. Bu süreci yaşayan bütün göçmenlerin ayrı yaşam öyküleri bulunmaktadır. Bu sebeple incelemeler yapılırken sadece bir disiplin alanından yararlanmamak gerekir. Bütüncül perspektifle var olan tüm bilimsel bilgiler ışığında bilgilerin analiz edilmesi göçü anlamakta kilit görevi görmektedir. Çalışmamızda insan yaşamında önemli bir dönem olan çocuğu ve çocukluğu göç bağlamında inceleyeceğiz. Göçmen çocukların eğitim ortamında yaşadıkları dil sorunu, akran zorbalığı, dışlanma ve ötekileştirme, ekonomi, beslenme barınma gibi bazı problemler vardır. Bu sorunların çocuklar üzerinde yarattığı etkiyi ayrıntılı bir şekilde ele alacağız.

Bu süreçte kadın, erkek, çocuk yaşantıları farklılaşabilmekte ve göçün etkileri bireyler üzerinde farklı sonuçlar oluşturmaktadır. Hayatımızın bir gerçeği olan göç bütün toplumları etkilediği gibi çocukları da derinden etkilemektedir. Çocukların duygu dünyası, hayal mekanizmaları yetişkinlerden çok daha farklıdır. Bu sebeple göçün yarattığı olumsuz sonuçların en fazla etkilediği bir diğer grup çocuklardır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan 'Çocuk Haklarına Dair sözleşme' de belirtildiği üzere; "daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşın altındaki her birey çocuk sayılmaktadır" (Unicef, 1998). Bireyin kişilik temellerinin oluştuğu, dünyayı tanımaya başladığı, zekânın büyük bir kısmının oluştuğu bir evre olan çocukluk, son derece önemli bir dönemdir. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi bireyin sonraki yaşantısında davranış problemlerinin görülme olasılığını azaltır. Suça karışma ve depresyon yaşama ihtimalini en aza indirger. Çocukluk döneminde ruh sağlığını, kişiliği, zekâyı en çok etkileyen unsur çevredir. Çevrenin çocuğa olumlu yaşantılar kazandırması gerekmektedir. Bu noktada eksik olan çocukların geleceğe umutla bakmasının zorlaştığı görülmektedir. Toplumun ve ailenin yapması gereken en önemli gerçeklerden biri çocuğu olumsuz etkileyecek çevresel faktörleri minimum seviyeye indirmektir. Gelecek için çok daha iyi bir toplum olma düşüncesini sürdürmek ve katkı sağlamak adına çocuklar üzerine çok daha fazla düşünülmelidir.

Yerinden edilenlerin yarısı çocuktur ve bunların yaklaşık %75'i 12 yaşın altındadır. Bazıları yaralanmış, savaşa tanıklık etmiş, aile fertlerini kaybetmiş veya onlardan uzak kalmak zorunda kalmıştır. Eğitimlerini sürdürememekte, sığındıkları komşu ülkelerde fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaya devam etmektedirler(Yalçın Gezici, 2017:165).

Göç kendi içerisinde çocuklar için riskler barındırmaktadır. Çocukların şiddete, istismara, ihmale uğrama ihtimalleri göç ile birlikte artmakta olan bir diğer sorundur. Çocuk istismarı ve ihmali, anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen yada kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin

tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizlerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (Tıraşçı & Gören, 2007).

Çocuk doğduktan sonra sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için desteklenmesi gerekmektedir. Gelişim psikolojisine göre fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal, dil gelişim alanları bir bütündür. Bu alanlarında yaşadığı herhangi bir aksaklık diğer gelişim alanlarını da etkilemektedir. Göç sürecinde uyaran yönünden eksik kalan çocukların bilişsel gelişiminde gerilik oluşabilmektedir. Sosyal anlamda yaşadığı ötekileştirme ve dışlanma çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini önemli bir biçimde olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca ekonomik yetersizlik nedeniyle anne babanın çalışması sonucunda çocuğun ihmal edilmesi, çok kardeşli aile yapısı sebebiyle çocukların gereksinimlerinin karşılanamaması gibi sorunlarla da karşılaşabilmektedir.

Göç konusunda görünürlüklerinin arttırılması gereken bir diğer grup, engelli çocuklardır. OECD-AB ve Türkiye verilerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık %15'i engelli bireylerden oluşuyor (<https://eyder.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dunyada-engelliler/>). Özel gereksinimli birey sayıları azımsanmayacak kadar çokken göçmen çocuklar içerisinde özel çocukların da olduğu bir gerçektir. Engel türlerinde erken tanı, eğitimsel destek elzemdir. Bu noktada erken teşhis edilemeyen, özel eğitim ihtiyacı karşılanamayan çocukların topluma kazandırılması güç olmaktadır. Özel gereksinimli çocukların aileleri göç sırasında veya sonrasında çocuklarına ihtiyaç duydukları yardımcı araç ve donanımı temin edecek imkânlarla sahip olamamaktadır. Göç ettikten sonra bu konuda bilgilendirilme noktasında eksik kalabilmektedirler. Bu bağlamda hem aile hem de özel gereksinimli çocuk için göç süreci daha sancılı olabilmektedir.

1. Yöntem

Göçmen çocuklar ile ilgili yapılmış çalışmaları ayrıntılı olarak değerlendirmeyi amaçlayan betimsel nitelikli bu çalışma, nitel bir desenle hazırlanmış ve doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Eserlerin incelenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi sonucu elde edilen bulgular göç ve çocuk açısından ele alınarak genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

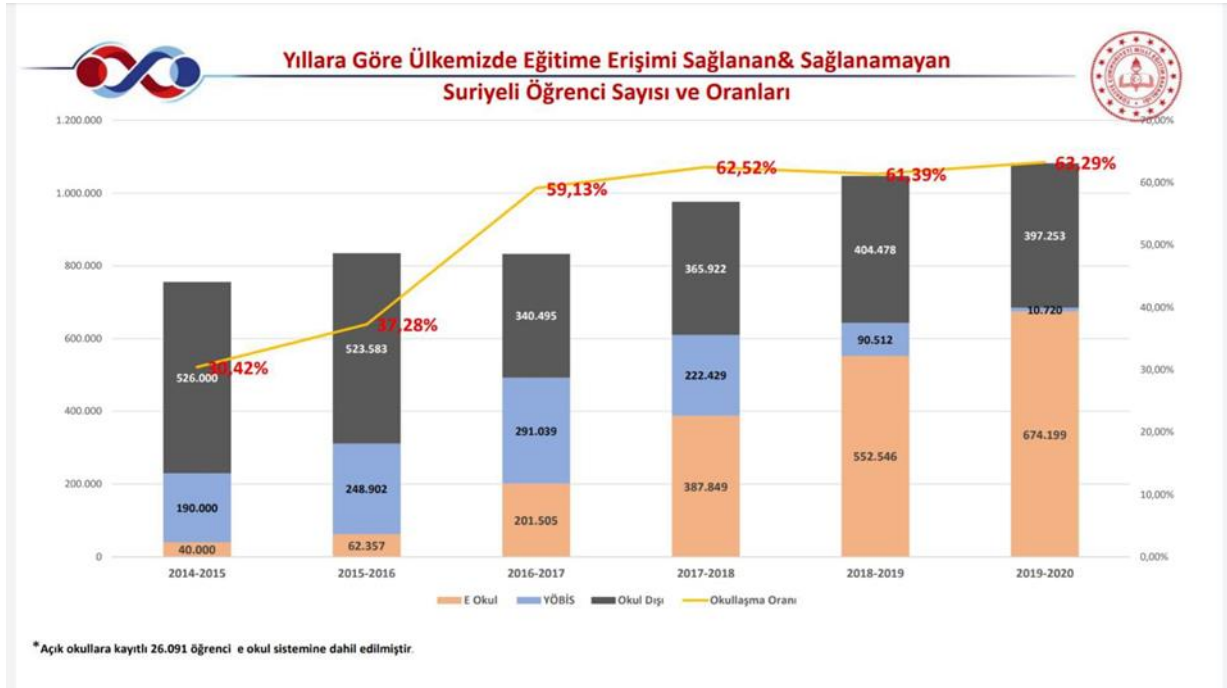
2. Bulgular

Göç gerçeğinin çocuklar üzerinde daha travmatik sonuçlara sebep olduğu görülmüştür. Göç gerçeğinin multi-disipliner şekilde göç öncesi, sonrası ve esnasını dikkate alacak şekilde değerlendirilerek, göçmen çocukların temel ihtiyaçları acilen karşılandıktan sonra eğitim, dil ve kendisine, bulunduğu yere adaptasyon şartları iyileştirilmelidir. Bildirimizin nihai sonuçlarını bu şekilde özetleyebiliriz.

3. Göçmen Çocuk ve Eğitim

Eğitim her çocuğun en temel hakkı olduğu gibi göçmen çocukların da göç ettikleri ülkede karşılanması gereken bir ihtiyacdır. Çocuk hakları hususunda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin mülteci çocukların durumlarına özgü haklarına yönelik alınmış karar doğrultusunda ‘insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.’ (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989). Devletler Bu doğrultuda kendi sınırları içerisinde sığınmacı veya mülteci statüsündeki tüm çocukların sözleşmeden kaynaklanan tüm haklarını teslim etmek ve bu çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar (Sakız, 2016: 66).

Türkiye, tüm dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. 2019 Ekim ayı itibariyle ülkede bulunan geçici koruma altındaki kişi sayısı 4 milyona yaklaşmıştır. Bu kişilerin yaklaşık 3.7 milyonu Suriyelilerden oluşmaktadır. Suriyeli sığınmacıların 1.6 milyonundan fazlasını çocuklar oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye’de başta Afganistan, Irak ve İran olmak üzere 118.000’ni çocuktan oluşan 360.000’den fazla mülteci, sığınmacı yaşamaktadır (UNICEF, 2019: 10).

Türkiye’de Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Başkanlığının Ocak 2020 raporuna göre Suriyeli göçmen çocuklar içinde eğitim alan öğrenci sayısı artsa da eğitim alamayan çocukların da olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların belli bir oranı (% 40) eğitim süreçlerine hiç katılmadığı gibi eğitim sürecine kazandırılan Suriyeli öğrencilerin belli bir oranının da bir süre sonra çeşitli nedenlerle okulu bırakma eğiliminde oldukları görülmektedir. MEB verileri incelendiğinde, hala okul öncesi (% 30.7) ve lise (% 32.5) düzeyindeki kademelerde çocukları okullaştırma da sıkıntılar yaşanmaktadır. Eğitim kademelerinde en yüksek okullaşma oranının (% 88.8) ilkökul düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir (Aksoy, 2020:48). Veriler okullaşma oranının zaman içerisinde arttığını göstermektedir. Üzerinde durulması gereken sorunlardan biri eğitim alamayan çocukların da azımsanmayacak kadar fazla olmasıdır.

Toplumların başka ırk, din, dil ve kültürlere sahip farklı toplumlarla bir arada huzurlu bir şekilde yaşamaları için şüphesiz eğitime büyük görevler düşmektedir. Farklı kültürlerden gelen ve aynı ortamda eğitim gören öğrencilerin sorunsuz bir şekilde bir arada çalışmaları ve bu öğrencileri çeşitliliğin var olduğu bir dünyaya hazırlamak için pedagojik yaklaşımların da buna göre düzenlenmesi gereklidir (Topcubaşı, 2016: 34). Eğitimi sadece okullaşma oranı olarak görmemek gerekir. Okula giden çocuk akranlarıyla sosyalleşmektedir. Bir gruba ait olma hissini yaşamaktadır. Okul çocuk için koruyucu bir ortam sağlayarak çocuğu okul dışı hayatta var olan tehlikelerden uzaklaştırmaktadır. Çocuğun kültürleşme oranında artış yaşanmaktadır. Bundan dolayı eğitim göçmen çocuğun göç ettiği yerde mutlaka giderilmesi gereken bir ihtiyacıdır.

Göçmen çocukların eğitim hakları ihlale uğrayabilmektedir. Aileleri tarafından işgücü olarak görülen çocuk eve ekonomik katkı sağlamak amacıyla okul ortamından uzak kalabilmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta evlilik nedeniyle eğitimlerine devam etmedikleri de görülmektedir. Bunların yanı sıra gidilen ülkelerde eğitim fırsatı çocuğa yaratılmamış olabilmektedir. Göçmenlerin eğitimi, sadece ülkelerin göçmen nüfusun eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasından çok daha kritik anlam taşımaktadır. Öncelikle çocuklardan başlamak üzere göçmenlerin eğitimi ve topluma entegrasyonu, ülkelerde kalış süresinin uzaması söz konusu olduğunda uzun vadede yeni sorunların oluşmasını en başından engelleyerek göç edilen ülkeye en fazla yararı sağlamaktadır (Eren, 2019:230). Eğitim ülkenin kendi kültürünü göçmene tanıtarak bireylerin topluma entegrasyonu sağlayan araçtır. Göç edilen ülke açısından da eğitim almış göçmen kişiler daha sağlıklı bir toplumun oluşmasını sağlayacaktır.

Göçmen çocukların eğitim ortamında yaşadıkları dil sorunu, akran zorbalığı, dışlanma ve ötekileştirme, ekonomi gibi bazı problemler vardır. Aşağıda sırasıyla bu problemlerden bahsedilecektir.

3.1. Dil Sorunu

Göç etmiş çocukların yaşadıkları eğitim sorunlarının başında dil sorunu gelmektedir. Çocuklar, ana dilleriyle okulda kullanılan resmi dil arasındaki farklılıktan dolayı öğretmenler ve diğer çocuklarla iletişim kuramamakta, sınıf içi öğretme-öğrenme etkinliklerine yeterli düzeyde katılamamaktadır (Ekici, 2015: 193). Öğrenim görülen ders dili ile göçmen çocuğun ana dili arasındaki farklılıklar çocuğun okula uyumunu, ders başarısını büyük ölçüde etkilemektedir. Aynı dilin konuşulmamasından kaynaklı olarak, anlatılan dersi anlamlandıramayan öğrenci ve öğrenme eksikliğini iletişim probleminden dolayı belirleyemeyen öğretmen sorunu ortaya çıkmaktadır. Göç etmiş ve anadili eğitim dilinden farklı olan çocuklar, eğitimde diğer çocuklarla kıyaslandığında dezavantajlı durumdadırlar. Evde başka, okulda başka dil konuşan çocuk, öğretmenleri tarafından zaman zaman geç algılamakla suçlanmaktadır (Çoşkun & Derince & Uçarlar, 2010). Eğitim ortamında akranlarıyla ve öğretmeniyle iletişim kuramayan çocukta psikolojik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Göç sonrasında çocuğu psikolojik sorunlardan koruyan ve uyumunu sağlayan en temel değişken dildir. Göçmen çocuk yeni bir dil öğrenmek zorundadır ya da kendi anadilinde eğitim almak durumundadır. Göçe maruz kalan çocuğun topluma kolay entegrasyonu için göç edilen yerdeki ana dillerden birinin uyum programlarıyla öğretilmesi gerekmektedir. Okul değişikliği, göç yaşayan çocukların baş etmesi gereken önemli bir stres kaynağı olsa da, okulda uyumu gerçekleşen çocukların göçün olumsuz etkilerini daha kolay tolere edebileceği düşünülmektedir (Uluocak, 2009).

Eğitim ortamında uyum yakalayan çocuk göç sonrası yaşanan travma ile daha kolay baş edebilmektedir. Ruh sağlığı ve akademik başarının temelinde çocuğun dil sorunun çözümü kavuşturulmuş olması yatmaktadır. Tüm bulgular değerlendirildiğinde eğitimi çocuğa aktarmada dilin çok önemli bir görevinin olduğu görülmektedir. Göçmen çocuğa müfredat eğitiminin yanında dil öğretimi de verilmelidir.

3.2. Akran Zorbalığı

Eğitim ortamı akademik becerilerin geliştirilmesinin yanında çocuklara akranlarıyla sosyalleşebilecekleri ortamı sunmaktadır. Çocukların akranlarıyla iletişime geçmeleri, birlikte oyun oynamaları, çocuğun gelişiminde büyük bir önem taşımaktadır. Göçmen çocukların eğitim ortamında gözlemlenen sorunlarından birisi de akran zorbalığıdır. En genel şekilde okullardaki zorbalık, "bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli rahatsız etmeleriyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü" (Pişkin, 2002:538) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zorbalık türleri arasında en çok bilinenleri şunlardır (Elliot, 1997):

- Bedensel: itme, tekme atma, yumruklama, saç-kulak çekme, bedensel kaba şaka, silah veya bıçak ile saldırma ya da korkutma amaçlı kullanılan her tür fiziksel şiddet.
- Sözel: Ad takma, alay etme, söylenti yayma, çirkin takılmalar, tehdit etme, hakkında kötü şeyler yazma, incitici notlar bırakma.
- Duygusal: Gruptan dışlama, ayrımcılık, aşağılama, eşyalarına zarar verme, eşyalarını ya da parasını zorla alma, kasıtlı olarak arkadaşça davranmama.
- Cinsel: Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme.

Akran zorbalığı çocuğun psikolojik anlamda kendini iyi hissetmemesine, okul ortamından uzaklaşmasına, ders başarılarının düşmesine sebep olabilmektedir. Çocuğun kaygıyla baş edememesi mide bulantısı, iştahsızlık gibi farklı sağlık sorunlarına da neden olabilmektedir. Göç sonrası hayata uyum sağlamaya çalışan çocuk, akranlarından gördüğü bu tutum karşısında uyum sürecinde zorluk yaşamaktadır. Göçmen çocuk okula gitmeyerek bu sorunla baş etmeyi deneyebilmektedir. Bu sorun karşısında öğretmen, öğrenci ve ailenin iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Özellikle aile çocuğunun okul ortamında yaşadığı sorunları öğrenmeye çalışmalıdır. Çocuğun problemle baş etmesi sağlanmalıdır. Öğretmen zorbalığı uygulayan öğrenci ve ailelerle de iletişime geçerek göçmen çocuğun okula uyumunu zorlaştıran bu sorunu çözmeye yönelik adımlar atmalıdır. Araştırmalar eğitimcilerin "öğrencilerin sorunları ile daha yakından ilgilenmesini, öğrencilerin enerjilerini iyi yönlere kanalize edecek etkinlikleri düzenlemesini, öğrencilere şiddet içermeyen sorun çözme becerilerinin kazandırılması ve öğrencilerle zorbalık ve sakıncalarını tartışan söyleşileri düzenlenmesi gerektiğini" (Kepenekçi & Çınkır, 2003) söylemektedir.

3.3. Dışlanma ve Ötekileştirilme

Çocukların aileden sonra ait olma ihtiyacını karşıladığı en önemli sosyal grup arkadaşlarıdır. Akranlarıyla olumlu ilişkiler kurması eğitim ortamına adaptasyonun temel koşullarından biridir. Kimlik gelişimi sürecinde olan çocuk için göç önemli bir değişkendir. Bu süreçte yaşadıklarının yansması sosyal gelişiminde görünecektir. Göç, hiç bitmeyen anlamlandırmalara yol açmakta, yeni tanımlar ve kimlik içerikleriyle sonuçlanmaktadır. Bu yüzden katı ve sabit kimliklerin alanı olarak değil, karşılaşmalara ve karşılaştırmalara göre değişebilen dinamik bir kimlik alanı olarak göçü ele almak önem kazanmaktadır (Yalçın Gezici, 2017: 92).

Göçmen çocuk farklılıklarından dolayı dışlanma ve ötekileştirme yaşarsa kişilik gelişiminde oluşturduğu benlik duygusu zarar görür. Benlik kavramının oluşumunda, başkalarının kişiye yansıttığı özelliklerin yanında kişinin kendisi hakkındaki gözlemlerinden elde ettiği bilgiler de etkili olur. Kişi kendisi hakkında sıklıkla söylenen şeyleri benliğinin parçaları olarak görür ve ifade eder. Çoğu zaman da benlik kavramına uygun davranmaya çalışır. Kişinin kendi gözlem, duygu ve düşüncelerinden elde ettiği benlik, bazen çevreden empoze edilen benlik(ler)le çelişir. Bu durumda iç çatışmalar yaşanır. İç çatışmalar, yanılgılı benlik tanımları ve düşük benlik değeri sosyal etkileşimde önemli sorun kaynaklarıdır (Cüceloğlu, 1991). Başkalarının çocuğa karşı olumlu davranışları benlik saygısının oluşmasını sağlar. Kendine saygısı olan çocukta davranış problemlerin ortaya çıkma olasılığı azalır. Başkaları tarafından saygı duyulan ve sevilen çocuk kendini de sever. Sosyal ve duygusal anlamda özgüvenli olur. Tam tersi olarak seilmeyen, dışlanan, ayrımcılığa maruz kalan çocuk ise düşük bir öz saygıya sahip olur. Çevresi tarafından söylenen olumsuz kelimelere, davranışlara uygun davranmaya başlayabilir. Örnek olarak arkadaşlarından “Bizimle oyna, sen Suriyelisin.” gibi sözcükleri sıklıkla duyan çocuk bir süre sonra “Suriyeliyim ve onlarla oynayamam.” algısına bürünüp ona uygun davranacaktır. Bu olumsuz duyguların var olduğu eğitim ortamı çocuğun akademik başarısına yansiyacaktır. Dışlanan ve akademik olarak da başarısız olan çocuk için eğitim ortamı gitmek istemediği bir kuruma dönüşebilecektir.

Ötekileştirmenin nedenleri: ekonomik yetersizlikler, önyargılar, bazen öğretmenlerin olumsuz tavırları, öğrencilerin dışlama eğilimlerinin diğer öğrenciler tarafından taklit edilmesi şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Dışlanmanın kökenine indiğimiz zaman göçmenin toplumda nasıl karşılandığı, göçmen algısının nasıl olduğu belirleyici olmaktadır. Aile ortamında dışlayıcı tavırları gözlemleyen çocuk okulda da aynısını gösterme eğiliminde bulunmaktadır. Okulda eşitlik vurgusu yapılmasına rağmen okul ve aile ortamının sunduğu değerler arasındaki farklılıklar bu çocukları ikilemde bırakmaktadır. Her ne kadar göç edilen ülke göçmene kendi kültür ve kimliğini devam ettirme imkânı verse de, dışlanma ve ötekileştirme çocuk için ciddi sorunların taşıyıcılığı riskini de yükseltmektedir. Okullarda yaşanan dışlanma, yabancı olmanın verdiği eziklik gibi yollarla başlayan toplumdan kopma durumları göçmen çocuklarını ve gençlerini kendi içlerine kapatmakta ve kendilerine psikolojik sorunlarla dolu bir hayat sunmaktadır (Tunç, 2009). Araştırmacılar dışlanma durumlarında çıkabilecek acının beyinde fiziksel acı ile aynı bölgeyi etkinleştirdiğini ortaya koymuştur. Başkaları tarafından görmezden gelinme/yok sayılma sonucu ortaya çıkan acının beynimizde yol açtığı aktivite, fiziksel acıinkine benzetilmektedir (Eisenberger vd.,2003). Çocuk oyun gruplarına dâhil edilmediğinde, sınıf ortamında ötekileştirildiğinde, farklılıkları ile alay edildiğinde; bu dışlanma bedende acı duyulmasıyla eşdeğer bir tabloyu ortaya çıkartmaktadır. Bu da gösteriyor ki dışlanma ve ötekileştirmenin çocuğun üzerindeki etkisi tahmin edildiğinden çok daha fazla olmaktadır. Göçmen çocuğun sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirebilmesi için aileler, öğretmenler ve öğrenciler bu konu hakkında daha hassas davranmalıdır. Okul çocuğa istekle gelebileceği, uyum sağlayabileceği bir ortam sunmalıdır.

4. Ekonomi

Göçün temel nedenlerine baktığımızda büyük bir çoğunluğunu ekonomik unsurların oluşturduğunu görmekteyiz. Ekonomik olarak yakın ve orta gelecekte küreselleşen dünyada zengin devletler güneyin fakir ülkelerinden gerek onların ucuz işgücü sağlamaları gerekse kendi ülkelerindeki demografik sorunlar nedeniyle kaçınılmaz olarak göç almaya devam edeceklerdir (Güllüpınar,2012: 82). Ekonomi temelli göçlerin varlığını sürdürdüğünü ve ilerleyen zamanlarda da var olacağını söylemek mümkündür. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi'ne göre gelişmiş ülkelerde ekonominin yerli işgücünün kabul etmek istemeyeceği, düşük vasıflı işlere yönelik ihtiyacı karşılayan kesim göçmen vatandaşlardır. Hem düşük vasıflı hem de düşük ücrete çalıştırılmayı kabul edecek profil için göçmenlik arzu edilmektedir. Çocuk perspektifinden baktığımızda ailesinin ekonomik gelir elde edebilmek için zor şartlar altında çalışması, çocuğa dönük ihmalin perdesini aralayabilmektedir. Baba ve annenin tam zamanlı çalışmaları çocukta

oluşabilecek duygusal boşluğun nedeni olabilmektedir. Karşımıza çıkan bir diğer göçmen grup refakatsiz olarak göç eden çocuklardır. Çocukların insan kaçakçılarının ellerinden kurtulamaması, onlar tarafından yanlış bilgilendirilmeleri, göç ettikleri ülkenin yasal hükümleri hakkında bilgi sahibi olmamaları ve kendi haklarına dair farkındalıklarının yeterli olmaması gibi faktörlerin oldukça etkili olduğu söylenebilir. Geri gönderilme korkusu, çocukları yasa dışı yollarla barınmaya mecbur bırakmaktadır (Kaçar Tunç, 2020: 91). Ailesinden ayrı yaşamını sürdürmeye çalışan sokakta simit satarak, ayakkabı boyayarak, kavşaklarda araba camı silerek yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu çocuklarda giderek uyuşturucu kullanma eğilimleri artmaktadır. Kentin belli yerlerinde kümelenen sokak çocuklarının önemli bir kısmının bali, tiner, hap gibi çeşitli uyuşturucu maddeler kullandıkları ve giderek bu grupların sayısının çoğaldığı, artık herkes tarafından görülebilmektedir (Erkan, 2006: 87). Bu bağlamda sokakta yaşayan yada kısmi zamanlı sokakta gelir elde edebilmek için çalışan çocukların toplum için bir suç grubunu da oluşturduğunu söyleyebiliriz. Kentlere özellikle zorunlu göç sonucu yerleşen aileler, büyük oranda iş piyasası dışında kalmış ve kırsal kesimdeki ekonomik durumlarına göre daha da yoksullaşmışlardır. Bu ailelerdeki ortalama çocuk sayısının da yüksek olması nedeniyle aileler çocuklarının sokakta çalışmasını teşvik eder duruma gelmiş bu nedenle çocuklar aile ilişkilerini sağlıklı olarak algılamaya başlamışlardır (Erkan & Erdoğan, 2006: 89). Modern hayatın önemli toplumsal sorunlarından biri haline gelen çalışan çocuklar sorunu yoksulluk, eğitim ve sağlık sorunları, işsizlik ve sosyal güvenlik gibi genel temel sorun alanlarının bir sonucu olmakla birlikte aile tarafından ihmal ve istismar, beslenememe, serbest zamanın değerlendirilememesi ve psiko-sosyal açıdan gelişememe gibi sıkıntıları da doğuran önemli bir konudur (Küçükkaraca, 2001: 459). Maddi kazanç elde edebilmek için bütün aile fertlerinin çalışmak zorunda kaldığı göçmen ailelerinde çalışan çocukların da bulunduğu ve yaşlarının üzerinde işlerde çalıştırıldıkları görülmektedir. Aileye, eğitime, oyuna ihtiyaç duyan çocukta beklenen göç edilen şehirde çalışmasıdır. Ailelerden özellikle erkek çocuklar için beklenti haneye ek gelir sağlamasıdır. Çok çocuklu ailelerde çocuk ileriye bir yatırım olarak görülüp çok erken yaşlarda çalışma ortamına dâhil edilebilmektedir. Ekonomik sebeplerle çalışan çocuğun eğitim ortamından uzak kaldığı, öğrenme kayıpları yaşadığı görülmektedir.

4.1. Beslenme

İnsanın kendi çevresini bırakıp, ani ve hızlı bir çevre değişimine neden olan göç kavramı, bireyleri ve toplumu sosyal, kültürel ve fiziksel olarak etkileyerek, sağlık ve sağlık değişkenleri üzerinde de çok önemli etkilere neden olur. En önemli risk grubunu oluşturan göçmen çocuklar da, göç sırasında ve ülkelerinden ayrıldıktan sonra pek çok sağlık riskleri ile karşı karşıya kalırlar (Aydın vd., 2017:10). Göçe maruz kalan çocukların karşılaştığı önemli risklerden birisi beslenme yetersizliğidir. Beslenme çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen bir faktördür. Yetersiz ve dengesiz beslenme, çocuğun sosyal, bilişsel, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkiler. Sağlıksız beslenme vücut direncini azaltarak bireyin hastalıklara yakalanma riskini daha da artırabilir. (Megep, 2007:6). Ekonomik yetersizlik beslenme sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Yoksulluğun çocuklar üzerindeki en bilinen ve en sık görülen etkisi beslenme yetersizliğidir. Yoksulluk, eve giren besinlerin yetersizliğine, ev içi stres ve annenin kronik yorgunluğu nedeniyle anne sütünün erken kesilmesine, annenin beslenme yetersizliğine ve bebeklerin düşük doğum ağırlıklı olmasına neden olarak çocuklardaki beslenme yetersizliğinin temel belirleyicisi olarak rol oynamaktadır (Konuk Şener & Ocağcı, 2014: 61). Çocuğun yetersiz ve dengesiz beslenmesi büyüme hızını yavaşlatmakta, vücut ölçülerinin dengesini bozmakta, vücudun hastalıklara karşı direncini kırmakta ve birçok hallerde ölümlere neden olabilmektedir (Güneyli & Aslan, 1981: 8). Dönemsel olarak incelediğimizde çocukların beslenmelerinin gelişim eğrilerine yansıdığını görmekteyiz. 0-18 yaş arası çocukluk dönemi, okul dönemi, ergenlik dönemi olarak ayırdığımızda çocukların bu dönemlerde alacakları besinlerin büyüme ve gelişmeyi önemli ölçüde etkilediğini görmekteyiz. Çocuk doğmadan önce annenin hamilelik dönemi sırasında ve emzirme döneminde ki beslenmesi çocuğu doğrudan etkilemektedir. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki hamilelik sürecinde yetersiz beslenen annelerin çocuklarında yetersizlik türlerinin ortaya çıkma ihtimali yükselmektedir. Göçmen ailelerde anne ve babanın tam zamanlı çalışmaları sonucunda çocuğun beslenme durumuna karşı ilgisizlik veya önemsememe durumu karşımıza çıkabilmektedir. Göçmen ailelerin çok çocuklu aile yapısına sahip olmaları, aile içi beslenme durumunu da etkilemektedir. Maddi zorluklar sonucunda bir ailede fazla çocuğun olması sonucunda beslenme problemleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca araştırmalar okul döneminde yetersiz beslenmenin akademik başarıyı etkilediğini ortaya koymaktadır. Çocukların sağlık sorunları sebebiyle akranları düzeyinde başarı sağlayamama, okula geç başlama veya devam edememe sorunlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Göçmen ailelerin yaşadığı beslenme problemi çocukların sağlığını, ruhsal durumunu, okula uyumunu, akademik başarısını doğrudan etkilemektedir.

4.2.Barınma

Barınma, göçmenler için temel bir hak ve zorunlu bir ihtiyaçtır. Göçmenlerin bir kısmı kamplarda, bir kısmı ise kendi imkanları doğrultusunda hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Göçmen ailelerin barınma koşulları gerek sağlık gerekse de fiziksel açıdan son derece kötüdür. Çoğunlukla tek odada çok sayıda kişi yaşamaktadırlar. Barındıkları konutlar nemli, yeterli havalandırma, aydınlatma ve ısıtma olanakları bulunmayan yerlerdir. Kötü koşullarına rağmen barındıkları yerlere yüksek kiralar ödemek zorunda kalmaktadırlar. (<https://www.ihd.org.tr/images/pdf/2013/YokSayılanlar.pdf>).

Kötü şartlarda barınma sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Çok çocuklu yapıya sahip göçmen ailelerinin hayatta kalma mücadelesi daha zorlu olmaktadır. Ailesi olmayan veya ailelerinden bağımsız olarak göç eden çocukların karşılaştığı problemler arasında da barınma sorunu bulunmaktadır. Göç edilen yerde geri gönderilme korkusu yaşayan ve ülkede barınma seçenekleri konusunda bilgi sahibi olmayan çocuklar, riskli ortamlarda yaşamaya çalışmaktadırlar. Risk altında çocuklar değerlendirmesinde en önemli etken, çocukluk dönemlerinde yaşlarına uygun olmayan, tehlike ve riskleri içeren bir yaşam içerisinde olmalarıdır. Her çocuğun doğal hakkı olan yaşına uygun bir yaşam ortamının bu çocuklarda gerçekleşmediği gözlenmektedir (Erkan & Erdoğan, 2006: 82). Refakatsiz göç eden, sokakta yaşamaya çalışan çocukların bedensel ve ruhsal durumunu etkileyecek tehlikelerle karşılaşma ihtimalinin fazla olduğu görülmektedir. Yeterli sosyal destek alamayan ve uygunsuz koşullarda yaşamını sürdürmeye mecbur bırakılan çocuklar da gelecek hakkında karamsar bulunmuş ve göç ettikleri topluma olan uyumlarında aksaklıklar yaşandığı görülmüştür. Diğer yandan, 18 yaşından sonra bu çocukların ne şartlarda yaşadığı, hayatlarının ne yönde değiştiği konusunda belirsizlik bulunmaktadır (Kaçar Tunç, 2020: 99). Çocukların barındırıldığı geri gönderme merkezleri, kamplar ve destek merkezlerinin koşulları gözden geçirilmelidir. Çocukların geri gönderme merkezlerinde yaş ve özellikleri bakımından uygun olmayan kişi ve ortamlarda bekleme süreleri travmatik yaşam deneyimlerini artırarak, rehabilitasyon ve uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca çocukların yetişkinlerce istismarı ve suç teşkil eden eylemlere katılma riskini de arttırabilmektedir (Düzel & Alış, 2018: 269). Çocukların göç ettikleri yerlerde kendini güvende hissetmesini sağlayacak koşulların sağlanması gerekmektedir. Ülkelerin bütün çocukların temel haklarından biri olan sağlıklı yaşam ortamını göçmenlere sunması gerekmektedir. Barınma sorunu çözölen çocukların topluma uyumu daha kolay olacaktır. Temel ihtiyaçları karşılanan çocukların eğitimden aldıkları verim artacaktır.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Her çocuğun yaşına uygun yaşam ortamında yaşamaya, eğitim almaya, çocuk olmaya hakkı vardır. Çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının göçmen statüleri nedeniyle görmezden gelinmesi sağlıklı büyümelelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Göç sürecindeki çocukların ayrı bir kategoride değerlendirilmesi, gerekirse göçmen çocuklara dönük ek koruma, eğitim, barınma ve ekonomik tedbirlerin uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmaların artırılması ve bulunan bulgular sonucunda ülkelerin gereken adımları, çocukların bu süreçten etkilenme payını hesaplayarak atması gerekmektedir. Göçmen çocukların karşı karşıya kaldığı risklerin, olumsuz faktörlerin, fırsat eşitsizliklerinin minimum seviyeye inmesi sağlanmalıdır. Göçün çocuğu psikoloji, eğitim, ekonomi, sağlık, güvenlik alanlarında etkilediği görülmektedir. Bu sebeple multi-disipliner bir şekilde güncel çalışmaların devam etmesi gereklidir. Çocukların göç sürecinde karşı karşıya kaldıkları; refakatsiz olma, emek sömürüsü, eğitimden yoksun kalma, suça sürüklenme, ihmal edilme gibi birçok risk bulunmaktadır. Çocukların şiddete, istismara, ihmale uğrama ihtimalleri göç ile birlikte artmakta olan bir diğer sorundur. Eğitime devam eden göçmen öğrencilerin okul ortamında yaşadıkları akran zorbalığı, dil sorunu, dışlanma ve ötekileştirme, yetersiz beslenme, ekonomik yetersizlik faktörleri çocuğun okula uyumunu ve akademik başarısını etkilemektedir. Göç edilen ülkede yaşanan ekonomik yetersizlik barınma sorununun temelini oluşturmaktadır. Ayrıca ekonomik zorluklar çocuklarda beslenme yetersizliğine de neden olmaktadır. Göç sürecinden en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğu unutulmamalıdır. Sağlıklı bir toplum hayalinde göçmen çocukların hayat standartlarının iyileştirilmesi hedef alınmalıdır.

Çalışmamız kapsamında göçmen çocukların yaşadığı genel zorlukların çözümü için önerilerimiz şu şekildedir:

1. Eğitim aynı zamanda bir ülkenin kendi kültürünü göçmene tanıtarak bireylerin topluma entegrasyonu sağlayan araçtır. Ülkeler kendi kültürünü uyum programları ile çocuklara tanıtarak uyum sürecini kolaylaştırılmalıdır.

2. Okullarda göçmen çocuklarla beraber tüm çocukların olumlu eğitsel deneyimler yaşadığı ortamlar oluşturmak için yetkililerin okulların yetersiz olduğu alanlarda okulları desteklemesi, okul yönetimlerinin de mevcut insan, finansal ve materyal kaynakları işlevsel bir şekilde kullanması gerekmektedir. Daha büyük ve erişilebilir sınıflar, sayıca daha fazla ve yeterliliği yüksek öğretmenler ve etkili bir okul yönetimi bu amaca hizmet edebilir (Sakız, 2016 : 77).
3. Okul çocuk için koruyucu bir ortam sağlayarak çocuğu okul dışı hayatta var olan tehlikelerden uzaklaştırmaktadır. Bu sebeple göç eden çocukları eğitim ortamından uzaklaştıran etmenler ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.
4. Okullaşma oranının zaman içerisinde arttığı gözlemlense de eğitim alamayan çocuklar azımsanmayacak kadar fazladır. Okullaşma oranını arttırıcı adımların atılması gerekmektedir.
5. Eğitimi çocuğa aktarmada dilin çok önemli bir görevi vardır. Eğitim alanında yaşanan en büyük sorunun dil problemi olduğu görülmektedir. Göçmen çocuğa müfredat eğitiminin yanında mutlaka yaşadığı ülkenin dili de kazandırılmalıdır.
6. Çocukların okulda yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanma problemlerine karşı öğretmen, öğrenci ve ailenin iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Özellikle aile çocuğunun okul ortamında yaşadığı sorunları öğrenmeye çalışılmalıdır. Okul çocuklara huzurlu bir ortam sunulmalıdır.
7. Çok çocuklu aile yapısının çocukların yaşam şartlarını olumsuz etkilemesini önlemek amacıyla göçmen ailelere aile planlama eğitimleri verilmelidir.
8. Özel gereksinimli çocuklara ve ailelerine göç sırasında veya sonrasında ihtiyaç duydukları yardımcı araç ve donanım temin edilmelidir. Özel gereksinimli çocukların uygun eğitim programlarıyla gelişimleri desteklenmelidir.
9. Refakatsiz çocukların ülkemizde sosyal hizmetlere erişimine yönelik mevzuat ve uygulamalar geliştirilmekle birlikte çocukların uygun koşullarda korunma, bakımının sağlanması ve risklerin önlenmesi adına ihtisaslaşmış kurum ve uygulamaların arttırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Düzel & Alış, 2018: 269). Bu kurumların artırılması ve kurumlar hakkında göçmen çocuklara bilgilendirmenin yapılması gerekmektedir.
- 10.Çocuk sağlığının korunmasında yoksullukla ve yoksunluklarla mücadele edilmesi çok önemlidir (MEGEP, 2015:101). Göç eden ailelere yönelik iş imkanları sağlanarak yoksulluğun önüne geçilmelidir. Çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yoksunluk yaşayan çocuklar için gelişimsel riskler en aza indirilmelidir. Çocukluk dönemlerinde yaşlarına uygun olmayan, tehlike içeren bir yaşam içerisinde olmaları çocuklar için risk teşkil etmektedir. Yaşlarına uygun barınma imkanlarından yararlanmaları sağlanmalıdır.
- 11.Göçe maruz kalan çocukların karşılaştığı önemli risklerden birisi de beslenme yetersizliğidir. Çocukların beslenme yetersizliğinden kaynaklanan sağlık risklerinin belirlenmesi ve sağlık hizmetlerinin bu doğrultuda hizmet vermesi gerekmektedir.
- 12.Çocukların emeklerinin sömürülmemesi için gereken insani ve hukuksal süreç işletilmelidir. Çocuklar işçi olarak değil eğitim alarak büyümelidirler.

KAYNAKÇA

- Aydın, D. Şahin, N. Akay B. (2017) Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi, 7(1):8-14 doi:10. 5222/buchd.2017.008
- Aksoy, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları. Akademik Hassasiyetler, 7(14), 37-51. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademik-hassasiyetler/issue/58511/801065>
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. (1989)
- Coşkun, V., Derince, M., Uçarlar, N. (2010) Dil Yarası: Türkiye'de Eğitimde Anadilinin Kullanılmaması Sorunu Ve Kürt Öğrencilerin Deneyimleri, Disa Yayınları, Diyarbakır
- Cüceloğlu, D. (1991).İnsan ve davranışı. 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul

- Çağlar, A. (2011). Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Düzel, B, Alış, S. (2018). Türkiye’de Uluslararası Düzensiz Göç Gerçeğinde Refakatsiz Göçmen Çocukların Durumu Ve Başlıca Risklerin Değerlendirilmesi. AsiaMinorStudies, AGP Sempozyum Özel Sayısı, 258-274. DOI:10. 17067/asm.434569
- Eisenberger, N. I. Lieberman, M. D. ve Williams, K. D.(2003) “DoesRejektion Hurt? An FMRI Study of SocialExclusion”, Science, 302(5643), s.290-292
- Ekici, S, Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1), 9-22.
- Ekici, F. (2015). Çocukların Göçle Birlikte Yaşadıkları Eğitim Sorunları Üzerine Bir İnceleme. Disiplinlerarası Göç Ve Göç Politikaları Sempozyumu(1). 179-199. İstanbul: Elma Matbaası.
- Elliot, M. (1997). 101 Ways of DealingwithBullying. London: HodderChildrens'sBook.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 213-234.
- Erkan, Y, Erdoğan, Ö. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 9 (9) , 79-90. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21102/227258>
- Güllüpnar, F. (2013). Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4),. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/en/pub/yalovasosbil/issue/21788/615741>
- Güneyli, U. Arslan, P. (1981). Bebek ve Okul Öncesi Çocukların Beslenme Sorunları. Beslenme ve Diyet Dergisi,10,8-18. Erişim adresi: <https://beslenmevediyetdergisi.org/index.php/bdd/article/view/931>
- Kaçar Tunç, G. (2020). Refakatsiz Sığınmacı Çocukların Avrupa’ya Yönelik Göç Deneyimleri: Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 20 (46) , 83-104. DOI: 10. 21560/spcd.v20i54504.537017
- Kepenekçi, Y, Çınkır, D. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,34(34),236-253. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/en/pub/kuvey/issue/10363/126858>
- Konuk Şener, D, Ocakçı, A. (2014).Yoksulluğun çocuk sağlığı üzerine çok boyutlu etkileri. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 13 (1) , 57-68. DOI: 10. 1501/Ashd_00000000098
- Küçükkaraca, N. (2001). Küçük İşletmelerde Çalışan Çocukların Sorunlarına Genel Bir bakış, Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları, Ankara: TİSK yayınları.
- Megep, (2015). ANNE ÇOCUK SAĞLIĞI, Ankara
- Megep. (2007). ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BESLENME, Ankara
- Pişkin, M. (2002). "Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, ilişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Dergisi. Kasım 2002, 531-562.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: bir bütünleştirme önerisi. Göç Dergisi, 3(1), 65-81.
- Tıraşçı, Y. Gören, S. (2007).Çocuk İstismarı ve İhmali. Dicle Tıp Dergisi, Cilt:34, Sayı: 1, (70-74)
- Topcubaşı, T. (2016). Türkiye’de ve Dünyada Kültürlerarası Eğitim, International Journal Of EducationTechnologyandScientificResearches, Issue: 1, pp. (34-45).
- Tunç, İ. (2009). Uluslararası Göç Ve Göçmenlerin Sosyokültürel Uyum Sorunları. Yalova.
- Uluocak, G. (2009). İÇ GÖÇ YAŞAMIŞ VE YAŞAMAMIŞ ÇOCUKLARIN OKULDA UYUMU. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi , (26) , 35-44. Retrievedfrom<https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25438/268405>
- UNİCEF(2019). Türkiye’ de Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitimine İlişkin İstatistiksel Raporu. Erişim adresi Türkiye’de geçici koruma altındaki çocukların eğitime ilişkin istatistik raporu (2020-2021) | UNICEF Türkiye
- UNICEF (1998). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı. Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara

Yalçın Gezici, M. (2017). Göç Psikolojisi, Pharmakon Yayınları, Ankara

Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği.
<https://www.ihd.org.tr/yok-sayilanlar-kampdisinda-yasayan-suriyeden-gelen-siginmacilaristanbul-ornegi/>

GÖÇ SÜRECİNDE ÇOCUK OLMAK VE ETKİLERİ

***Özlem AKALPLER**

**Dr., YDÜ Hemşirelik Fakültesi Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği Anabilim Bilim Dalı, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0001-9973-2153*

ÖZET

Göç, çağımızın en önemli sosyal gelişmelerinden biridir. Göç, altı ay ve daha fazla süreyle yaşanılan yerin kalıcı olarak değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak aileler, çocuklar ve bireyler üzerinde etkisi olan bir süreçtir. Göç, tarih boyunca var olan, toplumun yapısını ve yaşam standartlarını belirli ölçüde etkileyen küresel bir sorundur. Göçler daha çok doğal afetler, siyasi gelişmeler, terör, güvenlik sorunları ve sosyo-ekonomik sebeplerle gerçekleşmektedir. Göç olgusundan hem göç edenler hem de göç alanlar etkilenmektedir. En çok etkilenen grup çocuklardır. Yetişkinleri de çok ciddi şekilde etkileyen bu mahrumiyet durumu aile üyeleri arasında en savunmasız olan çocuklar açısından yeni yaşam koşullarına uyumsuzluk, dışlanma, yetersiz hijyen ve beslenme, sağlık, psikoloji, bedensel ve zihinsel gelişim geriliği, korunma eksikliği, güvensiz ev ortamı, suç işleme, antisosyal davranışlar, istismar, ihmal gibi olumsuz etkileri vardır. Zaten zayıf ve savunmasız olan çocuklar, göçmen olmakla birlikte daha fazla hak ihlallerine maruz kalabilmektedirler. Göçmen çocuk, bazen bütün bir ailenin geçim derdini omuzlarına yüklenmekte, çoğu zaman eğitim olanaklarından mahrum olmakta, en temel çocuk haklarından olan serbestçe oyun oynama hakkından uzak bir yaşam sürebilmektedir. Yaşanan tüm olumsuzluklar çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal yapısını derinden ve bazen de kalıcı şekilde zarar görmesine neden olabilmektedir. Çocuklar bu süreçten farklı düzeylerde ve farklı yönlerde etkilenen en önemli grup olduğundan; sağlık sorunlarına ve çözüm önerilerine daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, çocuk, etki

BEING A CHILD IN THE MIGRATION PROCESS AND ITS EFFECTS

ABSTRACT

Migration is one of the most important social developments of our age. Migration is defined as permanent change of place of residence for six months or more. It is a process that has an impact on families, children and individuals in general. Migration is a global problem that has existed throughout history and affects the structure and living standards of society to a certain extent. Migrations mostly occur due to natural disasters, political developments, terrorism, security problems and socio-economic reasons. Both migrants and immigrants are affected by the phenomenon of migration. The most affected group is children. This deprivation, which also affects adults very seriously, is the most vulnerable among family members, non-adaptation to new living conditions, exclusion, inadequate hygiene and nutrition, health, psychology, physical and mental development retardation, lack of protection, insecure home environment, crime, antisocial. It has negative effects such as behavior, abuse and neglect. Children who are already weak and vulnerable are more vulnerable to violations of their rights as immigrants. The immigrant child sometimes takes the livelihood of a whole family on his shoulders, is often deprived of educational opportunities, and lives a life far from the most basic children's rights to play freely. All the negativities experienced can cause deep and sometimes permanent damage to the physical, mental and social structure of children. Since children are the most important group affected by this process at different levels and in different directions; It is thought that more attention should be paid to health problems and solutions.

Keywords: Migration, child, effect

GELENEKSEL VE SOSYAL MEDYANIN ÇOCUKLARIN GIDA TÜKETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Berkay KESKİN^{1*}, Ayten DOĞAN KESKİN²

¹Ankara University, Faculty of Agriculture, Agricultural Economics Department, Ankara, Turkey,
ORCID: 0000-0003-2686-6171

²University of Health Sciences, Gülhane Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara, Turkey, ORCID: 0000-0002-1163-4856

ÖZET

Medya bireylerin gıda satın alma davranışlarını ve tüketim alışkanlıklarını etkileyen önemli faktörlerden biridir. Gıda işletmeleri pazarlama alanında hem geleneksel hem de sosyal medya araçlarını yoğun olarak kullanmaktadır. Gıda pazarlamasında önemli hedef gruplardan birisi de çocuklardır. Türkiye’de yalnızca çocuklara yönelik olan pek çok gıda ürünü bulunmaktadır ve çocuklara yönelik gıda pazarı giderek genişlemektedir. Çocuklar iletileri çabuk algıladıkları ve bilgiyi hızlı öğrenebildikleri için geleneksel ve sosyal medya unsurlarından kolaylıkla etkilenebilmektedir. Bu nedenle geleneksel ve sosyal medyanın çocukların gıda tüketimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın temel amacı geleneksel ve sosyal medyanın çocukların gıda tüketimlerini nasıl etkilediğini ortaya koymak ve bu durumun olumlu ve olumsuz etkilerini tartışmaktır. Çalışma ikincil verilere dayanan bir derleme çalışması niteliğindedir. Çalışmanın bulguları hem geleneksel hem de sosyal medyada yer alan gıda reklamlarının büyük çoğunluğunun çocuklar için sakıncalı olan sağlıksız gıdalarla ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Geleneksel medya araçlarında yapılan gıda reklamları için bazı düzenlemeler yapılmış olsa da bunların yeterli olmadığı görülmektedir. Günümüzde çocukların sosyal medyayı ve çevrimiçi video platformları televizyona kıyasla daha yaygın bir şekilde kullanılıyor olması daha büyük sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu alanlardaki sağlıksız gıda reklamlarının daha kontrolsüz ve denetimden uzak olması, bu reklamlarla karşılaşan çocuklar için önemli bir sorun yaratmaktadır. Çocuklara gıda pazarlamasını düzenleyen politikaların, sosyal medyayı ve internet reklamlarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi ve çocukların sağlıklı gıdalar tüketebilmesi için yapılması gerekenlerin detaylı bir biçimde belirlenmesi gerekmektedir.

Keywords: Gıda, sağlıksız, tüketim, çocuk, medya

EFFECTS OF TRADITIONAL AND SOCIAL MEDIA ON CHILDREN'S FOOD CONSUMPTION

ABSTRACT

Media is one of the major factors affecting food buying behaviors and consumption habits of individuals. Food businesses use both traditional and social media tools extensively in marketing. One of the important target groups in food marketing is children. There are many food products in Turkey that are intended only for children, and the food market for children is increasingly expanding. Children can be easily influenced by traditional and social media elements because they quickly perceive messages and learn information quickly. Therefore, it is very important to examine the effects of traditional and social media on children's food consumption. The main aim of this study is to reveal how traditional and social media affect children's food consumption and to discuss the positive and negative effects of this situation. This study is based on secondary data. The findings of the study reveal that the majority of food advertisements in both traditional and social media are about unhealthy foods that are harmful for children. Although some regulations have been made for food advertisements in traditional media, it is seen that these are not sufficient. The fact that children are using social media and online video platforms more widely than television brings bigger problems with it. The fact that unhealthy food advertisements in these areas are less controlled and uncontrolled creates an important problem for children who encounter these advertisements. The policies

governing food marketing to children should be expanded to include social media and internet advertising, and what needs to be done so that children can consume healthy foods should be determined in detail.

Keywords: food, unhealthy, consumption, Children, media

YOGA EĞİTİMİNİN SOSYOEKONOMİK OLARAK DEZAVANTAJLI ÇOCUKLARDA FİZİKSEL UYGUNLUK VE YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ

¹Melis Bağkur, ²Tuba Yerlikaya, ³Adile Öniz

¹Uzm. Fzt., Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-8022-464X

²Uzm. Fzt., Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-5968-0384

³Prof., MD, PhD, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-6619-4106

ÖZET

Bu çalışma ile kentin yoksul mahallelerinde yaşayan çocuklarda yoga uygulamasının fiziksel uygunluk ve yaşam kalitesi parametrelerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Lefkoşa’da bulunan ve sosyoekonomik olarak dezavantajlı çocuklara okul sonrası destek programı veren “İyilik Evi Eğitim Merkezi” devam eden 8-13 yaş arası çocuklardan oluşturulmuştur. Çalışmaya katılan 52 öğrenci kura yöntemi ile yoga ve kontrol grubu olarak 2’ye ayrılmıştır (yoga grubu n=27, ortalama yaş 10.48 ±1.25 yıl, kontrol grubu n=25, ortalama yaş 11.20±1.50 yıl). Yoga grubu 10 hafta süre ile haftada 2 kere, her seans 45 dakika süreyle esneklik, denge, güç, çeviklik ve nefes çalışmaları yaparken kontrol grubuna bir müdahalede bulunulmamıştır. Katılımcıların fiziksel uygunlukları Eurofit test bataryasından seçilen bükülü kol ile asılma, otur-uzan, 5x10 koşu testleri ile değerlendirilmiştir. Yaşam kaliteleri ise çocuklar için yaşam kalitesi ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. İlk değerlendirme verileri yoga uygulamasından önce, ikinci değerlendirme verileri yoga uygulamasından sonra toplanmıştır. 10 haftalık uygulama sonrası yoga ve kontrol grubu karşılaştırıldığında, fiziksel uygunluk testlerinden bükülü kol ile asılma, otur-uzan, 5x10 koşu testlerinde iyileşmeler gözlenmiştir (p<0.05). Yoga grubunun yaşam kalitesi skorlarının ilk ve son verileri karşılaştırıldığında % 9.1’lik bir artış gözlemlense de bu durum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Ayrıca yoga ve kontrol grubunun yaşam kalitesi skorları karşılaştırıldığında iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Bu çalışma ile yoga müdahalesinin, sosyoekonomik açıdan fırsatlara ulaşamayan okul çocuklarının fiziksel uygunluk parametrelerine olumlu katkıda bulunduğu gösterilmiştir. Fırsat eşitliği yaratılması açısından herhangi bir ekipman ve mekan gerektirmeyen yoga egzersizlerinin fiziksel aktivite ders müfredatının bir bileşeni olarak uygulanması önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoga, fiziksel uygunluk, yaşam kalitesi

EFFECT OF YOGA EDUCATION ON PHYSICAL FITNESS AND QUALITY OF LIFE IN SOCIOECONOMICALLY DISADVANTAGED CHILDREN

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effects of yoga practice on physical fitness and quality of life (QOL) parameters in children living in poor neighborhoods of the city. The sample of the study was composed of 8-13 years old children who are attending the "Wellbeing Center", which provides after-school support programs to socioeconomically disadvantaged children in Nicosia. The 52 students participating in the study were divided into 2 groups as yoga and control groups by drawing lots (yoga group n = 27, average age 10.48 ± 1.25 years, control group n = 25, average age 11.20 ± 1.50 years). While the yoga group practiced flexibility, balance, strength, agility and breathing twice a week for 10 weeks, each session for 45 minutes, no intervention was applied in the control group. The physical fitness of the participants was evaluated by bent arm hang, sit and reach and 5x10 running tests selected from the Eurofit test battery. QOL was evaluated using the QOL Scale for Children (PedsQL). When the yoga and control groups were compared after 10 weeks of practice, improvements were observed in the physical fitness tests of bent arm hang, sit and

reach, and 5x10 running tests ($p<0.05$). When the first and last data of the yoga group's QOL scores were compared, an increase of 9.1% was observed, but this did not create a statistically significant difference. This study showed that yoga intervention positively contributed to the physical fitness parameters of school children who could not reach opportunities in socioeconomic terms. In terms of creating equal opportunities, it is important to apply yoga exercises that do not require any equipment and space as a component of the physical activity course curriculum.

Keywords: Yoga, physical fitness, quality of life

ÇOCUK KORUMA: SPORDAKİ GELİŞMELER

Sercin KOSOVA

Araş.Gör. Dr., Necat Hepkon Spor Bilimleri Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Seferihisar, PK: 35460, İzmir, Türkiye, ORCID No: 0000-0003-1005-3387

ÖZET

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddesine on sekiz yaşını doldurmamış kişiler çocuk olarak değerlendirilmektedir. Sporun bugünün ve geleceğimizin sağlıklı olmasına katkıda bulunan bir fabrika gibi düşünürsek bu üretimin olmazsa olmazı alt yapıda ilk temasımızın olduğu çocuklardır. Sporda çocuklara yönelik şiddet psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet gibi alt başlıkları kapsamaktadır, son yıllardaki araştırmalarda da belirtildiği gibi endişe verici bir olgudur. Çocuk koruma programı fiziksel, duygusal, sosyo-kültürel, ahlaki, ekonomik gibi akla gelebilecek her konuda çocukların güvenliklerinin sağlanmasına yönelik bir amacı benimsemiştir. Bu çalışmanın amacı sporda çocuk koruma farkındalığı ile gelişen uygulamalarının etkilerinin literatürde yer alan çalışmalarla ülkemiz ve dünyadaki örneklerinin incelenmesi ve tartışılmasıdır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda sporda çocuk koruma ve çocuk istismarı konusunda yapılan ulusal ve uluslararası boyuttaki yayınlar irdelenmiştir. Genel olarak, literatür incelemesinden elde edilen sonuçlar, sporda çocuk istismarı gerçeğinin kabul edilmesinin yavaş ve zor bir süreç olduğunu göstermektedir. Ancak sporda çocuk koruma birimlerinin kurulması, ilgili ülkelerde, içinde bulunulan durumda önemli bir değişikliğe işaret etmektedir. Bununla birlikte spor teşkilatı, federasyon ve kulüp bünyesinde verilen eğitimler ve oluşturulan sertifikasyon programlarıyla çocuklar, aileler ve antrenörler bilgi seviyelerini artırmaktadır. Bunun yansıması olarak da çocukların spor eğitimi alırken karşılaşabilecekleri olumsuz durumların azaldığı söylenebilir. Sonuç olarak bu eğitimlerin bilimsel veriler ışığında sunulması, devamlı hale gelmesi ve denetlenmesine yönelik işleyişler oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca spor organizasyonları çatısı altında görev alan eğiticilerin ve bu organizasyonlarda çocuklarla temas halinde bulunan tüm bireylerin çocuk koruma sertifikasyon programlarına dahil olmaları önemlidir. Söz konusu adımların atılması halinde çocuklarımızı korumada daha ileri seviyelere geçebileceğimiz gibi ailelerin çocuklarını güvenle spora gönderebilmesi sayesinde spora katılım da artacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk koruma, İstismar, Şiddet, Spor.

CHILD PROTECTION: DEVELOPMENTS IN SPORTS

ABSTRACT

Persons under the age of eighteen are considered as children according to the relevant article of the Turkish Penal Code. If we think of sports as a factory that contributes to the health of today and our future, the indispensable part of this production is the children with whom we first contact with. Violence against children in sports includes sub-headings such as psychological, physical and sexual violence, and it is an alarming phenomenon, as stated in recent studies. The child protection program has adopted a goal to ensure the safety of children in every conceivable issue such as physical, emotional, socio-cultural, emotional and economic. The aim of this study is to examine and discuss the effects of the practices developed with the awareness of child protection in sports, with the studies in the literature, in our country and in the world. The literature review method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Accordingly, national and international publications on child protection and child abuse in sports were examined. Overall, the results from the literature review show that accepting the reality of child abuse in sport is a slow and difficult process. However, the establishment of child protection units in sports, leads to a significant changes in the current situation in the relevant countries. In addition, children, families and coaches increase their knowledge level with the education and certification programs provided within the national sports

organization, federations and clubs. As a reflection of this, it can be said that the negative situations that children may encounter while receiving sports training have decreased. As a result, it is recommended to present these educations in the light of scientific data, to make them continuous and to create procedures for their control. In addition, it is important that trainers working in sports organizations and all individuals who come into contact with children are included in child protection certification programs. If these steps are taken, we will be able to move to more advanced levels in protecting our children, as well as participation in sports increases as families can send their children to sports safely.

Key words: Child protection, Abuse, Violence, Sport

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÇOCUKLARDA FİZİKSEL AKTİVİTENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Merve KOCA KOSOVA

*Araş.Gör. Dr., Necat Hepkon Spor Bilimleri Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Seferihisar, PK: 35460, İzmir,
Türkiye, ORCID No: 0000-0003-0454-2790*

ÖZET

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 5-17 yaş arası çocukların ve ergenlerin günde en az 60 dakika orta ila şiddetli yoğunlukta fiziksel aktivite yapmasını önermektedir. WHO tarafından 11 Mart 2020' de COVID-19'un etkileri nedeniyle salgın ilan edildi. Bu salgın sürecinin etkileri tüm dünyada pek çok aktivite ve spor organizasyonunun da iptal edilmesine neden oldu. Buna ek olarak eğitim faaliyetleri de eskisi gibi bir fiziksel ortam içinde devam edemediği için çocuklar oyun, aktivite ve spor alanlarından uzak kaldılar. Bu sebeple çocukların fiziksel aktiflik düzeylerinde değişiklikler meydana gelmiş olabilir. Bu çalışmanın amacı pandemi sürecinde çocuklarda fiziksel aktivitenin etkilerine yönelik literatürde yer alan çalışmaların incelenmesi ve tartışılmasıdır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda COVID-19 pandemi sürecinde çocuklarda fiziksel aktivite konulu yapılan ulusal ve uluslararası boyuttaki yayınlar irdelenmiştir. Genel olarak, literatür incelemesinden elde edilen sonuçlar, çocukların pandemi öncesine kıyasla özellikle erken COVID-19 döneminde daha az fiziksel aktivitede bulunduğunu ve daha fazla sedanter davranışlarda bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, çocuklar ve ergenlerin hem fiziksel hem psikolojik açıdan olumsuz etkilenmesi gibi önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Sonuç olarak pandemi döneminde söz konusu grubun öncelikli olarak sağlıklarına katkı sağlaması ve hareket ihtiyaçlarını karşılama amacı ile gerek evlerde gerekse park, bahçe gibi açık alanlarda fiziksel olarak aktif olabilecekleri oyunlar ve etkinlikler oluşturulmalıdır. Ayrıca bu etkinliklerin oluşturulmasında ev ortamında aktif video oyunu gibi alternatif yöntemlerinde kullanılabileceği unutulmamalıdır.

Anahtar kelimeler: Fiziksel aktivite, COVID-19, Çocuk, Oyun, İnaktivite.

EVALUATION OF PHYSICAL ACTIVITY IN CHILDREN DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

ABSTRACT

The World Health Organization (WHO) recommends children and adolescents aged 5 to 17 years of moderate to vigorous physical activity for at least 60 minutes a day. An epidemic was declared by WHO on 11 March 2020 due to the effects of COVID-19. The effects of this epidemic process caused many activities and sports organizations to be canceled all over the world. In addition to this, as educational activities could not continue in a physical environment as before, children remained away from games, activities and sports areas. For this reason, there may be changes in the physical activity levels of children. The aim of this study is to examine and discuss the studies in the literature on the effects of physical activity on children during the pandemic process. In this study, one of the qualitative research methods, the literature review method was used. In this direction, national and international publications on physical activity in children during the COVID-19 pandemic process were examined. Overall, the results from the literature review show that children engage in less physical activity and exhibit more sedentary behavior, especially in the early COVID-19 period, compared to the pre-pandemic. This situation may cause important consequences such as physical and psychological negative effects on children and adolescents. As a result, games and activities should be created for children to be physically active both at home and in open areas such as parks and gardens in order to contribute to their health and to meet their movement needs during the pandemic period.

In addition, it should not be forgotten that these activities can be used in alternative methods such as active video games in the home environment.

Key words: Physical Activity, COVID-19, Child, Game, Inactivity

12-15 YAŞ GENÇLERE UYGULANAN 12 HAFTALIK ATRENMANIN, SOSYAL BECERİ VE SPORA YÖNELİM DÜZEYLERİNE ETKİSİ

¹Hüseyin GÜNERALP, ²Cevdet TINAZCI

¹Spor Bilimleri Uzmanı, YDÜ Spor Bilimleri Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye.

²Prof. Dr. YDÜ Spor Bilimleri Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 12 haftalık antrenmanın, sosyal beceri ve spora yönelim düzeylerinin spor yapan ve spor yapmayan gençlerdeki farklılıklarının incelenmesidir. Araştırmaya spor yapmasında sağlık açısından herhangi bir engeli bulunmayan gönüllü 61 ve Yakın Doğu Ortaokulu'ndan 20 adet spor yapmayan gönüllü çocuk katılmıştır. Çalışmaya katılanların yaş,boy ve vücut ağırlıkları ön ve son testte oluşan ortalama değerleri sırasıyla Yaş ortalamaları ön testte $13,07 \pm 0,95$ yıl, son test $13,54 \pm 0,99$ yıl şeklindedir. Boy değişkenleri ön test ölçümünde $1,62 \pm 0,10$ son test ölçüldüğünde $1,64 \pm 0,09$ cm, vücut ağırlık ölçüm değişkenleri ön test $56,08 \pm 12,65$ kg, son test $57,67 \pm 12,65$ kg şeklinde çalışmaya toplamda 81 kişi katılım göstermiştir. Spor yapan ve spor yapmayan çocuklara sosyal beceri ve spora yönelim özelliklerini belirlemek için haftanın 3 günü düzenli olarak antrenman yaptırılmıştır. İstatistiksel analizi t- testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yardımı ile istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Bütün istatistiksel yöntemler için yanılma düzeyi ($p=0,05$) olarak kabul edilmiştir. Testler sonucunda elde edilen değerler vücut ağırlığı testi ve spora yönelim envanterinin alt boyutu olan kazanma yönelimi ve hedef yönelimi dışında bütün testlerde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).Sonuç olarak spor yapan çocuklara uygulanan 12 haftalık antrenmanın sosyal parametreler üzerinde olumlu bir artış sağladığı görülmüştür. Sporun çocuklar üzerinde spor yapmayan çocuklarla karşılaştırıldığında sosyal beceri ve spora yönelim düzeylerinde de olumlu yönde gelişimler sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Antrenman;Spora Yönelim;Sosyal Beceri.

THE EFFECTS OF 12-WEEK TRAINING BETWEEN 12-15 YEARS OLD ATHLETE COMPARISON OF SOCIAL SKILLS AND SPORT ORIENTATION LEVELS WITH NON- SPORTS TEENS

ABSTRACT

The purpose of the study; to determine the importance of sports and to determine the effect of the 12 week training of who didn't have any obstacles in terms of health, participated in the study. There were 61 youth who involved training and 20 non-sports volunteers from the Near East Middle School. The age, height and body weights of the participants were $13,07 \pm 0,95$ years in the pre-test and $13,54 \pm 0,99$ years in the pre-test, respectively. In the pre-test measurement, when, $1,62 \pm 0,10$ final test was measured, $1,64 \pm 0,09$ cm, body weight measurement variables pre-test 56.08 ± 12.65 kg, the final test was 57.67 ± 12.65 kg. A total of 81 people participated in the study. In order to determine social skills and sport orientation characteristics of sports and non-sports children. Statistical analysis was compared with the t-test and Wilcoxon Signed Ranks test. The error level for all statistical methods was accepted as ($p=0.05$). Statistically significant differences were found in all tests except the gain orientation and target orientation, which are the sub-dimensions of body weight test and fitness orientation inventory ($p<0.05$).As a result, it was observed that the 12-week exercise applied to the children who exercise sports had a positive increase.. It has been observed that sports provide positive improvements in social skills and sport orientation levels compared to children who do not do sports on children.

Keywords: Training, Sports, Social Skills.

GİRİŞ:

Günümüzde bireylerin fiziksel, duygusal ve toplumsal anlamda gelişimini, grup çalışmasının kolaylaştırması, karşılıklı birlik ve beraberliğin sağlanması ve toplum üyelerinin kazanılmasının en kolay yollarından biri spor olgusudur.(Akpınar S, 2015).

Spor bilindiği üzere bir eğitim faaliyetidir; bu nedenden dolayı ortak hedefleri belirleme ve başkalarının başarısını beğenebilme gibi güçlü hisleri ortaya koyabilmemizi sağlamaktadır. Bununla birlikte spor, hoşgörü ve sorumluluk alma, iş birlikçi bir yaklaşım göstererek düzen kurma yeteneğini bize kazandırmaktadır. Kendinden emin, fiziksel yeteneği yüksek olan, bir sosyal gruba ve topluma ait olma hissiyatını bireye kazandırmakta ve kişilerin sosyal ilişkilerinde çok daha uyumlu olmasını sağlamaktadır (Makar E. 2016).

Spor, bireylerin yaşamında düzenli, devamlı ve bilimsel olarak yer alıyorsa, yakın ve etkili ilişkiler kurma olanağı sağlayan, önemli bir iletişim aracıdır.Spor, toplumsal ilişkileri geliştirir ve ileriye taşır; sosyal alandaki mesafeleri kısaltır. Hem empati yapmayı gerektirir hem de empati alışkanlığını geliştirir. Çocuk ve gençlerin kendilerini, daha doğru ve daha güzel ifade edebilmelerine katkı yapar.Spor, bir grubun önemli ve anlamlı bir parçası olması süreci içerisinde, etkili bir araçtır.Çocuk ve gençlerin, toplumsal bir grup içerisinde var olmalarına ve bu grup ile birlikteliklerine katkı yapar.Grup içi dayanışma hislerine pekiştirici bir rol oynar. Kurallara, kararlara uyma alışkanlığı kazandırır. Spor, her yaş sınıfından bireylerin toplumsallaşmalarına; toplumsallaşma süreci kesintiye uğramış yetişkinlerin yeniden toplumsallaşmalarına önemli katkılar yapar, rehabilite eder. Bu katkıları da göz önünde bulundurularak, spora, sosyal yaşamda ve eğitim programlarında daha geniş ve etkin alan verilmelidir. Bu nedenle, başta çocuk ve gençler olmak üzere, bireyler, spora yönlendirilmeli, özendirilmelidir. (Kaplan & Çetinkaya, 2015)

Sosyal uyum becerilerinin kazanılması çok önemlidir çünkü insan ruh sağlığının kabul edilir seviyede olmasının önkoşulu sosyal uyumdur (Özbey, 2006). Sosyal Beceri tanımı “Social Skills” karşılığıdır ve İngilizce aslı çoğuldur (Bacanlı, 1999).Sosyal becerinin literatürde birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan birkaçı şunlardır: Hops’a göre (1983) sosyal beceri, sosyal durumda sunulan davranış biçimidir. Marlowe (1986)’ göre sosyal beceri bireyler arası durumlarda, kişinin kendisi dâhil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve anlayışa uygun davranma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Marlowe, 1986).Sorias (1986) sosyal beceriyi; bireyin çevresi ile pozitif ilişkiler kurması, ihtiyaç duyulduğunda diğer insanlardan yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamıştır (Sorias, 1986). Bacanlı(2001) sosyal beceriyi, bireyin diğer insanlarla başarılı bir şekilde etkileşiminde bulunmasını sağlayan davranışlar olarak tanımlamaktadır(Akpınar S, 2015).

Bu çalışmanın amacı; 12 haftalık antrenmanın, sosyal beceri ve spora yönelim düzeylerinin spor yapan ve spor yapmayan gençlerdeki farklılıklarının incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmaya spor yapmasında sağlık açısından herhangi bir engeli bulunmayan gönüllü 61 ve Yakın Doğu Ortaokulu’ndan 20 adet spor yapmayan gönüllü çocuk katılmıştır. Çalışmaya katılanların yaş,boy ve vücut ağırlıkları ön ve son testte oluşan ortalama değerleri sırasıyla Yaş ortalamaları ön testte 13,07±0,95 yıl, son test 13,54±0,99 yıl şeklindedir. Boy değişkenleri ön test ölçümünde 1,62±0,10 son test ölçüldüğünde 1,64±0,09 cm, vücut ağırlık ölçüm değişkenleri ön test 56,08±12,65 kg, son test 57,67±12,65 kg şeklinde çalışmaya toplamda 81 kişi katılım göstermiştir. Spor yapan ve spor yapmayan çocuklara sosyal beceri ve spora yönelim özelliklerini belirlemek için haftanın 3 günü düzenli olarak antrenman yaptırılmıştır.

Bu çalışma, Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu’na 03.01.2019 tarihli ve YDÜ/EB/2018/250 proje numaralı etik kurul kararına uygun olarak yapılmıştır.

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu,sosyal beceri düzeylerini ölçmek için ;Matson,Rotarory ve Hessel(1983)tarafından geliştirilen;Türkçe’ye uyarlamasını ,geçerlik ve güvenilirliği Erdoğan ve Bacanlı (2003) yaptığı iki alt boyuttan oluşan Sosyal Beceri Ölçeği (akt:2014) uygulanmıştır.

Sosyal Beceri Ölçeği

5’li likert tipinde olan ölçeğin; 1,7,8,10,11,14,16,19,20,22,23, 26, 27,28,30,34,35, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 46, soruları “olumlu sosyal davranışlar” alt boyutunda;2,3,4,5,6,9,12,13,15,17,18,21,24,25,29,31,32,33,38,41,42, 45, 47 soruları ise “olumsuz sosyal davranışlar “ alt boyutuna aittir.

Spore Yönelim Envanteri

Spore yönelim envanteri başarı motivasyonunun çok boyutlu ölçümü için Gill ve Deeter tarafından geliştirilmiş bir ankettir. Gill ve Deeter yaptıkları faktör analizi inceleme ve doğrulama çalışmalarında envantere üç faktör tutarlılık göstermiştir. Bu alt ölçekler rekabet gücü, kazanma yönelimi ve hedef yönelimidir. Bu çalışmada orijinali İngilizce olan SYE Türkçeye çevrildi. Konusunda uzman ve her iki dili de iyi derecede bilen beş kişi tarafından Türkçe formun dilsel geçerliliği incelendi ve gerekli düzeltmelerden sonra ölçek formunun son haline karar verilerek uygulama sürecine geçildi. Yirmi beş madde ve üç faktörlü yapıdan meydana gelen SYE maddeleri beşli likert üzerinden yanıtlanmaktadır. Envanterdeki maddelerden 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25’inci maddeler rekabet gücünü ölçerken, 4, 8, 12, 16, 20, 24’üncü maddeler hedef yönelimini, 2, 6, 10, 14, 18, 22’inci maddeler ise kazanma yönelimini ölçmektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi: SPSS (versiyon 15) paket programı kullanılmıştır. Analizlerde 1.tip hata olasılığı 0,01 ve 0,05 olarak alınmıştır. Dolayısıyla yapılan analizler %99 ve %95 güven düzeyinde yorumlanmıştır. Ön ve son test değerlerine ait tanımlayıcı istatistikler belirlenmiş olup ortalamaların karşılaştırılmasında t-Test kullanılmıştır. Matson Sosyal Beceri Envanteri ve Spore Yönelim Envanteri için Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yardımı ile istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Bütün istatistiksel yöntemler için yanılma düzeyi ($p < 0,05$) olarak kabul edilmiştir

BULGULAR

Tablo1. Araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocukları tanımlayıcı yaş, boy ve vücut ağırlık değişkenleri.

Değişken		N	Ort.± SS
Yaş	Ön Test	81	13,07±0,95
	Son Test		13,54±0,99
Boy	Ön Test	81	1,62±0,10
	Son Test		1,64±0,09
Vücut Ağırlığı	Ön Test	81	56,08±12,65
	Son Test		57,67±12,65

Tablo 2. Araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocukların spore yönelim envanterinin alt boyutları olan rekabet gücü, kazanma yönelimi ve hedef yönelimi boyutlarının karşılaştırılması Wilcoxon İşaretli Sıralar testi.

Değişken	Grup	N	Ort.Ön	Ort.Son	SS.Ön	SS.Son	z.Ön	z.Son	P.Ön	P.Son
Rekabet Gücü	Spor yapan	61	4,46	4,53	0,26	0,17	-1,098	-3,182	0,272	0,001*
	Spor yapmayan	20	4,58	4,12	0,25	0,27				
Kazanma Yönelimi	Spor yapan	61	4,07	4,26	0,32	0,32	-0,105	-1,787	0,917	0,074
	Spor yapmayan	20	4,08	3,94	0,38	0,16				
Hedef Yönelimi	Spor yapan	61	4,45	4,37	0,39	0,34	-0,674	1,153	0,500	0,249
	Spor yapmayan	20	4,48	4,25	0,29	0,17				

($p < 0,05$)

Tablo 2’de yapılan spora yönelim envanterinin alt boyutlarında rekabet gücünün spor yapanların spor yapmayanlara göre son testte anlamlılık gösterdiği ($p<0,05$) diğer kazanma yönelimi ve hedef yönelimi boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocukların matson sosyal beceri envanterinin alt boyutu olan olumlu ve olumsuz sosyal davranışların ön test karşılaştırılması Wilcoxon İşaretli Sıralar testi.

Değişken	Grup	Ortalama	Standart sapma	z	p
Olumlu Sosyal Davranışlar	Spor yapanlar	3,92	0,42	0,097	0,922
	Spor yapmayanlar	3,97	0,35		
Olumsuz Sosyal Davranışlar	Spor yapanlar	1,66	0,32	-3,588	0,000*
	Spor yapmayanlar	2,01	0,43		

($p<0,05$)

Tablo 3’de matson sosyal beceri envanterinin ön test sonuçlarına bakıldığında olumlu sosyal davranışlarda bir farklılık söz konusu değilken olumsuz sosyal davranış alt boyutunda spor yapanların spor yapmayan çocuklara göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 4 Araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocukların matson sosyal beceri envanterinin alt boyutu olan olumlu ve olumsuz sosyal davranışların son test karşılaştırılması Wilcoxon İşaretli Sıralar testi.

Değişken	Grup	Ortalama	Standart sapma	z	p
Olumlu Sosyal Davranışlar	Spor yapanlar	3,98	0,45	-3,914	0,000*
	Spor yapmayanlar	3,37	0,40		
Olumsuz Sosyal Davranışlar	Spor yapanlar	1,67	0,30	-4,198	0,000*
	Spor yapmayanlar	2,51	0,30		

($p<0,05$)

Tablo 4’de matson sosyal beceri envanterinin son test sonuçlarına bakıldığında olumlu sosyal davranışlarda ve olumsuz sosyal davranışlar boyutlarında spor yapanların lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$).

TARTIŞMA

Tablo 3’te Görüldüğü gibi yapılan spora yönelim envanterinin alt boyutlarında rekabet gücünün spor yapanların spor yapmayanlara göre son testte anlamlılık gösterdiği ($p<0,05$) diğer kazanma yönelimi ve hedef yönelimi boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Gill ve Dziewaltowski’in (1988), bayan ve erkek sporcular üzerinde uyguladıkları spora yönelim envanteri sonuçlarına göre, erkek sporcuların kazanma ve rekabet yönelim puanları bayanlara oranla daha yüksek çıkmıştır. Bu da bayanların erkeklere göre daha çok hedef yönelimli olduklarını göstermiştir. Ayrıca aynı çalışmada spor yapanlar ile spor yapmayanların yönelim biçimleri karşılaştırılmış ve spor yapanların spor yapmayanlara oranla rekabet, kazanma ve hedef boyutlarının üçünde de daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Ancak yapmış olduğumuz bu çalışmada SYE’nin uygulandığı örneklem grubunda, Gill ve Dziewaltowski’nin (1988) bu çalışmasında elde ettikleri sonuçlarla benzer sonuçlar elde edilmedi. (Erpehlivan, Z, 2008).

Matson sosyal beceri envanterinin ön test sonuçlarına bakıldığında olumlu sosyal davranışlarda bir farklılık söz konusu değilken olumsuz sosyal davranış alt boyutunda spor yapanların spor yapmayan çocuklara göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Matson sosyal beceri envanterinin son test sonuçlarına bakıldığında olumlu sosyal davranışlarda ve olumsuz sosyal davranışlar boyutlarında spor yapanların lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$).

Gazi Üniversitesi ile Selçuk Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan ve sporun sosyalleşme üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlayan başka bir araştırmanın sonuçlarına göre; bireylerin yeteneklerinin ortaya çıkarılmasında sporun çok önemli bir faktör olduğu, sporun bireylerin başkalarını tanıma ve onlarla daha fazla etkileşimde olunulması için çok önemli olduğu, bireylerin duygularının ifade edilmesinde önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. (Şahan, 2008)

Ayrıca, 16 eğitilebilir zihinsel engelli çocuk üzerinde ve beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisini incelemeye yönelik araştırmanın sonuçları çarpıcıdır. Eğitimin vazgeçilmez unsuru olan beden eğitimi ve sporun eğitilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmeleri yolunda etkin bir faktör olduğu vurgulanmıştır. (İlhan, 2008)

Bunlara ek olarak; Düzce ilinde bulunan ortaöğretim düzeyindeki lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bir araştırmanın sonuçları şu şekildedir. Takım sporu yapan 50 kız, 49 erkek toplam 99 öğrenci, bireysel spor yapan 50 kız, 44 erkek toplam 94 öğrenci ve spor yapmayan 48 kız, 47 erkek toplam 95 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Spor ile sosyal beceri arasında olumlu bir ilişkinin olduğu söylenebilirken, takım ya da bireysel spor yapma yılının bireylerin sosyal beceri düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığı konusunda kesin ifadeler kullanmak zordur. Başka bir açıdan düşünüldüğünde ise spor yapmayı tercih eden öğrencilerin aynı zamanda sosyal beceri düzeylerinin de yüksek olma ihtimali araştırma sonuçlarında göz ardı edilmemelidir. (Güllü, S. 2017)

KAYNAKÇA

- 1) Akelaitis A.V, Malinauskas R.K. (2016) Education of Social Skills among Senior High School Age Students in Physical Education Classes. *European Journal of Contemporary Education*, 2016, Vol. (18), Is. 4.
- 2) Akpınar S, Akpınar Ö, Nas K, Temel V, Birol S.Ş. (2015) Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulunda Okuyan Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 17 (28): 80-84, 2015 ,ISSN: 2147 – 7833.
- 3) Avşar Z. (2004) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi XVII* (2), 2004, 111-130
- 4) Balyan M. (2012) Türkiye Akademi Liginde Yer Alan Futbolcuların (U14 VE U15) Spora Yönelimleri Ve Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi Temmuz/Ağustos/Eylül Yaz Dönemi Cilt: 1 Sayı: 1 Yıl: 2012 Jel Kodu: M ID: 07.*
- 5) Çetinkaya E. (2014) 17 Yaş Altı Futbolcularda Sezon Başı Hazırlık Dönemi Antrenmanın Bazı Biyomotorik, Fizyolojik, Biyokimyasal Parametreler İke Kas Hasarı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü., Eylül 2014*
- 6) Dalkıran O, Aslan C.M, Gezer E.D, Vardar T. (2015) Sporcu Ve Sedanter Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 13 2015 Aralık (s.224-230), ISSN: 1309-1387*
- 7) Erpehlinan Z. (2008) Spora Yönelim Envanterinin Türk Sporcuları İçin Geçerlilik Ve Güvenirlilik Çalışması. *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.*
- 8) Ersöz G, Öztürk M, Kılınç F, Koşan Ö, Çetinkaya E. (2014) Sporcuların Güdüşel Yönelimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2012: 7(1), ISSN: 1301-3335.*
- 9) Gezer E.D. (2010) Farklı Spor Branşlarındaki Sporcuların Sosyal Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- 10) Gill D.L , Deeter T.E. (2013) Development of the Sport Orientation *Questionnaire*. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 59:3, 191-202.
- 11) Gill D.L, Dziewaltowski D.A , Deeter T.E. (1988) The Relationship of Competitiveness and Achievement Orientation to Participation in Sport and Nonsport Activities. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10, 139-150.

- 12) Güllü, S . (2017). Examining of social skill levels of university students in terms of certain Variables . International Journal of Sport Exercise and Training Sciences - IJSETS , 3 (3) , 86-92 . DOI: 10.18826/useeabd.289093
- 13) Gülşesn D.(2008). Farklı Lg Düzeyinde Oynayan Futbolcuların Oynadıkları Mevkilere, Öğrenim Durumu ve Spor Yaşlarına Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı (Konya)*.
- 14) İlhan, L . (2008). EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARDA BEDEN EĞİTİMİ VE SPORUN SOSYALLEŞME DÜZEYLERİNE ETKİSİ . Kastamonu Eğitim Dergisi , 16 (1) , 315-324 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49101/626554>
- 15) Jeffrey J, Martin , Gill D.L.(1991) The Relationships Among Competitive Orientation, Sport-Confidence, Self-Efficacy, Anxiety, and Performance. *Journal Of Sport & Exercise Psychology*, 1991,13, 149-159
- 16) Kaplan, Y , Çetinkaya, G . (2015). Spor Yoluyla Toplumsallaşma-Yeniden Toplumsallaşma Süreci . International Journal of Sport Culture and Science , Cilt 2 (Özel Sayı 2) , 120-125 . DOI: 10.14486/IJSCS183
- 17) Makar E. (2016) Spor Eğitimi Gören Öğrencilerin, Sosyal Beceri, Fiziksel Benlik Algısı Ve Fiziksel Aktivite Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın*.
- 18) McMillan K, ve Arkadaşları (2004) Physiological Adaptations To Soccer Specific Endurance Training In Professional Youth Soccer Players. *Br J Sports Med* 2005;39:273-277. doi: 10.1136/bjism.2004.012526.
- 19) Özşaker M.(2008). 12-14 Yaş Çocukların Motorsal Performans Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.İzmir*.
- 20) Polat Y. ve Arkadaşları(2003). 15 Yaş Çocuklarının Antropometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilim Dergisi*, 2003-11:38(ÖS) 191-195.
- 21) Şahan, H . (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü . Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi , 2008 (2) , 248-266 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10221/125647>
- 22) Sivrikaya Ö, Kılçık M. (2017) İlköğretim Okulları 2. Kademe Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi (Düzce Örneği) Determination of the Secondary School Students' Attitudes with the Course of Physical Education and Sports (Düzce Sample) . *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 1-15.
- 23) Türkmen M, Abdurahimoğlu Y, Varol S , Gökdağ M. (2016) (İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, Haziran, 2016; 2(1): 48-59.

ÇOCUKLARDA BASKIN OLMAYAN EL BECERİLERİ SEVİYE TESPİTİ

Polat Koç¹, Gonca İnanç², Murat Özgören³

¹Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Lefkoşa

²Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Lefkoşa

³Yakın Doğu Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyofizik, Lefkoşa

ÖZET

Amaç: Çalışma, 7-13 yaşları arasındaki bireylerde baskın olmayan el becerilerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışmaya yaş ortalamaları $9,28 \pm 2,21$ yıl olan 7 birey (4 erkek, 3 kız) katılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri kaydedildikten sonra el tercihinin belirlenmesi amacıyla Edinburg El Tercihi Anketi, el kavrama kuvvetinin değerlendirilmesi için Jamar El Dinamometresi, el fonksiyonelliklerinin değerlendirilmesi için Jebsen Taylor El Fonksiyon Testi (JTEFT), ince motor becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla üniversitemizde geliştirilen Dinamik Elektronik Yüzük Testi uygulanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan bireylerin 6'sının (%85,72) baskın olarak sağ eli, birinin ise (%14,28) baskın olarak sol elini kullandığı görülmüştür. Bireylerin baskın olmayan ellerinde kavrama kuvveti ortalama $12,77 \pm 2,81$ kg. olarak bulunmuştur. Bireylerin baskın olmayan ellerinde JTEFT alt test sonuçları sırasıyla, yazı yazma aktivitesi ortalama $68,30 \pm 16,77$ sn., kart çevirme aktivitesi ortalama $5,22 \pm 0,88$ sn., objeleri toplama aktivitesi ortalama $7,42 \pm 1,50$ sn., fişleri yerleştirme aktivitesi ortalama $4,04 \pm 0,44$ sn., yemek yeme simülasyonu ortalama $14,34 \pm 2,93$ sn., boş kutuları hareket ettirme aktivitesi ortalama $6,12 \pm 0,77$ sn. ve dolu kutuları hareket ettirme aktivitesi ortalama $7,16 \pm 1,28$ sn. olarak bulunmuştur. Dinamik Elektronik Yüzük Testi sonuçlarına göre ise bireylerin baskın olmayan el ile kalın halkada değme sayıları ortalama $17,28 \pm 8,59$ defa iken, parkuru tamamlama süreleri $62,01 \pm 11,19$ sn. olarak ölçülmüştür. İnce halka da ise baskın olmayan el ile değme sayıları ortalama $24,14 \pm 9,33$ defa iken, parkuru tamamlama süreleri $72,16 \pm 19,68$ sn. olarak ölçülmüştür.

Sonuç: Bu çalışma ile çocuklarda el becerilerinin objektif olarak ölçülmesi sağlanmış ve temel veriler oluşturulmuştur. Çocuklarda uygulanacak olan eğitim programlarında baskın olmayan el becerilerine yönelik fonksiyonel aktiviteler kullanılarak baskın olmayan el becerilerinin geliştirilebileceği düşünülmekte ve bu bağlamda günlük yaşama yönelik uygulamaların önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baskın Olmayan El, El Becerisi, Lateralizasyon

LEVEL DETERMINATION OF NON-DEMAND SKILLS IN CHILDREN

ABSTRACT

Purpose: The study was conducted to examine non-dominant hand skills in individuals aged 7-13 years.

Method: Seven individuals (4 boys, 3 girls) with a mean age of 9.28 ± 2.21 years participated in the study. After recording the demographic information of the participants, Edinburgh Hand Preference Questionnaire was used to determine hand preference, the Jamar Hand Dynamometer to evaluate the hand grip strength, the Jebsen Taylor Hand Function Test (JTEFT) to evaluate the hand functionality, and the Dynamic Electronic Ring Test developed at our university to evaluate fine motor skills.

Results: It was observed that 6 (85.72%) of the individuals participating in the study were predominantly right-handed and one (14.28%) was predominantly left-handed. The grip strength in the non-dominant hands of the individuals was found to be 12.77 ± 2.81 kilograms on average. The JTEFT subtest results in the non-dominant hands of the individuals, respectively, the average writing activity was 68.30 ± 16.77 seconds, card

turning activity averaged 5.22 ± 0.88 seconds, the activity of collecting objects was 7.42 ± 1.50 seconds, placing activity averaging 4.04 ± 0.44 seconds, eating simulation averaging 14.34 ± 2.93 seconds, moving empty boxes averaging 6.12 ± 0.77 seconds, and moving filled boxes averaging 7.16 ± 1.28 seconds. According to the results of the Dynamic Electronic Ring Test, the average number of times the individuals touched the thick ring with the non-dominant hand was 17.28 ± 8.59 times, while the time to complete the course was 62.01 ± 11.19 seconds. On the thin ring, the average number of non-dominant hand touches was 24.14 ± 9.33 times, while the time to complete the course was measured as 72.16 ± 19.68 seconds.

Conclusion: With this study, it was ensured that hand skills of children were measured objectively and basic data were formed. It is thought that non-dominant hand skills can be developed by using functional activities for non-dominant hand skills in education programs to be applied to children, and practices for daily life are considered to be important in this context.

Keywords: Non-Dominant Hand, Dexterity, Lateralization

ZORAKILIQ HALLARINA MƏRUZ QALMIŞ UŞAQLAR

Səcdə MƏMMƏDOVA, Kəmalə ABBASOVA

Azərbaycan Universiteti

ÖZET

Bu gün dilimizdə ən çox işlənən sözlər siyahısına zorakılıq sözü də aiddir. Bu anlayış barədə indi hətta körpə uşaqlarımız da xəbərdardır. Buna səbəb isə dövrümüzdə zorakılıq hallarının çox baş verməsidir.

Zorakılıq sözünün mənası "hücum etmək" deməkdir. Zorakılıq qarşı tərəfi və ya tərəfləri öz istəyinə uyğun, öz mənafeyinə uyğun davranması üçün ona zor tətbiq edən mənasına gəlir.

Məişət zorakılığı dedikdə beynəlxalq termin kimi ailədaxili zorakılıq başa düşülür. Yəni, bir ailə üzvü digər ailə üzvünü bu və ya digər yollarla öz nəzarəti altında saxlamaq istəyir. Belə ki, ata və ya ananın öz övladlarına istəklərini etməyə zorlamaq, ailədə kişinin qadına və ya qadının kişiye şiddət göstərməsi bu kimi hallara nümunə olaraq göstərilə bilər. Ailədaxili zorakılığın bir neçə növü vardır. Bunlar fiziki, psixoloji, sosial, iqtisadi və cinsi ola bilər.

Uşaqlara qarşı zorakılıq dünya miqyaslı bir bəladır. O nə coğrafi sərhədlər, nə də yaş hədləri tanıyır heç bir etnik və ya dini qrup bu bəladan sığortalınamayıb. Uşaqlara qarşı hər bir zorakılıq halı, o cümlədən məişət zorakılığı halları cəmiyyət tərəfindən həmişə mənfi qarşılanıb. Cəmiyyətin bu bəlaya aşkar mənfi münasibətinə və dözümsüzlüyünə, son illərdə dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarının bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlərə baxmayaraq, dünyanın bir çox ölkələrində uşaqlara qarşı zorakılıq faktları hələ də mövcuddur.

Zorakılıq hallarına əlilliyi olan uşaqlar daha çox məruz qalırlar. Dünyada 1 milyarddan çox əlilliyi olan şəxs vardır. Bu insanlardan 200 milyondan çoxu həyatlarını davam etdirmək üçün müxtəlif maneələrə rast gəlirlər. Əlilliyi olan şəxslər və onların ailələri cəmiyyətin ən həssas təbəqələrindən birini təşkil edir.

Əlilliyi olan şəxslərin qarşılaşdığı maneələr ayrı-seçkiliyə və təcrid olunmaya səbəb olur. Onları zorakılıq, laqeydlilik və istismara qarşı daha həssas edir. Şiddət və ya zorakılıq ümumiyyətlə bir şəxs və ya qrup tərəfindən kiməsə zərər vermək üçün edilən hər hansı bir hərəkət olaraq təyin edilmişdir. Şiddət fiziki, psixoloji, iqtisadi və cinsi ola bilər.

Zorakılıq çoxsahəli bir yanaşma tələb edir, çünki əksər hallarda gizli qalır və cəmiyyətdə uzunmüddətli həmçinin qalıcı problemlər yaradır. Əlilliyi olan şəxslərin və həmin şəxslərin ailələrinin gücləndirilməsi, şiddət yaradan amillərin müəyyənləşdirilməsi və cəmiyyətin məlumatlılığının artırılması, əlilliyi olan şəxslərin sosiallaşmasına maneə olan halları, sui-istifadə və şiddəti aradan qaldıracaqdır.

Anahtar sözlər: zorakılıq, şiddət, məişət zorakılığına məruz qalmış və əlilliyi olan uşaqlar.

CHILDREN EXPOSED TO VIOLENCE

ABSTRACT

The word violence is one of the most used words in our language today. Even our babies are now aware of this concept. The reason for this is that there are many cases of violence in our time.

The word violence means "to attack." Violence means forcing the other party or parties to act in accordance with their will, in accordance with their own interests.

Domestic violence is understood as an international term for domestic violence. That is, a family member wants to control another family member in one way or another. Examples of such cases include a father or a mother forcing their children to do what they want, and a man abusing a woman or a woman abusing a man

in the family. There are several types of domestic violence. These can be physical, psychological, social, economic and sexual.

Violence against children is a global scourge. It recognizes neither geographical borders nor age limits, and no ethnic or religious group is insured against this scourge. Every case of violence against children, including domestic violence, has always been negatively perceived by society. Despite the obvious negative attitude and intolerance of the society, the measures taken by governmental and non-governmental organizations in recent years, there are still cases of violence against children in many countries around the world.

Children with disabilities are more vulnerable to violence. There are more than 1 billion people with disabilities in the world. More than 200 million of these people face various obstacles to survive. People with disabilities and their families are one of the most vulnerable groups in society.

Obstacles faced by persons with disabilities lead to discrimination and isolation. It makes them more vulnerable to violence, indifference and exploitation. Violence or violence is generally defined as any act committed by an individual or group to harm someone. Violence can be physical, psychological, economic and sexual.

Violence requires a multifaceted approach, as it often remains hidden and creates long-term as well as lasting problems in society. Strengthening people with disabilities and their families, identifying the causes of violence and raising public awareness, will eliminate obstacles to the socialization of people with disabilities, abuse and violence.

Keywords: children exposed to violence, domestic violence and disability.

1.GİRİŞ

Bu gün cəmiyyətimizdə zorakılıq halları çox aktual məsələlərdəndir. Bu haqda artıq körpə uşaqlar da xəbərdardır. Buna səbəb isə dövrümüzdə zorakılıq hallarının çox baş verməsidir.

Zorakılıq qarşı tərəfi və ya tərəfləri öz istəyinə uyğun, öz mənafeyinə uyğun davranması üçün ona zor tətbiq edən mənasına gəlir.

Məişət zorakılığı dedikdə beynəlxalq termin kimi ailədaxili zorakılıq başa düşülür. Yəni, bir ailə üzvü digər ailə üzvünü bu və ya digər yollarla öz nəzarəti altında saxlamaq istəyir. Belə ki, ata və ya ananın öz övladlarına istəklərini etməyə zorlamaq, ailədə kişinin qadına və ya qadının kişiye şiddət göstərməsi bu kimi hallara nümunə olaraq göstərilə bilər. Ailədaxili zorakılığın bir neçə növü vardır. Bunlar fiziki, psixoloji, sosial, iqtisadi və cinsi cəhətdən ola bilər:

Uşaqlara qarşı zorakılıq dünya miqyaslı bir bəladır. O nə coğrafi sərhədlər, nə də yaş hədləri tanıyır. Heç bir etnik və ya dini qrup bu bəladan sığortalanmayıb.

Uşaqlara qarşı hər bir zorakılıq halı, o cümlədən məişət zorakılığı halları cəmiyyət tərəfindən həmişə mənfi qarşılanıb. Cəmiyyətin bu bəlaya aşkar mənfi münasibətinə və dözümsüzlüyünə, son illərdə dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarının bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlərə baxmayaraq, dünyanın bir çox ölkələrində uşaqlara qarşı zorakılıq faktları hələ də mövcuddur.

2. FİZİKİ SİDDET

Fiziki zorakılıq dedikdə söhbət döyülməkdən gedir (yumruqlama, təpikləmə, şillələmə, hər hansı kəsici və ya deşici alətlə bədənə müxtəlif xəsarətlər yetirmə). Fiziki zorakılığa daha çox azyaşlı uşaqlar və qadınlar və əlilliyi olan şəxslər daha çox məruz qalır.

Amerika birləşmiş ştatlarının məlumatlarına görə 1.250.000 uşaq istismara və baxımsızlığa məruz qalır həmçinin 3.000.000 uşağın istismara məruz qalma riski altında olduğu bildirilir. Bu istismarın 18% -inin fiziki zorakılıq halları olduğu bildirilir.

Avropa ölkələri və ABŞ-da uşaqlıq dövründə fiziki istismarın təxmin edilən yayılma nisbətinin 5-16% -i arasında olduğu ifadə edilir.

Birləşmiş Ştatlar, Kanada, İsveç, Avstraliya və Yeni Zelandiya və İngiltərədə uşaq qoruma proqramlarında nəzərəcarpacaq dərəcədə artım olmasına baxmayaraq, 1970-ci illərin ortalarından bəri fiziki qorunma sui-istifadə səbəbi ilə yaralanmalarda və ölümlərdə ciddi bir dəyişiklik olmadığı bildirilir.

Ümumdünya Sağlamlıq Təşkilatı, dünya miqyasında 15 yaşın altında olan uşaqların ölüm səbəbinin 13 faizi fiziki istismar və baxımsızlıq səbəbindəndir.

Fiziki şiddətə məruz qalan uşaqların davranış və səhətlərində bu kimi hallar özünü göstərir.

1. Danışiq və dil pozğunluqları,
2. Öyrənmə çətinlikləri,
3. Davranış pozğunluqları,
4. Əqli gerilik
5. Fiziki qüsurlar
6. Xroniki və ya təkrarlanan xəstəliklər
7. Hiperaktivlik və diqqət çatışmazlığı
8. Plansız hamiləlik və s

3. PSIXOLOJİ

Psixoloji zorakılıq dedikdə, ailə üzvlərindən birinə göz teması ilə, mimika və jestlərlə və qeyri-etik ifadələrlə depresiyaya salma, özünə qəsd həddinə çatdırma və ya özünə qəsd başa düşülür.

Uşaqlara qarşı psixoloji zorakılıq halları uşağın qorxu, xəcalət, bədbəxt, tənha və dəyərsiz hiss etməsinə səbəb olur. Uşaqlara qarşı psixoloji zorakılıq deyildikdə davamlı tənqid etmək, alçaltmaq, kiçiltmək, daim uşağa qışqırmaq, uşaqa kömək etməyi rədd edərək kömək istədiyini nəzərə almamaq, qışqırmaq, utandırmaq, başqalarının yanında təhqiramiz adlar söyləyərək çağırmaq, görməməzlikdən gəlmək, təhdid etmək, uşağın cinayət əməlləri ilə məşğul olması üçün rəhbərlik etmək, uşağı tərək etmək, yaşına uyğun olmayan ağır iş məsuliyyət vermək, səhvinə görə ağır psixoloji cəzalar vermək, həddindən artıq təzyiq və səlahiyyət tətbiq etmək, qorxduğunu bilə-bilə səni bu işi görməyə məcbur etmək kimi hallar nəzərdə tutulur.

Uşaqların psixoloji istismara məruz qaldıqlarını göstərən simptomlar hansılardır?

- Valideyndən qorxma
- Valideyninizə nifrət etdiklərini söyləmək
- Özləri haqqında pis danışma (mən axmaqam)
- Həmyaşıdları ilə müqayisədə emosional cəhətdən yetkin olmamaq
- Danışığıdakı ani dəyişiklik (məsələn, kəkələmək)
- Davranışda ani dəyişiklik (akademik müvəffəqiyyətdə azalma, tiklər, islatma, oğurluq, yemək və yatma qaydaları və s.)

4. SOSIAL ZORAKILIQ

Uşaqlara qarşı baş vermiş sosial zorakılıq deyildikdə onların valideynləri tərəfindən öz həmyaşıdları ilə ünsiyyətdə olmasına qadağa qoyulması həmçinin məktəbdən uzaqlaşdırılması və s. kimi hallar nəzərdə tutulur.

5. CİNSİ ZORAKILIQ

İnsanların bu barədə danışması çətin olsa da, biz böyüklər olaraq məlumatlandırılmaq və uşaqlara düzgün məlumat vermək həyati əhəmiyyət daşıyır. Dünyada 1 ilə 19 yaş arası təxminən 15 milyon yeni-yetmə qız, həyatlarının bir nöqtəsində cinsi zorakılıq məruz qalırlar. Uşaqları cinsi istismardan qorumaq üçün yaşlarına uyğun bir ifadə ilə onları məlumatlandırmaq lazımdır.

6. İKİNCİ DALĞA

Şübhəsiz ki, ilk şiddət toxumları uşaqlıqda qoyulur. Şiddət öyrənilə biləcək bir davranışdır. Ən vacib öyrənmə mənbəyi cinayətkarın öz ailəsidir. Uşaqlıqda və yeniyetməlikdə məişət zorakılığının tətbiq olunduğu bir mühitdə böyüyənlərin şiddət göstərməyə meyilli olduqları müşahidə edilmişdir. Ailədaxili zorakılığın miqyasına, və ondan doğan təhlükələrə nəzər salsaq görərik ki, zorakılıq yalnız ailənin bir üzvünə yönəldiyi halda, onun təsirindən ailənin digər üzvlərində zərər çəkir. Bu hal mütəxəssislər tərəfindən ikinci dalğa, və yaxud təkrar qurban adlanır. “Təkrar qurban” ların şahidləri ilə aparılan söhbətlər zamanı, onların zorakılıqla üzləşmiş ailə üzvlərindən az psixoloji gərginlik keçirmədiyini aşkarlanır. “İkinci dalğa”nın qurbanı əsasən zorakılığın şahidi olan uşaqlar olur. Belə uşaqlar yüksək riskə məruz qalaraq, müxtəlif emosional gərginlik yaşayır.

Məişət zorakılığına məruz qalmış uşaqların reabilitasiyası

1. Övladınızın zehni və fiziki sağlamlığını qorumaq üçün öz üzərinizdə dəyişiklik etmək üçün cəsarət edin. Heç bir uşaq zorakılığa məruz qalmağa layiq deyil.
2. Övladınıza dəyərli, önəmli olduğunu xatırladın və hiss etdirin.
3. Uşağınız üçün yaxşı bir nümunə olun.
4. Övladınızın zövq aldığı fəaliyyətlərə başlayın.
5. Uşağınıza həmyaşıdları ilə vaxt keçirməyə və dostluq etməyə icazə verin.
6. Uşağınızı təsirli şəkildə dinləyin və ona hörmət etdiyinizi hiss etdirin.

7. ƏLİLLİYİ OLAN UŞAQLARIN MƏRUZ QALDIQLARI ZORAKILIQ HALLARI

Cəmiyyətimizdə zorakılıq hallarına daha çox əlilliyi olan uşaqlar məruz qalırlar. Dünyada 1 milyarddan çox əlilliyi olan şəxs vardır. Bu insanlardan 200 milyondan çoxu həyatlarını davam etdirmək üçün müxtəlif maneələrə rast gəlirlər. Ölkəmizdə isə 72 mindən çox əlilliyi olan uşaq var. Əlilliyi olan şəxslər və onların ailələri cəmiyyətin ən həssas təbəqələrindən birini təşkil edir.

Əlilliyi olan şəxslərin qarşılaşdığı maneələr ayrı-seçkiliyə və təcrid olunmaya səbəb olur. Onları zorakılıq, laqeydlilik və istismara qarşı daha həssas edir. Onlar arasında əlilliyi olan qadınlar digərlərinə nisbətən zorakılıq hallarına daha çox məruz qalırlar. Buna səbəb isə cəmiyyətdə daha həssas qrupa aid olduqlarından, ailədə onlara qarşı zorakı münasibət diqqət mərkəzində olur. Əlilliyi olan qız uşaqları oğlan uşaqlarına nisbətən cəmiyyətə daha az inteqrasiya olunur, təhsilə daha az cəlb olunur və bir çox uğurlu fəaliyyətlərdən kənar qalırlar.

Zorakılıq çoxsahəli bir yanaşma tələb edir. Çünki əksər hallarda gizli qalır və cəmiyyətdə uzunmüddətli həmçinin qalıcı problemlər yaradır. Əlilliyi olan uşaqların və həmin uşaqların ailələrinin gücləndirilməsi, zorakılıq hallarının müəyyənəşdirilməsi və cəmiyyətin məlumatlılığının artırılması əlilliyi olan uşaqların sosiallaşmasına maneə olan halları, sui-istifadə, zorakılıq və şiddəti aradan qaldıracaqdır.

Zorakılığın insana ən böyük travma verən və uzunmüddətli təsir, iz qoyan psixoloji zorakılıq və yaxud mənəvi zorakılıq deyildikdə əlilliyi olan şəxslərə qarşı hədələmə, verbal təhqir, gözlə və jestlə təzyiq, şantaj, və s. aid edilir. Əlillik səbəbi ilə şəxsin yaşadığı sağlamlıq problemləri həm də emosional və sosial problemlər gətirir. Əlilliyi olan uşaqların yalnız özlərinə qayğı ehtiyaclarını ödəyə bilməməsi, valideynlərindən, xüsusən analarından asılılığını artıraraq, anadan ayrılmaqda çətinlik çəkir və öz iradələrinə tabe ola bilmirlər. Uşaqların yaşlarına uyğun gözlənilən bir çox işi həyata keçirə bilməmələri və bu həsrət duyğularını pozur, hirsli, qapalı, bədbəxt, inamsız və utancaq olmalarına səbəb olur. Fiziki əlillik xaricdən görünəndə uşaqda utanc, insan qorxusu, hirs və sağlam yaşıdlarına qarşı düşmənçilik kimi hisslər yaradır [15].

Əlilliyi olan uşaqlarda rast gəlinən digər bir problem təhsil ala bilməmələridir [17]. Məktəbə başlamaq uşaqların ünsiyyət qurduğu və yeni dostluqlar qurduğu bir dövrdür. Məktəb dövrü eyni zamanda əlilliyi olan uşağın öz düşüncəsini formalaşdırdığı bir dövrdür. Uşağın bu dövrdə uğurlu və məhsuldar olması mənliliyini yaxşılaşdırır. Ancaq, ətraf mühitdən kənarlaşdırılan və ələ salınan bir əlilliyi olan uşaq uyğunlaşma problemi yaşayır, adaptasiya ola bilmir və digər uşaqlara qarşı qısqanclıq, hirs və aşağılıq hiss edir. Bütün bunlar əlilliyi olan şəxslərin həmçinin əlilliyi olan uşaqların depresiyaya düşərək psixoloji sarsıntı yaşamasına səbəb olur.

İqtisadi zorakılıq deyildikdə birinin digərinin mülkiyyətində, sərəncamında və ya istifadəsində olan əmlakdan, gəlirlərdən məhrum etməsi, iqtisadi asılılıq yaratması, belə asılılığı saxlaması və ya ondan sui-istifadə etməsi (misal üçün, əliliyi olan şəxslərin işləməyə icazə verilməməsi və yaxud həmin şəxslərin işləməyə məcbur edilməsi, təhsildən məhrum edilməsi və s.) Həmçinin, əliliyi olan şəxslərin məcburi şəkildə diləndirilməsi də iqtisadi zorakılıq əməllərindən biri sayılır. Ədəbiyyatda gərginlik, münaqişə və boşanmanın əlilliyi olan uşaq ailələrində tez-tez olduğu bildirilir. Müzakirə mövzuları xəstəliyin səbəblərini, uşağa necə yaxşı qulluq göstərməyi və ya vəzifələrin bölüşdürülməsini əhatə edir. Əlilliyi olan övlad sahibi olmaq valideynlərin iş həyatına da mənfi təsir göstərə və iqtisadi problemlər üçün zəmin hazırlaya bilər.

Əliliyi olan bir uşağın və ya fərdin yaşadığı psixoloji problemlərin mənbəyi əlilliyin özü deyil, əlil olduqları üçün üzləşdikləri sosial və fərdi maneələrdir. Əliliyi olan bir uşağın dünyaya gəlməsi onun öz seçimi və ya dəyişdirə biləcəyi bir şey deyil. Bu səbəbdən bizlər cəmiyyət olaraq uşağın əlilliyinə deyil, nə edə biləcəyinə diqqət yetirməliyik!

Ətrafdakı dünyanı dərk etmək yollarımızdan biri hər şeyi təsnifləndirməyimiz və xarakterlər cəminə görə bir fenomeni digərindən fərqləndirə bilməyimizdir. Əgər bunu edə bilməsəydik, hər şey dumanlı və eyni cür olardı. Bu belə olsa idi, həyat təcrübələrimizin nəyə bənzəyəcəyini təsəvvür etmək belə mümkün olmazdı. Belə ki, dünyanı dərk etmə və bütün dillər ideyaların qruplaşdırıla bilməsi anlayışına əsaslanır.

Bütün uşaqlar öyrənə bilər. Əlilliyi olan uşaqlar da İnküziv və öyrənməyə əlverişli mühitdə təhsil almaq, qayğı və qorunmaq hüququna malikdirlər. Onların hər birinin sağlamlığına və yaşam tərzinə qayğı ilə yanaşmaq təkcə dövlətin yox, hər kəsin vəzifəsi olmalıdır. Bunun üçün inküziv dəyərlərdən başlamaq lazımdır. Dahi mütəfəkkir Mahatma Qandinin qeyd etdiyi kimi dəyərlərdən başlamaq, dünyada istədiyin dəyişikliyi görə bilmək üçün öncə özündən başlamalı və insan dəyərlərini heç bir zaman unutmamalısan! Çünki, insanın dəyəri onun qabiliyyət və nailiyyətlərindən asılı deyil, bütün insanların inkişafı onların bilik və bacarıqlarından asılıdır. Hər bir kəs hiss etmək və düşünmək qabiliyyətinə malikdir. Heç bir insan zorakılıq mühitində yaşamamalı və şiddətə, zorakılıq hallarına məruz qalmamalıdır. Eləcə də əlilliyi olan şəxslərə qarşı bu yanlış yanaşma tərzini artıq dəyişməlidir. Onların da cəmiyyətin bir fərdi olduqlarını unutmamalıyıq. Bəzən onlar haqqında düşüncələr ki, xəstədirlər, heç nəyi onsuz da anlamırlar. Ancaq bu belə deyil. Onlar hər şeyi dərk edir, cəmiyyətdən özlərinə qarşı olan bu yanlış rəftarı gördükləri zaman bu onların psixoloji durumlarına və bir çox maneələrə rast gəlmələrinə səbəb olur. Uşaqlar bizim gələcəyimizdir. Onlar fərqli olsalar da inkişafdan, təhsildən, ünsiyyətdən və diqqətdən kənar qalmamalıdırlar! Unutmamalıyıq ki, əlilliyi olan şəxslər sadəcə fərqlidirlər! Fərqlilik özü də bir özəllikdir və hər bir uşaq özəldir! *“Hər bir uşaq bir möcüzə olduğunu və dünya yaranandan bəri və dünyanın sonuna qədər onun kimi başqa bir uşaq olmadığını və olmayacağını bilməlidir..!”* - Pablo Kasalz [1].

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995-ci il 12 noyabr tarixli.
2. “Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi”, 1999-cu il 28 dekabr tarixli.
3. Beynəlxalq Əmək Təşkilatı (BƏT), 1970-ci il 1 yanvar tarixli Konvensiyası.
4. BMT-nin “Uşaq hüquqları haqqında” 1989-cu il 20 noyabr tarixli Konvensiyası.
5. BMT-nin “Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi”, 1948-ci il 10 dekabr tarixli
6. Müdaxilə və Dövlət Suverenliyi üzrə Beynəlxalq Komissiyanın Hesabatı, 2001
7. İnküziv siniflərdə təlimin təşkili. Bakı, 2018
8. “İnsan Hüquqları Bəşəriyyətin Başlıca İdeyası”, “İnam” Plüralizm mərkəzi, Bakı-1999
9. Qadınların və qız uşaqlarının sağlamlığına təsir edən ənənəvi təcrübələr üzrə BMT-nin xüsusi məruzəçisi
10. “Uşaqların Cinsi İstismar və Seksual Xarakterli Hərəkətlərdən Müdafiəsi” haqqında Avropa Şurası Konvensiyası, 2007
11. “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiya, 2006
12. Müasir təhsilin psixoloji problemləri. elmi red. A.Mehrabov; Bakı: Mütərcim, 2012.

13. SƏFİXANLI A. “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyasında İnsan Hüquq və Azadlıqları ilə bağlı Müddəaların Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Sistemində Təsbiti”, Bakı-2003
14. Hüseynov L.H. “Beynəlxalq Hüquq” adlı dərslik, Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2012, 368 səh.
15. KOÇAK, Orhan, “İlişmeyelim: Haysiyet Kavramı Çərçevesində”, Defter Dergisi, Metis Yayınları, Yıl: 2001, Sayı: 40.
16. KUÇURADI, İoanna, İnsan Hakları Kavramı ve Sorunları, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2007.
17. ÇELİK E. “İnsan Hakları Hukukunda İnsan Onurunun Yeri ve Rolü”, 2019
18. CLAPHAM, Andrew, Human Rights Obligations of the Non State Actors, Oxford University Press, 2006.
19. CHASKALSON, Arthur, “Human Dignity as a Constitutional Value”, The Concept of Human Dignity in Human Rights Discourse (ed. D.K. Klein) Kluwer Law International, 2002.
20. KLEIN, Eckart, The Concept Of Human Dignity in Human Rights Discourse (ed. D. Kretzmer) Kluwer Law International, 2002.
21. MATSUI, Scigenori, “Human Dignity in Japanese Law”, Cambridge Handbook on Human Dignity, 2014.
22. MCCRUDDEN, Cristopher, “Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights”, The European Journal of International Law, Yıl: 2008, Cilt:19, Sayı: 4.
23. MCCRUDDEN, Cristopher (ed.) Understanding Human Dignity, Oxford University Press, 2013.
24. https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsan_h%C3%BCquqlar%C4%B1
25. <https://timediff.ru/az/content/testovye-zadaniya-po-kursu-yuridicheskaya-psihologiya-testy-po.html>
26. [http:// www.mys.gov.az](http://www.mys.gov.az)
27. [http:// www.sosial.gov.az](http://www.sosial.gov.az)
28. <https://rafiqcelilovblog.wordpress.com/2016/11/26/%C9%99lillik-n%C9%99dir/>
29. <https://www.adalet.az/w115546/115546>
30. http://www.anl.az/down/meqale/yeni_az/2019/fevral/632194.htm
31. <http://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-41676259>
32. <http://oc-media.org/children-with-disabilities-are-being-left-behind-in-azerbaijans-frontline-villages/>

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

IMPACT OF COVID-19 ON CHILDREN'S PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT IN PAKISTAN

Syed Maqsood Zia Shah*, Faiz Muhammad Shaikh, Anwar Ali Shah G. Syed***,
Mumtaz Ali Junejo******

**Dr. Pro-Vice Chancellor-Shah Abdul Latif University Campus Ghotki*

***Dr. Associate Professor-SZABAC-Dokri*

****Dr., Professor Emeritus-IBA-University of Sindh Jamshoro*

*****Dean Faculty of Management Sciences, SALU-Khairpur Mirs*

ABSTRACT

This research investigates Impact of Covid-19 on Children's Psychological development in Pakistan. Data were collected from primary sources sample of 100 freelancing business owners were collected from Sukkur, Shikarpur, Larkana, Hyderabad and Karachi. Data were analyzed by using smart PLS. According to results revealed that during COVID-19 has negative impact of children mental health during this Pandemic. The Convention on the Rights of Child did not serve as a guaranteed savior. Education, security and social rights were not given proper attention during the COVID-19 pandemic due to which, much effective results were not produced in improving child rights. Although the needs of children and their rights, particularly social and security rights were well understood, but were not well addressed, both on social and political platform. During this study it was observed that government is not interested to protect children rights in Pakistan. It was further revealed that issues including child sexual abuse, exploitation, child pornography and prostitution, health, shelter, poverty, child labor, education and child mortality.

Key Words: Covid-19, Children's Psychological, Development, Pakistan

DETERMINANTS OF CRYING: A REVIEW OF CRYING RESEARCH

Aashi Aggarwal*, Ms. Tamanna Saxena**

*M.A. Clinical Psychology Student, Amity Institute of Psychology and Allied Sciences, Amity University, Noida, India

**Assistant Professor, Amity Institute of Psychology and Allied Sciences, Amity University, Noida, India

ABSTRACT

Crying is a general response to overwhelming stimuli among individuals of all age groups. However, the research exploring the phenomenon is still in its early phase. The present study provides a review is to account for various psychological and biological factors which can explain individual differences in crying behavior. Given the frequency of the multifaceted phenomenon of crying and its impact on various domains of life, studying crying and its associations can open a new avenue of study for clinicians and researchers. Drawing upon the current literature, we have also identified some research gaps that can help shed light on this poorly researched aspect of human behavior.

Key words: Crying, Psychological factors, Biological factors, Individual Differences

Introduction

Human emotional crying refers to the production of tears as a result of encountering an emotional stimulus, which may be characterized by vocalizations, bodily movements or sobbing (Bylsma et al., 2021). Crying is such a frequent and normalized response that the complexity of the phenomenon and its impact on human functioning has been overlooked.

Only recently, crying has gained recognition as a multifaceted behavior with complex antecedents, moderators, and correlates (Vingerhoets et al., 2000). Vingerhoets (2013) tried to gain a deeper understanding of What makes an adult cry. In his pursuit, he identified losses, sad movies, romantic break-ups, physical pain, minor personal failures, conflicts, criticism, or rejection as the most significant elicitors of tears among adults. Whereas reunions, weddings, and music were identified as three positive triggers frequently related to crying. In his pursuit to improve the understanding of tears, Vingerhoets (2013) classified tears based on their antecedents as:

- Physical pain tears
- Societal pain tears
- Attachment-related pain tears
- Compassionate, empathetic pain tears
- Sentimental or morally based tears (Denckla et al., 2014).

The present review aims to account for various psychological and biological factors that could explain individual differences in crying behavior. Over 30 research papers and articles have been reviewed to understand the complex phenomenon of crying.

Gender Differences in Crying

Van Hemert et al. (2011) conducted a study across 37 different nations and presented that the most striking individual differences in crying proneness and crying frequency is sex difference. Although no significant difference has been observed in weeping frequency between female and male infants (Vingerhoets & Scheirs, 2000), it is well established in various studies that adult women experience frequent crying spells than adult men (Bylsma et al., 2011; Vingerhoets, 2013). Thus, gender differences in crying have been conceptualized to increase with age. Frey (1985) in his book *Crying- The Mystery of Tears*, postulated that

the gap in gender differences in crying begins widening with the onset of menses in girls. However, later on, a study conducted by Tilburg (2002) reported contrasting findings. It presented evidence that the onset of menstruation does not impact frequency of crying. The results indicate that weeping based on gender differences develop before the age of 11. Further, extending the findings of Van Tilburg's (2002) study, Jellesma & Vingerhoets (2012) found that gender differences already existed in middle childhood, i.e., before the age of 9. The study took a leap by exploring the factors that might explain the differences. It was found that girls are also more likely than boys to experience more physical and emotional catharsis after a crying episode. Besides, they also seek frequent support for feelings and more prone to the experience of sadness and somatic complaints compared to boys. The findings of Jellesma & Vingerhoets (2012) further encouraged researchers to explore the phenomenon more thoroughly. Santiago-Menendez & Campbell (2013) explored the likelihood of crying as a response to different feelings, i.e., anger & sadness. The study reported that both males and females reported frequent crying episodes in response to a stimulus that evokes sadness than anger. However, yet again the sex differences reflected a similar pattern, i.e., more in girls than in boys. The study also attempted to highlight the correlates for the tears. A feminine gender role, the intensity of feeling sad, and depression were concluded as predictors of tears in both men and women irrespective of gender.

Individual Differences in Crying

Besides sex differences, literature accounts for several other individual differences operating in the context of crying frequency and crying proneness (Rottenberg et al., 2008; Vingerhoets, 2013). For example, crying frequency is related to alexithymia and coping strategy including self-blame, fantasies, distancing, daydreams, and expression of emotion (Vingerhoets et al. 1993). Few personality characteristics have been repeatedly studied as variables influencing crying frequency and proneness. Empathy and extraversion are linked with higher-end on the continuum of crying proneness for both negative and positive triggers, whereas neuroticism is a predictor of higher crying proneness in response to negative triggers (Rottenberg et al., 2008).

Crying is recognized in the literature as a multifaceted behavior characterized by complex moderators, antecedents, and correlates (Vingerhoets & Scheirs, 2000). Rottenberg et al. (2008) presented a framework proposing heterogeneity in the psychological effects of crying. However, the heterogeneity is perceived to be systematic. For example, an individual is more likely to experience the benefits of crying when criers have not been diagnosed with anxiety or depression; when criers are comfortable in expressing their emotions; during a recall of a past episode of crying; or when the tears stimulating event or problem is perceived as solvable.

Literature suggests that emotions play a determining role in moral and prosocial functioning in an individual. Previous studies have established links particularly between moral and physical disgust as well as between elevation and being moved and prosocial behavior. Consistent with the research, Vingerhoets et al. (2018) reported that both crying proneness and the tendency to experience physical disgust would independently predict self-reported prosocial behavior and moral judgment.

The attachment provides a secure base crucial for children to learn, explore, and relate, and motivation, well-being, and opportunity for the same. It has repeatedly been proved beneficial for stress regulation, resilience, safety, and adaptability. In the light of alleged interpersonal functions, tears have been studied in the light of attachment styles. Laan et al. (2012) conducted two studies investigating the association between attachment styles and tearing in adults. The findings suggested that individuals with dismissive attachment style reported less frequent crying episodes than other groups, and individuals with preoccupied attachment style experienced intense crying spells than the securely attached group. In other words, the individuals with fearful and preoccupied attachment style experience intense negative emotions while crying, whereas the securely attached individuals experience increased crying episodes over positive emotions. Drenger et al. (2017) furthered the investigations by presenting attachment anxiety associated with an exaggerated and emotionally ambivalent crying episode, whereas attachment avoidance relates to a comparatively more negative and restricted experience of crying. Attachment style influences an individual's ability to form relationships ahead in life. In a study, Sung et al. (2009) found that students involved in romantic relationships experience frequent crying spells compared to those who are single.

Besides scientifically establishing the group and individual differences in crying behavior, it is still unclear why these differences exist. Bekker and Vingerhoets (2001) developed a framework defining four broad

factors to understand group and individual differences in crying behavior- (a) degree of exposure to an emotional stimulus; (b) appraisal, i.e., individual differences in the perception of emotional situations; (c) variations in the threshold of crying which is greatly modulated by physical and psychological factors like hormones, stress, or sleep deprivation; and (d) Social acceptance of tears and learned capacity to control tears often influenced by peers, parents and other societal pressures.

Effects of Crying

The conceptualization that crying provides relief from distress, i.e., tears are cathartic, has long been held. However, studies conducted don't provide concrete evidence to substantiate the cathartic function of tears. One possible explanation for the discrepancies encountered in previous studies can be the ever-ranging social contexts of the crying episodes. Bylsma et al. (2008) collected self-report data to evaluate the role of social context and other contextual characteristics in the cathartic function of crying. The research suggested that experiencing resolution of the issue that stimulated crying, receiving social support, and obtaining a fresh perspective of the stimulus are positively associated with cathartic operation. Crying instances accompanied by the experience of shame from tears and suppression of tears minimized or didn't result in the cathartic experience of crying. On further analysis, it was observed that the crying frequency and the urge to cry leads to a decline in mood. The perks of crying rely on the affective characteristics and social environment of the crier (Bylsma et al., 2011).

Crying is postulated as a self-soothing behavior. Gračanin et al. (2014) supported the claim by demonstrating and assessing behavioral, cognitive, and physiological mechanisms that may play a determining role in the association of crying and homeostatic regulation, including mood improvement and relief. Tears maintain biological homeostasis, consciously through self-soothing behaviors such as purposeful breathing and unconsciously through heartbeat regulation (Sharman et al., 2020). Whereas retrospective studies evidence the beneficial effects of crying in terms of mood enhancement, quasi-experimental consistently highlight the negative influence of tears on mood. To provide a better explanation for this paradox, Gračanin et al. (2015) designed a study assessing post crying effects on mood after exposure to emotional movies, both immediately and at a follow-up. The results suggested that initially, mood deteriorates following a crying episode. However, over time the mood levels not just recover but improve following the emotional stimulus.

Crying in response to an emotional stimulus is speculated to serve intrapersonal and interpersonal operations. Intrapersonal operations are expected to facilitate the ability to heal from emotional distress, thereby promoting well-being. Interpersonal functions are posited to have a lasting impact on social functioning. However, despite a dip in empathy, a less anxious/more avoidant attachment type, and a decreased connection with others, well-being remains preserved among tearless people. (Hesdorffer et al., 2018)

Visible tears are also postulated to facilitate helping behavior in others. In a study, Vingerhoets et al. (2016) suggested that felt connectedness and perceived helplessness moderate the willingness to help individuals portrayed as crying tearfully. Further, Picó et al. (2020) designed an experiment wherein participants were exposed to photographs of tearful people and the same pictures with tears digitally erased, along with a brief narrative of their everyday crimes and transgressions. The findings reveal that tears do make transgressors appear more remorseful, reliable, sincere, and kind. However, tears did not have any significant impact on the proposed punishment for the transgression. Besides, subjective labeling of crying as a fake negatively affects the crier's image, regardless of whether tears are genuine or fake (Van Roeyen et al., 2020).

Neurobiological Mechanisms of Tears

There is little knowledge about the underlying neurobiological mechanisms of tears. Van der Veen et al. (2012) examined the effects of 20 mg paroxetine on the tears of healthy, young females as they are exposed to emotional movies. It was observed that emotional crying was significantly inhibited in participants with a single dose of paroxetine. Paroxetine did not have a significant impact on mood and only a minute effect on the response of participants to emotional pictures. Therefore, researchers emphasized in the existence of an underlying physiological mechanism whereby paroxetine alters the crying response. Previous literature has reported evidence suggesting that excessive crying in the absence of emotionally disturbing stimuli is associated with impairment in serotonin function. Holguín-Lew & Bell (2013) describes 7 case studies of patients experiencing tearlessness post selective serotonin reuptake inhibitor (SSRI) treatment. Patients were

unable to cry even in the presence of sad or distressing stimuli that would under normal instances stimulate crying in an individual.

Crying is observed in both human infants and the infants of other animals as a universal vocalization. Currently acceptable and operating neural model for crying holds forebrain structures responsible and involved in the production of tears. However, Newman (2007) presented evidence for the role of the anterior cingulate gyrus in the production of tears as a response to an emotional stimulus. The study also indicated the activation and thus the role of the amygdala and other forebrain structures while responding or addressing the tears of another person.

Psychopathology and Crying

Clinical lore postulates the association of depression with intense and frequent crying spells. To test these postulations empirically, Rottenberg et al. (2002) designed an experiment presenting a standard cry-evoking stimulus to non-depressed and depressed participants, comparing their frequency of crying and the magnitude of crying-related changes in their behavior; emotion experience; and autonomic physiology. Unexpectedly, crying did not characterize differentiation between non-depressed and depressed patients. The absence of significant emotional activation among depressed participants provides a peek into how emotions are dysregulated among depressed patients. Further advancing the investigations, Rottenberg et al. (2008) conducted a study against a non-psychiatric reference group and mood disordered patients on the antecedents, consequences, and frequency of crying behavior. The data indicate that mood disorders plumb the frequency of emotional crying in response to negative triggers as well as possess the capacity to alter the functions of crying behavior. Mood disorders have a far-reaching impact on male crying behavior than females. Further exploring the prevalence of crying behavior in the clinical population, Peter et al. (2019) compared the bipolar personality disorder, non-patients, and cluster C personality disorder patients. The results indicated the prevalence of increased crying episodes among bipolar personality disorder patients resulting from misinterpretation of situations or environmental factors instead of stable traits.

Conclusion

Crying behavior is a widely varied phenomenon among people. Some individuals have a lower threshold of crying, cry more intensely, or experience frequent spells of crying as compared to others. This observation paves the way for various questions, like What factors influence the crying behaviors in individuals? Which factors, is it psychological factors or biological factors that can better explain the phenomenon of crying?

As documented in the review, various themes emerged spanning from biological aspects, gender differences, psychological factors, associations with psychopathology as well as benefits of crying. It can be observed that the interplay of various factors dictates crying behavior, i.e., proneness, frequency, and intensity, in individuals. Psychological factors, such as gender roles (Tilburg et al., 2002; Sharman et al., 2019), empathy (Van Tilburg et al., 2002), extraversion (Rottenberg et al., 2008), and alexithymia (Vingerhoets et al., 1993), coping styles such as distancing (Vingerhoets et al., 1993) and attachment styles (Hendriks, 2005) influence weeping. While, biological determinants of crying involve hormones such as prolactin (higher in women) and testosterone (higher in men) (Collier, 2014).

For some individuals, crying brings a cathartic release of intense emotions. While for others, it increases their vulnerability towards developing psychopathology. An in-depth understanding of neurobiological and psychological mechanisms will shed light on such contrasting effects of crying. Future researchers can undertake empirical investigations exploring personality and sociocultural factors modulating crying behavior across gender. The studies can also investigate crying in light of different psychopathologies. Investigations exploring the phenomenon of crying can help us gain a deeper understanding of psychopathological impairments, human nature, and biological mechanisms.

References

- Bekker, M. H., & Vingerhoets, A. J. (2001). Male and female tears: Swallowing versus shedding?. In *Adult crying. A biopsychosocial approach* (pp. 91-114). Brunner-Routledge.
- Bylsma, L. M., Gračanin, A., & Vingerhoets, A. J. (2021). A clinical practice review of crying research. *Psychotherapy*, 58(1), 133.
- Bylsma, L. M., Croon, M. A., Vingerhoets, A. J., & Rottenberg, J. (2011). When and for whom does crying improve mood? A daily diary study of 1004 crying episodes. *Journal of Research in Personality*, 45(4), 385-392.
- Bylsma, L. M., Vingerhoets, A. J., & Rottenberg, J. (2008). When is crying cathartic? An international study. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(10), 1165-1187.
- Denckla, C. A., Fiori, K. L., & Vingerhoets, A. J. J. M. (2014). Development of the Crying Proneness Scale. Associations among crying proneness, empathy, attachment, and age. *Journal of Personality Assessment*, 96, 619-631
- Drenger, M., Mikulincer, M., & Berant, E. (2017). Attachment orientations and adult crying. *Psychoanalytic Psychology*, 34(3), 311.
- Gračanin, A., Bylsma, L. M., & Vingerhoets, A. J. (2014). Is crying a self-soothing behavior?. *Frontiers in Psychology*, 5, 502.
- Gračanin, A., Vingerhoets, A. J., Kardum, I., Zupčić, M., Šantek, M., & Šimić, M. (2015). Why crying does and sometimes does not seem to alleviate mood: a quasi-experimental study. *Motivation and Emotion*, 39(6), 953-960.
- Hendriks, M. C. P. (2005). On the functions of adult crying: The intrapersonal and interpersonal consequences of tears.
- Hesdorffer, D. C., Vingerhoets, A. J., & Trimble, M. R. (2018). Social and psychological consequences of not crying: possible associations with psychopathology and therapeutic relevance. *CNS spectrums*, 23(6), 414-422.
- Holguín-Lew, J. C., & Bell, V. (2013). “When I Want to Cry I Can’t”: Inability to Cry Following SSRI Treatment. *Revista colombiana de psiquiatria*, 42(4), 304-310.
- Jellesma, F. C., & Vingerhoets, A. J. (2012). Crying in middle childhood: A report on gender differences. *Sex roles*, 67(7-8), 412-421.
- Laan, A. J., Van Assen, M. A., & Vingerhoets, A. J. (2012). Individual differences in adult crying: The role of attachment styles. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 40(3), 453-471.
- Newman, J. D. (2007). Neural circuits underlying crying and cry responding in mammals. *Behavioural brain research*, 182(2), 155-165.
- Peter, M., Arntz, A., Klimstra, T., & Vingerhoets, A. J. (2019). Crying in borderline personality disorder patients. *Psychiatry research*, 273, 100-107.
- Picó, A., Gračanin, A., Gadea, M., Boeren, A., Aliño, M., & Vingerhoets, A. (2020). How visible tears affect observers’ judgements and behavioral intentions: sincerity, remorse, and punishment. *Journal of Nonverbal Behavior*, 44(2), 215-232.
- Rottenberg, J., Bylsma, L. M., & Vingerhoets, A. J. J. M. (2008). Is crying beneficial? Current Directions in Psychological Science, 17, 400 – 404. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8721.2008.00614.x>
- Rottenberg, J., Ceva, A., & Vingerhoets, A. J. J. M. (2008). Do mood disorders alter crying? A pilot investigation. *Depression and Anxiety*, 25, E9 –E15.
- Rottenberg, J., Gross, J. J., Wilhelm, F. H., Najmi, S., & Gotlib, I. H. (2002). Crying threshold and intensity in major depressive disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 111, 302-312.
- Santiago-Menendez, M., & Campbell, A. (2013). Sadness and anger: Boys, girls, and crying in adolescence. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(4), 400.

- Sharman, L. S., Dingle, G. A., Vingerhoets, A. J. J. M., & Vanman, E. J. (2020). Using crying to cope: Physiological responses to stress following tears of sadness. *Emotion*, 20(7), 1279–1291.
- Sharman, L. S., Dingle, G. A., Baker, M., Fischer, A., Gračanin, A., Kardum, I., ... & Vanman, E. J. (2019). The relationship of gender roles and beliefs to crying in an international sample. *Frontiers in psychology*, 10, 2288.
- Sung, A. D., Collins, M. E., Smith, A. K., Sanders, A. M., Quinn, M. A., Block, S. D., & Arnold, R. M. (2009). Crying: experiences and attitudes of third-year medical students and interns. *Teaching and learning in medicine*, 21(3), 180-187.
- Van Hemert, D. A., van de Vijver, F. J., & Vingerhoets, A. J. (2011). Culture and crying: Prevalences and gender differences. *Cross-Cultural Research*, 45(4), 399-431.
- van Roeyen, I., Riem, M. M. E., Tončič, M., & Vingerhoets, A. J. J. M. (2020). The damaging effects of perceived crocodile tears for a crier's image. *Frontiers in Psychology*, 11, 172.
- Van Tilburg, M. A., Unterberg, M. L., & Vingerhoets, A. J. (2002). Crying during adolescence: The role of gender, menarche, and empathy. *British Journal of Developmental Psychology*, 20(1), 77-87.
- Van der Veen, F. M., Jorritsma, J., Krijger, C., & Vingerhoets, A. J. (2012). Paroxetine reduces crying in young women watching emotional movies. *Psychopharmacology*, 220(2), 303-308.
- Vingerhoets, A., Hoevenaar, N., & Gračanin, A. (2018). Tears and Disgust: Emotional Basis of Our Moral Compass?.
- Vingerhoets, A. J. J. M., van de Ven, N., & van der Velden, Y. (2016). The social impact of emotional tears. *Motivation and Emotion*, 40, 455–463.
- Vingerhoets, A. J. J. M. (2013). *Why only humans weep. Unraveling the mysteries of tears*. Oxford, UK: Oxford University Press
- Vingerhoets, A. J. J. M., & Scheirs, J. (2000). Sex differences in crying: Empirical findings and possible explanations. *Gender and emotion: Social psychological perspectives*, 2, 143-165.
- Vingerhoets, A. J. J. M., Van den Berg, M., Kortekaas, R. T., Van Heck, G. L., & Croon, M. (1993). Weeping: Associations with personality, coping, and subjective health status. *Personality and Individual Differences*, 14, 185–190.
- Why we cry. (2021). Retrieved 26 March 2021, from <https://www.apa.org/monitor/2014/02/cry>

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

EDUCATIONAL PSYCHOLOGISTS IN PAKISTAN: BREAKING DOWN BARRIERS TO LEARNING

Saleha BIBI¹ & Aneela Maqsood²

¹Clinical Psychologist, ABA Therapist & Researcher, Army Special Education Academy, Rawalpindi Pakistan.

²Head of Department, Fatima Jinnah Women University, Pakistan

ABSTRACT

Educational psychology is the application of psychological principles and techniques to the education of children. Drawing upon its own knowledge base and that of related fields, including clinical **educational** psychology focuses on the individual study of children's learning and adjustment primarily in educational settings. **Educational** psychology originated in the late nineteenth century. Its origins are closely connected to those of special education, clinical psychology, the rise of psychological science, the development of psychoeducational tests, and the implementation of special education programs in response to the needs of atypical children required to attend school under state compulsory attendance laws. The major roles and functions of practicing educational psychologists include psychoeducational assessment, consultation, interventions, research and evaluation, in-service education, and administration. Ideally in Pakistan educational psychologist should function the same but unfortunately due to many social, economic, political and financial issues very few school have hired educational psychologists. Even there educational psychologist are not working properly due to lack of resources. In Pakistan school psychologists are mainly working on assessment, interventions and counseling of parents. In Pakistan no educational institute give any certification or professional degree in educational psychology so this factor is also important when we talk about the role of school psychologist in Pakistan. Pakistan is increasingly becoming more interconnected. This globalization highlights the need for highly trained mental health professionals to address trauma, addiction, depression, academic and career concerns in clinics, hospitals, schools, and universities. Educational Psychology is one of those areas which are needed to be developed and should be strengthened in the country like Pakistan so that youth and competent human resource should be given the right direction in which they should prevail and should enhance and polish there career in the fields of their interest and expertise.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

MINDFULNESS-BASED POSITIVE BEHAVIOR SUPPORT FOR REDUCING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG PARENTS OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER: A Mini REVIEW

Saleha BIBI¹ & Aneela Maqsood²

¹*Clinical Psychologist, ABA Therapist & Researcher, Army Special Education Academy, Rawalpindi Pakistan.*

²*Head of Department, Fatima Jinnah Women University, Pakistan*

ABSTRACT

Parenting is always very challenging and demanding but parents of special need children experience more distress as compare to the parents of typically growing children. Persistent illness of their child, society attitude, social isolation and anxiety about their child's future contribute to their distress and this distress affects many important area of their life including social functioning, occupational life and their marital relationships. Aim of this systematic review was to examine the efficacy of evidence based mindfulness interventions for reducing psychological distress among parents of special need children. 10 empirical research studies having independent samples were reviewed. Extraction Performa was developed to exact all the relevant information from research studies according to the research questions. Inclusion and exclusion criteria were established before data search. Initially 38 research studies were gathered but after initial screening 28 research studies were excluded at different levels of studies selection. This review identified some methodological limitations of the studies selected for review and some search gaps in the area of mindfulness training for reducing stress among parents of ASD children.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

IMPACT OF COVID-19 STRESS AMONG CAREGIVERS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS: A QUALITATIVE STUDY

Saleha Bibi*; Bisma Makhdoom*

**Army Special Education Academy, Rawalpindi Pakistan*

ABSTRACT

COVID-19 has affected everyone of us. The aim of the present study was to explore the impact of COVID-19 stress among caregivers of children and adolescents and to investigate ways by which caregivers are dealing with stress caused by COVID-19. Data collection method of present study was interviews which come under qualitative research paradigm. Researcher used structured interview guideline while conducting interviews with parents. The role of moderator in discussion was minimal to get unbiased results. Questions of the interview guidelines were carefully formulated with the help of experts. Caregivers of 10 children and adolescents were approached individually. After taking inform consent, interviews were started. Data was collected while considering inclusion and exclusion criteria of our study. Parents were made sure that data collected from them will be kept confidential and will be used for research purpose only. During analysis of the focus interviews, different themes were generated. Categories having same responses were formed and common themes were dig out from interview content. Results of our study concluded that caregivers of children have much higher chances of suffering from COVID-19 stress. Social distancing and lockdown has worsen their level of stress. Keeping their child within home seemed most difficult task for parents. COVID-19 stress has effected them personally too and has bad effect on their relationships with their relatives and friends. Some of the parents also stated that COVID-19 has some positive impact on their lives as spend much time with their children and explored positive dimensions of the personality. Parents also reported how they are dealing with COVID-19 stress and what consequences COVID-19 stress is going to have in their personal lives.

Keywords: COVID-19 stress, Parents, Special Need Children.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON BODY IMAGE AND SELF-ESTEEM

Kaavya Nayyar*, Tamanna Saxena**

**Student, Amity Institute of Psychology and Allied Sciences, Noida, India.*

***Asst. Prof., Amity University, Faculty, Amity Institute of Psychology and Allied Sciences, Noida, India.*

ABSTRACT

Body image is the way an individual sees himself/herself. Self-esteem is the overall sense of one's worth. Social media platforms have put down a certain "criterion" that an individual must meet. People must have certain body type to get accepted by others. This study was conducted to check the impact of social media on body image and self-esteem. Social media can have both positive as well as negative impact on the youth but it has more cons than pros. The sample consisted of 60 young adults (30 males and 30 females). Approximately 35-40 research papers, articles, newspaper articles and a few books were referred to. The psychometric tools including body image questionnaire, Rosenberg self-esteem scale and social networking time use scale (SONTUS) were used. The result showed that there is an impact of social media on body image and self-esteem but it is relatively higher in females than males. Females struggle more with their body type since there are so many posts related to the "perfect figure" that one must have which further declines their self-esteem whereas in males they also must maintain a certain physique to get accepted by the youth. Both the gender face body image and self-esteem issues because of social media. The youth engage in social media regularly and due to the posts of influencers promoting to have certain figure, it directly impacts them. Nowadays, body positivity is also promoted on social media but it doesn't change the fact that body shaming is still present and people do different kind of things to get the ideal body type and maintain their appearance.

Keywords: Social media, body image, self-esteem, youth adults, self-esteem questionnaire, SONTUS, body image questionnaire.

INTRODUCTION

Social media is a growing platform where individuals post regarding the things they like. It is a platform where each and every individual expresses themselves without hesitating. In this world people rely on social media more than they rely on themselves. Social media has its own advantages and disadvantages. If people use this platform in a good way, it can do wonders but if they use in the opposite way it has various consequences. Social media can help communicate with the entire world by connecting individuals together. Various platforms like Instagram, Facebook, Twitter, LinkedIn etc., are ways for individuals to connect, post and share what they want.

Social media has an impact on body image and self-esteem. Body image is the way a person sees his or her own body. Self-esteem is the overall sense of one's self worth. Models, influencers and various standards set by the society has given a hard time to each and every individual. Having a size zero figure, beautiful face, how to act according to the given standard etc., are promoted on social medias which makes it hard for individuals to live by. Social medias have a detrimental impact on individuals as through such platforms there are many people who can comment anonymously and shame people on how they look and make hateful comments about them. Models who post pictures set a standard and make people insecure about their own body image. They start comparing themselves with models and they feel inferior about the way they look and how they are. It impacts their lifestyle and effect their health automatically. People try to look a certain way and their main focus becomes to look good even though if they have to face many difficulties, they will as their goal only becomes to be a certain type. They don't care about whether it is impacting them or not but only that they have to look good every time. Social medias have put certain expectations that everybody wants to achieve but in reality, it's not even close to possible. Girls should have zero size figures, must be under 50 kgs, they must have no body hair, act in a poised manner and sitting in proper postures,

etc., whereas boys should have a good physique, must be tall, handsome, etc., are some unrealistic expectations set by the society and promoted by the social media.

Such unrealistic expectations make the individual feel insecure about themselves and makes their self-esteem low. They start doubting their own self and start depreciating and blaming themselves of looking the way they are. What people post on social media and how they look becomes their world and they start engaging in various ways to harm themselves. The harm can be both ways violent as well as non-violent. Many people can develop various mental health issues or disorders due to such things like depression, anxiety, eating disorders- anorexia, binge-eating, bulimia etc., which may impact them psychologically as well as physically.

Nowadays, social media promotes body positivity and helps individual improve themselves and it promotes them in a healthy way in order to be fit and happy and not to maintain the perfect figure. People posting expectations v/s reality, real and reel life helps people to acknowledge that the world isn't all sunshine and rainbows. If individual's focus on being fit and happy, it will directly boost their self-esteem and confidence. They will start looking and feeling good. Promoting body positivity will also help them improve their psychological and physical well-being. Posting things, the way they are without filters will help them to see things with more clarity.

REVIEW OF LITERATURE

Köse and Dogan (2019), conducted a study on the relationship between social media addiction and self-esteem among Turkish university students. The aim of this study is to point the psychological dimensions of social media addiction in young adults, to means their significance, and to supply scientific proofs for the literature, which are needed. In processing the data, normality tests are applied. Women are more hooked in to social media for the needs of mood modification and being occupied. Social media addiction levels increase alongside increases within the number of Instagram followers. Additionally, fake account owners and stalkers are more hooked in to social media than others. Meanwhile, a moderate, indirect correlation exists between self-esteem levels and social media addiction. The coefficient of correlation increases for users who have quite 500 followers within the categories of relapse and conflict.

Pecino and Gavilán (2019), conducted a study on Likes and problematic Instagram use: the moderating role of self-esteem. The aim of this study is to expand current literature by analyzing the influence of likes and self-esteem on Instagram problematic use and therefore the moderating role of self-esteem within the relationship between likes and problematic use. Participants were 244 teenagers. Multivariate analysis with Process macro for SPSS evidence the impact of likes on problematic use and therefore the moderating role of self-esteem, serving as a protective factor, in order that the impact of likes expands on problematic use is lower in participants with higher self-esteem as compared to those with lower self-esteem. Results open the door for future research also as for intervention efforts to profit from social network use, while reducing teen's problematic use.

Fardouly and Holland (2018) conducted a study on social media: The effect of attaching disclaimer-type labels to idealized social media images on women's body image and mood where online experimental study examined the impact of viewing disclaimer comments attached to idealized social media images on 18- to 25-year-old American women's (N = 164) body dissatisfaction, mood, and perceptions of the target. Furthermore, this study also tested whether thin ideal internalization or appearance comparison tendency moderated any effect. Viewing idealized images taken from social media had a negative influence on women's body image, with or without the presence of disclaimers. Disclaimer comments also had no impact on women's mood. They did, however, impact perceptions of the target, with women forming a less positive impression of the target if she attached disclaimer comments to her social media images. Thus, the results of this study suggest that the utilization of disclaimer comments or labels on social media could also be ineffective at reducing women's body dissatisfaction.

Fardouly and Vartanian (2016) conducted a study on Social media and body image concerns: Current research and future directions that gives studies on social media and body image. Correlational studies consistently show that social media use (particularly Facebook) is said with body image concerns among young women and men, and longitudinal studies suggest that this relation may strengthen over time. Additionally, appearance comparisons play a task within the relationship between social media

and body image. Experimental studies, however, suggest that short exposure to one's own Facebook account doesn't negatively impact young women's appearance concerns. Further longitudinal and experimental research is required to seek out out which aspects of social media are most harmful to people's body image concerns. Research is additionally required on more diverse samples also as other social media platforms (e.g., Instagram).

Lewallen and Morawitz (2016) conducted a study on Pinterest or thinterest?: Social comparison and body image on social media where Social media became increasingly popular mechanisms for communication. Past research suggests a link between using social media, upward social comparison, and negative affect. This online experiment folks women (N = 118) takes a media psychology approach to understanding how fitness images on the social networking website Pinterest contribute to social comparison also as intentions to interact in extreme weight-loss behaviours. Findings suggest that individuals who follow more fitness boards on Pinterest are more likely to report intentions to interact in extreme weight-loss behaviours. Additionally, endorsement of a perfect human body type was positively associated with both social comparison and intentions to interact in extreme weight-loss behaviours. Findings are discussed in light of social comparison theory, and suggestions are made are made for future experimental work.

METHODOLOGY

The Purpose of the Study

This study was conducted on population of 60 samples (30 males and 30 females) to understand whether there is a significant difference in self-esteem, body image and social media usage among males and females. with the help of 3 standardized questionnaires namely, Rosenberg Self-esteem Questionnaire, Body Image Scale and Social Networking Time Use Scale (SONTUS). After collecting the data, a comprehensive scrutiny of their responses was done, to support the study.

Hypothesis

- 1) There will be a significant difference in self-esteem among males and females.
- 2) There will be a significant difference in body image among males and females.
- 3) There will be a significant difference in social media usage among males and females.

Ethical Issues

The study was conducted by keeping in mind regarding the confidentiality of the demographics and the responses of the subjects. The research was conducted after getting their consent.

Research Methods

Data was collected from the 60 samples (30 males and 30 females). They were asked to do the questionnaire when they have time and answer the questions honestly so that there's no discrepancy in the result. Standardized questionnaires were used to get their responses, namely, Rosenberg Self-esteem Questionnaire, Body Image Scale and Social Networking Time Use Scale (SONTUS).

RESULT AND DISCUSSION

Social media is a huge platform where people can do and say whatever they want. Everything is one click away. Social media has a huge impact on today's youth and the coming generations. People post whatever they like and want but all they need is validation from the outside world. To seek validation, they try to do whatever there is on trend and they don't care about themselves but how they look at others. Body image is the way an individual perceives his/her body. Self-esteem is the overall sense of one's worth. Social media has a great impact on body image and self-esteem. People posting about their body, talking about it via social media has a detrimental impact on an individual's physical as well as psychological well-being. People maintaining their body not because of their health but to get validation is very wretched. Social media has its

own drawbacks. People troll each other, make others feel miserable about how they look and how their bodies and they also abuse each other via various platforms and this eventually leads to lower body image and lower self-esteem.

People who have low body image and self-esteem are chiefly because of social media. Influencers, models, actors etc., post pictures which is full of perfection makes people doubt their worth and how they look externally.

To conduct the study, 60 samples were taken (30 males and 30 females) and they were told to fill all the 3 questionnaires namely, Rosenberg Self-esteem Questionnaire, Body Image Scale and Social Networking Time Use Scale (SONTUS).

To study the current topic, 30-40 research papers, articles, newspaper were reviewed. The research showed that females are more prone to have body image issues and low self-esteem because of social media than males. Whatever people post on such platforms effects females more physically as well as psychologically. The expectations of how to look and present oneself is unrealistic and it's hard for them to cope up. All this can also contribute for an individual to develop anxiety or fear or even cause depression.

The results of t test also showed that

For Rosenberg self-esteem scale, conducted on males and females, the t-value is 1.6793. The p-value is .049237. The result is significant at $p < .05$. This means that there is a significant difference in the level of self-esteem among males and females. Thus, the hypothesis formed is true.

For body image scale, conducted on the same sample of males and females, the t-value is 1.6041. The p-value is .057062. The result is not significant at $p < .05$. This means that there is no significant difference between the males and females in context of level of body image. Thus, the hypothesis formed is not true.

For Social Networking Time Use Scale, conducted on males and females, the t-value is -1.93401. The p-value is .028998. The result is significant at $p < .05$. This means that there is a significant difference in the level of social media usage among males and females.

Thus, the hypothesis formed is true.

In the Rosenberg's self-esteem scale, males obtained a mean of (M)= 27.14 and SD= 6.96 which interprets as an AVERAGE score, and the females obtained 24.06 and 6.94 as the mean score and the SD which is also an average score. In the Body Image Questionnaire, males obtained a mean of (M)= 59.94 and SD= 7.14 which interprets as an AVERAGE score, and the females obtained 57.17 and 5.94 as the mean score and the SD which is also an average score. In SONTUS, males obtained a mean of (M)= 12.64 and SD= 3.74 which interprets as an AVERAGE score, and the females obtained 14.5 and 3.60 as the mean score and the SD which interprets an average to high score.

The scores in the result evidently show that those individuals who have a high social media usage may have an average or low level of self-esteem and body image. Those who have a low social media usage may have a high or an above average level of self-esteem and body image.

In terms of the gender differences, although the mean scores of both males and females are nearly same and interpret the average level but the females have been found to be slightly more impacted by social media in comparison to the males.

CONCLUSION

There is a need of more empirical research to be done in this area. For the current study, 30-40 research papers, articles, newspaper were reviewed. The research showed that females are more prone to have body image issues and low self-esteem because of social media than males. The social media has shown both physical and psychological impacts on the individuals and the females are more likely to get impacted. The scores in the result evidently reflect upon the interpretation that those who have a high social media usage may have an average or low level of self-esteem and body image, while, those who have a low social media usage may have a high or an above average level of self-esteem and body image. On the basis of the gender

differences, although the mean scores of both males and females are nearly same and interpret the average level but the females have been found to be slightly more impacted in terms of their level of self-esteem and body image by social media in comparison to the males. The t-scores identified that there is a significant difference in social media usage and level of self-esteem among males and females while there is no significant difference in body image among the same samples of males and females.

REFERENCES

- Andreassen and Pallesen (2017), The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey, *Addictive behaviors*, 64, 287-293.
- Andsager (2014), Research directions in social media and body image, *Sex Roles*, 71 (11-12), 407-413.
- Bergstrom and Malheim (2009), Media comparisons and threats to body image: Seeking evidence of self-affirmation, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 28 (2), 264-280.
- Burnette and Mazzeo (2017), "I don't need people to tell me I'm pretty on social media:" A qualitative study of social media and body image in early adolescent girls, *Body Image*, 23, 114-125.
- Burrow and Rainone (2017), How many likes did I get?: Purpose moderates links between positive social media feedback and self-esteem, *Journal of Experimental Social Psychology*, 69, 232-236.
- Cohen and Blaszczynski (2015), Comparative effects of Facebook and conventional media on body image dissatisfaction, *Journal of eating disorders*, 3 (1), 1-11.
- Fardouly and Halliwell (2015), Social comparisons on social media: The impact of Facebook on young women's body image concerns and mood, *Body image*, 13, 38-45.
- Fardouly and Holland (2018), Social media is not real life: The effect of attaching disclaimer-type labels to idealized social media images on women's body image and mood, *New media & society*, 20 (11), 4311-4328.
- Fardouly and Vartanian (2016), Social media and body image concerns: Current research and future directions, *Current opinion in psychology*, 9, 1-5.
- Grabe and Hyde (2008), The role of the media in body image concerns among women: a meta-analysis of experimental and correlational studies, *Psychological bulletin*, 134 (3), 460.
- Harman and Lindsey (2005), Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression, *CyberPsychology & Behavior*, 8 (1), 1-6.
- Hawi and Samaha (2017), The relations among social media addiction, self-esteem, and life satisfaction in university students, *Social Science Computer Review*, 35 (5), 576-586.
- Holmstrom (2004), The effects of the media on body image: A meta-analysis, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48 (2), 196-217.
- Jan and Ahmad (2017), Impact of social media on self-esteem, *European Scientific Journal*, 13 (23), 329-341.
- Jung and Lennon (2003), Body image, appearance self-schema, and media images, *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 32 (1), 27-51.
- Kircaburun (2016), Self-Esteem, Daily Internet Use and Social Media Addiction as Predictors of Depression among Turkish Adolescents, *Journal of Education and Practice*, 7 (24), 64-72.
- Köse and Dogan (2019), The relationship between social media addiction and self-esteem among Turkish university students, *Addicta Turk. J. Addict*, 6, 175-190.
- Lee and Choi (2014), Social media use, body image, and psychological well-being: A cross-cultural comparison of Korea and the United States, *Journal of health communication*, 19 (12), 1343-1358.
- Lewallen and Morawitz (2016), Pinterest or thinterest?: Social comparison and body image on social media, *Social Media+ Society*, 2 (1).

- Meeus and Beullens (2019), Like me (please?): Connecting online self-presentation to pre-and early adolescents' self-esteem, *New Media & Society*, 21 (11-12), 2386-2403.
- Pecino and Gavilán (2019), Likes and problematic Instagram use: the moderating role of self-esteem, *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22 (6), 412-416.
- Pepin and Endresz (2015), Facebook, Instagram, Pinterest and co.: body image and social media, *Journal of Eating Disorders*, 3 (1), 1-1.
- Russello (2009), The impact of media exposure on self-esteem and body satisfaction in men and women, *Journal of Interdisciplinary Undergraduate Research*, 1 (1), 4.
- Vogel and Rose (2014), Social comparison, social media, and self-esteem, *Psychology of Popular Media Culture*, 3 (4), 206.
- Williams and Ricciardelli (2014), Social media and body image concerns: Further considerations and broader perspectives, *Sex roles*, 71 (11-12), 389-392.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON CHILDREN'S HEALTH IN SINDH-PAKISTAN

Maqsood Zia Shah*, Anwar Ali Shah G. Syed, Maqsood Zia Shah***, Faiz Muhammad Shaikh******

**Dr., PVC- Shah Abdul Latif University Khairpur Mirs-Campus Ghotki*

***Dr., Professor Emeritus, IBA-University of Sindh Jamshoro*

****Dr., PVC- Shah Abdul Latif University Khairpur Mirs-Campus Ghotki*

*****Dr., Chairman and Associate Professor, SZABAC-Dokri*

ABSTRACT

The current research investigates the Impact of COVID-19 Pandemic on Children's health in Sindh-Pakistan. Data were collected from 1000 respondents from five districts i.e. Larkana, Shikarpur, Jacobabad, Kashmore and Sukkur. A structural questionnaire was developed for the reliability and validity of Data. It was revealed that 69 percent of the children age between 3 years to 7 years were found mentally disturbed and in most cases due to lockdown and unavailability of food they suffered a lot. Findings of the study revealed that 75 percent of the children's were in under stress of COVID-19 because more than 20 percent of the children's parents died due to COVID-19.

Key Words: COVID-19, Pandemic, Children's health, Sindh

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC CHILDREN MENTAL STRESS IN SINDH

Suleman G.Abro*, Ghulam Ali Jariko, Muhammad Ismail Kumbhar***,
Faiz Muhammad Shaikh******

**CEO SWAFCO Sindh*

***Dr., Director SDSC, University of Sindh Jamshoro*

****Dr., Pro. & Chairman, Deptt: of Agri. Edu. Extension, Sindh Agriculture University Tando jam*

*****Dr. Chairman, Deptt: of Agri. Economics, SZABAC-Dokri*

ABSTRACT

The current research investigates the Impact of COVID-19 Pandemic on Children's mental stress health in Sindh-Pakistan. Data were collected from 2000 respondents from five districts i.e. Ghotki, Shikarpur, Jacobabad, Kashmore and Sukkur. A structural questionnaire were developed for the reliability and validity of Data. It was revealed that 70 percent of the children age between 5 years to 10 years were found mentally district and ill due to COVOD-19 Pandemic and it was reported in many districts that children were found mentally shocked because they lost their beloved family members who died due to COVID-19 Pandemics. It was further reported that in few cases children's were bagging due to unavailability of food for their families.

Key Words: COVID-19, Pandemic, Children's health, Sindh

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLELERİN SPORA YÖNELİKGÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Dilara Almıla Kaynak¹ Munise Duran²

¹*Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9473-8852>*

²*Dr, Öğrt. Üyesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Malatya, Türkiye, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-8912-2669>*

ÖZET

Çocuk dönemi büyüme ve gelişimin en hızlı olduğu dönemlerden biridir. Bu dönemde çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve motor gelişimleri birbirleri ile ilişkili bir şekilde hızlıca değişmekte ve gelişmektedir. Bu gelişim alanlarını olumlu olarak destekleyen faaliyetlerden bir despondur. Öğrenmenin ve eğitimin başladığı ilk yer çocuğun ailesidir. Bu bağlamda çocuğun gelişimini destekleyen spora karşı ailelerin bakış açısı son derece önemlidir. Bu çalışmada okul öncesi dönemde çocukları bulunan ailelerin spora yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ebeveynlerin erken çocukluk döneminde çocuklarını sporayönlendirip yönlendirmedikleri, çocuklarını spora ne amaçla yönlendirdikleri ve sportif faaliyetlerin çocukları üzerindeki olumlu etkileri ile ilgili düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Malatya’da yaşayan, okul öncesi dönemde (36-72 ay) çocuğu bulunan 21 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, nitel araştırma yönteminde kullanılan web tabanlı anket formu ile toplanmıştır. Anket formlarından elde edilencevaplar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Ailelerin okul öncesi dönemde spor ile ilgili görüşlerinin tanımlanmasında elde edilen kodlara ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımları hesaplanarak tablolar şeklinde aktarılmıştır. Araştırmanın sonucunda ailelerin görüşlerine göre okul öncesi dönemde çocukların spor etkinliklerine yönlendirilmesinin, onların zihinsel/sosyal/bedensel olarak farklı alanlardaki gelişimlerini olumlu etkilediği belirlenmiştir. Aileler en çok sporun fiziksel etkilerinden kas ve boy gelişimi üzerinde durmuşlar ve ayrıca biriken fazla enerjilerinin atılmasında faydalı bulmuşlardır. Aileler çocuklarını spor dallarındandaha çok jimnastik ve yüzmeye yönlendirmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Aile, spor, çocuk, spor ve fiziksel aktivite, okul öncesi eğitim.

ANALYSIS OF FAMILIES 'OPINIONS ABOUT SPORTS DURING THE PRE-SCHOOLPERIOD

ABSTRACT

Childhood is one of the fastest periods of growth and development. During this period, children's social, emotional, cognitive and motor developments rapidly change and develop in an interrelated manner. Sport is one of the activities that support these development areas positively. The first place where learning and education begins is the child's family. In this context, the perspective of the families towards the sport that supports the development of the child is extremely important. In this study, it was aimed to examine the opinions of families with children in pre-school period towards sports. For this purpose, it was tried to determine whether the parents directed their children to sports in early childhood, for what purpose they directed their children to sports and the positive effects of sports activities on their children. The study group of the research consists of 21 parents who live in Malatya and have children in pre-school period (36-72 months). The data of the study were collected by a web-based questionnaire form used in qualitative research method. The answers obtained from the questionnaire forms were analyzed by content analysis method. The frequency and percentage distributions of the codes obtained in defining the opinions of the families about sports in the preschool period were calculated and transferred in the form of tables. As a result of the research, according to the opinions of the families, it was determined that directing children to sports activities in the preschool period positively affects their mental / social / physical development in different areas. Families mostly focused on the physical effects of sports, muscle and height development, and also found it useful in removing their excess energy. Families directed their children to gymnastics and swimming

rather than sports.

Keywords: Family, sport, children, sports and physical activity, preschool education.

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim, doğumdan başlayarak ilkökul döneminde sonlanan çocukluk yıllarını kapsayan 0-72 ay çocukların bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre imkanları sunan, çocukların bütün gelişimlerini toplumun kültürel normları ve özelliklerini baz alarak şekillendiren bir eğitim sürecidir. Erken çocukluk eğitimi olarak da anılan bu eğitimin alanı, çocuğun doğumundan, ilkökula başladığı zamana kadar geçirdiği süredir (Haşıl Korkmaz, Apaydın, Çelebi, 2000; Akt, Haşıl Korkmaz, Öztürk Kuter, 2010). Döllenme ile başlayıp ölüm ile son bulan süreçte canlıların yaşamış olduğu toplumsal, zihinsel, duygusal ve fiziksel farklılaşmalar “gelişim” olarak adlandırılırken, vücut ağırlığı, boy gibi alanlarda meydana gelen değişimler “büyüme” olarak adlandırılmaktadır (Hasırcı ve diğerleri, 2009; Akt, Şahin, Şahin, 2020).

Okul öncesi dönem gelişimdeki kritik zaman dilimidir. Buna bağlı olarak çocukların ileriki dönemdeki yaşantıları üzerinde etkili olmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocuklar hızlı bir şekilde büyüme ve gelişim gösterirler (Bredekamp, 2015; UNICEF, 2003; Akt, Tunçeli & Zembat, 2017). Temel olarak beş farklı gelişim alanı mevcuttur; bilişsel, dil, sosyal- duygusal, fiziksel, psikomotor beceriler olarak gruplara ayrılmışlardır (Özer ve Özer, 2006; Akt, Ulutaş, Demir & Yayan, 2017). Bu alanlar birbirinden bağımsız şekilde gruplandırılmış olsa da birbiri üzerinde etkiler meydana getirmektedirler (Dordic ve ark., 2016; Akt, Güven, 2017). Çocukların dünyayı özümseyip anlamlandırmalarında fiziksel deneyimler çok önemlidir. Bu nedenle motor gelişim, bilişsel gelişim ve algısal gelişim birbirlerini etkilemektedir (Yıldız, Çetin, 2018).

Bu kapsamda motor gelişimi; doğum öncesi süreçte başlayıp ömür boyu devam eden, fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimiyle bağlantılı şekilde istemsel olarak hareketlilik kazanma olarak nitelendirebiliriz (Güven, 1979; Akt, Haşıl Korkmaz, Erol, 2003). Okul öncesi dönemde bulunan çocuklar aynı zamanda hareketlidirler, sportif beceriler kazanabilmeleri için temel hareketler döneminde bulunurlar (Güven, 2017). *Temel hareketler dönemi*; 2-6 yaş arasını kapsamaktadır. Motor gelişim açısından aktif bir dönemdir. Lokomotor, dengeleme ve manipülatif beceriler gelişim gösterir, bu becerilerin gelişimi spor etkinlikleri için temeli oluşturur. (Bayhan, Artan, 2004). Bu dönem üç evreden meydana gelmektedir. *Başlangıç evresi*; 2-3 yaş arasını kapsamaktadır, lokomotor, manipülatif, dengeleme becerilerinin başlangıcını içerir. *İlk evre*; 4-5 yaş arasını kapsamaktadır ve geçiş evresidir, kontrollü ve ritmik davranışları içerir (Topkaya 2004). *Olgunluk evresi*; 5-7 yaş arasını kapsamaktadır, hareketler mekanik olarak yeterli, koordineli ve kontrollüdür. 6 yaş çocuğu temel hareket becerilerinde olgunluk düzeyine erişmiştir (Cratty, 1979; Cowden, Torrey, 2007; Gallahue, 1982; Akt, Güven, 2017). Temel hareketlerin iyi düzeyde başarılmasının en etkili yöntemi, çocuğa deneyim ve alıştırma imkanı sunan çevreyi sağlamaktır (Haşıl Korkmaz ve Erol, 2003).

Çocukların büyüme ve gelişimi devam ederken kişilik oluşumu ve birey olma serüveni de devam eder. Bu süreçleri sağlıklı ve dengeli geçirebilmeleri, yaşlıları ve çevresi tarafından, kabulün gerçekleşmesinde, sergiledikleri davranış biçimlerinin olumlu olması çok önemlidir. Sağlıklı gelişim döneminde önem içeren faktörlerden biride sportif faaliyetlerdir (Samarasinghe, Khan, McCabe & Lee, 2017; Akt, Yıldız ve Çetin, 2020).

Spor günümüzde, insanların çeşitli amaç doğrultusunda kurallar gereğince uyguladıkları fiziksel aktiviteler olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin profesyonel şekilde veya vakitlerini değerlendirmek amacıyla katıldıkları futbol, basketbol ve yüzme gibi faaliyetler spor tanımı çerçevesinde yer almaktadır. Belirtilen faaliyetler belirli amaçlar çerçevesinde ve ilgili spor dalının kuralları göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir (Yüksel, Hekim, Gürkan, 2014; Akt, Hekim, 2016). Günlük hayatta “spor yapmak” şeklinde anılan fiziksel aktivite, kas ve eklemlerin kullanılarak enerji harcaması ile gerçekleşen, kalp ve solunum hızını artıran ve farklı şiddetlerde yorgunlukla sonuçlanan egzersiz, oyun ve gün içerisinde yapılan aktivitelerin bütününe verilen isimdir. Baltacı ve Düzgün ise fiziksel aktiviteyi, enerji dengesi ve ağırlığın kontrolü için enerji harcaması olarak nitelendirmektedirler (Baltacı ve Düzgün, 2008; Akt, Şentürk 2014). Spor ise, bireyin hareket etme güdüsünün giderilmesi, eğlenme, oyun, neşelenme, sosyalleşme, statü elde etme ve daha birçok sebepten dolayı seçilebilen, meslek olarak tercih edilen bir alan; bireysel veya grupla yapılan ve genellikle yarışmaya içeren, kurallı şekilde uygulanan bedensel aktivitelerin bütünüdür (Heper, 2012, Akt; Özyürek, Özkan, Begde, Yavuz, 2015).

Günümüzde şehir merkezlerinde çocuklar enerjilerini atabilecekleri sportif etkinlikler için alan bulamamakta bundan dolayı evde televizyon ve bilgisayar ile zaman harcamakta ya da kriterlere uygun olmayan oyun alanlarında vakit geçirmek durumunda kalmaktadırlar (Yücel v.d.,2015). Toplumumuz toplumsal anlayıştan uzaklaşarak bireysel anlayışa doğru kaymaktadır, Bunun sonucu olarak insanlarla olan paylaşım ve iletişim azalarak kaybolmakta ve buna bağlı olarak insanlara olan güven ortadan kalkmaktadır, Çocuklar açık alanlarda yeterli vakit geçirme imkanı bulamamaktadır (Hortaçsu,2012; Akt, Tezel Şahin, Yüksek Usta, 2016).

Spor, kişinin sosyal ortamlarda vakit geçirmesini sağlayan sosyal aktivite olması nedeniyle, insanların sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır. Kişiler spor etkinlikleri sayesinde farklı gruplarla iletişim kurmaktadır. Spor sayesinde insanlar farklı mekanlar, kişiler, fikirler görebilme imkanı bulurlar ve karşılıklı etkileşimde bulunurlar. Bu sayede spor aracılığıyla, arkadaşlıklar kurulur, sağlamlaşır ve sosyalleşme sağlanmış olur (Yetim, 2005; Akt, İlhan, 2008). Spor etkinlikleri sayesinde kişiler kendilerinin ve başkalarının yeteneklerini idrak etmeyi, eşit koşullarda yarışmayı ve yarışma ahlakını, mağlubiyeti kabullenmeyi, başkalarını tebrik etmeyi, mütevazı olmayı, yardıma ihtiyacı olanlara destek sağlamayı, doğayla ve zamanla yarışarak zamanını verimli kullanmayı ve kurallara uygun hareket etmeyi öğrenir (Öztürk, 1989; Akt, Kuter ve Öztürk Kuter, 2012).

Birçok olumlu davranış, tutum ve alışkanlıkların ana yapısı okul öncesi dönemde kurulmaktadır. Spor yapma alışkanlıklarının kazanılması da okul öncesi eğitim kurumlarında yer alan etkinliklerle sağlanmakta yaşamın ilerleyen zamanlarında da devam etmektedir (Tezel Şahin, Yüksek Usta,2016).

Çocuğun sportif faaliyetlerde bulunması, gelişim açısından çok önemlidir. Çocukların teknolojik aletlerle uzun zaman geçirmesi, hareketsiz kalmalarından dolayı bazı bedensel duruş bozuklukları, kilo artışı, kaslarda zayıflama ve kemiklerde değişimler meydana gelmektedir. Çocukların fiziksel performanslarını arttırmak, yaşam kalitelerini ve sağlıklarını geliştirmek için ve spor yapmayı alışkanlık haline getirmek için spor okullarına gittikleri gözlemlenmiştir (Saka vd, 2008). Spor alışkanlığının temeli küçük yaşlarda atılmaktadır (Özer ve Özer, 2012; Akt, Özyürek, Özkan, Begde, Yavuz, 2015).

Spor sevgi ve becerisinin kendi kendine oluşması beklenmemelidir çünkü bu yalnızca ilgi ile gerçekleşmez. Becerinin gelişebilmesi için, çevre, ailenin, öğretmen, akranlar ve diğer yetişkinlerin tutum ve güdülemesi önem arz etmektedir. Bu sayede gelişim gösteren spor etkinlikleri, çocukların hayatının bir bölümünü oluşturabilmektedir (Çetinkaya, Kaplan, 2014). İncelenen araştırmalar doğrultusunda, ilerleyen yaşlarda spora olan alakanın temellini küçük yaşlarda ilgilenilen spor etkinliklerin oluşturduğu görülmektedir (Çetinkaya, Kaplan, 2014). Doğumdan başlayarak okul dönemine kadar çocuklar aileleriyle ilişki kurmaktadır. Ailelerini taklitederek öğrenir. Konuşma tarzı, yemek alışkanlığı, uyku düzeni, okuma, müzik, sinema ve spor ile ilgili tavrı ailesini taklit etme yöntemiyle belirlenir. Bu sebepten ötürü çocuk ebeveynlerini ne yaparken görürse o davranışları sergilemeye meyilli olacaktır. Mesela, çocuk ebeveynlerini dış fırçalarken gördüğünde dış fırçalama alışkanlığını kazanmaya meyilli olacaktır, ebeveynlerinin spor yaptığını gören çocuk ise spor yapmaya meyilli olacaktır (Öztürk, 1998; Akt, Öncü ve Güven, 2011). Çocukların spor faaliyetlerinde bulunma eğilimini anne-babaların konuya eğilimi ile alakalıdır. Ailelerin spor hakkındaki görüş, yaklaşım ve yönlendirmesi, çocukların spor faaliyetlerine katılım gösterme ya da göstermeme de belirleyicidir. Genelde aileler, beden eğitimi ve sporun çocuk gelişimi ve sosyalleşme için önemli olduğunun bilincindeyken, bazı aileler ise, çocuklarının spor etkinliklerinde bulunmasına olumlu yaklaşmamaktadır (Güven, Öncü, 2006).

Aileler çocuklarını spora yönlendirirken birtakım beklentilere sahiptirler. Bu beklentiler, çocukların becerilerini geliştirme, sağlığına destek olma, kendi kendini yönetme, sorumluluk sahibi olma ve yaşamda özerk davranışlar gösterip benimsemeyi içermektedir. Bu amaçlar doğrultusunda çocuklarını farklı spor alanlarına yönlendirmektedirler (Hutchinson, Baldwin, Caldweel, 2003; Akt, Pehlivan, 2009). Ailelerin beklentileri doğrultusunda çocuklarını yönlendirdikleri spor faaliyetleri çocuklar ve gençler için gelişimin bir parçasıdır. Küçük yaş döneminden başlayarak fiziksel açıdan aktif olmak, çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Pehlivan, 2009). Tüm bu bilgiler çerçevesinde bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuğa sahip ailelerin spor faaliyetlerine bakış açısının bütünsel şekilde incelenmesi hedeflenmiştir.

Amaç ve Alt Amaçlar

Bu çalışmanın amacı 0-6 arasında çocuğu bulunan ailelerin çocuklarını sportif faaliyetlere yönlendirmede görüşlerini incelemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıtaranmıştır;

1. Ailelerin sporun çocuğun gelişimindeki etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Aileler çocuklarını spora yönlendirmekte midirler?
3. Ailelerin çocukları için hangi spor alanlarını tercih etmektedirler?
4. Ailelerin çocuklarına yönelik spor hakkındaki beklentileri nelerdir?
5. Ailelerin çocuklarına yönelik spor hakkındaki endişeleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma deseni

Bu araştırmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgu bilim)dir. Fenomenoloji (olgu bilim), farkında olunan fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Bu odaklanma insanların bazı fenomenleri nasıl tecrübe ettiklerinin metodolojik, özenli ve derinlemesine resmedilmesini ve betimlenmesini gerektirir. Yani insanların fenomenleri nasıl algıladıkları, onun hakkında ne hissettikleri, nasıl betimledikleri, nasıl anlamlandırdıkları ve başkaları ile onun hakkında nasıl konuştuklarına odaklanır (Patton, 2014). Olgular ise yaşamdaki olaylar, deneyimler algılar, kavramlar ve durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Fenomenoloji insanların kendi yaşamlarının bilinçli deneyimi yani kişinin gündelik hayatı ve sosyal eylemleridir. Bu bağlamda bu yaklaşım etkili, duygusal ve sıklıkla yoğun insan deneyimlerini çalışmak için uygun bir yoldur (Merriam, 2013). Araştırmada açıklanmaya çalışılan fenomen, ailelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik spora ilişkin görüşleridir.

Bu araştırmalarda araştırmayı yürüten kişi, çalışma grubunda yer alan kişilerin konu ile ilgili fikirlerini tanımlamaya çalışır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunda Malatya ilinde ikamet eden, okul öncesi dönem (36-72 ay) çocuğa sahip olan 21 aile bulunmaktadır.

Veri toplama araçları

Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından oluşturulmuş web tabanlı anket formu kullanılmıştır. Araştırmacılar önceden hazırladıkları soruları alan uzmanı 2 akademisyenin görüşüne sunmuş onlardan gelen geri dönütler ile görüşme formunu oluşturmuştur. Buna göre hazırlanan görüşme formunda 8 adet soru bulunmaktadır. Hazırlanan sorular Google form ile gönüllü katılım ilkesi doğrultusunda ailelere gönderilmiş uygun oldukları bir zaman diliminde cevaplamaları istenmiştir.

Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz için yapılan işlemler şu şekildedir;

Kavramsal çerçevenin oluşturulması; bu aşamada elde edilen verilerin analizinde kullanılacak bir tematik çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmacı öğretmenlere yönelttiği soruları kategorize edilerek temalar oluşturulmuştur. Buna göre oluşturulan temalar ve bu kapsamda sorulan sorular şöyledir;

1. Tema: Spor faaliyetlerinin çocuk gelişimine etkileri
-Okul öncesi dönemde spor çocukların gelişiminin nasıl etkilemektedir, neden?
2. Tema: Gelişim alanlarına katkıları
-Sporun çocukları en çok hangi gelişim alanlarında desteklediğini düşünüyorsunuz?

3. Tema: Spor alanına yönlendirme

-Çocuğunuzu herhangi bir spor alanına yönlendirdiniz mi?

4. Tema: Spor alanı tercihi

-Yönlendirdiyseniz hangi spor alanını tercih ettiniz?

5. Tema: Yönlendirme sebebi

-Çocuğunuzu bu spora yönlendirme amacınız neydi?

6. Tema: Beklentiler

-Çocuğunuzu yönlendirdiğiniz spor alanı beklentilerinizi karşıladı mı?

7. Tema: Endişeler

-Çocuğunuzun devam ettiği spor alanı ile ilgili herhangi bir endişeniz var mı, neden?

8. Tema: Devam etme durumu

-Çocuğunuzun spora devam etmesini engelleyecek herhangi bir durum mevcut mu? Eğer mevcutsa nedir?

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi; bu aşamada araştırmacı temaların altında bulunan her bir soruyu kategorize ederek alt temaları oluşturmuştur ve verilen cevapları kodlamıştır. Buna göre sporsal faaliyetlerin çocuk gelişimine etkisi temasının alt teması olan okul öncesi dönemde spor faaliyetlerinin çocuk gelişimi üzerinde nasıl etkiye sahip olduğuna dair ebeveyn görüşleri, olumlu etkilediği, zihinsel, bedensel, sosyal gelişime katkı sağladığı, enerji aktarımı sağladığı şeklinde belirtilmiştir. Kodlamalardaki iç tutarlılığı sağlamak amacıyla veriler araştırmacı tarafından iki farklı zamanda iki kere kodlanmış ve kodlamalar arasında %100 bulunmuştur.

Bulguların tanımlanması; araştırma sorularına göre elde edilen veriler tanımlanmıştır. Bu aşamada araştırmacı bulgularını desteklemek için doğrudan alıntılara yer vermiştir. Bunun için çalışmada yer alan her bir ebeveyn için kod numarası (E1, E2, E3, ..., E21) kullanılmış ve görüşü "tırnak içinde" verilmiştir.

Bulguların yorumlanması; bu basamakta veriler içerik analizi şeklinde incelendiğinde

elde edilen bilgilerin yüzde (%) ve frekans (f) dağılımları hesaplanmıştır. Bu yöntemle okul öncesi çocuğa sahip ailelerin spor faaliyetleri hakkında görüşlerinin detaylı şekilde

ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. araştırma sonucunda tanımlanan bulgular diğer araştırmalar ile ya da başka durumlarla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

BULGULAR

Okul öncesi dönem çocuğa sahip 21 veliye, erken çocukluk döneminde spora yönelik görüşlerini incelemek amacıyla sekiz farklı soru yöneltilmiştir. İlk olarak ailelerin spor faaliyetlerinin çocuk gelişimini nasıl etkilediği hakkında görüşlerini incelemek için, "Okul öncesi dönemde spor çocukların gelişimini nasıl etkilemektedir, neden?" sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çocuk gelişimine etkileri

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Olumlu	9	%42,9
Sporun çocuk gelişiminin nasıl etkilediği hakkındaki düşünceler	Bedensel/Zihinsel/Sosyal gelişime katkı	7	%33,3
	Enerji aktarımı	4	%19
	Çevre elverişsizliği	1	%4,8

Araştırmaya katılan ailelerden çoğunluğu (%42,9) okul öncesi dönemde spor faaliyetlerinin çocuğu olumlu etkilediğini söylerken, bir kısmı ise (%33,3) bedensel/Zihinsel/sosyal gelişime katkı sağladığını belirtti. Daha az bir kısmı ise (%19) okul öncesi dönemde spor faaliyetlerinin enerji aktarımını sağladığını dile getirdi. Bir ebeveyn ise (%4,8) çevre elverişsizliğinden ötürü spor faaliyetlerinde bulunamadığını belirtti. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E3: “Spor çocukların gelişimini olumlu yönde etkiler. Çünkü; spor zihinsel ve vücut gelişimi için her yaşta olduğu gibi çocukluk döneminde de büyük rol oynar. Spor her yaş grubundaki insanın hız becerisini artırır, fiziksel olarak sağlıklı birey olmasını sağlar.”

E8: “ Enerjilerini atmak, boy ve kilo kontrolü için önemlidir.”

E11: “Etkilemektedir, çünkü onlar gelişme döneminde oldukları için sporla gelişimlerine destek olunur.”

Sporun çocuklarda hangi gelişim alanlarını etkilediğine dair ailelerin görüşlerini almak amacıyla, “Sporun çocukları en çok hangi gelişim alanlarında desteklediğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Gelişim alanlarına katkıları

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
Sporun en çok hangi gelişim alanlarını desteklediğine dair düşünceler	Fiziksel/Zihinsel/sosyal	16	%76,2
	Motor beceriler	5	%23,8

Araştırmaya katılan ailelerin çoğunluğu (%76,2) fiziksel/zihinsel/sosyalaçılardan çocukların gelişimini desteklediğini belirtirken, bir kısmı ise (%23,8) motor becerilerini desteklediğini belirtmiştir. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E4: “Özgüveninin yüksek olması, motor kaslarının gelişmesi, zihinsel gelişimi olumluyönde etkilemesi”.

E18: “Bağımsızlık sistemini güçlendirir. Sosyal aktivitelerde çok faydası olur, kilokontrolü sağlar, daha sağlıklı ve aktif olur.”

E20: “Motor gelişim özellikle ama bütün gelişim alanlarına da katkıyaptığını düşünüyorum.”

Ailelerin çocuklarını spora yönlendirip yönlendirmediğini belirlemek amacıyla, “Çocuğunuzu herhangi bir spor alanına yönlendirdiniz mi?” sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Spor alanına yönlendirme

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
Çocuğunuzu bir spor alanına yönlendirme durumu	Evet	12	%57,1
	Hayır	9	%42,9

Araştırmaya katılan ailelerin çoğunluğu (%57,1) çocuğunu bir spor alanına yönlendirdiğini belirtirken, diğer kısmı (%42,9) çocuğunu bir spor alanına yönlendirmediğini belirtti. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E20: “Evde beden eğitimi videolara bakarak yapıyoruz malum pandemi

dönemi.” E12: “Taekwondo olarak hazırlanacaktı ama koranadan dolayı olmadı.”

Araştırmaya katılan ailelerin çocuklarını hangi spor alanına yönlendirdiğini ölçmek amacıyla, “Yönlendirdiyseniz hangi spor alanını tercih ettiniz?” sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Spor alanı tercihi

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Jimnastik	4	% 19
	Taekwondo	3	% 14,3
	Kick boks	1	%4,8
Çocukları yönlendirdikleri spor alanları	Yüzme	3	% 14,3
	Beden eğitimi aktiviteleri	2	%9,5
	Satranç/piyano	2	%9,5
	Yok	6	%28,6

Araştırmaya katılan ailelerin bir kısmı jimnastik (%19), bir kısmı taekwondo (%14,3), Bir kısmı ise yüzme (14,3) tercih ettiğini belirtirken, kick boks (%4,8), beden eğitimi aktiviteleri (%9,5), satranç, piyano (%9,5) aktivitelerini tercih ettiğini belirtti.

Diğer bir kısmı

ise (%28,6) herhangi bir spor alanı tercih etmediğini belirtti. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E4: "Kick boks."

E7: "Cimnastik."

E9: "Taekwondo (Bireysel spor)." E11: "Yüzme".

E12: "Taekwondo olarak hazırlanacaktı ama koronadan dolayı olmadı."

Ailelerin hangi amaca hizmet etmesi için çocuklarını seçtikleri spora yönlendirdiğini araştırmak amacıyla, "Çocuğunuzu bu spora yönlendirme amacınız neydi?" sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Yönlendirme sebebi

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Kas/Bedengelişimi	4	% 19
	Sosyal gelişim	4	% 19
	Sağlık	2	%9,5
Seçtiği spora yönlendirmehakkındaki görüşler	Çocuk isteği	2	%9,5
	Savunma	2	%9,5
	Ritim	2	%9,5
	Yaş grubuna uygunluk	1	%4,8
	Bilgin yok	4	% 19

Araştırmaya katılan ailelerden bir kısmı kas/beden gelişimin desteklemek amacıyla (%19), bir kısmı sosyal gelişimi desteklemek amacıyla (%19), bir kısmı sağlık için (%9,5) tercih ettiğini söylemiştir. Bir kısmı çocukların isteği doğrultusunda (%9,5), bir kısmı çocukların kendini savunabilmesi amacıyla (%9,5), bir kısmı ritim duygusunun gelişmesi amacıyla (%9,5), bir kişi ise yaş grubuna uygunluk (%4,8) nedeniyle tercih ettiğini belirtmiştir.

Bunun yanında bir kısım ise bilgisi olmadığını (%19) dile getirmiştir. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E8: "Ailecek güzel vakit geçirmek

için." E9: "Özgüvenli ve disiplinli olması için."

E11: "Yüzme bütün kasları çalıştırıyor birde babası yüzme antrenörü."

E12: "Kendini kötü durumda nasıl savunması gerektiğini bilmek amacıyla." E21: "Kendi isteği için."

Ailelerin beklentilerini tercih ettiği spor alanlarının karşılayıp karşılamadığını belirlemek amacıyla, "Çocuğunuzu yönlendirdiğiniz spor alanı beklentilerinizi karşıladı mı? sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Beklentiler

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Evet	14	%66,7
Seçilen spor alanının beklentilerikarşılama durumu	Hayır	2	%9,5
	Kısmen	2	%9,5
	Göndermedim	3	%14,3

Araştırmaya katılan ailelerden çoğunluğu (%66,7) beklentisini karşıladığı belirtirken, bir kısmı (%9,5) beklentisini karşılamadığını belirtmiş, bir kısmı ise (%9,5) kısmen beklentisini karşıladığını dile getirmiştir. Ailelerden bazıları (%14,3) ise göndermediğini belirtmiştir. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E1: "Yaşına göre beklentilerimizi karşıladı." E10: "Pandemiden dolayı gönderemedim."

E18: "Karşılar, nerede hareket, orada bereket olmuştur." E21: "Evet, çünkü yaparken çok mutlu."

Ailelerin çocuklarını yönlendirdikleri spor alanı ile ilgili tereddütlerinin olup olmadığını belirlemek amacıyla, "Çocuğunuzun devam ettiği spor alanı ile ilgili herhangi bir endişeniz var mı? Neden?" sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir

Tablo 7. Endişeler

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Yok	18	%85,7
Devam edilen spor alanı ile ilgili endişe durumu	Sakatlık	2	%9,5
	Yüzme	1	%4,8

Araştırmaya katılan ailelerin çoğunluğu (%85,7) bir endişesi olmadığını dile getirmiştir. Bir kısmı ise (%9,5) sakatlık nedeni ile endişe ettiğini belirtirken, bir kişi ise seçilen sporun yüzme olması nedeniyle endişe ettiğini dile getirmiştir. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E1: "Evet, sakatlıklar oluşabileceğini düşünüyoruz."

E16: "Sadece yüzme konusunda endişe edebilirim ileride gönderirsem."

Çocukların spora devam etmesi konusunda herhangi bir engel olup olmadığını öğrenebilmek amacıyla ailelere, "Çocuğunuzun spora devam etmesini engelleyecek herhangi bir durum mevcut mu? Mevcutsa nedir?" sorusu sorulmuş ve ailelerin verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Devam etme durumu

Tema	Kod	Frekans	Yüzde
	Hayır	18	%85,7
Spora devamını engelleyecek herhangi bir durum olma görüşü	Pandemi	2	%9,5
	Eş	1	%4,8

Araştırmaya katılan ailelerden büyük çoğunluğu (%85,7) engelleyecek bir durum olmadığını belirtmiştir. Bir kısmı ise (%9,5) pandemi durumunun engel olduğunu belirtirken, bir kişi (%4,8) ise eşinden ötürü engellendiğini belirtmiştir. Bu temaya ilişkin bazı örnek görüşler aşağıda belirtilmiştir:

E11: "Yok ama bu sporu sadece yazını yapıyor." E15: "Evet, eşim."

E18: "Şuan bir sıkıntı yok, biz şuan evde beraber egzersizler yapıyoruz kısmende olsa. E20: "Covid-19."

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu nitel araştırmada okul öncesi dönem çocuklara sahip olan ebeveynlerin spora yönelik tutumları incelenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden tarama çalışması yapılmış ve ailelerin görüşleri yarı yapılandırılmış sorularla ortaya çıkarılmıştır.

Yapılan bu araştırmanın sonucunda ailelerin spora yönelik genel tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür.

Araştırmada aileler sporun çocuk gelişimine olan tutumlarının olumlu yönde olduğuna dair görüşler sunmuş ve en çokta çocukların zihinsel/bedensel/sosyal yönden gelişimlerini desteklediğine değinmişlerdir. Çelik ve Şahin (2013)'e göre oyun oynarken çocuk fiziksel özelliklerini tanımakta, yeteneklerinin farkındalığını kazanmaktadır. Yapabildiği veya yapamadığı hareketleri, güvenli bir ortamda öğrenerek deneyimler edinmektedir. Yaşlılarıyla bir arada, paylaşma ve yardımlaşmayı öğrenmektedir. Sorumluluk alma ve düzenli çalışma alışkanlığı edinmektedir. Her türlü sportif faaliyetler fiziksel olgunlaşma ve gelişme sürecinde çocukların motor becerilerini geliştirdiği kadar onların olumlu davranışlar kazanmalarını sağlamak, sporu alışkanlık halinde sürdürmelerini ve sağlıklı olabilmelerini sağlaması yönünden büyük önem taşımaktadır (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015).

Ebeveynlerin, çocuklarını spora yönlendirmedeki etkenler çoğunlukla, kas ve beden gelişimi, sosyal ve sağlık yönünden çocukların ihtiyacını karşılamak olarak incelenmiştir.

Yapılan farklı çalışmalarda, çocukların spor faaliyetlerine yönelmelerinde en büyük faktörün ebeveynler olduğu ve ebeveynlerin çocuklarını spora yönlendirmelerinin onların eğitim seviyelerine göre arttığı veya azaldığı, ayrıca ebeveynlerince spor faaliyetlerine yönlendirilen çocukların, olumlu sosyalleşme imkanı bulduğu ve ilerleyen yaşantılarında daha fazla başarı gösterdikleri olgusuna ulaşılmıştır (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015).

ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ebeveynlere şu öneriler sunulabilir: Çocukların spora yönlendirilmesinde aile faktörünün büyük olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ailelerin erken yaş döneminden itibaren çocuklarını spor faaliyetlerine yönlendirmesi ve spor sevgisini aşılaması gerekmektedir. Yapılacak bu yönlendirmelerde, faaliyetler sırasında çocuğun yanında bulunmalı, onları getirip götürmeli, farklı spor dallarını inceleyebileceği, müsabakalar izleyebileceği ortamlar sağlaması çocukların spora karşı olumlu tutum gerçekleştirmesini destekleyecektir. Sporsal faaliyetlerin, çocukları bütün alanlarda olumlu şekilde etkilemektedir. Çocukların sosyal iletişimlerini kuvvetlendirmede bu faaliyetlerden destek alınabilir. Çakıroğlu'na göre; kişiyi istendik bir davranışa yönlendirmek için aile bireylerinin onu olumlu yönde destekleyerek motivasyonunu artırması önemlidir (Akt, Akyüz & Türkmen, 2016). Bu kapsamda aileler spor faaliyetlerinin çocukları olumlu yönde etkilediğini onlar hissettirmeli ve başarı duygusunu tatminmalıdır. Çocukların spora karşı gösterdikleri olumlu tavırlarda ise onların davranışlarını pekiştirecek ödülleri

sunmalıdır. Ayrıca ebeveynler çocuklara rol ve model olmalı, onlarda bir spor alanına yönelmelidir. (GSGM, 2006).

KAYNAKÇA

- Akyüz, H., & Türkmen, M. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrenci Adaylarının Boş Zamanlarını Değerlendirmesinde Spor Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(3), 673-681.
- Bayhan, N., & Artan, İ. (2004). Çocuk gelişimi ve eğitimi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-360.
- GSGM (2006). “Spora Başlama Yaşı”, <http://www.gsgm.gov.tr>, 20 Şubat 2006
- Güven, B. (2017). “Bana Oyunla Öğret”: Okul Öncesi Eğitimde Oyun ve Beden Eğitimi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 2(1).
- Güven, Ö., & Öncü, E (2006). Family factor in physical education and sports. *Family and Society* 8 (3), 81-90.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu eğitim dergisi*, 16(1), 315-324
- Kaplan, Y., & Çetinkaya, G. (2014). Spor yoluyla toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma süreci. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 120-125.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, N. H., & Kuter, F. Ö. Okul Öncesi Eğitiminde Görev Yapan Öğretmenlerin Beden Eğitimi Etkinliklerine Bakışı (Bursa Örneği). *Sport Sciences*, 5(2), 78-87
- Öncü, E., & Güven, Ö. (2011). Beden Eğitimi Dersine Yönelik Ana-Baba Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Journal of Physical Education & Sports Science/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3).
- Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z., & Yavuz, N. F. (2015). Okul öncesi dönemde beden eğitimi ve spor. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3, 479-488.
- Pehlivan, Z. (2009). Spora Katılan Çocuklara Yönelik Ailelerin Beklentileri, Çocuklarda Gözlenen Davranış Değişimleri ve Spora Katılımın Önündeki Engeller. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 69-76.
- Şahin, A., & Şahin, F. (2020). Erken Çocukluk Döneminde Spora Katılımın Sosyal Gelişim Üzerindeki Etkileri. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 243-248.
- Şahin, F. T., & Usta, S. Y. (2016). Okul öncesi dönemde bir uygulama örneği: Spor ve spor dalları. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 200-213.
- Şentürk, H. E. (2015). Sportif tutum ölçeği: geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 8-18.
- Tunçeli, H. İ., & Zembat, R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1- 12.
- Topkaya, İ. (2004). Oyun ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretiminin Eğitsel Temelleri. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ulutaş, A., Demir, E., & Yayan, E. H. (2017). Motor Gelişim Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Kaba ve İnce Motor Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1523-1538.
- Usta, S. Y., Şahin, F.T. (2016). Çocuk resimlerinde spor. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 214-227
- Yıldız, E., & Çetin, Z. (2018). Sporun psiko-motor gelişim ve sosyal gelişime etkisi. *Hacettepe Üniversitesi*

Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(2), 54-66

Yıldız, E., & Çetin, Z. (2020). Takım Sporları Yapan Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), 1137-1162.

Yücel, A. S., Kılıç, B., Korkmaz, M., & Göral, K. (2015). Spor yapan çocukların spor tercihleri ve bunu etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi.

OKUL ÖNCESİNDE MATEMATİK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ VE OKUL ÖNCESİ MATEMATİK EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI

Gamze Sarmaşık ABUR

Dr. Öğretim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Muğla - Türkiye, ORCID NO: 0000-0002-0377-6643

ÖZET

Çocuklarda matematik zekanın temellerinin atıldığı dönem okul öncesi dönemdir. Ülkemizde matematik alanında başarının her geçen gün düştüğünü göz önünde bulundurarak bu durumu düzeltmek için okul öncesi dönemde matematik eğitimi yeniden ele almalıyız. Okul öncesi dönemi ders materyallerini incelediğimizde birçok matematiksel hata ile karşılaşırız. Çünkü bu kitapları hazırlayanlar, matematikçiler değildir. Ülkemizdeki matematik eğitimindeki en temel sorun, okul öncesinde ve ilköğretimde, matematik derslerinin, matematik öğretmenleri tarafından verilmiyor olmasıdır. Günümüzde, eğitim fakültelerinde, ilköğretim matematik öğretmenliği bölümleri vardır. Ama ilköğretim kurumları yönetmeliğine göre yalnızca yabancı dil ve din bilgisi derslerinin, alan öğretmenlerince okutulması esastır hükümleri bulunmaktadır. Dolayısıyla ilköğretim birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar tüm dersleri sınıf öğretmenleri vermektedir. Sınıf öğretmenlerinden, özellikle ilköğretim birinci sınıfta, okuma yazmayı öğretme sorumluluğunu vermişken diğer dersleri de tam tekmil vermesini beklemek haksızlık olur. Ayrıca ilköğretim matematik kitapları da yetersizdir. Özellikle ilköğretim birinci sınıf matematik eğitimi dört işlemden öteye gitmemektedir. Oysa dört işlem matematik değil aritmetiktir. Matematik derslerine ilköğretim birinci sınıftan itibaren matematik branş öğretmenlerinin girmesi ve kitapların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Zaten ilköğretim, matematik eğitime başlamak için çok geçtir. Bir an önce okul öncesi matematik öğretmenliği bölümleri açılmalıdır. Sonuç olarak çocuğun matematik öğrenme yaşı okul öncesinde ve ilköğretimde verimsiz geçmektedir. Bu bildiride yol gösterici olması amacıyla, matematik öğretiminde özellikle okul öncesi dönemde matematik eğitiminin nasıl olması gerektiği ve ayrıca soyut olan matematiği somutlaştırmak için teknolojinin nasıl kullanılması gerektiğini anlatılmaktadır. Amacımız, okul öncesi dönemde matematik eğitimin önemine ve nasıl olması gerektiği konusuna dikkat çekerek eğitim fakültelerinde hem matematik hem de teknolojiyi matematik alanında kullanabilen okul öncesi matematik öğretmenleri yetiştiren bölümlerin açılması fikrine önyak olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Matematik Eğitimi, Okul Öncesinde Matematik Eğitimi, Okul Öncesinde Teknoloji Kullanımı

IMPORTANCE OF MATHEMATICS EDUCATION IN PRESCHOOL AND USE OF TECHNOLOGY IN PRESCHOOL MATHEMATICS EDUCATION

ABSTRACT

The foundations of mathematical intelligence in children are laid in the preschool period. Considering that success in the field of mathematics is decreasing day by day in our country, we should reconsider mathematics education in pre-school period in order to correct this situation. When we examine the preschool period course materials, we encounter many mathematical errors. Because, the authors of these books are not mathematicians. The main problem in mathematics education in our country is that mathematics lessons in preschool and primary education are not given by mathematics teachers. Today, there are elementary mathematics teaching departments in education faculties. However, according to the regulations of primary education institutions, it is essential that only foreign language and religious knowledge courses are taught by the branch teachers. Therefore, primary school class teachers teach all lessons from first grade to fourth grade. It would be unfair to expect classroom teachers, especially in the first grade of primary school, to give the responsibility of teaching reading and writing, and to give the other

lessons fully. In addition, elementary mathematics books are also insufficient. Primary school first grade math education does not go beyond four operations. However, the four operations are not mathematics but arithmetic. Mathematics branch teachers are required to attend mathematics lessons from the first year of primary school and the books should be rearranged. It is already primary school is too late to start math education. Preschool mathematics teaching departments should be opened as soon as possible. As a result, the child's age for learning mathematics passes. In this paper, it is explained how mathematics education should be especially in preschool period in mathematics teaching and also how technology should be used to concretize abstract mathematics in order to be a guide. Our aim is to draw attention to the importance of pre-school mathematics education and how it should be in the pre-school period, and to initiate the idea of opening departments in education faculties that train pre-school mathematics teachers who can use both mathematics and technology in the field of mathematics.

Keywords: Mathematics Education, Preschool Mathematics Education, Preschool Use of Technology

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMINDA REGGIO EMİLİA TEMELLİ PEDAGOJİK DOKÜMANTASYON UYGULAMALARI GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME

^{*1}Elif Esra ÖZENÇ, ²Eda YAZGIN

^{*1}Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Gazimağusa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye,
ORCID No: 0000-0001-5339-2114

²Doç. Dr. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Gazimağusa /KKTC, Mersin 10 –
Türkiye, ORCID No: 0000-0002-6412-4729

ÖZET

Bu araştırmada, Reggio Emilia temelli pedagojik dokümantasyon yönteminin seçilen anaokulunda öğrenme ve öğretme süreçlere etkisini öğretmen, anne-baba ve çocuk bakış açısına göre incelemek amaçlanmıştır. Araştırma, birçok nitel araştırma yönteminin bir arada kullanılmasına olanak sağlayan eylem araştırması deseni ile yürütülmüştür. Araştırma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı Gazimağusa ilçesinde yer alan bir devlet anaokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde 6 Mayıs–31 Temmuz 2019 tarihleri arasında haftanın 2 günü araştırmacının uygulama okulunda bulunması ile toplamda 3 ay sürmüştür. Araştırmanın örneklemini, 4 yaş sınıfında öğrenim gören 17 çocuk, 2 okul öncesi öğretmeni ve 17 anne-baba oluşturmuştur. Araştırma katılımcıların gönüllülük esasına bağlı kalınarak yürütülmüştür. Araştırma kapsamında 6 farklı etkinlik uygulanmış ve veriler yansıtıcı günlük, öğretmen görüşmeleri, anne-baba görüşmeleri yolu ile toplanmıştır. Elde edilen verilere araştırmacı ve tez yöneticisi tarafından çapraz kodlama yapılarak içerik analizi uygulanmıştır. Verilerin geçerlik güvenirlik hesaplaması Miles ve Huberman'ın (1994) güvenirlik formülü ile yapılmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde, araştırmacının öğretmenler ve annelerle pedagojik dokümantasyon yöntemine ilişkin farkındalık oluşturma amacının gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine araştırmanın amaçları arasında yer alan çocukların öğrenmelerinin görünür kılınması ve öğrenme süreçlerinde çocukların aktif rol almalarının sağlanması amacının da gerçekleştiği sonucu elde edilmiştir. Pedagojik dokümantasyon yönteminin okul-aile etkileşimini arttırdığı, anne-babaların çocuklarının gelişimleri ve öğrenme yaşantıları hakkında yöntem yolu ile detaylı bilgi sahibi olmaya iii başladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularından yola çıkılarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulama ve araştırmalara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Reggio Emilia Yaklaşımı, Pedagojik Dokümantasyon, Erken Çocukluk, Pedagojik Dokümantasyon Araçları, Bülten, Portfolyo, Panel

DEVELOPMENT AND EVALUATION OF REGGIO EMİLİA BASED PEDAGOGICAL DOCUMENTATION PRACTICES IN PRESCHOOL EDUCATION ENVIRONMENT

ABSTRACT

The aim of this study was to thoroughly investigate, from the perspective of teachers, parents and children, the effect of the Reggio Emilia-based pedagogical documentation method on learning and teaching processes within the selected kindergarten. The research was conducted with an action research design which allowed the use of many qualitative research methods being used collaboratively. The research was carried out in a public kindergarten linked to the Ministry of National Education and Culture in the Famagusta district of the Turkish Republic of Northern Cyprus. The research lasted for 3 months and took place in the spring term of the 2018-2019 academic year between 6 May - 31 July 2019 in which time the researcher was present at the practice school for 2 days per week. The sample group of this study consisted of 17 preschool children aged 4, 2 preschool teachers and 17 parents. The research was respectfully carried out on the voluntary basis of the participants. In the scope of the research, 6 different activities were applied and the data were collected through reflective diary, teacher interviews and parent interviews. The data collected were then cross-coded

by the researcher and thesis supervisor and content analysis was applied. The validity and reliability of the data were calculated using the reliability formula of Miles and Huberman (1994). After closely examining and analyzing the findings obtained it was concluded that the aim of raising awareness among teachers and parents about the pedagogical documentation method, was successfully achieved. It was also concluded that another aim of this study which was to make the children's learning visible and to ensure that children take an active role in the learning processes was also resultfully obtained. Therefore, it was concluded that the pedagogical documentation method clearly increased school-family interaction and that parents began to have detailed information about their children's development and learning experiences. Furthermore, based on the findings and conclusions obtained from the research, suggestions for further applications and research have been developed.

Key words: Reggio Emilia Approach, Pedagogical Documentation, Early Childhood, Pedagogical Documentation Tools, Bulletin, Portfolio, Panel

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ANNE-ÇOCUK ve BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ

Dervişe AMCA TOKLU¹, Hulin SİDDİK²

¹Yrd. Doç. Dr., Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Temel Eğitim Bölümü, Atatürk Eğitim Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-2336-1741

²Uz., Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Temel Eğitim Bölümü, Atatürk Eğitim Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0002-4813-8493

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, erken çocukluk döneminde anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisine yönelik bilimsel olarak yapılan çalışmaların incelenmesidir. Bu amaca yönelik, 2010-2020 yıllarında erken çocukluk dönemi anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisi ile ilgili yayınlanmış çalışmalar incelenmiştir. Veriler, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak toplanmış ve var olan durumu saptamaya yönelik tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Analizler sonucunda baba çocuk ilişkisine yönelik yapılan çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu sonuca yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi dönem, okul öncesi çocuğu, ebeveyn-çocuk ilişkisi

AN INVESTIGATION OF RESEARCHES ON THE MOTHER-CHILD AND FATHER-CHILD RELATIONSHIP IN EARLY CHILDHOOD

ABSTRACT

The aim of this study is to examine scientific studies on mother-child and father-child relationship in early childhood. For this purpose, studies published in 2010-2020 on early childhood mother-child and father-child relationship were examined. The data were collected using the document analysis method and the scanning model was used to determine the existing situation. The data in the study were obtained by using descriptive analysis and content analysis methods. As a result of the analysis, it was concluded that the studies on father-child relationship were insufficient and suggestions were made for this result.

Key words: Preschool period, preschool child, parent-child relationship

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YAPILANDIRILMAMIŞ MATERYALİN ÖNEMİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ

Derviş AMCA TOKLU¹, Tuğyan KAVAZ²

¹Yrd. Doç. Dr., Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Temel Eğitim Bölümü, Atatürk Eğitim Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye,
ORCID No: 0000-0003-2336-1741

²Öğretmen Adayı, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Temel Eğitim Bölümü, Atatürk Eğitim Fakültesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye,

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, erken çocukluk döneminde yapılandırılmamış materyalin önemine yönelik bilimsel olarak yapılan çalışmaların incelenmesidir. Bu amaca yönelik, erken çocukluk dönemi yapılandırılmamış materyal konusu ile ilgili yayınlanmış çalışmalar incelenmiştir. Veriler, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak toplanmış ve var olan durumu saptamaya yönelik tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Analizler sonucunda yapılandırılmamış materyal konulu çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda yapılandırılmamış materyalin çocuk gelişimi üzerindeki önemine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk eğitimi, çocuk gelişimi, yapılandırılmamış materyal

AN INVESTIGATION OF RESEARCHES ON THE MOTHER-CHILD AND FATHER-CHILD RELATIONSHIP IN EARLY CHILDHOOD

ABSTRACT

The aim of this study is to examine scientific studies on the importance of unstructured material in early childhood. For this purpose, published studies on early childhood unstructured material were examined. The data were collected using the document analysis method and the scanning model was used to determine the existing situation. The data in the study were obtained by using descriptive analysis and content analysis methods. As a result of the analysis, it was concluded that studies on unstructured material were insufficient. In this direction, suggestions were made regarding the importance of unstructured material on child development.

Key words: Early childhood education, child development, unstructured material

“ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE STEM (FETEMM) ÇALIŞMALARINA BAŞLANMALI MIDIR?” SORUSUNA YANIT OLARAK İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI

Meryem Gülyaz Cumhuri*

*Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa/KKTC

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, “Erken çocukluk döneminde STEM çalışmalarına başlanmalı mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için 2010-2020 yılları arasında nasıl bir eğilime gidildiğinin ortaya konulmasıdır. Bu araştırmada, 2010-2020 yılları arasında ISI Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan makalelerin analizini yapmak ve bu doğrultuda yayımlanan makalelerin araştırma eğilimlerini belirlemek için tarama deseninde gerçekleştirilen bu çalışmada, ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 80 makale incelenmiştir. Makalelerin seçiminde, “Okul Öncesi ve İlkokul Dönemi STEM Eğitimi” üzerine yapılmış çalışmaların olmasına dikkat edilmiştir. Makalelerin incelenmesi sonrasında makaleler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Makaleler, makalenin kimliği hakkında betimsel bilgi, kategori alanı, makalenin konusu, yöntemi, örnekleme, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri ve tartışma boyutları açısından incelenmiştir. Araştırma verileri, yüzde ve frekans bulgularına dayalı olarak yorumlanmış, tablo ve grafiklerle de verilerin gösterimi yoluna gidilmiştir. Araştırma verilerine dayalı olarak makalelerin; profili ve eğilimleri izlenerek; okul öncesi hatta kreş döneminde FeTeMM (STEM) eğitimine başlanması konusunda olumlu yönelimler elde edilerek, bilimsel araştırmalara katkı sağlama çerçevesinde önemli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: STEM (FeTeMM) eğitimi, okul öncesi, ilkokul, içerik analizi, matematik

ABSTRACT

The aim of this study is "Should STEM studies be started in early childhood?" In order to find an answer to the question, it is to put forward what kind of a trend was made between 2010-2020. In this study, 80 articles selected by criterion sampling method were examined in this study, which was carried out in a scanning pattern to analyze the articles published in the ISI Web of Science (WoS) database between 2010 and 2020 and to determine the research trends of the articles published in this direction. In the selection of the articles, attention has been paid to the fact that there are studies on "Pre-School and Primary School STEM Education". After examining the articles, the articles were analyzed by content analysis method. The articles were examined in terms of descriptive information about the identity of the article, category area, article subject, method, sample, data collection tools, data analysis methods and discussion dimensions. Research data were interpreted based on percentage and frequency findings, and the data were displayed in tables and graphics. Based on the research data; by monitoring its profile and trends; Significant suggestions have been developed in the framework of contributing to scientific research, by obtaining positive orientations about starting STEM education in preschool and even kindergarten.

Keywords: STEM education, preschool, primary school, content analysis, mathematics

1. Giriş

FeTeMM (fen, teknoloji, mühendislik ve matematik) bireylerin eleştirel düşünme, yaratıcılık, merak ve işbirliği gibi 21. yüzyıl becerilerini geliştirmek için, erken çocukluk döneminden başlayarak okul ortamlarında fen, matematik, teknoloji ve mühendislik konularını vurgulamak için ihtiyaç duyulan bir yaklaşımdır (Brophy, Klein, Portsmore, ve Rogers, 2008; Moomaw ve Davis, 2010; Akgündüz, Aydeniz, Çakmakçı, Çavaş, Çorlu, Öner ve Özdemir, 2015; Katz, 2010; Linderman, Jabot ve Berkley, 2013; NRC, 2011; Raju ve Clayson, 2010). FeTeMM, disiplinlerindeki eğitim ile ilgili programları ifade eden bir kısaltmadır. İlk olarak ABD Ulusal Bilim Vakfı tarafından uyandırılan bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerini ifade etmektedir (Kumtepe ve Kumtepe, 2013). Bu disiplinleri bir ilke olarak

öğretmeyi amaçlayan bir yaklaşım olup, erken çocukluktan yüksek öğretime kadar olan tüm süreci kapsamaktadır (Bybee, 2010).

Bazı eğitimciler FeTeMM'i, FeTeMM disiplinlerinin herhangi birinin bireysel olarak yansıtılması olarak görürken, diğer yandan bir bütün olarak bütünleşmesi gerektiğini savunan eğitimciler mevcuttur. Gelişimsel olarak uygun kullanımı gerektiren bir mühendislik veya problem çözme süreci becerilerini içermektedir (Merrill ve Daughery, 2010). Çocuklara bunlar kazandırılırken yeni edindikleri kavramları uygulamalarını, kendilerinde var olan kavramlarla birleştirerek genişletmelerini ve yeni kavramları kendilerinin yapılandırarak öğrenmelerini sağlayacak etkinliklere ve ortamlara gereksinim duyulur.

Son yıllarda oldukça popüler olan FeTeMM yaklaşımının okul öncesi yılları itibarıyla uygulanması önerilmektedir. Yani çocukların fizik, kimya, biyoloji ve matematik gibi temel bilimlerin ortaya koyduğu kuramsal bilgileri alıp teknoloji ve mühendisliği harmanlayarak yaşama değer katacak yeniliklerle donanması gerekmektedir. Ulusal düzenlemeler göz önüne alındığında, FeTeMM eğitimi hayata geçirebilmek için bu yaklaşıma uygun müfredat geliştirme, öğretmen hazırlığı ve standart belirleme konularında birçok eksiklikler mevcut (Akgündüz vd., 2015). FeTeMM önemli bir yaklaşım olup; FeTeMM konularına erken çocukluktan itibaren başlanması, son zamanlarda birçok araştırmacı tarafından tartışılmaktadır (Korkmaz, 2018; Chesloff, 2013).

Çağlar boyu eğitim ile kazandırılması düşünülen bilgi, beceri ve tutumların içeriğinde değişimler ve bu öğelerin öğretiminde farklılaşmalar meydana gelmiştir. İçinde bulunulan yüzyıl bireyleri için öngörülen eğitimsel hedeflerin bütüncül bir bakış açısıyla 21. Yüzyıl becerileri olarak adlandırılması ve bu yönde donanımlı vatandaşlar yetiştirmenin amaçlandığının ifade edilmesi yaygınlık kazanmaktadır. 21. Yüzyıl becerileriyle donanmış bireyler yetiştirmeyi hedefleyen eğitim anlayışlarından biri de disiplinlerarası yaklaşımlardır. Disiplinlerarası yaklaşımlarla oluşturulan eğitimler, bir disiplin alanının diğer bir disiplin alanını tamamlayıcı ya da destekleyici işlevi yönüyle, son derece etkili olmaktadır. Fen bilimleri, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik alanlarının amaç-süreç-çıktı açısından birlikte ele alınmasına dayanan ve özellikle 2000'li yıllardan itibaren bazı ülkelerin gündeminde ön sıralarda bulunan STEM (Science, Technology, Engineering, Math), bu yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşımın okul öncesi eğitimden ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesine kadar yaygınlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. STEM yaklaşımının erken çocukluk eğitiminde kullanımına dikkat çeken araştırmaların derlenmesi amaçlanmıştır (Polat ve Bardak, 2019). Bu amaçla şimdiye kadar dünyadaki bazı uygulamalarla özellikle Türkiye'de STEM yaklaşımının erken çocukluk dönemi eğitiminde kullanılmasıyla ilgili literatüre geçen basılı ve elektronik kaynaklar yer almaktadır (Kaya ve Ayar, 2020). Sonuçta bu yapıda okul öncesi eğitimde kullanılması uygun görülen STEM yaklaşımının sonraki eğitim kademeleri için altyapı oluşturabilmesi ve güncel programlarla bütünleştirilebilmesi için öneriler mevcuttur (Günbatır ve Tabar, 2019).

Literatürde okul öncesi ve ilkokul dönemi FeTeMM uygulamaları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu FeTeMM uygulamalarının küçük yaşlardaki çocuklar üzerindeki etkisinin olumlu yönde olduğunu ifade etse (Chesloff, 2013; Katz, 2010) de bazı çalışmalarda ise erken çocukluk döneminde FeTeMM uygulamalarına başlanmalı mıdır? sorusu sorgulanmaktadır (Kumtepe, 2013; Linderman, 2013). Bu durumla birlikte, literatürde erken çocukluk dönemi FeTeMM uygulamalarının çocuklar üzerindeki etkisini derleyen, bir araya getiren ya da bu tipteki çalışmaları birleştirerek genel resmi ortaya koyan çalışmalara az rastlanmıştır. Bu durumdan hareketle, okul öncesi ve ilkokul dönemi FeTeMM uygulamalarının çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların bir araya getirilerek değerlendirilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmanın amacı, 2010-2020 yılları arasında ISI Web of Science (WoS) veri tabanında Dünya'da okul öncesi ve ilkokul döneminde FeTeMM eğitimi ile ilgili yayınlanan makalelerde "Erken çocukluk döneminde STEM çalışmalarına başlanmalı mıdır?" sorusuna yanıt bulabilmek için eğilimler belirlenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Yürütülen bu çalışmada, betimsel yaklaşım çerçevesinde döküman incelemesi yapılarak seçilen 80 makale incelenmiştir. Makalelerin seçiminde, "Okul Öncesi ve İlkokul Dönemi FeTeMM Eğitimi" üzerine yapılmış çalışmaların olmasına dikkat edilmiştir. Makalelerin incelenmesi sonrasında makaleler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesinde dört aşamada kullanılır: (1) Verilerin kodlanması, (2) Temaların bulunması, (3) Kodların ve

temaların düzenlenmesi ve (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım & Şimşek, 2006). Makaleler, makalenin kimliği hakkında betimsel bilgi, kategori alanı, makalenin konusu, yöntemi, örnekleme, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri ve tartışma boyutları açısından incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, okul öncesi ve ilkököl döneminde FeTeMM eğitimi ile ilgili Dünya’da ISI Web of Science veri tabanında bulunan çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem belirleme yöntemine gidilmemiş ve; 2010-2020 yılları arasında öncesi ve ilkököl döneminde FeTeMM eğitimi ile ilgili olarak ISI Web of Science (WoS) veri tabanında yayınlanmış olan tüm çalışmalar taranmıştır. Çalışmada sadece ISI Web of Science veri tabanında bulunan çalışmaların ele alınmasının nedeni, dünyada yaygın olarak kullanılan veri tabanlarından biri olmasıdır. İlgili literatürde taramalar yapılırken “okul öncesi FeTeMM uygulamaları (STEM in pre-school); FeTeMM, ilkököl dönemi FeTeMM uygulamaları (STEM in primary school), “erken çocukluk döneminde FeTeMM (STEM in early years)” anahtar kelimeler kullanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda 80 tane çalışma bulunmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmaya dâhil edil edilen her makale “Makale Sınıflama Tablosu” kullanılarak analize tabi tutulmuştur. Araştırmada tablolar “Makale Sınıflama Formu”ndan yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu formda araştırmanın;

- Yayın yılı, Yazar sayısı, Hipotez sayısı, Yayın dili, Araştırma modeli, Konu alanı, Araştırma yöntemi, Veri toplama aracı, Örneklem düzeyi, Örneklemi ve
- Erken çocukluk döneminde FeTeMM (STEM) çalışmalarına başlamayı destekleme durumu gözetilerek bulgular oluşturulmuştur.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğinin sağlanması amacıyla, veriler içerik analizi amacıyla uygun şekilde toplanmış ve uygun analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmalar, her çalışmanın örnekte bir kez temsil edildiğinden emin olmak için numaralandırılmıştır. Geliştirilen kodlama formu, tüm içerik analizi çalışmalarına aynı şekilde uygulanmaktadır.

Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması amacıyla verilerin güvenilirliğini belirlemek için iki uzman görüşü alınmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi araştırmada on bir temel değişken vardır. Araştırmada, kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanması için Kappa parametresinden yararlanılarak hesaplanmış ve .92 olarak bulunmuştur. Güvenirliğin oldukça iyi olduğu söylenebilir. Cohen'e (1988) göre, bu değer, .81 ile 1 arasında olduğu gibi neredeyse mükemmeldir.

2.5. Verilerin Analizi

ISI Web of Science (WoS) veri tabanı taranarak, okul öncesi ve ilkököl dönemi FeTeMM uygulamalarını (STEM education, STEM in pre-school, STEM in primary school, STEM in childhood) inceleyen çalışmalar taranmıştır. İlgili literatürde taramalar yapılırken “FeTeMM”; “okul öncesi FeTeMM uygulamaları”, “ilkököl dönemi FeTeMM uygulamaları”, “erken çocukluk döneminde FeTeMM” anahtar kelimeler kullanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda 2010-2020 yılları arasında yayınlanan toplam 80 tane çalışma bulunmuştur. Bu çalışmalar Microsoft Excel programında analiz edilmiş, frekans ve yüzde değerleri hesaplanmış ve verilerin gösterimi yoluna gidilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bulgular bölümünde, ISI Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan 2010-2020 yılları arasında okul öncesi ve ilkököl dönemi FeTeMM (STEM) çalışmalarının farklı değişkenler açısından yapılan analizleri ve elde edilen bulgular bulunmaktadır. Bu bağlamda sırasıyla; yayımlanan makalelerin yıllara göre

dağılım, kullanılan hipotez/araştırma sorusu sayısı, yayın dili, konu alanı, kullanılan araştırma yöntemleri, veri toplama araçları, örneklem, verilerin analiz yöntemleri ve tartışma bölümleri açısından araştırma bulgularına bu bölümde yer verilmiştir. Araştırma bulguları, tablo ve grafiklerde; frekans ve yüzdelik sonuçlar şeklinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

İlk olarak 3 yazarlı çalışmaların çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Daha sonra bunu 2 ve 1 yazarlı çalışmalar takip etmektedir. En az 5 ve 6 yazarlı çalışmaların mevcut olduğunu görmekteyiz. Yayımlanan makalelerdeki araştırma sorusu/hipotez sayılarına ilişkin betimsel bilgiler bulunmaktadır. Burada yer alan verilerin hesaplanmasında, makalelerdeki temel araştırma sorusu sayıları veya hipotez sayıları dikkate alınmıştır. Ortalama çalışmaların yarısının 2 hipotez sayısı içeren makaleler olduğunu görmekteyiz. 1 hipotez sayısı içeren makalelerin azınlıkta olduğu nettir.

Web of Science (WoS) veri tabanında, 2010-2020 yılları arasında yayımlanan okul öncesi ve ilköğretim dönemi FeTeMM (STEM) çalışmalarının yayın dilinin % 95'inin İngilizce, geriye kalan % 5'inin Türkçe olduğunu görmekteyiz. Çalışmaların yarısından çoğunun betimsel modeli kullandıklarını, sırayı deneysel desen, içerik analizi, durum çalışması, görüşme ve gözlem olarak devam ettiğini görmekteyiz.

Çalışmaların çoğunluğu FeTeMM'i genel olarak yani fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarını bir bütün alacak şekilde tüm dallarını dikkate alarak çalışmalar yapılmıştır. Diğer çalışmaların konu alanı fen, matematik, mühendislik ve teknoloji-mühendislik olarak takip etmektedir. Ayrıca bu çalışmaların çoğunluğunun nitel yöntem ile yapıldığı, diğer çalışmalarda ise karma yöntem, betimsel analiz ve tematik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmaların veri toplama araçları daha çok yazılı kaynaklar, anket ve görüşme formu ile hazırlanmıştır. Geriye kalan araçlarda, kayıt cihazı ve nitel metin-materyaller veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Çalışmaların örneklem düzeyi dikkate alınarak seçilmiş okul öncesi ilköğretim dönemi 80 FeTeMM çalışmasının 58'inin okul öncesi dönemde, geriye kalan 22'sinin ilköğretim dönemi çocuklar olarak seçildiğini gösteriyor. Bu çalışmaların 50'sinde örneklem seçim şekli yapılmamış, geriye kalan 30 çalışmanın 24'ü amaçlı örnekleme ve 6'sı seçkisiz örnekleme seçimi ile yapılmıştır. WoS'de taranan 80 çalışma içerisinde tartışma boyutu 1 olan makale bulunmamıştır. Ancak tartışma boyutu 3 olan çalışmaların çoğunlukta olduğu, geriye kalan çalışmaların çalışma boyutu 2 ve 4 olarak sırayı almaktadır.

Aşağıda Tablo 1'e göre, 2010-2020 yılları arasında yayımlanan okul öncesi ve ilköğretim dönemi FeTeMM çalışmalarının "Erken Çocukluk Döneminde STEM Çalışmalarına Başlanmalı mıdır?" sorusu yanıtlarına göre % 87.5 "evet" derken, % 12.5 oran "olabilir" yanıtını vermiştir.

Tablo 1: 2010-2020 Yılları Arasında Yayımlanan Okul Öncesi ve İlkokul Dönemi STEM Çalışmalarının "Erken Çocukluk Döneminde FeTeMM Çalışmalarına Başlanmalı mıdır?" Sorusu Yanıtlarına Göre Dağılımı

	(f)	(%)
Evet	70	87.5
Hayır	0	0
Olabilir	10	12.5
Toplam	80	100

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma verilerine göre, en fazla yayının 2018 yılında, en çok 3 yazarlı çalışmaların ve neredeyse tümünün İngilizce dilde yazıldığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak hipotez sayısının çoğunlukla 2 veya 3 olduğu, konu alanı olarak FeTeMM (STEM) eğitiminin tüm boyutlarıyla ele alındığı, ikinci sırayı fen eğitiminin aldığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışmalarda betimsel modelin ve nitel yöntemin yoğun olarak kullanıldığı, veri toplama aracı olarak döküman incelemesinin sık kullanıldığı görülmüştür. Örneklem düzeyinin yarıdan

fazlasının okul öncesi dönem olduğu, örneklem sayısının çoğunlukta 11-50 arasında, örneklem seçim şeklinin amaçlı örnekleme ve tartışma boyutunun 3 veya daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“FeTeMM uygulamalarının erken çocukluk döneminde başlanmalı mıdır?” sorusuna yanıt arandığı zaman, incelenen 80 makalenin % 87.5’nin “evet”, geriye kalan % 12.5’inin “olabilir” sonucunu verdiklerini görüyoruz. Bu sonuç doğrultusunda, mevcut araştırma analizlerine dayalı olarak makalelerin; profili ve eğilimleri izlenerek; okul öncesi hatta kreş döneminde FeTeMM eğitimine başlanması konusunda olumlu yönelimler elde edilmiştir. Buna paralel olarak, Linderman ve vd. (2013), Chesloff (2013) ve Polat ve Bardak (2019) ile benzer sonuçlara ulaştığımızı görmekteyiz. Sonuç olarak, FeTeMM (STEM) eğitimine okul öncesinde ve ilkokulda başlanabileceği önerilebilir.

Kaynaklar

- Akgündüz, D. , Aydeniz, M. , Çakmakçı, G. , Çavaş, B. , Çorlu, M. S. , Öner, T. , & Özdemir, S. (2015). *STEM eğitimi Türkiye raporu : Günün modası mı yoksa gereksinim mi?* Retrieved from: <http://www.aydin.edu.tr/belgeler/IAU/STEM/Egitimi/Turkiye/ Raporu/2015.pdf> .
- Brophy, S., Klein, S., Portsmore, M., & Rogers, C. (2008). Advancing engineering education in P-12 classrooms. *Journal of Engineering Education*, 97 (3), 369-387.
- Bybee, R. W. (2010). What is STEM education? *Science*, 329(5995), 996-996.
- Chesloff, JD. (2013). Why STEM Education Must Start in Early Childhood. Published Online: March 5, 2013. http://www.maroundtable.com/doc_news/1303_EdWeek_STEMEarlyChildhood.pdf
- Günbatar, S. A., & Tabar, V. (2019). Türkiye’de Gerçekleştirilen STEM Çalışmalarının İçerik Analizi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 16(1), 1054-1083.
- Katz, L. G. (2010). STEM in the early years. In SEED (STEM in Early Education and Development) Conference, Cedar Falls, IOWA. Retrieved from <http://ecrp.uiuc.edu/beyond/seed/katz.html>.
- Kaya, A , Ayar, M . (2020). Türkiye Örneğinde Stem Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi . *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 6 (2) , 275-306 .
- Kumtepe, A. T., & Kumtepe, E. G., (2013). STEM in early childhood education: We talk the talk, but do we walk the walk?. In Z. Yang, H. H. Yang, D. Wu, S. Liu (Eds.). *Transforming K-12 classrooms with digital technology* (pp.140-163). Hershey, PA: IGI Global.
- Linderman, K. W., Jabot, M. , & Berkley, M. T. , (2013). The role of STEM (or STEAM) in the early childhood setting. In L. Cohen, & S. W. Stupiansky, (Eds.). *Learning across the early childhood curriculum (Vol. 17)* (pp. 95-114). Bingley: Emerald Group Publishing.
- Merrill, C., & Daugherty, J. (2010). STEM education and leadership: A mathematics and science partnership approach. *Journal of Technology Education*, 21 (2), 21-34.
- Moomaw, S., & Davis, J. A. (2010). STEM comes to preschool. *YC Young Children*, 65(5), 12-14.
- National Research Council (NRC)-U.S. (2011). *Successful K-12 STEM education: Identifying effective approaches in science, technology, engineering, and mathematics*. National Academies Press: Committee on Highly Successful Schools or Programs for K-12 STEM Education.
- Polat, Ö., & Bardak, M. (2019). Türkiye’de Erken Çocukluk Döneminde STEM Yaklaşımı. *International Journal of Social Science Research (IJSSR)*, 8(2), 18-41.
- Raju, P. K., & Clayson, A. (2010). The future of STEM education: An analysis of two national reports. *Journal of STEM Education: Innovations and Research*, 11(5/6), 25-2.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ERKEN YAŞTA ÇOCUKLARA VERİLEN ARAPÇA EĞİTİMİ – KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Semira KARUKO

Yrd. Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ORCID:0000-0002-3850-3717

ÖZET:

Arapça günümüzde dünya genelinde yaygın olarak kullanılan dillerden biridir. İslamiyetin kutsal kitabı olan Kur'anı Kerim'in de dili olan Arapça, dini- siyasi-ticari ve kültürel sebeplerden dolayı ayrı bir öneme sahip olup öğrenilmek istenilen yabancı dillerdendir.

Diğer tüm yabancı diller gibi Arapçanın da erken yaşta (3- 6 yaş) öğrenilmesinin bariz bir kolaylık ve kalıcılığının olduğu kesindir. Eğitim uzmanlarına göre de ikinci bir dil öğrenmenin en uygun yaşı 7 yaş öncesidir. Bu yaş grubundaki çocuklar Arapçayı adeta Anadil öğrenir gibi doğal ve sıkıcılıktan uzak bir şekilde öğrenebilir ve güçlük çekmezler. Erken yaşta öğrenilen ikinci bir dil, çocuğun bilişsel sosyal zekasına katkı sağladığı gibi onun Ana dilinde de anlama kabiliyetini geliştirmektedir. Ancak Arapçanın harfleri, telafuzu, yazı ve gramer kuralları bağlamında Türkçeden farklı olması, fasih- ammi ayrımı gibi sebeplerden dolayı öğrenilmesinde zorluklar dolayısıyla da sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlardan bazıları yanlış eğitim metodundan özellikle de çocuğu gramer kurallarına maruz bırakmaktan kaynaklanmaktadır.

Dilin kolay ve kalıcı bir şekilde öğrenilmesinin, yaş faktörünün yanı sıra, doğru eğitim metodu ve doğru kaynaklar gibi etmenlerle yakından alakası vardır. Biz bu çalışmamızda, bir yabancı dil olarak erken yaşta Arapça eğitiminin önemini, bu eğitim yolculuğunda karşılaşılan iç ve dış etkenli sorunların neler olduğunu ve bunlara sunulabilecek çözüm önerilerini araştırdık. Konu dahilinde de çocuklar için Arapça eğitiminde yararlanılabilecek belli- başlı kaynaklara da değinmeyi uygun gördük.

Anahtar Kelimeler: Erken Yaşta Eğitim, Arapça, Yabancı Dil

ARABIC EDUCATION FOR EARLY CHILDREN - PROBLEMS ENCOUNTERED AND SOLUTION PROPOSALS

SUMMARY

Arabic is one of the most widely used languages around the world today. Arabic, is also the language of the holy book of Holy Koran, Therefore, it has a special importance and it is one of the foreign languages to be learned. Like all other foreign languages, learning Arabic at an early age (3-6 years) is easier. According to education experts learning a second language is most appropriate before the age of 7 years old.

Children in this age group learn Arabic naturally like their mother language. And they can learn without boredom. However, in the context of Arabic letters, pronunciation, writing and grammatical rules, are difficult due to reasons being different from Turkish, the distinction between fasih ammi. Some of these problems are due to the wrong training method.

Learning the language, correct education and the correct resources make, easier to learn new languages easily. we discussed problems that can be faced in Arabic education and we also searched for solutions to them we also searched certain sources for children that can be used to learning Arabic language.

Keywords: Early Education, Arabic, Foreign Language

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

DECENT SOCIAL DEALINGS WITH CHILDREN IN THE PERSPECTIVE OF PRACTICAL MORALS OF THE PROPHET MUHAMMAD (S.A.W)

Rehana Kanwal

*M. Phil Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics, Lahore,
Pakistan*

ABSTRACT

It is absolutely clear that love of children exists by nature in the heart of their parents. To bear pains in the care of their children, to express mercy and kindness upon them and manage all their necessities and issues is firmly embedded in the hearts and minds of the parents. Assuming that if it were not so, human race would have become extinct on the planet. The holy Quran rightly terms children as the adornment and beauty of the world. Allah says in the holy Quran: "Wealth and offspring are a source of brilliance of the world". (Al-Quran) The most valuable sentiments ordained by Allah in the hearts of the parents include mercifulness, kindness, love and affection which bear great influence in the growth, training and flourishing of children, and produce tremendous outcomes. That is why the Islamic laws strengthen the sentiment of affection and love in the hearts of people. These laws inspire all the elders whether they are teachers, elite, parents or heads of any field to adopt these attributes. The Messenger (S.A.W) of Allah says: "He who is not merciful upon the young and does not recognize the rights of the elders, is not from amongst us." The Messenger (S.A.W) of further says: "He who bears no mercy on other, he is not also treated with mercy." (Al-Hadith). Therefore, the trainers must take the above sayings of the Messenger (S.A.W) as guidance, and exercise equity and fairness between boys and girls so as to deserve the paradise that is larger than the heavens and the earth, and also to obtain the greatest wealth in the form of the will and liking of Allah.

Keywords: Social Dealings, Children, Parents, Affection, Kindness.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THE CHILD'S RIGHTS IN MUHAMMADAN NARRATIVES

Khalida Madoui

Higher College for Teachers (Ecole Normale Supérieure) Assia Djébar Algeria

ABSTRACT

God's providence to Mohamed PBUH since his childhood made his soul so pure that his message to his community bears much faith and virtue as well. Mohamed PBUH grew as an orphan but a whole *Ummah*; say Muslim community, cherishes him. He then became the father of every Child and every Orphan by the moralistic legacy that had shown how Islam cares about Children's' rights for a good, steady and happy life. *Syratu El Rassul*, say the Muhammadan Narratives, had stated how PBUH was careful about children from his surrounding milieu and together with the Quranic verses, his *Hadith*; or Sayings, recommend but urge all adults to grant softness and love to children, namely orphans. Mohamed's most loved wife Aisha God bless her, was a child still when he received revelations and came to see her father; the companion Abu Bakr at home for an account about every message. She was a smart girl and was to deliver to the humanity the best narratives about Mohamed's moralistic behavior and his right paths during his life and even after. Indeed, Mohamed PBUH said: 'My Lord perfected and behaved my good manners and conduct' and from his traits Muslims acquire the best ethics, morals and education and hand onto their children.

Key words: *Syratu El Rassul- Hadith-Orphanage - Child's Right in Islam.*

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

CHILD LABOUR IN THE LIGHT OF QUR'AN AND SUNNAH

Rehana Kanwal*, M.Farooq Shakir**

**Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics, Lahore, Pakistan*

***Principal, Bismillah Higher Secondary Schools, Sadiq Abad, Pakistan*

ABSTRACT

Child labor has been considered the most troubling & one of the greatest problems of great concern in the modern world, since it has not only negative effects on the child himself, but also on his family & society in general. However, it is a reality that can commonly & frequently be observed in the emerging & backward nations now a day where expropriated & evicted people take their young ones to workplaces to compete with their livelihoods. This article seeks to highlight the status of child labor & its solution in the light of Qur'an & Sunnah as many experts and platforms have offered their own solution. The study population consisted of scholars & the teachers/A'ema Kerām of religious institutions (Madrasah) of the Khyber Pakhtunkhwa Bannu, while its sample included 30 scholars & teachers/A'ema of different Madrasah in the Bannu District. The researcher has adopted content & methodologies of the interview from the respondents to explore this issue in detail. This study has the sole objective of: to find out solution of the Child Labour in the light of Holy Qur'an & Sunnah. This article summarizes the conclusion that holy religion of Muslims (Islam) strictly prohibit child labour, although allows child labour in some special cases, such as light work & character building activities which is not too much dangerous, harmful & unethical for the child's social, moral, physical & emotional development. In the end, this article recommends the adoption of urgent practical measures at the individual, family & state levels to eliminate the abuse of child labour completely from the surface of earth permanently owing the great teachings of Islam.

Keywords: Child Labour, Islam, Qu'ran, Sunnah.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

DEUTERONOMY 14:28-29: A THEOLOGICAL-ETHICAL INTERROGATION OF MIGRATION OF CHILDREN IN EASTERN NIGERIA

Favour C. Uroko

Department of Religion and Cultural Studies, Faculty of the Social Sciences, University of Nigeria, Nsukka

ABSTRACT

This aim of this study is to describe the experiences and impacts of the migration of children in eastern Nigeria. It is observable that children moved from one state to the other, especially from Ebonyi to Enugu State. These children migrate for economic survival due to the inability of their parents to carter for them, or the death of the parents which made them orphans. They are seen in streets in eastern Nigeria, begging for arms, following moving vehicles, wearing dirty and tattered clothes. This forced migration of children has impacted the physical, mental, and social wellbeing of the children. Also, the children are extremely vulnerable to rapists, kidnappers and ritualist. Deuteronomy 14:28-29 is a call on individuals, the church, and faith-based organisations to render care and support to these children. This study adopted the narrative analysis method. The method meaningfully interprets the experiences of migrant children. It is believed that the pericope will offer theological-ethical perspectives to migrant children in eastern Nigeria.

Keywords: Deuteronomy 14:28-29, migration, children, eastern Nigeria, Faith-based organisations.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

A DISCOURSE ON CYBER HYGIENE FOR CHILDREN IN Kerala

Jobin Sebastian¹, Dr. P. Sakthivel²

¹PhD Scholar, Department of Political Science and Public Administration, Annamalai University, Annamalai Nagar, Chidambaram, Tamil Nadu – 608002. ORCID No: 0000000282816112

²Professor, Department of Political Science and Public Administration, Annamalai University, Annamalai Nagar, Chidambaram, Tamil Nadu – 608002.

ABSTRACT

The eruption of Cybercrimes in the recent past posed serious threats and challenges to government and other stakeholders in a significant way. Children are usually vulnerable to cybercrimes. Cybercrimes against children are increasing at an alarming level day by day, especially at the time of pandemic Covid 19. The situation has compelled people to work from home and the chances of cybercrimes have become an inevitable factor. The cybercrimes such as online grooming, child pornography, unwanted solicitation, harassment and bullying and unwanted exposure to sexually explicit material, etc. are happening in cyberspace, despite numerous laws to regulate such menace. It is a significant note here that, the government, police departments and intelligence units have already started to take necessary steps to protect the children from the menace of cybercrimes. This study explores various cybercrimes that occur against children in Kerala, preventive actions taken by the Kerala government to protect children in cyberspace and suggest cyber hygiene as a remedial measure to combat cybercrimes against children. Further, it tries to suggest some initiatives for making awareness to parents, guardian and children about the menace of cybercrimes.

This study adopts a document and analytical method. The major part of the data was collected from articles and reports published in research journals and newspapers. Besides, the government reports and study reports by the cybersecurity agencies will form a major chunk of data for the present study. Further, to prevent such cybercrimes, the Kerala government has adopted proactive measures such as various awareness programmes, online portals, operations etc. But the various preventive measures and awareness programmes should be updated accordingly to have a child-friendly cyberspace of cyber hygiene for women and children.

Key words: Cyber Hygiene, Cybercrimes against Children and Cyber Security

ÇOCUKLARDA DOĞA, HAYVAN SEVGİSİ VE ÇEVRE DUYARLILIĞI OLUŞTURMA YÖNLERİYLE CEREN KERİMOĞLU'NUN ÇOCUK KİTAPLARINA BAKIŞ

Ayşe Derya ESKİMEN

*Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı,
Kütahya, Türkiye. ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-9155-9971>*

ÖZET

Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü olarak tanımlanan çocuk edebiyatı, çocuğun eğlenme ve öğrenmesine hizmet eder. Bu alanda eserler kaleme alan Ceren Kerimoğlu da ilk kitabı Sakız Ağacı ile 2011 yılından bu yana çocuk edebiyatı kapsamında kitaplar yayınlamaktadır. Eserlerinde genel olarak çevre duyarlılığını, doğa ve hayvan sevgisini ele alır. Çocuk kitaplarında çoğunlukla doğanın ve tabiatın kendi mükemmel uyum ve düzeninden hareketle her şeyden önce çocuklara ve sonra yetişkinlere birbiriyle bir arada farklılıklara saygı duyarak, uyum içinde ve sevgiyle yaşamak düşüncelerini aktarmıştır. Buna yönelik olarak kitaplarında kahramanlar kimi kez bir yunus, kimi zaman bir sakız ağacı, kimi zaman bir naylon poşet, kimi zaman da inatçı bir tohum olarak karşımıza çıkar. Bu çalışmanın amacı, Kerimoğlu'nun doğa ve hayvan sevgisi, çevreye duyarlılık, farklılıklara saygı kapsamında kaleme aldığı eserlerini değerlendirmektir. Eserlerdeki doğa, hayvan sevgisi ve çevre duyarlılığına ilişkin iletiler, bunların gerek sözel gerek görseller yoluyla aktarımı ile dil-üslup özellikleri çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilecektir. Veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanarak, çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle yorum ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çevre Duyarlılığı, Doğa ve Hayvan Sevgisi,

Giriş

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde çocuk edebiyatı, çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını olarak tanımlanır. Her çocuk edebiyatı yazarının, çocukları kendi okuyucusu yapan üslup, dil özelliği, ele aldığı konu ve temel izlekleri elbette birbirinden farklıdır. Fakat sanıyoruz ki çocuk yazını alanında edebiyat eseri üreten yazarları müşterek kılan hususlar, eğlendirirken öğretme, okuma sevgisi, doğa, çevre, insan duyarlılığı sağlama ve çocukların hayal dünyalarını geliştirmedir.

“Çocuk edebiyatında tema, konu, içerik yanında biçim ve biçimi belirleyen üç temel kavram ‘çocuk bakışı’, ‘çocuğa göre’lik ve ‘çocuk gerçekliği’dir. Fazıl Hüsni Dağlarca bu üç temel kavramı “çocuğun baktığı yerden bakmak ve gördüğünü görmek” biçiminde yorumlar. Dağlarca’ya göre, çocuğun baktığı yerden bakan ve onun gördüğünü gören yazar, “Bu çocuk ne istiyor/Yüzüne baktığım an” sorusunu sorabilen yazardır. “Bu doğallığı, içtenliği ve yalınlığı sağlayabilmenin tek yolu, çocuğun dünyasını “çocuğun dili” ile söylemektir. “Çocuğun dili ile söylemek”, çocuğun akli ile düşünebilmeyi, çocuğun mantığı ile sorgulayabilmeyi ve çocuğun bakışları ile algılamayı gerektirir.” (Taşdelen, 2005a: 326 akt.. Şirin, 2016: 24). Çalışma konumuzu oluşturan ve çocuk dünyasının zenginliklerini eserlerinde duyumsatmaya gayret gösteren yazarlardan biri de Ceren Kerimoğlu’dur. Onun eserlerinde yukarıda ifade edilen çocuğun dili ile söyleme, çocuğun akli, hayal dünyası, yaratıcılığı ile çocuk bakışı ile dünyayı algılama gayretini görürüz. Bu zor ama aynı zamanda heyecan verici bir çabadır yazar için çünkü çocuklar için yazmak ve çocuklar tarafından benimsenmek kolay değildir. Nitekim çocuklara seslenerek, onların dünyalarına girebilmenin onların okumayı isteyecekleri bir yazar olmanın heyecanını ve zorluğunu şöyle aktarır: “Çocukların beğendiği, okumayı isteyeceği bir yazar olabilmek, “büyük” yazarı olmaktan çok ama çok daha meşakkatli. Çünkü çocuklar net, yargısız, naif ve heyecanları hep belli bir seviyede tutulmalı. Çabuk sıkılabilirler, sabır gösteremeyebilirler, beğenmediğini, sevmediğini hemen belli ederler. Ama bunun karşısında, çocukken okunmuş bir kitap da asla unutulmaz. Büyükken okuduklarımızın çoğu aklımızda kalsa da, hatırlayın çocukken okuduklarımızla bambaşka dünyalar yaratı, kurup, içine girip büyülü dünyalarımızda kalmak isterdik. Çocuk yazarı olmak bu yüzden

benim için heyecan verici. Ve de okur kitlem gerçekten çok zor bir kitle” (<https://www.edebiyathaber.net/ceren-kerimogluna-4-soru-mehmet-ozcataloglu/>)

Ceren Kerimoğlu’nun eserleri ve eserlerinde ele aldığı konular, çocuklara kitapları sevdirmenin ve onları eğiterek birtakım bilgiler aktarmanın yanı sıra esas olarak doğayı, hayvanları sevmek, tabiata yönelik farkındalık yaratmayı amaçlar. Nitekim genel anlamda kitapların işlevi de, çocuğun zihinsel gelişiminin yanı sıra duygu dünyasının yapılandırılmasında önemli rol oynamasıdır. “Bambaşka bir misyonum da var; “Doğa Sevgisi”. Bu sevgiyi çocuklara öyle ya da böyle sunmak isteyerek başladı aslında her şey. Benim kitap karakterlerim hep doğadaki canlılar. Çocuklara ağaçların, kuşların, nehirlerin, kelebeklerin sesini duyurmak, kendi iç dünyalarında, o canlılar gibi hissettirmek istiyorum. Çünkü bu çok inandığım bir kavram. Çünkü bundan başka, o ağacı kesmemenin bir yolu yok. Onlar gibi hissedemediğimiz sürece, doğayı kurtaramayız. Bizler, ağaçlar, ormanlar aslında hep “biriz” ve aslında en çok da “onların” sesi olmalıyız. Bu yüzden çocuklara yazıyorum ben. Çünkü onlar benim ne demek istediğimi çok iyi anlıyorlar.” (<https://www.edebiyathaber.net/ceren-kerimogluna-4-soru-mehmet-ozcataloglu/>). Bu duyarlılığı kazandırmak elbette kitaplarla da mümkündür ancak şu da ifade edilmelidir ki, küçük yaşlardan itibaren oluşturulacak toplum bilinci, aile ve eğitim birlikteliği ile istenilen iyi insan modelini ve nesilleri yetiştirmek mümkündür.

“Çocuğun eğitimi üzerinde konuşmak ve düşünmek çağlar boyu her toplumda rastlanılan bir konudur. Türkiye bu anlamdaki bir çocuk edebiyatına ve eğitimine, ancak son yüz elli yılda eğilmiştir” (Ortaylı, 2009: 142-143 akt. Arseven, 2016). İlber Ortaylı’nın değindiği husus Türkiye’de bu alanda geç kalınmış olması olsa da bundan sonrası için çocuk edebiyatına gösterilmesi gereken kıymet yönüyle önemlidir. “Çocuk yazını kuyumculuk ister. Yüzüğe kakılan bir taştır çocuk edebiyatı. Yüzük kaba bir altındır. Üstündeki taş ise değer; ustalık, bilgi, özen, kesicilik, kakmacılık, mihlmacılık ve sevgi isteyen bir elmas taş. Elması kesmek zor iştir; birikim, bilgi ustalık ister. İşlemekse, başka bir incelik. Bu yüzden kuyumculuktur çocuk edebiyatı; çirkini güzelden ayıran ve dışı ne denli albenili olursa olsun, güzelliğini içinde saklayan bir yazın alanıdır, çocuk edebiyatı. (Ural, 2014: 331). Buna yönelik olarak Kerimoğlu da çocuk edebiyatı alanında onay almanın zorluğunu ifadelendirmiştir: “Mesela bir çocuk kitabının okullara girmesi çok zor olan bir durumdur ama kitaplarım şu an pek çok okulda okutuluyor. Yazdığım çocuk öykülerinin, öğreticiliğinin ne kadar iyi olduğuna öğretmenler okuyup karar verdiği için onay almak çok zor olduğunu biliyorum ve kitaplarımın öğretmenler tarafından beğenilmesinden dolayı büyük mutluluk duyuyorum.” (<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/annesiyle-el-ele-verip-cocuk-kitaplariyaziyor/1308770#>)

Çocuk hayata ilk adımlarını hem dilsel hem sosyal hem de diğer gelişim alanları olarak edebî ürünler sayesinde atmaktadır (Akın, 2019: 8).... çocuk edebiyatı, yazarın ; “Neleri yazmalıyım?” yerine “Nasıl, ne kadar ve niçin yazmalıyım?” diye düşündüğü ve kendisini sorguladığı (Ciravoğlu, 1999: 9) sürecin tamamıdır. Bu süreçte yazar yalnız değildir aslında. Yazarla birlikte bütün çocuklar da eserin üretimi esnasında rol almaktadır. Eğer yazar bunu başaramazsa bazen ürettiği eseri, çocuk edebiyatı kapsamına almak zordur. (akt Akın, 2019: 8). Zira buna yönelik olarak Ceren Kerimoğlu çocuklarca benimsenmeğe yönelik şunları aktarır: “Kitaplarınızı okuyan çocuklar ilk okuduğu kitap olduğu için ve en önemlisi de kitabın içindeki değerleri ve yazarını hiçbir şekilde unutmuyor ve bir şekilde belleğine nakşediyor. Bazen bana bir çocuk gelip, 'Biliyor musunuz? Ben de bir Sakız Ağacı'yım...' diyor ve cümlesine böyle başlıyor. Bu, çok heyecan veren bir duygu ve çok değişik bir yolculuk” (<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/annesiyle-el-ele-verip-cocuk-kitaplari-yaziyor/1308770>)

Bu çalışmanın amacı, Ceren Kerimoğlu’nun eserlerindeki doğa, tabiat, hayvan sevgisi ve duyarlılığını incelemektir. Çalışmada buna ilişkin kitaptan alıntı ve örneklerle yer verilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma, var olan bir durumu belge incelemeye dayalı bir biçimde betimlediği için nitel veri analizi tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve

Şimşek, 2008: 187). Çalışmaya esas teşkil eden verileri, Ceren Kerimoğlu'nun çocuk kitapları oluşturmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışma dokümanından elde edilen veriler nitel bir veri analiz yöntemi olan betimsel analiz yaklaşımına uygun olarak analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Elde edilen veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar kullanılarak da sunulabilir. Çalışmada elde edilen veriler, doküman incelemesinin beş aşaması olan (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliği kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme ve (5) veriyi kullanma (Forster, 1995 akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 193) aşamaları takip edilerek değerlendirilmiştir. Her eser okunup, not alma, doğaya, hayvanlara ve bunlara ilişkin veriler tespit edildikten sonra bulgulara ilişkin örnekler kitaptan alıntılarla yoluyla gösterilmiş, veriler yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

1) İnatçı Tohum (2015)

Yazar bu eserinde, dünyanın kurak bir bölgesine düşen küçük bir tohumun susuzluğunu, yağmura olan ihtiyacını, yeşillenmek isteğini duyurma çabasını dile getirir. Yağmurların azalmasıyla yavaş yavaş kuraklığa doğru yolalan bu gidişatin nelere sebep olabileceği duyumsatılır okuyucuya. Bu anlamda eser, hem çocuklarda hem yetişkinlerde doğa, tabiat, yeşilin korunmasına ilişkin alt okumalar taşır.

Eserde üzerinde durulan bir diğer ileti de insanların amaçlarından asla vazgeçmemeleri gerektiğidir. Nitekim bunun için ellerinden geleni yaptıkları taktirde –yardımlaşarak- güzel sonuçlar alınacağına ilişkin inanç yansıtılır. Bunun bir örneği olan inatçı tohum, çevresini kuraklıktan âdetâ bir ormana dönüştürmüştür: *“Sonunda koca bir orman olmuş o kurak, çatlak topraklar.”* (s. 34)

Resim 1. İnatçı Tohum Adlı Eserde kuraklıktan ormana dönüşün görseli

Eserde doğa, tabiata ve bu duyarlılığa ilişkin bulgulara yönelik örnekler şöyledir:

“Açım, yani sususuzum. Benim suya, yağmura ihtiyacım var. ne zaman yağmur yağacak? Böyle gidere benden yeşillik nasıl fıskıracak?” (s. 17)

“İnatçı tohum hiç durmadan bağıırıyormuş. Her yeni gün bir yerden yardım geleceğini umuyormuş” (s. 14)
..... *“O sabah ilk işi bulutlara seslenmek olmuş. Bağırıp bir kez daha sesini duyurmaya çalışmış.”* (s. 19)...
“Ben soyumu sürdürmek için varım. Ama bu koskoca toprak yaşam için uygun değil. Baksana her yer

kupkuru, çorak.” (s. 20)

“Kocaman dünyanın küçücük bir yerinde, masmavi gökyüzünün ve ısıldayan güneşin altında bomboş, kupkuru bir doğa parçası varmış. Bomboş dediysem, toprak varmış, taş varmış ama bitki örtüsü yokmuş. Yani çayır çimen, çiçek böcek, ağaç, orman, hiçbirisi yokmuş. Dolayısıyla burası kurak mı kurak, çorak mı çorak, sapsarı bir yermiş. Ne bir hayvan varmış ne de insan.” (s. 9)

Yazar, kuraklığı, yeşilin yok oluşunu duyumsatırken, gökyüzüne, yıldızlara ve onların görevlerine tohumun kabuğunun çatlaması yoluyla nasıl filiz verip, yeşillendiğine ilişkin de bilgilendirmeler yapar:

“... Aç ve susuzum. Su bulamıyorum. Su içip doyamıyorum. Doyamadığım için kabuğumu çatlatamıyorum. Kabuğum çatlamayınca filizlenemiyorum, boy süremiyorum. Böyle giiders kuruyup hiç bir işe yaramadan kaybolacağım. İşte sorunum bu.” (s. 23)

“Bir gece çok bağırmış ama tüm dünya o sırada uykudaymış. Aydede, gökyüzü ve tüm yıldızlar... sadece kutup yıldızı bu gece de yine uykusuzmuş. Uzun yıllardır dünyamızı izler, böylelikle yolunu kaybedenlere yardımcı olurmuş. (s.14)

Yazar, İnatçı Tohum’un Rüzgâr Seli’ye yağmur isteğine ilişkin sesini duyurmasının ardından Rüzgâr Seli’nin yağmur yağdırabilmek için bulutlara bu durumu iletmesine yönelik diyaloglara yer verir. Bu diyaloglarda tek bir tohum için yağmur yağdıramayacaklarını ifade eden bulutların kendi aralarında yaptıkları konuşmaya şahit oluruz:

“... en büyük bulut parçası söz girmiş: İyi, güzel de biz bir iş bölümü yapıyoruz, biliyosun. Daha önce gittik oraya, ama o bölge kurak iklime sahip. Bu yüzden çok fazla yağmur düşüremeyiz o tarafa. Hem tek bir tohum için bütün iş programımız değiştiremeyiz değil mi?” (s. 24)

“Rüzgâr Seli biraz sinirli bir şekilde söz başlamış: Tek bir tohum diyorsun ama birbirimize ihtiyacımız var. siz eğer ‘Yok kurak, yok çorak’ der, toprağın üzerine yağmurlarınız bırakmazsanız, toprak yeşermez. Yeşermeyen toprak nemlenmez, nemlenme olmazsa buharlaşma da olmaz. O zaman siz de olmazsınız. Siz bulutlar olmazsa yağmur hiç olmaz. Doğanın dengesi, düzeni bozulursa, Doğa Ana da bir daha kendini toparlayamaz.” (s. 24)

Okur olarak buradan çıkarılabilecek sonucu, küçük büyük demeden doğaya katkı sağlamamız yönünde okuyabiliriz. Yazar yine bulutların aralarındaki bu konuşmada doğanın uyum içerisindeki düzenini, dengesini, buhar, bulut, yağmur dengesini bulutun ağzından aktarmıştır. Rüzgârın bulutlarla, güneşle yaptığı işbirliğiyle inatçı tohumun toprak örtünün altında gelişmeye başladığını ve yavaş yavaş toprak üzerine çıkan minik fidanları görürüz. Bu yolculuk şöyle aktarılır:

“Bir sabah, “pıt” diye br ses duyulmuş. O ses micik bir fidanadan gelmekteymiş. Önce o fidan, toprak örtüsünden başını uzatmış; sonra bir başkası, bir başkası daha... Derken minik fidanlar toprağın bir bölümünü yeşillendirmiş.” (s. 31)

“Rüzgâr Seli ise uzaklardaymış o gün. Kırak topraktaki değişimi görünce heyecanla yaklaşmış yanlarına. Dünyaya gözlerinin yeni açan bu incecik dalları kırmaktan korkmuş, çok yavaş eserek dolanmış çevrelerinde. “Hoş geldiniz!” diye sevinçle bağırmış.” (s. 31).

“.... o sırada, İnatçı Tohum’dan doğan fidancıkların dallarından tanıdık bir ses gelmiş. Seli’ye neşeyle seslenmiş:

“Teşekkürler Seli. Bak neler başardık birlikte.” ... İnatçı tohummuş bu. Seli sesini duyar duymaz tanımış onu. Ama göremiyormuş sevgili arkadaşını. Sağına soluna bakınmış. Sesin nereden geldiğini anlamaya çalışmış. İnatçı tohum, şaşırmakta haklısın seli demiş. Ben artık bu minik ince dlaardayım. Birinde değil, her birindeyim. Toprak altında kök saldım. Yeryüzünde gözümü açtım. Ben artık tam anlamıyla bir fidanım. Rüzgâr Seli, bu bir mucize diye haykırmış. Sonar yavaşça esmiş ytime, ince narin dalları hırpalamadan kucaklamış her bir yandan. İşimiz daha bitmedi demiş Seli. Yine yağmurlar başlayacak fidanlar her gün biraz daha boy atacak. Büyük rüzgârlar gelip yeni tohumlarınızı çerveye savuracak. Sonunda burası istediğin gibi kocamab yemyeşil bir orman olacak. “ (s. 34)

Yazar kişileştirme ve intak yoluyla çocuklara seslenmeyi tercih etmiş, böylelikle onların ilgisini daha da çok çekerek doğaya, çevreye duyarlı olma mesajını iletmıştır. Doğa Ana’nın muazzam döngüsüne dikkat çekerek bu dengenin bozulması sonucunda kuraklık ve başka problemlerin ortaya çıkabileceğine ilişkin işaretler vermiştir. Yine doğayı, çevreyi korumak ve kollamak adına küçük büyük demeden elimizden gelen katkıyı sağlamamız gerektiğine de işaret etmiştir.

2. Okyanus’a Özgürlük (2016)

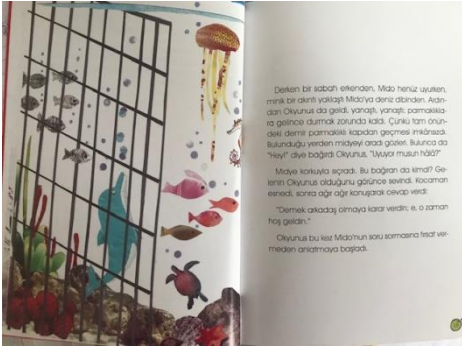
Bu eserde mutsuz ve çaresiz Okyanus adında yunusun kafeste tutsak edilerek gösterilerde insanlara şov yapmak amaçlı kullanılmasına dikkat çekilir:

“.... Demir parmaklıklara yaklaştı Okyanus. Kavuşmak istediği açık denizle, içinde tutsak yaşadığı havuzu birbirinden ayırıyordu bu parmaklıklar.” (s. 7)

Mutsuz, çaresiz yunus kendisiyle arkadaş olmak isteyen midye Mido’yla önceleri arkadaş olmak istemez. Ancak zamanla ona açılır, tutsaklığından dolayı duyduğu çaresizlik ve mutsuzluğu anlatır. Midye Mido tüm bunları dinledikten sonra elinden mutlaka bir şey gelmesi gerektiğini düşünerek okyanus yunusun kendisine anlattıklarını” önce diğer midyelere, sonra istakozlara, ardından irili ufaklı balıklara, onların arcılığıyla da açık denizde yaşayan tüm canlılara ulaştırır. Ve tüm güçlerini biraya getiren bu deniz canlıları tutsak yunusları parmaklıklardan kurtarırlar.Özgürlüklerine kavuşan yunuslar mutludur fakat çılgınlıklarını insanlara nasıl ileteceklerini bilememektedirler. Yazar burada çocuklara büyük sorumluluk düştüğünü aktarır:

“Çocuklar! Tek çözüm çocuklar... Biliyor musun, çocukların her biri birer kahramandır aslında. Kim bilir belki bir gün biri çıkar, yaşadıklarımızı bir hikâye kitabında toplar. Bu yazılanları diğer çocuklar okyunca deniz altında yaşananlar da deniz üstüne taşınmış olur. O zaman... işte ancak o zaman, o çocukların anne ve babaları, çocuklarını yunus gösterilerine götürmekten vazgeçer, İşte o zaqman her hayvanın yunuslar gibi kendi doğasında yaşaması gerektiğini anlarlar” (s. 36).

Yazar, gösterilerde kullanılmak üzere tutsak edilen hayvanlara dikkat çekmiş; sirklerde ve başka başka diğer etkinliklerde kullanılmak için tutsak edilen bütün hayvanlara, bu tarz gösterilere gitmemek gerektiğine ilişkin duyarlılığı Okyanus Yunus özelinde tüm hayvanlar için dile getirmiştir. Ayrıca yazar eserinde denizde yaşayan başka diğer canlı türlerini de tanıtmıştır.

Resim 2. Okyanus Yunus'un tutsak edilişine ilişkin görsel

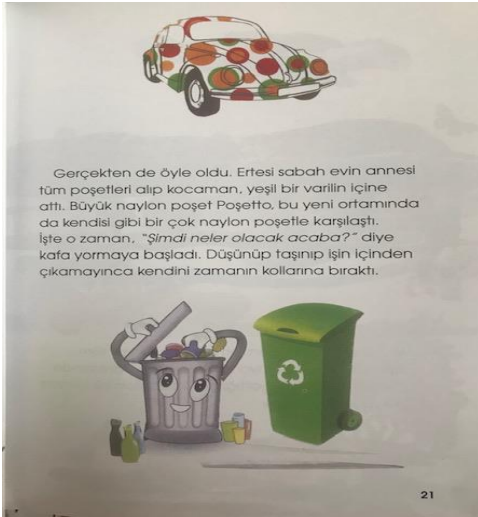
3. Poşetto (2012)

Yazar, Poşetto adlı bu hikâyesinde eserin kahramanı olan naylon poşetin geri dönüşüm macerasını aktarır. Çocuklara geri dönüşümün nasıl gerçekleştirildiğine, neden geri dönüşüm yapıldığına ilişkin bilgiler verir:

“Bu kutuda kendisi gibi başka poşetlerin de olduğunu gördü Poşetto.... Burası neredi diye sordu bizimki kutudaki diğer poşetlere... “burası Değişim Merkezi’ne gideceklerin kutusu,” dedi (s. 19)

Geri dönüşüm, çevre temizliği ve duyarlılığının yanı sıra kişisel temizliğe de yer yer vurgu yapmıştır yazar:

“Betül okuldan gelmişti ve birazdan tüm oyuncaklarıyla oynamaya başlayacaktı. Betül önce ellerini ve yüzünü yıkadı, sonra odasına girdi.” (s. 17)

Resim 3. Poşetto adlı eserde geri dönüşüme ilişkin görsel

4. Zozo Bulut Yiyen Zürafa (2019)

Bu eser, 3 kitaplık bir serinin ilk kitabıdır. Yazar, meraklı zürafa Zozo'nun kendini tanıma yolculuğunda okuyucuya da bu hayvanlarla ilgili pek çok bilgi aktarır. Örneğin zürafaların kalplerinin tüm canlılarınkinden büyük olduğu, ses tellerinin yok sanıldığı ama aslında var olduğu...

Yazar, eserde çocukları merak etmeye ve hayal kurmaya yönlendirir. Bunu yaparken pekiştirme ve sıfatlara da sıklıkla yer verir:

“... hangi ormandan diye merak ettiysen eğer, yemyeşil Kuzey Ormanları’nı hayal edebilirsin. Kocaman çağlayanıyla, gölleriyle, pırıl pırıl akan dereleriyle bütün hayvanlara ev sahipliği yapan koskocaman yemyeşil bir ormandı Zozo’nun yaşadığı yer. Bu kocaman orman öyle çeşitli hayvanları barındırıyordu ki, kuşlar, böcekler, ayılar, kurtlar, tavşanlar hepsi Zozo’nun arkadaşlarıydı. ” (s. 11)

Yazar eserlerinde tabiattaki canlıları yeryüzünde yaşayan hayvanlarla gökyüzündeki yıldızları, aydedeyi, güneşi, bulutları hep dostlarmışçasına dostlukla birarada yaşamalarına, birbirlerine yardımcı olmalarına, sevgi ve saygı ile birlikte yaşamalarına vurgu yapar her eserinde. Eserlerinde kahramanları hep meraklıdır ve hep soruları vardır. Onlara öğütler veren, rehberlik eden varlıklar da vardır mutlaka. Örneğin:

“İyi geceler Aydede; bir sorum var sana,” dedi. Boyu uzun olduğu için su içmekte zorlanan ve zürafa olmak istemeyen zürafa” (s. 15)

Resim 4. Zozo Aydede’yle Konuşurken

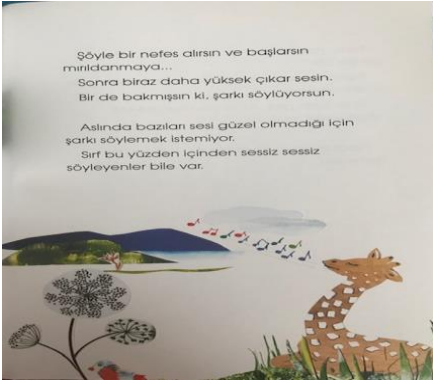
Aydede’nin öğütleri sabırlı olmaya, kendine güvenmek gerektiğine ilişkin iletiler taşır ve yazar çocuklara iletilerini bu şekilde ulaştırma yolunu seçer. Eğilip su içmeye üşenen zürafa bulutları yer ancak kuraklık başlar, doğanın dengesi yavaş yavaş bozulmaya başlar. Doğaya zarar verdiğini bilmeyen Zozo ortaya çıkan durumdan son derece üzgündür:

“Ben bilmeden doğaya zarar veriyormuşum demek... çok özür dilerim... hiç ister miyim ben doğaya zarar vermeyi... sonuçta ben de sizzler gibi bu doğanın Bir paçasıyım; sizin için kötü olan, elbette benim için de kötüdür.” (s. 3)

5. Zozo Şarkı Söylüyor (2019)

Serinin ikinci kitabın kurgusu, öykünün kahramanı Zozo’nun gürültülü şekilde şarkı söyleyerek ormandaki diğer arkadaşlarını rahatsız etmesi ve arkadaşlarının onu kırmadan bu rahatsızlıklarını ona nasıl ileteceklerini düşünmeleri ve buldukları çözüm yoluna ilişkindir. Yazar, eserde kahramanı Zozo’ya:

“Meğer bir şeyi yaparken kendinden önce başkalarını düşünmek gerekiyormuş” (s. 35) dedirterek karşındakile empati kurma, kendi hoşlanmadığın şeyleri başkalarına yapmamak gerektiği yönünde iletiler ulaştırır okuyucusuna.

Resim 5. Zozo Şarkı Söylüyor

6. Zıplamak İsteyen Zozo (2020)

Serinin üçüncü kitabında, zürafa Zozo ve örümcek arkadaşı Nephila'nın hikâyesi aktarılır. Örümcek Nephila, ördüğü ağla arkadaşı Zozo'nun hayatını kurtarır, bu ağla “daha da sağlamlaşan” sınıksız dostlukları, sevgi ve yardımlaşmaya dayalı arkadaşlıkları aktarılır:

“Ne güzel şeyymiş sevimlik, düşünülme ve dostluktan daha değerli bir şey yokmuş.” (s. 37)

Örümcek Nephila'nın ördüğü ağ, hem arkadaşı zürafa Zozo'nun hayatını kurtarmış hem de atlayıp zıplamak eğlenmek isteyen Zürafa'nın ve ormandaki diğer canlıların eğlendiği, oyunlar oynadıkları, taklalar attıkları bir trambolin olmuş âdeta.

Yazar bu seride de çocukların eğlence beklentilerini, hayal güçlerini âdeta onlar gibi düşünerek ve hissederek yansıtır. Yazarın örümcek ağını bir trambolin gibi düşünerek buradan bir eğlence ortaya çıkarması ve aynı zamanda dostluk, arkadaşlık, birlikte gülebilmek, eğlenmek duygularını yansıtmaları yönleriyle de aktardıkları “çocuk bakışını” yansıtır. Eğlendirirken öğretir, “Çocuğun diliyle söyler”. “Çocuk edebiyatında tema, konu, içerik yanında biçim ve biçimi belirleyen üç temel kavram ‘çocuk bakışı’, ‘çocuğa göre’lik ve ‘çocuk gerçekliği’dir. Fazıl Hüsnü Dağlarca bu üç temel kavramı “çocuğun baktığı yerden bakmak ve gördüğünü görmek” biçiminde yorumlar. Dağlarca'ya göre, çocuğun baktığı yerden bakan ve onun gördüğünü gören yazar, “Bu çocuk ne istiyor/Yüzüne baktığım an” sorusunu sorabilen yazardır. “Bu doğallığı, içtenliği ve yalınlığı sağlayabilmenin tek yolu, çocuğun dünyasını “çocuğun dili” ile söylemektir. “Çocuğun dili ile söylemek”, çocuğun akli ile düşünemeyi, çocuğun mantığı ile sorgulayabilmeyi ve çocuğun bakışları ile algılamayı gerektirir.” (Taşdelen, 2005a: 326 akt.. Şirin, 2016: 24).

Kerimoğlu bu eserinde, çitanın hızlı koştuğunu, kartalın keskin görüşlülüğünü, filin güçlü sesini, çekirgenin zıplarken uzun süre havada kalabilmesini, Nephila örümceğinin özelliklerine dair bilgiler de verir:

“Nephila örümceği, bilinen en büyük ağ ören örümcektir. Bu türün dişileri, çapı 1 metreyi bulan ağ örme yeteneğine sahiptirler.”(s. 40)

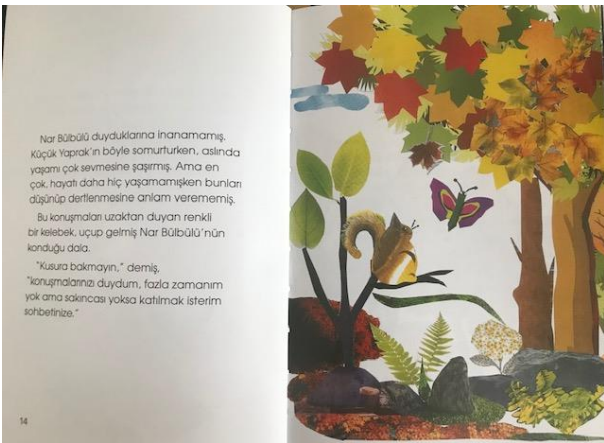

Resim 6. Zozo ve arkadaşları örümcek ağında zıplıyor

7. Yaprığın Renkleri (2020)

Eserde, Koca Ağaçlar Ormanında birarada yaşayan binlerce ağaçtan Ulu Çınar'ın minik mutsuz yaprağı ve onun hikâyesi anlatılır. Minik yaprağın mutsuzluğunun sebebi bir gün sert rüzgârların eserek onu dalından kopartması ve hayatının sona ereceğini düşünmesiydi. Yok olmayı hiç istememesi, sonsuza dek yaşamak istemesiydi. Minik Yaprak mutsuzluğunun sebebini arkadaşı Nar Bülbülü'ne aktarırken renkli bir kelebek uçup gelmiş yanlarına. Kelebek minik yaprakla arkadaş olmak istiyormuş ama minik yaprak bir gün öleceği düşüncesiyle mutsuz olduğunu dile getirince kelebek bir günlük yaşamı olduğundan bahsederek *önemli olanın güzel yaşamak* olduğundan söz etmiş.

Yazar tabiatın kendi içerisindeki döngüsünü, çürüyen yaprağın toprağa karışmasını; tekrar doğaya dönüşünü aktarır. Bir tarafta doğanın düzenini aktarır, ağaçları, çeşitlerini de tanıtırken bir taraftan da doğadan ilhamla cesareti, mutluluğu ve içinde bulunulan anın kıymetini, önemini bilmek gerektiği vurgularını da yapar.

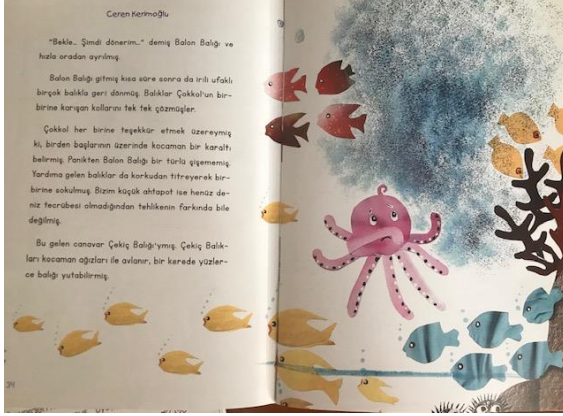

Resim 7. Ulu Çınar'ın mutsuz yaprağı ve kelebek konuşuyor

8. Mavi Mucize (2017)

Eserde, Çokkol adlı yavru ahtapot'un maceraları aktarılır. Denizen diplerinde yaşayan Çokkol'un Balon balığı ile arkadaşlığı, bu arkadaşlığın ahtapotun kendisini keşfetmesini sağlaması ve keşfettiği mavi mucize aktarılır:

“... Bu sırada kendilerine yaklaşan tehlikeli kılıçbalığını görünce ahtapotun korkudan açılan kесеi masmavi yapmış her yeri. Ahtapot bu mucizevi özelliğini de bilmeden bu tecrübeyle öğrenmiş olmuş. Çekiç balığı çevresini kaplayan mavilikten dolayı bir şey görememiş ve tehlikeyi böylecek atlatmış ahtapot ve arkadaşları. “Çokkol arkadaşlarında ayrılıp “yuvasının yolunu tutarken, sabahın ilk saatlerinde oyun oynayacak tek arkadaş bile bulamadığı için hüznülmüş. Oysa şimdi, yeteneklerinin farkında, kendine güvenli, huzurlu, mutlu ve birçok arkadaş edinmiş bir ahtapot olduğunu düşünmüş. “. (s.38).

Resim 8. Ahtapot Çokkol'a ilişkin görsel

Deniz canlıları ve deniz altı, çocuk dünyasında her zaman gizemli ve esrarengiz hâlini korumaktadır. Yazar Kerimoğlu mekân olarak deniz altını seçerek bu anlamda çocukların ilgisini daha da çekmeyi başarmıştır. Ahtapot yavrusu Çokkol'un maceralarını aktarırken bir taraftan da eniz canlılarını ve deniz altındaki varlıkları çocuklara tanıtır. Kılıç balığı, deniz anası, deniz kaplumbağaları, mercan kayalıkları, yengeçler, balon balığının, çekiç balığının, ahtapotun özellikleri...

9. Mor Balon Mutluluk Peşinde (2018)

Eserde, içinin boş olduğunu düşünerek mutsuz olan ve güneşi bulup içine doldurarak mutlu olacağını düşünen ve bunun için sahibi baloncunun elinden kaçıp yolculuğa çıkan Mor Balon'un başından geçenler aktarılır. Yazar mutluluğu uzaklarda değil yakında aramak gerektiği ve mutlu olmak için mutlu etmenin şart olduğu vurgusunu da yapar:

Memo, öyle bir sarıldı ki Mor Balon'a...İşte o sırada, Mor Balon farklı birşey hissetmeyen başladı. Boş dediği içi şimdiye kadar tatmadığı; hissetmediği bir duyguyla dolmaya başlamıştı. Mutluluk bu muydu?...Mor Balon kendi mutluluğunu bulmuştu ve o gün anladı ki, mutlu olmak için mutlu etmek gerekirdi. Mutluluğun tek tarifi buydu. “ (s. 39).

Resim 9. Memo Çocuk ve Mor Balon'un mutluluğu

Yazar, genelde hikâyelerinin mekânı ormana –belki yazarın kendi mutluluğunun da kaynağına- götürür öncelikle Mor Balon’u. Mutluluğu nerede bulabileceğini sorduğu herkes kendi mutluluğundan yola çıkarak yanıt verir Mor Balon’a. Örneğin saksıya “*Bence mutluluk uçmaktır. Ben uçabildiğim için çok mutluyum mesela*” (s. 18) diye yanıt verir.

Mor balonu doğa anada yolculuğa devam ettirir; bir taraftan da doğadaki çeşit çeşit bitkileri, hayvanları tanıtır:

“... Bir dağın yamacında bşir şey ilişti gözüne. Ne taşı bu, ne çiçekt. Çok farklıydı.Yanına gitti. Mor Balon, ‘Merhaba!’ dedi. “Ben Mor Balon’um. Sen kimsin? Çok garip görünüyorsun. Taş mısın, çiçek misin?” “Haklısın beni pek tanımazlar. Dış görünümüm taşa benzer ama aslında bir çiçeğim. Türümüze Taş Otu derler. Kurak yaz aylarında ot yiyen hayvanlar bizi bulamasın diye etrafımızdaki taşları taklit ederiz.” (s. 20-21)

Mor Balon bu kez gökyüzüne doğru macerasına devam eder. Küçük bulutla tanışır:

“Mutluluğu nerede bulacağımı herkese sanıyorum. Taş Otu dedi ki mutluluk Güneşteymiş. Onu bulup içimi mutlulukla doldurmak istiyorum” (s. 27)

Mutluluğu nerede bulacağını soruştururken Aydede’yle konuşur Mor Balon. Yazar, Aydedenin görevini de aktarır okuyucusuna:

“Hem sen şimdi uyumana bak. benim Güneş’in ışınlarını yansıtıp Dünya’yı aydınlatmama gerekiyor. Oyalama beni.” (s. 31)

Güneş kendisi hakkında yeterince bilgisi olmayan Mor Balon’a açıklamalar yapar:

“Bak küçüğüm. Hayatın kaynağında ben varım; doğru. Benim yayadığım ısıyla, ışıkla hayat buluyor Dünya. O yüzden canlılar da hayattan keyif alıp mutlu oluyorlar. Oysa sen bana ulaşmak istiyorsun. Biraz daha yaklaşıydın paaat diye patlayacaktın.” diye açıkladı (s. 33)

Mor Balon ince derisini sadece sivri şeylerden değil, yanan şeylerden de koruması gerektiğini anlamıştır. Güneş, Mor Balon ondan hızla uzaklaşırken:

“Şimdi geldiğin yere dön. Mutluluğu uzaklarda değil, yakınlarında ara...” diye bağırdı (s. 34).

“Mor balon bir şehre ve şehirde bir apartmanın üstüne gelir. Odasında ayağa alçılı yatan çocuğu görür Mor Balon. Çocuğun neden bu kadar mutsuz olduğunu merak eden meraklı kor balon onu daha iyi görebilmek için cama yaklaşır. Bu sırada ayağı alçılı çocuk Memo telala annesine, “Anne! Anneee hemen gelir misin?” diye seslendi. “ Şu balonu yakalar mısın benim için?” Mor Balonun kaçmak gibi bir niyeti yoktur zaten. Yakalanmayı bekliyordur... Memo, öyle bir sarıldı ki Mor Balon’a...İşte o sırada, Mor Balon farklı birşey hissetmeyen başladı. Boş dediği içi şimdiye kadar tatmadığı; hissetmediği bir duyguyla dolmaya başlamıştı. Mutluluk bu muydu?...Mor Balon kendi mutluluğunu bulmuştu ve o gün anladı ki, mutlu olmak için mutlu etmek gerekirdi. Mutluluğun tek tarifi buydu.” (s. 36-39).

10. Kırmızı Deniz Yıldızı (2011)

Eser, okyanus dibinde yaşayan bir deniz yıldızı ailesini ve bu ailenin diğerlerinden çok farklı, meraklı kıpkırmızı ateş gibi parlayan ve bu yüzden adı Alaz olan denizyıldızını ele alır.

“Alaz, oldukça meraklıydı. Her şeyi sorara soruşturur, ne duyduysa bilmek, öğrenmek istedi. Denizdeki tüm canlılarla konuşup büyüklerle sohbet ederdi. (s. 7-8) “... Denizen dibinde başka kimler olduğunu, suda balık yaşıyorsa, insanın neden yaşamadığını. Alaz, günlerden bir gün, yeni tanıştığı büyük bir balıktan gökyüzü diye bir yerin olduğunu öğrendi. O günden sonra gökyüzünün her şeyden çok merak etmeye başladı.” (s. 10)

Ailesi, denizdeki diğer canlılar gökyüzünü merak eden Alaz’a yüzeye çıkıp gökyüzünü görebilmen için çok uzağa yol alması gerektiğini ve bunun için henüz çok küçük olduğunu söylerler. Fakat Alaz’a bir gün suyun yüzeyine doğru yüzerek çıkar gökyüzünü görür, aydedeyi, yanıp sönen yıldızları:

“Gökyüzü denilen bu kapkaranlık yerde, kendisine benzeyen binlerce parlak beşgen vardı. Herbiri yanıp yanıp sönüyor, hepsi birden sanki ona göz kırpyordu.” (s. 16)

Resim 10. Kırmızı Deniz Yıldızı kitap kağıt görseli

Yazar burada çocukları meraklı olmaya, sorular sormaya yönelendirir ve yine hayvanların ağzından dikkat çekici sorulara dikkat edici cevaplar veririr.

Sabaha kadar gökyüzünü izleyen Alaz, sabah kıyıda yan yan yürüyen yengeçle konuşur önce korkar ondan , tanımaya çalışır.Yengeç de ona sorular sorar:

“Alaz adım; çok kırmızı olduğumdan böyle tanındım. Derinlerden geliyorum, çünkü gökyüzünün çok merak ediyorum. Dün gece farklıydı yukarısı. Şimdi ise daha farklı.” (s. 20)

Alaz gece gördüğü parlak şekillerin kendisine göz kırpyı selam verdiği acaba ait olduğu yerin denizler değil de gökyüzü mü olduğunu düşünmeye başlamıştır. Yazar bu kes deniz yıldızı Alaz’I deniz atıyla tanıştırır. Alaz denizatına gece gördüğü parlak ışıkları sorar. Yıldız cevabını alınac adlarının aynı olduğunu ve kendisinin çok küçükken acaba gökyüzünden mi düştüğünü sorar. deniz atı kendisinden çıkarımlar yaparak deniz yıldızı Alaz’a durumu anlatır:

“Olur mu hiç öyle şey! Dedi denizatı. “işler senin sandığından çok farklı. Örneğin, benim adım da denizatı.

Ben atsam eğer, beni okyanusa kim fırlattı? Evet, senin yıldızlarla benim de atlarla benzerliğimiz olabilir, ama değişik türleriz biz sonuçta. Bunu hiç unutma. Bizim gibi başkaları da var aslında. Pisibalgı, hem kedi hem balık mı? Ya köpekbalgı? Ayıbalgı, kılıçbalgı d var. Peki ya, palyaçobalgına ne dersin? Bunların her biri değişik türlerin adları. Önemli olan şu ki hepimizin evi deniz. Her birimiz ayrı değerliyiz. Uyum içi.nde yaşamalıyız biz.” (s. 27)

Aldığı bu yanıtlardan sonra yuvasına deniz altına dönmüştür.

“Nerdeydin Alaz? Çok meraklanadık. Başına bri şey geldi sandık. Anlıyoruz, bir an once her şeyi öğrenmek isityorsun. Bu çok güzel. Gelişmke için meraklanamalısim ama her şeyi zamanla yavaş yavaş öğreneceksin. Kaç yaşında olursan ol , yeni şeyler keşfetmeyi çok seveceksin. Ama ilk once bize haber vermelisin.” (s. 30)

Alaz ailesinden onları meraklandığı için özür dilemiş ve yaşadığı macerayı yıldızları ayı, yengeci ve denizatını ayrıca sorularına bulduğu yanıtları anlatmıştır.

11. Küçük Bulut Sirius (2014)

Eserde bulut ailesinin en küçük üyesi bulut Sirius’un hikâyesi anlatılır. Hikâyede yağmur bulutları Nimbus, Kümüllüs bulutları ile tanışır yazar çocukları ve bu bulutların işlevlerine yönelik bilgiler de aktarır. Meraklı, kararsız bulut gökyüzünde durmaktan sıkılır kim olduğunu bulmak için çok merak ettiği yeryüzüne inip sorularının yanıtlarını aramak istemiş:

“ merak ettiğim şu: Ne bulutuyum ben? Ya da ne büyüyünce ne bulutu olacağım? Bunu bilmek istiyorum.” (s. 12)

Sirius merakından duramaz soğuk rüzgârlara koşar, esip gürleyen Nimbus bulutunun yanına gider, bizimle nasıl esip gürleyeceksin, büyüüp gel der ama Sirius su damlası olup yağmur damlalarının arasına karışmaya, dünyaya onlarla birlikte yağmaya kararlıdır ama başına geleceklerin farkında değildir:

“Fırtına bulutları toplanmış, sert bir rüzgâr esmiş; artık bir an once gitme vaktiymiş. Nimbus en öne, komutan edasıyla yerleşmiş: Gidiyoruz, haydi. Diye gürlemiş, peşinden bütün fırtına bulutları yetişmiş. Aralarına sesszice karışan Sirius arkalara saklanmış soğukla birlikte, bedenindeki su buharlarından bir damla oluşmuş. Küçük bulut artık bir su damlasıymış. Sonra öteki küçük su damlalarıyla tanışmış ve kendini yer çerkiminin kollarına bırakmış. Yerçekimi onu yere çekmiş.” (s. 25-26)

Bir su damlası olup yeryüzüne inen Sirius:

“Hep merak ederdim gökyüzündeyken yeryüzünü, sonunda kendim göreyim istedim, burası iyi mi kötü mü?” (s. 30)

Resim 11. Bulut Sius Aydedeyle Konuşuyor

Bulutlar, yağmur ekseninde, küçük meraklı bir bulutun hikâyesini aktarır yazar. Bu hikâyede de bulutların yağmurun oluşumu ve göksel unsurlara ilişkin bilgilendirmeler de yapılmıştır.

12. Sakız Ağacı (2011)

Eserde, kavak ağaçlarının arasında yeşeren sessiz sedasız meraklı inatçı ağaç olmaya kararlı fidan Sakız Ağacı’nın hikâyesi aktarılır. Kavakların, kendilerine benzetemedikleri bu fidanı dışlayıp ona yabancıymış gibi muamele etmeleri ancak sonrasında Sakız Ağacı’nın yapışkan sakızının sızmasıyla kavak tohumlarının oraya buraya savrulmadan ailelerinin yanı başında bir araya gelmelerini sağlaması sonucunda, kavak ağaçlarının sakız ağacına minnet duymaları, onu dışladıkları için duydukları utanç ve pişmanlık anlatılır:

“Sakız Ağacı’nın yapışkan sakızı güneşin ısıtı ile dallarda eriyip toprağa sızdı. Kavak ağaçlarının çoğalmak için doğaya bıraktıkları tohumlar da birer ikişer bu sakızlara yapışmaya başladı. Böylece tohumlar oraya buraya savrulmadan ailelerinin yanı başında bir araya geldiler. Bir iki üç darden; on üç, on beş, yirmi bir hatta daha fazla kavak ağacı fidanı topraktan başını çıkarmış olacaktı. Hem de hepsi bizimkine yüz vermeyen kavakların oğlu, kızı, akrabaları olarak. Gerçekten de öyle oldu. Tohumlar toprakla kaynaştı, yağmur sularıyla çatladı, filizler topraktan başını çıkardı. O filizler büyüyüp fidan olunca ortyalık pek şenlendi.” (s. 28)

“Sakız ağacının çevresinde onun çabasıyla oluşan minij kavak ağaçları vardı artık.”

“Tohumlar toprakla kaynaştı, yağmur sularıyla çatladı, filizler topraktan başını çıkardı. O filizler büyüyüp fidan olunca ortyalık pek şenlendi.” (s. 28)

“Sakız ağacının çevresinde onun çabasıyla oluşan minik kavak ağaçları vardı artık.” (s. 28)

“Anlamışlardı ki gerek yoktu tıpatıp aynı olmaya. Kendilerinden başkaları da geliyordu dünyaya. Zaten bu dünyamız eşsizdi. Karar alıp sakız ağacından özür dilediler. Sonra tüm kavaklar, sakız ağacı ve yeni kavak fidanları geniş bir aile olarak hep birlikte yaşamayı sürdürdüler” (s. 34).

Resim 12. Sakız Ağacı ve çevresindekiler görseli

İnatçı fidancık:

“Sizden biri değilim. Sizden çok farklı benîm cinsim. Ama kök saldıığımız toprak aynı değil mi? soluk aldığımız hava, içtiğimiz su değişik mi? Benim de dallarımda kuşlar uçuyor, benim de gövdem de sincaplar dolaşıyor. Üstelik aynı iklimlerde yaşıyoruz. Aynı kaynaklardan besleniyoruz. O zaman önemi kalıyor mu farklı olmanın, sizler gibi kavak ağacı olmamamın? Her türler arasındaki farklılık, zenginliği değil midir doğanın? Ben kavak değilim doğru. Ama çiçek açarım ben de. Belki de budur sizden farkım. Ben hiç böbürleniyor muyum? Bu özelliğimle övünüp sizleri değersiz görüyor muyum? Artık beni anlamış olmanız. Hepimiz ağacız deyip, beni aranızda almalısınız.” (s.18)

Yazar da böylelikle hem bitkilerde çoğalamayı hem ilk zamanlar kavak ağaçları tarafından dışlanan sakız ağacı, kavaklara yavrularının yanlarında ve birarada farklılıklarla birarada sevgi ve saygı ile yaşamaya yönelik iletilere yine doğanın müthiş döngüsü ekseninde aktarmıştır.

Tabiattaki düzen, doğanın içindeki her şey mevsimler, gökyüzü, yıldızlar, deniz, deniz varlıkları, yeryüzü olayları yağmur, rüzgâr, bulut ve tüm bunların başından geçen öyküler Ceren Kerimoğlu'nun çocuk edebiyatı yazarlığında temel izlekler olarak yer almaktadır.

13. Bana Kışı Anlat (2017)

Eserde, Kuzey ormanlarında yaşayan ulu kocaman, çok yüksek, bilge çam ağacının öyküsü anlatılır., kışı bilmeyen kestane ağacına bilge çamın kışı ve doğa ananın dört kızını (ilkbahar, yaz, sonbahar, kış) anlatması verilir. Eserde iğne yapraklı ağaçların özellikleri, kestane ağacının yapraklarının hep döküldüğü halde çam ağacının yapraklarının nasıl hep yeşil kaldığı, kar tanesinin oluşumu, karın faydaları. kış mevsiminin meyveleri anlatılır:

“Ayrıca kar havadaki mikropları öldürür böylelikle havayı temizler.” (s. 28)

Resim 13. Doğa Ana'nın dört kızından biri: Kış mevsimi görseli

“... evet sen kestane... bu mevsimin en yararlı meyvelerisiniz.” (s. 28)

Kışa özgü özellikler, kışın güzellikleri aktarılırken yazar bu mevsimin yoksullar, odun könmür alamayanlar, paltosu, kabanı olamayanlar için zor olduğunu da hatırlatır. Empatik ve duyarlı olmaya, yardımlaşmaya yönelik iletilere yer verilir.

“Çam ağacı tüm bunları aktarırken kestane ağacı kalan son birkaç yaprağını da dökmüş ve kış uykusuna yatan tüm canlılar gibi ilkbahara kadar derin bir uykuya dalmıştır. Elbette bilge çamın anlattığı kışı, karları, kardan adamları, eğlenen, üşüyen çocukları rüyasında görerek...” (s.38)

Yazar yemyeşil bir tabiat ortamında, doğaya ait varlıkların diyalogları yoluyla mevsimleri, ağaçları özelliklerini bu büyümlü bir atmosferde öğretme kaygı ve çabasında olmadan aktarır. Çocuğu doğa ananın kucağına bırakır, onları âdeta ağaçlarla doğayla söyleştirir, bu büyümlü atmosfer içinde onları ellerimden tutup dolaştırır. Çocuk, ağaçları, balıkları, yıldızları kendi mekânlarında onlarla yakından arkadaşlık kurarak daha yakından tanır. Yazar âdeta doğayla el ele vermiş, çocukları da bu yemyeşil, dostluk, sevgi, eşsiz düzen içersindeki oyun ortamına davet etmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışmada incelenen kitaplarında yazar, eserlerindeki hikâyeler boyunca okuyucusunu, -genellikle- tabiatın kucağında tabiat varlıklarının başlarından geçen olayları, içersine kattığı merak unsuru ile sürükleyici, öğretici, macera dolu en çok da doğa sevgisi ve dostluk ve sevgi dolu bir yolculuğa çıkarmıştır. “Doğa beni hayatta tutan tek etken. Ben kafamın içinde, yemyeşil bir dünyada yaşıyorum, tüm çocuklara da kitaplarımın kapağını açtıkları an, bu cennet gibi yerleri sunuyorum. Onlar da korusun, kollasın diye doğayı, elimizden kayıp gitmeden, fark etsinler istiyorum. Bunları yazıyorum. İnsansız bir doğa mis gibi yaşarken, doğasız bir insan yaşayamaz, bunu anlatmak istiyorum.” (https://www.yaziyorumcocuk.net/roportaj/ceren-kerimoglu-omer-kaya_684). Yazar hemen tüm hikâyelerinde Gökyüzüne, yeryüzüne dair sorular sordurur. Cevaplar verdirir eserin kahramanları olan tabiatvarlıklarına.

Yazar içinde yaşadığımız dünyada doğanın dengesini korumaya, yeşili korumaya, duyarlı olmaya doğadaki suyun, hayvanların, ağaçların uyumunun ve mükemmel dengenin önemine ilişkin iletiler verir çocuklara ve okuyuculara. Doğadan aldığı ve doğanın içindeki müthiş uyum, birliktelik ve dengeye ilişkin ilhamı eserlerine yansıtır. Eğlendirirken öğretir. Çocukların eğlence beklentilerini, hayal güçlerini âdeta onlar gibi düşünerek ve hissederek yansıtır. sevgi dostluk, arkadaşlık, birlikte gülebilmek, eğlenebilmek duygularını aktarırken o “çocuk bakışını” eserlerine yansıtmıştır., “Çocuğun diliyle söyler”.

Yazar eserlerinde tabiattaki canlıları yeryüzünde yaşayan hayvanlarla konuşturur, buluşturur. Eserlerindeki kahramanlar hep meraklıdır ve hep sorular sorarlar. Denilebilir ki, Kerimoğlu’nun eserleri, çocuğun merak etmesine, bu merak duygusunun peşinden gitmesine, düşlemesine, gülmesine imkân tanır. Bunu yaparken pekiştirme, ikileme ve sıfatlara da sıklıkla yer verir, çocuklara göre bir dil ve anlatım kullanır. “Çocuklar için hazırlanan edebî eserler, çocuk kalbinin duyarlılıkları ve çocuksu bakış açısına yön verir, çocuk dünyasının bütün zenginliklerini bünyesinde taşır. Çünkü adı üstünde öncelikle çocuğa göre yapılması gereken bir edebiyat türüdür. Çocuğa göre anlatımı, çocuksu fantazileri içinde taşır. Çocuğun eğilimlerini anlatıma yansıdığı oranda çocukların ihtiyacını karşılayan” (Şirin, 2000: 13) bir edebî ürün niteliğini alır (akt. Akın, 2019: 8). Eserler, gerek dilsel gerekse görsel açıdan çocuğa yönelik niteliklerini taşır. Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur (Sever, 2012, s. 166). İncelenen eserlerde resimlerin içerikle uyumlu, çocukların hayal gücünü, yaratıcılıklarını, konu hakkında tahminler ve betimlemeler yapmalarını sağlar nitelikte olduğu ifade edilmelidir. “Ben kafamın içinde, yemyeşil bir dünyada yaşıyorum, tüm çocuklara da kitaplarımın kapağını açtıkları an, bu cennet gibi yerleri sunuyorum” ifadesinde dile gttirdiği yemyeşil, rengârenk pırl pırl ve tertemiz doğayı yansıtır niteliktedir. Üstelik bu kolaj tekniği adı verilen; “atık kağıtların, dergilerin ve bazı materyallerin resimlerde kullanılması” yla gerçekleştirilerek aslında her kitapta bu resimler yoluyla arka planda bir geri dönüşüm hikâyesi hep aktarılır.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir (MEB, 2018:5). Bu anlamda, sevgi çok önemli ve

kapsamı çok geniş değerlerden biridir. İçerisinde anne, baba, kardeş, aile, insan sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisini tüm sevgileri alır. Sevginin geniş yelpazesinde, doğa, tabiat sevgisi, hayvan sevgisi ve duyarlılık önem taşır. Doğaya, çevreye duyalı olma, onları koruma değerlerini taşıyan ve öğrenen çocuklar temizliği, paylaşımı, empatiyi merhameti daha fazla içselleştirerek benimserler. Dolayısıyla, çocuk edebiyatının çocukların zihinsel ve duygusal dünyalarına yapacağı katkılar fazladır. Bu ve buna benzer çocuk kitapları yoluyla duyarlı, sevgi ve saygı kavramlarını bilen ve bunları içselleştiren bireylerin yetişmesine olanak sağlanmalı, aileler, eğitim kurumları işbirliği içerisinde olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akın, E. (2019). Çocuklar İçin Edebiyat Eğitimi İçinde Kavramlarla Çocuklar İlin Edebiyat Eğitimi, Anı Yayıncılık.
- Arseven, T. (2016). Kömür Karası Çocuk Adlı Romanda Göç Olgusu, III. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, s. 45-52.
- Ortaylı, İ. (2009). Osmanlı Toplumunda Aile. 10-11. Baskı. İstanbul: Timaş Yay.
- Sever, S. (2012). Çocuk ve edebiyat. İzmir: Tudem
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. Türk Dili Dergisi, CX (780), 12-31.
- Türk Dil Kurumu (2015). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ural, Y. (2014). Batı Dünyasına Batı Yazınına Öykünen Kitaplarla Giremeyiz. Türk Dili Dergisi, Cxvii (756), 330-340.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- <https://www.edebiyathaber.net/ceren-kerimogluna-4-soru-mehmet-ozcataloglu/>
- <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/annesiyle-el-ele-verip-cocuk-kitaplarinyaziyor/1308770#>
- https://www.yaziyoruncocuk.net/roportaj/ceren-kerimoglu-omer-kaya_684

İncelenen Kitaplar:

- Kerimoğlu, C. (2011). Sakız Ağacı, Ankara: Elma Yayınevi.
- Kerimoğlu, C. (2011). Kırmızı Denizyıldızı, İstanbul: KırmızıKedi Çocuk Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2012). Poşetto, İstanbul: KırmızıKedi Çocuk Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2015). İnatçı Tohum, Ankara: Elma Yayınevi.
- Kerimoğlu, C. (2016). Okyanus'a Özgürlük. Ankara: Elma Yayınevi.
- Kerimoğlu, C. (2017). Bana Kış Anlat, İstanbul: teen Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2017). Mavi Mucize, İstanbul: teen Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2017). Yaprığın Renkleri, İstanbul: Sia Kitap Günötesi Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2018). Mor Balon Mutluluk Peşinde, İstanbul: KırmızıKedi Çocuk Yayınları.
- Kerimoğlu, C. (2019). Küçük Bulut Sirus, İstanbul: Sia Kitap Günötesi Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2019). Zozo Şarkı Söylüyor, İstanbul: Sia Kitap Günötesi Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2019). Zozo Bulut Yiyen Zürafa, İstanbul: Sia Kitap Günötesi Yayıncılık.
- Kerimoğlu, C. (2020). Zıplamak İsteyen Zozo, İstanbul: Sia Kitap Günötesi Yayıncılık.

WORLD CHILDREN CONFERENCE-II

Nicosia / Turkish Republic of Northern Cyprus
Özay Günsel Children University

THE ROLE OF CHILDREN'S LITERATURE IN THE BRINGING UP OF A NEW GENERATION

Irada Rahmanova

PhD Candidate, Baku State University, Philology, History of Azerbaijani literature, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

The children's literature of Azerbaijan, which became an independent field of word art at the end of XIX century and at the beginning of XX century, developed at different stages of history, stagnated at different times and flourished again. There are many factors that impede and stimulate its development. These samples of art, which have been closely associated with the school, have passed a period of decline and progress depending on the content of public relations since its inception. The wonderful examples of this literature, which are nurtured in the womb of general literature for a long time, have been read with the same enthusiasm and interest by children as adults. The wise and edifying examples of folklore samples constitute the basis of this literature. The stories written in the works of Nizami Ganjavi, who preserved the wisdom of the people and raised it to a new level of thinking, are the literary pieces that children love mostly. Young readers learn the courage, bravery and quick wittedness from artistic pieces having complete topic, philosophical generalization such as "The epos of Cruel King and Zahid", "The epos of brick moulder", "Sultan Sanjar and old woman", "Fitna" and others. The writers such as Mahammad Fuzuli, Shah Ismayil Khatai, Abbasgulu agha Bakikhanov, Gasim bey Zakir, Seyid Azim Shirvani and others didn't overlook the young readers in the next periods. The works written especially in the genre of fable and allegory constituted the basis of children's literature of Azerbaijan.

The children's literature creates primary ideas about existing life and society. Here is a constant struggle between good and evil, ugliness and beauty. The positive characters of the children's literature will certainly win after all, no matter how desperate they may be. It creates primary ideas about eternity and necessity of the life - kindness, courage, and truthfulness in the thought of children.

The patriotism, respect for human labor, talent and dignity, admiration for the beauties of nature, respect for parents, teachers, in general for adults, kindness to the younger ones, sympathy, determination in friendship should be reflected in children's literature. Even, the children's works written during the Soviet period, which turned ideology into a motto of literature, were also based on the eternal laws of the children's literature and became permanent works of art.

Key words: children's literature, pedagogue, bringing up, stage of age, young generation

ÖZƏT

XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində söz sənətinin müstəqil bir sahəsinə çevrilən Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı, tarixin müxtəlif mərhələlərində inkişaf etmiş, müxtəlif zaman kəsiyində inkişafdan qalmış və yenidən çiçəklənmişdir. Onun inkişafına mane olan və təkan verən amillər çoxdur. Təşəkkül tapdığı gündən məktəblə sıx əlaqədə olan bu sənət nümunələri, ictimai münasibətlərin məzmunundan asılı olaraq tənəzzül və tərəqqi dövrü keçirmişdir. Uzun müddət ümumi ədəbiyyatın bətnindən qidalanan bu ədəbiyyatın gözəl nümunələrini uşaqlar da böyük qədər həvəs və maraqla oxumuşlar. Müdrik və ibrətamiz folklor nümunələri bu ədəbiyyatın bünövrəsini təşkil edir. Xalq müdrikliyini qoruyub yeni bir düşüncə zirvəsinə qaldıran Nizami Gəncəvinin əsərlərində qələmə alınan əhvalatlar uşaqların ən çox sevdikləri ədəbi parçalardır. Gənc oxucular mərdliyi, cəsurluğu, həzircavablığı «Zalım padşahla Zahidin dastanı», «Kərpickəsən kişinin dastanı», «Sultan Səncər və qarı», «Fitnə» və sair kimi bitkin süjetə, fəlsəfi ümumiləşməyə malik olan bədii parçalardan öyrənirlər. Sonrakı dövrlərdə Məhəmməd Füzuli, Şah İsmayıl Xətai, Abbasqulu ağa Bakıxanov, Qasım bəy Zakir, Seyid Əzim Şirvani və sair bu kimi qələm sahibləri də gənc oxucuları nəzərdən qaçırmamışlar. Xüsusilə, təmsil janrı və alleqoriya üsulunda yazılan əsərlər Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının əsasını təşkil etmişdir.

Uşaq ədəbiyyatı mövcud həyat və cəmiyyət haqqında ilkin təsəvvürlər yaradır. Burada xeyirlə şərin,

çirkinliklə gözəlliyin daimi mübarizəsi öz əksini tapır. Uşaq ədəbiyyatının müsbət qəhrəmanları nə qədər çıxılmaz vəziyyətə düşsələr də, sonda hökmən qələbə qazanırlar. Bu, uşaq təfəkküründə həyatın – xeyirxahlığın, mərdliyin, doğruluğun əbədi və zəruri olması barədə ilkin təsəvvürlər yaradır.

Uşaq ədəbiyyatında vətən məhəbbəti, insan əməyinə, istedadına və ləyaqətinə ehtiram, təbiət gözəlliklərinə vurğunluq, valideynə, müəllimə, ümumən, böyüklərə hörmət, özündən kiçiklərə mehribanlıq, şəfqət, dostluqda dəyanət kimi keyfiyyətləri əks etdirməlidir. Hətta ideologiyayı ədəbiyyatın devizinə çevirən sovet hakimiyyəti dövründə yazılan uşaq əsərləri də uşaq ədəbiyyatının əbədi qanunlarına əsaslanmış, həmişəyaşar sənət nümunələrinə çevrilmişdir.

Açar sözlər: uşaq ədəbiyyatı, pedaqoq, tərbiyə, yaş mərhələsi, gənc nəsil

GİRİŞ

Uşaq ədəbiyyatı Azərbaycan söz sənətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olsa da, onun bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətlər onu böyüklər üçün yazılmış ədəbiyyatdan ciddi şəkildə fərqləndirir. Əgər 3 yaşlı uşaq 12 yaşlı uşaq arasında yaş fərqi mövcuddursa, deməli, bu fərq onlar üçün yaranan ədəbiyyatda da öz əksini tapmalıdır. Görkəmli şairimiz S.Vurğun “Balalarımız üçün gözəl əsərlər yaradaq” adlı məqaləsində yazır: “Düşünmək, duymaq, sevmək, küsüb-incimək, ağlamaq, gülmək, qəzəblənmək... bütün insan xassələri uşaqlıq aləmində mövcuddur...biz uşaqla danışdığımız zaman insanla danışdığımızı, uşaqlar üçün yazdığımız zaman, insan üçün yazdığımızı unutmamalıyıq. Uşaq üçün yazılmış hər bir əsərin əsasında mənə gözəlliyi yaşamalılıdır”. Tibb elmi belə bir nəticəyə gəlib ki, uşaq ana bətnində 5-6 aylıq olanda ananın keçirdiyi hissləri o da keçirir: dinlədiyi musiqinin, oxuduğu bədii nümunələrin estetik duyumu uşağa da təsir edə bilər. Ona görə də, uşağı bətnində gəzdirən ana gözəl bədii əsərlər mütaliə etməli, lirik, ahəngdar, duyğulara təsir edə biləcək həzin musiqilər dinləməli, sənətkarlıq baxımından seçilən, ürəkəçən rəsm əsərlərinə baxmalı və beləliklə, öz körpəsinin bədii estetik tərbiyəsinin özülünü qoymalıdır. Uşaq ədəbiyyatı sadə süjetə əsaslanır. Əgər böyüklər üçün yazılan əsərlərdə süjet xətti şaxələnirsə, bir əhvalatın içərisində başqa əhvalatlar xatırlanıb, obrazın bütöv yaranmasına xidmət göstərsə, uşaq ədəbiyyatında belə deyildir. Yazıçı hansı yaş üçün yazırsa yazsın, həmin uşağın anlam səviyyəsini, psixologiyasını, hadisələri dərk edə bilmək qabiliyyətini nəzərə alır. Əgər əsər 2-3 yaşlı uşaq üçün yazılırsa, deməli, həmin uşaq kitab oxuya bilmədiyinə görə bu əsəri ona kimsə oxumalıdır. Buna görə də, son dərəcə sadə sözlərdən ibarət olan əhvalat təsvir edilərkən yığcam və bitkin xarakter daşmalıdır. Bu zaman sənətkarlar ritmik şeirlərə üstünlük verirlər. Çünki poetik ritm uşaqların oynaq təbiətinə daha çox uyğundur.

Əgər əsər böyük yaşlı uşaqlar üçün yazılırsa, burada təsvir olunan hadisələr bir-birini dinamik şəkildə izləməlidir. Yaxud, uşaq şeirlərində məsnəvi forması daha çox uğur qazanır. Çünki burada misralar qoşa qafiyələnir və beytdə bitkin bir fikir ifadə olunur. Məsələn, görkəmli Azərbaycan şairləri Mirzə Ələkbər Sabir və Abbas Səhhətin şeirləri buna misal ola bilər. Uşaq əsərlərində bədii dil xüsusi rol oynayır. Uşaq əsəri yaratmaq üçün sənətkardan böyük bir məharət tələb olunur. Uşaq ədəbiyyatı nümunələri özünün forma yığcamlığı, məzmun aydınlığı, dil sadəliyi, axıcılıq, oynaq və ahəngdarlığı baxımından böyüklər üçün yazılan ədəbiyyatdan fərqlənir. Həmçinin, bu ədəbiyyatda obrazlı ifadələrdən gen-bol istifadə etmək məqbul sayılır. Çünki burada uşaq psixologiyası nəzərə alınmalıdır. Görkəmli rus tənqidçisi V.Q.Belinski (1811-1848) yazırdı ki, adi yazıçıya bir, uşaq yazıçısına isə iki istedad lazımdır. İkinci istedad ona obrazlı ifadələri uşaq psixologiyasına uyğun şəkildə seçmək üçün gərəkdir. Lakin bu cəhət onu deməyə əsas vermir ki, uşaq ədəbiyyatı obrazlılıqdan məhrum olmalıdır. Məsələn: Ay pipiyi qan xoruz, Gözləri mərcan xoruz! – misralarındakı “gözləri mərcan” ifadəsi mükəmməl bənzətmə olsa da, uşaqlar onu məmuniyyətlə qəbul edirlər. Uşaq ədəbiyyatının başlıca xüsusiyyətlərindən biri də onun öyrədici olmasıdır. Yazıçı əsəri yazarkən uşağa həyatın müəyyən sirlərini öyrətməyi qarşısına məqsəd qoyur. Bu həm də, onun tərbiyəedici cəhəti ilə bağlıdır. Pedaqoqlar belə bir haqlı fikir irəli sürürlər ki, uşaqlar tərbiyə olunduğunu başa düşən kimi tərbiyəçidən uzaq olmağa çalışırlar. Elə buna görə də yazıçı tərbiyəvi fikirlərini əsərin gözə görünməyən gizli qatlarında verir. Belə ki, “yaxşı nədir, pis nədir?” sualının cavabı uşaq ədəbiyyatının dərin qatlarında gizlənir. Uşaq ədəbiyyatı müəyyən mənada folklorun davamı, böyüklər üçün yaranan söz sənətinin başlanğıcıdır. Təsədüfi deyildir ki, folklorun bir sıra janrları uşaq ədəbiyyatına da keçmişdir. Tapmaca, yanıltmac, nağıl və digər janrlar folkloradakı xüsusiyyətlərini eynilə uşaq ədəbiyyatında yaşadır.

UŞAQ ƏDƏBİYYATININ ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ TƏRBIYƏ PROSESİNDƏ ROLU

Uşaq ədəbiyyatını ümumi ədəbiyyatdan təcrid etmək olmaz. Çünki bu ədəbiyyat ümumi ədəbiyyatın bir şaxəsi olmaqla yanaşı, ondan törənmiş, onun təsiri altında təşəkkül tapıb formalaşmışdır. Əgər ümumi ədəbiyyat geniş xalq kütləsi üçün yaranmışsa, onun inkişafına və şəxsiyyət kimi formalaşmasına xidmət edirsə, uşaq ədəbiyyatının da öz oxucusu və bu oxucuya təsir qüvvəsi vardır. Doğrudur, hər iki ədəbiyyat insan tərbiyəsi ilə məşğul olur, lakin uşaq ədəbiyyatı bəşər övladının ilkin tərbiyəsinə xidmət edir. Bütövlükdə, ümumi ədəbiyyata xas olan xüsusiyyətlər uşaq ədəbiyyatının spesifikasiyasını təşkil edir. Belə ki, uşaq ədəbiyyatı da dünyanı, gerçəkliyi obrazlı şüurda qavrayışdır, obrazlı idrakın məhsuludur. Ümumi ədəbiyyata verilən ideya-yaradıcılıq prinsipləri, uşaq ədəbiyyatının da inkişaf istiqamətini müəyyən edir. Lakin bununla yanaşı, uşaq ədəbiyyatının öz spesifikasiyası vardır. Uşaq ədəbiyyatı anlayışı, bilavasitə uşaqlar üçün yazılan, bədii, elmi-bədii və elmikütləvi əsərləri özündə birləşdirən yaradıcılıq sahəsi olsa da, yalnız bunlarla məhdudlaşmır. Buraya həmçinin, böyükler üçün yazılan, lakin uşaqların da mütaliə edə biləcəyi əsərlər də daxil edilə bilər. Bu əsərlər uşaqların mənəvi-əxlaqi və estetik tərbiyəsində, dünyagörüşlərinin genişlənməsi və formalaşmasında əsaslı rol oynayır. Məsələn, dünya miqyasında M.Servantesin “Don Kixot” romanı həm böyükler, həm də uşaqlar tərəfindən maraqla oxunur. Yaxud, C.Sviftin “Qulliverin səyahəti”, D.Defonun “Robinson Kruzonun macəraları” əsərlərində hadisələrin macəra tərzində qoyulması, maraqlı süjet və kompozisiyası uşaqları bu əsərləri oxumağa cəlb edir. Məlumdur ki, V.Hüqonun “Səfillər” romanı uşaqlar üçün yazılmamışdır. Lakin uşaq obrazı kimi təsvir olunan Kozettanın və Qavrosun həyatı və fəaliyyəti haqqındakı bədii mətn oxu üçün ayrılıqda veriləndə, uşaqların hədsiz marağına səbəb olur. Bəzən uşaq ədəbiyyatı ədəbi yaradıcılığın asan sahəsi kimi başa düşülür. Belə yanlış təsəvvür yaranır ki, adi həyat hadisələrindən sadə və aydın bir dildə danışmaqla uşaq əsəri yaratmaq mümkündür. V.Q.Belinski uşaq ədəbiyyatını bu cür təsəvvür edənlərə qarşı çıxaraq yazırdı: “Uşaq yazıçısının yaranması üçün çox, olduqca çox şərtlər vardır: nəcib, sevən, diqqətli, sakit, körpəcə-sadətil bir qəlb, yüksək məlumatlı bir idrak, predmetlərə aydın bir baxış, yalnız canlı bir təsəvvür deyil, həm də canlı, şairanə bir xəyal, hər şeyi canlı, zəngin surətlər halında təsəvvür etməyə qabil bir xəyal lazımdır. Aydındır ki, uşaqlara qarşı məhəbbət, uşaq yaşının tələb, xüsusiyyət və təfərrüatını dərinlən bilmək də ən mühüm şərtlərdəndir”. Uşaq ədəbiyyatının spesifikasiyasını yalnız mövzu, mündəricə müəyyən etmir. Yəni nədən yazmaq problemi hələ bu ədəbiyyatın əsas cəhəti deyildir. Uşaq ədəbiyyatında həyatın bütün sahələri əks olunmalıdır. Belə ki, uşaq ədəbiyyatında necə yazmaq çox mühüm məsələdir. Elə uşaq ədəbiyyatının spesifikasiyası da məhz necə yazmaqda meydana çıxır. Görkəmli rus şairi Aqniya Barto (1906-1882) qeyd edirdi ki, uşaqlara hər şeydən, həyatın ən dərin və mürəkkəb problemlərindən danışmaq olar, lakin gənc oxucunun bu problemləri aydın və asan başa düşməsi üçün müəllif xüsusi istedadla malik olmalıdır. O, həmçinin, uşaq ədəbiyyatında əyləncəliliyin və ciddiliyin bir-birinə zidd olmamasını qeyd edərək, “uşaq ədəbiyyatının mənaca, məzmunca ciddi, formaca əyləncəli, cazibəli olmalıdır” fikrinə gəlir və belə nəticə çıxarır ki, yalnız bu halda hər cür, hətta ən mürəkkəb fəlsəfi fikir gənc oxucuya çatdı bilər. Uşaq nəyi oxuya bilər? Psixoloqlar qeyd edirlər ki, aşağı sinifdə oxuyan şagirdlər müəllimin “böyükler haqqında” söylədikləri söhbətlərə daha ciddi şəkildə qulaq asırlar. Onlara o da xoş gəlir ki, onlarla böyüklerle danışılan tərzdə söhbət etsinlər. Psixoloq alimlər, həmçinin, onu da qeyd edirlər ki, səkkiz yaş uşaqların müstəqil və səmərəli oxumaq dövrü kimi nəzərə çarpır. Bu yaşa qədər olan uşaqların təfəkkür inkişafını nəzərdən keçirdikdə, burada sözün əsl mənasında, kəmiyyətin keyfiyyətə keçidinə, əksliklərin mübarizəsinə, bəzən, hətta “sıçrayışa” təsadüf etmək olur. Təfəkkür anadangəlmə psixi proses deyildir. Uşaq dünyaya göz açarkən, hazır təfəkkür qabiliyyəti ilə doğulmur. Bir yaşlı uşaq ətraf aləmin cisim və hadisələrini duyur və qavrayır, tədricən cisimlərlə yaxından tanış olmağa başlayır. İkinci yaşın axırına doğru nitqə yiyələnməsi ilə əlaqədar olaraq, uşağın cisimləri və onların xassələrini ümumiləşdirmək imkanları da artır. Uşaq yaşa dolduqca, təfəkkürü başqa xarakter alır. 4-5 yaşlı uşaqlar bir neçə oxşar faktlar əsasında müəyyən nəticələr çıxarır və hətta bir sıra ziddiyyətləri də dərk edə bilirlər. Müşahidələr göstərir ki, birinci sinifdə oxuyan uşaqlar, bütün dərs boyu keçilən materialın məzmununu, əsas etibarilə, kitabda olduğu kimi mənimsəməyə çalışırlar, mühakimə yürütməyə meylli olurlar. İkinci sinif şagirdləri isə mətnlərdəki gizli məntiqi əlaqələri yaxşı dərk edirlər. III-IV sinifdə oxuyanlar, artıq xüsusi təhrik olmadan, bəzən oxuduqları ədəbi mətnləri kənardan heç bir kömək göstərilmədən ətraf hadisələrə tətbiq etməyi bacarırlar. Göründüyü kimi, uşaqlar yaş xüsusiyyətlərinə görə eyni təfəkkür tərzinə malik deyillər. Belə ki, əgər uşaq 8 yaşına qədər uşaq kitabları ilə tanış olursa, 15 yaşından sonra tədricən ümumi ədəbiyyata meyl edir. Yəni bu iki yaş mərhələsi arasında uşaq oxusu sıxlığı yaranır. Bəzən də yanlışlığa yol verilir, uşaqların yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınır, onların mütaliə dərəcəsi arasında ciddi məhdudiyyətlər qoyulur. Bəziləri isə «yeniyetmələrə uşaq ədəbiyyatı lazım deyildir, bu, onların əqli inkişafına mane olur» fikrinə israrlı olurlar. Lakin unutmamaq lazımdır ki, uşaq ədəbiyyatı ilə uşaq oxusu, tamamilə bir-birindən fərqli anlayışlardır. Uşaq və gənclər ədəbiyyatı – xüsusi yazılmış ədəbiyyatdır. Uşaq oxusu isə – yaş xüsusiyyətindən asılı olaraq, uşaq ədəbiyyatından və ya ümumi ədəbiyyatdan seçilən ədəbi parçalar da ola

bilər. Pedaqoji təlimə əsasən oxucuları 4 qrupa ayırmaq olar: 1. Bağcayashlı uşaqlar (3 - 6 yaş); 2. Kiçik yaşlı məktəblilər (6 - 10 yaş); 3. Orta yaşlı məktəblilər (10 - 14 yaş); 4. Yuxarıyaşlı məktəblilər və ya gənclər (17 yaşa qədər). Uşaq ədəbiyyatını bu bölgü üzrə aparmaqla bir məsələni də unutmaq olmaz ki, uşaqlar həm də cinsi ayrılığa mənsubdurlar: yəni oğlan və qızlardan ibarətdir, bədii ədəbiyyata yanaşma tərzinə görə bunlar arasında fərq vardır. Əgər qızlar çoxlu kitab oxumağı sevirərsə, şeirə və nağıl janrına daha çox həvəs göstərilərsə, oğlanlar kino sənətinə daha çox üstünlük verirlər. Onlar müharibə mövzulu kino-filmlərə, macərə və dedektiv mövzulu əsərlərə meyl edirlər. Həmçinin, qızlar oğlanlardan əvvəl bioloji yetkinliyə çatdığına görə, onları böyüklərin fərqli həyatı daha çox maraqlandırır. Məsələn, qızlar bu yaş dövründə öz analarının hərəkətlərini hər addımbaşı təqlid etməyə çalışırlar. Oğlanlar isə bu və ya digər əsərin qəhrəmanlarına bənzəməyə daha çox üstünlük verirlər. Onlar elmi-fantastik janra birbaşa meyl edirlərsə, qızlar əsərdəki obrazların xarakter və psixologiyasını, mənəvi dünyasını, onların keçirdiyi iztirabları, sevinc və kədərini duymağa can atırlar. Göründüyü kimi, bu iki cins arasında ədəbiyyata meyl yaş dövrləri arasında getdikcə daha geniş fərq alır. Alman tədqiqatçıları müəyyən etmişlər ki, oxuya maraq qızlarda daha tez yaranır. Oğlanlarda bu proses bir qədər ləngiyir. Bu isə yetkinlik dövrü ilə əlaqədar olan bir inkişaf mərhələsi kimi qəbul edilməlidir. Tədqiqatlar onu da göstərir ki, əgər qızlar oxuduqları ədəbi materialları nəql etməyi sevirərsə, yaxud, öz təəssüratlarını kiminləsə bölüşməyə səy göstərilərsə, oğlanlar bu baxımdan məhdud olurlar, daha çox qəzet və jurnalların mütləsinə meyl edirlər. Əvvəllər oğlanların oxu tematikası qızlardan daha geniş olsa da, zaman keçdikcə, oğlan və qızların bədii ədəbiyyata maraq dairəsi arasındakı fərq hiss olunacaq dərəcədə azalmağa doğru gedir. Avstriya tədqiqatçısı R.Bamberger uşaqlarda yaş xüsusiyyətlərini qruplaşdıraraq belə bir qənaətə gəlmişdir ki, 5 - 9 yaşlı uşaqlar fantaziya dövrü keçirirlər. 9 - 11 yaşlı uşaqlar real düşüncəyə malik olurlar. 11 - 15 yaşlı uşaqlar isə macərə dövrünü yaşayırlar. Belə ki, uşaqların hər yaş dövrü öz xüsusiyyətlərini aydın şəkildə əks etdirir.

Dünya uşaq ədəbiyyatının korifeyləri haqqında belə bir fikir yürüdüldür ki, onlar bir yaşımdan yetmiş yaşa qədər olan insanların yazıçılarıdır. İctimai inkişafın bütün mərhələlərində, heç bir siyasi ideologiyaya mənsub olmayan həqiqi uşaq ədəbiyyatı həmişə eyni estetik prinsiplərə əsaslanmışdır. Uşaq ədəbiyyatının məqsədi balacaların qəlbində həyat eşqi yaratmaq, təbiət və cəmiyyət qanunları ilə onları tanış etmək, pisi yaxşıdan, çirkini gözəldən fərqləndirməkdə onlara kömək etməkdən ibarətdir. Bu ədəbiyyatın vəzifəsi balacaların qəlbində işıqlı sabaha, böyük gələcəyə inam çırağı yandırmaqdan ibarətdir. Siyasi ideologiyaya bağlanmış, bu səpgidə yazılmış uşaq əsərləri, həmin dövrün ideyalarının əsiri olduğu üçün bir vaxt onun qurbanına çevrilirlər. Həqiqi uşaq ədəbiyyatının əbədi qanunlarına əsaslanan bədii uşaq əsərləri sovet hakimiyyəti illərində yazılmasına baxmayaraq, bu gün də yaşayır. S.Marşakın, K.Çukovskinin, A.Bartonun, S.Mixalkovun, S.Vurğunun, R.Rzanın, Ə.Cəmilin uşaq əsərləri günümüzdə də sevilə-sevilə oxunur. Lakin həmin dövrdə yaranan, o zamanın yüksək mükafatlarını alan bir sıra əsərlər bu gün kimsəyə gərək deyildir.

NƏTİCƏ

Uşaq ədəbiyyatı ata-anaya, soykökünə, vətən torpağına, ulu əcdadların adətlərinə məhəbbət ruhunu yaşatmalıdır. Xalqın şifahi ədəbiyyatı onun daimi mövzu mənbəyi olmalıdır. Müdrikliyə, qəhrəmanlığa, ədalətliyə, qorxmazlığa, hazırcavablığa və sair yüksək, ali keyfiyyətlərə malik olan insanlar uşaq ədəbiyyatının baş qəhrəmanları olurlar. Uşaq ədəbiyyatının məqsədi, uşaqları zəngin mənəvi və estetik zövqə malik, dövrünün dünyəvi biliklərinə yiyələnən yetkin bir insan kimi tərbiyə etmək, tarixini, keçmişini dərinlən öyrətmək, gələcəyin böyük quruculuq işlərində fəal iştirak etmək istəyi ilə tərbiyə etməkdir. Uşaq ədəbiyyatı bir sıra vəzifələri həyata keçirməlidir: uşaqlar üçün yazılan əsərlər sadə, aydın bir dilə malik olmalıdır. Sadə süjetə əsaslanmalıdır. Çoxşaxəli əhvalatlar, təmtəraqlı ifadələr, pafoslu şüarlar ona yabancındır. Bir sözlə, uşaq ədəbiyyatının spesifikasiyası yaradıcılıq meyarına çevrilməlidir.

QAYNAQLAR

1. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı antologiyası (tərtib edən: Q.Namazov). C.3. Bakı: Öndər.
2. Bayramov, Ə. (1967). Şagirdlərdə əqli keyfiyyətlərin inkişaf xüsusiyyətləri. Bakı.
3. Belinski, V.Q. (1948). Seçilmiş məqalələr. Bakı: Uşaqgəncnəşr.
4. Cabbarov, X. (1986). Bədii ədəbiyyatda obrazlılıq. Bakı: Yazıçı.
5. Əhmədov, C. (1986). Uşaq və zaman. Bakı: Yazıçı.

6. Məhərrəmov, C. (1997). 1970-80-ci illər Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı: ADPU.
7. Mir Cəlil, Xəlilov, P. (2005). Ədəbiyyatşünaslığın əsasları. Bakı: Çarşıoğlu.
8. Namazov, Q. (2007). Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. Bakı: Bakı Universiteti.

ÇOCUK HİKÂYELERİNDE TEMATİK BİR YAKLAŞIM: MİNE PİKNIKTE

İffet Aksoy¹, Beyza Zeliş Bozkurt²

¹Öğr.Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Çanakkale/Türkiye,
ORCID No: 0000-0003-0945-0166

²Lisan Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Çanakkale/Türkiye,
ORCID No: 0000-0001-8222-1859

ÖZET

Bu çalışma, 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Teknolojileri dersinde “ilkokul programındaki bir kazanıma yönelik bir hikâye oluşturma ve dijital hikâye araçlarına uyarlama” final ödevi olarak hazırlanmıştır. Çalışmada İlkokul Öğretim Programı taranmış ve Hayat Bilgisi dersi kazanımlarından H.B.3.6.3 “Doğadan yararlanarak yönleri bulur.” kazanımı seçilmiştir. Seçilen kazanıma yönelik oluşturulan içerik, 7-11 yaş çocuklara yönelik dil ve anlatım açısından çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri (Nas, 2002: 47-87) dikkate alınarak tematik olarak yazılmıştır. Hikâyenin biçimsel bölümünün hedef kitleye uygunluğu sağlamak ve çocuk hikayelerini dijital ortamda entegre etmek amacıyla Web 2.0 araçlarından Storyjumper aracı seçilmiştir. Kitabın kapağı, hikâyede kullanılan görseller, punto, metin görsel oranı Storyjumper aracının sağladığı özelliklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın amacı, çocuk edebiyatına yönelik olarak öğretim programları kazanımları hedef alınarak içerik ve görsel boyutları ile tematik hikâye oluşturma örneği ve aynı zamanda Öğretim Teknolojileri dersi ile Çocuk Edebiyatı dersi ortak bir paydada bir araya getiren multidisipliner bir yaklaşım örneği olarak alana katkı sağlayacağı ve öğretmen adaylarına, öğretmenlere, akademisyenlere örnek temsil edeceği umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, dijital hikâye araçları, Web 2.0 araçları

A THEMATIC APPROACH IN CHILDREN STORIES: MİNE AT PICNIC

ABSTRACT

This study was prepared as a final assignment for "creating a story for an achievement in the primary school program and adapting it to digital story tools" in the Instructional Technologies course of Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Classroom Education, in the 2020-2021 Academic Year. In the study, Primary School Curriculum was scanned and H.B.3.6.3 "Finds directions by using nature." gain has been selected. The content created for the selected outcome was written thematically in terms of language and expression for children aged 7-11, taking into account the principles of child relativity and child reality (Nas, 2002: 47-87). The Storyjumper tool, one of the Web 2.0 tools, was chosen to ensure that the formal part of the story is suitable for the target audience and to integrate children's stories in a digital environment. The cover of the book has been prepared by using the features of the Storyjumper tool, the visuals, font size, text visual ratio used in the story.

The aim of the study is to create a thematic story with its content and visual dimensions, aiming at the acquisitions of curricula for children's literature, as well as to contribute to the field as an example of a multidisciplinary approach that brings together Instructional Technologies and Children's Literature on a common ground. It is hoped that it will serve as an example to academics.

Keywords: children's literature, children's books, digital story tools, Web 2.0 tools

ÇOCUKLARDAN EV YAPIMI ÖYKÜLER KİTABININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Alev Üstündağ

Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Araştırma, çocuklar tarafından yazılan “Çocuklardan Ev Yapımı Öyküler” kitabında bulunan öykülerin içeriğinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma deseniyle oluşturulmuştur. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanması için kontrol listesi kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kitapta bulunan tüm öyküler kontrol listesine uygun olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda kitapta öykülerine yer verilen çocukların yaşlarının 6-13 arasında değişim gösterdiği belirlenmiştir. Kitapta yer alan öyküler en fazla 9 yaşında bulunan çocuklara aittir. Çocuk yazarlar öykülerinde en fazla arkadaşlık ve dostluk temasına yer vermiştir. Karakter açısından incelendiğinde en fazla iyi yürekli karakter özelliğinin vurgulandığı belirlenmiştir. Öykülerde sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlar daha fazla bulunmaktadır. Değerler açısından incelendiğinde en fazla duyarlılık değerine yer verildiği belirlenmiştir. Öykülerin tamamının sade ve akıcı bir dille yazıldığı ve öykülerdeki cümle yapısının da kurallı cümlelerden oluştuğu tespit edilmiştir. Hiçbir öyküde noktalama işaretleri ve yazım hatalarının, seviye üzerindeki kelimelerin, anlatım bozukluğunun ve argo kelimelerin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: çocuk edebiyatı, içerik analizi, çocuk kitaplarının özellikleri, çocuk ve kitap, çocuk kitaplarının içerikleri

EXAMINATION OF THE BOOK OF HOMEMADE STORIES FROM CHILDREN IN TERMS OF CONTENT

ABSTRACT

The research was conducted to examine the content of stories found in the book “homemade stories from children” written by children. This study was created with a qualitative research design. Document analysis method was used in the research. A checklist was used to collect the data. The content analysis method was used in the analysis of the collected data. All stories in the book were examined in accordance with the checklist. As a result of the research, it was determined that the ages of the children whose stories are included in the book vary between 6-13. The stories in the book belong to children who are at most 9 years old. Child writers mostly included the theme of friendship and amity in their stories. When examined in terms of character, it was determined that the most benign character trait was emphasized. There are more messages about the social and cultural structure in the stories. When analyzed in terms of values, it was determined that the sensitivity value was the most. It was determined that all the stories were written in a plain and fluent language and the sentence structure in the stories consisted of regular sentences. It has been determined that there are no punctuation marks and spelling errors, words above the level, expression disorder and slang words in any story.

Keywords: children's literature, content analysis, features of children's books, children and books, contents of children's books

Giriş

Okuma, yazarın oluşturduğu bilgiyi anlama, değerlendirme ve öğrenme amaçlı yapılan bir faaliyettir (Nikolajeva ve Scott, 2006). Okuma, her yaş grubu insan için çok önemli olup çok küçük yaşlardan itibaren

okuma alışkanlığının kazandırılması sağlanmalıdır. Okuma ile çocuklar içinde yaşadıkları toplumun dilini kazanmakta, okuryazarlık becerilerini geliştirmekte ve genel olarak sosyal gelişimleri desteklenmektedir (Üstündağ, 2020).

Okul döneminde bulunan çocuklar psikososyal gelişim açısından girişime karşı suçluluk mücadelesiyle karşı karşıyadır. Bu yaş grubunda çocuklar davranışlarında inisiyatif almayı öğrenmektedir. Ayrıca lider olma ve hedefine ulaşma amaçları bulunmaktadır (Crain, 2011). Çocukların hala ebeveynlerine bağımlı olmaları sebebiyle davranışlarında onaylanma ihtiyacı hissederler. “Yapmam, hareket etmem ve harekete geçmem uygun mu?” sorusu davranışlarının şekillenmesinde önem taşımaktadır. Çocuklar yeni beceriler öğrenirken başarıma duygusu yaşarken bir yandan da başarısızlık ve yetersizlik duygularının yaşanması riskiyle karşı karşıya bulunurlar (Child Development Institute, 2015). Çocukların kendilerini birey olarak fark etmeye başladıkları, sorumlu olmak, iyi olmak ve doğru olanı yapmak için çabaladıkları dönem olması sebebiyle okul yaşantısı, öğretmenleri ve akranları çocuklar ve davranışları üzerinde etkilidir (Allen ve Marotz, 2003).

Okulda karşılaşılan tutum çocuğun başarıma duygusunun desteklenmesini sağlayabileceği gibi başarısızlık yaşamasına sebep olabilir. Çocuklar akranları ve öğretmenleri tarafından beğenilmek ve takdir toplamak istediği için dijital medya araçlarını ve uygulamalarını bu amacı gerçekleştirmek için kullanma eğilimi gösterebilir (Üstündağ, 2020). Bazı araştırmacılar dijital teknoloji araçları ve uygulamalarını çocukların sosyal ilişkilerini güçlendirme amacıyla kullanılmasının olumlu sonuçları olabileceğini ifade ederken diğer araştırmacılar çocuklar arasında rekabet, kıskançlık ve potansiyel olarak yetersizlik duygularına yol açabileceği görüşünü savunmaktadır (Mol ve ark., 2008; Beck ve McKeown, 2001; Korat, Shamir ve Heibal, 2013). Okul döneminde çocuklar dijital teknoloji araçlarını ve uygulamalarını genellikle mevcut arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek, arkadaşlarıyla iletişim halinde olmak ve olumlu ilişkiler kurmak için kullanmaktadır. Bu dönemde çocuklara ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından iyi rehberlik yapılmalı ve medya okuryazarlığı ile dijital okuryazarlık eğitimi verilerek bu becerilerinin gelişimi desteklenmelidir (Kardefelt-Winther, 2017).

Okul döneminde bulunan çocuklar okuma, yazma, hesaplama ve araştırma yapmayı öğrenmektedir. Eğitim hayatlarının başlamasıyla birlikte çocuklar kitapları, dokunmatik ekranları, yazı araç ve gereçlerini ve diğer akademik kaynakları bilimsel kavramları öğrenmek yani eğitim amaçlı kullanmaktadır (Üstündağ, 2020). Eğitim amaçlı kullanım da dijital teknoloji araçlarının uygunluğunu, motivasyonunu ve kullanılabilirliğini arttırmaktadır. Gerek eğlence ve sosyalleşme amacıyla gerekse eğitim amacıyla bilgisayar, tablet ve cep telefonu gibi dijital teknoloji araçları ve uygulamalarının çocuklar tarafından kullanılması, bu araçların çocukların günlük yaşamlarının doğal bir parçası olarak kabul edilmesine sebep olmaktadır (Üstündağ, 2020). Kitaplar sadece çocukların boş zamanlarını değerlendirecekleri bir materyal olarak görülmemeli, onların yaşam boyu okuyucu olmalarına yardımcı olmalıdır (Kiefer, Hepler ve Hickman, 2006).

İçinde yaşadığımız bu pandemi süreci nedeniyle çocuklar vakitlerinin çoğunu evde geçirmektedir. Çocukların evde kaldıkları dönemi daha verimli geçirebilmeleri, duygu ve düşüncelerini yazarak ifade edebilmelerini sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı (2020) tarafından “Çocuklardan Ev Yapımı Öyküler” kampanyası başlatılmıştır. Bakanlık tarafından çocuklardan istedikleri konularda öykü yazmaları istenmiş, yazılan bu öyküler çevrimiçi bir kitap olarak derlenmiş ve 23 Nisan 2020 tarihinde de bakanlığın web sayfasından yayımlanarak halka arz edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Çocuklar tarafından yazılan bu öykülerin, pandemi sürecinde değişen günlük yaşam alışkanlıkları ve bu değişimin çocukların ruh hallerine nasıl yansıdığını ifade edebilmelerinin önemli bir yolu olarak görülmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada çocuklar tarafından hazırlanan 100 öykünün içeriğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çocuklar tarafından yazılan öykülerin incelendiği başka bir çalışmanın bulunmaması, bu kapsamda yapılacak ilk çalışmalardan olması sebebiyle alana önemli katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma temel nitel araştırma deseniyle oluşturulmuştur. Nitel araştırma biçimlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde nitel araştırma analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır (Merriam, 2013).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Gönen ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilen kontrol listesi, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Kontrol listesi baskı özellikleri, fiziksel özellikler, içerik özellikleri ve diğer özellikler olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. İçerik özellikleri kapsamında; kitap türleri ve kitaplarda yer alan öykü/masal sayıları, işlenen konular, karakterlerin özellikleri, verilen mesajlar, değerler ve kitapların dil özellikleri alt başlıklarına yer verilmiştir. Diğer özellikleri kapsamında satış fiyatı, yaş seviyesi bilgisi, kitaplar hakkında uzman görüşü ve yazar hakkında bilgi bulunup bulunmadığı, resim sayısı, resimlerin renk özellikleri ve resim metin ilişkisine yer verilmektedir. Çevrimiçi yayımlanan bir kitap olduğu için baskı ve fiziksel özellikler bölümleri yapılan çalışmaya dahil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Nitel olarak gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi yönteminde araştırma sırasında elde edilen veri ya da dokümanlar incelenmekte, birbirine benzeyen kavramlara ilişkin temalar oluşturulmakta ve bu temalara ilişkin kodlamalar yapılmaktadır. Oluşturulan kodlar başka araştırmacıların anlayabileceği şekilde yorumlanarak ifade edilmektedir.

İncelenen öykülerin içeriği kullanılan forma göre ayrıntılı şekilde listelenmiştir. Oluşturulan listeden birbirine benzeyen niteliklerle ilgili temalar oluşturulmuştur. Sonrasında ise oluşturulan temalar kodlanmıştır. Yapılan bu ilk analiz sonrasında 10 gün ara verilmiştir. 10 günün sonunda ikinci kez öyküler yeniden okunmuş, listeler oluşturulmuş ve kodlama yapılmıştır. İlk analiz ve ikinci analiz sonuçları karşılaştırılmış, tema ve kodlara son hali verilmiştir.

Oluşturulan asıl tema ve kod listesinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla başka bir uzmana analiz yaptırılmıştır. Diğer kodlayıcı öykülerin en az %20'sini inceleyecek ve araştırmacıdan bağımsız olarak öykü içeriklerini inceleyerek temaları ve kodları belirlemiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik; tek bir formun iki farklı gözlemci tarafından doldurulması ve iki gözlemcinin sonuçları arasındaki korelasyona bakılması ile ölçülmektedir. Ölçeğin evet/hayır gibi kategorize edilmiş ölçüm yapması durumunda, iki gözlemcinin sonuçlarının ne kadar uyum sağladığına bakılmakta olup, gözlemcilerin aralarındaki uyum rapor edilmektedir (Miles ve Huberman, 2002). Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın Etik Onayı

Araştırma için Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 06.11.2020 tarih ve 22/18 sayılı karar numarası ile Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Çocuklardan Ev Yapımı Öyküler kitabında öyküsü bulunan çocukların yaşlarına ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 1'de bulunmaktadır.

Tablo 1. Çocuk yazarların yaş ve cinsiyetlerine göre dağılımları

Cinsiyet Yaş	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
6	2	3	0	0	2	2
7	4	6	2	6	6	6
8	9	13	7	22	16	16
9	13	19	9	28	22	22
10	8	12	2	6	10	10
11	11	16	4	13	15	15
12	10	15	8	25	18	18
13	11	16	0	0	11	11
Toplam	68	68	32	32	100	100

Tabloda görüldüğü üzere kitapta öykülerine yer verilen çocukların yaşları 6-13 arasında değişim göstermektedir. Kitapta yer alan öykülerin en fazla 9 yaşında bulunan çocuklara ait olduğu (%22), sonrasında sırasıyla 12 yaşında (%18), 8 yaşında (%16) ve 11 yaşında (%15) bulunan çocuklara ait olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında Millî Eğitim Bakanlığı (2020) tarafından gerçekleştirilen “Çocuklardan Ev Yapımı Öyküler” kampanyasına ilköğretim döneminde bulunan çocukların daha yoğun katılım sağladığı söylenebilir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise 6 yaş grubu dışında her yaş grubunda hem erkek hem de kız öğrenciler bulunmaktadır. Ancak tabloda görüldüğü üzere, kız öğrencilerin yaş gruplarına göre katılım sayıları erkek öğrencilere oranla daha fazladır. Genel toplam değerlendirildiğinde ise öykü kampanyasına kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden çok daha fazla katılım gösterdiği belirlenmiştir (%68 kız, %32 erkek). Karakuş (2006)’a göre ilköğretim öğrencileri öykü okumaktan hoşlanmaktadır. Öykü kampanyasına daha çok ilköğretim döneminde bulunan çocukların katılması araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Kitabın baskı özelliklerine ilişkin bulgular

Çocuklardan Ev Yapımı Öyküler kitabı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çevrimiçi bir kitap olarak hazırlanmış ve bakanlığın web sayfasından yayımlanmıştır. Çevrimiçi olarak sunulan kitap renkli bir kitap olarak hazırlanmıştır. Her bir öykünün künye bilgisi bulunmaktadır. Künye bilgisinde yazar çocukların isimleri, yaşları ve yaşadıkları şehir bilgilerine yer verilmiştir. Kitapta her öyküye ait resim bulunmamaktadır. Sadece 34 tane resme yer verilmiştir ve ayrıca öykülerin sonunda vurgulayıcı ifadeler büyük puntolarla tırnak içinde yazılarak dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kitap 376 sayfadan oluşmaktadır.

Öykülerde işlenen konulara ilişkin bulgular

Tablo 2. Öykülerde işlenen konuların dağılımları

İşlenen konu başlıkları	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Arkadaşlık – dostluk	39	27	10	14	49	23
Aile	19	13	8	12	27	13
Macera	16	11	15	22	31	14
Bilimkurgu	4	3	3	4	7	3
Fantastik	16	11	12	17	28	13
Ahlaki konular	1	1	0	0	1	0
Toplumsal kurallar	4	3	2	3	6	3
Doğa bilinci ve hayvan sevgisi	27	19	9	13	36	17
Gezi	5	3	2	3	7	3
Dini konular	0	0	0	0	0	0
Mitoloji	0	0	1	1	1	0
Sağlık	10	7	5	7	15	7
Diğer	4	3	2	3	6	3
Toplam	145	68	69	32	214	100

Çocuk yazarlar tarafından hazırlanan öyküler 13 konu başlığı altında değerlendirilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere toplamda 214 tema bulunmaktadır. Öyküler içerik olarak tek bir temayı ele almadığı ve birden fazla

konu içerdiği için tema sayısı öykü sayısından fazladır. Kız öğrenciler tarafından yazılan öykülerde 145 tema, erkek öğrencilerin hazırladığı öykülerde de 69 tema tespit edilmiştir.

Kız öğrenciler hazırladıkları öykülerde en fazla arkadaşlık ve dostluk temasına (%27), en az da ahlaki konular temasına yer vermiştir (%1). Kız öğrencilerin öykülerinde dini konular ve mitoloji temaları ise hiç bulunmamaktadır. Erkek öğrenciler hazırladıkları öykülerde en fazla macera temasına (%22), en az da mitoloji temasına yer vermiştir (%1). Erkek öğrencilerin öykülerinde dini konular teması hiç bulunmamaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise çocuk yazarların en fazla arkadaşlık ve dostluk temasına yer verdiği belirlenmiştir (%23). Sonrasında sırasıyla doğa ve hayvan sevgisi temasına (%17), macera temasına (%14), fantastik ve aile temasına (%13), sağlık temasına (%7), bilimkurgu, toplumsal kurallar, gezi ve diğer temalarına eşit oranda (%3) yer vermişlerdir. Ahlaki konular, dini konular ve mitoloji temalarının bulunduğu öykülerin oranı ise %0 olarak belirlenmiştir. Yıldız (2009) yaptığı araştırmada ilköğretim öğrencilerinin en fazla macera türü kitapları okumaktan hoşlandıklarını belirlemiştir. Ayrıca Sainsbury (2004) ve Tosunoğlu (2002)'nin da yaptıkları araştırmalar sonucunda ilköğretim öğrencilerinin macera türünde kitaplardan hoşlandıkları sonucuna ulaşmaları yapılan araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Çocukların çoğunluğunun ilköğretim düzeyinde olması ve macera türünde öyküler hazırlamaları sonucu bu anlamda literatür ile uyumluluk göstermektedir.

Öykülerde yer alan karakterlerin özelliklerine ilişkin bulgular

Tablo 3. Öykülerdeki karakterlerin özelliklerinin dağılımı

Özellik	Kız		Erkek		Toplam		Özellik	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	n	%		N	%	N	%	N	%
Neşeli	24	3	12	3	36	3	Cesaretli	39	4	23	3	62	5
Paylaşıcı	32	4	11	3	43	3	Yardımsız	39	4	13	1	52	4
Akıllı	38	4	17	5	55	4	Hayvan sever	25	3	5	2	30	2
Cömert	12	1	4	1	16	1	Doğa sever	34	4	9	3	43	3
Çalışkan	16	2	5	1	21	2	Arkadaş canlısı	33	4	11	0	44	3
Cimri	1	0	0	0	1	0	Bencil	3	0	1	2	4	0
Dürüst	22	2	11	3	33	3	Bilgili	11	1	6	1	17	1
Tedbirli	5	1	7	2	12	1	Hoşgörülü	10	1	4	0	14	1
Adil	7	1	1	0	8	1	Demokratik	3	0	0	2	3	0
Girişken	26	3	10	3	36	3	Azimli	16	2	6	0	22	2
İyi yürekli	58	6	21	6	79	6	Alaycı	1	0	1	0	2	0
Çekingen	3	0	0	0	3	0	Muhafazakâr	0	0	0	0	0	0
Kötü yürekli	4	0	1	0	5	0	Kendini beğenmiş	3	0	0	2	3	0
Muzip	1	0	5	1	6	0	Yaratıcı	5	1	6	0	11	1
Tembel	0	0	0	0	0	0	Sakar	0	0	0	1	0	0
Düzenbaz	1	0	0	0	1	0	Dikkatli	7	1	5	0	12	1
Kıskanç	6	1	1	0	7	1	Zalim	1	0	0	2	1	0
Sakin	1	0	0	0	1	0	Sorgulayıcı	18	2	7	2	25	2
Yalancı	0	0	0	0	0	0	Sorumlu	30	3	8	3	38	3
Kurnaz	0	0	0	0	0	0	Düşünceli	37	4	11	1	48	4
Aç Gözlü	2	0	1	0	3	0	İnatçı	1	0	2	2	3	0
Misafirperver	11	1	2	1	13	1	Merhametli	30	3	7	0	37	3
Becerikli	15	2	8	2	23	2	Karamsar	2	0	0	0	2	0
Gururlu	18	2	13	3	31	2	Sabırsız	5	1	1	3	6	0
Meraklı	28	3	18	5	46	4	Bilinçli	17	2	11	0	28	2
Alıngan	2	0	0	0	2	0	Kuralcı	0	0	0	0	0	0
Karamsar	0	0	1	0	1	0	Nazlı	1	0	0	0	1	0
Saygılı	15	2	9	2	24	2	Kibirli	2	0	0	0	2	0
Umutlu	41	5	18	5	59	5	Vatan haini	0	0	0	1	0	0
İnatçı	5	1	2	1	7	1	Lider	2	0	2	0	4	0
Maceracı	24	3	17	5	41	3	Saygısız	0	0	0	1	0	0
Yaramaz	5	1	3	1	8	1	Fedakâr	6	1	3	5	9	1
Hırslı	6	1	5	1	11	1	Mutlu	48	5	19	0	67	5
Korkak	0	0	0	0	0	0	Mutsuz	1	0	0	0	1	0
Duygusal	45	5	10	3	55	4	Şımarık	3	0	1	3	4	0
							Toplam	907	71	375	29	1282	100

Tabloda görüldüğü üzere çocuk yazarların hazırladıkları öykülerde toplamda 1282 karakter özelliği bulunmaktadır. Kız öğrenciler tarafından yazılan öykülerde 907 karakter özelliği, erkek öğrencilerin hazırladığı öykülerde de 375 karakter özelliği tespit edilmiştir. Kız öğrenciler hazırladıkları öykülerde en fazla maceracı karakter özelliğine yer vermiştir (%35). Erkek öğrenciler de hazırladıkları öykülerde kız öğrenciler gibi en fazla maceracı karakter özelliğine yer vermiştir (%24). Elde edilen bu bulgu, öğrencilerin daha çok macera içerikli kitaplardan hoşlandıkları bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise, çocuk yazarlar en fazla iyi yürekli karakter özelliğine yer vermiştir (%6). Ayrıca öykülerde cimri, çekingen, kötü yürekli, muzip, tembel, düzenbaz, sakin, yalancı, kurnaz, aç gözlü, alıngan, karamsar, korkak, bencil, demokratik, alaycı, muhafazakâr, kendini beğenmiş, sakar, zalim, inatçı, karamsar, sabırsız, kuralcı, nazlı, kibirli, vatan haini, lider, saygısız, mutsuz ve şımarık karakter özelliklerinin bulunmadığı belirlenmiştir (%0). Araştırmacılara göre çocuk edebiyatı, öğrencileri düşünceli ve arkadaş canlısı insanlar olmaya teşvik eder ve bu özellikler, öğrencilerin kaliteli vatandaşlar haline gelmelerinde etkili olabilir (Norton ve Norton, 2010). Elde edilen bulgu bu bağlamda değerlendirildiğinde çocukların iyi olarak değerlendirilebilecek karakter özelliklerinin önemini kavrayabilmelerinde etkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca pandemi nedeniyle sosyal izolasyon yaşayan çocuklar hazırladıkları öyküler ile insanlarla ilişki kurmuş ve bir şekilde sosyal temas sağlanmış olarak da değerlendirilebilir.

Öykülerde yer alan mesajlara ilişkin bulgular

Tablo 4. Öykülerde bulunan mesajların dağılımı

Öykülerde bulunan mesajlar	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Ahlaki öğüt içeren mesajlar	6	5	5	8	11	6
Toplumsal kurallara yönelik mesajlar	31	23	17	27	48	25
Sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlar	53	40	25	40	78	40
Doğa ve hayvan sevgisi	39	29	11	18	50	26
Dini mesajlar	1	1	0	0	1	1
Mesaj içermeyen veya mesajı açık olmayan	2	2	4	6	6	3
Diğer	1	1	0	0	1	1
Toplam	133	68	62	32	195	100

Tabloda görüldüğü üzere çocuk yazarların hazırladıkları öykülerde toplamda 7 mesaj alanından toplamda 195 mesaj bulunduğu belirlenmiştir. Öyküler içerik olarak tek bir mesaja odaklanmadığı ve birden fazla konu içerdiği için mesaj sayısı öykü sayısından fazladır. Kız öğrenciler tarafından yazılan öykülerde 133 mesaj, erkek öğrencilerin hazırladığı öykülerde de 62 mesaj tespit edilmiştir.

Kız öğrenciler hazırladıkları öykülerde en fazla sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlara (%40), en az da dini mesajlara ve belirlenen alanlar dışında bulunan mesajlara yer vermiştir (%1). Erkek öğrenciler de hazırladıkları öykülerde kızlarla aynı şekilde en fazla sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlara (%40), en az da mesaj içermeyen veya mesajı açık olmayan içeriklere yer vermiştir (%6). Erkek öğrencilerin öykülerinde dini konular ve belirlenen alanlar dışında bulunan mesajlar hiç bulunmamaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise çocuk yazarlar en fazla sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlara yer vermiştir (%40). Sonrasında sırasıyla doğa ve hayvan sevgisi mesajlarına (%26), toplumsal kurallara yönelik mesajlara (%25), ahlaki öğüt içeren mesajlara (%6), mesaj içermeyen veya mesajı açık olmayanlara (%3), dini mesajlara ve belirlenen alanlar dışında bulunan mesajlara eşit oranda (%1) yer vermişlerdir. Pandemi sürecinin çocukların sosyal hayatlarını tamamen değiştirmesinin elde edilen sonuç üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü yaşanan süreç (okulların kapatılması, dışarı çıkma yasakları) çocukları daha fazla etkilemiştir. Bu nedenle hazırlanan öykülerde daha çok sosyal ve kültürel yapıya yönelik mesajlar yoğun olarak görülmüştür. Çocuklar ilköğretim dönemine geldiklerinde başkalarının duygularını ve bakış açılarını dikkate almaya başlarlar. Norton ve Norton (2010) bu durumu "kabul edilebilir ilişkiler, başkalarının duygu ve bakış açılarının anlaşılmasını gerektirir" şeklinde ifade etmektedir. Yani; başkalarının bakış açılarını anlayabilmek ve bencil olmamak, yetişkinlerin çocuklarda desteklemesi gereken önemli becerilerdir. Yapılan bu kampanyanın çocukların hem empati kurma becerisinin gelişimini desteklemesi için hem de yaşadıkları süreci olumlu bir şekilde ifade edebilmeleri için fırsat oluşturduğu ifade edilebilir.

Öykülerde yer alan değerlere ilişkin bulgular**Tablo 5.** Öykülerde bulunan değerlerin dağılımı

Öykülerde bulunan değerler	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
a) Ailevi değerler						
Aile birliğine önem verme	20	6	9	6	29	6
b) Toplumsal değerler						
Gelenek, görenek, örf ve adetler	3	1	2	1	5	1
Toplumsal kurallar	2	1	1	1	3	1
Dayanışma/yardımseverlik	41	12	19	13	60	12
Hoşgörü	31	9	8	6	39	8
Sevgi	37	11	8	6	45	9
Saygı	27	8	9	6	36	7
Sorumluluk	35	10	15	10	50	10
Vatanseverlik	6	2	6	4	12	2
Demokratik olma/özgürlük	6	2	6	4	12	2
c) Bireysel değerler						
Dürüstlük	19	6	7	5	26	5
Duyarlılık	63	18	23	16	86	18
Sorumluluk	55	16	24	17	79	16
d) Dini değerler	0	0	0	0	0	0
e) Değer içermeyen	0	0	6	4	6	1
Toplam	345	71	143	29	488	100

Öykülerde bulunan değerler incelenirken ailevi değerler, toplumsal değerler, bireysel değerler, dini değerler ve değer içermeyen olmak üzere 5 ana kategoride inceleme yapılmıştır. Tabloda görüldüğü üzere çocuk yazarların hazırladıkları öykülerde toplamda 5 değer alanında toplamda 488 değer içeriği belirlenmiştir. Kız öğrenciler tarafından yazılan öykülerde 345 değer, erkek öğrencilerin hazırladığı öykülerde de 143 değer tespit edilmiştir.

Kız öğrenciler hazırladıkları öykülerde en fazla bireysel değerler kategorisinden duyarlılık değerine (%18), en az da toplumsal değerler kategorisinden gelenek, görenek, örf ve adetler ve toplumsal kurallar değerlerine yer vermiştir (%1). Kız öğrencilerin dini değerler ve değer içermeyen öykülerinin ise bulunmadığı belirlenmiştir. Erkek öğrenciler de hazırladıkları öykülerde en fazla bireysel değerler kategorisinden sorumluluk değerine (%17), en az da kız öğrencilerin öykülerinde olduğu gibi toplumsal değerler kategorisinden gelenek, görenek, örf ve adetler ve toplumsal kurallar değerlerine yer vermiştir (%1). Erkek öğrencilerin dini değerler içeren öykülerinin ise bulunmadığı belirlenmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise çocuk yazarlar en fazla bireysel değerler kategorisinden duyarlılık değerine yer vermiştir (%18). Sonrasında sırasıyla en fazla bireysel değerler kategorisinden sorumluluk değeri (%16), toplumsal değerler kategorisinden dayanışma/yardımseverlik değeri (%12), ve sorumluluk değerine (%10) yer vermişlerdir. En az da toplumsal değerler kategorisinden gelenek, görenek, örf ve adetler, toplumsal kurallar değerleri ile değer içermeyen öykülere yer verilmiştir (%1). Dini değerler içeren öykülerin ise bulunmadığı belirlenmiştir. Kohm ve arkadaşları (2016) kitap içeriklerinin çocukların yaratıcılık, hayal gücü, sebep-sonuç ilişkisi kurma ve analiz edebilme becerilerine katkı verdiğini vurgulamaktadır. İçinde yaşadığımız pandemi süreci göz önünde bulundurulduğunda çocukların hazırladıkları öykülerde daha çok duyarlılık, sorumluluk, dayanışma ve yardımlaşma içeriklerine yer vermiş olmalarının durum ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Weisberg ve arkadaşlarına göre (2015) kitaplarda bulunan değerlerin ve sosyal rollerin çocukların öğrenme sürecine etkisi bulunmaktadır. Araştırma sonuçları bu bağlamda değerlendirildiğinde, çocukların hazırladıkları öykülerin sosyal gelişimlerinin desteklenmesi için uygun olarak tasarlandığı ifade edilebilir. Çocukların bu kavramsal durumu farkında olmadan öykülerine yansıtmaları ve öykülerini bu bağlamda kurgulamaları önem arz etmektedir. Ayrıca Norton ve Norton (2010)'a göre çocuk edebiyatı öğrencilerin duygusal zekâ geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Öykü ve hikayelerin duygusal ve ahlaki gelişimi teşvik etme gücüne sahip olduğunu ileri sürmektedir. Çocukların hazırladıkları öykülerdeki karakterlerin duyarlı olmaları, sorumluluk sahibi olmaları, yardımlaşma ve dayanışma kavramlarını vurgulamaları, çocukların bu davranışları model alabilmeleri için önemli bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Öykülerin dil özelliklerine ilişkin bulgular**Tablo 6.** Öykülerin dil özelliklerinin dağılımı

Öykülerin dil özellikleri	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
a) Anlatım-üslup						
Sade, akıcı	68	100	32	100	100	100
Karmaşık	0	0	0	0	0	0
Toplam	68	68	32	32	100	100
b) Cümle yapısı						
Kurallı	68	50	32	50	100	100
Devrik	0	0	0	0	0	0
Toplam	68	68	32	32	100	100

Öykülerde dil özellikleri incelenirken anlatım-üslup ve cümle yapısı olmak üzere 2 ana kategoride inceleme yapılmıştır. Hem kız öğrencilerin hem de erkek öğrencilerin hazırladıkları öykülerin tamamının sade ve akıcı bir dille yazıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda öykülerdeki cümle yapısının da kurallı cümlelerden oluştuğu tespit edilmiştir. Öykülerin hiçbirinde karmaşık ve devrik cümlelerin bulunmadığı belirlenmiştir. İlköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırma (Belet ve Suna 2006; Suna 2006) sonuçları, bu dönem çocuklarının “çok okuyan” kategorisinde olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucu bu bağlamda değerlendirildiğinde çocukların hazırladıkları öykülerin sade ve akıcı bir dille yazılması ile kurallı cümlelerden oluşması sonucu üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Öykülerde dil, anlatım ve noktalama işaretleri hatalarına ilişkin bulgular**Tablo 7.** Öykülerdeki hataların dağılımı

Öykülerdeki hatalar	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Noktalama işaretleri ve yazım hataları	0	0	0	0	0	0
Seviye üzerindeki kelimeler	0	0	0	0	0	0
Anlatım bozukluğu	0	0	0	0	0	0
Argo kelimeler	0	0	0	0	0	0
Toplam	0	0	0	0	0	0

Çocuk yazarların hazırladıkları öykülerin dil, anlatım ve noktalama işaretleri hatalarına yönelik yapılan incelemede sonucunda hiçbir öyküde noktalama işaretleri ve yazım hatalarının, seviye üzerindeki kelimelerin, anlatım bozukluğunun ve argo kelimelerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sever (2004)’e göre ilköğretim döneminde bulunan çocuklar için hazırlanmış kitapların anadilin yapısı, kuralları ve anlatım biçimlerinin çocuklara kazandırılmasında sorumluluğu bulunmaktadır. İncelenen kitaplar bu bağlamda değerlendirildiğinde, çocukların hazırladıkları öykülerde dil ve anlatım hatalarının bulunmaması, okuma ve yazma çalışmalarına önem verdiklerinin bir sonuç göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Çocukların gelişimlerinin desteklenebilmesi ve başarılı bir hayat sürebilmeleri için her türlü edebiyat ürününe erişimlerinin sağlanması önemlidir. Ebeveynler, eğitimciler ve çocuğun çevresinde bulunan kişiler öğrencilerin okuma sevgisi ve tutkusu geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı’nın okulların kapanmış olması ve çocukların dışarı çıkamadığı günlerde motivasyon sağlama amacıyla yapmış olduğu bu kampanya, çocukların yaratıcılıklarını desteklemiş ve bir konu hakkında kendi fikirlerini geliştirme fırsatı sağlamıştır. Çocukların kendi öykülerini oluşturmaları çocuk edebiyatı hakkında daha derin düşünmeyi teşvik ettiği için bilişsel gelişim açısından da önemlidir. Bir konu belirleme, kendi öyküsünü yazma, kendi diyaloglarını oluşturma, giriş-gelişme-sonuç bölümlerini dengeleyebilme, kısacası kendi başına bir fikir oluştururken düşüncelerini yazı diliyle ifade edebilme çocukların hem motive olmalarına katkıda bulunmuş hem de bilişsel becerilerini güçlendirmiştir. Ortaya çıkan bu ürün ayrıca çocukları öykü yazmaya daha da fazla yönlendirebilir. Kitaplar oldukça değerlidir. Edebi mirasın bir nesilden diğerine aktarılmasının

başlıca aracı kitaplardır. Çocukların böyle bir çalışmaya dahil edilip ürün ortaya çıkarmalarının desteklenmesi, edebi mirasa katkı sağlamış olmaları sebebiyle de önemlidir.

Kaynaklar

1. Allen, E., & Marotz, L. (2003). *Developmental profiles pre-birth through twelve* (4th ed.). Albany, NY: Thomson Delmar Learning
2. Beck, I., & McKeown, M. (2001). Text talk: capturing the benefits of reading-aloud experiences for young children. *Read Teach.* 55:10–20.
3. Belet, Ş. D., & Suna, Ç. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin çoklu zekâ alanları ile okuma ilgi alışkanlık düzeyleri arasındaki ilişki*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (04 – 06 Ekim 2006). Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
4. Child Development Institute. (2015). *Stages of Social-Emotional Development* – Erik Erikson. childdevelopmentinfo.com.
5. Crain, W. (2011). *Theories of development: Concepts and applications* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
6. Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(160);250-266.
7. Karakuş, I. Ş. (2006). *Çocuk edebiyatı ürünlerinin okuma gelişimine etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
8. Kardefelt-Winther, D. (2017). *How does the time children spend using digital technology impact their mental well-being, social relationships and physical activity? An evidence-focused literature review*. Innocenti Discussion Paper Unicef
9. Kiefer, B. Z., Hepler, S., & Hickman, J. (2006). *Children's literature* (9th Ed.). Newyork: McGrawHill Companies.
10. Kohm, K. E., Holmes, R. M., Romeo, L., & Koolidge, L. (2016). The connection between shared storybook readings, children's imagination, social interactions, affect, prosocial behavior, and social play. *International Journal of Play*, 5(2);128-140.
11. Korat, O., Shamir, A., & Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: e-books and printed books in parent-child reading as support for children's language. *First Lang.* 33:504–523
12. Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
13. Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2002). *The qualitative researcher's companion*. Sage, Thousand Oaks.
14. Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). *Çocuklardan ev yapımı öyküler*. file:///D:/SBU/MAKALE%20HAZIRLIKLARI/2021/MEB%20KİTAP/ETİK%20KURUL/evyapimioy kuler.pdf
15. Mol, S., Bus, A. G., & de Jong, M. (2008). Added value of dialogic parent-child book readings: a meta-analysis. *Early Educ Dev*, 19:7–26.
16. Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. New York: Routledge.
17. Norton, D., & Norton, S. (2010). *Through the eyes of a child: An introduction to children's literature* (8th ed.). Boston, MA: Prentice-Hall.
18. Sainsbury, M. (2004). Children's attitudes to reading. Literacy today. <http://www.literacytrust.org.uk/Pubs/sainsbury.Html>
19. Sever, S. (2004). Anadili öğretiminin temel bir aracı: Yazınsal nitelikli çocuk kitapları. Cumhuriyetin 80. yılında disiplinler arası bakışla Türkiye'de çocuk. Dördüncü ulusal çocuk kültürü kongresi içinde (223-236), Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.

20. Suna, Ç. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgi alışkanlıklarının analitik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
21. Tosunoğlu, M. (2002). Türkçe öğretiminde okuma alışkanlıkları ve çocukların okuma eğilimleri. *Türk Dili Dergisi*, 609:547-563.
22. Üstündağ, A. (2020). *Çocuk ve ekran. Dijital medya ve çocuk gelişimi*. Ankara: Eğiten Kitap
23. Weisberg, D. S., Ilgaz, H., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R., Nicolopoulou, A., & Dickinson, D. K. (2015). Shovels and swords: How realistic and fantastical themes affect children's Word learning. *Cognitive Development*, 35;1-14.
24. Yıldız, Ç. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin çocuk kitaplarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

GEÇMİŞLE ELEŞTİREL BİR DİYALOG KURMAK: RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA CİNSİYET KURGUSUNUN YAPIBOZUMU

Merve Esra ÖZGÜRBÜZ

Dr. Arş. Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, Türkiye., ORCID No: 0000-0002-0616-5071

ÖZET

Bu çalışmada cinsiyet kurgularını şekillendiren iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik gibi kavramlar çerçevesinde okul öncesi çocuklar için kaleme alınan resimli kitaplar *Zogi* ile *Zogi ve Uçan Doktorlar* üzerine toplumsal cinsiyet inşalarının yapıbozumu odağında postfeminist bir analiz hedeflenmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini farklı yaklaşım ve daha eşitlikçi kurgularla yansıtan kitaplar örnekleminde değer atfedilen kavramların mutlak olmadığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın özgün değeri; tek boyutlu çocuk yaratma eğilimini destekleyen resimli kitap türüne dâhil olmalarına rağmen *Zogi* ile devam metni *Zogi ve Uçan Doktorlar*'ın postyapısalcı bir tavırla geleneksel/ klasik yapıyı yapıbozuma uğratarak mutlak, kesin ve ideal kabul edilen durumları reddettiğinin ve cinsiyetler arasındaki sınırları geçmişe oranla belirsizleştirdiğinin ortaya konulmasıdır. Bahsi geçen metinler; görsel ve sözel uyaranlarla beraber belirsiz, yeni, şaşırtmacalı kurgular yaratarak çocukların sorma-bilme dürtüsünü devindiren uyaran görevi görmektedir.

Çalışmanın kuramsal altyapısını; okuyucu-tepki teorisi ile sadece kadını değil, bütün mağduriyetleri üstlenen postfeminist eleştiri oluşturmaktadır. Yöntem ise postyapısalcı teorilerin metodu olan, bilhassa Fransız feministlerin savunduğu dişil dili mümkün kılan ve Derrida tarafından ortaya konulan yapıbozum ile incelenen eserlerin derin yapısına ulaşmak ve söylem çözümlemesini yapmak için kullanılan metinlerarasılık ve göstergelerarasılıktır. Anlamı derin yapıdan çıkararak metnin ve resmin açık açık söylemese de varsaydığı, içerdiği veya örtülü şekilde ifade ettiğini tespit etmek amacıyla eserlere yorumlayıcı bakış açısıyla yaklaşıp metin ve resim odaklı çözümleme yapılacaktır. Çalışmanın hedeflediği yaygın etki, hem yazılı hem de görsel bir uyaran olarak öne çıkan resimli kitapların dayatılan eril tahakkümü ve söz konusu tahakkümün yarattığı kategorileri reddettiğinin ortaya konulmasıyla farklılık düşüncesine vurgu yapılması, eşitlik yerine “özerklik” kavramının konularak farklı düşünme, farklı tercihlerde bulunma ve farklı olabilme hakkının talep edilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Resimli Kitap, İçerik, Resimleme, Postfeminizm, Toplumsal Cinsiyet, Çocuk Edebiyatı

ESTABLISHING A CRITICAL DIALOGUE WITH THE PAST: THE STRUCTURE OF GENDER FICTION IN CHILDREN'S PICTURE BOOKS

ABSTRACT

In this study, a postfeminist analysis is aimed at the deconstruction of gender constructions on *Zogi*, *Zogi and Flying Doctors*, picture books written for preschool children within the framework of concepts such as good-evil, beauty-ugliness that shape gender fiction. In the sample of books that reflect gender roles with different approaches and more egalitarian constructions, it is tried to reveal that the concepts attributed to value are not absolute. Original value of the paper; it is the demonstration of *Zogi* and *Zogi and Flying Doctors*' rejection of certain and ideally accepted situations and blurring the boundaries between the genders compared to the past, despite their inclusion in the picture book genre that supports the tendency to create a one-dimensional child. The mentioned texts; it acts as a stimulus that stimulates the children's impulse to ask-know by creating uncertain, new, confusing situations along with visual and verbal stimuli.

The theoretical background of the study; it constitutes reader-response theory and postfeminist criticism that assumes not only women but all victimization. The methods are the deconstruction put forward by Derrida,

which makes possible the method of poststructuralist theories, especially the feminine language advocated by French feminists and intertextuality-intersymbolism used to reach the deep structure of the studied works and to analyse the discourse. By trying to understand the meaning from a deep structure, the text and the picture will be approached with an interpretative point of view and a text and picture-oriented analysis will be made in order to determine whether the text and the picture assume, contain or implicitly express it. The widespread effect of the study is to demonstrate that the picture books, which stand out as both a written and a visual stimulus, reject the categories created by the male domination. Thus, the idea of difference will be emphasized, the concept of "autonomy" will be substituted for equality, and the right to think differently, make different choices, and be different will be demanded.

Keywords: Picture Book, Content, Illustration, Postfeminism, Gender, Children's Literature

1. GİRİŞ

Dil yoluyla kurulan edebiyatta, bireylerin cinsiyet ve cinsel yönelim farklılıkları çerçevesinde yaratılan temsillerini ve bu temsillerin egemen erkekliğe katkısını ortaya çıkarmak mümkündür. Edebi metinler ideolojik kodlar içerdiğinden bireylerin durumundaki dramatik değişiklikler edebiyat aracılığıyla takip edilebilir. Edebiyat, görüngünün çağdaşlar tarafından nasıl algılandığını belirlemeye yardımcı olur; algı, hareketin hızını ve yönünü açıkça etkiler. Bahsi geçen ilkelerden yola çıkan çalışmanın amacı; yazarların çocuk kitapları yazarak çağdaş toplumdaki kadın ve kadınlık deneyimi arasındaki derin uçurumu ortaya çıkarmayı hedefleyen, cinsel politika, ırk, sınıf ayrımcılığı gibi eşitsiz uygulamalar etkisinde kurgulanan üretimlerini incelemektir. Değerlendirme yapılırken genel olarak özel ile kamusal arasındaki yapay ayrımla işbirliği yapan sosyal yapının düzenlemelerine tabi temsil biçimlerini görünür kılan edebiyata odaklanılmakta, özelde ise cinsiyet kapsamında resimli çocuk kitapları üzerinde durulmaktadır.

Öncelikle çocuk edebiyatına genel bir girişten sonra türün hegemonik yapısı üzerine feminist bir okuma yapılmaktadır. Daha sonra klasik kurguyu değiştiren eserlerden hareketle çocuk edebiyatı toplumsal cinsiyet ekseninde irdelenmektedir. Tek tip kimlikler ve bu kimliklerin yaratılması ve sürdürülmesinde aracılık görevi üstlenen resimli kitapların tartışmaya açıldığı bölümde çalışmaya konu edinilen eserler, çizilen teorik çerçeve bağlamında değerlendirilmektedir. İncelenen eserler ışığında toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve çocuk edebiyatı kurgusunda işleyen mekanizmalar ile söz konusu mekanizmaların yapıbozumu derinlemesine sorgulanmaktadır. Çalışmanın odak noktası, çocuk edebiyatının -özellikle resimli kitapların klasik kurgusunun yapıbozuma uğratıldığı noktaları tespit etmektir. Bahsi geçen probleme odaklanan çalışmanın araştırma sorusu, yazarın ve çizerin klasik kurguyu nasıl yapıbozuma uğrattığıdır. Bu soruyu cevaplamak için tercih edilen teorik çerçeve postfeminizmdir ve analiz yöntemi eleştirel bir okuma stili olan yapıbozumcu yaklaşımdır.

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

“Ölümsüz dişilik” kavramının “Zenci ruhu” ile “Yahudi karakteri”nin ikiz kardeşi olarak görüldüğü düzende sadece kadınları değil tüm mağduriyetleri üstlenen postfeminist eleştiri, çalışmanın teorik arka planını oluşturmaktadır (De Beauvoir, 1993). Biyolojik belirleyici olan cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti birbirinden ayıran, kadın ve erkek olarak toplumsal cinsiyete dayalı sosyal kategorileştirmenin arkasındaki politikayı sorgulayan feminizm; toplumsal cinsiyetin ataeril hegemonyayı sürdürmek uğruna farklı kültürlerdeki eşitsizlikleri haklı çıkarmak için sıklıkla kullanıldığını iddia eder. Feminizme göre *masum* masallar aracılığıyla yayılan toplumsal cinsiyet rollerinin geniş kapsamlı etkileri vardır ve bu etkiler hususunda farkındalık yaratabilmek adına masalların incelenmesi, mümkünse yeniden yazılması gerekmektedir.

Çalışma boyunca “feminizm” terimi, modernizmi eleştirerek postmodern bir içerik kazanan feminist söylem ve teoriler için kullanılmaktadır. Köktencilik ve özcülük (indirgemecilik) gibi konularda postmodernizm ile feminizm arasında farklılıklar olsa da hem felsefenin geleneksel temellerine dayanmayan yeni sosyal eleştiri paradigmaları geliştirmesi hem de evrenselci olmadan karşılaştırmalı bir anlayışı amaçlaması gerçeği bahsi geçen teorileri birbirine yaklaştırır. Feminizmi etkileyen bir diğer teori postyapısalcılıktır. Feminizm ile postyapısalcılık ve postmodernizm arasındaki ilişki, feminist teori içerisinde farklı şekillerde yorumlanarak çok yönlü bir düşünce dünyası yaratır. Böylelikle felsefenin geleneksel temellerine dayanmadan yeni sosyal eleştiri paradigmaları geliştiren ve evrenselci olmadan karşılaştırmalı bir anlayışı hedefleyen postfeminizm, çok boyutlu anlamların önünü açar. Çalışmanın yöntemi, Jacques Derrida tarafından ileri sürülen yapıbozumdur. Postyapısalcı teorilerin yöntemi olan yapıbozum, özellikle Fransız feministlerin savunduğu

dişil dili/ yazıyı (écriture feminine) mümkün kılar. Metinlerarasılık ve göstergelerarasılık, metinler ile resimlerin derin yapısına ulaşmak ve söylemi çözümlemek için kullanılan yöntemler arasındadır.

Anlamanın ve yorumun gücünün farkında olan Julia Donaldson ile Axel Scheffler'ın iki eserinin incelendiği çalışmada, eserlere okuyucu-tepki teorisiyle yaklaşılmaktadır. Resimli kitabın anlamını üreten kişinin okuyucu olduğu varsayımına dayanan teoriye göre hem sözcükler hem de görseller okuyucunun güncel deneyimlerini, önceki bilgileri ve beklentileriyle doldurması için yer bırakır. Bu etkileşim okuyucuya/ yazara sonsuz anlam olanakları sunar. Okuyucunun anlamı deşifre etmek adına edebi yeterliliğe ihtiyacı vardır. Söz konusu ilkelerin ışığında gerçekleştirilen çözümlemenin amacı; derin yapıdan anlam çıkarmak ve açıkça söylemese bile metnin/ resmin neyi varsaydığını, içerdiğini veya örtük şekilde ifade ettiğini belirlemektir. Eserler; anlatının genel yapısı, metnin bölümlenmesi, figürler düzlemi ve yüzeysel yapı, tahkiye düzlemi ve derin yapı, tematik düzlem ve derin yapı analiz planına uygun olarak metindeki karakterler, resimlerdeki karakterler, cinsiyet, metnin başlığı, ana karakterler, karakterlerin geleneksel olup olmadığı, aktif-pasif durumu, içeride-dışarıda meselesi, diğer karakterler ve meslekler maddeleri altında değerlendirilmektedir. Bahsi geçen planda genel hatlarıyla değinilen resimler; görsel nitelik, kompozisyonel unsurlar, renk, gruplama/yan yana koyma ölçütleri bakımından analiz edilmektedir. Belirtilen kriterler kapsamında yapılan analizlerin özü "cinsel farklılık" kavramına dayanmaktadır. 1970'lerde Fransız feministlerin sıklıkla kullandığı kavram; mevcut iktidarın dayattığı eril egemenliği ve bu tahakkümün yarattığı kategorileri reddederek farklılık fikrini vurgular. Eşitlik yerine "özerklik" konularak farklı düşünme, farklı seçimler yapma ve farklı olma hakkı talep edilmektedir.

AMAC

Resimli kitapta, eylem ve karakterlere atfedilen iyi-kötü gibi dikotomilere yaslanan değerleri ele alacak olan bu çalışmanın amacı, ikili karşıtlıklarla şekillenen durumlara izin veren bağlamları çözümlemek, feminist bakış açılarını tespit etmek ve masalın geleneksel inşa biçimlerinin aksine alternatif özne pozisyonlarının düşünülmesinin imkânlarını araştırmaktır. Bununla beraber çocuk edebiyatı araştırmalarının farklı teorilerle desteklenmesi ve alan üzerine eleştirel okumalar yapılarak tek yönlü bakış açısının kırılması çalışmanın bir diğer hedefidir. Klasik masal yapısının başlıca kurallarını yaratıcı yenilikçi bir kullanıma sokarak kendi dışına açan, prensesin prens tarafından kurtarılmasını değil biricik varoluşunu ön planda tutan iki eserin, klasik yapıyla uyuşmadığı ön görülerek masal geleneğinden kopuşu temsil ettiği iddiası çalışmanın amaçları arasındadır. Böylelikle toplumsal cinsiyet ve cinsellik konularında indirgeyici ve kuralcı tutumlara paralel şekilde edebiyatın kalıplara dayalı türlerinden biri olan masal örüntüsü yıkılarak yeni ifade olanaklarının önünün açıldığı; alternatif bir yapı ve dil kullanılarak farklılıkların görünür kılındığı ortaya konulacaktır.

2. ÇOCUK EDEBİYATINDA METİN İLE GÖRSELİN BİRLİKTELİĞİ: RESİMLİ KİTAP

Çocuk edebiyatı; yetişkin edebiyatıyla henüz ilgilenmeyen veya okuması için gerekli fiziki ve zihinsel becerilere sahip olmayan çocuklara/ bebeklere göre yazılmış ve yayımlanmış kitap ve dergilerden oluşur. Çocuk edebiyatı için belirlenen yaş aralığı, bebeklikten erken ergenlik dönemine kadardır; bu, kabaca on iki ila on dörde kadar olan kronolojik yaşlara denk gelir. Çocukların ahlaki, entelektüel ve dilsel yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunan çocuk edebiyatı; çocuk okuyucunun belirli kültürel değerleri takdir etmesini ve istenmeyen davranışları onaylamasını sağlamaya çalışır.

XVII. yüzyılda çocuk algısının dönüşümüyle beraber çocuklar için yazılmış edebi eserler yayımlanmaya başlar. Çocuklara yönelik ilk kitapların çoğu sanatsal olmaktan çok didaktiktir. Bu kitaplar; heceleri ve kelimeleri öğretmek, çocuğun ahlaki ve ruhsal yaşamını iyileştirmek amacıyla yazılır. Ancak 1700'lerin ortalarında, John Locke'un çocukların okumaktan zevk alması gerektiği fikrinden etkilenen İngiliz yayıncı John Newbery (1713-1767), çocukların eğlenmesi hedefiyle kitaplar yayımlar. Böylelikle çocuklara ahlaki, manevi ve etik değerleri aşlamak için edebiyatın tamamen didaktik kullanımından, bilgilendirmenin yanına eğlendirmenin de eklendiği bir aşamaya geçiş yaşanır.

İlk günden itibaren çarpıcı şekilde değişim gösteren çocuk edebiyatındaki bir diğer dramatik gelişme, XX. yüzyılda ortaya çıkan resimli çocuk kitaplarıdır. Görsel ve sözlü metinlerin birbiriyle bağlantılı bir bütün oluşturduğu resimli kitaplar, küçük okurlara; deneyimler, duygular, kendileri ve dünyaları hakkında düşünmek için gerekli zihinsel donanımları sağlayan, ekseriyetle metin bakımından az resim bakımından zengin olan eserlerdir. Disiplinler arası niteliğiyle öne çıkan resimli kitap, görsel içeriğiyle yazılı metnin desteği olmaksızın çocukların öyküler oluşturmaya imkân tanır. John Berger görmenin konuşmadan önce

geldiğini ve çocuğun konuşmaya ya da okumaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrendiğini ifade eder (2017).

Yetişkin ve çocuk okurları öğrenme ve zevk almayı bir araya getirecek şekilde meşgul eden resimli kitap, görsel ve edebi sanatın temsilcisidir (Wolfenbarger ve Sipe, 2007). Göstergibilimsel bakış açısıyla mesajlarını ikonik ve geleneksel olmak üzere iki ayrı işaret seti kullanarak iletir. İkonik işaretler, göstergenin/ gösterenin, gösterilenin yani bir resmin ve temsil etmeye çalıştığı gerçek nesnenin doğrudan bir temsili olduğu işaretlerdir. Geleneksel göstergelerde ise gösterenin gösterilen ile herhangi bir ilişkisi yoktur. Bu iki tür işaret, iki farklı tür olan sözlü ve görsel iletişimden sorumludur (Pinar Sanz ve Guijarro, 2016). Bir mesajı iletmek için işbirliği yapan kelime ve imgenin ayrılmaz bir varlığı olan ikonoteks (Nikolajeva ve Scott, 2001) niteliğindeki resimli kitabın konvansiyonel ve ikonik işaretleri arasındaki ilişki farklı yorumlara yol açmaktadır. Perry Nodelman'ın (1988) belirttiği üzere bir resimli kitap; aynı anda kelimelerden çıkarılan, resimlerle aktarılan ve hem kelimelerin hem de resimlerin etkileşiminden kaynaklanan üç farklı hikâye anlatabilir. Kelime ve resmin birlikteliği ayrı etkilerin toplamından daha büyük bir birleşik etkiye sahiptir (Sipe, 1998). Bahsi geçen sinerjik ilişki, hikâyenin yazılı metin ile görselin etkileşimine bağlı olduğu anlamına gelir. Kitabın her unsuruna yanıt veren okur; metinden, görselden veya her ikisinden de yeni anlamlar oluşturabilir. Zira resimli kitap metindir, resimdir ve bütün tasarımıdır. Bir sanat formu olarak resimlerin ve kelimelerin birbirine bağlı olmasına, karşılıklı iki sayfanın aynı anda görüntülenmesine ve sayfayı çevirme dramasına dayanır (Bader, 1976).

Estetik bir bütün oluşturmak için resimlerin ve kelimelerin birlikte çalıştığı bir fikir veya hikâye sunan resimli kitabın kökeni; Randolph Caldecott, Kate Greenaway ve Walter Crane gibi sanatçıların yaşadığı XIX. yüzyıla kadar gider. 1930'larda ve 1940'larda Wanda Gag, Marguerite de Angeli, James Araujo, Robert Lawson, Dorothy Lathrop, Ludwig Bemelmans, Maud, Miska Petersham, Ingri ve Edgar Parin d'Aulaire gibi başarılı çizerler çalışmalar yapar. Bahsi geçen isimler ve diğer başarılı sanatçılar sayesinde resimli kitap, popüler bir tür haline gelir. XX. yüzyılın ikinci yarısında bilgisayar tabanlı yeniden üretim tekniklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte uğraştırıcı ve pahalı olan tam renkli yeniden üretim sürecinde devrim niteliğinde gelişme yaşanır. Pek çok sanatçı baskı, kalem, mürekkep ve boya gibi geleneksel medyayla çalışmaya devam etse de onlara kâğıt heykel, karma medya yapıları ve bilgisayar grafikleri ile çalışan sanatçılar katılır. Bu yüzyılda sadece teknik anlamda yenilik yaşanmaz; aynı zamanda çok kültürlü çocuk edebiyatı da yükselişe geçer. 1950'lerden önce çocuk kitaplarında betimlenen dünya fazlasıyla dardır. Örneğin; beyaz olmayan bir kültürün karakterinin çocuk kitaplarında ekseriyetle olumsuz özelliklerle kurgulanması bakış açısının sığlığını kanıtlamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının, yayıncıların ve okuyan halkın sadece beyaz çoğunluğun değil, tüm çocukların dünyasını tasvir eden kitaplara duyulan ihtiyaç konusunda harekete geçmesi; çocuk kitaplarının çok kültürlü olarak dengelenmesine büyük katkıda bulunur. Böylelikle çocuk kurgusunda tartışılan konuların kapsamı dikkate değer ölçüde genişletilerek *tabu* sayılan konular çocuklara sunulmaya başlar. XXI. yüzyıla beraber çocukların hayatı edebiyat yoluyla keşfedebileceği alan, diğer dönemlere kıyasla daha zengin hale gelir.

Resimli kitap, çocuğa dört ana şekilde hizmet eder. Onun kendisini, başkalarını, dünyayı ve yazı dilinin estetik değerlerini daha iyi anlamasına yardımcı olur. Çocuk; kurgu, anlatı şiiri veya biyografi okuduğunda genellikle karakterlerden birinin rolünü üstlenir. Bu karakterin düşünceleri, sözleri ve eylemleri aracılığıyla çocuk; kendi karakteri ve değerleri hakkında farkındalık duygusu geliştirir. Çocuk kitaptaki karakterin rolünü üstlendiğinde eserde tasvir edilen diğer karakterlerle dolaylı yollarla etkileşime girer. Süreç içinde davranışın doğası ve kişisel etkileşimin sonuçları hakkında bir şeyler öğrenir, insanlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların farkına varır. Metin ile resmin çok yönlülüğünü keşfeder ve anlam derinliğine hâkim olmayı tecrübe eder. Okuduğu kitapla gerçekliğin sınırlarını aşan çocuk, günlük yaşamın kısıtlamalarından bağımsız olarak hayal gücünü zenginleştirme imkânına kavuşur. Dolayısıyla edebiyatla ilgili deneyimler vasıtasıyla çocuğun davranış biçimleri ve değer yapıları değişir, değiştirilir veya genişletilir.

Toplumun değer, davranış ve birikimlerini yansıtan edebiyat çocuğun kişiliği ile sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı gibi edebi metinlerde öne çıkan temalar; cinsiyet ve cinsellik algısının nesiller arasındaki aktarımında aracılık görevi üstlenmekte, çocukları eğlendirip oyalarken onlara cinsiyet rollerini aşılarmaktadır (Pekşen, 2017). Çocuğun kendi kimliği ile başkalarının kimliklerine karşı olumlu tavırlar geliştirmesi, hem sosyal hem de kişisel ilerleme için gereklidir (Norton ve Norton, 2010). Herhangi bir resimli kitabın hikâyesi, çocukları düşünmeye teşvik eder ve rol model işlevindeki karakterler kalıcı davranışların kazanılmasını sağlar. Dolayısıyla cinsiyet ve cinsellik konusunda yanlış önyargılar üretmemek adına çocuklara hangi kitapların önerileceği hususunda dikkatli olmak gerekmektedir. Cinsiyetler hakkında açıkça stereotipler ve yanlışlıklar içeren birçok eser, varoluş şekilleriyle ilgili yanlış yorumlamalara neden

olmaktadır. Bu sebeple tek tip kimliklerin yaratılması ve sürdürülmesinde aracılık görevi üstlenen, hem yazılı hem de görsel bir uyarıcı olan resimli çocuk kitaplarının tartışmaya açılması ile odağı cinsiyet klişelerinden uzaklaştırıp karakterleri biricik varoluşlarıyla kurgulayan ve farklılıklara alan açan çocuk kitaplarının incelenmesi önem arz etmektedir.

3. BÜYÜBOZUMU: MODERN ANTI MASALLAR

Değerleri, idealleri ve stereotipleri ileterek çocukların kimlik oluşumunu etkileyen edebiyat; kızların ve erkeklerin yaptığı seçimlere rehberlik edecek cinsiyet şemaları oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatında üretilen cinsiyet şemaları, verilerin feminist teori çerçevesinde değerlendirilmesini sağlar. Örneğin çocuk edebiyatının yaygın türlerinden biri olan masallarda, sınırlı sayıda kalıplaşmış davranış kalıpları ile hareket eden karakterler vardır ve türün özü cinsiyettir. Beyaz erkek hegemonyası, iyi ve kötü ekseninde yaratılan karakter kurgusunun baskın özelliğidir. Hegemonyanın gölgesinde erkek-kadın temsilleri ve cinsel yönelim farklılıklarının köklü anlayışları korunarak/ desteklenerek çoğaltılan türde; cesur prens, masum prenses, kötü kraliçe, bilge kral, acımasız cadı, kan dökücü ejderha ve vahşi kurt gibi klasik iyi kötü ikileminde kurgulanan karakterler biyolojik cinsiyetten bağımsızdır ve toplumsal cinsiyet ekseninde şekillenir. Kurtarıcı erkek ile kurtarılan güzel kadın odağında konumlandırılan olaylar tek bakış açısıyla anlatılır ve olay örgüsü iynin muhakkak kazandığı *doğal* bir sonuçla biter. Zira eğitici bir mesaj taşıyan çocuk edebiyatının olay örgüsü “iyilik ve kötülük çatışmalarının dramatize edilmesi” (Sutherland, 1997) üzerine kuruludur ve *iyiliğin kötülüğe* karşı zafer kazanacağına vurgu yapar.

Çocuk edebiyatında toplumsal algıya atfedilen iyi-kötü değerleri, roller arasındaki çizgilerin net şekilde çizilmesine neden olur. Ataerkil kodları ideolojik anlamda taşıyan değer sistemi ile roller ve eylemler *kadınısı-erkeksi* nitelemeleriyle sınıflandırılır. Cinsiyetçiliğin zirvede olduğu bu metinlerin feminist bir okumaya maruz kalması önemlidir; çünkü metinlerin baskın ideolojik yönüne rağmen eleştirel okumadan yoksun olması, onlara sosyal kodlarını devam ettirme ve yayma özgürlüğü vermektedir. Çocukların cinsiyetçi anlatıları incelenip eleştirilmedikçe sosyal normlar çerçevesinde kemikleşmeye devam eder. Feminist okuma yoluyla incelenen resimli kitaplar, yetişkin okuyuculara toplumsal cinsiyet tartışmalarına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşma fırsatı sunarak egemen cinsiyetçi kodlamanın ifşa edilmesi ve sorgulanmasında işlevsel bir rol üstlenir. Tüm rol ve temaların tekrar ettiği bir sistemde feminist bakış açıları, kurgunun yinelenen mekanizmalara indirgenmesine karşı çıkarak onları stereotipler şeklinde sunan türün ikili yapısını görünür kılar. İkiliklere dayanan yanlı yapıyı fark eden ve kitap seçiminde cinsiyetçi kodlar üreten metinlerden kaçınan ebeveynler sayesinde çocukların toplumsal cinsiyetten beslenen basmakalıp davranışları içselleştirmeleri engellenmektedir. Böylelikle popüler bir edebi tür aracılığıyla yeniden üretilen egemen kodların kimliklerde yarattığı potansiyel yıkım, kimlik kayması gibi olumsuz etkileri ortaya çıkarmak ve önlemek mümkündür. Söz konusu durumun belirlenmesinin ötesinde, kendisine karşı bir silaha dönüştürülen benzer bir yapıyı kullanmak ve bu yapıyı cinsiyet kodlamasının tersi yönünde çalıştırmak ihtimal dâhilindedir. İncelenen iki eser de masal kalıplarını kullanarak çocukların seçimlerini ve olanaklarını genişletmeyi, cinsiyet engellerini ortadan kaldırmayı ve kısıtlayıcı normlara meydan okumayı hedeflemektedir. Eşitliği teşvik eden ve literatürde bir cinsiyet dengesi yaratmayı amaçlayan seride, kızların etkinliklerinin erkek akranlarıyla ilişkili olanlardan daha az önemli olmadığı ve özgün varoluşlar altında yapılan işbirliğinin hayati önem taşıdığı mesajı verilmektedir.

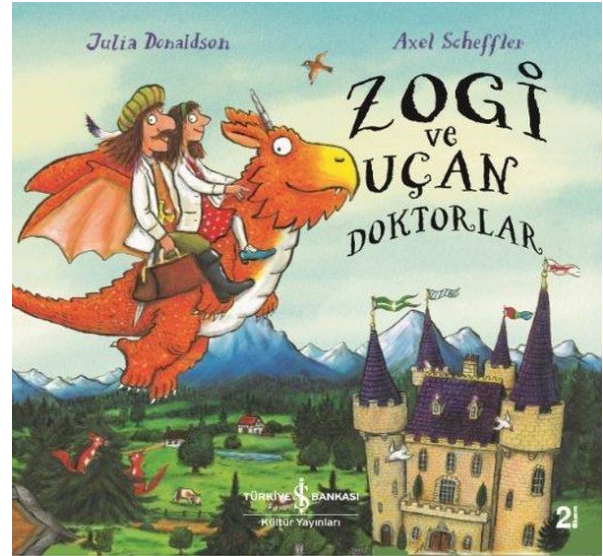
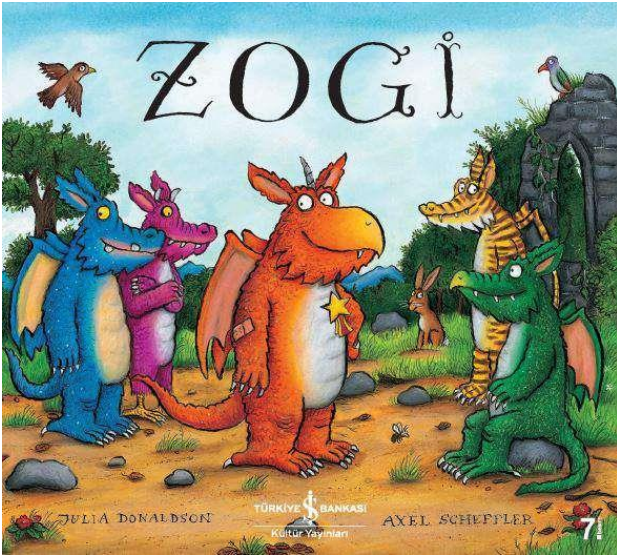
4. EŞİTLİK POLİTİKASI: BİZ BİR EKİBİZ

Julia Donaldson'ın yazdığı, Axel Scheffler'in resimlediği *Zogi* ile devam metni *Zogi ve Uçan Doktorlar* adlı eserler çocuk anlatılarının örüntülerini feminist bakış açısıyla tekrarlayarak dönüştürmektedir. Merkezi ve tekrar eden temalarla geçmişle eleştirel ve ironik bir diyalog kuran metinler, edebi gelenekleri kırmakta ve gerçeklik ile kurguyu karıştırmaktadır. Romans türünün kalıplarını modernist masal anlatısına uyarlayan yazar, yeni bir hikâye oluşturmak amacıyla birden fazla metni oyun, parodi, pastiş, ironi gibi yöntemler kullanarak iç içe geçirmektedir. Dolayısıyla okuyucunun belirli noktaları birleştirmesi ve her türlü anlamı yaratması için diğer kitaplarla veya bilgilerle bağlantı kurması gerekmektedir. Farklı yorumları ve okumaları davet etme, iki eserin de dairesel ve hiç bitmeyen bir yapıyla birleştirilen açık metinler olduğunu kanıtlamaktadır.

Her iki kitabın da 31 sayfa olduğu seride metin ve resimler iç içe konumlanmaktadır. Metin ve resim bölümlerinin karşılıklı konumları, sınırların ve çerçevelerin varlığı veya yokluğu ile karşılıklı sayfaların iki

farklı sahneyi betimlerken bile sağlanan bütünlük; anlatının hem metin hem de görsel üzerinden çift yönlü ilerlediği anlamına gelmekte ve kelime ile resmin sinerjik uyumunu kanıtlamaktadır. Romans türünün kalıplarıyla uyumsuzluk ve karşıtlığa dayanan bir ilişki kuran eserler, kelime temelli görsel ironiyle iki gerçeklik düzeyi ile değerler sistemini birbiriyle çatışmaya sokar. İroniyi anlamak için sadece metin ile görsel arasında kurulan sinerji yeterli değildir; aynı zamanda masalların arka plan bilgisini, cinsiyet rollerini ve stereotipler hakkındaki varsayımları göz önünde tutmak gerekir. Masalın klasik yapısı ile bu yapının cinsiyet rollerine ilişkin ürettiği önyargıların ve varsayımların incelenen eserlerde metin ile görsel unsurlar aracılığıyla çelişmesi, yüksek farkındalıkla beraber göstergelerin daha fazla bilgi perspektifinde yeniden yorumlanması anlamına gelmektedir. Diğer deyişle çalışmada çözümlenen masallar ile klasik masallar arasındaki uyumsuzluğun değerlendirilmesi hususunda metinlerarasılık önemli bir rol oynar.

Zogi ile *Zogi ve Uçan Doktorlar*'da hem metin hem de görsel unsurlar, gelenekselleşmiş/ kalıplaşmış kurallara karşı gelir. Dilin ve imgelerin içeriği, klasik masallarla aynı hızda ilerlememektedir. Sadece kapak sayfalarına bakıldığında dahi okuyucu iki metnin de ejderhalar hakkında klasik bir hikâye değil, daha çok geleneksel cinsiyet rollerine meydan okuyan bir hikâye olduğunu fark eder. İlk kitabın kapağında ormanda toplu halde resmedilen *sevimli* ejderhalar, onların hemen yanında ejderhalara gülümseyerek bakan bir tavşan ve iki kuş vardır. Resmin merkezinde diğerlerine göre daha iri olan turuncu ejderha bulunmakta, her iki yanında mavi, pembe, yeşil ve sarı ejderhalar yer almakta ve hepsi gülümsemektedir. Turuncu ejderhanın kolunda yara bandı, göğsünde ise yıldız şeklinde bir madalyon vardır. Ejderha figürlerinin üstünde ise büyük harflerle “Zogi” yazmaktadır. İkinci kitapta uçarken resmedilen turuncu ejderhanın sırtında günlük kıyafetleri ve beyaz önlükleri ile kadın ve erkek olmak üzere iki doktor bulunmaktadır. Ayrıca erkeğin belinde kılıcı, elinde de çantası vardır. Mutlu bir ifadeyle resmedilen ve aynı yöne bakan üç karakter bir sarayın üzerinde uçarken yan tarafta büyük puntolarla “Zogi ve Uçan Doktorlar” yazmaktadır. Özellikle ürkütücü olmayan ejderha figürleriyle beraber okuyucu, uyuşmazlıklar kurulduğu için hikâyenin ne hakkında olacağını merak etmeye başlar. Zira ejderha ile insanın arkadaşlığı veya işbirliği, geleneksel masalın yapısına uygun değildir (Sidall, 1997). Bu ipuçları, resimli kitabın bir sonraki adımıyla ilgili beklentileri oluşturmakta ve metnin başkahramanı/ başkahramanları ile geleneksel metinler arasında önemli farklılıklar olacağı iddiasını desteklemektedir.

Şekil 1 ve Şekil 2. *Zogi* ve *Zogi ve Uçan Doktorlar* Kitaplarının Kapakları

Ejderhaların ürkütücü olmayan temsili iki metin boyunca sürdürülmektedir. Şövalyenin savaşmak için geldiği sahnede dahi bütün ejderhaların korkutuculuktan uzak ve neşeli bir şekilde resmedilmesi, öğretmen ejderhanın şövalyenin atına beraber yaşamayı teklif etmesi, *Zogi*'nin uçarken ve inerken sık sık küçük kazalar yaşaması; ejderhaların sevimli kurgusunu hem metin hem de görsel boyutta devam ettirmektedir. *Zogi*'nin peş peşe *kudretli* ve *zavallı* sıfatlarıyla nitelenmesi, yeşil ve pembe ejderler öğretmenleri ile alev püskürtürken mavi ve sarı ejderlerin kartopu oynaması gibi ayrıntılar da ikili karşıtlıklara indirgenen kurguların dönüştüğünün göstergeleri arasındadır. Bununla beraber klasik yapıda ekseriyetle kadın karakterin kimliğiyle şekillenen başlıkların aksine incelenen eserlerde ejderhanın adının öncelenmesi, değişen anlatı stratejilerinin bir başka örneğidir. Stabil bir üçgende klişe rollere mahkûm edilen karakterler ile onlar

arasında yaratılan dikotomik ilişkilerin görülmediği anlatının prens, prenses ve ejderha olmak üzere öne çıkan üç karakteri ikili mücadelelere girmeyi reddedip uyumlu bir ilişki kurmaktadır.

Ormanda tek başına gezen, ejderhadan korkmayan, salon kıyafeti giymeyen, kurtarılmayı beklemeyen, kendi başının çaresine bakan, yardım eden, ilham veren, dönüştüren, eğiten Prenses İnci; klasik masalın sarışın ve *güzel* prenses imajına uymamaktadır. Dış görünüşü ve hayat tarzıyla itaatkâr kadın imgesi ile erkeğin sorgulanamaz otoritesini yapıbozuma uğratan ve erkek için kendini feda edip *evlilikle mutluluğu bulan* kadın kahramanın yerini alan İnci, ejderhayla uçan bir doktor olduğu hayatı tercih eder; tacını ve geleneksel prensesin rollerini reddeder. Dolayısıyla İnci geleneksel prensese bir alternatif olarak kabul edilebilir. Ekseriyetle çaresiz genç kız rolüne layık görülen ve eylemsiz bir şekilde kurtarılmayı bekleyen prenseslerin aksine hem metin hem de görseller, geleneksel imajı eleştiriye açmaktadır. Bahsi geçen *muhalif* imaj, bir özgürlük konumu oluşturduğunu ima ettiği için önemlidir.

Kendi kaderini kontrol eden İnci, sarayında yakışıklı prensini beklemek yerine elinde tıbbi malzemelerin olduğu bir çantayla ormanda dolaşmaktadır. Günlük kıyafetler içindeki kızın ejderhadan korkmaması ve ejderhanın her yaralanmasında yardımına koşması; sembolik bakımdan *yok* konumundaki kadını etkin kılarak karakterler arasındaki ilişki kurgusunu da dönüştürmektedir. Prensesin yardımcılarıyla başlayan ilişki şekli, sonrasında ekip olma yetisine evrilmektedir. Klasik masal yapısında ejderhalar korkunç yaratıklardır ve prenseslerle arkadaşlık kurmak yerine onlara zarar verirler. Anaokulunun dördüncü sınıfında ejderlerin prenses kaçırma konusunda eğitilmesi söz konusu kalıba gönderme yapmaktadır. Ancak metinde Zogi'nin prensesi kaçırması ve bu yüzden ağlaması ile kaçırma sahnesinin resmedildiği görselde o, prensesi elinden tutup çekerken bir askerin başından aşağı kovayla su dökmesi, yaşlı ve sinirli bir kadının mutfak kepeciyle Zogi'ye vurması, küçük bir çocuğun mutlu bir yüz ifadesiyle ona elma fırlatması, aşağıda duran bir ayının kuyruğunu ısırması ve Zogi'nin çaresiz bakışları; masallarla ilgili beklentilerle çelişerek ironi ve mizahı ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Bayan Ejderha'nın anaokulunda bir ejderin bilmesi gereken her şeyin onlara anlatılması, ilk yıl uçma, ikinci yıl, kükreme, üçüncü yıl alev püskürtme, dördüncü yıl prenses kaçırma, beşinci yıl savaşmanın öğretilmesi; toplumsal cinsiyete ilişkin söylemin okul uygulamaları aracılığıyla daha hızlı bir şekilde yayıldığı ve şiddet içeren eylemlerin norm olarak çocuklara sunulduğu anlamına gelmektedir.

Prenses kaçırma sınavından kalan üzgün Zogi'nin imdadına bir kez daha İnci'nin yetişmesi, klasik yapıdan sapmayı güçlendirir. Kaçırılmayan, kendi isteğiyle ejderhayla giden İnci sayesinde Zogi altın madalya kazanırken yavru ejderler kendilerini tedavi edebilecek bir doktora kavuşur. İnci kendi kararıyla hareket eden, aldığı kararların sonuçlarını üstlenen, cinsiyet normlarının klişe ve önyargılarına karşı gelen bir karakterdir. Kontrolleri dışındaki kararlar ve seçimler nedeniyle yetersiz temsil edilen kadınların aksine İnci, hayat kurtarıken kendini güçlü bir karakter kimliğinde ortaya koyup cinsiyet engelini yıkar. O; kendi kuralları ile değerlerine göre yaşayan ve dünyasına hâkim olan bir kadındır. Toplumun beklentilerine ve taleplerine boyun eğmesi gereken bir figür olmayan ve okura anlatacak hikâyesi olduğunu kanıtlayan İnci; kendi hayatını şekillendirmeye, dünyasının öznesi ve efendisi olarak kendi kimliğini yaratmaya cesaret eden güçlü kız için bir simgedir. Söz konusu simge; klişelerle sınırlandırılmadan bireyin ilgi ve yeteneklerini genişletmek ve geliştirmek adına geleneksel cinsiyet normlarına meydan okunması ve bunlarla mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

İnci'nin kararlı tavrı, *cesur* prensin onu *kurtarmaya* gelmesinden etkilenmez. Prensesi almak için elinde kılıcıyla ejderhalara meydan okuyan prens ile Zogi arasında geçen diyaloglar, prensesi nesneleştirirken ona *sahip olanı* üstün kılmaktadır. “Alamazsın, o benim!”, “Hayır, senin değil o!” (Donaldson, 2020) şeklindeki diyaloglarla prensesin paylaşamaması ve iki erkeğin savaşa hazırlanmasıyla sinirlenen İnci araya girerek çizdiği farklı cinsiyet kurgusunu sürdürür:

Birden Prenses İnci öne fırlayıp bağırır: “DURUN, sizi şapşallar!
Dünyada zaten yeterince kesik, yanık, yara bere var.
Kurtarma beni! Geri dönüp bir prenses olmayacağım,
O süslü püslü elbiseler içinde sarayda salınıp durmayacağım.
Doktor olmak istiyorum ben, dere tepe dolaşıp
İnsanların dertlerini dinlemek, onları iyileştirmek istiyorum ben.”
“Ben de!” diye haykırmış şövalye ve başından çıkarmış miğferini.
“Bu ağır zırhların yerine güzel bir stetoskop taşımak daha iyi!
Prenses, eğitmek ister misin beni?” (Donaldson, 2020)

Prens ve prenses arasındaki ilişki biçiminin âşıklık halinden arkadaşlık kurmaya ve ekip olmaya taşındığı anlatıda kız ve erkek çocuklarının gerçeklikleri aynı düzlemde buluşur. Tipik prens ve prenses rollerine karşı koyan iki karakter, geleneksel cinsiyet kalıplarını etkisiz hale getirerek cinsiyet sınırlarını genişletir. Güçlü, iddialı, kendine güvenen prenses ile onun kararlarına saygı gösteren ve değer veren prens birbirlerinin yeteneklerine katkıda bulunur. Prens, doktor olduktan sonraki adıyla Büyük Civan Çelebi; İnci ile Zogi'den daha üstün ve güçlü olduğu inancından vazgeçtiği an şiddet ortadan kalkar. Çelebi ile Zogi, İnci'ye *sahip olmak* uğruna savaşmak yerine ekip olmayı seçerek birlikte hareket eder. Diğer bir ifadeyle sanatsal uyarılar aracılığıyla klasik masal yapısında savaş/ mücadele halinde olan karakterler arasında dostluk ortamı yaratılarak bu karakterlerin yetenekleri tüm canlıların yararına sunulur. İnci hastalara bakar, ilaç verir, aşı yapar. Çelebi operasyon uzmanıdır, bandajlar ve yara sarar. Zogi ise uçan ambulandır. Böylelikle sahip oldukları nitelikleri kıyaslamak yerine bir arada uyum içinde kullanmayı tercih eden karakterler aracılığıyla çocuk edebiyatında iyi ve kötü gibi ikili karşıtlıklara dayanan temsiller arasındaki eşitsizlik ortadan kaldırılır.

İkinci kitapta kral olan amcası tarafından saraya hapsedilen İnci'yi Zogi ve Çelebi'nin kurtaramaması, klasik masal yapısını yapıbozuma uğratmayı sürdürür. "Berbat görünüyorsun, nedir bu halin? Çabuk söyle ne oldu tacına? Hani nerede o güzel fırfırlı elbiselerin? Prensesten doktor olmaz, bilmiyor musun?" (2020b) diyerek İnci'ye kızan ve onu saraya kapatan kral, sahip olduğu cinsiyetçi önyargılar sebebiyle ekibin uyumunu bozan karakterdir. Mekânın gücünü kullanan karakter, İnci'yi ekibin geri kalanından ayırır. Zira ataerkil ideolojide kadınlar evin sınırları içinde pasif şekillerde tasvir edilirken, erkekler dışarıda daha geniş dünyayla aktif biçimde etkileşime girmektedir. Kapalı alanlara *kilitlenen* kadın karakterleri tanımlamak için kullanılan sıfatlarla çoğunlukla kadınların dış görünüşlerine ve savunmasızlıklarına atıfta bulunulur. Erkekler ise güçleri referans alınarak tanımlanmaktadır. Bu durumun vurgulandığı *Zogi ve Uçan Doktorlar*'da pembe fırfırlı kıyafeti ve başındaki tacıyla İnci, nakış işlemekte ve çiçek düzenlemektedir. Cinsiyet odaklı mesleki ayrıştırmanın vurgulandığı bölümde özellikle kız çocukları başta olmak üzere çocukların kariyer isteklerini sınırlayan düzen sorgulanır. Hastalanan kralın başında toplanan erkek doktorlar hastalığa çözüm bulamazken okuduğu kitapların yardımıyla amcasını tedavi eden ve kendi kurtuluşunu sağlayan İnci aracılığıyla özelde amcanın, genelde ise toplumun cinsiyetçi klişeleri eleştirilerek hem kadınların hem de erkeklerin *geleneksel* olmayan işlere sahip olma ihtimallerinin önü açılır.

Amcasının baskısıyla görsel bakımdan prensesliği *layıkıyla* yerine getirmesi sağlanan İnci; kızları zayıf, pasif ve güzel olarak tasvir eden toplumsal cinsiyet stereotipleri nedeniyle alternatif rol modellerinden mahrum bırakılmaya çalışılır. Ancak akli tedavi etmesi gereken hastalarında olan karakterin mecbur bırakıldığı hayattan memnun olmadığını hem görsel hem de sözel şekilde ifade edilmesi, kadınları bağımsız olmaya ve güzellikten çok beyinlerine güvenmeye teşvik etmektedir. Olumlu ve geleneksel olmayan rollerde sunulan kadın ve erkek karakterlere maruz kalmanın, çocukların erkek ve kadının rollerine ilişkin algılarını değiştirmesi muhtemeldir. Zira çocuk edebiyatı; çocukların kendileriyle özdeşleşebileceği ve eylemlerini, inançlarını, duygularını değerlendirebileceği karakterleri ve olayları anlatmaktadır.

Toplumun cinsiyetçi olduğuna dair vurgu, metin boyunca renkler üzerinden sürdürülür. Örneğin; prensesin sarayda pembe fırfırlı kıyafet giymesi ile öncesinde Zogi'ye yaptırdığı yara bandının pembe ve parlak olması, hem geleneksel yapıda pembenin dişilikle eşleştirilmesini eleştirmekte hem de mavi-pembe gibi renkler arasında cinsiyetçi karşıtlıklar yaratmadan renklerin kategorilere dâhil edilmesini engellemektedir. "Yara bandı pembe pembe parlıyormuş mavi gökte." (2020) ifadesiyle iki rengin bir arada uyum içinde var olabileceğinin altı çizilmektedir. Benzer şekilde farklı renkteki ejderhaların bir sınıfta beraber öğrenim görmesi ve renklerin onların cinsiyetlerine dair belirleyici bir gösteren olmaması, renk dikotomisini yapıbozuma uğratmaya devam etmektedir.

İncelenen iki eserdeki mekân kullanımı, uyumsuzlukların başka bir net örneğini vermektedir. Hikâyenin geneline bakıldığında kahramanların karşılaşma mekânı klasik yapıda olduğu gibi saray ya da *baba evi* değil, ormandır. İnci'nin devamlı evden dışarda, ormanda mutlu bir şekilde resmedilmesi, saraya hapsedildiğinde mutsuz olması; kamusal ile özel alanların toplumsal cinsiyete göre düzenlenmesini sorguya açar. İçeri kapatılan kadının dört duvara hapsedilmesi ve fiziksel bakımdan kapalı mekânların kadınla eşleştirilmesi, kadını sadece mekân anlamında değil aynı zamanda düşünsel, duygusal ve eylemsel bakımdan sınırlandırmaktadır (Yılmaz ve Özgürbüz, 2019). Dolayısıyla kadının potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmesine ket vurulmaktadır. Kadın ve dışarı ikiliğinin olumsuz çağrışımlarla anılması ve dışarı çıkan kadının bir tehdit olarak algılanması, edebiyatta karakterlerin eşit temsilini engellemektedir. Bu dengesizliği eşitlemek için yazan ve resmeden Donaldson ile Scheffler, hem kızların hem de erkeklerin kendilerini mekân sınırlaması olmadan değerli hissetmelerini ve ayrımcılık yapan geleneklerden kopmalarını sağlama uğraşındadır.

Donaldson masal literatüründeki cinsiyet dengesizliğini eşitlemek için “Peki tahmin et bakalım, ne öğrenmiş ejderler dördüncü sınıfta?” (2020), “Hatırladın mı uçan doktorları? Bir şövalye, bir kız ve bir ejderha kurdu bu ekibi. Bak işte geliyorlar: Büyük Civan Çelebi, Prenses İnci, bir de tabi bizim Zogi.” (2020b) şeklindeki ifadelerle okuru hikâyeye dâhil eder. Söz konusu dâhil etme/ olma durumu, toplumsal cinsiyet konularıyla katılımcı bir etkileşim biçimine izin verir. Klşe bir cinsiyet düzeninin yaratılması ve yeniden üretilmesi sürecine herkes katılmaktadır, dolayısıyla herkesin hâlihazırdaki düzeni sorgulamayı da üstlenmesi gerekmektedir. Böylelikle ikiliklere dayanan düzeni tartışmaya açan yazar ve çizer; normatif değerlerle uyuşmayan bakış açısını, karakterlerin temsili ve ataerkil ideolojiler ile değerlerin yeniden müzakere edilmesi gibi alanlarda görünür kılarak okuru düşünsel anlamda etkin hale getirmekte ve eleştirel bireyler yetişmesini desteklemektedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İncelenen iki eserde görüldüğü üzere daha geniş düşünmeyi teşvik etmek ve zararlı cinsiyet klişelerine doğrudan meydan okumak için resimli kitap türünün kullanılması mümkündür. *Zogi* ile devam metni; farklı cinsiyetlere ayrılarak tanımlanan insanların kim olabileceği, nelere ilgi duyabileceği ve neleri başarabileceği hakkında okurlara daha geniş fikirler sunmaktadır. Klasik çocuk edebiyatının içsel mantığını sorgulayan ve sarsan eserler; çocukların isteklerinin, kadınların ve erkeklerin neler yapabileceğine dair geleneksel fikirlerle sınırlı kalmamasını sağlamak için cinsiyet stereotiplerine meydan okumakta, tüm sabit tanımları bir köşeye iterek anlamın eksikliği ve ertelenmesiyle çok boyutlu anlamlar dünyası kurmaktadır.

Çocuk edebiyatının geleneksel anlatı kalıplarını yıkıp türü hedeflenen amaçtan saptıran ve basmakalıp dikotomilere eleştirel perspektifle yaklaşan eserler; iyi-kötü, güzel-çirkin, cesur-korkak, aktif-pasif gibi kalıplar çerçevesinde kurgulanan klasik prens, prenses, kral ve ejderha, gibi karakterleri farklı formlarda sunarak kadın ve erkeğin performatif alanlarını değiştirmekte ve eril dili dönüştürmektedir. Böylelikle çalışma evreninden seçilen örneklem aracılığıyla toplumsal cinsiyet ve cinsellik konularında indirgeyici ve kuralcı tutumlara paralel şekilde edebiyatın kalıplara dayalı türlerinden biri olan çocuk edebiyatı örüntüsü yıkılarak yeni ifade olanaklarının önünün açıldığı; alternatif bir yapı ve dil kullanılarak farklılıkların görünür kılındığı ortaya konulmaktadır.

Çözömlenen eserlerde; tüm kimlik tartışmalarını yozlaştıran “üstünlük”, “aşağılık” ve “eşitlik” kavramları bir yana bırakılarak her bireyin özgüllüğü vurgulanmaktadır. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde tanımlanan rollere aykırı inşa edilen kadın ve erkek karakterlerin, geleneksel kurguları nasıl yıktığı ve sınırları ne şekilde ihlal ettiği ortaya konmakta; güzel ve pasif prenses, kusursuz ve itaatkâr eş, korkutucu ejderha, kurtarıcı prens, güçlü kral olarak kendi varoluşlarını gerçekleştirmesi beklenen karakterlerin değişimi üzerinde durulmaktadır. Özellikle iş hayatında ve ülke yönetiminde yetersiz, duygusal ve fiziksel bakımdan kırılgan kabul edilen, ikincil plana itilen hemcinslerinin aksine bu çalışma kapsamında incelenen eserlerdeki kadın karakter, kendisine atfedilen özelliklere mahkûm edilmemektedir. Böylelikle kapatıldığı içeriden dışarıya adım atan karakter, kadın olmanın alternatif yollarını göstererek basmakalıp değerlere, yargılara ve kurallara karşı çıkmakta; sahici varoluşuna ulaşmak için mücadele etmektedir.

Sonuç olarak sorma-bilme dürtüsünü devindiren uyaran görevindeki iki eserin de belirsizlik, yenilik ve şaşırtmacalarla okuru farklı okumalara ve yorumlara davet ettiğini iddia etmek mümkündür. İroni ve mizahı ortaya çıkaran uyumsuzlukları belirlemek, çözmek ve boşlukları doldurmak için okurun katılımını gerektiren eserler; heteroseksüel beyaz erkek cinsiyetinin gölgesinde kalan grubun ötelenmiş durumunu ortadan kaldırmayı, eşit haklar sunmayan yapının değişmesine katkıda bulunmayı ve çoğulluk, çokluk ve heterojenlik ışığında kadınlar ile diğer dışlanmış grupların konumunu analiz ederek tek yanlı bakış açısını kırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla çocuk edebiyatının eril özelliklerle kurgulanan geleneksel anlatı örüntüleri sarsılır ve tür yapıbozuma uğratarak yeni olasılıklara imkân tanınır. Katı ve kuralcı yapının, akışkan ve tanımlanamaz bir yapıyla yer değiştirmesiyle cinsiyet ve cinsel yönelim farklılıklarına alan açılır ve bireylerin benzersiz varlığı vurgulanır.

KAYNAKLAR

1. Bader, B. (1976), “American Picturebooks from Noah’s Ark to the Beast within”, Macmillan, New York.
2. Berger, J. (2017). “Görme Biçimleri”, Çev: Salman, Y. Metis Yayınları, İstanbul.

3. De Beauvoir, S. (1993), “Second Sex”, Penguin Vintage Classics, London.
4. Donaldson, J. (2020). “Zogi ve Uçan Doktorlar”, Res. Scheffler, A. Çev. Berktaş, A. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
5. Donaldson, J. (2020b). “Zogi”, Res. Scheffler, A. Çev. Berktaş, A. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
6. Humm, M. (2002), “A Reader's Guide to Contemporary Feminist Literary Criticism”, Routledge, London.
7. Nikolajeva, M. and Carole S. (2001), “How Picturebooks Work”, Garland Publishing, New York and London.
8. Nodelman, P. (1988), “Words About Pictures: The Narrative Art of Children’s Picture Books”, University of Georgia Press, Athens.
9. Norton, D., and Norton, S. (2010). “Through The Eyes of a Child: An Introduction to Children’s Literature”, Prentice-Hall, Boston, MA.
10. Pekşen, S. (2017), “Children’s Literature As a Tool For Gender Appropriation”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 52(2): 151-166.
11. Pinar Sanz, M. J. and Guijarro, M. J. (2016), “Irony and Humor in Princess Smartypants” Brno Studies in English 42(1): 93-111.
12. Siddall, J. (1997), “Postmodernism and Children’s Picture Books”, Unpublished Thesis, Edith Cowan University.
13. Sipe, L. (1998) “How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships”, Children’s Literature in Education 29(2): 97-108.
14. Sutherland, Z. (1997), “Children and Books”, Longman, New York.
15. Wolfenbarger, C. D. and Lawrence S. (2007). “A Unique Visual and Literary Art Form: Recent Research on Picturebooks”. Language Arts 83(3), 273-280.
16. Yılmaz, G. A. ve Özgürbüz, M. E. (2019), “Klasik Türk Edebiyatında Cinsiyetlendirilmiş Mekânlar: Nefhatü’l-Ezhâr, Zenân-Nâme, Mir’ât-ı Cünûn Örnekleminde Kadın ve Mekân”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 36: 293-306.

KİRO DONEV'İN KARMAKARIŞIK MASAL ADLI ÇOCUK KİTABININ İNCELENMESİ

Ayşe Derya ESKİMEN

*Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kütahya,
Türkiye ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-9155-9971>*

ÖZET

Çocuk edebiyatı eserleri okuma sevgisi, alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra çocuğun eğlenme ve öğrenmesine katkı sağlar. Çalışmada, Makedonya çocuk edebiyatı yazarlarından Kiro Donev'in Türkçeye Makedonya Türk çocuk edebiyatının önemli isimlerinden Nusret Dişo Ülkü tarafından kazandırılan ve Haslet Soyöz tarafından resimlenen Karmakarışık Masal adlı eseri incelenmiştir. Yazar, Kiro Donev “çağdaş Makedon edebiyatının daha çok gülmece ağırlıklı öyküler yazar” ve “Makedonya’nın Aziz Nesin’i” olarak tanıtılan önemli bir yazardır. Yazar Karmakarışık Masal adlı bu eserinde, masal dünyası ile gerçekler arasında ilişki kurmuş, çocukların hayal dünyalarını geliştirerek, yaratıcı, düşsel dünyalar yoluyla zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Yazar bu eserinde insanların yanı sıra hayvan ve nesneleri kişileştirerek onlara macera dolu bir yolculuk yaşatmıştır. Bu maceralı yolculuk boyunca karşılaşılan birtakım durumlar ve davranışlar yoluyla çocukları dostluğa, paylaşmaya, iyiliğe yönlendirmiştir. Bu yönleriyle eser, çocuklara okuma sevgisi, alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra çocuklarda sevgi, dayanışma, özgürlük, dostluk duygularının pekiştirilmesine de katkı sağlamıştır. Eser hem içerik hem biçimsel özellikler kapsamında çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirilmiş; çalışmaya ilişkin veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle yorum ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Karmakarışık Masal, Kiro Donev

THE EXAMINATION OF KIRO DONEV'S CHILDREN'S BOOK JUMBLE TALE

ABSTRACT

Children's literature works contribute to the education and training of the child, as well as the love of reading, making the habit. In the study, Kiro Donev, one of the authors of Macedonian children's literature, examined the works of the name of a Jumbled Tale, which was won by Nusret Dişo Ülkü, one of the important names of Macedonian Turkish children's literature, and illustrated by Haslet Soyöz. The writer, Kiro Donev, is an important writer who has been introduced as “a writer of mostly laughable stories of contemporary Macedonia” and “Aziz Nesin of Macedonia”. In this work, the author has established a relationship between the fairy tale world and facts, and has contributed to the mental development of children through the development of a dream world, creative, imaginary worlds. In this work, the author lives an adventurous path to people by personalizing animals and objects side by side. In this work, the author personified people as well as animals and objects, giving them an adventurous journey. Through a number of situations and behaviors encountered during this adventurous journey, he led children to friendship, sharing, and kindness. In these aspects, the work contributed to the strengthening of feelings of love, solidarity, freedom and friendship in children, as well as to the love and habit of reading for children. The work was evaluated according to the criteria of children's literature within the scope of both content and formal characteristics, and the data related to the study were collected through document review from qualitative research methods. Based on the results obtained from the study, comments and suggestions were presented.

Keywords: Children's Literature, Jumbled Tale, Kiro Donev

Giriş

Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007: 16). Tanımdan da anlaşıldığı gibi çocuk edebiyatı okuma sevgisi kazandıran, okuyucusunun hayal gücünü geliştiren, eğlendiren, aynı zamanda eğiten, hayatı kavramasına yardımcı olan ve yetişkinliğe hazırlayan bir alandır. Mustafa Ruhi Şirin'in (2017) de ifade ettiği üzere, bu alanda kaleme alınan eserlerin çocuğa görelilik ilkeleri doğrultusunda hazırlanması önemlidir. Çocuğa görelilik çocuğun gerçekliğine, bakışına, diline uygun olacak şekilde eserler kaleme almaktır. Bu alanda eser kaleme alan ve çocuk edebiyatının başka bir coğrafyası -Makedonya çocuk edebiyatı sahası- yazarlarından Kiro Donev'in Karmakarışık Masal adlı eseri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Donev, Karmakarışık Masal hikâyesi boyunca olay örgüsü içerisine kattığı merak unsuru ile okuyucusunu sürükleyici, öğretici, macera dolu sevgi, dostluk, dayanışma, paylaşım iletileri de barındıran bir yolculuğa çıkarmıştır. Eserde fazlaca şaşırma, mizah ve gülmece unsurunun olduğunu görürüz. Mizah, "eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, ironi" ; "hayatın komik ve anlamsız taraflarına ilişkin değerlendirme yetisi" (TDK, 2005: 806; Yardımcı, 2010:3) olarak çeşitli şekillerde tanımlanır. Gülme ise, "insanın kendi toplumsal ortamındaki bir nedenin etkisiyle herhangi bir haz duyumu alması sonucu bunun dışı vurumu, gülme denilen psiko-fizyolojik bir belirtidir" Nesin (2001:22). Eser, mizahi anlatım ve gülmece unsurları ile çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Şöyle ki, mizah okuyucusuna doğası gereği var olan durumu sorgulatarak, olayları ve hayatı anlamlandırmasını; olaylar, kişiler ve mekân arasında sebep sonuç ilişkisi kurabilmesini, bu yönde sorular sorarak daha üst seviye düşünebilmesine katkı sunar.Çocuğun eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme gibi zihinsel süreçlerini de geliştirmeye katkı sağlar.

Farklı çalışmalar da çocuk edebiyatı ölçütleri (Karatay, 2011; Sever ve diğerleri 2007) dış yapı (tasarım); büyüklük, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harfler, resim, iç yapı ile ilgili özellikler; kahramanlar, konu, eğitsel iletiler ile dil ve anlatım olarak ele alınmaktadır. Çalışmada bu ölçütler kapsamında Kiro Donev'in Karmakarışık Masal adlı eseri incelenmiştir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı Kiro Donev'in Karmakarışık Masal adlı eserini çocuk edebiyatı ölçütleri (Karatay, 2011; Sever ve diğerleri 2007)) kapsamında incelemektir. Bu amaç doğrultusunda;

1. Kiro Donev'in Karmakarışık Masal adlı eseri tasarımı yönüyle nasıldır?
2. Kiro Donev'in Karmakarışık Masal adlı eseri içerik yönüyle nasıldır?

sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Araştırma deseni

Bu çalışma nitel araştırma paradigmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 187).

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın kapsamını Kiro Donev'in yazdığı, Türkçe'ye ünlü Makedonya Türk Çocuk edebiyatı'nın en nemli isimlerinden Nusret Dişo Ülkü tarafından çevrilen Figen Tuna tarafından dilimize uyarlanan ve ünlü karikatürist, ressam Haslet Soyöz tarafından resimlenen Karmakarışık Masal adlı eseri oluşturmaktadır. 118 sayfadan oluşan eser, Aksoy Yayıncılık tarafından 2000 yılında basılmıştır.

Çalışma dokümanından elde edilen veriler nitel bir veri analiz yöntemi olan betimsel analiz yaklaşımına

uygun olarak analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Elde edilen veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar kullanılarak da sunulabilir. Çalışmada elde edilen veriler, doküman incelemesinin beş aşaması olan (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliyi kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme ve (5) veriyi kullanma (Forster, 1995 akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 193) aşamaları takip edilerek değerlendirilmiştir. Eser okunarak, çocuk edebiyatı ölçütlerine göre incelenmiş, değerlendirme ve yorumlar yapılmıştır.

Bulgular

1. Görsel Tasarıma İlişkin Bulgular

Çocuk kitapları değerlendirme ölçeğinden (Karatay, 2014) hareketle eserin görsel tasarım özelliklerine ilişkin bulgular; Kitabın boyutu 24 x 16 cm'dir. Dış tasarımı çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Resimleyen ünlü karikatürist, ressam Haslet Soyöz'dür. Kapakta kitabın hangi yaş düzeyine uygun olduğu belirtilmemiştir. Kitap kapağındaki resimler içerikte yer alan konu, olay ve karakterlerle ilgilidir. Ön kapakta, içeriğe ilişkin yazarın cümlelerinden alıntıya yer verilmiştir.

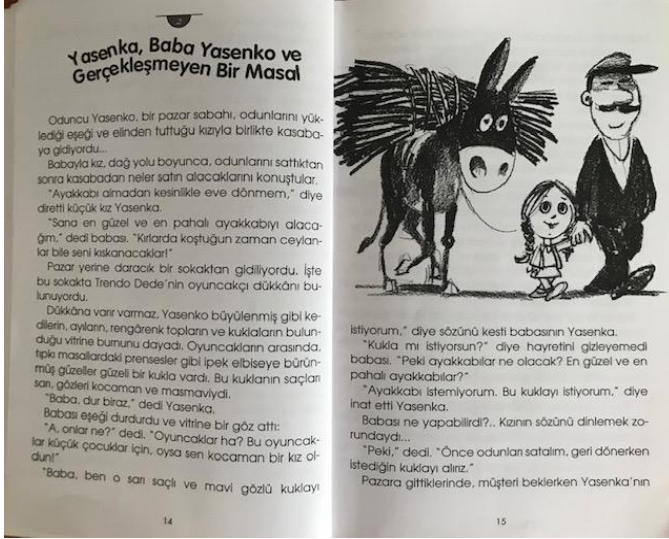

Resim 1. Karmakarışık Masal adlı eserin ön-arka dış kapağı

Kapaktaki resimler kitabın içerisinde de vardır. Arka kapakta kitabın içeriği hakkında bilgi veren kısa bir tanıtım yazısı ve karakterlere ilişkin görseller yer almaktadır. Kitabın ön ve arka kapak resimleri incelendiğinde kapak tasarımının çocukta merak duygusu uyandıran, ilgi çekici ve renkli olduğu görülmektedir. Kitabın kapağı karton gibi dayanıklı bir malzemeden yapılmıştır. Kapağın dokusu; üzerindeki yazı, çizgi ve resimleri net biçimde göstermektedir. Kitabın kapağı kolayca açılabilmekte, sayfaları kolayca çevrilebilmektedir. Kitabın cildi sağlam, dayanıklı, sayfaları dağılmamaktadır. Kağıdın zemini ile yazının rengi birbiriyle zıtlık oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. “Çocuk kitaplarında resim-metin uyumu, sayfa kenarlarındaki boşluklar ve bunların sayfadaki diğer öğelerle birlikte yarattığı oransal uyum, sayfa düzenini sağlayan bileşenler olarak değerlendirilebilir. Yazar ve çizer tarafından kurgulanan içerik, yaş grubuna uygun yazı karakteri ve punto ile sunulmalı; harf, sözcük, satır arası, alt ve üst kenar boşlukları ile resim-metin uyumu, kitabın sayfalarında görsel bir bütünlük yaratmalıdır (Sever, 2012, s. 187-188)”. Buna yönelik olarak metinler ve resimler sayfa üzerinde birbirine uygun, oranlı şekilde konumlandırılmıştır dolayısıyla kitap kolay okunabilmektedir. Sayfaların kenar boşlukları, paragraf ve bölümler arasında uygun boşluklar bırakılmıştır. “İlköğretim 4. sınıf ve sonrası için hazırlanan kitaplarda (9-12 yaş üstü) 10-12 puntoluk harf karakterlerinin kullanılması hızlı okuyabilmeyi kolaylaştırmaktadır” (Şimşek, 2011, s. 92). Buna yönelik olarak eserin cümle uzunlukları, satır uzunlukları 9-12 yaş düzeyine uygunluk göstermektedir. Yazı karakterleri bu düzey için biraz büyüktür. Resimler, çocuğun santasal gelişim özelliklerine 9-12 yaş

gerçeğine uygun tasarlanmıştır. Resimler çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek niteliktedir ve siyah-beyazdır.

Kitapta yer verilen resimler içeriği yani olay kurgusunu anlam bakımından desteklemektedir. Resim-metin oranı 9-12 yaş ve üstü (3/4'ü yazı, 1/4'ü resim akt. Karatay, 2011) yaş düzeylerine uygundur. Aşağıda yer verilen görselde yazı puntosu ,sayfa düzeni bileşenleri (resim-metin uyumu, sayfa kenarlarındaki boşluklar ve bunların sayfadaki diğer öğelerle birlikte yarattığı oransal uyum vd.) görülebilir.

Resim 2. Karmakarışık Masal adlı eserin 2. Bölüm başlığı ve aktarılan içeriğe ilişkin bir görsel.

2. İçerik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çocuk kitapları değerlendirme ölçeğinden (Karatay, 2014) hareketle eserin içerik özelliklerine ilişkin bulgular şöyledir; Çocuğun gelişim düzeyine uygun 9-12 yaş için macera kapsamlı bir öykü ele alınmıştır. Kitap yazarın sözleriyle başlar:

“Bu masalda kaybolmuş nesneler vardır... o kadar çok başlangıçsız sonlar ve sonu olmayan başlangıçlar bulunmaktadır ki; sonları da başları da hiç bilinmemektedir... İşte bu yüzden şaşırtmacalar çoktur...” (s. 5)

Olaylar önce oyuncakçı Trendo Dede'nin kuklasını kaybettiğini polis komiseri Gero Gerasim'e iletmek için karakola gitmesiyle başlatılır. oyuncakçı Trendo Dede, prenses dediği kuklasını dükkanındaki o hırsız Kapkara kedinin kaçırdığını düşünmektedir. Komiserden duyuru yapmasını, kuklasını bulana ödül vereceğini söyler. Bu sırada karakola koltuğunun altında kocaman defter olan bir adam girer. Ben Falan Filan yazarım diye kendini tanıtır. Henüz ünlü olmadığı için kendini bu isimle (Falan Filan) tanıttığını ve başına gelenleri anlatmak istediğini söyler komiser. Komiser, öncelikle oyuncakçının kaybolan kuklasını aramakla meşgul olduğunu ve yazarı da dinleyeceğini belirtse de:

“Hayır! Ne olur önce benim başıma gelenleri dinleyin. Sonra ötekilere bakarsınız dedi ünlü olmamış olan yazar. Eğer bunu halletmezseniz, dünyada adı sanı duyulmamış bir yazar olarak kalacağım. Asla ünlü olamayacağım. Kimse beni tanıyamayacak!

Dün akşam, geceyarısını bir dakika geçerken, benim henüz yazılmamış masalımın kahramanları ve ele başısı odamdan kaçtılar... Düşünüyorum da... bu bir örgüt işi olmalı... bu firarın elebaşısı da sanırım bizim Kapkara kedi...”

Başka neler kayboldu peki?

Kayboldu değil komiser bey, diye düzeltti. Onlar var olmasına varlar ama benim masallarıma geri dönmeleri gereken birer kaçaklar!..

O zaman onlar kim diye sinirli sinirli sormayı sürdürdü komiser.

“Trafik lambası, tükenmezkalem, ayakkabı çekeceği, kırkayak, korkakların en birincisi olan korkuluk, kedi ve kukla.” (s. 9-13)

İlerleyen diyaloglardan da öyle anlaşılıyor ki yazar, düşüncesinde yarattığı bu masal karakterlerini gerçek hayatta kaybetmişçesine bir tavırla bir taraftan da eseri gerçeklikle düş içinde konumlandırarak kendisini de olayların içerisine dâhil ederek, okuyucuyu anlatacaklarına davet etmiştir.

“Nerde olduklarını biliyorum....masanın üzeriüzerine kocaman bir defter koyup açtı. Ceplerini karıştırıp kurşunkalemleri, tükenmezkalemleri, kalemtraşları teker teker çıkarmaya başladı.... Elini başına koyup düşünmeye başladı. Derin derin düşündü... Düşündü...”

“Neler düşündüğünüzü bana da söyler misiniz? Diye sormaktan kendini alamadı komiser”

“Rica ederim bana engel olmayın!..kahramanlarım geri dönüyor, biraz daha bekleyin. Ne olur? .. azıcık sabredin!” diye yanıt verdi Falan Filan.”

“Buradan çıkalım zaten hiçbir şey yapamıyoruz. Bizimle gelirse, işimize engel olabilir. Olayı çözmeden karakola dönmeyeceğim! Dedi Gero Palabıyık ve kapıya yöneldi.”

“Bu masalın yazarı ise hiçbir şey söylemedi...Yalnızca kollarını sıvadı, defterini önüne alıp ilk sayfaya büyük harflerle şunları yazdı...” (s. 13)

Diyerek öykünün ilk başlığını yazar: Yassenka, Baba Yassenko ve Gerçekleşmeyen Bir Masal: Bu bölüm, Yassenka adlı küçük kız çocuğunun oyuncakçı Trendo Dede’nin dükkanındaki kuklayı çok istemesi; fakat oyuncakçının kuklayı çok sevdiği için onun satılık olmamasını söylemesi üzerine kızın çok mutsuz olmasına ve babası Yassenkoyla evlerine dönmek üzere yola çıkmalarıyla başlar. Fakat asıl hikaye buradan sonra başlar. Yassenka adlı bu küçük kıza çok seven ve onun yanına gitmek isteyen kuklanın (İnci), kara kedinin oyuncakçı dükkanından kaçışları anlatılır. Ve sonrasında bu macera dolu kaçış yolculuğunda kukla ve kediye eşlik eden Trafik lambası, tükenmezkalem, ayakkabı çekeceği, kırkayak, korkakların en birincisi olan korkuluğun da hikayeleri bölümler halinde aktarılır. Ateşböceklerinin Ülkesi, En Zengin ve En Yoksul Ayakkabıcı, Bir Köpek ve Birkaç Söz..., Kırkayaktan Daha Şanssız Sivrisinek, Ne Kedinin Faresiz, Ne Kuklanın Kedisisiz Bir Önemi Vardır!, Yassenka’nın Başına Gelenlere Dağlar Bile Ağladı, Korkuluk, Dilsiz ve Sağır Kurbağaların Bataklığı, Baki Köpekle Yeniden Karşılaşma, Kaybolan Radyo İyi Haberler Veriyor, İsteyenin Her Şeyi Olur başlıkları boyunca trafik lambasının, tükenmezkalemin, kırkayağın, korkuluğun bu maceralı yolculuğa eşlik ettiğini başlarına gelen küçük çatışmalar birbirleriyle zaman zaman mizahi diyaloglarına, eğitsel iletilere rastlarız. Bu Masal Nasıl Bitmeli? isimli son bölümde yazarımız okuyucusuna seslenir:

“ ... Bu karmakarışık masal işte tam burada son verebilirdik... ama bunu yapamayız...

Niçin mi?

Çünkü buna yazar Falan Filan izin vermiyor!..

Kocaman defterin üzerine eğilip bu masalı yazmaktan olan bu masalın yazarı, yazmak istediklerini bitirmeden bizim karmakarışık masamız da asla sona erdirilemeyecek!..” (s. 118)

cümlesiyle sona erer.

Eserde insan karakterler; Komiser Gero Palabıyık, oyuncakçı Trendo Dede, yazar FALAN FİLAN, Yassenka, Yassenka’nın babası Baba Yassenko, ayakkabı ustası Zlate Dede’dir. Eserde yer verilen diğer karakterler ve maceraları anlatılanlar Trafik lambası, yaramaz yumurcak palyaço, tükenmezkalem, ayakkabı çekeceği, kırkayak, korkakların en birincisi olan korkuluk, Kapkara kedi ve kukla (İnci), müzisyen vızıltı sivrisinektir.

a. Eğitsel İletiler: İncelenen eserde, dostluklara, sevgiye engel olunamayacağı; yardımlaşmanın amaca ulaşmadaki rolünü, zaman zaman ortaya çıkabilecek çatışmaları, zorlukları ve bunlarla başa çıkılabileceğini, hayatın gerçeklerini vurgulayan iletilere yer verilmiştir:

“...beni buradan eski bir demir parçası gibi fırlatıp atmalarını istemiyorum. Bu çok acı verici, canımı yakıyor. Biliyorum, böyle olmak zorundaydı, çünkü yaşlılar gidiyor ve dünya gençlere kalıyor. Henüz doğmamış olanlara ya da yeni doğan küçük çocuklara emanet ediliyor dünya.” (s. 44).

“Gördüğün gibi hiç kimse dostluklara engel olamaz. Dostluk kanatsız sevgidir. Sınır tanımaz ki!” (s. 116).

Bilgiye, emeğe verilen değer ve duyulan saygı da aktarılan iletilerdendir:

“...ben bir terziyim ve giydiğiniz giysilerden daha güzellerini dikebilirim... yine de anlatmak istediğim yalnızca bu değil. Ben aynı zamanda ayakkabıcıyım. Dünyanın en güzel ayakkabılarını tam ayağınıza göre yapabilirim. Ben bir demirciyim de güzel kız. Bir anda babanın tüm atlarını nallayabilirim. Ve bir duvarcıyım; evler yapmasını bilirim. Nefis yemekler yapan bir aşçıyım da ben... işte bu nedenledir ki, dünyanın en zengin insanıyım... çünkü servetim her zaman benimle birlikte. Benim servetim ellerimdir; kafamdaki bilgim, kullandığım aletlerimdir...” (s. 61).

İzinsiz bir şey almanın yanlış olduğu, izinsiz bir şey almamak gerektiği iletilisine şu diyaloglarla yer verilmiştir:

“Haydi bakalım dedi kedi. Canının istediği ayakkıyı seç, beğendiğini al!

Korkuyorum içeri nasıl gireceğim? Dedi kukla

Sormadan ve izin almadan ben şimdiye kadar hiç bir şey almadımki!

Ben de izinsiz bir şey almam. Oysa Tendo Dede benden hep şikâyet eder. Pastirmalarını, sucuklarını, salamlarını çalıyorum, diye sürekli beni suçlar! dedi kedi...” (s. 29)

Vefalı olmaya yönelik şu ifade dikkate değerdir:

“...çünkü böyle apar topar , habersiz gitmek doğru olmaz. İnsanlığa yakışanm bir davranış olmaz. Ben kasabanın insanşarına yeterince yardım ettim. Onlar da beni hep saygıyla karşıladılar... ona bu durumu anlatmak zorundayım.. bunu görev ve vicdan borcu biliyorum... dostluğumuz gereği yapmalıyım bunu...” (s. 37)

Eser sıradan olmayan tuhaf olaylar ve durumlar ile okuyucuyu şaşırtmayı başarır. Nitekim öykünün kurgusal yapısında dükkandan kaçanlar cansız nesneler olan oyuncaklardır. Ardından bunların maceralı, tuhaf yolculukları aktarılır. Yazarın eser içerisinde kendisini Falan Filanolraka tanıtarak yazacağı bu kitabın konusunu ve kahramnalarını kast ederek onlardan bahsetmesi çok sık rastalalan bir durum değildir. Bu yolculuğa eşlik edenler trafik lambası, tükenmezkalem, ayakkabı çekeceği, kırkayak, korkuluk tur ve hikaye boyunca kişiselleştirilmiş ve konuşturulmuştur. Bu bir taraftan eserde eserde mizah ve güldürüyü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır çünkü eşyanın tabiatına aykırı durumların örneğin trafik lambasının ve diğer cansız nesnelerin konuşturulduğu başlarından geçen aktarıldığı bir kurgu insnları gülümsetmekte ve düşündürmektedir:

“Bizim trafik lambamız gerçek bir şairdi. Hiçbir masalda onun bir benzeri yoktur!” (s. 12)

“Üzüldüğüm zaman, hüznlendiğimde ya da neşelendiğimde şairleşiveriyorum. Baştan aşağıya şiir kesiliyorum...” (s. 44)

“Trafik lambasının kırmızı gözünden yaş geldi” (s. 36)

“Tükenmez kalem: “... şimdiye kadar binlerce telgraf yazdım, ama böylesine aciklisini, yürek parçalayacısını yazmadım hiç... ne olur kes sesini, sus artık. Yoksa grafitten yapılmış olsam da parçalanacağım...” (s. 44)

“Yalınayak yürümeye hiç alışkın değilim dedi kukla.” (s. 28)

“Ne olur beni kurtarın burdan! diye yalvarmaya başladı ayakkabı çekeceği. Seni buraya niye bağladılar diye sordu kedi... kaçmasın diye bağlamışlar...” (s. 30)

“Mizahın, problem çözme, stresle başa çıkma gibi bilişsel katkılarının olmasının yanı sıra güldürme eğlendirme gibi duyuşsal işlevleri de vardır” (Karaman, 2016:712). Başka bir söyleyişle, çocuk edebiyatında mizaha yer verilmesi, çocuğun birçok yönden gelişiminin desteklenmesine katkı sağlayacağı bilinmektedir.

b. Dil ve Anlatım

Eserde çok zengin bir dil ve renkli bir anlatım görülür. Eserin Karmakarışık Masal diyerek pekiştirmeyle kurulan isminden başlayarak dilin hemen tüm olanaklarından ikilemeler, özdeyişler, tamlamalar, zıt anlamalar, mecazlar, karşılaştırmalar, devrik cümleler, betimleme, benzetme, deyim kullanımı söz konusudur. Eserde sıfat fiillerle, zarf fillerle hareket unsuru, ikilemelerle maceralı yolculuğun ritmi, sıfatlar ve betimlemelerle öyküleyici dil ön plana çıkarılmıştır. Dil ve anlatım özelliğinin kitabın çevirisiyle ilgili olduğunu, bu hususun kitabın orijinali hakkında bilgi vermediğini belirtmek gerekir. "Dile ait öğelerden bazıları kültürel bağlamda değerlendirilememektedir. Örneğin deyimlerin değerlendirilmesi bu açıdan bakıldığında tamamen çevirmenin bu alandaki başarısına bağlıdır." (Mert, Albayrak ve Serin, 2013, s. 64 akt. Findel). Bu çerçevede kitabın çevirmeni Nusret Dişo Ülkü ve dilimize uyarlayan Figen Tuna'nın aktarımlarının önemli, başarılı ve kültürel aktarım açısından önemli olduğu bir kez daha vurgulanmalıdır.

Eserde kullanılan isim/zincilerme isim ve sıfat/zincirleme sıfat tamlamalarına örnekler: “Başlangıçsız sonlar, sonu olmayan başlangıçlar”, “endişeli, telaşlı ve yorgun oyuncaklar”, “Kasabanın en küçük, en eski ve en zengin oyuncak çeşitlerini satan oyuncakçı dükkanının sahibi”, “hımbıl tembel kedi”, “kasabanın konuşmayı blen biricik ve en güzel kuklası”, “kasabamızın biricik trafik lambası”, “dilsiz ve sağır kurbağaların bataklığı”, “onun kırık kalbinin sesi”, “umutsuz düşünceler”, “söğüt ağacının eteklerindeki serinlik”, “anlatılması olanaksız bir korku”, “yerinde dimdik duran trafik lambası”, “özgürlüğe doğru atacağım ilk adım” ...

Eserde kullanılan benzetmelere örnekler: “saçları uzun tıpkı ayışığı gibi som altından sırma gibi”, “tüy gibi yumuşak”, “verdiği yanıt karşısında çuvaldız batırılmış gibi yerinden hopladı”...

Eserde kullanılan ikileme örnekleri: “işte kuklamı alsa alsa o alıp kaçmıştır”, “yavaş yavaş konuşuruz”, “dükkana varır varmaz”, “işsiz güçsüz kaldım”, “yedi gün yedi gece hiç durmadan yol aldılar”, “ama eyvah ki eyvah!”, “sen düşe kalka, yerlerde yuvarlana yuvarlana tattığın özgürlüğe”, “usul usul ağlamaya”, “için için korkmaya başladı”, “içeri girer girmez”, “Falan filan”

Eserde kullanılan zıtlık örnekleri: “küçüğü büyüğü”, “yaşlısı genci”, “erkeği kadını” ...

Pekiştirme: “karmakarışık, kapkara”

Eserde kullanılan deyim-atasözü, veciz sözlere örnekler: “işin içinden çıkabilmek için bir punduna getirip adamdan kurtulmanın yollarını buldu”. “gece gündüz demeden çalıştım”, “her şey tatlıya bağlandı”, “günümü karartma”, “faydası dokunmak”, “sokak boştu, in cin yoktu”, “derin bir nefes alıp, iç geçirdi”, “asla göze alamam”, “gözümeye uyku girmeyecek”, “çıt çıkmadı”, “yüzünün rengi solmuştu”, “koltuğa yığıldı”, “endişeli halleri yüzlerinden okunuyordu”...

Eserde kullanılan devrik cümlelere örnekler: “biraz garipti doğrusu”, “ben geceleri korkutmayacağım seni”...

Tüm bunlara ek olarak eserde miyaaaaav, pıııııssstt gibi yansıma kelimeler, zavalılık gibi küçültme ekleri, salıverin gibi tezlik filleri, baştan aşağıya şiir kesilmek , senden daha kara bu durum desene (kara kediye istinaden olayın da acı , kara, kötü olduğunu anlatmak için kullanılmıştır.) gibi mecazlı kullanımlara da yer verilmiştir. Bıyıklarımın hakkı için gibi bir kullanımda sanıyoruz ki kültür farklılığından kaynaklı Türkçede rastlanmayan bir kullanım olarak karşımıza çıkmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Eser bir macera öyküsü, kaçış üzerine kurgulanmıştır. Eserin isminde her ne kadar masal ismi geçse de Karmakarışık Masal adlı bu eserde, masal dünyası ile gerçekler arasında ilişki kurulmuştur. Bu anlamda kitabın kurgusu original ve farklıdır. Yazar, “Lütfen sakın olun önce bu masalın başını bulmalıyız. Masalımız arapsaçına dönmüş öylesine bir dert ki başımızda, hiç sormayın!.. Karmakarışık bir masal dedik ya... eğer nereden ve nasıl başlayacağımıza dikkat etmezsek, masalla birlikte korkarım biz de kayaboluveririz.” gibi dikkat çekici bir uyarı ile giriş yapar. Çocukların, hayal dünyalarını geliştirerek, yaratıcı, düşsel dünyalar yoluyla zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Yazar bu eserinde hayvan ve nesneleri kişileştirerek onlara macera ve gülmece dolu bir yolculuk yaşatmıştır. Bu maceralı yolculuk boyunca karşılaşılan birtakım durumlar ve davranışlar yoluyla çocukları dostluğa, paylaşmaya, iyiliğe yönlendirmiştir. Bu yönleriyle eser, çocuklara okuma sevgisi, alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra çocuklarda sevgi, dayanışma, özgürlük, dostluk duygularının pekiştirilmesine de katkı sağlamıştır. Bu iletiler ve yaşanan çatışmalar yer yer mizahi bir anlatımla sunulmuştur. Çocuk edebiyatında mizah önemlidir çünkü “Mizahın, problem çözme, stresle başa çıkma gibi bilişsel katkılarının olmasının yanı sıra güldürme eğlendirme gibi duyuşsal işlevleri de vardır” (Karaman, 2016:712).

“Çocuk edebiyatı, dil ve kişilik gelişimi, bilişsel ve sosyal gelişim gibi eğitici yönü yanında, duygu, düşünce, hayal ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştiren ve yetişkin edebiyatından yalnızca derece farkı olan bir edebiyat-sanat alanıdır” (Şirin, 2016: 30). Karmakarışık Masal adlı bu eser, çocukların hayal dünyalarını geliştirerek, yaratıcı, düşsel dünyalar yoluyla zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Yazar bu eserinde insanların yanı sıra hayvan ve nesneleri kişileştirerek onlara macera dolu bir bir yolculuk yaşatmıştır. Bu maceralı yolculuk boyunca karşılaşılan birtakım çatışmalar, gülünç durumlar ve davranışlar yoluyla çocukları dostluğa, paylaşmaya, iyiliğe yönlendirmiştir. Bu yönleriyle eser, çocuklara okuma sevgisi, alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra çocuklarda sevgi, dayanışma, özgürlük, dostluk duygularının pekiştirilmesine de katkı sağlamıştır. Yazarın zaman zaman ortaya çıkan çatışma ortamları ve durumlarında çözüm yollarına ilişkin çocuğa empati yaptırabilen, yine bunlar üzerine düşünüp olaylar, durumlar, tavırlar üzerinden çıkarımlar yaptırabilen, hayatı kavramasına yardımcı olan kısaca eleştirel düşünmeye sevk eden ve eğiten sıradışı bir üslubu vardır.

Eser, çocuklara farklı bir çocuk kültürü coğrafyasından Makedon çocuk edebiyatı sahasından seslenilir. Yazar, “çağdaş Makedon edebiyatının daha çok gülmece ağırlıklı öyküler yazar” ve “Makedonya’nın Aziz Nesin’i” olarak tanıtılır. Çocuğa olayları farklı açılardan duyumsatmayı, olaylardan çıkarım yapmaya yönlendiren bir üslubu vardır. Mizahi bir üslup ve şaşırtıcı çatışmalarla kurguladığı eser, çocukların hayal dünyalarını geliştirerek, yaratıcı, düşsel dünyalar yoluyla zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca eserdeki çatışmalar, şaşırtma, şaşırtmalar ile yer yer mizah unsurları ve çocukları güldüren aynı zamanda düşünen yapısıyla da olayları ve durumları farklı açılardan görebilme, problem çözme, yaratıcı, eleştirel düşünme yetisi de sağlamaktadır.

Eser dil ve anlatım yönüyle düz anlatımla, diyaloglarla olayları okuyucusuna aktarmıştır. Eserdeki karakterleri tasvirler, sıfat, benzetmeler yoluyla karakterlerin fiziksel, zihinsel, ruhal özellikleri aktarılmıştır. Anlatımda kullanılan sıfatlar, betimleme, kişileştirme ve konuşmalar yoluyla ele alınan olayın, durumun zihinde canlanması sağlanmıştır. Yazar yer yer farklı anlatıcı bakış açılarıyla (1.-3. Kişi) olayları aktarmıştır. Eser Türkçeye Makedonya Türk çocuk edebiyatının önemli isimlerinden Nusret Dişo Ülkü tarafından çevrilmiş, Figen Turna tarafından da başarılı şekilde uyarlanmıştır. Bu anlamda çağdaş Makedon edebiyatının ve “Makedonya’nın Aziz Nesin’i” olarak tanıtılan bu yazarın eserini çeviren ve dilimize kazandıranlara teşekkür etmeliyiz. Anlatımda deyimlere, sıfat ve isim tamlamalarına, ikilemelere çokça yer verildiği tespit edilmiştir.

Eserde kalabalık ve renkli bir şahıs kadrosu vardır. Bunlar hem insan hem de diğer canlı-cansız varlıklardır. “Karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri görülebilmektedir. Karakterlerin davranışları geçmişleriyle örtüşmektedir. Karakterlerin davranışlarının nedenleri yazar tarafından belirtilmiştir” (Karatay, 2011). İster insan ister diğer varlıklardan kahramanlar olsun hepsinin dayanışma, dostluk, sevgi duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Eğitsel ilkeler açısından eser, yarattığı merak unsuru, dikkat çekici kurgusu ile okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırabilecek mahiyettedir. Ayrıca eserdeki çatışmalar, yer yer mizah unsurları, çocukları güldüren aynı zamanda düşünen yapıdadır. Buna yönelik olarak eser, çocuklara olayları ve durumları farklı açılardan görebilme, problem çözme, yaratıcı, eleştirel düşünme yetisi sağlamaktadır. Kurgu içerisine yerleştirilen sevgi, dayanışma, özgürlük, dostluk iletileri de çocuğa katkı sağlayacak diğer eğitsel katkılarındandır. Eser, çağdaş Makedon edebiyatı örneğinden hareketle, farklı kültür ve yaklaşımları barındıran yönüyle hem okuruna hem alan yazına yenilik, zenginlik ve farklılık katmaktadır düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

Donev, K. (2000). Karmakarık Masal, İstanbul: Aksoy Yay.

Karaman, F. (2016). Fatih Erdoğan’ın Kitaplarında Mizah Ögesinin Bilişsel ve Duyuşsal İşlev Açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 11(21).

Karatay, H. (2011). 4. Bölüm. Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yay. s.77-125.

Nesin, A. (2001). Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı (Haz. T. Çeviker). Adam Yayınları, İstanbul.

Şirin, M. R. (2007), Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?-, Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX (780), 12-31.

Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3/2, 1-41

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

21. YÜZYIL BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE AKRAN EĞİTİMİ MODELİNİN YERİ VE ÖNEMİ

^{1*}Duygu Kaptanoğlu Coşkun, ²Çağla Akarsel

¹Sosyal Hizmet Uzmanı, Genel Sekreter, Özay Günsel Çocuk Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-3282-3581

²Uzm. Çocuk ve Ergen Psikoloğu, Genel Koordinatör, Özay Günsel Çocuk Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa /KKTC, Mersin 10 – Türkiye, ORCID No: 0000-0003-3116-2603

ÖZET

Akran eğitim modeli, eğitim ve öğrenme ortamı ile yakından ilişkilidir. Öğrencilerin öğretmenlerle beraber merak ederek, keşfederek ve benzer görüşlerin geliştirilmesi ile çağdaş eğitim ideolojisinin bütünleşmesi akran eğitimini nitelendirirken üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Öğrencileri kalıplaşmış ve sıkıcı eğitim modelinden uzaklaştırarak daha eğlenceli ve efektif hale getirmeyi hedefleyen akran eğitim modeli teorilerin pratikte öğrenilmesi ile kalıcı bilgi oluşturmaya olanak sağlanmaktadır. Benzer olarak, endüstri ve eğitim sistemindeki değişimlerle birlikte çağdaş eğitim benimsenmiş ve yaşam becerilerini kazanmak için hayatın içinden uygulamalarla çocukların gelişimi desteklenmektedirler. Bu yaşam becerileri ile 21. Yüzyıl becerileri paralel bir ilerleme göstermektedir. Çocukların gelişmesi ve değişen dünyaya adaptasyonunu kolaylaştırmak için geliştirilen 21. Yüzyıl becerileri ve akran eğitimleri sosyal ve toplumsal gelişimini sağlarken akran desteğinden de yararlanmakta ve öğrenme için elverişli bir eğitim alanı yaratmaktadır. Bu çalışma ile alan yazın incelenerek durum tespiti yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akran Eğitim Modeli, 21. Yüzyıl Yetkinlikleri

THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE PEER EDUCATION MODEL IN THE DEVELOPMENT OF 21ST CENTURY SKILLS: HIGH SCHOOL LEVEL

ABSTRACT

The peer education model is closely related to the education and learning environment. The integration of contemporary education ideology with students' curiosity, exploration and development of similar views with teachers is a vital topic that needs to be understood when defining peer education. The peer education model, which aims to make students more fun and effective by moving them away from the stereotyped and boring education model, enables the creation of permanent knowledge by learning theories in practice. Similarly, with the changes in the industry and education system, contemporary education has been adopted and the development of children is supported by practices from within life to gain life skills. These life skills and 21st century skills show a parallel progression. Developed to facilitate the development of children and to get used to the changing world, 21st century skills and peer education provide social and social development while also benefiting from peer support and creating a suitable educational space for learning. With this study, the situation was determined by examining the literature.

Keywords: Peer Education Model, 21st Century Skills

Giriş

Değişen ve gelişen dünya ile uyum içerisinde olmak bireyin gelişiminin büyük bir parçasıdır. Bireyin gelişiminin en temel destekleyicisi ise eğitim ve öğretim ortamları olarak görülmektedir. Bireyin yaşamının uzun bir döneminin eğitim kurumlarında geçmesi ve okulların bütünsel bir gelişim için en temel destekleyicisi olması kaçınılmaz bir gerçektir. Eğitim kurumlarının temel gayesi olan yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması, bireyin hayata hazırlanması ve dünyadaki değişimlere ayak uydurabilen bir birey

olması eğitimde farklı tekniklerin olması gerekliliğini ön plana koymuştur. Öğrenme ve öğretme alanındaki farklı ve yeni tekniklerin başında öğretmen merkezli eğitim sistemleri yerine öğrenci merkezli, öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayan, yeteneklerini geliştiren, merak duygusunu ön planda tutan bir sistem gelmektedir. Bu sebeple, öğrencinin ön planda olduğu, yaparak öğrendiği, söz hakkı olduğu alternatif öğretim modellerinin kullanıldığı ve sadece sonuç odaklı değil süreç odaklı yaklaşımlar çağdaş eğitimin bir parçası olarak görülmektedir (Feibleman, 2012).

Çağdaş eğitim ile değiştirilmek istenen sistem koşulsuz kabul ediciliğe ve bilgiyi didaktik şekilde işlemeye dayalı bir sistem yerine kendini gerçekleştirme yolunda bilgiyi özümseyerek öğrenme ve bilgiyi ihtiyacı şeklinde kullanmaya, var olan yeteneklerini keşfedip geliştirmeye güdülemekte ve çok öğrenmekten ziyade öğrenilen bilgiyi kullanıp özelleştirmektedir. Bu bilgiler ışığında çağdaş eğitimde ezberleyen kişilere değil edindiği bilgiyi kullanan bireyler yetiştirilmenin önemli olduğu söylenebilmektedir (Good & Brophy, 1995).

Eğitim sistemlerinin güncel durumlara ayak uydurabilmesi duruma uygun tutumların ortaya çıkması ile yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda eğitim kurumları sadece öğretmekle ilgili değil, davranışları değiştirme ve beceri kazandırma kurumlarıdır. Bunun sebebi ise geçmiş yıllara kıyasla öğrenciden beklenen bilgi, beceri ve tutumların farklılaşmış olmasından kaynaklanmaktadır. Yenilikçi eğitim uygulamalarının ön plana çıkmasıyla, 21. Yüzyılın başlarından itibaren gündemde olan 21. Yüzyıl becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması ihtiyaçların karşılanması için gündemde olan en önemli eğitim alanlarından biridir (Gelen, 2017).

P21 21. Yüzyıl Becerileri

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) 2018 yılında hazırladığı bir raporda, 2030 yılına kadar, hali hazırda etkin olan bazı mesleklerin kaybolacağını bu nedenle de şimdi var olmayan ve ihtiyaç duyulmayan mesleklere ileride ihtiyaç duyulacağını belirtmiştir. Ayrıca, şu anda öğrenci olan bireylerin 2030 yılına kadar yetişkin statüsünde olacağını ve ihtiyaç duydukları eğitimin bilgi aktarımından öteye gidemeyen bir sistemle değil ileride var olacak meslekler açısından da öğrencilere zemin hazırlayacak beceri kazanımına önem verecek bir sistemin olması gerektiğini belirtmiştir (Cansoy, 2018).

Toplumların farklı alanlarda değişime uğraması ve bu değişimler ile birlikte sadece endüstride gerçekleşen farklılaşma ve etkileşim biçimleri değil eğitim alanı da farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle “Geleceğin insanı nasıl olmalıdır?” sorusunun aktif olarak bütün alanlarda sorulması ile birlikte eğitim alanında da değişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Teorik bilginin ezberlenmesinden daha çok, öğrenilen bilgilerin alanda kullanılıp kullanılmadığı, eğer bilgiler kullanılıyorsa nasıl kullanıldığı ön plana çıkmıştır (Öğretir Özçelik & Eke, 2019).

P21, her öğrenci için içinde bulunduğumuz yüzyıla ayak uydurabilmesi ihtiyacını belirleyen ve eğitim, yurttaşlık ve mesleki alanda öğrencilerin ihtiyacı olan becerileri belirleyen bir organizasyondur. Öğrencinin en iyi şekilde yetişebilmesi için temel akademik konu başlıkları ve 21. Yüzyıl temaları akademik kazanımın başlıca elementlerini ortaya koymaktadır. Türkçe okuma ve yazma, yabancı diller, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler, ekonomi, sanat ve spor gibi temel dersler, küresel farkındalık, ekonomi, iş ve girişimcilik kültürü, yurttaşlık bilgisi, çevre ve sağlık bilinci gibi 21. Yüzyılın temaları ile bağlantı kurulmaktadır (Erkurt, 2014).

Çocukluk çağında öğretilen bilgilerin sadece sonuç ve not alma odaklı olması, öğrenilen bilgilerin pratikte kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Disiplinler arası çalışmanın ve öğrenmenin de katkılarıyla 21. Yüzyıl becerileri eğitimi ile ilgili bazı çıktılar elde edilmiştir. Bu çıktılar doğrultusunda da akademik ustalık, eleştirel düşünme, sorgulamaya ve problem çözmeye yönelik sistemlerin oluşması ile P21 becerileri ön plana çıkmıştır (Yeniay Üsküplü, 2020).

Üniversite yıllarında eğitim müfredatına öğrenmeyi öğrenme, 21. Yüzyıl becerileri gibi sadece akademik başarı hedefi olmayan bunun yanında da sosyal becerilerin kullanıldığı, kişileri hem üniversite hayatına hem de mesleki hayata hazırlarken sosyal öğrenme teorisini de hayata geçiren müfredatlar uygulanmaktadır. Fakat aktif yaşam ve sosyalleşme ilk olarak üniversite hayatında başlamadığı için 21. Yüzyıl becerileri eğitimi üniversite için geç kalmaktadır. Üniversite yıllarında 21. Yüzyıl becerilerinin açığının kapatılamamasının bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önde gelenleri “yoğun akademik programlar, becerilerin geliştirilmesindeki maliyet ve bütçelerin fazlalığı ve üniversitelerin beceri geliştirmedeki kapasite eksikliği” olarak belirlenmiştir (Erkurt, 2014).

21. yüzyıl becerileri kısaca “öğrencilerin gelecekteki iş ve yaşamlarında başarılı olması için gerekli olan yetkinlik, bilgi ve deneyimler” olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle alan yazın tarandığı zaman liseden mezun olan öğrencilerde eksikliği fark edilen 22 alan ortaya çıkmıştır. Bu alanlar; hedef koyma, zaman yönetimi, İngilizce, planlama, iletişim, sunum teknikleri, grup çalışması, analiz ve sentez yetileri, problem çözme yetileri, uzun vadeli ödüllere odaklanma, bilişim teknolojileri ile yakınlık, dikkat süresi, uzun süreler için konsantre olabilme, araştırma yetkinlikleri, bilgiye ve öğrenmeye değer verme, arkadaşlara saygı, ödüller için gereken fedakârlıkları yapma, etik değerler, sosyal çevresel bilinç, gerçek hayat deneyimi ve bilinci, hoşgörü ve uluslararası farkındalıktır (Erkurt, 2015).

Yukarıda bahsedilen maddelerde de görüldüğü üzere liselerde öğrenci odaklı aktif öğrenme modellerinin uygulanmasında eksiklikler olduğu ortaya çıkmaktadır.

21. yüzyıl becerileri arasında olan çeşitli becerilerin öğrencilere aktarılması hususunda ise eğitimde yeni yöntemler denenmektedir. Hangi eğitim modelinin daha verimli olduğu ve bu becerilerin öğrencilere nasıl sunulacağı hususunda özellikle grup eğitimlerine önem verilmektedir. Bunların başında ise akran eğitimleri gelmektedir.

Bu çalışma ile 21. Yüzyıl becerilerinin geliştirilmesinde akran eğitim modelinin yeri ve önemi üzerine bir nitel çalışma ortaya konmaktadır.

Akran Eğitim Modeli

Günümüzde, akran eğitim modeli eğitimde ve öğretimde önemli bir rol üstlenmektedir. Akran sözcüğü, kelime anlamı olarak ‘yaşıt, yaşça denk’ şeklinde ifade edilmekte olduğu gibi demografik bilgileri, içinde bulunduğu yaşam alanı ya da merak duyduğu konular yönünden benzer ergin insanlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda akran eğitim modeli, bir bireyin diğer bir bireyle belirli bir konu üzerinde farklı araçlar kullanarak akademik ve sosyal becerileri geliştirmeyi hedef alan bir öğretim yöntemidir (Green, 2001). Bu eğitimler daha çok resmi olmayan ama bir eğitici tarafından programlanmış, akran destekli, ortaklaşa ve işbirlikçi bir öğretim stratejisini benimsemektedirler. Eğitim, akran destekli bir öğrenmeyi temel aldığından usta çırak ilişkisi içerisinde tecrübe aktarımına dayanarak öğretmeyi amaçlamaktadır. Usta çırak ilişkisi deyince ilk düşünülen öğretmen ve öğrenci ilişkisi olsa da akran eğitimi aslında bir öğretmenin rehberliğinde eğitim alan bir öğrencinin aynı sosyal sınıf düzeyindeki akranlarına sağladığı bilgi paylaşımıdır. Öğrenen lider öğrencinin diğer öğrencilere yardım etmesi, bilgi aktarması ve öğretirken öğrenmeyi sağlaması gibi hususlar ele alındığında akran eğitim modeli efektif bir sosyal öğrenme modeli olarak değerlendirilebilir. Akran eğitiminin olabilmesi için, öğrenciler arasında bilgi farklı olmalıdır. Böylelikle eğitici ve öğrenci birbirinden ayrıştırılabilir (Campbell & MacPhail, 2002).

Akran eğitim modelinin dayandığı temel kuram Albert Bandura tarafından ortaya atılan ‘Sosyal Öğrenme Teorisi’ olarak görülmektedir. Teorinin dayandığı bireylerin kendisine yakın hissettiği kişileri gözlemlemesi ve rol model alması ile dolaylı yoldan tutum ve davranışları öğrendiği inancıdır. Bu durumda bireylerin akranlarıyla grup içerisinde eşleşmesi ve onlarla özdeşleştikleri bir ortamın varlığı gündemdeki eğitim başlığının daha rahat anlaşılmasına sebebiyet vermektedir (Turner & Shepherd, 1999). Bu yönüyle akran eğitim modeli geleneksel eğitim anlayışını geride bırakıp çağdaş eğitimin içerisinde yer almaktadır. Geleneksel eğitim modelinde görülen öğretmenin belirli bir plan çerçevesinde yoğunlukla sınıf ortamında baskın olması öğrencilerin kendilerini ifade edebilmesini kısıtlamakta ve girişimciliklerini engellemektedir. Ancak öğrenci ile eğitici arasında güç dengesizliğinin olmadığı bir eğitim ortamı, öğrenme ve öğretmede önemli bir etkidir. Bu durum öğrenmenin kalıcılığını artırmakta ve interaktif bir ortam oluşturmaktadır. Bununla birlikte, eğitim boyunca, öğrencilerin birbirlerine çekinmeden soru sorması, kendini rahat hissetmesi, işbirlikçi ve destekleyici bir ortamın varlığı eğitimdeki memnuniyeti ve başarıyı artırmaktadır (De Vreede, Warner & Pitter, 2014).

Akran eğitimlerinin avantajlarının yanı sıra araştırmacılar halen akran eğitimcilerinin tecrübeli öğretmenler kadar başarılı olup olamayacağını araştırmaktadırlar. Bu noktada eğitimlerin verimli olabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunlar; akran eğitimcinin iyi yetiştirilmesi, uygulanacak modelin etkin uygulanması için doğru yöntemlerin kullanılması, profesyonel olmayacak önerilerin kullanılmaması gibi hususlardır. Eğitimcilerin istekli, deneyimli ve verim sağlayabilecek bireylerden seçilmesi bir diğer önemli unsurdur. Özellikle eğitimcilerin ilk başlarda tecrübe kazanabilmesi için küçük gruplar ile çalışması da onların deneyimlerini artırmakta ve büyük kitleler ile akran eğitim modelini uygulayacaklarında daha verimli olabilmektedirler (Weisz & Black, 2012). Bununla birlikte, eğitimcinin

akranlarla iyi bir iletişim kurması, iletişimi saygı çerçevesinde tutması, yargılayıcı değil kabul edici bir tutumu benimsemiş olması, lider olmak için gerekli özgüven ve beceriye sahip olması, gönüllü çalışmak için zamanını, enerjisini iyi kullanabilmesi, akranlar için rol model alınacak bir birey olması ve eğitim sırasında karşılaşılabilecek bir probleme çözüm önerileri bulabilen bir kişi olması eğiticinin başarı potansiyelini artırmaktadır (Tolli, 2012).

Akran eğitimlerinin başarısı eğitimin planlanması ile yakından ilişkilidir. Öncelikle konunun belirlenmesi, eğitici ve öğrencilerin belirlenmesi, eğitimin yapılacağı uygun çevrenin seçilmesi, eğiticinin eğitimi, uygulamanın niteliği uygulama için dikkate alınması gereken başlıklardır. Ayrıca, akran eğitimlerinin sonunda değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması akran eğitici, öğrenen akranlar ve profesyonel eğiticinin çeşitli alanlarda görüşler almasına olanak sağlamaktadır. Alınan geri bildirimlerin önemle dikkate alınması bir sonraki akran eğitiminde iyileştirmeye gidilmesine olanak sağlayacaktır (Ebreo, Feist-Price, Siewe, & Zimmerman, 2002)

Akran eğitimlerinin etkinliğini değerlendiren çalışmalara bakıldığında akran grupların kendinden daha emin, bilgili ve öğrenme kapasitelerinde gelişme görüldüğü görülmektedir. Bununla birlikte, akran eğitimcilerinin kendilerini lider vasfında ortaya koyması ve eğitici rolünü üstlenmesi iki kat bir öğrenme gerçekleştirmektedir. Özellikle hem eğitici hem de akran katılımcılar için duyuşsal bir öğrenme gerçekleştiğinden psikomotor ve bilişsel gelişim açısından ivme görülmektedir. Akran katılımcıların eğitimden aldıkları zevk, sorumluluk bilincinin gelişmesi, etkili iletişim kurma becerileri kazanma, grup içi paylaşım ve işbirliğinin öğrenilmesi kazanımlar arasında görülmektedir (Abdi & Simbar, 2013).

Sonuç ve Öneriler

Değişen ve gelişen dünya düzeninde eğitimin bilgi düzeni olarak nitelendirilmesi aşikârdır. Bilginin öğretme yolu ile aktarılması bazı kısıtlılıkların var olmasına neden olmaktadır. Bu durum ise bilginin özümsemesini zorlaştırmaktadır. Bilginin özümsemesi ile ilgili tek değerlendirmenin sınav ve puanlama sistemi ile gerçekleşmesi öğrencilerde kaygıyı tetiklemektedir. Kaygının yanı sıra öğrenciler kendilerini bir yarışa sokmakta ve yarış içerisinde kendilerini gerçekleştirmeleri yolunda kısıtlı bir ilerlemeyi öğrenmektedir. Farklı sınav şekilleri ile geleceğe hazırlanan öğrenciler aldığı bilgileri nasıl kullanacağı konusunda yetersizlik yaşamaktadırlar. Öğrenilen bilgilerin hayatın içerisinde neler olduğu ve günlük yaşamda bu bilginin nerede kullanıldığı ile ilgili yeterli beceriye sahip olamadıklarından bilgi kısa sürede unutulmakta veya uzun vadede kullanılamamaktadır. Aslında bilgilerin tek disiplin alanında kullanılması ve sınav yoluyla tek tek değerlendirilmesi öğrencilerin bütünsel ya da disiplinler arası bilgi kullanımını güçleştirmektedir. Bu durum ise eğitimin kalıcılığı önünde güçlükleri doğurmaktadır.

Oysa 21. Yüzyıl becerileri öğrencilerin ihtiyacı olan becerileri belirleyen ve her çocuk için gelişen dünya gerekliliklerine uyumlu hale getiren bir düzenlemedir. Öğrencilerin gelişimi açısından temel derslerin var olması başarının temel unsurunu oluştursa da tüm bu bilgilerin öğretilmesi ve özümsemesi becerilerin kazandırılması ile gelişecek bilinçle yakından ilişkilidir. P-21’de de belirtildiği üzere dersler ve müfredatlara ek olan yeni temalar ile öğrencilerin yaşam ve meslek, öğrenme ve yenilenme, bilgi, medya ve teknoloji becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu becerilerin öğrencilere eğitim kurumlarında aktarılmaması ek bir arayışa sebebiyet vermektedir. Bu arayış ise zaman yönetimi ile ilgili öğrencilere sıkıntı yaratmaktadır. Öğrencilerin bilgiye nasıl ulaşabileceği, bu beceriler konusunda topluma ve bireye nasıl farkındalık sağlanacağı ve eğitim müfredatında bu becerilere yer verilmemesi öğrenmeyi öğrenme becerisini de kazanması önünde bir engel yaratmaktadır. Bununla birlikte öğrencinin karşılaştığı bu engeller öğrenmeyi kitlemekte veya geciktirmektedir.

Tüm bu kısıtlamaların ortadan kaldırılması ile ilgili didaktik eğitim sistemi yerine daha alternatif ve yenilikçi bir bakış açısının varlığı gündeme gelmektedir. Akran eğitim modeli buna bir örnektir. Geleneksel bakış açısı olan geçer not almak ve sadece sonuca odaklanmak için öğrenme yerine öğrenmenin keyifli ve daha konforlu hale geldiği, salt sonucun değil sürecinde önemli olduğu ortaya koyan akran destekli öğrenme modeli öğrencilerin birbirlerine işbirliği ile öğrendikleri bir yöntemidir. Bu öğretim yöntemi, öğrencilerin kendi öğrenme adımlarına, algılama düzeylerine ve öğrenme sistemlerine destek olarak öğrenim sürecinde dönütlere anında ulaşımı sağlamaktadır. Öğrencilerin başka bir öğrenci ile karşılaştırılmadan öğrenme görevini tamamladığı bu yöntem ile becerilerin kazandırılması öğrendiklerini pekiştirme konusunda destek olmakta ve sosyal olgunluklarına katkı koymaktadır.

Eğitimde baskın durumda olan ‘öğretmen’ figürünün öğrencinin liderlik sürecine yardımcı olduğu akran destekli eğitim modeli öğrencinin kendini ortaya koyma ve gerçekleştirme sürecinde katalizör rolü üstlenmektedir. Öğrencinin de üstlendiği bu liderlik bireyin çevre ve sosyal denge içinde kendini bütünsel hissetmesine sebebiyet vermektedir. Bu süreç sosyal ve toplumsal gelişimi de bireyin çevresinde bağlı olduğu sistemler ile irtibatını güçlendirmektedir. Bununla birlikte bu model, ekolojik sistem içerisinde bireyin sosyal çevre ile iletişimini geliştirerek yaşam dengesini artıran bir ikincil kazanım ortaya koymaktadır. Dengeli yaşam profilini oturtan çocuklar veya ergenler ise kimlik karmaşası yaşamamakta ve girişimcilikleri ile ilgili kendi öz gelişimlerinde başarılı bireyler haline gelmektedirler.

Çocukların gelişiminde okullarda verilen eğitim-öğretim modeli anahtar bir role sahiptir. Bu bağlamda bu çalışmanın özellikle lise öğrencilerine uygulanacak olan akran eğitim modelinin 21. Yüzyıl becerilerini kazanması hususunda yol gösterici olması beklenmektedir. Bunun sebebi, öğrencilerin gelişimi için gerekli olan üretebilme, girişimcilik becerisini kazanma, bağımsızlıklarına ve özerkliklerine katkı koyma, kimlik kazanma ve çevresi içinde bireyin kendini gerçekleştirmesi ile ilgili akran eğitim modelinin kazanımlarını artırmaktadır. Lise düzeyi öğrencilerinin bu konuda ön plana konulmasının en temel sebebi üniversite çatısı altında 21. Yüzyıl becerilerini kazanmanın geç kalınmış bir öğrenme olacağı yönündeki olasılıklardır. Özellikle üniversitelerin ağırlıklı olarak mesleki beceri edinme yerleri olmasından ötürü öğrencilerin hayati becerileri geç kazanmasının yeterli bütünsel gelişimi sağlamadığı düşünülmektedir. Çocukların lise düzeyinde hayati becerileri yeterli şekilde kazanması üniversite bünyesinde kazanacağı mesleki bilgilerle harmanlandığında homojen bir öğrenme platformu gerçekleşecek olup yaşlıları arasında fark yaratacak becerileri elde etmesine önemli bir olanak sağlayacaktır. Bu eğitimlerin lise düzeyindeki her öğrenci için ulaşılabilir olması hayat ve kariyer planı gerçekleştirebilen bireyler yetiştirmek adına temel müfredat konuları kadar hayati önem taşıyan ve öğrencilerin geleceğe daha emin adımlarla yürümesini sağlayacak bir eğitim modeli olması tümevarımsal gelişimde anahtar bir rol üstlenmektedir.

Kaynakça

- Cansoy, R. (2018). Uluslararası Çerçevelere Göre 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması 21st Century Skills According to International Frameworks and Building Them in the Education System. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Campbell, C., & MacPhail, C. (2002). Peer education, gender and the development of critical consciousness: participatory HIV prevention by South African youth. *Social science & medicine*, 55(2), 331-345.
- Ebreo, A., Feist-Price, S., Siewe, Y., & Zimmerman, R. S. (2002). Effects of peer education on the peer educators in a school-based HIV prevention program: where should peer education research go from here?. *Health Education & Behavior*, 29(4), 411-423.
- Erkut, E. (2014). Türkiye’de girişimcilik ve üniversiteler. Online [Available] <http://erhanerkut.com/girisimcilik/turkiyede-girisimcilik-ve-universiteler/>
- De Vreede, C., Warner, A., & Pitter, R. (2014). Facilitating youth to take sustainability actions: The potential of peer education. *The Journal of Environmental Education*, 45(1), 37-56.
- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Good, T. L., & Brophy, J. E. (1995). *Contemporary educational psychology*. Longman/Addison Wesley Longman.
- Green, J. (2001). Peer education. *Promotion & Education*, 8(2), 65-68.
- Öğretir Özçelik, A. D. & Eke, K. (2019). Sosyal ve Kültürlerarası Beceriler. M. N. Ayşe Dilek Öğretir Özçelik içinde Eğitimde ve Endüstride 21. Yüzyıl Becerileri (s. 137). Ankara: Pegem Akademi.
- Tolli, M. V. (2012). Effectiveness of peer education interventions for HIV prevention, adolescent pregnancy prevention and sexual health promotion for young people: a systematic review of European studies. *Health education research*, 27(5), 904-913.
- Turner, G., & Shepherd, J. (1999). A method in search of a theory: peer education and health promotion. *Health education research*, 14(2), 235-247.

Weisz, A. N., & Black, B. M. (2010). Peer education and leadership in dating violence prevention: Strengths and challenges. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(6), 641-660.

Yeniay Üsküplü, Z. D. (2019). Eğitim Sosyolojisi Açısından 21. Yüzyıl Becerileri Türkiye’de Çocuk Üniversiteleri Modeli. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇOCUKLARDA KİTAP OKUMANIN BİLİŞSEL GELİŞİM VE KOMPOZİSYON YAZMA BECERİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

¹Aysun Gencebay, ²Çağla Akarsel

¹Özay Günsel Çocuk Üniversitesi Koordinatörü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa/KKTC, Mersin 10

²Uzm. Çocuk ve Ergen Psikoloğu, Özay Günsel Çocuk Üniversitesi Genel Koordinatörü, Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Bulvarı, PK: 99138, Lefkoşa/KKTC, Mersin 10

ÖZET

Çocuklarda kitap okuma ile ilgili becerilerin geliştirilmesi pek çok alanda çocuklara katkı koymaktadır. Bu katkıların başında düşünme, analiz etme, anlamlandırma, hızlı okuma becerileri kazanma ve yazım yeteneklerini güçlendirme gibi pozitif dönütlerden bahsedilmektedir.

Çocuklarda kitap okuma alışkanlığını kazandırmak için ailelerin onlara küçük yaştan itibaren örnek model olmaları gerekmektedir. İlerleyen yaşlarda ise öğretmenlerinin doğru yönlendirmeleri ile kitap okuma becerileri geliştirilmektedir. Kitap okuyan çocukların kelime hazineleri geliştiği için kendilerini ifade etme becerilerinin daha güçlü olduğu görülmektedir.

Çocuklarda kitap okumak “Çok gezen mi bilir çok okuyan mı” sözünden de anlaşılacağı gibi onlara birçok şey katmaktadır. Gezip göremeyecekleri yerler, başka kültürler, farklı tarih olaylarını öğrenmelerine imkân sağlamaktadır. Onların renksiz hayatına ışık tutmakta, onları bilgi yumağı haline getirmektedir.

Çocuklarda kompozisyon yazma becerilerini geliştirmek için düşünceyi geliştirme yollarına, örnek vermeye, karşılaştırma yapmaya ve alıntı cümleler kullanmaya gerek duyulmaktadır. İşte bu noktada kompozisyon yazma becerilerinde kitap okumanın etkileri görülmektedir. Günümüz teknolojinin de katkılarıyla yeni nesil e-kitapların, sesli kitapların da benzer etkileri ileride görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Kitap Okuma, Okuma Becerisi, Yazma Becerisi, Kompozisyon

THE EFFECTS OF READING BOOKS IN CHILDREN ON COGNITIVE DEVELOPMENT AND COMPOSITION WRITING SKILL

ABSTRACT

The development of reading skills in children contributes to children in many areas. At the beginning of these contributions, positive feedbacks such as thinking, analyzing, interpreting, gaining speed reading skills and strengthening writing skills are mentioned.

In order to gain the habit of reading books in children, families must be exemplary models for them from an early age. In advanced ages, reading skills are improved with the correct guidance of their teachers. As the vocabulary of children who read books improve, it is seen that their self-expression skills are stronger.

Reading books in children adds a lot to them, as can be seen from the saying "Who knows a lot or who reads a lot". The places they cannot see, other cultures, and different historical events provide them with the opportunity to learn. It sheds light on their colorless life and turns them into a web of knowledge.

In order to improve children's composition writing skills, ways of developing thinking, giving examples, making comparisons and using quoted sentences are required. At this point, we see the effects of reading books on essay writing skills. Similar effects of new generation e-books and audiobooks will be seen in the future with the contribution of today's technology.

Keywords: Reading Book, Reading Skill, Writing Skill, Composition

ÇOCUK EDEBİYATI DERS KAPSAMINDA ÇOCUK GELİŞİMİ ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN EĞİTİM MATERYALLERİNİN İNCELENMESİ: HİKAYE KÜPÜ TEKNİĞİ

Fatma Çakır AKSUNGUR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Damat İbrahim Paşa Yerleşkesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, 2000 Evler Mahallesi, Zübeyde Hanım Caddesi 50000, Nevşehir/Merkez-Türkiye, ORCID No: 0000-0002-7225-9172

ÖZET

“Hikaye Küpü Tekniği” okul öncesi eğitim kurumlarında Türkçe etkinliği sırasında hikaye anlatımında kullanılan bir materyal çeşididir. Teknik hazırlanırken çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal gelişim özellikleri ve tekniğin uygulanabilirliği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışma çocuk gelişimi öğrencilerinin hikaye küpü tekniği kullanarak geliştirdiği eğitim materyallerinin genel nitelikleri ve hikaye konuları bakımından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören Çocuk Gelişimi öğrencilerinin “Çocuk Edebiyatı” dersi kapsamında hazırladıkları toplam 22 materyal, genel özellikler ve hikaye konuları bakımından incelenerek değerlendirilmiştir. Eğitim materyalleri incelenirken çalışmacılardan bağımsız 2 uzmandan görüş alınmıştır. Materyaller; “genel özellik ve nitelikler formu” kullanılarak değerlendirilmiştir. Eğitim materyallerinin değerlendirilmesi sonucunda; hikaye konularının dağılımına baktığımızda; 2’sinin “yardımlaşma”, diğer 20 materyalin ise (hayvan sevgisi, merhamet duygusu, iyilik etme, arkadaşlık vb.) farklı kavramların hikaye konusu olarak ele alındığı belirlenmiştir. Hikaye küpü materyalleri genel özellikleri bakımından değerlendirildiğinde; “materyalde yeterince atık malzemelerin kullanımı,” hikaye küpü materyalindeki karakter boyutlarının birbiriyle uygunluğu,” materyalin çocukların dikkatini çekebilmesi ” materyalin eğitici ve öğretici olması “ ve “materyaldeki figürlerin üç boyutlu ve hareketli olması “kriterlerinde 2 materyalin uygun olmadığı, 20 materyalin uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca “hikaye küpünün içeriğinin çocuğun zihinsel gelişim açısından uygunluğu,” materyalde kullanılan malzemelerin çocuk sağlığına uygunluğu “,” materyal için yazılan hikaye konusunun verilmek istenen mesaja uygunluğu “ ve “materyalde sayfa geçişlerindeki esnekliğe uygunluğu” kriterlerinde ise materyallerin tamamının belirlenen niteliklere uygun olduğu saptanmıştır.” materyalin yaratıcı ve orijinal olması “ kriterinde ise 4 materyalin uygun olmadığı, 18 materyalin uygun olduğu ve “materyaldeki karakter ve fonda kullanılan çizimlerdeki ayrıntılılığın olması “kriterine baktığımızda ise 10 materyalin uygun olmadığı, 12 materyalin uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuk gelişimi öğrencilerinin materyal hazırlama tekniklerine uygun özellikte, dikkat çekici, eğitici, öğretici, duygusal ve zihinsel gelişimlerine uygun materyaller hazırladıkları görülmüştür. Belirlenen sonuçlar doğrultusunda; çocuk gelişimi alanında farklı yöntemlere yönelik çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların sayısının artırılması yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: hikaye küpü, hikaye anlatım tekniği, çocuk gelişimi eğitimi

INVESTIGATION OF EDUCATIONAL MATERIALS DEVELOPED BY CHILDREN'S DEVELOPMENT STUDENTS WITHIN THE SCOPE OF CHILDREN'S LITERATURE: STORY CUBE TECHNIQUE

SUMMARY

The "Story Cube Technique" is a type of material used in storytelling during Turkish activities in preschool education institutions. While preparing the technique, the child's cognitive, social, emotional development characteristics and the applicability of the technique should be taken into consideration. The document analysis method, one of the qualitative research designs, was used in the study. A total of 22 materials prepared by the Child Development students in the fall semester of the 2020-2021 academic year within the

scope of the "Children's Literature" course were examined and evaluated in terms of general characteristics and story subjects. While examining the educational materials, opinions of two experts, independent of the researchers, were obtained. It was evaluated using "general features and qualifications form". As a result of the evaluation of the training materials; When we look at the distribution of story topics; It has been determined that 2 of them are "solidarity" and the other 20 materials (love of animals, compassion, kindness, friendship, etc.) are considered as story subjects of different concepts. " The use of enough waste materials in the material, " the compatibility of character dimensions in the story cube material ", " the material being able to attract the attention of the children " the material being educational and instructive " and " the figures in the material being three-dimensional and mobile " 20 materials were found to be suitable. In addition, in the criteria of " the suitability of the content of the story cube for the child's mental development ", " the suitability of the materials used in the material for child health ", " the suitability of the story subject written for the material to the desired message " and " the suitability of the flexibility of page transitions When we look at the criterion of `` the material being creative and original ", 4 materials are not suitable, 18 materials are suitable, and when we look at the criterion of `` the character in the material and the detail in the drawings used in the background ", 10 materials are not suitable, 12 As a result of the study, it was seen that child development students prepared materials that were suitable for material preparation techniques, attractive, educational, instructive, and suitable for their emotional and mental development. In line with the determined results; It would be beneficial to conduct studies on different methods in the field of child development and to increase the number of these studies.

Keywords: story cube, storytelling technique, child development education

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE (P4C) KAVRAMINA YÖNELİK ALGILARININ METAFORLAR YOLUYLA BELİRLENMESİ

¹Nurten KODAZ ÖCAL, ²Birsel AYBEK

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)-Adana /Türkiye, ORCID No: 0000-0002-4240-405X

²Doç. Dr, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimi Bölümü- Adana/Türkiye, ORCID No: 0000-0001-5846-9838

ÖZET

21. yüzyıl becerilerine sahip olan bireyler değişen toplum yaşamına en fazla uyum sağlayan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. Yüzyılda bireylere kazandırılması gereken en önemli becerilerden birisi de düşünme becerileridir. Çocuklar için Felsefe (P4C) de çocuklara düşünme becerileri kazandırma açısından oldukça önemlidir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada P4C eğitimleri almış öğretmenler ve P4C çalışmalarının yapıldığı etkinliklere katılan öğrencilerin P4C kavramına yönelik algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Çalışma yapılırken farklı branşlardan 141 öğretmen ve 130 öğrenciden çocuklar için felsefeye (P4C'ye) yönelik metafor oluşturmaları istenmiş, oluşturdukları metaforun gerekçesini yazmaları istenmiştir. Verileri analiz etmek için içerik analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin P4C'ye yönelik 100 farklı metafor geliştirmiş oldukları öğrencilerin ise 82 farklı metafor geliştirdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlardan altı farklı tema oluşturulmuştur. Bu temalar; düşünme, açık olma, belirsiz olma, yaratıcılık, güzellik ve önemlilik temalarıdır. Bu temalardan en çok metaforun düşünme temasında üretildiği görülmüştür. Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlardan ise yedi tema oluşturulmuştur. Bu temalar; özgür olma, rehber olma, belirsiz olma, duygular, anlamaya çalışma, düşünme ve değerler temalarıdır. En çok metafor üretilen temalar sırasıyla düşünme, değerler ve rehber olma temalarıdır. Öğretmenlerin en çok ürettikleri metaforlar deniz, oyun, gökyüzü, tohum, güneş, özgür olma, su, nefes, yağmur ve anahtardır. Öğrencilerin en çok ürettikleri metaforlar ise eğlence ve oyun metaforlarıdır.

Anahtar kelimeler: Çocuklar için felsefe, düşünme, öğretmen, öğrenci.

IDENTIFYING THE PERCEPTIONS OF TEACHERS AND STUDENTS TOWARDS THE PHILOSOPHY FOR CHILDREN (P4C) CONCEPT THROUGH METAPHORS

ABSTRACT

Individuals with the 21st century skills are those that mostly adapt to the changing social life. One of the most significant skills that should be acquired by individuals in the 21st century is thinking skills. Philosophy for Children (P4C) is also paramount for children to gain thinking skills. In this regard, this study aims to reveal the perceptions of the teachers who received P4C training and the students who participated in the P4C related activities towards the P4C concept through metaphors. The study used a phenomenological design, one of the qualitative research methods. 141 teachers from different branches and 130 students were asked to develop metaphors for philosophy for children (P4C), and they were demanded to write the justification for the metaphor they developed. Content analysis was used during data analysis. The study findings revealed that teachers developed 100 different metaphors for P4C, and students developed 82 different metaphors. Six different themes were identified from the metaphors developed by the teachers. These themes are; thinking, openness, ambiguity, creativity, beauty and significance. Among these themes, the mostly produced metaphor was determined to be in the theme of thinking. Seven themes were developed from the students' metaphors. These themes are; freedom, guiding, ambiguity, emotions, trying to understand, thinking and values. The most metaphor-generated themes were found to be thinking, values and being a guide, respectively. The most frequently developed metaphors by teachers are sea, game, sky, seed, sun, freedom, water, breath, rain and key. The most frequently developed metaphors by students are entertainment and game metaphors.

Key words: Philosophy for children, thinking, teacher, student

KKTC ve TC MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İLKÖĞRETİM FEN BİLİMLERİ PROGRAMLARINDAKİ FEN ETKİNLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İpek Danju¹, Aşkın Kiraz²

¹Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Lefkoşa, KKTC, ORCID: 0000 0001 7989 3101

²Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Lefkoşa, KKTC, ORCID: 0000 0002 2350 8291

ÖZET

Bireyi fen okuryazarı olarak yetiştirmek ve bireyde bilimsel tutum-davranış geliştirmek amacıyla, okul öncesi dönemden itibaren programa yerleştirilen fen eğitimi, bilim ve teknolojinin kazandığı yüksek ivmeye paralel olarak, değerini daha çok artırmıştır. Okullarda fen eğitimin kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmalar sonucunda fen uygulamaları, günümüzde aktif öğrenmeyi destekleyici fen etkinlikleriyle donatılmıştır. Yeni fen programları ile, çocukların fen eğitimine yönelik bilgileri içselleştirmesi ve hedeflenen kazanımları davranış haline getirebilmesi için fen etkinlikleri de revize edilmiştir. Yeni tür fen etkinlikleri çocuğun merkezde durarak, duyu organlarını kullanabilen ve eğlenerek öğretmen kılavuzluğunda kendi başına yürüttüğü oyunlaştırılmış aktivitelerden oluşmaktadır. Bu çalışma, programın öğretim süreci ögesine uygun olarak fen programlarında yer alan etkinliklerin analiz edilmesi düşüncesinden yola çıkılarak yürütülmüştür. Çalışmada KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ile TC Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim 4. sınıf fen programlarında yer alan ortak ünitelerin fen etkinliklerinin öğretim süreci nitelikleri açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak, bir ya da birkaç durumu kendi sınırları içerisinde bütüncül olarak analiz etmeyi amaçlayan durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Doküman analizi ile toplanacak olan veriler, 4. sınıf fen eğitimi kitaplarından oluşmaktadır. Veriler karşılaştırmalı analiz yöntemlerine göre çözümlenmiş, iki ayrı kitabın aynı ünitesindeki etkinlikler içerik olarak yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: fen etkinlikleri, fen öğretimi, ilköğretim, program geliştirme.

COMPARISON OF SCIENCE ACTIVITIES IN TRNC AND TR MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION PRIMARY EDUCATION SCIENCE PROGRAMS

ABSTRACT

In order to raise the individual as a science literate and to develop scientific attitudes and behaviors in the individual, science education, which has been placed in the program since the preschool period, has increased its value more in parallel with the high acceleration gained by science and technology. As a result of efforts to increase the quality of science education in schools, science applications are now equipped with science activities that support active learning. With the new science programs, science activities have also been revised so that children can internalize the knowledge of science and acquire their own. New types of science activities consist of gamified activities that the child can use by standing at the center, using his sense organs and having fun, under the guidance of the teacher. This study was carried out based on the idea of analyzing the activities in science programs in accordance with the teaching process element of the curriculum. In the study, it was aimed to compare the teaching process characteristics of the science activities of the similar units in the TRNC Ministry of National Education and Culture and TR Ministry of National Education 4th grade science programs. The study was carried out in accordance with qualitative research methods, with a case study design aiming to analyze one or a few cases within their own borders as a holistic one. The data to be collected through document analysis consist of 4th grade science education books. The data were analyzed according to comparative analysis methods, and the activities in the same unit of two separate books were reflected as content.

Keywords: science activities, science teaching, primary education, curriculum development.

BEN ZATEN BİLİYORUM! : ERKEN OKURYAZARLIKLIL İLGİLİ ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

¹Adem Hamamcı, ²Cevdet Şanlı

**¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı; Davutpaşa Cad., Eğitim Fakültesi Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Kampüsü, 34220 Esenler/İstanbul*

**²Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı; Davutpaşa Cad., Eğitim Fakültesi Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Kampüsü, 34220 Esenler/İstanbul*

ÖZET

Bu çalışmada ilkököl 1.sınıfa okuma yazma kazanımlarına hâkim olarak gelen öğrencilerin geçmişte veya hali hazırda öğreticiliğini yapan öğretmenlerin bu öğrenciler hakkındaki görüşlerini almak amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın verileri nitel veri toplama yöntemi ile toplanmış olup, “iç içe geçmiş tek durum” deseni tercih edilmiştir. Çalışma grubundaki öğretmenler İstanbul ili Esenler ilçesinde yer alan farklı okullarda görev yapmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmış, hem online hem de yüz yüze yöntem ile veriler toplanmıştır. Çalışmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bu çocukların kendinden emin ve özgüvenli oldukları, okula başladıktan bir süre sonra okula devam etme isteğinin düştüğü, genel olarak okuldaki harf öğretim yönteminden farklı şekilde öğrendikleri, görev ve sorumluluk alma isteklerinin yüksek olduğu, ödevler konusunda sıkıntı yaşamadıkları, akademik başarılarının ilerleyen yıllarda da genellikle yüksek olduğu, kişisel özelliklerinin çok fazla değişmediği, cinsiyetin farklılığının erken okumada etkili olmadığı, erken okumanın üstün zeka ile bir ilgisi olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca erken okuma öğrenen çocuklarının velilerinin, öğretmenlerden genel anlamda ilgi ve ayrıcalık istediği; kendi çocuklarından da yüksek akademik başarı beklediği belirtilmiştir. Buna ek olarak öğretmenler tarafından bu çocuklara sınıftan ayrı çalışma ve ödevler verilmiştir. Ancak öğretmenler tarafından bu çocukların eğitimi hakkında herhangi bir kurumdan kurs veya hizmet içi eğitim almadıkları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: erken okuryazarlık, okuma becerisi, yazma becerisi.

I ALREADY KNOW! : TEACHERS 'OPINIONS ABOUT EARLY LITERACY

ABSTRACT

In this study, it was aimed to get the opinions of the teachers who have been or have been teaching in the past or present, about the students who came to the first grade of primary school with literacy achievements. The data of the study were collected by qualitative data collection method, and the "single-case embedded design" design was preferred. Teachers in the study group work in different schools in Esenler district of Istanbul province. In the study, a structured interview form was used as a data collection tool, and data were collected both online and face to face. Participation in the study was based on volunteerism. In this context, a total of 28 teachers were interviewed. As a result of the evaluations made, It was stated that these children are assured and self-confident, their willingness to attend school decreases after a while, they learn differently from the letter teaching method in school in general, they have a high desire to take tasks and responsibilities. In addition, it also found that they do not have trouble with their homework, their academic success is generally high in the following years, their personal characteristics do not change much, gender difference is not effective in early reading and early reading has nothing to do with giftedness. Also, it was determined that parents of children who learn to read early demand attention and privilege from teachers in general and expect high academic success from their own children. In addition to this, these children were assigned separate studies and assignments from the classroom by the teachers. However, the teachers stated that they did not receive a course or in-service training from any institution about the education of these children.

Key words: early literacy, reading skills, writing skills, primary school.

1. GİRİŞ

Okuryazarlık, toplum içerisinde dilin kullanımı ile gelişir. Okuryazar olan bir toplumda büyüyen çocuklar, kendilerinin de bir okuryazar olduğunun fark ederler. Yaşadıkları deneyimler çevrelerindeki bireyler ile benzerlik gösterir yani aile ve sosyo-kültürel geçmişlerinin bir parçası olurlar (Goodman, 1992; Yazıcı ve Kandır, 2018). Aynı zamanda çevrelerinde hem yazılı hem basılı dokümanlar ile sık sık karşılaşan çocuklar okuryazarlığa ilişkin deneyimlerini erken süreçlerde kazanırlar (Kök ve diğ., 2019). Bu doğrultuda Erkan ve Kırca (2010)'da formal eğitime gelene kadar okuma ve yazma kazanımları çevre, ebeveynler ve farklı uyarıcılar tarafından desteklenen şanslı çocukların okuryazarlık becerisini daha kolay kazandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca kazandıkları bu beceriler okula başladıkları ilk zamanlarda performanslarına ve gelişimlerine de etki etmektedir.

Çocukların bu informal dönemde kazandıkları okuryazarlık becerileri erken okuryazarlık kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Erken okuryazarlık çocukların önceden sahip olduğu ve okuma için gerekli ön şart durumundaki kazanımların ortaya çıktığı süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çocuklardan beklenen görsel ayırt etme, yazı bilinci, sözel dil, anlama ve belli düzeyde sözcük dağarcığına sahip olmalarıdır. Bu kazanımlar hem sürece uyumu hem okumayı öğrenmelerini kolaylaştırır (Gupta, 2009). Benzer şekilde Whitehurst ve Lonigan (1998) ise erken okuryazarlığı çocuğun çevresinden etkilenecek okuma ve yazmaya başlaması olarak tanımlar ve okuma yazmanın ileriki süreçlerine ilişkin bilgi ve becerileri içerdiğini ifade eder. Günlük yaşamdaki deneyimler çocukların erken okuryazarlıklarını desteklemektedir (Karaman, 2015). Yetişkin duyarlılığı, çevre koşulları, uygun etkinlikler ve kullanılan materyallerdeki çeşitlilik ile erken okuryazarlık gelişmektedir (Ergül ve diğ., 2017). Bu okuryazarlığın temelini masal dinleme, kalem tutma, çizgi çizme, şarkı söyleme, seslere farkındalık ve temel karalamalar oluşturmaktadır (Aktaran: Kök ve diğ., 2019).

Karaman ve Güngör-Aytar (2016) erken okuryazarlık becerilerini ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı, harf-alfabe bilgisi, anlama ve yazı yazma olmak üzere beş başlıkta sıralamıştır. *Ses bilgisel farkındalık* geniş bir yapıya sahiptir ve sözcükleri meydana getiren seslerdeki farklılıkları ve benzerlikleri fark edebilme becerisidir. *Yazı farkındalığı* yazının sözel dille ilişkisini, şeklini ve görevini anlamlandırmayı ifade eder. *Harf-alfabe bilgisi* her harfin bir sese karşılık gelmesidir. Alfabe bilgisinde esas olan ise farklı harflerin yan yana gelerek farklı kelimelerin oluştuğunu çocukların anlayabilmeleridir. *Anlama* çocuğun duyduğu veya kendi okuduğu yazıyı idrak etmesidir. *Yazı yazma* erken okuryazarlık dönemdeki çocuklar okumanın yanı sıra yazı yazma denemelerinde de bulunur. Bu beceriye yönelik farkındalığı da her geçen zaman ilerler. Ayrıca Yeo ve diğ. (2014)'te çocukların erken okuryazarlık becerilerine ebeveynlerin ev içerisinde aktif katılım ve modelleme olmak üzere iki şekilde katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. *Aktif katılım*da ebeveynler çocuklar ile doğrudan etkinlik yapar ve okuryazarlık gelişimlerine katkı sağlar. *Modellemede* ebeveynler yönlendirilmek istenen davranışa yönelik hareket eder bu farkındalığı oluşturur. Bu kapsamda okumaya özendirmek isteyen ebeveynler çocuklarının yanında kitap, gazete veya dergi okurlar. Buna ek olarak çocukların düzgün bir diksiyon ile konuşmasını isteyen ebeveynler de modellemeyi kullanmalıdır.

Anasınıfları erken okuma yazmanın öğrenildiği ilk basamaklarından (Başar, 2013; Kök ve diğ., 2019). Ülkemizde okul öncesi eğitim programına erken okuryazarlık kabiliyetleri dahil edilmiştir.

Okul Öncesi Eğitimi Öğretim Programı incelenecek olursa temel amacın ilkökula bir hazırlık olduğu söylenebilir (Erdoğan ve diğ., 2013). Bu sayede çocuk topluluk içinde yaşamaya alışma, takım çalışması yapabilme, birlikte hareket edebilme gibi gerek günlük hayatında gerekse okul hayatında kullanacağı kazanımları küçük yaşta deneyimlemektedir. Bu kapsamda çocukları ilkökula hazırlamanın anasınıfı programının amaçlarından birisi olduğunu ifade etmektedir. Ancak anasınıfı programlarında harf öğretimi yoktur (MEB 2013). Buna karşılık bazı anasınıfı öğretmenlerinin bu yönde etkinlikler yaptığını görülmüştür (Başar, 2013).

Okuma yazma öğretimi birinci sınıf Türkçe dersi kazanımları içerisinde yer alır. Ancak evrensel boyutta düşünülecek olursa çocuklar çok erken yaştan itibaren klavye kullanımı, bilgisayar ve telefon kullanımı, video oyunlar vb. teknolojik ve görsel materyaller gibi birçok sebebin (Esen-Aygün, 2019:665) aracılığı ile birinci sınıfa başlamadan önce de harf öğrenme ve diğer kazanımların bazı yaşlılarından daha erken farkına varabilmektedir.

Yapılan açıklamalardan da görüldüğü üzere formal eğitime başlamadan önce bazı çocukların akranlarına kıyasla erken okuryazarlık becerilerinin daha fazla geliştiği ortadadır. Bu beceriler ile ilkökula başlayan öğrencilere yönelik hazırlanmış mevcut bir program veya müfredat yoktur. Aynı şekilde sınıf öğretmenlerinin de sınıflarındaki bu öğrenciler için kendi deneyimleri dışında ayrı bir planları yoktur. Hatta

yapılan araştırmalar göstermektedir ki öğretmenler 1.sınıfa başlayan öğrenciler arasında erken okuryazarlık becerisi olan bir çocuk ile karşılaştıklarında ne yapacaklarını tam olarak bilmemektedirler. Bu sebeple de bu öğrenciler ilk okuma yazma zamanlarında yalnızlaştırılmakta veya serbest etkinlik gibi farazi yöntemlerle oyalanmaktadır (Başar, 2013).

Yapılan araştırmanın amacı, ilkokula başladıklarında okuma yazma bilen çocukların okulda ve sınıf ortamında yaşadıkları avantajlara, dezavantajlara ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu kapsamında çalışmanın bir sonraki bölümde konu ile ilgili kavramlara ilişkin geniş literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın amacı, yöntemi ve veri setinden bahsedilmiştir. Dördüncü kısımda araştırmaya ilişkin analizler yapılmış ve son olarak son bölümde de analiz sonuçları değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2. ERKEN OKURYAZARLIK

Erken okuryazarlık, doğumdan itibaren çocukların okuma, yazma üzerine öğrendikleri her şeydir (Gök, 2013). İlk yaşlardan itibaren çocukların çizdikleri çizimler, resimler erken okuryazarlık becerilerinin önemli çalışmaları arasındadır. Çocuklar, bu çalışmalar esnasında duygu ve düşüncelerini çizimler ve resimler vasıtasıyla anlatır. Çocukların ilk yazıları bu çizimlerdir. Erken çocukluk döneminde çocuklar resim ve yazı arasındaki farkı anlamaya başlarlar (Clay, 1975). Sembolik dönemde çocuklar hayal dünyalarını kullanır ve çizmek istediklerine karar verirler. Çizmek istedikleri varlık, insan ya da durumu görmeden çizim yaparlar. Çalışmalarında, görünenlerinin yanı sıra görünmeyenleri de çizebilirler. Çocukların bu çalışmaları, ileri zamanlarındaki yazma becerilerinin ilk adımları niteliğindedir (Vygotsky, 1998). Ebeveynlerin evde yazılı kaynak (gazete, dergi vb.) bulundurması ve bunları okurken çocuğun onları izlemesi, değerli okuma ve yazma etkinliklerindendir. Gazete, dergi ve diğeri yazılı kaynaklar çocuğun okuryazarlık kabiliyetlerine temel sağladığı gibi diğeri yazı türlerini de görmesi açısından önemlidir (Morrow, 2009).

Günümüzde çocukların teknolojik aletlerle olan yakın ilişkileri, erken okuryazarlık kabiliyetlerini destekler niteliktedir. Çocuklar bu aletlerin nasıl kullanıldığını, oyunları nasıl açacağını, seyretmek istedikleri görüntü ya da kullanmak istedikleri programı nasıl açacaklarını yetişkinleri izleyerek öğrenirler. Bu aygıtları kullanmayı öğrenince resimlerden farklı olarak simge, rakam veya yazılardaki ipuçlarını fark etmedirler (Burnett, 2010). Çocukların bu aygıtları kullanmaları, kullanırken büyüklerinden yardım istemeleri, gördükleri reklam, görüntü veya program hakkında merak ettikleri, konuşulan dilin yazılabileceğini de fark etmelerini sağlar. Bu durum teknolojik aletlerin erken okuryazarlık kabiliyetlerini desteklediğini gösteren işaretlerdir.

Erken dönemde okuma ve yazma kabiliyetlerine dair deneyimler, çocuklara mutluluk verir. Birlikte yapılan okuma yazma çalışmaları, ailenin günlük hayatı içerisinde. Aile içi etkileşim esnasında belli bir okuma yazma kabiliyetine odaklanılmaz. Bu sayede çocuklar günlük hayatları içinde okuryazarlık tutumlarını gözler, tecrübe eder ve okuryazarlığa karşı ilgi duyar. Gelişimin kritik dönemlerinden biri olarak kabul görülen okul öncesi dönemde çocukların iyi bir okuma yazma deneyiminin olması, ileride iyi bir okuryazar olmalarını sağlar (Whitehurst ve Lonigan, 2001).

Ayrıca erken okuryazarlık kabiliyetleri, çocukların erken dönemde örgün okuma yazma öğretimine başlamadan önce okuma ve yazma kazanımları tüm bilgi ve becerileri içermektedir. Erken okuryazarlığın alt basamakları; alıcı ve ifade edici dil becerileri, kelime bilgisi, ses bilgisel farkındalık, yazı farkındalığı ve harf bilgisi olarak tanımlanmaktadır (Spira ve diğ., 2005).

Erken okuryazarlığa ilişkin literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, Esen Aygün (2019) çalışmalarında çocuklarda okuma yazma kazanımlarının ne zaman verilmesi gerektiğini araştırmıştır. Araştırmaya daha önce en az 1 okuma yazma bilerek gelen öğrencisi bulunan 15 sınıf öğretmeni katılmıştır. Katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu çocukların akranları ile öğrenmesi gerektiğini belirtmiştir. Az sayıdaki öğretmen ise erken okuma yazma kazanımının olumsuz olmadığını düşünmekte iken, bir öğretmende çocuğun hazırbulunuşluğu yeterli ise okul öncesi dönemde öğretilbileceği yönünde görüş bildirmiştir.

Kök ve diğ. (2019) okul öncesi dönemde okuma yazma öğrenerek gelen çocuklar hakkında öğretmen görüşlerini araştırmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup örneklem Erzurum ilinde çalışan 30 sınıf öğretmeni kapsamıştır. Öğretmenler bu çocukların sınıf içerisinde etkin olduğunu tespit etmiş ancak sınıf ortalamasının fazla ilerisinde olmaları sebebi ile motivasyon düşüklüğü ve odaklanma sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise bu çocukların kazanımlara hâkim olması sebebi ile akran rehberliği yapmaları yönünde teşvik etmişlerdir.

Taşkın ve diğ. (2015) okul öncesi eğitimde okuma yazma öğretilmesi hakkında okul öncesi öğretmenleri ve ilkokul öğretmenlerinin görüşlerini araştırmıştır. Bu erken okuma yazma öğretilmesi hususu iki öğretmen grubunu da etkilediği için araştırmanın örneklemini iki gruptan da 30 olmak üzere toplam 60 öğretmen oluşmuştur. Nitel araştırma yöntemi kullanılmış, birebir görüşme yapılmış ve öğretmenlerin görüşleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan 42 öğretmen okul öncesi dönemde okuma yazma öğretilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Bunun aksine 15 öğretmen okul öncesi dönemde çocuklara okuma yazma öğretilebileceğini dile getirmiştir. Yalnızca 1 öğretmen okul öncesinde okuma yazmanın öğretilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

Başar (2013) okuma yazma bilerek gelen çocukların okuldaki öğretme öğrenme sürecinde yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla bu araştırmayı yapmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya okuma yazma kazanımına hakim olarak 1.sınıfa başlamış 64 öğrenci ve bu öğrencilerin öğretmenleri olan 37 sınıf öğretmeni dahil edilmiştir. Araştırma verilerine göre erken okuma yazma öğrenen öğrencilerin motivasyon düşüklüğü ve yazı yazma sorunları yaşadıkları tespit edilmiş, ayrıca okuma kabiliyetleri ile yazı kabiliyetlerinin aynı oranda gelişmediği tespit edilmiştir.

Eminoğlu ve Tanrikulu (2018) sosyoekonomik durumu düşük bölgelerde okuma yazma bilerek 1.sınıfa başlayan öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları sorunları araştırmıştır. 3 farklı okuldan 16 veli ve 12 öğretmen araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılan velilerin çocuklarının okuma yazmayı büyük çoğunlukla evdeki teknolojik araçlar (tablet, bilgisayar vb.) ve ebeveynleri vasıtasıyla öğrendikleri tespit edilmiştir. Veriler ışığında okuma yazma bilerek gelen çocukların özgüvenlerinin yüksek olduğu ancak bu durumun aksine derste sıkıldıkları tespit edilmiştir.

Genç-Ersoy (2021) yaptığı çalışmada erken okuryazarlık ve okul öncesinde okuma yazma kazanımı konusunda tarafların görüşlerini almıştır. Katılımcılar okul öncesi ve sınıf öğretmenleri, okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümü öğrencileri ve akademisyenlerdir. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem okuma yazma öğretimine esnek şekilde yaklaştıklarını ve erken okuryazarlığı desteklediklerini belirtilmektedir. Taraflar arası etkileşimin artırılması gerektiği ve güncel okuryazarlık konuları hakkında hizmet içi eğitimlerin yapılması gerektiği önerilmektedir.

Enerem (2018) 60-72 ay arasındaki çocukların erken okuryazarlık kabiliyetleri farklı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışma grubu 62 erkek ve 62 kız olmak üzere 124 tane 60-72 ay arası çocuk, öğretmenleri ve ailelerinden oluşmaktadır. Araştırmada erken okuryazarlık ve cinsiyet arasında ve erken okuryazarlık ile annenin eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Erken okuryazarlık ile babanın eğitim düzeyi ve erken okuryazarlık ile temel beceriler arası anlamlı farklar tespit edilmiştir.

3. UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Konusu

Formal eğitime başlamadan önce okuma yazma becerilerini edinerek okula başlayan öğrencilerin ve öğretmenlerin başlangıçtan itibaren karşılaştıkları sorunların incelenmesidir. Bu çerçevede, öğretmenlere okuma yazma bilerek ilkokula başlayan öğrencilerin sınıf tutumları, okula gelme istekleri, kazanımları bilmelerinin olumlu / olumsuz yönleri, ödev yapma durumları, bu öğrencilere yönelik farklı uygulamalar yapıp yapmadıkları, çocuklara yönelik tanıma testleri yapıp yapmadıkları, akademik ve sosyal becerilerinin ne durumda olduğu gibi hususlar tespit edilmeye çalışılmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın amacı, ilkokula başladıklarında okuma yazma bilen çocukların okulda ve sınıf ortamında yaşadıkları avantajlara, dezavantajlara ve karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerinin tespit edilmesidir.

3.3. Araştırmanın Problem Cümlesi

İlkokula başladığında okuma ve yazma becerilerine sahip olarak gelen öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitim öğretim süreçlerinde yaşadığı avantajlar ve dezavantajlar nelerdir? Sınıflarında bu özellikte öğrenciler bulunan öğretmenlerin ilgili öğrencilere uyguladıkları farklı uygulamalar var mıdır?

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda görev yapan tüm öğretmenlerdir. İstanbul da toplam 39 ilçe yer almaktadır. Oldukça fazla ilçe vardır ve bu ilçelerde de görev yapan fazla sayıda öğretmen yer almaktadır. Öğretmenlerin tümüne ulaşmak zaman ve maliyet bakımından ulaşmak zor olacağından örneklem yoluyla araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Esenler ilçesinde yer alan okullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Ayrıca ölçüt örnekleme esas alınmıştır. Çünkü çalışma grubunda yer alacak öğretmenler hali hazırda veya daha önceki eğitim öğretim dönemlerinde sınıflarında okuma yazma bilerek gelen öğrencilerin olduğu kişilerden tercih edilmiştir. Bu durumda ölçütümüz sınıfta okuma yazma bilerek okula başlamış olan öğrencilerin olmasıdır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Yapılan araştırma da nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Durum çalışması araştırılması planlanan konu ile ilgili araştırmacılara “Nasıl?”, “Neden?” gibi sorular çerçevesinde amaçlanan durumu ayrıntılı şekilde inceleme imkanı verir. Araştırmanın amacına uygun olduğu düşünüldüğünden iç içe geçmiş tek durum” deseni tercih edilmiştir. Bu desende çoğu zaman tek durum birden çok alt boyut veya durum içerebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırma kapsamında da tek durum olarak ilk okuma yazma belirlenmiş ve alt birimler olarak da yazma becerileri, okuma becerileri, öğrenme ve öğretme gibi temalar belirlenmiştir. Tüm bu alt birimler için elde edilen verilerden faydalanılarak erken okuryazarlığa ilişkin bütüncül sonuçlar üretilmeye çalışılmıştır.

Araştırma ile ilgili temel konuların ve kavramların hazırlanması aşamasında; kaynak taramasından ve ilgili kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır.

Görüşmelerin yapıldığı aşama da ise; araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formu aracılığı ile öğretmenlere sorular yöneltilmiştir. Analiz aşamasında ise görüşmeler nihayetinde toplanan veriler kullanılmıştır.

3.6. Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden en yaygın olarak kullanılan görüşme tekniği benimsenmiştir. Görüşme tekniği yardımıyla katılımcıların görüşlerine ilişkin derinlemesine araştırma yapılabilen ve konuya ilişkin görüşler net olarak elde edilmektedir. Ayrıca bireylerin şikâyetleri, inançları, tecrübeleri, fikirleri ve duygularına yönelik verilerin elde edilmesine yarayan temel tekniklerden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veri toplama sırasında kullanılacak görüşme formunun hazırlanması için literatür taraması yapılmış ve soruların hazırlanması aşamasında çeşitli kişilerden görüşlerde alınmıştır. Görüşme formu genel taslak olarak görüşler ve demografik sorular olmak üzere iki ana kısımdan oluşmaktadır. Görüşmelere katılımda gönüllük esastır.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada nitel veri toplama tekniği kullanıldığı için analiz tekniği olarak da verilere içerik analizi yapılmıştır. Bu teknikte esas olan birbirine benzerlik gösteren verileri belirli temalar ve kavramlar üzerinde gruplamaktır. Bu sayede elde edilen veriler okuyucuların rahatlıkla anlayabileceği şekilde düzenlenmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

4. ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında ilk olarak araştırmaya katılan öğretmen grubunun demografik değişkenlerine ilişkin bilgi verilmiş ardından konuya ilişkin görüşme formunda sorulan sorular ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Demografik Değişkenler

		N	%
Yaş	25 – 30	6	21,4
	31 – 35	6	21,4
	36 – 40	7	25
	41 – 45	3	10,7
	46 – 50	6	21,4
Cinsiyet	Erkek	11	39,3
	Kadın	17	60,7
Meslek Yılı	0 – 5 yıl	5	17,8
	6 – 10 yıl	2	7,1
	11 – 15 yıl	8	28,5
	16 – 20 yıl	5	17,8
	21 + yıl	8	28,5
Medeni Durum	Evli	20	71,4
	Bekar	8	28,5
Eğitim Durumu	Lisans Mezunu	28	100

Tablo 1'e göre, katılımcıların yaş grupları incelendiğinde 25-30 yaş grubunda 6 (21,4%) kişi, 31-35 yaş grubunda 6 (21,4%) kişi, 36-40 yaş grubunda 7 (25%) kişi, 41-45 yaş grubunda 3 (10,7%) kişi, 46-50 yaş grubunda 6 (21,4%) kişi olmak üzere 28 kişi araştırmaya katılmıştır. Araştırma katılımcılarının 11 (39,28%) tanesi erkek, 17 (60,71%) tanesi kadındır. Katılımcıların meslek yılları incelendiğinde; 0-5 yıl aralığında çalışmış öğretmen sayısı 5 (17,8%) kişi, 6-10 yıl arası 2 (7,1%) kişi, 11-15 yıl arası 8 (28,5%) kişi, 16-20 yıl arası 5 (17,8%) kişi, 21 yıl ve üstü çalışmış öğretmen sayısı 8 (28,5%) kişi olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde 20 (71,4%) kişi evli, 8 (28,6) kişi bekadır. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı lisans mezunudur.

Araştırmanın ön şartı olarak katılımcılara okuma yazma bilerek okula başlayan öğrencileri olup olmadığı ve kaç kez bu şartı sağlayan öğrenci okuttukları sorulmuş ve verilen bilgiler Tablo 2 ve Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 2: Okutulan 1. Sınıf Sayısına göre Öğretmen Dağılımı

Kaç kez 1.sınıf okuttunuz?	2 kez	3 kez	4 kez	5 kez	6 kez	8 kez
Öğretmen Sayısı	4	6	8	4	4	3

Tablo 2'ye göre, katılımcıların kaç kez 1.sınıf okuttuğu incelendiğinde; 2 kez 1.sınıf okutan öğretmen sayısı 4 kişi, 3 kez okutan 6 kişi, 4 kez okutan 8 kişi, 5 kez ve 6 kez okutan 4'er kişi ve 8 kez okutan 3 kişidir.

Tablo 3: Okuma Bilerek Gelen Öğrenci Sayısına göre Öğretmen Dağılımı

Kaç tane okuma bilerek gelen öğrenciniz oldu?	1 Öğrenci	2 Öğrenci	3 Öğrenci	4 Öğrenci	5 Öğrenci	6+ Öğrenci
Öğretmen Sayısı	2	1	6	6	4	9

Tablo 3'e göre, katılımcıların meslek hayatı boyunca kaç tane okuma bilerek gelen öğrenci sayıları incelendiğinde; 1 öğrencisi olmuş 2 kişi, 2 öğrencisi olmuş 1 kişi, 3 ve 4 öğrencisi olmuş 6'şar kişi, 5 öğrencisi olmuş 4 kişi ve 6 ve üstü sayıda öğrencisi olmuş kişi sayısı 9 kişidir.

Katılımcılara ilişkin verilen bilgilerin ardından araştırma konusuna ilişkin görüşme formunda sorulan her bir soru ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sırasında katılımcıların isim soyisim bilgileri verilmemiş her bir katılımcıya kod verilmiştir. Buna ilişkin bilgiler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcılara İlişkin Kod Bilgisi

Katılımcılar	Kod	Katılımcılar	Kod	Katılımcılar	Kod
1.Öğretmen	Ö1	11.Öğretmen	Ö11	20.Öğretmen	Ö20
2.Öğretmen	Ö2	12.Öğretmen	Ö12	21.Öğretmen	Ö21
3.Öğretmen	Ö3	13.Öğretmen	Ö13	22.Öğretmen	Ö22
4.Öğretmen	Ö4	14.Öğretmen	Ö14	23.Öğretmen	Ö23
5.Öğretmen	Ö5	15.Öğretmen	Ö15	24.Öğretmen	Ö24
6.Öğretmen	Ö6	16.Öğretmen	Ö16	25.Öğretmen	Ö25
7.Öğretmen	Ö7	17.Öğretmen	Ö17	26.Öğretmen	Ö26
8.Öğretmen	Ö8	18.Öğretmen	Ö18	27.Öğretmen	Ö27
9.Öğretmen	Ö9	19.Öğretmen	Ö19	28.Öğretmen	Ö28
10.Öğretmen	Ö10				

Çalışma kapsamında genel temalar oluşturulmak yerine her bir soru kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmiş ve genel eğilimler belirlenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara ilk olarak belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin sınıf içerisinde tavır ve tutumlarını belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ders içerisindeki tavırları veya tutumları nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde bu çocukların kendinden emin ve özgüvenli oldukları katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından belirtilmiştir (Ö3, Ö9, Ö10, Ö14, Ö16, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22 ve Ö27). Buna paralel olarak bilinç düzeylerinin yüksek olduğu (Ö1), ön planda olma çabalarının yüksek olduğu (Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11 ve Ö17) ve sınıf içerisinde uyumlu oldukları (Ö15) da belirtilmiştir. Bunların aksine bazı öğretmenler bu çocukların derse karşı ilgisiz ve isteksiz olduklarını (Ö2 ve Ö18), okulun özellikle ilk döneminde derste çoğu zaman sıkıldıklarını (Ö4, Ö9, Ö12, Ö13, Ö16, Ö23, Ö24 ve Ö27) ve dikkat dağınıklığı da (Ö4) yaşayabildikleri belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Kendinden emin, özgüveni yüksek, görev almaya istekli, lider, kendini ifade edebilen, akran öğrenmesinde öğretici tarafta etkinliklere katılabilen, kendini göstermeyi seven, bazen ukala (Ö10).”

“Bildikleri için daha ilgisiz ve isteksiz oluyorlar(Ö2).”

“Okuma yazma sürecinin başlarında istekli heyecanlı fakat zamanla sıkılmaya başlıyorlar. Dikkatini zamanla ders dışı şeylere veriyorlar(Ö4).”

İlk soruya ilişkin bilgiler Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 5: 1.Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 1: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ders içerisindeki tavırları veya tutumları nasıldır?						
Bilinçli	İlgisiz-isteksiz	Özgüvenli-Kendinden emin	Sıkılma	Dikkat dağınık	Ön planda olma çabası	Uyumlu
1	4	11	6	1	5	1
Not: Bazı katılımcılar öğrencileri tanımlarken gelişim süreçlerini göz önünde bulundurarak birden fazla özelliğe değinmişlerdir. Bu sebeple toplam sayı farklılık göstermektedir.						

İkinci soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin ilerleyen zamanlarda okula gelme isteklerini belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklar okula başladıktan bir süre sonra okula aynı istekle devam ediyorlar mı?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde okula devam etme isteğinin devam etmediği veya düştüğü yönünde görüş belirtilmiştir (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö16, Ö18, Ö26 ve Ö27). Bu çocuklarda okula gelme isteğinin ilerleyen zamanlarda da devam ettiğini belirten öğretmenler(Ö3, Ö13, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22 ve Ö14) ile öğretmen-veli-çocuk işbirliği ile isteğin diri tutulduğunu belirten öğretmenler de (Ö5, Ö10, Ö14, Ö23 ve Ö25) vardır. Ayrıca

istekliliğin çocuktan çocuğa değiştiğini de öğretmen (Ö28) belirtmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Bazılarında evet. Aile tutumları ve öğretmenin bu çocukları farklı etkinliklere, çalışmalara yönlendirmesiyle istek ve heves devam ediyor (Ö23).”

“Farklı durumlar gözlense de genellikle istek ve motivasyonda düşüş oluyor (Ö12).”

“O öğrenciler tabi ki daha istekli oluyorlardı. Kendilerinde özgüven oluyordu. Bazıları da ben zaten biliyorum diye sıkılmalar oluyordu (Ö28).”

İkinci soruya ilişkin bilgiler Tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 6: 2. Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 2: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklar okula başladıktan bir süre sonra okula aynı istekle devam ediyorlar mı?			
Evet	Hayır	Öğretmen-veli-öğrenci işbirliği ile isteğin diri tutulması	Kişiden kişiye değişir.
9	13	5	1

Üçüncü soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin okumayı okuldaki yöntem ile mi öğrendiklerini ve farklı yöntem ile öğrendilerse bunun öğretmen için sorun oluşturup oluşturmadığını belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların evde öğrendikleri okuma yöntemi ile okulda kullanılan öğrenme yöntemleri aynı mı? Farklı ise ne gibi bir yöntemle öğrendi? Bu konuda bir sorun yaşadınız mı?”* sorusu sorulmuştur. Cevaplar aynı ve farklı yöntemler ile öğrenilip sorun yaşanmadığı ile aynı ve farklı yöntemler ile öğrenilip sorun yaşandığı şeklinde gruplandırılmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde bazı öğretmenler (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö9, Ö13, Ö15, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25 ve Ö27) öğrencilerin okulda öğretilenden farklı yöntem ile öğrenip geldiklerini ancak bunun bir sorun teşkil etmediğini belirtmişlerdir. Buna karşın okuldakinden farklı yöntemle öğrenip gelen öğrenciler ile sorun yaşayan öğretmenlerde (Ö6,Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö17, Ö19, Ö20 ve Ö21) yer almıştır. Bazı öğretmenler (Ö1,Ö10, Ö14, Ö16, Ö18 ve Ö28) aynı yöntem ile öğrenen öğrencilerle sorunsuz bir şekilde ilerlediklerini belirtmiş, aynı yöntem ile öğrenen ve sorun yaşanan öğrenci olmadığı belirtilmiştir. Bir öğretmen (Ö26) ise yöntemi bilmediğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Yöntem farklı fakat sorun yaşamadım. Birisi anasınıfında birisi de sıbyan kursunda kendiliğinden öğrendi (Ö3).”

“Çocuklar genelde anneleri tarafından okulda kullanılan yöntem aynı oluyor. Bu velileri okulu takip ediyor ya da diğer çocuklardan dolayı bilinçli oluyorlar (Ö16).”

“Farklı. Çünkü evdeki öğrenme sürecinde öğrenilen yöntemler daha soyut oluyor. Okuldaki öğrenme düzeyi somut işlem becerisine yönelik olduğu için alışkanlıkları değiştirmek açısından problem yaşandı (Ö17).”

Üçüncü soruya ilişkin bilgiler Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7: 3. Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 3: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların evde öğrendikleri okuma yöntemi ile okulda kullanılan öğrenme yöntemleri aynı mı? Farklı ise ne gibi bir yöntemle öğrendi? Bu konuda bir sorun yaşadınız mı?				
Sorun yaşamadım		Sorun yaşadım		Bilmiyorum
Aynı	Farklı	Aynı	Farklı	
6	12	0	9	1

Dördüncü soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin ödev sorumlulukları ve sınıfta görev alma isteklerini belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ödev yapma ve sınıfta görev almaları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde bu çocukların sınıfta görev alma konusunda çok yüksek oranda öğretmenler (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö25, Ö26 ve Ö28) istekli olduklarını belirtmişlerdir. Ödev yapma konusunda ise öğretmenlerin büyük bir bölümü (Ö3, Ö4, Ö5, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö25, Ö26 ve Ö28) bu çocukların ödevlerini istekli şekilde yaptıklarını belirtirken bunun aksine bazı öğretmenlerden (Ö1, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö18 ve Ö22) bu çocukların ödev yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan Ö16, Ö24 ve Ö27 ödev yapma ve sınıfta görev alma durumlarının öğrenciden öğrenciye değiştiğini belirtmiş, Ö2 ise kız öğrencilerin ödev ve görevlerde daha istekli ve sorumluluk sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Görev almakta istekli ama ödev yapmada isteksizdiler (Ö9).”

“Ödev yapmaları ile ilgili bir problem yaşamadım. Kendine olan özgüvenleri sayesinde görev almaları üst seviyede oluyor (Ö26).”

“Erkekler bildikleri için daha sorumsuz olurken kızlar daha istekli ve çalışkan oluyor (Ö2).”

“Her çocuğun yapısı farklı. Kimi aynı istekle devam eder kimi sıkılır (Ö24).”

Dördüncü soruya ilişkin bilgiler Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8: 4.Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 4: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ödev yapma ve sınıfta görev almaları hakkında ne düşünüyorsunuz?			
Görev Almada		Ödev Yapmada	
İstekli	İsteksiz	İstekli	İsteksiz
24	0	16	8

Beşinci soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin sınıf içi sorumluluk alma isteği ve bu durumun öğretmen yararına olup olmadığını belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların sınıfta sorumluluk alması hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorumluluk alıyorsa bu durum işlerinizi kolaylaştırıyor mu? (Akran rehberliği vb.)” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm öğretmenler çocukların sınıf içi sorumluluk konusunda istekli belirtmişlerdir. Ö6, Ö7, Ö8 ve Ö11 bu çocuklara ek sorumluluklar verilmediği takdirde dersi sabote edebildiklerini belirtirken; Ö3, Ö10, Ö11, Ö13 ve Ö23 bu çocukların sınıfta diğer çocukların motivasyonlarını artırdığını ve olumlu örnekler olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Sorumluluk almaları daha faydalı oluyor. Diğer türlü okuma öğrenmeye çalışan çocukları sabote ediyor (Ö11).”

“Sorumluluk alıyorlar bu durumu akran öğrenmesi olarak değerlendiriyorum benim ulaşamadığım çocuklara arkadaşları ulaşabiliyor (Ö2).”

“Sorumluluk alıyorlar hatta bu durum diğer çocukları da motive ediyor. Diğerleri de biran önce öğrenip arkadaşlarına öğretmek istiyor. Bu da sınıf atmosferine olumlu katkı sağlıyor (Ö12).”

Altıncı soruda öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin eğitim ve öğretimine ilişkin eğitim alıp almadıklarını belirlemek için “Bakanlıktan veya herhangi bir kurumdan bu çocukların eğitimi hakkında eğitim/seminer/kurs aldınız mı?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan hiçbir öğretmen bu konuda kurs, seminer, hizmetiçi eğitim veya ders almadıklarını belirtmişlerdir.

Yedinci soruda öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilere sınıf içinde diğer öğrencilerden ayrı olarak farklı çalışma yapıp yapmadıklarını belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklara sınıf içerisinde ayrı bir eğitim veya ayrı çalışmalar yaptınız mı? Yaptıysanız ne

gibi çalışmalar yaptınız?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin çoğu (Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö22, Ö23 ve Ö25) bu çocuklara ayrı çalışmalar verdiklerini belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö15, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö24, Ö26, Ö27 ve Ö27) bu çocuklara ayrı ödevler vermeyip sınıf ile beraber gitmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Ayrıca Ö3 ve Ö24 ders içi ayrı ödev vermeyip ders dışında aile ve çocuklara rehberlik ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Sınıfta yapmadım fakat sınıf dışında yönlendirme yaptım (Ö3).”

“Evet yaptım. Bireysel öğrenmelerini destekleyici, merak etme güdülerini güçlü tutan düzeylerine uygun kitap okumalarını, öğrendiklerini dersin içinde ilişkilendirerek çeşitli yollarla sunum yapmalarına yönelik çalışmalar uyguladım (Ö17).”

“Genel olarak yazma bilmeden geldikleri ve de çok akıcı okumadıkları için sınıf ile birlikte çalışmalara devam ederler (Ö27).”

Tablo 9: 7.Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 7: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklara sınıf içerisinde ayrı bir eğitim veya ayrı çalışmalar yaptınız mı? Yaptıysanız ne gibi çalışmalar yaptınız?	
Ayrı çalışmalar yaptım	Ayrı çalışmalar yapmadım.
15	13

Sekizinci soruda öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin gelecek yıllardaki başarı değişimleri ile ilgili gözlemlerini belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ilerleyen dönemlerde akademik başarıları ne yönde değişiyor?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların yarısı başarının ilerleyen zamanlarda da devam ettiğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö16, Ö18 ve Ö28) başarı durumunun kişiden kişiye değiştiğini belirtirken çalışmaya devam etmelerine veya öğretmenin süreci iyi yönetmesine bağlı olduğunu belirten katılımcılar da vardır. Ayrıca Ö2, Ö13, Ö22, Ö24 ve Ö26 ise bu öğrencilerin başarılarının ilerleyen zamanlarda düştüğünü belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Diğer çocuklar okuma yazma öğrenene kadar kendilerini en başarılı görüyorlar ama tüm sınıf kendileriyle eşit seviyeye gelince bir düşüş yaşıyor ama burada öğretmenin süreci yönetmesi de çok önemli. Bu öğrenciler asla görmezden gelinmemeli başarı duygusu güdülenmeli. Yoksa öğrenci kaybedilebilir. (Ö12)”

“Herhangi bir sorun yaşadıklarını düşünmüyorum. Genel anlamda benim karşılaştığım öğrenciler daha çok kendine güvendikleri için ön bilgilerinden kaynaklı daha başarılı oluyorlar (Ö15)”

Tablo 10: 8.Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 8: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ilerleyen dönemlerde akademik başarıları ne yönde değişiyor?		
Başarı aynı seviyede veya artıyor	Başarı düşüyor	Kişiden kişiye değişir.
14	5	7

Dokuzuncu soruda öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin ilerleyen yıllardaki kişisel özellikleri değişimini belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların okulun başlangıcındaki bireysel özellikleri (özgüven, merak, keşif, sorumluluk, ödev yapma vb.) ile ilerleyen yıllardaki bireysel özellikleri arasında farklar var mı? Var ise ne gibi farklar var?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu ilerleyen yıllarda bu çocukların kişisel özelliklerinde değişim olmadığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar farkların olduğunu ve bunun olumsuz yönde olduğunu belirtirken (Ö1, Ö2, Ö26) diğer katılımcılar olumlu farkların olduğunu (Ö15, Ö18, Ö25) belirtmişlerdir. Hatta farklar olduğunu belirten iki katılımcı (Ö16, Ö28) bu farklılıkların kişiden kişiye değişebildiğini yani bazı öğrencilerin olumlu bazılarının ise olumsuz geliştiğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Var. Aile tarafından her şeyi yapabileceğine o kadar inandırılmış ki herhangi bir başarısızlıkta kendini kötü hissediyor. Zamanla bazı özelliklerinde azalma oluyor (Ö1).”

“Genel anlamda özgüvenli başlıyorlar buda daha sonraki hayatında sorunlar karşısında daha çabuk üstesinden gelmelerini sağlıyor. Durumları daha çabuk keşfediyorlar ve bence sorumluluk duygusu daha çok gelişiyor (Ö15).”

Onuncu soruda öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin velilerinin öğretmenlerden beklentilerini belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ebeveynlerinin sınıf öğretmeninden beklentileri nelerdir?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu öğretmenlerden çocuğa ayrı ilgi ve ayrıcalık beklemektedir. Katılımcılardan bazıları (Ö10, Ö14, Ö15, Ö18, Ö24, Ö25 ve Ö26) velilerin çocuklara fazladan bir beklenti içinde girmediklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı ise (Ö3) velisinin kendisinden rehberlik istediğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Çocuğuna nasıl destek olabilecekleri konusunda rehberlik istiyorlar (Ö3).”

“Çocuklarının zeki olduğunu hep ön planda olmaları gerektiğini düşünüyorlar. Ekstra ayrıcalık bekliyorlar maalesef... (Ö5)”

“Genelde ilgili aileler oluyorlar. Çocuklarında farkındalık hissediyorlar. Buna göre çok özel beklenti görmedim (Ö26).”

On birinci soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerden velilerin beklentisini belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocukların ebeveynlerinin çocuklarından beklentileri nelerdir?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplara bakacak olursak katılımcıların neredeyse tamamı velilerin çocuklarından yüksek başarı beklediklerini hatta her anlamda mükemmel olmalarını beklediklerini (Ö5, Ö9 ve Ö28) dile getirmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Akademik olarak çocuklarının sınıfın en iyisi olmasını istiyorlar (Ö23).”

“Başarılı bir eğitim hayatı. Gurur duyabileceği bir öğrenci olmasını bekliyorlar (Ö16).”

“Çok başarılı olmalarını bekliyorlardı. Bazıları çocuklarının hiç hata ve yanlış yapmamaları gerektiğini düşünüyorlardı. Tabi ki bu doğru bir düşünce değil (Ö28).”

On ikinci soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrenciler arasında belirli bir cinsiyetin diğerine üstünlüğünün olup olmadığı belirlemek için *“Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklarda belli bir cinsiyetin diğer cinsiyete sayı olarak üstünlüğü var mıdır?”* sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplara bakacak olursak katılımcıların çok büyük çoğunluğu cinsiyetlerin arasında sayı olarak bir fark olmadığını neredeyse eşit sayıda olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları kızların daha fazla olduğunu (Ö19, Ö20 ve Ö21), bazıları ise erkeklerin fazla olduğunu (Ö10, Ö13 ve Ö14) belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Erkek öğrencilerde daha çok olduğunu gözlemlenmiştir (Ö13).”

“Bende hep kızlar oldu (Ö21).”

“Sanmıyorum. Şu an ki sınıfımda 2 erkek, 2 kız öğrencim okuma bilerek geldiler (Ö23).”

Tablo 11: 12.Soruya Ait Temalar ve Sıklıkları

Soru 12: Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklarda belli bir cinsiyetin diğer cinsiyete sayı olarak üstünlüğü var mıdır?		
Fark Yok	Kızlar Daha Fazla	Erkekler Daha Fazla
21	3	3

On üçüncü soruda belirtilen özelliklere sahip olarak 1.sınıfa başlayan öğrencilerin Bilsem sınavı gibi ulusal çapta kabulü olan sınavlardaki katılımları ve başarılarını belirlemek için “Okuma becerisi ile 1. sınıfa başlayan çocuklar arasında Bilsem vb. kurumların sınavlarına (üstün zekâlılar için olan sınavlar) girip başarı elde eden öğrenciniz oldu mu?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu sınava katıldıklarını ve başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan Ö3, Ö10 ve Ö14 çocukların birinci aşama olan sınav aşamasını geçip 2. aşama olan mülakatta elendiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan Ö9, Ö15, Ö16, Ö17, Ö23 ve Ö25 ise öğrencilerinin bu sınava katılıp başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler şu şekilde olmuştur:

“Okuma yazmayı önceden öğrenip gelme ile üstün zekâlı olma konusunda bağ olmuyor. Ancak Bilsem türü sınavlarda genelde başarı elde ediyorlar. Oldu. (Ö25)”

“Evet, ikisi de birinci aşamayı geçtiler, ikinci aşamada takıldılar (Ö3).”

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada okuma bilerek 1.sınıfa başlayan öğrencilere yönelik öğretmen görüşleri toplanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 28 öğretmen ile görüşme yapılmış ve elde edilen bilgiler tek tek değerlendirilmiştir. Çalışmanın katılımcı grubun demografik özellikleri incelendiğinde yaş grupları arası orantılı bir dağılım olduğu, çoğunluğun evli olduğu, tüm öğretmenlerin lisans mezunu oldukları tespit edilmiştir. Katılımcı grubun en az 2 kez 1.sınıf okuttuğu, çoğunluğun meslek hayatında 3 ve üstü okuma bilerek gelen öğrencisi olduğu tespit edilmiştir.

Analiz bulguları incelendiğinde okuma bilerek okula başlayan çocukların çoğunlukla yüksek özgüvenli oldukları ve derste sıkıldıkları yönünde öğretmenler görüş bildirmişlerdir. Ayrıca okula bir süre devam ettikten sonra bu çocuklarda okula gitme isteğinin genel olarak düştüğü belirtilmiştir. Bu çocukların büyük bir bölümünün okumayı okulda kullanılan yöntemden farklı olarak öğrenmekte oldukları ifade edilmiştir. Buna karşılık aynı yöntemle öğrenen çocuklarında genel olarak ailede okula devam eden diğer kardeşlerinden görerek öğrendikleri tespit edilmiştir. Bu konuda sorun yaşayan veya yaşamayan öğretmenlerin sayısının hemen hemen yakın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu çocukların tamamının okul ve sınıf içi sorumluluk ve görev almaya çok istekli oldukları belirtilmiş, çok yüksek oranda olmasada ödev yapmada da istekli oldukları öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılardan hiç biri bu çocukların eğitimine yönelik kurs, seminer veya hizmetiçi eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Bu özellikte olan çocuklara ayrı çalışmalar yapma konusunda katılımcı öğretmenlerin neredeyse ikiye bölündüğü görülmüş ve çalışma yapanların çocuklara farklı ödev, hikâye okuma, zekâ oyunları gibi etkinlikler yaptırdığı; çalışma yapmayanların öğretmenlerin bu durumu sorumluluk ve görev vererek değerlendirdiği tespit edilmiştir. Bu çocukların gelecek yıllardaki akademik başarıları değişimine bakıldığında katılımcıların büyük bölümü başarı seviyesinin değişmediğini sadece bazılarında artış olduğunu belirtmişlerdir. Yine aynı şekilde katılımcılar bu çocukların bireysel özelliklerinin (merak, keşif, sorumluluk vb.) zaman içerisinde pek de değişmediğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, velilerin sınıf içinde kendi çocukları için ayrı ilgi ve ayrıcalık beklediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre, ebeveynler çocuklarından yüksek akademik başarı hatta bazı veliler her anlamda (insanlık, yardımlaşma, liderlik vb.) muhteşem bir insan olmalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar cinsiyetin erken okumada bir etkisinin olduğunu düşünmemekte aynı zamanda erken okuma ile gelen çocukların büyük çoğunluğunun Bilsem gibi özel yetenekli bireyler için olan sınavlarda başarılı olamadığını erken okumanın bir zeka göstergesi olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların okuma bilerek gelen çocuklara ilişkin belirttikleri en temel özellik yüksek özgüvenli ve kendinden emin oldukları yönündedir. Bu durum görev, sorumluluk alma, sınıftaki arkadaşlarına yardım ve liderlik olarak öğrenciyi ve çevresindeki arkadaşlarını olumlu etkilerken bir taraftan da diğer arkadaşlarını hor görme, küçük düşürme gibi durumlarda gerçekleşebilmektedir. Bu çocuklar genel olarak ailesi tarafından da üst seviyede zekaya sahip olarak düşünülmekte ve hataları konusunda fazla uyarılmamakta bu sebeple kişisel egoları yüksek olmaktadır. Bu durumlarda sınıf atmosferini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca 1.sınıfın ilk döneminde genel olarak sadece harf öğretimi ve okuma olduğu için bu çocuklar genellikle derslerde sıkılıp dersleri sabote edebilmekte, katılımcılarında belirttiği gibi kısa zaman içinde okula gelme isteği düşmektedir. Aynı şekilde bu durum sınıfın geri kalanını da olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple öğretmenin bu süreci etkin şekilde yönetmesi gereklidir. Bu doğrultuda ilgili çocukları biliyor diye ikinci plana atmak yanlış bir davranış olmakla birlikte akran rehberliği veya farklı etkinliklerle desteklemek gelişimleri için faydalı olacaktır. Bu çocuklarda yüksek özgüvenin verdiği doğal bir liderlik yeteneği olmaktadır. Hem

liderlik yeteneklerini hem hali hazırda var olan bilgilerini diğer çocuklar için kullanmasını sağlamak sınıf içi iklimi ve arkadaşlarını öğrenmeye teşvik etmesi açısından gerekli ve önemlidir.

Velilerin genel söylemi çocukların kendi başına harfleri ve okumayı öğrendikleri, kendilerinin bu duruma müdahale etmedikleri şeklindedir. Bu durum kısmen doğrudur. Günümüz dünyasında TV, internet, klavye kullanımı ve teknolojik alet kullanımları çocukları bu durumda adaptasyona sevk etme ve bazı çocuklardaki erken merak ve keşfetme arzusu ile birleşerek sembollerin anlamlarını öğrenmektedirler. Pek tabi ki bu durum yüksek zeka belirtisi olmamakla birlikte güçlü merak ve keşfetme duygusunun günlük hayata bir yansımasıdır. Çocuğun harf öğrenirken temel mantığı kavraması için o anda öğrenmeye açık olması dahi çoğu zaman yeterlidir. Birçok çocuk ilk birkaç harfi öğrendiği zaman alfabenin temel mantığı anlamakta ve geriye sadece harfin ismini bilmeleri kalmaktadır. Hatta bazı çocuklar bildiği harflerden yola çıkarak bilmediklerini de keşfedebilir. Bu da oldukça doğal bir durumdur. Farklı yöntemler ile veya kendi başına öğrenmesi öğretmenler için genel olarak büyük bir sorun olarak görülmemekte, sadece heceleme ve hızlı okuma konusunda üstlerine düşmeyi yeterli olarak görmektedirler. Buradaki asıl sorun bu çocuklarda yazım alışkanlığının çok düşük olmasıdır. Çünkü veliler tarafından okula başlayana kadar sadece okuma üzerinden değerlendirilme yapılması, yazma konusunda okulda büyük sorunlar oluşturacaktır. Çocuk bildiği, okuyabildiği yazıları yazmayı gereksiz görmekte ve önemsememek de bu da bilek ve parmak kaslarının gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yeterli gelişim olmadığı zaman yazı düzeni ve harfler doğru yazılmamak da, yazılarda bir düzen sağlanamamaktadır. Harf konusunda bir diğer sorun çocuğun harfleri sadece klavyeden öğrenmesidir. Bu durumda küçük harflerin yazımı konusunda tamamen bilgisiz bir şekilde okula gelmekte, bu durum öğretmen tarafından fark edilip öğrenmeye ve yazmaya teşvik etmesi de okula karşı isteksizliği artırmaktadır.

Bu çocukların eğitimindeki en büyük eksiklik bu konu hakkında MEB veya MEM'ler tarafından kurs, seminer veya hizmetiçi eğitimin olmamasıdır ki bu durum katılımcıların beyanlarında da açıkça görülmektedir. Deneyim yılları yüksek olan öğretmenler bu durumu kendi lehlerine çevirmekte zorlanmamak da ancak meslek hayatının henüz başlarında olan öğretmenler bu çocuklara yeterli ve gerekli şekilde yardım ve rehberlik etmede zorlanmak da olup bu eksiklikte bu çocukların akademik başarılarını düşürmekte ve okuldan soğutmaktadır. Yani bu konuda eğitim almamış öğretmenler çocukların eğitimini olumlu şekilde etkileyebilecek çalışmalar yapma konusunda eksik kalmakta yeteri kadar yardımcı olamamaktadır. Günümüz dünyasında teknolojiye ulaşma yaşı oldukça düşük olduğu için erken okuma öğrenen sayısı ilerleyen yıllarda daha da fazla artacağı da bir gerçektir. Bu sebeple bu konu hakkında bir kurs veya hizmet içi eğitim yapılması zaruridir.

KAYNAKÇA

1. Başar, M. (2013). Okuma Yazma Öğrenerek İlkokula Başlayan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların Değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 1(1): 275-294.
2. Burnett, C. (2010). Technology and literacy in early childhood educational settings: a review of research. *Journal of early childhood literacy*, 10 (3), 247-270.
3. Clay, M.M. (1975). What did I write? Beginning writing behaviour. USA: Heinemann Educational Books.
4. Eminoğlu, N , Tanrikulu, H . (2018). Okuma yazma öğrenerek ilkökula başlamış öğrencilerin karşılaştıkları sorunların öğretmen ve veli gözüyle değerlendirilmesi . *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları* , 6 (2) , 56-69.
5. Enerem, Diğdem (2018). 60-72 ay arası çocuklarda erken okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
6. Erdoğan, T., Altınkaynak, Ş. Ö., & Erdoğan, Ö. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazmaya hazırlığa yönelik yaptıkları çalışmaların incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(4), 1188–1199.
7. Erkan, S. ve Kırca, A. (2010). Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazır Bulunuşluklarına Etkisinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38): 94-106.

8. Ergül, C., Sarıca, A.D.,Akoğlu,G. ve Karaman, G. (2017). The Home Literacy Environment of Turkish Kindergarteners: Does Ses Make A Difference?. *International Journal of Instruction*, 10(1) :187-202.
9. Esen Aygün, H. (2019). Okuma-Yazma bilerek ilkokula başlayan öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 663-687.
10. Genç-Ersoy, B. (2021). Erken okuryazarlığın ve okuma yazmanın okul öncesi dönemde kazandırılmasına ilişkin paydaş görüşleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 25, 263- 294.
11. Goodman, Y. M. (1992). Children Coming to Know Literacy. In William H. Teale and Elizabeth Sulzby (Ed.), *Emergent Literacy Writing and Reading*, (pp.1-15). 5.th.print, Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
12. Gök, N.F. (2013) Anaokullarında erken okuryazarlık çevresinin değerlendirilmesi ve sınıf ortamının çocukların erken okuryazarlık davranışlarına etkisi.(yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara
13. Gupta, M. S. (2009). *Early Childhood Care and Education*. New Delhi: Eastern Economy Edition.
14. Karaman, G. (2015). Erken Okuryazarlık Becerilerinin Tarihsel Gelişimi, Kuramsal Temelleri ve Kapsamı. F.Temel (Ed.), *Dil ve Erken Okuryazarlık*, Ankara; Hedef CS, ss.10-32.
15. Karaman. G. ve Güngör-Aytar, A.(2016). Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracının (EOBDA) Geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2): 516-541.
16. Kök, M., Fırat, Z. S. ve Balcı, A. (2019). Okuma Yazma Bilerek İlkokula Başlayan Çocuklar Hakkında İlkokul Öğretmenlerinin Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Fakültesi Dergisi*, 39: 48-60.
17. MEB (2013). Anasınıfı öğretim programı, www.temelegitim.gov.tr [20.03.2021].
18. Morrow, M.L. (2009). *Literacy development in the early years*. (6.Baskı). U.S.A: Pearson.
19. Spira, E. G., Bracken, S. S., & Fischel, E. J. (2005). Predicting improvement after first-grade reading difficulties: The effects of oral language, emergent literacy, and behavior skills. *Developmental Psychology*, 41, 225– 234.
20. Taşkın, N., Sak, R. ve Şahin Sak, İ.T. (2015). Okul Öncesi Dönemde Okuma Yazma Öğretimi: Öğretmen Görüşleri. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, Vol 1 No Suppl2, ss.329-338.
21. Vygotsky,S.L (1998) *Düşünce ve dil* (Koray,S. çev.)1998 Ankara: Kuram (orijinal çalışma basım tarihi 1965).
22. Whitehurst, G. J. (2001). Young Einsteins: Much too late. *Education Matters*, 1(2), 16–19.
23. Yazıcı, E. ve Kandır, A. (2018). Erken Okuryazarlık Becerilerinin Ev Ortamında Desteklenmesine İlişkin Çalışmaların İncelenmesi. *GEFAD/ GUJGEF*, 38(1): 101-135.
24. Yeo, L. S., OnG, W. W. Ve Ng, C. M. (2014).The Home Literacy Environment and Preschool Children’s Reading Skills and Interest. *Early Education and Development*, 25(6), 791-814.
25. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE TERS YÜZ SINIF UYGULAMASI

Hülya AKÇAY*, Mustafa YEŞİLYURT**

*Yıldız Teknik Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı,
ORCID ID: 0000-0002-3166-1739*

Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ORCID NO: 0000-0003-4108-7467

ÖZET

2019 yılının Aralık ayında Çin’de başlayan koronavirüs (covid 19) hastalığı nedeniyle küresel çapta pandemi ilan edilmiştir. Hayatın her alanını etkilemiş küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu süreç içinde pandeminin etkisini azaltmak ve yüksek bulaşıcı özelliğinden dolayı yayılımını yavaşlatmak için esnek çalışma, evden çalışma, dönüşümlü çalışma gibi uygulamalara geçilmiştir. Bu dönüşüm eğitim öğretimi de derinden etkilemiştir. Uzaktan eğitim sistemine zorunlu bir geçiş olmuştur. Üstelik uzaktan eğitim için ülkelerin önceden yapılmış alt yapı hazırlığı yeterli olmamıştır. Hızlı bir şekilde geçilen bu sistem için mevcut eğitim yöntemleri ve yeni eğitim modellerinin bir karması oluşturularak süreç yürütülmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada, pandemi döneminde ilkokul 2. sınıf hayat bilgisi dersinde Ters yüz Sınıf Modeli uygulamasının öğrenci başarısına etkisinin ortaya konulması ve modelin uygulama sürecinde velilerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlkokul, Ters Yüz Sınıf Modeli, Hayat Bilgisi öğretimi

FLIPPED CLASS MODEL IN PRIMARY SCHOOL LIFE INFORMATION TEACHING

ABSTRACT

It was first identified in December 2019 in China and because the virus having spread to other countries outside China it was declared as a Public Health Emergency of International Concern. In this process, preventive measures including, flexible working, working from home, rotating work have been introduced to reduce the impact of the pandemic and slow its spread due to its highly contagious properties. Public areas have been partially or fully closed. This transformation has also profoundly affected education. There has been a mandatory transition to the distance education system. Moreover, the pre-made infrastructure preparation of countries for distance education was not enough for this system. A mix of existing training methods and new training models have been created and the process has been tried to be carried out. In this research, it is aimed to demonstrate the effect of the Inverted Class Model on student success in the primary school 2nd grade life information course during the pandemic period and to determine the opinions of parents during the implementation process of the model.

Key words: Primary school, Flipped Class Model, life information teaching

1.GİRİŞ

Covid-19 pandemisinin eğitim üzerinde yarattığı etki oldukça yıkıcı olmuştur. Tüm dünyadaki öğretmen ve öğrenciler krizden yüksek oranda etkilenmiştir. Covid-19 salgını, 190’dan fazla ülkede ve tüm kıtalarda yaklaşık 1,6 milyar öğrenciyi etkilemiş, eğitim kesintiye uğramıştır. Tüm dünyada uzaktan eğitime hızlı bir geçiş zorunlu olmuştur. Salgının hızını azalttığı dönemlerde okulların açılması gündeme gelmiş ancak tam olarak yüz yüze eğitime geçilememiştir. Bununla birlikte Türkiye’de "seyreltilmiş" yüz yüze eğitim uygulamaları başlamıştır. Bu uygulama salgının seyrine göre planmış, gerektiğinde uzaktan eğitime geri dönüş yapılmıştır.

Pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçişle birlikte öğreten ve öğrenenlerin teknolojiyi araç olarak kullanmaları ihtiyaç haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar uzaktan eğitimin teknoloji ile yön bulduğunu, kullanılan teknolojilerin niteliği arttıkça ders materyallerinin daha kaliteli ve fonksiyonel hale geldiğini ve bu ders materyallerinin daha geniş kitlelere ulaştığını göstermiştir (Gujar ve Malik, 2007; Simonson, Smaldino ve Zvacek, 2015; Şakar, 1997; Verduin ve Clark, 1994).

Değişen dünya koşulları eğitim- öğretim ortamlarında dönüşümlere yol açmaya devam ederken, 21. yüzyılda gereken temel becerileri klasik yöntemler yerine yenilikçi uygulamalarla kazandırılması önem kazanmıştır. Değişen ihtiyaçlara paralel olarak, okulların ve sınıfların tasarımları da değişmiştir. Bu kapsamda, yenilikçi, öğrenci merkezli ve dijital uygulamaların entegre edildiği yeni eğitim modellerinin uygulanması önem arz etmektedir. Harmanlanmış öğrenme bu yaklaşımlardan birini oluşturmaktadır. Yüz yüze ve uzaktan öğretimin güçlü yönlerinin harmanlanmasıyla (Garrison ve Kanuka, 2004) ortaya çıkan harmanlanmış öğrenme her iki öğrenme ortamının avantajlarını kullanan bir yaklaşımdır (Ünsal, 2007). Başka bir deyişle, öğrencinin sınıf dışında çeşitli çevrim içi araçlarla yürüttüğü, zamanını, yerini ve hızını kendi ihtiyaçlarına göre ayarlayabildiği öğrenme faaliyeti ile sınıf içindeki yüz yüze eğitimin birleştirilmesidir (Staker ve Horn 2012). Başka bir deyişle öğrenen hem teknoloji destekli öğrenme ortamından faydalanırken, yüz yüze eğitimin avantajlarından yararlanmaktadır.

Bu çalışmada harmanlanmış öğrenme başlığı altında yer alan ters yüz edilmiş öğrenme modeline odaklanılmıştır. Ters yüz öğrenme modelinde öğrencinin bireysel olarak öğrenmesini sağlamak için; çevrim içi internet tabanlı ağlar, görsel işitsel materyaller, eğitimcilerin hazırladığı videolar aracılığı ile ders içeriği sınıf dışında kavratılır. Sınıf içinde ise; öğrenen eksikleri giderilerek konu pekiştirilir. Ters yüz sınıf modeli teknoloji ile yenilikçi pedagojilerin kullanıldığı bir yaklaşım olması bakımından önemlidir.

Bu araştırmada, 21. yüzyıl becerilerinin, öğrencilere kazandırılmasında temel ve önemli derslerden biri olan hayat bilgisi dersinde ters yüz sınıf modeli uygulanarak, modelin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi araştırılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemleri

Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlkokul 2. sınıf öğrencilerine, pandemi sürecinde uygulanan TYSM sonucunda deney ve kontrol gruplarında öğrenim gören öğrencilerin öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. İlkokul 2. sınıf öğrencilerine, pandemi sürecinde uygulanan TYSM sonucunda deney ve kontrol gruplarında öğrenim gören öğrencilerin sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. İlkokul 2. sınıf öğrencilerine pandemi döneminde uygulanan TYSM'ye ilişkin; Veli görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Covid-19 pandemi döneminde ilkökul 2. sınıf hayat bilgisi dersinde Ters yüz Sınıf Modeli uygulamasının öğrenci başarısına etkisinin ortaya konulması ve modelin uygulama sürecinde velilerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilkökul 2. sınıf Hayat Bilgisi dersinde TYSM uygulamasının öğrenci başarısına etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen yarı deneysel bir araştırmadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yarı deneysel desenlerden eşitlenmemiş kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmada nitel ve nicel veri toplama yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisini test etmektir. Deneysel

araştırmalarda bağımsız değişkenin araştırmacı tarafından manipüle edilmesi ve deneklerin en az iki koşulda bağımlı değişkene ait elde edilen ölçümlerin karşılaştırılması söz konusudur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2009, s.189).

Araştırmada kullanılan yarı deneysel desenlerden eşitlenmemiş kontrol gruplu desen, öntest sontest kontrol gruplu desene benzemektedir. Aralarındaki tek ve önemli fark grupların bu desende gelişigüzel oluşmasıdır. Modelde yansız atama yoluyla deney ve kontrol gruplarının eşitlenmeleri için özel bir çaba harcanmaz, ancak katılanların benzer nitelikte olmalarına olabildiğince özen gösterilir (Karasar, 2015, s.102). TYSM uygulamasının öğrenci başarısına etkisinin incelendiği araştırmada, deney grubunda yer alan öğrencilerin velileri bireysel görüşme yoluyla TYSM uygulamasına ilişkin görüşleri alınmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın deney ve kontrol grupları, 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan, Bahçelievler Yenibosna Doğu Sanayi İlkokulu'ndan seçilmiştir. MEB'e bağlı bu devlet okulunun 2. sınıflarında öğrenim gören 2E sınıfı öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmanın deney grubunda 17, kontrol grubunda 16 öğrenci yer almıştır. Çalışma grubunun velilerinin görüşleri alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması:

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi ve TYSM ilişkin veli görüşlerini belirlemek için Nayci (2017) tarafından geliştirilmiş 8 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu görüşme formu kullanılmıştır. Başarı testi çalışmanın yapıldığı ünitenin kapsamındaki kazanımlara uygun olacak şekilde çoktan seçmeli ve açık uçlu 20 sorudan oluşmuştur. 33 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi Nicel ve Nitel isimli iki başlık altında incelenmiştir.

2.4.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığı normallik testlerinin yanı sıra histogram, Q-Q grafiği ve kutu-çizgi (box-plot) grafikleri ile; çarpıklık ve basıklık; varyasyon katsayısı gibi dağılım ölçüleriyle değerlendirilebilir (Hayran ve Hayran, 2011:35-48). Normalliğin sağlanması için verilerin saçılma diyagramında değerlerin 45 derecelik doğruya yakın gözlenmesi ve kutu çizgi grafiğinde kutunun ortanca çizgisini ortalayarak konumlanması gerekir (Büyüköztürk, 2011:40). Normal dağılım uygunluk normallik testleri ve basıklık çarpıklık değerleri ile kontrol edilmiştir. Öğrencilerin ilk test ve son test skorlarının karşılaştırılması için bağımlı örneklem t testi; gruplar arasındaki farkın önemli olup olmadığı için ise bağımsız örneklem t testi ile araştırılmıştır (Toy ve Tosunoğlu: 2007:14).

2.4.2. Nitel Verilerin Analizi

Uygulama sonucunda öğrenci velilerinin TYSM'ye ilişkin görüşleri alınmış ve elde edilen nitel veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, hacimli olan nitel materyali olarak, temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimlerini ifade etmek için kullanılır (Patton, 2002/2014, s.453). İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılacak bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259).

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde İlkokul 2. sınıf Hayat Bilgisi dersinde TYSM uygulanmasının değerlendirilmesine yönelik elde edilen nicel ve nitel verilerin analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Nicel araştırma bulguları, TYSM'nin öğrenci başarısına etkisi açısından ele alınmış ve yorumlanmıştır. Araştırma bulguları ise Hayat Bilgisi dersinde TYSM uygulama sürecinin değerlendirilmesine ilişkin velilerin görüşleri analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın problemi ve alt problemlerine ait bulgulara sırasıyla yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Birinci ve İkinci Problemine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan deney grubundaki öğrencilerin TYSM'nin uygulanması sonucunda, öğrencilerin öntest ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin bulgular tablo 1'de verilmiştir

Tablo 1. İlk Test ve Son Test Puanların Grup Bazında Karşılaştırılması

	Deney Grubu		Kontrol Grubu		t testi ¹	p değeri
	Ortalama	SS	Ortalama	SS		
Öntest	66,47	16,37	72,19	15,60	-1,026	0,313
Son test	91,47	6,06	83,43	11,21	2,582	0,015*
t testi ²	-8,597		-7,268			
p değeri	0,000*		0,000*			

1: bağımsız örneklem t testi, 2: bağımlı örneklem t testi, * $p < 0,05$

Öğrencilerin ön test ve son test puanlarının gruplar arasında farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde ön test puanlarının çalışma ve kontrol gruplarına göre İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Ancak son test puanlarının çalışma ve kontrol gruplarına göre İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Deney grubuna ilişkin son test puan ortalaması $91,47 \pm 6,06$ olarak hesaplanırken; kontrol grubuna ilişkin puan ortalaması $83,43 \pm 11,21$ olarak hesaplanmıştır. Deney grubuna ilişkin puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Araştırmanın Üçüncü Problemine Ait Bulgular

Tablo 2. TYSM'nin Öğrenme Üzerindeki Etkisine İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
İyi kavramaya yardımcı olması	6
Derse hazırlıklı girebiliyor	9
Kendi kendine dersi öğrenebiliyor	4
Eğlenerek öğrenme	4
Teknoloji kaynağına daha etkili kullanmaya başladı	7
Videoları izlerken sıkılabiliyor	1
Çok tekrar yapabilme olanağı	4

Veli görüşleri incelendiğinde ters yüz modelinin öğrenmelerini nasıl etkilediği sorulmuştur. Sonuçlara göre tüm veliler olumlu etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca derse hazırlıklı girebiliyor (n:9), iyi kavramaya yardımcı olması (n:6), teknoloji kaynağını daha etkili kullanmaya başlaması (7); kendi kendine öğrenme (4); çok tekrar yapabilme olanağı sunması gibi olumlu tarafları olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3. TYSM Kapsamında Karşılaşılan Durumlara İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
Kolaylık	
Dersi istediğimiz yerde ve zaman dinleme, öğrenme (kolaylık)	8
Çok tekrara yapabilme olanağı	2
Kitap çanta taşıma zorunluluğu yok	1
Bilgisayar başında geçen zamanın derse dönüşmesi	2
Çocuğun bağımsız ders çalışması	4
Öğrendikçe çocuğun kendisine olan güveni arttı	1
Zorluk	
Türkçe dilini iyi anlayamama	1
İnternet bağlantı sınırlı olması	6
Sürekli bilgisayara bağlı kalması	5
Kitaptan değil akrandan öğrenme zorunda kalması	2

Uygulama esnasında karşılaşılan zorluklar ve kolaylıklar sorulduğunda ise veliler genellikle kolaylığının fazla olduğunu ifade etmiştir. Dersi istediği zaman istediği yerde dinleme ve öğrenme gibi bir esnekliğinin olması (n:8); çocuğun sorumluluk alarak bağımsız ders çalışabilmesi (n:4); çok tekrar yapabilme fırsatı vermesi (n:2) gibi özelliklerini kolaylar olarak belirtmiştir. İnternet sorunu olması (n:6), sürekli bilgisayara bağlı kalması (n:5) gibi özellikleri de zorluk olarak ifade etmiştir.

Tablo 4. Ders İşleme Yöntemlerinin Benzerlik ve Farklılıklarına İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
Benzerlik	
Derse hazır olmak	1
Öğrenciye sorumluluk vermesi	3
Öğrenme kavramı (öğrenilen konuların aynı olması)	4
Farklılık	
Evde videolarda öğrenme	7
Çok öğrenme imkanı sunması	3
Hazırlı olmak, derse daha çok ilgi göstermesi	3
Öğrenme mekanı farklı	3

Klasik yöntem ile ters yüz modelinin benzerlikleri ve farklılıkları sorulduğunda ise, öğrenme ortamlarının evde videolarla olması en büyük farklılık iken (n:7); derslerdeki öğrenme kavramı (n:4) en büyük benzerlik olarak ifade edilmiştir.

Tablo 5. Tüm Derslerin TYSM ile İşlenmesi Konusunda Veli Görüşleri

	Sayı
İsterdim....	
Daha kolay/verimli oluyor	6
Öğrenme aracı sürekli el altında	4
Her ders için değil ama hayat bilgisi gibi dersler için uygun	4
Derslere zaman ayırabilme imkanı	3
İstemezdim..	
Çocuğun sağlığını olumsuz etkilemesi	1
Sürekli olmasını istemem	6

Veliler eğitim ve öğretim yönteminin bazı derslerde bu şekilde devam etmesini istediklerini (4), çünkü daha kolay ve verimli olduğunu; öğrenme aracının el altında olduğunu (n:4), ifade ederken sürekli olmasını

istemediğini ifade etmiştir (n:6). Okula git gel zaman kaybı olmadığı için öğrencinin derslere zaman ayırabildiğini ifade etmiştir (n:3).

Tablo 6. TYSM'de En Çok Sevilen ve Hiç Hoşlanılmayan Durumlara İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
Hoşlandığınız neler oldu	
Dersi istediğimiz her yerde dinleme ve tekrardan dinleme	5
Salgın döneminde bir fırsat	2
Çok kolay olması	4
Derse ilgisi arttı	4
Teknoloji ve internet bağımlılığının ders işlemeye dönüşmesi	2
Hoşlanmadığınız neler oldu	
İnternet ve bilgisayarda çok zaman geçirmek	8
Çocuğu kitaptan/ öğretmenden uzaklaştırıyor	4

Bir veli olarak ters yüz modelinde hoşlanılan özellikler dersin istenilen her yerde dinleme ve tekrardan dinleme (n:5), çok kolay olması (n:4), öğrencinin derse ilgisinin artması (n:4), teknoloji ve internet bağımlılığının ders işlemeye dönüşmesi (n:2) salgın döneminde veli için bir fırsat olması (n:2) özelliklerini belirtmiştir. Modelin hoşlanılmayan özellikleri ise öğrencinin internet ve bilgisayarda çok zaman geçirdiği (n:8), çocuğu kitaptan ve öğretmenden uzaklaştırması (n:4) olarak ifade edilmiştir.

Tablo7. TYSM'nin Çocuklara Karşı Sorumluluklar Üzerindeki Etkisine İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
Çocuğuma daha çok zaman ayırıyorum	1
Kendi kendine öğrenebilme imkanı	5
Daha bağımsız ders çalışmasını sağladı	4
Veliye düşen sorumluluk azaldı	9
Öğrencinin derse çalışma isteği arttı	1
Teknoloji bağımlılığını arttırdı	1
Veliye düşen sorumluluk arttı	4

Ters yüz sınıf modeli çocuğunuzun sorumluluğunu nasıl etkiledi sorusuna velilerin yaklaşık yarısından fazlası (n:9) veliye düşen sorumluluğun azaldığını ifade ederken, bir kısmı veliye düşen sorumluluğun arttığını (n:4) ifade etmiştir. Velilerin bir kısmı öğrencinin kendi kendine öğrenebilme imkanı olduğunu (n:5), bir kısmı öğrencinin daha bağımsız ders çalışmasını sağladığını (n:4) ifade etmiştir.

Tablo 8. Velilerin TYSM'ne İlişkin Tanımları

	Sayı
Kolaylık	5
Fırsat	4
Kendi kendine öğrenme/ öğrenci sorumluluğu artması	4
Teknolojiye bağımlı/ teknoloji odaklı öğrenme	6
Evde ders işleme isteği	2
Kendi kendine öğrenme zorunluluğunun olması	1
Eğlenerek ders çalışma	2

Veliler bu modeli bir kelime ile anlatmaları istendiğinde kolaylık (n:5), fırsat (n:4), teknoloji bağımlı teknoloji odaklı öğrenme (n:6), kendi kendine öğrenme/öğrenci sorumluluğunun artması (n:4) gibi ifadeler ile anlatmıştır. Ayrıca öğrencinin kendi kendine öğrenme zorunluluğu (n:1) eğlenerek ders çalışma (n:2) gibi

ifade ile de anlatmışlardır.

Tablo 9. TYSM'de Başka Hangi Özelliklerin Olmasının İstendiğine İlişkin Veli Görüşleri

	Sayı
Zorlanılan derslerde uygulamak daha kolay olur	2
Videolar daha çok animasyon ve simülasyon içerikli olmalı	2
İzlenilen her videolar aşamalı olmalı	1
Bölüm geçtikçe ödül olmalı	1
Görüntülü olarak öğretmene ulaşabilme imkanı sağlanmalı	1
Siteye zaman sayaçlı testler eklenebilir	1
Değişen dünyaya uyumlu ders öğrenme sistemi	1

Veliler model ile ilgili olarak öneri olarak zorlanılan derslerde uygulamanın daha kolay olduğunu (n:2), videolara daha çok içerik eklenmesini (n:2), izlenilen her videonun aşamalı olmasını (n:1), bölüm geçtikçe ödül eklenmesini (n:1), görüntülü olarak öğretmene ulaşabilmesini (n:1) gibi önerileri ifade etmiştir.

4. SONUÇ

Araştırma, covid 19 pandemisi nedeniyle başlayan seyreltilmiş sınıf uygulamaları sırasında öğrencilerin iki gün yüz yüze, üç gün evde eğitim aldıkları süreçte yapılmıştır. TYSM öğrencilerin evde kaldıkları günlerde okul ortamını eve taşımıştır. Başka bir deyişle öğrenciler okulun olmadığı günlerde eğitime ara vermemiş, derslerine devam etmişlerdir. TYSM yüz yüze eğitimin sınırlandığı günlerde öğrencilerin ders kaybının olmasını önlemiştir.

İlkokul 2. sınıf Hayat Bilgisi dersinde TYSM uygulaması sonucunda modelin uygulandığı deney grubunda öğrenim gören öğrencilerin akademik başarı açısından kontrol grubunda öğrenim gören öğrencilere göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle TYSM'nin öğrencilerin akademik başarılarını yükseltmede geleneksel sınıf modeline göre daha etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Veli görüşleri incelendiğinde ters yüz modelinin öğrenmelerini nasıl etkilediği sorulmuştur. Sonuçlara göre tüm veliler olumlu etkilediğini belirtmiştir. Özellikle covid 19 pandemisi nedeniyle öğrencilerin okul ortamında yüz yüze eğitim alma süreleri kısıtlandığından TYSM'nin öğrenmeye etkisinin daha da önemli ve yararlı etkileri olduğunu ifade etmişlerdir.

Uygulama esnasında karşılaşılan zorluklar ve kolaylıklar sorulduğunda ise veliler genellikle kolaylığının fazla olduğunu ifade etmiştir. Dersi istediği zaman istediği yerde dinleme ve öğrenme gibi bir esnekliğinin olması, çocuğun sorumluluk alarak bağımsız ders çalışabilmesi, çok tekrar yapabilme fırsatı vermesini kolaylık olarak ifade etmişlerdir. Bununla beraber internet erişim sorunun olması ve öğrencilerin sürekli bilgisayara bağlı kalmalarını zorluk olarak tanımlamışlardır.

Geleneksel yöntem ile ters yüz modelinin benzerlikleri ve farklılıkları sorulduğunda ise, öğrenme ortamlarının evde videolarla olması en büyük farklılık iken derslerdeki öğrenme kavramı en büyük benzerlik olarak ifade edilmiştir.

Velilerin bazı derslerin TYSM işlenmesi konusunda olumlu düşünce içinde oldukları tespit edilmiştir. Ancak modelin tüm derslere uygulanmasının öğrencilerde teknoloji bağımlılığı yaratabileceği konusunda görüş birliği içinde oldukları belirlenmiştir.

Velilerin TYSM'de dersi her yerde tekrar dinleme olanağını sunmasını sevdikleri ve Pandemi döneminde evde zaman geçirmek zorunda kalan öğrencilerin, bu süreci fırsata dönüştürerek ders çalışmalarını öğrenci başarılarını arttırdığını ifade etmiş oldukları tespit edilmiştir. Bununla beraber modelin çocuğu kitaptan uzaklaştıracağı endişesi taşıdıkları gözlenmiştir.

Velilerin TYSM' nin çocuklarına karşı sorumluluklarına etkisine ilişkin görüşleri incelendiğinde; velilerin büyük bir çoğunluğu veliye düşen sorumluluğun azaldığını ifade ederken bir kısmı da kendilerine düşen sorumluluğun arttığını ifade etmişlerdir.

Veliler bu modeli bir kelime ile anlatmaları istendiğinde; modeli daha çok kolaylık ve salgın nedeniyle

büyük fırsat olarak algıladıkları görülmüştür. Velilerden bazıları teknoloji odaklı öğrenme olarak ifade ederken bir kısmı da teknolojiye bağımlı öğrenme olarak ifade etmişlerdir

5. ÖNERİLER:

TYSM'nin öğrencilerin akademik başarılarını arttırmadaki etkisi saptanmış olup, özellikle salgın gibi eğitim ortamında değişikliklere neden olan olayların yaşandığı dönemlerde evde eğitim olanağı sunması bakımından kullanılabilir.

TYSM'nin uygulanmasındaki en önemli zorluklardan birinin internet erişim zorluğunun ortadan kaldırılması için internet alt yapı çalışmaları yaygınlaştırılarak öğrencilerin modelden daha fazla yararlanmaları sağlanabilir.

TYSM'nin ilkökul düzeyinde uygulanırken velilerin model hakkında detaylı bir şekilde bilgi verilerek, modelinin uygulanmasına yönelik elverişli bir ortam yaratmaları sağlanabilir.

TYSM'nin ilkökul ve küçük yaş grubu uygulamasında öğrenciler ve velilerine teknolojinin kullanımı ile ilgili eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (3. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Garrison, D. R. ve Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95-105.
- Gujjar, A. A., & Malik, M. A. (2007). Preparation of instructional material for dstance teacher education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 8(1), 55-63.
- Hayran M., Hayran M. (2011). Sağlık Araştırmaları İçin Temel İstatistik. (Birinci Basım), Ankara: Omega Araştırma.
- Karasar, N. (2015). Bilimsel araştırma yöntemi. (28. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Nayci, Ö. Bıkmaz, F. D. & Demirhan İşcan, C. E. D. (2017). *Sosyal bilgiler öğretiminde tersyüz sınıf modeli uygulamalarının değerlendirilmesi*
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çev. Ed. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Pegem A Yayıncılık. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı).
- Simonson, M. Smaldino, S., & Zvacek, S. (2015). *Teaching and learning at a distance. Foundations of distance education* (Sixth Edit). Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Staker, H. ve Horn, M. B. (2012). *Classifying K-12 blended learning*. Erişim adresi: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED535180.pdf>
- Şakar, A. N. (1997). *Anadolu üniversitesi uzaktan öğretimde bilgi sistemi* (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim adresi: <http://libra.anadolu.edu.tr/tezler/1997/121884.pdf>
- Toy, B. Y. & Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci, İstatistiksel Teknikler Ve Yapılan Hatalar. Gazi
- Ünsal, H. (2007). *Harmanlanmış Öğrenme Etkinliğinin Çoklu Düzeyde Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Verduin, J. R. & Clark, T. A. (1994). *Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları* (Çev. Maviş İ). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. (Orijinal yayın tarihi, 1991)
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.